

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF CHICAGO

M.D.XXVII

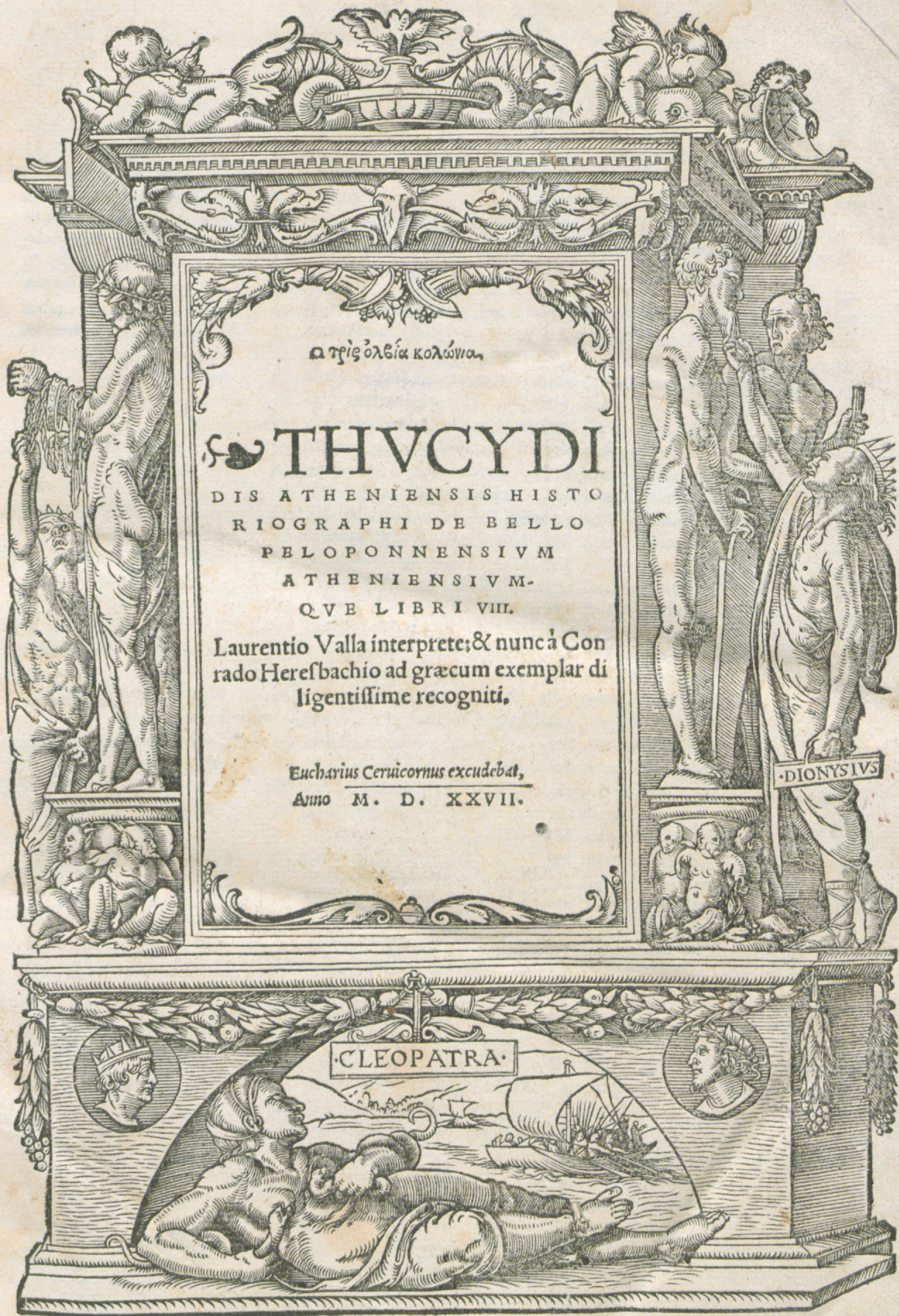
R
1966

R II 1920: 4289.

V o o o o o
o o o

Ex Libris
v. Lipman

emptus Heidelberg anno 1537

Bibliotheca
universitatis
Dorpatensis
1920: 4289

Abronychus Lyficia

Abydus deficit

Abydus

Acanthus Andriorum colonia.

Acanthij Brasida acquiescit

Acarnane urbs Peloponnesi

Acarnanes funda periti.

Acarnanes unde appellati

Acarnanum Ambraciorumq; foedera

Acarnanes

Accusatio quando fiet.

Accine fluius

Achei Peloponnesi.

Acharna oppidū obfidetur

Acharnens. diuerse opiniones

Achelous amnis

Acheron Acherusia

Acre ciuitas

Acrothous oppidum

Acta locus

Actae

Actuarium nauigium

Admetus Molossorum rex

Admetus Themistoclem seruat

Aegaleus mons, Plin. Aegialus legit

Aegeum pelagus

Aegeiani

Aegina incurfionibus infestatur

Aeginetæ

Aeginetæ Athenienses fugiunt

Aeginetæ ad Athen. deditionē fecerūt.

Aeginetæ ē sedibus eiecti ab Athe.

Aeginetis cū Atheniens. pactio

Aegitium

Aegyptus regibus restituitur

Aemus mons

Aenius Spartanorum ephorus

Aeneas Ocytæ

Aeinanes

Aeoles

Aeolis insula

Acontides

Aethees populi

Aetnae proluuiū ignis

Aetolorum gens bellicosa

Aetoli omophagi

Aetolorum uictoria

Aetoli.

Agamemnon ad Troiam

Agatarchus Syracusanus

Agis Lacedæmon. rex

Agis Samythū populatur

Agidis multa

Agidis exercitus contra Athenien.

Agisandridas Spartiata

Agno Athenien.

Agnon Nicias

INDEX OPERIS.

22 Agnonis monumentum

219. Agragas urbs

231 Agrai

112. 130. Agrais oppidum

113. Agrai populi.

38. Agrianes

58 Agrigentum oppidum

65. Agrigentini

92 Albus murus tertia pars Memphidis

195. Alcámenes

17 Alcameni cædes

99 Alcibiades

136. 140. 153. 154. Alcibiade orō apud Athenien.

39. Alcibiades accusatur

42 Alcibiades sententia de exercitu

64 Alcibiades Athenas reuocatur

12 Alcibi. exigitur ad multā

152. Alcibi. capite condemnatur

119 Alcibi. magistratu abrogatur

119 Alcibiades Lacedæm. concedit

105 Alcibiadis oratio apud Lacedæm.

108 Alcib. qb. causis Laced. suspect. factus.

33. Alcibiadi Tissaphernes assentitur

ibidem Alcibiadis querimonia

42 Alcib. ab exilio reuocatus, pristinae digni

119 tati restituitur

195 Alcib. in patriā meritū

228. Alcibi. iubetur reuocari in patriā

195 Alcidas nauarchus

106 Alcmaeon Amphiarai.

26 Alexarchus praefectus Corcyrensiū

43 Alexicles comprehenditur.

16 Alluionis causa

88 Almopia ciuitas

26 Alope oppidum

62 Alycyei

37. Ambracij

121 Ambraciorum exuuiæ

139 Ambraciorū praestantia

195 Ambraciorum cædes

89 Ambraciorum rebellio

136 Ambraciorū & Argiuorū odiū

24 Ambraciotæ subsidium Lacedæm.

93 Ameas Coræbi filius

88. Amexitus

ibidē Aminias

ibi. Aminocles naupegus

195 Amor quibus officiat.

3 Amorges

206. 209. 211. Antitane

186. 199 Amphias Epeidæ

94. 140 Amphilocheus Amphiarai

141 Amphilocheia regio

142 Amphilocheicum oppid.

222 Amphipolis unde nomen sortita

227. 229 Amphipolis oppidum

28. 117 Amyclæum

50. 62 Amyrtæus rex

128. Amyrtæus rex salinum

152 Anaclorium oppidum

64 Anaclorij Laced. auxilium

92 Anæa oppidum

90 Anaitij

62 Aneorum legati adierunt Alcida

192 Anapus fluius

196 Anaxarchus

25. Anaxiles

206 Anceps conditio bellorum

207 Andocides nauū praefectus

154. Andrij

155 Adroclis cædes

158. Andromedes

164 Androsphenes Arcas

165 Annus primus belli Peloponnesiaci

167. Annus secundus belli Pelop.

ibid. Annus tertius belli Pel.

171. Annus quartus bel.

175 Annus quintus belli Pel.

ibi. Annus sextus

Annus septimus

216. Annus octauus

224. Annus nonus

Annus decimus

225 Annus undecimus

226 Annus duodecimus

230 Annus decimus tertius

68. Annus decimus quartus

64. Annus decimus quintus

184. Annus decimus sextus

228 Annus decimus septimus

68 Annus decimus octauus

63 Annus 19.

43 Annus 20.

188 Annus uicesimus primus

196 Antandrij populi

92 Antandros capitur

91 Anthenium oppidum

92 Anthesterion mensis

57 Antimenidas

54 Anticles Athenien.

39 Antiphemus

69. Antiphon

221. Antiphon Rhanius

125 Antissa oppidum

4. Antissa

76 Antisthenes

211. Antitane

121 Apocathartes quid

54 Apodoti populi

ibi. Apidanus fluius

89. Apollinis oraculum

117. Apollinis Malcentis festum

24. 117 Apollinis templum uastabatur

130 Ara duodecim deorum

26. Arcadia

A 2

4-II B

1220

1804: 0891

48283277

INDEX OPERIS.

Coreyrensum crudele facinus	104	Defectiois Mityleneorū ab Atheicā. 67.	Dryopes	195		
Coreyrensum seditionis finis.	104.	Deli tremor	38	Duces Corinthiorum qui	58	
Coreyrei	195	Delia festa	90	Dyme oppidum	59.	
Corinthiorum inuentum	4	Delius Apollo	ibid.	Erus fluuius.	65.	
Corinthiorum nobile emporium	ibid.	Delium. 110.	Delium obsidetur. 114	Echinadum insularum situs.	64.	
Corinthiorum cū Coreyren. cōsiliis. 7.	Delium capitur	117.	Eclipsis solis	45. 105		
Corinthijs postulanti. mittuntur prae-	Delii reducuntur.	157.	Edonica urbs	24.		
dia à uarijs	7.	Deli expiatio	89	Edoni populi.	ibid.	
Corinthij uicti à Corey. bellū instaurat. 8.	Delphinium	215	Ectonia	227.		
Corinthiorum oratio apud Lacedaem. 16.	Delubra deorum apud Athenas	41.	Egestanorum commentum	263		
Corinthiorum oratio apud Lacedaem. 28.	Demarchus	225.	Egesta oppidum	151		
Corinthij tumultus magistri	133	Democratia Athen. antiquata	221	Eione urbs apud Strymonem	24	
Corinthij à Syrcusanis deficiunt.	175.	Democratia Atheniensium	45	Eione urbs	94. 104.	
Corinthij uictores Atheniensium	189.	Demodotus	110.	Eleus insula	211. 231.	
Corinthij	196	Demosthenis Athenien.	87	Elaphebolion mensis	121. 130.	
Corinthiorum oratio ad Athenienses. 10.	Demosthenes Ambraciotarum dux desti	Eleorum atq; Lacedaem. similtas.	133			
Corinthiorū & Corey. naualis pugna. 12	Demosthenes in Actolos. 88	(natur. 91	Eleusis depopulatur	42		
Corinthiorū in Corey. naualis pugna. 12	Demosthenis industria	95	Elimiotē populi	65.		
Corinthij uincuntur ab Atheniensib. 26.	Demosthenis oratio ad milites	ibi.	Ellomemus	87.		
Corinthij praesidium mittunt in Ambra-	Demosthenes	146	Elymi populi	151		
Coronae populi. 115.	(ciam. 95.	Demosthenis in Pelopon. nauigatio.	186	Embatus	71.	
Corycus.	208. 212.	Demosth. & Eudemedontis aduētus. 190.	Enidius Lacedaemoniorū legatus. 137. 206			
Coryphasion.	94. 120	Demosthenis institutum	191	Entimus	152.	
Cos insula	232	Demosth. cōsiliū de relinquēda Sicilia. 192	Eordia ciuitas	63		
Cos Meropidis	214	Demoteles	99.	Ephamidas Corinthius	140	
Cranij po. 44.	Cranonii po. 43.	Deorum duodecim ara	165	Ephesia festa	90	
Cratemenes	152.	Dercylidas Spartiata	219	Ephorum autoritas	32	
Crateria. 231.	Cretes.	195.	Derdas. 14.	Dereci. 64	Ephori foedera frangere contendunt. 135	
Crissaeus finis	54.	Derus.	211.	Ephorus	206	
Crocylion. 88.	Cronmyon. 103	Dialia festa.	30.	Ephyre	12.	
Crusis regio	57.	Dichydenses ceperunt Thysson	154	Epicydidas.	128.	
Cuma in Aeolide	71	Didyma.	86.	Epidamnus urbs.	6.	
Cyclopes populi	151	Diemporus Onetariā Boeotio. dux. 37.	Epidamnus expugnatur	7.		
Cydonia uastatur	59.	Dienfes deficiunt ab Atheniensibus. 146.	Epidamnus deditur	8.		
Cyllene	8. 59	Diniadas	209.	Epidauri magnam partem populati Pelopon.		
Cylon Atheniensis	30.	Diodoti oratio contra Cleonem	74	ponnenses.	50.	
Cylon arcem aggreditur	ibid.	Diodoti sententia superior fuit	76	Epidaurium cum Argiuis bellum.	140	
Cynethes Theolyti filius	64	Diomedon.	209. 218.	Epipolae quid	171	
Cynuria	105. 129. 136	Diomilus praefectus	177.	Epipolarum situs & appellatio	177.	
Cyprus à Graecis infestatur	25.	Dion oppidum	111.	Epipolae captae	191	
Cypro arma inferuntur	27.	Dionysiacum theatrum	218.	Epitadas	95. 101. 102	
Cyrus primus rex Persarum	4. 53	Dionysii cades	229.	Equites apud Lacedaemonios	144	
Cyrenae. 195.	Cyrrhus oppid.	64.	Dionysia.	151.	Eras oppugnatur	209
Cythereis	120	Diotimus Lacedaemonius	12.	Erefus	69	
Cytheriorum magistra	105.	Diuersorū ducenum pedum extructū. 82.	Erefus	230		
Cytinium Doricum.	88.	Dius oppi.	119.	Eretrieneses	195.	
Amagon dux	87.	Doberus.	63.	Erineus	26. 103	
Damotimus Naucratis	121	Dolopes populi	24. 139.	Erythraei	206. 208	
Dardanum	231.	Dorcis	23	Eryx oppidum	151	
Dardanius quos subegit.	5.	Dores populi	4. 87. 172.	Erycis Veneris templum	163	
Darii legati	206	Doricum bellum	50	Eualas Spartiates.	209.	
Dascyliū provinciam accepit Artaba.	3	Doricus Rhodius uictor	66	Euarchus tyrannus	44	
Daulia à Tereo incolunt	44.	Dorieus.	213.	Euboea debellata	37.	
Declea oppidum	184. 206.	Dorus	111	Euboeam Athenienses tutantur	43	
Decem uie oppidum	24	Drabescus oppidum	24. 117	Euboea omnis subacta à Lacedaemo. 27.		
Decem scribarum electio apud Athe.	221	Drimysa oppidum	212.	Euboei ad Lacedaemo. deficiunt	206	
Decemurales leges	221	Droi	64.	Euboei	227	

INDEX OPERIS.

Euboi populi	24	Goaxis	118	Hierophon Antimnesti filius	90
Eucles	179	Gongylus	180.	Hippagretus	102
Euclides	152.	Gortymia	64	Hipparchus	165
Euclemon	212.	Græcia instabiliter olim habitata	1.	Hipparchi cædes	5.
Euection Atheniensis dux	182	Græcorum latrocinia	2	Hippias Pistrati filius	5. 165
Eubesperita	195.	Græci sepe è suis sedibus expulsi	4.	Hippiæ tyrannis	165.
Eumachus Chrysidis.	44.	Græcorum res nautica	4	Hippiæ occisio.	72.
Euphronidas Aristonymi Atheniensium	44. 121.	Græcorum in Brasidam affectio	118	Hippocles Menippi	208
præfectus	44. 121.	Græcorum coniurationes	135	Hippocrates	108
Euphemi oratio Atheniensis legati apud		Græcorum æmulationis certamen	159	Hippocratis exercitus	115.
Camarinenses.	172	Græcorum motus in Athenienses	205.	Hippocratis exhortatio ad milites Athe	
Eupolidas Daimachi	69.	Grestonia	64.	nienfes.	115.
Eupolion Locridis	88. 89	Gylippi ad milites oratio	197.	Hippolochidas	111.
Europus oppidum	64.	Gylippus Peloponnēsē repetēs ab Athe	208	Hipponicus Calliæ.	87.
Eurycylus	178	nienfibus uexatur	208	Hipponoides	144.
Eurylochus Locris Ozolis imperauit.		Gylippus Cleandridæ. 177. 179. 180. 192.		Hippotoxotæ Atheniēsium quot. 40. 62.	
Eurymachus Thebanorum	(89. 91	Gylippus ad Syracusanos	185	Holophyxus oppidum	119.
potentissimus	37	Gymnicum certamen	146.	Homeri uersus ex hymno	
Eurymachi cædes	38	Gyrtonij populi	43	ὁ ἄ πὸ δῶνα.	90.
Eurymedon fluuius	24.	H Alex fluuius	89	Hostis uehementer solet nocere, at ami-	
Eurymedon Thucleis filius	84. 104	Halia	25	cus prodesse.	177.
Euritanes populi	88.	Halias	50	Hyacinthia	151.
Eustrophus	136.	Hals fluuius. 5.	Haliartij populi. 115.	Hyæi populi	89.
Euthidemus	185.	Halicarnassus.	214.	Hybla	168.
Euxinus pontus	65.	Harmatus	231	Hyblon Hyblei	152. 177
Exhortatio Hippocratis ad mili. Ath. 115		Harmodius	151	Hyccarica mancipia	185.
Fœdera tricennalia inita	37	Harpagius	271.	Hyccara uicus	168.
Fœdera inter Laced. & Athe. 150.		Hegelandrus Thespico	184.	Hyllas fir	189
Fœderum initiorum uerba	ibidem.	Hegesippidas Lacedæmonius	139	Hyllaicus portus	85
Fœderis percussiores	150.	Helixus	224	Hysie oppidum	147
Fœderum raptorum occasio	152	Hellanicus historicus	24.	Iapyges	195.
Fœderū initia apud reliquā Græciā. 152.		Hellenes unde dicti	1.	Iapygia	159.
Fœdera frangunt ephori.	155.	Hellefontus	230	Iasus finis	211.
Fœdera Atheniensium cum Argiuis. 155.		Helorina uia	169	Iasus diripitur	ibid.
tineisq; et Eleis ad annos centum. 158		Helos	105	Icarus	71. 230.
Fœdera Argiuorum & Laced.	146.	Heraclea	87. 111. 28.	Ida mons	232
Fœminarum Coreyrensum uirtus.	85	Heraclidis	170. 179.	Idacus	231
Fonti templum apud Athenas	41.	Heraclienfes	139	Idomene capitur	64. 92
Forma induciarum pangendarum.	120	Herculis sacra	200.	Ielissus	215.
Formula societatis inter regē et La. 209		Hermelapidei	66	Ignominia notati	154.
Formula pactioinum	215	Hermionidas Thebanus	158	Illyrij	122
Fortuna quid efficiat	76	Hermionis	50.	Imbrij popu. 66. 195.	Imeraea. 95.
Gallienfes populi	88.	Hermocratis oratio ad Sicilienses	106	Imera urbs	168. 18
Gauletes Cara	225.	Hermocratis ad Syracusanos orō.	160.	Inarus Libyus	25
Gapselus Thasiarum colonia	118.	Hermocratis orō apud Camarinenses. 171	171	Inarus Libyorum rex in cruce actus. 26	
Gela	106. 152. 202.	Hermocratis suspicio	200	Incendij uis	56.
Gelatinus ager	168.	Hermocratis admonitio	170.	Inducia inter Laced. & Athenienses. 120.	
Geloi populi	196	Hermocratis commentum.	200	Induciarum pangendarum forma	ibid.
Geloorum cum Camarinensibus inducie. 106		Hermocra præfectus uigilum	221	Induciarum oratores	122
Gelontyrannus	177	Hesiodi cædes	88.	Ineffei. 177.	Iolaus dux 15
Gerastus	65.	Hessij	89	Iones populi	4. 173. 195.
Geranica promontorium	25	Hestiaenses	195.	Ipnenses 89	Irenæi 196.
Gerania mons	109.	Hestiaenses incolæ eiiciuntur ab Atheni-	62.	Ister fluuius	Isthmi 2.
Getæ populi	62.	ensibus	27.	Isthmiorum celebritas	207
Gigonum usq; peruenere Athenienses. 15		Hesiodorus Calimachi	54	Istone 86.	Istone mons 104
Glaucia Micales	224	Hiera	86	Italia.	4.
Glaucon præfectus nauis	15.	Hieres populi	87	Italia unde Italus rex	151.

I N D E X O P E R I S.

Ithome oppidum	24	Lemni populi	66. 195	Malum malofanare oportet.	143.	
Itones populi	126	Leocorium	5166.	Mamertinorum deditio	87	
Itys obitus aut fabula	44.	Leocrates Stroebe filius	25	Mamertini populi	164.	
Iunonis templū ab Andocrate cōditū.	70.	Leon dux	87.	Mantinei à Lacedæm. deficiunt	132	
Iunonis tēplum deflagratū. 125.	(82.	Leon Lacedæmoniorum legatus. 137. 218	Mantinei	195.		
Iusurandū domesticū Athe. & Lacedæm.	130	Leon locus. 177.	Leontini. 86. 126.	Mantinei populi	125	
Iusurandum confederatorum	138	Leontychides Lacedæmoniorum rex. 22	Mantineorum fuga	191.		
Iupiter Ithometa	25	Lepreatarum bellum	135.	Manus ferrea.	197.	
Iupiter Nemæus	88	Lepreum	134	Manus ferrea remedia	ibid.	
Lacedæmonij Italos ac Siculos in		Lesbos omnis præter Methymnam defe-		Marathon		
Lacedæmonij Italos ac Siculos in		cit ab Atheniensibus	56	Marathussa	212.	
Lacedæmonij quæ ciuitates auxilio fue-		Lesbiorum multatio	77.	Maria urbs super Pharum	25.	
Lacedæmonij ad socios. 39	(rit. 39)	Lesbiorum defeſtio.	206.	Massarius Spartiata	85	
Lacedæmoniorum cultus uictusq;	2.	Leucadii pro Lacedæmonis	39	Massiliam Phocenses incolunt.	4.	
Lacedæmoniorum libertas.	5.	Leucadii	196	Mecyberna capta	135	
Lacedæmoniorum socios ut cām diceret. 16.		Leucas Corinthiorum colonia	8.	Medeon	90	
Lacedæmoniorum suffragia	22.	Leucimna promotorium Corcyra. 8. 84	Medi cum Atheniensib. pugnaverunt.	5.		
Lacedæmoniorum plebiscitum	22.	Leuconicum	210	Medi ab Atheniensibus inuaduntur. 24.		
Lacedæmoniorum & Athe. diffensio. 25		Leuctra	140	Medi populi	65.	
Lacedæmon. & Athen. conflictus	26	Lex de bellicis muneribus Lacedæ.	143.	Megabatus præses Dascylitis	31.	
Lacedæ. tarditas in puniendo	32	Lichas uirgis casus	159. 145	Megarenses exules reuocant	110	
Lacedæ. legati ad Athenienses	34	Lichas	225	Megarenses extra Peloponnesum	39	
Lacedæ. legati enumerantur aliquot.	53.	Ligyri populi	151.	Megara incurritur ab Atheniensib.	4. 4	
Lacedæ. legati trucidantur	ibid.	Limera	105. 180	Megareſes à Lacedæmonis deficiunt. 25		
Lacedæmoniorum conatus	95.	Linnaea	57.	Megarensium commentum	108	
Lacedæ. ab Atheni. inducias petunt	96.	Λιμὸς	50.	Megarensium & Atheniensium pacta. 108		
Lacedæ. oratio apud Athenienses	97.	Lindus	215	Megarenses	195	
Lacedæ. in dicendo obseruantia	ibid.	Literæ Persæ ad Lacedæmonios.	104	Melæi	126.	
Lacedæmonii cuiusdam responsum.	102.	Lithotomia custodia	204	Melanthus	206.	
Lacedæ. & Athen. dissentiunt	43. 134	Lithotomiarum situs.	ibi.	Meleas Lacon.	66	
Lacedæmo. responsio ad Argiuos	136	Locri epizephyrii.	180.	Melesia	226	
Lacedæ. legati p Alcibiadē decipiuntur. 157		Locri Lacedæmonis præstō erant.	39.	Melesippus Diocriti filius Athenas mit-		
Lacedæmoniorum terror	143.	Locris ab Atheniensibus inuaditur		Melichius Iupiter. 30.	(titur. 40	
Lacedæ. ad tibicinū cantū incessus ad præ-		Locri Ozoli	25	Melinus finis	205.	
Lacedæ. exercitus ordo. 143.	(lia. 144	Logrensum & Phocensium bellum.	135	Meliurū uer. ad Athe. 147. 148. 149. 150		
Lacedæmoniorum uictoria	144	Logographi	6.	Melitia III.	87.	
Lacedæ. cum Argiuis paciscuntur. 145.		Λογὸς.	50	Melos insula	147	
Laches Melanopi	86	Lorymi.	214.	Menander Atheniensis	185	
Lacon Aimmesti	77	Lucinia prius philomena	44	Menda ab Athen. occupatur	124.	
Lespodia	226	Lunæ splendor	192	Menda deficit ad Lacedæmonios	122.	
Leſtrigones populi	151.	Lustralia festa Athen.	90	Menda urbs	121.	
Laodicum	125.	Lycæum	140	Mendæorum colonia Eione	94	
Labdalum.	178.	Lychas	213	Mendesum.	27.	
Labdalum capitur	181	Lycophron	103	Menecrates Amphidori	121.	
Lamachus	110. 153	Lycus Thraſibuli pater	223	Menedæus.	91.	
Lamachi sententia	164	Lynceſta	63. 122	Menedatus Spartiata.	89.	
Lamachi cedes	179	Lyncus oppidum	122. 124.	Menon præſeſus Pharsalorum.	45.	
Lampſacus	219.	Lysimelia palus	194.	Meſſana capitur	93	
Lariſſa	231.	Lysistratus	119	Meſſana ſit Locrenſium	126.	
Latmos insula	72	Acarius	91	Meſſana oppidum	170	
Laurus mons	50	Macedones quibus præſunt. 63.	Meſſapij populi	89		
Laurii argentifodine	176	Macedoniam maritimam adcepti sunt Te		Meſſenij expugnant Phiam.	45.	
Leci 62.	Lebedus	209.	menidæ	63	Meſſenij	84. 194.
Lectus	231	Machariferi	ibid.	Meſſeniorum mancipia	24	
Lecythus. 119.	Lecythū capitur. 120.	Malea	214	Methone oppidum	45. 105. 153	
Legati Argiuorum apud Lacedæm.	136.	Maliacus finis	88. 116	Methydrium. 141.	Methymna. 68. 210.	
Lemnos.	231.	Malocentis Apollinis festum	65	Methymnæi.	195.	(230.

I N D E X O P E R I S.

Mileſii	195.	Nicias Cretensis	59. 77. 87.	Opus oppidum	44.
Mileſiorum contra Samios bellum.	27.	Nicias Nicerati	121. 124.	Oraculum Pythicum	41.
Mimas	212	Nicia repugnat Alcibiades	137	Oratio Archidami regis	39.
Mindarus ſucceſſor Aſtyochi	225.	Nicias	153.	Oratio Periclis ſunebris.	45.
Mineræ ſimulacrū quot talēta auri. 40		Nicia oratio ad Athenienſes	153	Oratio Corcyrenſ. apud Atheni	89.
Minoa insula	77. 108. 120	Nicia oratio ad Athenien. altera	157	Oratio Corinth. ad Athenienſes	10
Minos inſularum Cycladum dominus. 2.		Nicia ſententia	164	Oratio Corinthi. apud Lacedæmo.	16.
Minyem	110	Nicia deditio	204.	Oratio Athenienſium apud Laced.	18.
Mitylenæorū diſcrimen et multatio. 77		Nicia uerba ad milites	169	Oratio Archidami regis apud Laced.	20.
Mitylene	65	Nicia epiſtola ad Athenienſes	182.	Oratio Sthenelaidæ ephori apd Laced.	21
Mitylenæorū apud Lacedæ. oratio.	66.	Nicia oratio ad milites	196	Oratio Corinthiorū apud Lacedæ.	28
Mitylenæo. ab Athen. defeſtionis cã.	67	Nicia deſperatio	198	Oratio Periclis apud Athenienſes.	34.
Mitylenæi cū Athenien. paciscuntur.	71	Nicia oratio ad milites	201	Oratio Periclis iucundiffima	51
Mitylene ab Athenienſibus capitur. 210.		Nicomedes Cleombroti filius	26	Oratio legatorum Plateenſiū	54
Moloffi.	57.	Nicoſtratus Diotrephis Athe. dux. 85. 121	Oratio Phormionis Athen. ad milites. 60		
Molyerion Corinthiorum colonia	89.	Niconidas. III.	(124.	Oratio Mitylenæo. apud Lacedæmo.	66.
Molycrium promontorium	59.	Nicon Thebanus	184	Oratio Cleonis apud Athenien.	72
Morbo implicatus Athen. exercitus.	192	Niſa oppugnatur	89	Oratio Diodoti dicentis ſententiam Cleo-	
Morgantina	107.	Niſeam Athenienſes exciderunt	44.	ni contrariam.	74.
Mortium cauſa	49.	Niſea oppidum	62. 98.	Oratio Thebanorū contra Plateen.	80.
Motya oppidum	151.	Niſeorum deditio	109	Oratio Demotheſis ad milites	95
Munichia	229.	Notion urbs	72	Oratio Lacedæmon. apud Athenien.	97.
Muri Peloponneſi. ſtrutura.	69.	Nouem fiſtule templum	41	Oratio Braſidæ ad Acanthios.	112.
Mycale insula	22.	Nouem uie oppidum	117	Oratio Pagondæ ad milites	114
Mycaleſſus capitur.	187.	Nouus murus	104	Oratio Glyppi ac Syracuſanorum ad mē-	
Mycenæ urbs	3.	Numerus occiſorum	103	lites	197.
Myconus	71.	Numerus nauium ab Athenienſibus ca-		Oratio Hermocratis ad Sicilienſes. 106.	
Mygdonia	14	Nymphodorus Abderites	(ptarū. 232.	Oratio Braſidæ ad milites	125.
Myle Meſſaniorum	87	Pythæi filius	44	Oratio Braſidæ ad Peloponneſes.	127.
Myletide	152	Domanti	64	Oratio Niciæ apud Athenienſes	153
Myliæſes in tres partes diſtinguuntur.	87	Oeantenes	89	Oratio Alcibiadæ apud Athenienſes. 155	
Myoneſus insula Teiorum	71	Oencon	ibid.	Oratio Niciæ apud Athenienſes.	157.
Myones	89	Oeniades. 27.	Oenoc. 230.	Oratio Hermocratis apud Syracuſ.	160
Myronides dux Athenienſium	25.	Oenoc muris prædita	41.	Oratio Athenagoræ apud Syracuſa.	161
Myrcinus ciuitas	118	Oenuffe insula	210.	Oratio Hermocra. apud Camarinen.	171
Myrrhina Callidæ Hiperochidæ fil. 166.		Oefyma Thafiorum colonia	118	Oratio Euphemi Athenienſ. legati apud	
Myſcon dux Syracuſanorum	225.	Oetei populi	205	Camarinenſes.	174.
Myus oppidum	69.	Oligarchia quid	110. 162	Oratio Niciæ ad milites	196. 201
Nauale pugne inſtructio	58	Olorus pater Thucydidis	235.	Orchomenus deditur	142.
Nauale præliū Syrac. atq; Athe		Olpe capiuntur ab Ambracijs	90.	Orchomeno inſertur bellum ab Athe.	27
Nauale præl. Atheni. atq; Syracuſ.	194	Olympia certamina	139	Orcum ubi. 229.	(86.
Nauclides Plateenſis	37.	Olympias feſtum	168.	Ordo exercitus Lacedæmoniorum.	143
Nauigia ueterum	3.	Olympij Iouis templū apud Athenas.	41	Oreſtes Echecratidæ filius	27
Nauium primi excogitatores	4	Olympus mons.	111.	Oreædus	57.
Nauium ædificatio	206.	Olynthi ſitus	15.	Oropi ſitus.	229.
Naumachia Syracuſanorū & Atheni.		Olynthus oppidum	14.	Oropus	87. 219.
ad Plemmyrium	185	Olynthus Chalcidica	122	Oropij Athenienſibus ſubditi	43
Naxij ab Athenienſibus ſubiguntur.	24	Onaſimus Megacis	121	Oſcium ſtuitus	65
Naxus Chalcidica	99.	Oneus mons.	103.	Pachetes Epicuri filius	69
Naxus.	164.	Onomacles	235.	Pachetis geſta	72
Naxij	95	Onomaches	212.	Pactiorum formula	213
Nemeus Iupiter	88.	Onomocles	210	Pactiorum inter Lacedæmonios et regem	
Nericum	66	Ophionei populi	88	ſocietatis	219
Nefus ſtuitus	63	Ophiones populi	ibid.	Peaniſmus	192
Nicanor	57.	Oppugnandi callidū inuentum	116.	Pæana canere	15. 61.
Nicaſus Cecali.	121.	Optimates qui	216	Pædæretus	211. 212

INDEX OPERIS.

Pædareti sedulitas	212.	Peloponneses post triennale foedus ine-	Phoenicus portus	212
Pædareti cædes	213.	unt cum Athenien. quinquennale.	27. Phoenices	2
Pæones populi	62.	Peloponneses Atticâ depopulantur.	27. Phoenices Sicilia incolæ	151
Pagaude oratio ad milites Boeotios.	114.	Peloponnesium nauium confusio	58. Phoenissarum nauium ad Aspendû appul-	
Pales urbs Cephaleniorum	207.	Peloponneses uincuntur	91. sarum numerus	226
Palenses	44.	Peloris	98. Phormionis prudentia.	58.
Palireses populi	ibid.	Peparathum	86. Phormio	50.
Palladis Chalcidoniæ piaculû tollitur.	31.	Perebia	111. Phormio Aesopi filius	15.28
Pammilus	152.	Perdiccas	44.62. Phormionis Athen. oratio ad milites.	60.
Panactum	126.	Perdiccæ in Arrhibæû expeditio.	112.122. Phrynes	206
Panei populi	64.	Perdiccas à Peloponnesibus dissociatus	Phrynichi epistola clandestina	217
Panerus	111.	Atheniensibus iungitur	123. Phrynichus	221.227.210
Panathenæa festa	166.	Perdiccæ cû Atheniensib. foedus.	125. Phrynichi cædes	228
Panathenæa pompa	5.	Perdiccas Alexandri filius	14. Phthiotia.1.	Phrycus murus.139.
Pandion Prognis pater	44.	Pericles Xanthippi Athen. dux decimas.	Physca	63
Panhormus	59.151.	Periclis concio ibidem.	(274. Phytia.	90.
Pantacius flumen	152.	Periclis prudentia.	42. Piaculum Atheniensium	30
Parali qui	222.	Periclis oratio funebris	45. Pieria	63
Parala nauis	72.84.	Pericles piaculi Athen. affinis.	31. Pierius mons.	128.
Parali populi	87.	Periclis apud Atheniensis oratio	34. Piericus.	65.
Paranei	57.	Periclis oratio alia	51. Pindus mons.	64.
Parrhasii	43.134.	Periclis mors & laus	55. Piræi murus	23.227
Parnassus	88.	Perieres	152. Piræus Atheniensis portus	62.
Parnethus mons	45.	Peripolion capitur.	89. Piræi murus diruitur	228.
Pastelidas	125.	Pestis Atheniensium	48.86. Pirate regio	43
Patre urbs	58.	Petra Rheginorum	189. Piræi	ibid.
Pausanias ducatu priuatur	23.	Phacium.	111. Pisander	217
Pausaniæ ad Xerxem epistola.	31.	Phæax	126. Piscis promontorium	45.
Pausanias in uincula conijcitur	32.	Phædimus Atheniensium legatus	Pisistratus tyrannus	89.165
Pausaniæ distichon in tripode	ibidem.	Phagres.	53. Pisistrati epigramma	166.
Pausanias iubetur comprehendî	ibid.	Phænis sacerdos	125. Pissuthne Histaspis	28.71
Pausaniæ interitus	ibidem.	Phalerum uersus murus extruitur	26. Pitane cohortes quæ	5.
Pegæ	98.	Phalericus murus	40. Pithiæ accusatio	82
Pela	212.	Phalius Corinthius	6. Pithiæ cædes	83
Pelagium templum	41.	Phane	210. Pithiodorus Thebanus	110.
Pellene	121.	Phæacus	102. Pittacus rex	118.
Pellæ Macedonia	64.	Pharnabazus.	206.213. Plataensium legatorum oratio.	54.
Pellenenses Laced. auxilio.	39.	Pharnaces Pharnabazi	53. Plataea à Thebis quantum absit	38
Pelops unde Pelopon.	3.	Pharsali populi	43. Plataea Boeotiæ Atheniensium socia tradi-	
Peloponnesium ducit et Cnemi concio.	59.	Pharsalus Theffaliæ	27. Plataenses ab Athe. (tur Theban. 37	
Pelopon. uincunt Coreyrenses	84.	Pharsalus	111. inuiti deficiebant.	ibidem.
Peloponnes. Atticam inuadunt	93.	Phælis	227. Plataensium contra Thebanos subita re-	
Peloponnesium fuga	108.	Phæaces populi	7. bellio	ibidem.
Peloponnesiaci belli diuturnitas.	132.	Phenomachus Callimachi	54. Plataensium perfidia	38
Peloponnesium naues	188.	Pherei	43. Plataensium sedulitas.	58.
Peloponnesium uictoria	229.	Phia	43.88. Plataea obsidio.	54.55.
Peloponneses uincuntur	61.	Phia expugnatur à Messenijs.	ibid. Plataensium de obsidione consilium.	69
Peloponneses causa bellorum	6.	Philippus	14. Plataenses per castra hostium perunt	70
Peloponnesium concio.	13.	Philocharidas Eryxidaide	121.137. pentes fugam capessunt	77.
Peloponnesiaci belli longitudo & detri-	mentû.6.	Philomena in luciniam	44. Plataensium apud Laced. oratio	77.
Peloponnesi urbes.38.	48.	Phliatia	180. Plataensium cædes.	82.
Peloponneses in Atticam.	1.	Phlius oppidum	125. Plataearum demolitio.	ibidem.
Peloponnesus	41.	Phoces locus	126. Plataenses populi.	195.
Peloponnesium exercitus in Atticâ.	43.	Phocenses Laced. auxiliû præstabant.	39. Plaustra uice mari.	37.
Pelopon. ab Atheniensib. inuaditur.	232.	Phocenses contra Doreas	26. Plennyrium	181
Pelopon. & Syracusanorû fuga	15.	Phocensium & Locensium bellum	133. Plennyrium capitur	185

INDEX OPERIS.

Pleuron	89.	Rhegini	86.95.172. Sicilia ambitus.	151.
Plistarchus Leonidæ filius	32.	Rhegiû multo tpe seditionib. agitabatur.	Siciliensium sententia	197.
Plistoanax rex Lacedæmoniorum	42.	Rhegiû Italia pmonituri.163	(95.98. Siculum bellum.	87.
Plistoanax Pausaniæ regis filius	26.	Rhenia insula.	4.90. Siculum fretum	98.
Plistoanacta accusatur	129.	Rhiti loca ubi	42. Siculorum origo	172
Portarum mos	3.	Rhitum.	105. Siculorum defectio ad Atheniensis.	175
Policonia	59.	Rhodope mons	62. Siculi Sicilienses	188.
Polis uicus	89.	Rhodus.	215. Sicyonij uincuntur	26
Polla Macedonum	65.	Rhodus ad Peloponneses deficit	215. Simonides dux.	94.
Polles rex	126.	Rhoetium	231. Simus	152
Pollucis & Castoris templû	83.119.	Rhypica locus.	188. Sinti populi.	63.
Polyantbes Corinthius	189.	Sabylinthus	57. Siphæ oppi. soli Thespici	110
Polycrates Samiorum tyrannus	90.	Sacon	152. Sitalces filius Terei	44.
Polydamidas præfectus	122.	Sacrum bellum à Laced. sumitur.	27. Sitalcis Odyssis Terei si. expeditio	62
Polymedes dux Larissæorum	45.	Sadocus	44. Sitalcis interitus.	117.
Popularis status	162.	Salethus Lacedæ.	70. Societatis initia uerba	151
Potamis dux Syracusanarum nauû.	225.	Salethi cædes	72. Societas inter Lacedæ. & regem	209
Potidæa pugna commissâ ab Atheniensib.	37.	Salaminem inuadunt Atheniensis.	27. Socrates Antigenis filius	43
Potidæenses.	14.	Salaminia nauis	72.84. Solion Corinthiorum oppidum	133
Potidæensis gesta	28.	Salynthius Agræorum rex	11.93. Solion usq; nauigauit Demosthenes	88
Potidania expugnatur	88.	Samæi populi.	44. Soliois oppidum	151.
Praelium nocturnum & anceps	191.	Samij	141. Solygus collis	103
Praia	50.180.	Sami situs.	195. Solygia castellum	ibid.
Priapus	232.	Samiorum facinus	224. Sophocles Sofratidæ	95
Priene	27.	Samiorum factio	209. Sophocles dux Atheniensium.	104.107.
Proclis cædes	89.	Samiorum contra Milesios bellum.	222. Spartolus oppidum	57.
Progne Pandionis filia	44.	Sana oppidum	27. Sparte quantum distet à Pylo	94
Pronæi populi	44.	Sandius collis	119. Spes plurimum officit	76.
Proemium Thucydidis	234.	Sargeus Sicyonius	69. Sphaacteria insula	94.
Proschium Aetoliæ	89.	Scandia	184. Stagirus Andriorum colonia.	113.126.
Protopitis insula	26.	Sceptrum Agamemnonis	105. Status paucorum instauratur	220.
Proteas Epiclis filius	12.	Scholasticorum clades atrocissima.	3. Status paucorum sublatus	230.
Proteus Atheniensium dux	43.	Sciona ciuitas	187. Stipendium militare	138
Proxenus Capitonis	89.	Sciona muris conclusa	121. Stipendium menstruum	212
Ptelei proditio tentata	212.	Sciona expugnatur	125. Stipendium classiarium Athe.	215
Pteleum	210.	Sciona ab Atheniensib. recuperata.	133. Stratus	57
Psychia insula	104.	Sciritium oppidum	125. Strati obsidio	58
Pugna acris	229.	Scirphondas	134. Stratorum trophæum	ibidem.
Pugnas ad Olpas.	91.	Scomius mons	187. Stratonice datur Scutho in matrimoni-	
Pyene	230.	Scyros insula	62. um.64.	
Pydna oppugnatur	14.	Scythæ populi	24. Stratos oppidum	64
Pylos oppugnatur.	94.	Seditionum occasiones	62. Strombichides	208.112
Pylos	92.102.195.	Seditionis mala commemorantur.	84. Strongyle	86
Pyra	69.	Sedulitas militum Atheniensium	85. Strophacus	111
Pyraeus	207.	Selinuntij	94. Strynenses	195
Pyrrha	70.	Selinus	195. Strymon fluuius	62.182
Pytilus	152.	Sententia memorabilis	152.164. Stryphon	102.
Pythagelus Phylidæ Boeotiorû dux.	37.	Sermylj populi	116. Sunium munitur	206.
Pythen Corinthius	179.199.	Sestus oppugnatur	130. Sybota	12.15.83
Pythodorus Athenien. præses.	37.95.107.	Sestus	22.219. Syca obsidetur	178
Quadringerorû in curiâ introductus rex	231.	Sylæ incensio.100.	231. Sylæ incensio.100.	Syma.214.
Quadringerû uiri.221.	(810.221.	Sicani populi.	63.117. Symæthus flumen	168
Querela est amicorum.	17.	Sicanus urbs	151. Syracusanum bellum.	86.
Republica tria perniciosa.	74.	Sicanus Execesti filius	192. Syracusani cû Atheniensib. conficunt.	98.
Responsum cuiusdâ Lacedæ. sepli.	Sicanus præfectus classis Syracusa.	199.	Spondærit.	162.
Rhamphias.128.	(uum.102. Sicilia,	4.	Syracusanorû in Atheniensis pbra.163.	

INDEX OPERIS.

Syracusarum et Atheniensium cōflict. 169	Theopompus	234	Tisandrus	89.
Syracusani duces. 170.	Theramen Agonius filius	221.	Tissaphernes Peloponnesiis reconcilia-	
Syracusarum bellicus apparatus. 171	Therma potiti Atheniensis	14	Tissaphernes. 206.	(tur. 218
Syracusarum clades	178	Therma oppidum	44.	Tissaphernis cum Lacedæmonijs societa
Syracusani uincuntur.	179	Thermopylae. 87	Thermo Sparta. 207	tis formula
Syracusarum uictoriae. 182. 190. 192	Theseus regno Atheniensium potius. 41	Thissaphernes Alcibiadis	216.	
Syracusano. ad milites oratio. 197	Thesei templum	167.	Titulus lapideus de tyrannorum scelere. 166	
Syracusarum et Peloponnesiū fuga. 232	Thespienses populi.	115.	Tolophus. 89.	Tolophonij. ibidem.
T ablantij barbari. gens Illyrica. 6	Thespiensium muri diruti	125.	Tomius. 120.	Torilus. 111.
Talēta Atheni. mille intacta ex le	Thessalia	1.	Torone capitur	126
Tamus Ioniae prator. 212. 226. (gib. 208	Thessali Atheniensium adiutores	43.	Torona Chalcidica	119.
Tanagra Boeotiae oppidum. 26.	Thessali populi	78.	Trachinij. 87.	Tragia insula. 28.
Tanagrei. 115	Tantalus capitur. 106	Thessali expectabant in armis Archelaū	Treres populi	62.
Taurus Echetimidæ Lacedæmonius 121	Thraces ad aglonem qui. 64.	(64.	Tria reip. perniciofa	74.
Tca urbs. 208.	Tegeate. 125	Thraces machærophori	186.	Triballi
Teij populi. 195	Tellias. 179.	Thraces portæ. 127.	Thraces qui. 110	Tributi uigesima exigitur
Telluris siue Apollinis templum. 141	Thraci in Mycalesios truculentia. 187.	Triginta uirorum tyrannis	234	
Temidæ	63.	Thrasionides Corinthius	182.	Trinacria Sicania
Templa inhabitantur ab Atheniensibus,	Thrasicles præfectus.	208.	Triopij situs	215
quibus domus non erant.	141	Thrasibulus trierarchus	322	Trioze oppidum
Tempus obsidionis Atheniensium 102.	Thrasyllus præses militū ibidem. 230.	Tripodiscus uicus	109	
Temporum distinctiones more Thucydi-	Thrasyllus lapidari ceptus.	142.	Tritanes, aliās Tritæenses	89.
Tenedij. 65.	(co. 131.	Thrasymelidas Cratesiclis	95	Troæzene. 27.
Tenedos. 71.	Tenij. 221.	Thrasius campus	42	Troæzena. 98
Tereus Dauliam incolit	44	Thronium capitur	43.	Troianum bellum
Terea flumen	164. 177.	Thucydides peste correptus	48	Trophæa Corinthiorū et Corcyrensiū. 15
Terineus sinus	180	Thucydides in tradendo fides	6	Trophæa duplicia
Terræmotus in Eubœa	86.	Thucydides Atheniensis	28	Trotulum locus
Terræmotus in Corintho	213	Thucydides Olori filius.	117.	Turres murorū Atheniensium inhabita-
Teuglussa insula.	214	Thucydides descriptio	132	Tyrrheni. 194.
Teutiapli Elei oratio ad duces Athen. 71.	Thucydides exilium	ibide.	V	Erba inite societatis
Thapsus	177.	Thucydides Pharsalius	228.	Vicesima exactio.
Thasii respub. immutatur	220.	Thucydides epitaphium	224	Vlisses quā deuenit ad patriam
Thasii pugna nauali ab Atheniensib. uin	Thucydides procemium	ibidem.	Vrbs uocatur summa ps urbis Athen. 41	
Theagenes Megarēsis. 30. (cuntur. 24.	Thucydides exiliū et historia.	ibi.	Vulcanus in Hiera creditur exercere	
Thebani Thraces persequuntur. 187	Thuria. 167. 188.	Thuriatæ. 24.	erariam	86.
Thebanorū contra Plataenses oratio. 80	Thurini	195.	X	Enares & Cleobulus ephori. 135
Thebanorum clades maxima. 37	Thyamus mons	90	X	Xenaris cades
Thebani dedunt se Plataensib.	38	Thyamis amnis	15	Xenocides Euthycis
Theænetus Timidi.	69.	Thyrea incolenda datur	43	Xenophantidas Lacon.
Thelamiae naues	101	Thyrea. 105	Thyrea capitur. 106.	Xenophon
Themistoclis uasum consilium	22	Thyrea urbs	156	Xenophon Euripidis.
Themistoclis profugium	33	Thyffus oppidum	119. 134	Xerxis epistola ad Pausaniam.
Themistocles ab Admeto dimittit	33	Ticheon. 88	Tilatæi populi. 62.	Z
Themistoclis ad Artaxerxē epistola. 33.	Timagoras	206. 213	Z	Acynthij
Themistoclis præconium.	ibidem.	Timocratis interitus	61	Zacynthus urbs Peloponēsi.
Theocles.	151	Timoxenus Timocratis Atheniēsis. 44	Zancla unde apparet	152
Theogenes	100	Tisamenus legatus	87.	Zenon Thebanus

ERRATA.

Numero 10. uersu. 20. cuiusdam confederatos. Nu. 24. uersu. ulti. 11. homines erant. Nu. 26. uersu. 18. dispicere. Nu. 27. uersu. 5. ab Oreste Echecratidæ filia Thessalum regis fug. Nu. 28. uersu. 21. Ex Athenis. & uersu. 35. incumben. Nume. 32. uersu. 12. emulatione. ne. Nu. 64. uersu. 5. Atalantam. Nu. 86. uersu. 18. Camarinam. & deinceps succurre- rit. Nu. 115. uersu. 17. Haliartij. Nu. 125. uersu. 18. Phliuntem. Nume. 130. uersu. 20. Stagirius. Nu. 131. uersu. 44. Aestasq; undecimi. Nu. 139. uersu. 24. audientibus, rur. Nu. 152. uersu. 15. urbem a. Nu. 169. uersu. 10. totum copias. Nu. 183. uersu. 10. sub dio agent. Nu. 196. uersu. 16. utriq; parti sua. Nu. 197. uersu. 8. obfuit, ser. Nu. 199. uersu. 36. nauim casum ire. 212. uersu. ultimo. Miantii. 221. uersu. 29. Agonius filius.

THVCYDIDIS ATHE- NIENSIS HISTORICI GRA- VISSIMI HISTORIARVM PELOPONNENSIVM LI- BER PRIMVS.

Praefatio.

THVCYDIDES ATHENIENSIS bellum Peloponnesiū Atheniensiumq; quod in- ter se gesserunt, cōscripsit, exorsus statim ab eo mo- to: sperans etiam fore tum magnum, tum superiori- bus memorabilius, certis hinc signis, q & utriq; flo- rebant omni ad bellum apparatu, & cætera Græcia Bellum Pelo- ponnensium. e suis finibus ad alterutros accessit, alij quidem pro- tinus, alij uero post consultationem. Etenim maxi- mus hinc Græcorum motus extitit, & quadam ex parte Barbarorū, ac, prope dixerim, plurimorū ho- minum. Siquidem quæ ante nos natos, quæq; uetu- stiora adhuc fuerunt, plane comperta esse propter longitudinem æui non quierunt, sed ex coniecturis (per quas longissime repetenti mi- hi contingit credere) non magna sane extitisse existimo, neq; bellicis neq; cæteris in re- bus. Nam constat eam quæ nunc Græcia uocatur, haudquaquam stabiliter olim fuisse habitata, crebroq; illinc migratum, q; facile sua quicq; relinquere, ab aliquorum ma- iore numero coacti. Quippe nulladum negotiatione, nullo inter se citra formidinem cōmercio, uel terra uel mari sua quisq; eatenus colētes, q; eatenus suppetere uictui: nō pecuniæ copiam habentes, nec humū arboribus conferentes, utpote incertam quoties quis alius superueniens auferret ab ijs, præsertim qui muris carerent, & existimantes se necessarium quotidie uictum ubiq; adepturos, haud ægre pellebantur. Ideoq; neq; ma- gnitudine ciuitatum ualidi erant, neq; alio bellico apparatu. A deo quæq; tellus præci- pue patiebatur assiduas incolarum migrationes, ueluti ea quæ nunc Thessalia uocatur, Thessalia. & Boeotia, & pleraq; Peloponnesus, præter Arcadiam, quæq; alia terrarum huberrima Boeotia. erat. Nam propter bonitatem soli maiores aliquorum iam uires effectæ, tum seditiōes Peloponnesus. excitabant, tum uel magis alienigenarum insidijs obnoxij erāt. Itaq; magis Atticam ob Arcadia. sterilitatem segetis lōgo auo pacatam iñdem semper incoluere homines. Cuius rei nō Attica. minimum indiciū est, propter colonias, quas dimisit, non in cæteris peraq; aduictā fuisse. Nam ex reliqua Græcia, qui aut bello aut seditione exciderant ad Athenienses, tanquam ad stabiles potentissimi quicq; se recepere, confestimq; ciues effecti, iam inde a uetustate maiorem etiā hominum frequentia ciuitatem fecere, ita, ut postea non suffici- ente iā Attica, colonias Ioniam quoq; dimiserint. Facit autē apud me fidem præcæ im- becillitatis hoc quoq; non minimum, q; ante Troianum bellū constat Græciā Helladē nihil communiter egisse, ne ipsum quidem hoc nomen tota utiq; mihi uidetur habuissē. Sed quædam loca ante Hellenē Deucalionis filium, nec usq; quæ hoc fuisse cogno- men, sed tū suum cuiusq; gentis propriū, tum Pelasgicū a seipsis cognomē imposi- tum. Hellene autē eiusq; liberis in Phthiotia rerum potitis, & eas gentes emolumēti gra- Phthiotia.

A

tia in alias ciuitates adducentibus, singulos iam maxie propter linguæ cōmercii, Hellenes, id est, Græcos, esse uocatos. Quæ res longo tpe nō potuit obtineri, qđ indicat p̄cipue Homerus, qui diu post Troianum bellum natus, nequaquā cūctos sic uocauit, nec alios, q̄ qui cū Achille ex Phthiotide, qui & primi Hellenes fuerūt. Danaos uero & Argiuos & Achæos in carminibus prædicat, nec tñ appellabat Barbaros, ea re, q̄ necdum Hellenes, id est Græci, in unum nomen barbaro (ut mihi uideť) oppositū cōcessissent. Qui igitur tanq̄ Græci essent oēs, & inter quorū ciuitates cōmercium eiusdem linguæ erat, postea uno uocati noīe, nihil ante Troiana tpa propter inopiam & impermixtū uisū ta genus frequentes egerunt, sed in hanc expeditionem q̄ mari iam plerunq̄ usi essent exierunt. Nam Minos eorū quos auditu cognouimus antiquissimus classem comparauit, maximamq̄ partem maris, quod Græcum nunc dicitur, tenuit: & insulæ Cycladum dominus, primus in earum plerisq̄ colonias posuit, Caribus eiectis, filiosq̄ suos constituit principes. Insuper quoad potuit latrones ē mari (ut credibile est) sustulit potius ut sibi redditus obuenerent. Nam & Græci olim, & Barbarorū quicunq̄ in continente maritimi erant, quicq̄ insulas incolebant, ubi cōeperunt crebrius aliq̄ ad alios nauibus transire, ad latrocinium conuersi sunt ducibus non tenuissimis, tum sui quæstus, tñ pauperū uictus gratia. Atq̄ adorti ciuitates muro uacantes, uicatimq̄ habitantes diripiabant, ac maximā uictus partem hinc cōparabant, nullo ob id pudore, nonnihil potius sibi gloriosum. Quod declarant cum quidam etiā nunc in cōtinente, quibus decori est hoc egregie exercere, tum uetustissimi poetæ, apud quos illi ultro citroq̄ nauigātes interrogant, nunquid latrones sint, tanq̄ non inficiaturos opus ut turpe, quod scire studerēt. Et in mediterraneis etiam homines mutuo prædant, & adhuc pleraq̄ in Græcia uetustus mos colit, uti apud Locros, qui uocantur Ozolæ, & Actolos & Acarnanas & hanc ipsam continentē. Quinetiam arma ferre apud hos ex uetere latrocinio permansit. Omnis em̄ Græcia arma gestabat, q̄ uidelicet nec penates munitionibus cincti, nec difficiles mutuo incursiones essent, uitamq̄ assidue sub armis agebant ritu Barbarorū. Cuius rei signum est ex gentibus Græciæ adhuc ita uiuentibus, publica hac inter omnes aliqñ uiuendi consuetudine. Inter quos primi Athenienses ferrum deposuerunt, & ex illo soluto uitæ genere, in lautius trāsierunt. Nec multū tēpus est ex quo seniores eorū utiq̄ beati, ferre desierūt lineas tunicas, cycladasq̄ i seriem aureas, ac cincinnos in plexilem modum cōcinnatos. Vnde apud Ionum quoq̄ seniores propter cognationem uisū gunt hic cultus. Modica aut̄ ueste ad præsentem usq̄ mores usi sunt primi Lacedæmoni, & cum cæteris rebus tum præcipue in uictu, locupletiores uulgo sunt similes. Iidem primi corpora certaturi nudauerunt, propalā m se exuētes oleoq̄ unxerunt, cum olim etiam in Olympiaco certamine athletæ subligacula circū uerenda habentes pugnarent. Nec ita multi anni ex quo illa haberi sunt desita, quæ adhuc uiuunt apud Barbaros cū alios, tum uero Asianos, a quibus præmia pugilibus ac luctatoribus proponitur, braccatis hoc agētibus. Multis præterea ex alijs oñderet quis Græcam antiquitatem cū Barbarorum qui nunc sunt moribus cōgruentē. A' ciuitatibus autem quæ nouissime sunt contractæ, præsertim quæ pecunijs abundarent hominibus iam rei maritimæ scientioribus ad ipsa littora urbes conditæ sunt, occupatis isthmis (id est terrarum inter diuersa maria angustijs) tum negotiationis causa, tñ tutelæ aduersus suos quæq̄ finitimos. At uetustæ urbes propter assiduā latronū infestationē procul a mari sunt sitæ, siue in insulis, siue in continente. Quia quæ deorsum ad mare ciuitates erant ignaræ rei maritimæ, mutuo sese spoliabant, & adhuc muris carent. Nec minus latrocīnabant qui ex insulis erant Cares, Phœnicesq̄. Nā hi insularū plurimas incolebant. Quod p̄bat testimonios Siquidē cū expiaret ab Atheniensibus hoc bello Delos, destructis sepulchris eorū quicunq̄ in ea insula decessissent, supra dimidiū Cares agniti sunt, tum gñe armorū cū quibus sepulti erāt, tñ ipso more q̄ nūc quoq̄ sepeliunt. Minoe aut̄ re nautica porito, liberior ultro citroq̄ nauigatū est, sublati ab eo insulæ p̄donibus, in earūq̄ plerasq̄ deductis ab eodē colonijs, maritimi hoīes iā magis cōficiendæ pecuniæ dediti tutius habitau-

Homerus.
Danai.
Argiui.
Achæi.
Barbari.

Minos.

Latrocinia
Græcorum.

Armorum fe-
rendorū mos.

Atheniensium
cultus.

Iones.

Lacedæmonio-
rum cultus ui-
tiosq̄.

Asianorum
pugiles.

Isthmi.

Phœnices.
Cares.

uerunt, & inter eos quidā, ut ditiores effecti, muris ciuitatē circūdederunt. Etenim cupi-
ditate lucrandi, & qui tenuiores erant sustinuerunt seruire potioribus: & qui potēti-
res, cū facultates haberent, minores ciuitates sibi obsequentes reddiderūt. Atq̄ hunc in
modū magis cū profecissent, insecutis t̄pibus ad Troiā cū exercitu profecti sunt. Ex qui
bus mihi uideť, Agamemnō tunc uiribus antecelluisse, nec tñ classem coegisse, qui du-
ceret Helenæ procos iureiurando Tindari adactos. Etenim ferunt qui exploratissime
Peloponnesiū gesta a maioribus natu per manus tradita cognouerunt, Pelopem pri-
mū ui pecuniæ, quā portans ex Asia ad parandam sibi inter inopes potentiā uenit, & si
peregrinus erat, tñ cognomē regiōis obtinuisse, & postea ab ipsius posteris Atreo Aga-
memnone plus pecuniæ fuisse cumulatam, Eurystheo per Acacidam in Attica interfe-
cto, cuius Atreus erat auunculus. Huic Eurystheus patrē fugienti propter Chrysip-
pī necem, cū ipse in expeditione ageret Mycenæ, regni curam propter propinquitatem
delegauerat: ubi non rediit Eurystheus, ampliū Atreum uolentibus Mycenæis Aeaci-
darum metu, simulq̄ q̄ strenuus uidereť esse & multitudinis studiosus, cum adesset re-
gno potitum esse Mycenæ, & quibuscunq̄ sororis filius imperitauerat, maioresq̄ Pe-
lopidas q̄ Persidas extitisse. Quæ Agamemnon (ut mea fert opinio) accipiens, & præ-
terea re nautica longe cæteris præstans, exercitum cōparauit non pluribus grā q̄ metu
adductis. Constat enim eum & pluribus cū nauibus profectum esse q̄ quenq̄ aliorū, &
eas Arcadibus præbuisse, ut Homerus testatus est, satis quoq̄ signi fuerit in sceptri tra-
ditione: Ait illum cōpluribus insulis & omni Argo imperitare. Quas insulas præterq̄
uicinas, ne autem non multæ fuissent, nemo qui foret in cōtinente tenuisset, nisi aliquid
classis habuisset. Quod coniectemus licet ex hoc quoq̄ exercitu quales prius extiterūt,
q̄q̄ Mycenæ exiguum oppidum fuit: aut si quid tunc oppidum pro magno habebat,
nunc non tale uideatur. Nec parum certo signo quis utatur ad nō credendum tantam
classem fuisse, quantā & poetæ memorarunt, & sermo obtinuit. Nam si urbs Lacedæmo-
niæ defoletur relictis sacris & publicorū opes pauimentis, multam opinor congressu
atatis defuturam potentiæ fidem, quod gloriæ apud posteros cedat, tamen ex quinq̄
Peloponnesi partibus duas colant, & totius ditionem teneant, multorumq̄ extra eā so-
ciorum, & tñ si ea urbs non frequens populo esset, neq̄ templis atq̄ sumptuosis operi-
bus prædita, pagatimq̄ uetusto more Græciæ habitaretur, manifestum est inferiorem
uisum iri. Ac si Atheniensibus hoc idem contingeret, coniectare licet ex euidenti urbis
aspectum duplum uiriū esse, q̄ sit. Itaq̄ debemus non prorsus fidem habere, nec ma-
gis urbium speciem considerare, q̄ uires, existimareq̄ illum maiore quidē superiorib⁹
fuisse, sed ijs qui nunc sunt inferiorem, siquid hic Homeri poesi credere conuenit, quē
uerisimile est, utpote poetam, in maius eū ornando extulisse, q̄ sic quoq̄ inferiorem
esse manifestum est. Ex mille namq̄ ac ducentis nauibus fecit, Bœotiorum quidem sin-
gulas centenum ac uicenum uirotum, Philoctetæ autem quinquagenū, demonstrās
ut mihi uideatur maximas minimasq̄, cum magnitudinis cæterarum in nauium recēso-
ne non meminerit. Nam q̄ omnes essent in nauibus Philoctetæ remiges & ijsdem bella-
tores, aperuit. Quippe sagittarios fecit cunctos & remigantes. Neq̄ credibile est mul-
tos superasse in nauigando, exceptis regibus ac præfectis, cum præsertim transfretatu-
ri essent cū bellico apparatu, nec cataphractas (id est tectas naues) haberent, sed ueteri
ac magis prædonum more constructas. Ex quo inter maximas ac minimas medium te-
nenti non multi conuenisse uidentur, ut a cuncta Græcia communiter missi. Cuius rei
causa non tam extitit hominum quā pecuniæ penuria. Cōmeatus em̄ defectu mino-
rem duxere exercitum, tantumq̄ modo quantū sperabant ibidem belligerando alitum
iri. Postq̄ autem appulerūt, prælio obtinuisse clarum est. Non enim muris exercitum
ac castra cinxissent. Ne hic quidem copijs omnibus usos esse constat, sed ad agriculturā
Cheronnesi se conuertisse, adq̄ latrocinium cōmeatu non suppetente, quo magis Tro-
iani dispersis eis decē annos ui resisterunt, certates assidue cū ijs demū qui reliqui cēnt,
atq̄ eis pares, Quod si suppeditante illi cōmeatu Troiam adissent, & conferti citra la-

A ij

Troianum bel-
lum.

Agamemnon.

Pelops.

Eurysthei.
cedes.

Mycenæ.

Sceptrum
Agamem-
Lib. i. iliad.

Mycenæ.

Poetarum
mos.

Bœotiorum
naues.

Philoctetes.

Cataphractæ
naues.

Nauigia uete-
rum.

trocinium agriculturâq; continenter bellū gessissent, facile in praelio superiores eam euerissent, euersuri minori & tpe & labore, si non infrequentes ea tū quæ aderat parte repugnassent, sed oēs in obsidione mansissent. Vex ob exiguitatem pecuniæ & quæ ante Troianū bellum gesta sunt ualida fuere, & hoc ipsum qd illis celebratius fuit, dat intelligi ex operibus minus fuisse fama ac sermone, qui de eo propter pœtas inualuit. Qm̄ etiam post Troiana tpa Græci & sedibus suis expulsi sunt, & alio se habitatum cōtulerūt, ne per otium eis liceret augescere. Nā ipsoꝝ ab Illo reditu tā sero, & multæ res nouæ, & in plerisq; ciuitatibus seditiones extiterunt. Vnde qui exciderant urbes cōdi derunt. Siquidē Bœotij qui nūc sunt sexagesimo ab euerfione Ilij anno, ex Arna eieci a Theffalis, incoluerunt terrā, quæ nunc Bœotia prius Cadmeia uocabat, in qua pars eorū quondā fuerat, unde profecti sunt in Iliū cū exercitu. Dore quoq; septuagesimo & ipsi anno Peloponnesum tenuere. Aegre autē longo tpe plane pacata Græcia, nec ul tra sedibus suis eiecta coloniam emisit, & Ionas quidē ac plerosq; ex insulis Atheniēses collocarunt: Italiam uero Siciliamq; maxima ex parte Peloponneses & quædam re liquæ Græciæ oppida. Omnia hæc post bellū Troianū sunt condita. Robustiore autē Græcia effecta & ui pecuniarū indies maiore, passim tyrannides in ciuitatibus sunt cō stituta: auctis iam prouentibus. Regna enim prius hereditaria erāt: certis cum uiribꝫ, & nauticæ rei incūbebat ac tū mari Græcia operam dabat. Corinthij primi ferunt ex cogitasse naues, quæ ad eam quæ nunc in usu est formā proxime accederent. Et Corin thi primū ex omni Græcia triremes ædificatae sunt. Constat autē Aminoclem Corin thium naupegum Samijs etiā quatuor naues cōpegisse. Sunēq; ex quo hic cō se cōtulit, anni ad perfectum hoc bellum ferme trecenti, uetustissimūq; oīm quæ nouimus naua le praelium extitit Corinthiorū cum Corcyrensisibus, & ipsum ducentos ad summum ac sexaginta ad hoc tēpus annos. Etenim cū urbē incolant Corinthij ad Isthmum sitā, em porij ferē semper habuerunt, Græcis quondā terra magis q̄ mari negociatibus, & qui intra quicq; extra Peloponnesum incolunt per illoꝝ terrā inter se cōmerciū habētibus. Pecunia quoq; p̄potentes erant, ut etiam ab antiquis poetis demonstrat, locuples oppi dum cognominatibus. Postea uero q̄ a Græcis studiosius nauigari cōceptū, cōparatisq; nauibus latrocinium summorum est, utrobique emporiū præbentes, ualidam pecuniarū prouentu urbem habuerūt. Ac multo pōst penes Iones res naualis fuit, ætate Cyri pri mi Persarum regis eiusq; filij Cambyfis, qui aliquandū cum Cyro pugnantes suo ma ri potiti sunt. Polycrates quoq; qui Sami tyrannidem tenuit sub Cambyse classe præpo tens, cum alias insulas in suam potestatem redegit, tum Rheniam, quā subactam Apol lini Delio consecrauit. Iam uero Phocenses hi, qui Massiliam incolunt, Carthaginenses pugna nauali uicerunt. Nant ualidissima omnium hæc res fuerunt. Quas cōstat multis post Troica tempora ætatibus extitisse, exiguō triremiū usu, sed adhuc illo uetusto mo re quinquagenū remigum, nauiumq; longarū. Pauloq; ante Medicum bellum & Da riū mortem, qui secundum Cambysem regnauit in Persis, triremium copia fuit tum pe nes tyrannos circa Siciliam, tum penes Corcyrenses. Hæc nāq; postremæ ante Xerxis re gis exercitum dignæ memoratu res nauticæ in Græcia extiterūt. Aeginetæ enim Athe nienſesq; & si qui alij paruam uim nauium habuerunt, & harum ex magna parte quin quagenū remigū, ac sero utiq; ex quo Themistocles Athenienses, cum Aegineti sbel lum gerentes simulq; aduentum Barbari expectantes persuasit, ut facerent naues quibꝫ & pugnauerunt, quæ nec ipsæ catastromata totæ habuerunt. Et tales quidem Græ corum res nauales fuerunt, tum uetustæ, tum sequentium temporum. Non minimam tamen qui illis studuerunt, sibi uim cōparauerunt uel pecuniarum reditu uel aliorum dominatione. Quippe nauigando insulas subegerunt, & ij præcipue qui regionem nō oīa suppeditantem habebant. Nam in terra bellum, unde potentia aliqua procederet, nullum excitatum est: sed quæcunq; fuerunt, ea contra suos quibusq; finitimos gesta sunt, Græcis in peregrinas expeditiones longe a domo ad alios subigendos non excu tibus, Neq; enim aduersus ciuitates maximas subditi cōsurgebant, neq; ipsi ex quo cō

Arna.
Cadmeia.
Bœotia.
Dores.
Iones.
Habitauerunt
forte quædam
Italia.
Sicilia.
Corinthiorū
inuentum.
certis muneribus
fortasse
leg. & tū q̄
x̄is ȳl̄ḡ oōt.
Nauium primi
excogitatores
apud Græcos.
Aminocles
naupegus.
Corinthiorū
nobile empo
rium.
Cyrus.
Cambyſes.
Polycrates.
Darius.
Rhenia.
Massilia.

muniter exercitum comparabant, inter se potius finitimi (ut semper fit) belligerabant, præcipue usq; ad uetus illud quod inter Chalcidenses & Eretrios gestum est bellum, reliqua Græcia alterutris adiuuandis diuisa. Mox alijs aliunde ne augescerent impedi menta contigerunt. Nam Ionibus in magnitudinem rerum proficientibus, Cyrus & Persicum regnum Græco profligato, omnia fluuio Haly tenus ad mare usq; circumfere rens arma cepit, & urbes quæ in continente sunt in seruitutem redegit. Darius dehinc Phœnicum classe insulam subegit. Tyranni autē quicq; in Græcis urbibus erant, suis tantum rebus prospicientes, & corpori, ipsorumq; domui amplificandæ tutelæ gratia, quoad poterant in ipsis urbibus plurimum se tenebant. A quibus nullum opus memo ria dignum actum est, nisi aliquod aduersus suos quibusq; uicinos. Nam qui apud Sici liam erant in multum potentia euaſerunt. Ita undiq; Græcia longo sane tempore pro uti. Postea uero tyranni & Atheniensium, & cæteræ fere Græciæ, & ante hanc tyran nis subditam pleriq; ac postremi præterquam Siculorum deieci sunt a Lacedæmonijs. Nam Lacedæmon post accessionem Doricorum, qui nunc eam incolunt, per diu quan tum accepimus seditionibus agitata, tamen iam inde ex ultima uetustate, & bonis legi bus prædita, & libera tyrannis fuit. Sunt enim anni circiter trecentos & paulo plures ad finitum hoc bellum, ex quo Lacedæmonij eadem reipublicæ administratione u tuntur. Ea q; re possunt illam in alijs quoq; constituere ciuitatibus. Ab exactis autem e pugnauerunt. Decimoq; post hanc pugnam anno, rursus ad subigendam Græciam cū immenſa classe Barbarus uenit: & rebus in summum discrimen adductis, Lacedæmonij Græciæ communiter bellum gerentis duces extiterunt, ut qui essent præcipui in uiri bus. Et Athenienses aduentantibus Medis cum decreuissent deferere urbem, conscen sis quas instruxerant nauibus effecti sunt nautici. Neq; multo pōst, quā pariter Bar barum repulerunt, diuisi sunt ad Athenienses ac Lacedæmonios, tam illi qui ab rege descuerant Græci, quā qui contra illum cum cæteris pugnauerant. Enim uero con ſtabat maximas illis duobus adesse uires, alteris terra, alteris classe præualentibus, & exi guo quidem tempore concordia bellandi mansit. Postea uero dissociati Lacedæmonij Atheniensesq; bellum cœperunt cum suis utrinq; socijs, cæteri q; Græci, si quispiam diffidebat, ad alterutros profecti sunt. Itaq; a Medico ad hoc bellum assidue nunc pa ctionibus pacificati, nunc bellum gerentes, aut inter se, aut aduersus socios ab eis defi cientes, probe quæ ad bellum opus sunt instruxerunt, & expertiores euaſerunt, usu in periculis facto. Et Lacedæmonij quidem non habebant imperij sui socios tributarios, atq; hoc solum studebant ut illi pariter sub paucorum principatu, quæ holigarchia di citur, res publicas administrarent. Athenienses autem, quas ipso tempore ex hostibus ceperant, nauibus præerant, præter Chiorum Lesbiorumq; iussis socijs certas pecuni as pendere, extititq; eorum separatim ad bellum apparatus maior, quā quantus unq; maximus uiguit, dum sincera societas fuit. Equidem uetera talia esse comperi, ut diffi cilia sint ad credendum per omnia gradatim indicia. Homines enim famam rerum an te ipsos gestarum, etſi domesticae sint, nulla prorsus examinatione mutuo admittunt. Siquidem Athenienses uulgo opinantur Hipparchum ab Harmodio & Aristogito ne, quod tyrannus esset, interfectum, nescientes Hippiam Pisistrati filiorum natu maxi mum tunc imperasse, cuius fratres erant Hipparchus & Theſſalus, atq; eo die Harmodi um & Aristogitonem aliquid suspicantes a suis conscijs esse patefactum Hippia, ab hoc quidem tanquam præſciente abstinuisse. Verum priusquam comprehenderentur uolentes quippiam agēdo periculum facere, nactos Hipparchum ad fanum quod Leo corum uocatur in Panathenæica pompa ornanda occupatum obtruncasse. Alia quoq; multa quæ adhuc extant, necdum propter tempus memoria exciderunt, cæteri Græ ci non recte opinantur, ueluti Lacedæmoniorum reges, non singulos quenq; calculos immittere sed binos, Et Pitanatem cohortem esse apud eos, quod reor nunquam fuit, cohortes.

Lacedæmoni
orum libertas

Pugna in Ma
rathone.

Medicum
bellum.

Hipparchi
cedes.

Leocorum.

Pitanates
cohortes.

Poeta.
Logographi.

Thucydides in
tradendo fides.

Belli Pelopon-
nesiaci longi-
tudo & detri-
menta.

Atheniens.
& Peloponneses
causa bello-
rum.

Epidamnus.
Tablantij.
Phalius.

ita segnis apud multos est ueritatis uestigatio, ad ea se potius quæ in promptu sunt conuertentes. Verum ex his quæ dixi necessarijs signis talia quis existimans, & potissimum quæ narraui non errauerit, neq; credet magis aut poetis quid de his prædicant in maius extollentes, aut logographis qui consueuerunt quod suauius auditu est q̃ uerū dicere, & multa eorum, cum nullis nitantur argumentis, spatio temporis sine fide fabulositatem profecisse, sentietq; compertum esse manifestissimis signis ita se uetera habuisse. Et licet homines præsens bellum in quo uersantur semper maximū iudicent, eoq; finito uetera ex ipsis operibus uehementius admirentur, tamen hoc bellum ostendetur animaduertentibus extitisse maius illis. Atqui omnia quæ dixere singuli uel post gestū bellum uel iam gerentes, difficile fuerit exacte referre, siue à me ipso audita, siue aliunde ab alijs mihi enarrata. Verum ut quisq; semper de rebus præsentibus maxime consentanea dicere mihi uidebatur, & communi opinione proxime ad ueritatem accederet, sic à me commemorata sunt. At uero res in bello gestas, non quas à quocunq; audiu dignas duxi quas scriberem, neque ut mihi uidebantur, sed eas, quibus ipse interfui, quasq; sigillatim ab alijs q̃ potui diligentissime inuestigauī. Quod tñ difficillime eruerē potui, quoniam qui singulis gerendis rebus affuerant, non eandem de ipsis dicebāt, sed prout quis aut in alterutros amore propensior erat, aut reminiscebatur. Verū quia non fabulosa sunt, minus erunt fortassis auditu suaues, tñ quicunq; uolent rerum gestarum sinceritatem intueri, & cum aliquando talia iterum similiaq; ut sunt res humanae, uentura sint, discernere utilia abunde poterit. Nam emolumentum potius in perpetuum quam ludicrum ad tempus audiendi componitur. Et superiorum quidem operum maximum gestum est cum Medis, & id tamē duobus naualibus prælijs, & totidem pedestribus celeriter finitum est. At uero huius belli tum longitudo in immensum processit, tum detrimenta cunctæ Græciæ contigerunt, qualia duntaxat intra tantundem temporis alijs nulla. Nam neq; tot urbes uacua factæ sunt, aliæ à Barbaris, aliæ ab ipsis Græcis mutuo expugnatae, aliæ fugatis oppidanis nouis incolis cessere, neq; tot fugarum hominum ac mortes, hæ ex ipso bello, illæ ex seditionibus. Atq; superiora illa quæ fama memorat, re ipsa minus solida fidem acceperunt, uel terræ motuum, qui hoc bello in plerisq; orbis terrarum partibus & iñdem uehementissimi præstiterunt, uel solis defectio num, quæ crebriores q̃ unq; fando cognita sunt contigerunt, uel æstus immensus ex quibus fames ingens, & qui nō minime grassatus partem quandam absumpsit pestilens morbus. Omnia enim ista unā cum bello hoc acciderunt. Cuius autores fuerunt Athenienses Peloponnesesq; ruptis quæ post Eubæam captam inierant fœderibus tricennalibus. Cur autem ruperint, causas primum ac dissensiones scribendas statui: ne qui requirant aliquando unde conflatum est tantum inter Græcos bellum. Nam uerissimam quidem sed minime sermone celebratam arbitror extitisse causam, Athenienses magnos effectos & Lacedæmonijs formidolosos necessitatem imposuisse bellandi. Quæ autem propalam ferebantur utrinq; causæ, propter quas ruptis fœderibus itum est in bellum, istæ fuerunt:

NARRATIO.

EPIDAMNVS est urbs ad dextram sita nauigantibus Ioniū sinum uersus, cui finitimi sunt Tablantij Barbari, gens Illyrica. Hanc habitatum uenerunt Corcyrenses coloni à Phalio Corinthio deducti, qui erat ab Hercule oriundus Eratoclidæ filius, ex metropoli secundum ueterem legem accersito. Non nulli etiam Corinthij, & alij præterea Doricæ gentis ex colonis fuerunt. Progressu temporis res Epidamnensis maiorem in modum profecit & fortunis & populo. Sed cum multos iā annos seditionibus laborarent (ut fertur) ex bello quodam cum finitimis Barbaris & se & uires ex magna parte attriuerunt. Nouissima uero ante hoc bellū seditione plebs eorum principes eiecit, At illi cum Barbaris, ad quos cōfugerant, eos qui in urbe erāt

terra mariq; prædabantur. Hi autem qui intus erant cum sic uexarentur, legatos Corcyram (ut ad metropolim) mittunt, orantes ne se perditū iri sinerent, sed reconciliarēt p̃ fugos secum, & bellum Barbarorum componerēt. Hæc supplices in Iunonis templo sedentes precabantur. Corcyrenses non admissis precibus, illos infecto negotio remisertunt. Epidamnenses nullam sibi uidentes à Corcyrensis iniuriæ propulsationem, ambigebant quid re præsentī agerent. Mittentes itaq; Delphos deū consuluerunt, nūquid Corinthijs dederent ciuitatem, ut colonia deductoribus, & nū aliquod conarent ab ijs exigere præsidium. Ille respondit, ut dederent ducesq; facerent. Profecti Corinthia fuisse Corinthium, tum dei oraculum, precanturq; ne se perditum iri sinerent, sed tutarent. Corinthij tñ quia iustū esset, ultionē promiserunt, existimantes nō minus esse suam coloniā q̃ Corcyrensiū, tñ odio in ipsos Corcyrenses à quibus contemnerentur. Nam cum sit Corinthiorum colonia, tñ neq; in publicis solēnitatibus legitimos honores reddebāt, neq; in suis sacris uirum Corinthium præficiēbant, ut ceteræ coloniae. Contemnebant autem illos & ui pecuniarū, quā tunc habebant quantā ditissimi quiq; Græcorū, & ualidiore belli apparatu freti. Etenim elati erāt & propter rem naualē quā aliqui multo præstantiores fuerant, & propter Pheacum, qui prius Corcyram incolue-
rant, nauticā gloriā. Quo magis parandæ classi incumbēbant, nec erant parum ualidi. Quippe centū eis ac uiginti naues fuerunt cū bellum inceperet. Ob hæc oīa Corinthij Corcyrensis succensentes, Epidamnū p̃sidia miserūt, p̃ter sua Ambraciota. Leucadiorumq; facta, qui uellent, illuc habitatum eundi potestate. Profectū est autem præsidium Apoloniā, quæ erat Corinthiorum colonia, pedestri itinere, Corcyrensiū me-
tu, ne ab illis mare transeuntes inhiherentur. Corcyrenses ubi colonos ac p̃sidia Epidamnū peruenisse nouerunt, coloniāq; Corinthijs deditam, ægre acceperunt, statimq; illuc quinq; & uiginti cum nauibus profecti, deinde reliqua cum classe, iubent pro sua autoritate simul recipere exules, uenerunt enim exules Epidamnenses Corcyram, ac sepulchra cognationemq; demonstrantes atq; allegantes, obsecrauerunt ut & ipsi restituerentur, & præsidia coloniāq; à Corinthijs missi expellerentur. Illos haudquaquā impetrata facientes infecto exercitu aggrediuntur quadraginta nauium cum exulibustanquā eos restituri, Illyrii in societatem acceptis, obsidentes urbem denuntiant licere cui libet Epidamnensium hospitum ue impune abire, alioqui illum pro hoste se habituros. Vbi non paratur, urbem Corcyrenses (est autem locus ille isthmus) oppugnant. Corinthij postquam eis allatum est ex ijs qui intus erant Epidamnū oppugnari, exercitum comparant, simulq; deducendam Epidamnū coloniā edicunt, æquas similesq; partes fore ire uolentibus, si quis protinus cum ceteris nauigare uelit, & tamen particeps fieri coloniæ numeratis quinquagenis drachmis Corinthio populo, licere manere. Fuerunt autem permulti & qui nauigarunt & qui pecuniam nūerauerunt. Ad hæc rogarunt Megarenses ut suis nauibus comitatum præstarent, si forte à Corcyrensisbus interpellarentur. Illi instructas eis cōmodarunt octo, & Pales urbs Cephaleniarū quatuor. Rogati quoq; Epidaurij præbuerunt quinq; Hermiones unam, Trœzeniū duas, Leucadii decem, Ambraciota octo. A Thebanis pecunias petierunt, & à Phlasiis, ab Eleis naues uacuas, pecuniasq;. Ipsorū uero Corinthiorum fuerunt instructæ naues triginta, & tria milia peditum. Hunc apparatus Corcyrenses ubi acceperunt Corinthios profecti cum Lacedæmoniis Sicyonisq; legatis, quos adhibitos uolebant, iusserunt Corinthios deducere præsidia colonos que Epidamno tanquam ad eos nihil pertinet. Quod si quid aduersus eos facerent, uelle se subire iudiciū in Peloponneso apud illas ciuitates, de quibus inter utrosq; conueniret, & utris adiu dicata colonia foret, eos obtinere, quin etiam rem ad Delphicū relegare oraculum, nec bellum fieri permittere, alioqui necessariū fore aiebant, si sibi ius fieret amicos facere quos nollent ex alterutris eorū, qui nūc præpotentes essent, tutelæ grā. Corinthij rudent, si naues & Barbaros Epidamno abducant, se cōsultaturos. Nā prius nō bñ habere cū illi oppugnent ipsos.

iudicio contendere. E contrario Corcyrenses dicere, si & illi eos, qui intra Epidamnū essent abducerēt, se ista facturos, paratosq; esse & sancte promittere, dum id per utrosq; fiat secedere, donec de causa foret pronuntiatum. Corinthij nihil horum audientes, qm iam & naues eis plenae, & socij praesto erant, caduceatore praemisso, qui Corcyrensi bellum indiceret, soluentes e portu cum quinq; & septuaginta nauibus, duobusq; mili bus militum Epidamnū uersus nauigauerunt cum Corcyrensi pugnaturi. Prae erat nauibus Aristeus Pellichae, Callicrates Calliae, Timanor Timanthi filius, pediti bus autem Archetimus Eurytimi & Isarchidas Isarchi filius. Ut uentum in Actium terrae Anaetoriae, ubi templum Apollinis est, in faucibus sinus Ambracij, Corcyrenses caduceatorem eis praemittunt nauigio actuario, qui aduersus se uetaret illos nauigare, simulq; naues complent uetustas, ut nauigationi sint utiles innectunt, alias expediunt. Postquam caduceator nihil a Corinthijs pacatum renuntiat, & naues ipsorum expletae sunt numero octoginta: nam Epidamnū quadraginta oppugnabant: obuiam itur, pugnaq; nauali commissa, Corcyrenses egregie uincunt, ac quindecim Corinthiorum naues corrumpunt. Eodem die contigit, ut ij qui intra Epidamnū oppugnabantur deditionem facerent, hac lege, ut externi quidem uenderentur, Corinthij autem in uin culis haberentur dum aliud quippiam uictoribus uideretur. Secundum pugnam, Cor cyrenses trophaum in Leucimna Corcyrae promontorio statuerunt, ceterisq; capti uis necatis, Corinthios uinctos asseruarunt. Post hac cum Corinthij socij q; nauali praelio uicti domū redissent, Corcyrenses omni circa mari potiti sunt. Nauigantesq; in Leu cada Corinthiorum coloniam agrum eius populati sunt: & Cyllenem, ubi erant naua lia Eliensium, incenderunt, q; naues pecuniasq; Corinthijs praebuissent. Ac plurimo a pugna nauali tpe mare tenuerunt, Corinthiosq; socijs ad nauigando calamitates infe rebant, donec circūacta iam aestate Corinthij cū socij ipsosq; laborarent nauibus, atq; ex ercitu misso, castra in Actio posuerunt, & circa Chimeriū Thesprotidos, Leucadis tu tandae causa, aliarumq; ciuitatum quacūq; suae partium erant. Castra metati sunt aut ē regione Corcyrenses in Leucimna nauibus, peditatūq; ac neutris in alteros nauigan tibus, sed altrinfecus sedentibus hac aestas extracta est, appetentēq; iam hyeme domum utriq; reuerterunt. Toto eo post pugnam & insequenti anno Corinthij indigne fe rentes id bellum cum Corcyrensi, naues compegerunt, & robustissimas quasq; ad classem instruxerunt, cogentes ex Peloponneso remiges, & ex reliqua Graecia sollicita tes mercede. Quem apparatus audientes Corcyrenses extimescebant, quippe qui nō essent cum aliquo Graecorum confederati, q; se non ascripsissent neq; Atheniensium, neq; Lacedaemoniorū foederibus. Visum itaq; eis est ut Athenas irent ad contrahendā societatem, tentandumq; aliquid ab illis impetrare subsidij. His cōpertis Corinthij mit tunt & ipsi Athenas legationē, quae diceret ne sibi classis Attica ad Corcyrensem adie cta impedimento esset quo minus bellum gererent arbitrio suo. Itaq; coacta concione in disceptationem uenerunt, & Corcyrenses quidem in hunc modum dixerunt:

Oratio Corcyrensiū.

PAr est uiri Athenienses ut qui externos aduēt, ut quēadmodū nunc nos implora tum auxilia, si neq; magna ipsosq; beneficentia, neq; societas intercedat, demonstrēt primum, quod maximum est, ea quae poscunt fore illis utilia, a quibus poscunt. Sin mi nus, certe non damnosa, deinde firmam se eis gratiam habituros. Horum si nihil de monstrauerint, ne irascantur si non impetrauerint. Ista probaturos se sperantes uobis, Corcyrenses ad poscendam nos societatem miserunt. Consilium nostrum uiri Atheni enses antehac inconsultum, impraesentiarum est uobis fructuosum, nobis ipsis damno sum. Quippe nunq; hactenus cuiuspiam socij uoluntarij cum fuerimus, nunc ea de cau sa desolati in bello, quod cū Corinthijs gerimus, ad orandam aliorum societatem ueni mus. Ex quo accidit ut quod uidebatur prius esse prudentiae, nolle cū exteris societate inita periclitari, id nunc imprudentiae & infirmitati detur. Itaq; Corinthiorum clasa sem nobis bellū inferentē ipsi p nosmet cōpescuimus, At ubi maiori apparatu & a Pe

Actium.

Corcyrensi
uictoria.
Epidamnū
deditur.
Leucimna.
Leucas.
Cyllene.
Chimerium.

Corinthij bel
lum instaurat.

loponneso & a reliqua Graecia statuit hostis in nos uenire, cernentes esse nostras tantū uires illi impares, & simul magnum periculum fore, si ei subiciamur, necesse habemus nos quoq; aliunde auxilia undecūq; implorare, utiq; uenia digni si qd antea non pra uitate, sed opinionis errore potius inepte non fecimus, id nunc e contrario audeamus. Quod si audieritis honesta, & uobis bona existet ista societas nostrae necessitatis multis de causis: Primum q; iniuriam accipientibus, non facientibus opē feretis: deinde q; eos qui in maximae rerum discrimen adducuntur, recipiendo optime beneficium collo cas, aeterno apud nos testimonio. Et cum classem secundum uestrā possideamus maxi mam, considerate quanam rarior occasio uestrae prosperitatis, quae ue hostibus tristior esse possit, q; hoc, quam potētia uos magnae pecuniae ac grae loco aestimaretis, eam ultro uobis adesse atq; offerri citra pericula citraq; sumptus: afferentem praeterea tum apud plerosq; laudem, tū apud eos quos protexeritis gratiam, tū ipsis uobis uires, quae cūcta per paucis ex omni memoria pariter cōtigerunt. Pauciq; extiterunt qui a quibus socie tate belli peterent eisdem ipsi praestarent nō minus praesidij & ornamenti q; acciperēt. Qd si quis bellū (uobis in hoc autē utiles esse possumus) nō imminere opinatur, is profecto fallit opinione, nec intelligit & Lacedaemonios metu uestri spectare ad bellū, & Corin thios cū per se ualidos tum uobis inimicos, poccupando nos affectare uiam ad uos in uadēdos, ne nos cōmuni in ipsos odio mutuo psidio simus, ne ue eos alterutra spe fru stremur aut nocēdi nobis aut seipsos corroborandi. Quos puenire, & nos in societate recipere, hoc poscentes, & insidias anticipare potius, q; insidiaribus cōtra insidiari usae sunt partes. Quod si negent aequum esse suos colonos recipi a uobis, discant coloniam oēm ita honore prosequi metropolim suā, si sibi ab ea benefiat: Sin uero male, ab illa se cedere. Neq; enim ea re coloniae emittunt, ut seruiant ijs qui relinquunt, sed ut sint pa res. Nā istos iniurios esse in nos, hoc uero palā est. Quippe citati i iudiciū de Epidāno, tū bello maluerunt obiecta refellere, q; iure. Atq; hac quae in nos agunt cognatos suos, indicio uobis quodammodo sint ad nō errandū quo minus ab ipsis secedatis, & nobis supplicibus protinus subueniatis. Quisquis em gratificando hostibus minime sibi poe nitēda cōmittit, is sane tutissime degit. Neq; uero foedera quae uobis cū Lacedaemonijs sunt frangitis recipiendis nobis, qui neutroq; socij sumus, cum in illis dicatur, SI QVA GRAECARVM CIVITATVM EX SOCIALIBVS NON SIT, LICERE EIS AD V TROS LIBVERIT ACCEDERE. Et certe indignum prorsus est, si istis fas est ex so cialibus hominibus cum reliqua Graecia, tum uero uestrorum subditorum, suas na ues armare, uobis interdici societate quae offertur & alia undiq; utilitate: & postea cri mulandi simus habituri. Nam si nos repellētis homines & periclitantes, nec uobis ini micos repellētis: & istos qui uestri sunt inimici atq; hostes non solum non arcebitis, sed etiam praeceptores uestrarum uirium esse negligētis, quas nequaq; debetis praeripi sine re, uerum prohibere ullos ē uestra ditione tributarios illosq; fieri debetis: quinimo qm cordi fuerit uobis auxiliorum trāsmittere ad nos aperte trāsmittere, propalam nobis in societatem receptis. Ex qua re multa (quēadmodum initio attigimus) cōmoditates ostenduntur, & ante omnia, q; ut manifestissima fides est, isti & hostes nobis fuerunt, & nunc ualidi sunt ad rebelles suos coercendos. Et cum uobis offerat classis non medi terraneis socijs armata, sed talis, ut nihil uobis damnosius sit q; eam amittere, decet uos si potestis, quod praecipuum est, neminem pati alium classe pollere, si minus tutissimū quēq; uobis pro socio habere. Verum enīmuero cui ista quae dicimus uidentur utilia quidē esse, sed timendū ne ea sectantes rumpatis foedera, hic intelligat diffidere foederi bus ualidiorem esse rem ad hostes deterrendos, & contra illis confidere, & ob id nos in societatem non recipere, rem infirmam fore & minus tutam, q; hostes ob id reddit robustiores. Praeterea cum non magis de Corcyra q; de Athenis consultetur, non pro spicit hic quae praecipue sunt ē dignitate atq; ex utilitate Athenarum, & cum cernat bel lum non futurum, sed tantum non iam praesens esse de recipienda in societatem no

Corcyra
sit.

stra ciuitate hæsitat, quæ ad maxima temporis momenta uel socia uel hostis est. Sita est enim opportune sane ad traiectionem in Italiã atq; in Siciliã, uel ad phibendã illinc ire classem in Peloponnesum, uel ad eandẽ illuc alia uel in loca transmittendam, atq; ut uniuerſa & singula breuiffime in summã cõtraham, sic habere, ut ſciatis nõ debere nos deferi, tres apud Græcos classes esse magnificiendas, ueſtram, noſtram, Corinthiorũ. Harum duas, ſi in unum coire contẽperitis, & Corinthiũ nos occuparint, bellũ nauale cũ Corcyrenſibus pariter ac Peloponnenſibus geretis. At nobis receptis plus nauũ habebitis, quibus cũ hoſte dimicetis. Hæc quidẽ Corcyrenſes, poſt eos aut Corinthiũ hæc:

Oratio Corinthiorum.

Quoniam Corcyrenſes iſti non ſolum de ſe recipiendis uerba fecerunt, ſed etiam de nobis tanq̃ iniuſte bellum ſibi intulerimus, neceſſarium nobis eſt ut nos quoq; de utriſq; mentionem faciamus, ſic ad reliquam orationem deuenturi, ut & noſtra poſtulationem ſyncerius proſpiciatis, & iſtoꝝ utilitatem nõ ſine ratione repudietis. Aũt modetiã ſtudio nullius unquam ſocietatem ſe recepiſſe, id non uirtutis, ſed maleficiũ ſtudio fecerunt, q̃ uidelicet nolent ullum malefactorum ſuorum aut ſocium habere, aut teſtem, à quo uerecundiã admonerentur. Et ſane urbs ſua ipſo ſitu appoſita ad iſtorum conſilium, reddit eos magis iniuriarum quas faciunt arbitros, q̃ ſubiicit æquo iudicio, propter infrequentem ipſorum ad externos commeaſionem, & frequentem aliorũ illuc uel appulſorum receptionem. Atq; decorum quod præſtudent, noluiſſe ſe eſſe cuiuſpiam confœderatos, non eò ſpectabat ne alienæ iniuſtitia ſocij forent, ſed ſine arbitris iniuriam facerent, utq; ubiq; præualerent, alijs uim afferrent: & cum latuiſſent plus emolumenti adipiſcerentur, & quod adepti eſſent eius erepti pudere non poſſet. Quid ſi (quemadmodum prædicant) forent uiri boni, quo minus culpabiles fuerunt exteris, eo magis uirtutem ſuam licebat oſtendere iuſta dando & accipiendo. Verum neq; erga nos tales exiſtunt, qui cum ſint coloni noſtri, tamen cum ſemper antea ſeceſſerunt à nobis, tum uero nunc bellum nobiſcum gerunt, allegantes non ideo ſe à nobis miſſos colonos, ut acciperent iniuriam, quibus inuicem respondemus, ne nos quidem idcirco collocaſſe eos ut ab ipſis iniuriam acciperemus & contumeliã, ſed ut præſides eorum eſſemus, & quibus in rebus conuenit honore afficeremur, quem nobis aliã coloniã præſtant, præcipua nos charitate complectentes. Ex quo palam eſt, ſi cæterorum, qui plures ſunt, gratia ſumus, iniuria iſtis ſolis eſſe inuiſos. Neque ab re, neque quali cunq; de re læſi bellum eis intulimus: quod etiam ſi ab re intuliſſemus, decuerat eos noſtra iracundiã cedere, ſicut nos uiciſſim decuiſſet modetiã ipſorum uim afferre. Sed freti diuitijs cum alia multa indigne peccauerunt in nos, tum uero hoc quod Epidaurum quæ noſtra ditionis eſt, cum uexaretur bello non uindicauerunt, ſed cum uindictam nos ueniſſemus, tunc eam occuparunt, uiſq; tenent: Et aiunt ſe priuſquam id facerent, uoluiſſe diſceptare iudicio, cum perinde ſit ac nihil dicere, ſi quis re occupata, alterum eſt tuto in iudicium uocet: ſed ſi quis ex æquo & antequam dimicetur, res & uerba in medium afferat. At iſti non priuſquam oppidum obſiderent, ſed poſtea quã rebantur nos illud non neglecturos, tunc uero æquitatem iuris allegauerunt, atq; huc uenerunt, non contenti peccaſſe illic, poſtulant etiam à uobis non belli, ſed iuſtitia ſocietatem ut ſe recipiat hoſtes noſtros. Qui tunc potius adire debebant uos cum procul à periculo aberant, non quando & nobis iniuria illata eſt & ipſi periclitantur, nec quando uos qui nullius eorum tunc potentia participes fuiſtis, nunc ipſis ueſtram utilitatem impertiatis, & qui à peccatis eorum abſuiſtis, tantundem erga nos culpa cõtrahatis. Nam qui olim cum alijs uires ſuas cõmunicaffent, ñ debent quæ illis contingunt habere cõmunia. Vos uero ut criminibus modo iſtoꝝ affines nõ fuiſtis, ſic neq; poſt eorundẽ actiones affines eſſe debetis. Et planum quidẽ fecimus eo quò oportet æquitatis ingreſſu nos ueniſſe, & iſtos uiolẽte in nos auareq; feciſſe. Nunc aũt uos haud iuſte recepturos eſſe hoꝝ ſocietate, planum faciendũ eſt. Nam in fœderibus cũ dicitur licere cuiſlibet non aſcriptarum ciuitatum ad utros uelit ſe conferre, non ita dicitur, ut id fiat

ἀρεσκοντες
ἐσμεν.

in perniciem partis alterius, nec de ea quæ tutelam imploret aduerſus eos à quibus ſecedit, quæq; iſs à quibus recipit (nõ recepturis ſi ſaperent) bellum pro pace afferat, id quod uobis nunc, niſi nos audiat, eueniet. Nã non tam iſtis auxiliares, uerum etiam pro fœderatis hoſtes efficiemini. Neceſſe enim eſt ſi ab eis ſteteritis, ut dum ipſos, tũc uos unã ulciſcamur. Qui proſecto iuſte feceritis, præcipue ſi non fueritis in partibus: Si minus, econtrario atq; iſti petunt, ſi nobiſcum ſteteritis, quibus cũ fœderati eſtis aduerſus hoſ, quibus cum ne induciã quidem unq̃ uobis extiterũt, neq; legem ferre debetis, eos qui ab altera parte defecerunt receptandi. Quoniã neq; nos cum à uobis Samiũ defeciſſent, & an illis ſuccurrere oporteret in diuerſum traherent, cæteri Peloponnenſes cõtra uos ſententiam diximus. Itaq; aperte negamus aliquem à puniendis ſuis eſſe prohibendũ. Nam ſi eos qui aliquid facinoris admiferint receptando defenderitis, palam eſt ueſtros, qui non pauciores ſunt ad nos eſſe uenturos, legemq; condetis quæ in uos magis, q̃ in nos recidat. Hactenus quæ dicere habuimus apud uos de iure noſtro, quod ſatis eſt ſecundum Græciæ leges, reliqua exhortandi & flagitandi muneris gratia. Hoc quod petimus, non petimus ut hoſtes, quo noceamus, neq; amici quo abutamur, ſed quo utamur, quodq; uos reddere nobis debere affirmamus. Nam cum aduerſus Aeginetas Medico bello penuria Liburnicæ nauium laboraretis, uiginti naues commodato à Corinthijs accepiſtis. Quod nrm beneficium, & item alteꝝ bello Samio, q̃ propter nos non tulere Samiũ auxilia Peloponnenſes, præſtitit uobis de Aeginetis quidem uictoriam, de Samijs autem ultionem. Atq; iſs tpiſus hoc factum eſt, quibus homines ſtudio uindictæ hoſtis, in quem eunt, cætera curare omittunt, habentes pro amico quemcunq; operam ſibi nauantem, etiam ſi antea fuiſſet inimicus: rursus pro hoſte quemcunq; ex aduerſo ſtatem, etiã ſi amicus ſit, qui domesticis quoq; rebus male cõſulunt præſentis cõtentionis peruicacia. Hæc uos beneficia memoria tenentes, & qui inter uos ſunt iuniores à ſenioribus edocti, ſentite ſimilibus officijs eſſe remuneranda, neq; iſta quidẽ quæ dicuntur à nobis eſſe iuſta, ſed ſi bellum fiat, alia fore utilia. Ut quiſq; enim aliqua in re minime peccat, ita maxima ex ea utilitas ſequitur. Et bellum cuius metu uos terrentes ad iniuſte agendum hortantur Corcyrenſes, adhuc non conſtat futurum ſit nec ne, nec dignum uobis eſt, ut propter incerta belli, certa iam & præſentanea Corinthiorum ſuſcipiatis odia. Nam quod ad ſuſpicionem pertinet, quæ prius propter Megareuſes ſuſpererat, prudentia fuerit eam extenuare potius. Poſterius namq; beneficium opportune collatum etiam ſi minus fuerit, tamen maius crimen diſſuadere poteſt. Neq; uero q̃ magnam ad ſocietatem offerunt claſſem, ob hoc polliceamini, qm̃ non afficere iniuria pares firmior eſt potentia, q̃ præſenti rerum ſpecie elatos cum periculis plura acquirere. Itaq; nunc aduerſa nos uſi fortuna, tũ poſtulamus, id quod apud Lacedæmonem ipſi p̃diximus, licere ſuos quẽq; ſocios plectere, ut idẽ nunc à uobis impetremus, ne ue ſubleuati uos noſtro decreto nos ueſtro lædatiſ, ſed æquã uicem rependatiſ, memores hoc illud eſſe tempus, quo maxime & qui inſeruit amicus eſt, & qui aduerſat inimicus. Et Corcyrenſes hoſ neq; in ſocietatem recipiat inuitis nobis, neq; de nobis malemeritos defendatiſ: quod facientes, tum ex officio ueſtro egeritiſ, tum uobis ipſis optime cõſulueritiſ. Talia autem & Corinthiũ dixere. Athenienſes utriſq; auditis, cum bis concionem coegiffent, in priori quidem non minus probauerunt rationes Corinthiorum, in poſteriori uero mutato conſilio decreuerunt ſe confœderationem cum Corcyrenſibus non ita facere, ut eoſdem hoſtes ducerent, eoſdem amicos. Si enim aduerſus Corinthios iuberentur à Corcyrenſibus ſimul nauigare, ruptum iri fœdera, quæ ſibi eſſent cum Peloponnenſibus, ſubſidiariam tamen inire ſocietatem, ut utriq; forent alteriſ auxilio, ſi quis aduerſus Corcyram eat, Athenas uel aut horum ſocios. Nam & citra hoc rebantur bellum ſibi cum Peloponnenſibus fore, nec Corcyram Corinthijs prodi uolebant tantum nauium habentem, ſed eoſ quã maxime collidi inuicem, ut inualidioribus effectis, ſi quid opus eſſet, Corinthijs alijsq; claſſem habentibus bellum capeſſerent: ſimulque quia Italiã uerſus Siciliãq; nauigantibus, commode ſita inſula uidebatur.

Hoc Athenienses consilio Corcyrenses in societate acceperunt, nec multo post Corinthios discessum decem naues illis auxilio miserunt, ducibus Lacedaemonio Cimmonis, Diotimo Strombichi, & Protea Epiclis filio. Quibus preceperunt, ne cum Corinthiis pugnarent, nisi aduersus Corcyram nauigantibus, in terramque descendere uolentibus, aut aduersus aliquot ex illorum oppidis, ita demum pro uiribus prohiberent prouidentes hoc precepto ne foedera rumpere. Et naues quidem in Corcyram profectae sunt. Corinthii uero postquam, quae opus erant instruxerunt, aduersus eandem uela fecerunt cum centum quinquaginta nauibus: quarum erant Elia & Leucadio denae, Megarensium duodecim, Ambraciotarum uiginti septem, Anactoriorum una, ipsorum Corinthiorum nonaginta. Praefecti autem sui singularum ciuitatum, & ex Corinthiis Xenocles Euthydis filius cum quatuor collegis. Hi postquam coierunt ad continentem, quae spectat Corcyram, uelificantes a Leucade tendunt in Chimerium, quod est ora Thesprotidis. Est autem portus & super eam urbs a mari distans in palustribus Thesprotidos sita, nomine Ephyre. Iuxta hanc exit in mare palus Acherusia, cognomen nata a flumine Acheronte, quod per Thesprotidem lapsa in eam effunditur. Fluit & Thyamis amnis, Thesprotidem Cestrinamque determinans, intra quos Chimerium promontorium coerces. Ad hanc itaque continentem Corinthii cum classe subeuntes castra posuerunt. Quorum aduentu in se cognito Corcyrenses expletis centum & decem nauibus, quibus praerant Miciades, Aesimides, & Eurybatus, castra metati sunt in una insularum quae uocatur Sybota. Aderant eis & Atticae decem, pediatibusque in Leucimna promontorio cum mille armatis Zacynthiorum auxiliaribus. Praesto erant & Corinthiis auxilio futuri multi ex barbaris in proxima continente, ex qua semper omnes amici sunt illis. Re instructa Corinthii sumptisque trium dierum cibariis, nocte a Chimerio soluunt tanquam pugnaturi, nauigantesque prima luce, Corcyrensiu naues conspiciunt altum tenentes, ex aduersoque uenientes. Ut mutuo se conspexerunt ad consilium oia instruunt, Corcyrensiu dextro in cornu Atticae naues fuerunt, alterum ipsi tenuerunt factis tribus nauium agminibus, quorum singulis singuli praerant. Hunc in modum dispositi erant Corcyrenses. Apud Corinthios dextrum cornu tenebant Megarenses naues & Ambracienses, medium locum alij socij, ut quibusque commodum erat: Leucum cornu ipsi Corinthii cum nauibus, quae uelocissimae erant e regione Atheniensium & dextri Corcyrensiu cornu. Postquam utrinque sublata sunt signa, concurrentes praelium commiserunt, multos utrinque habentes super castrum milites, multosque sagittarios ac iaculatores, uetusto adhuc more inscienter instructi. Erat autem pugna naualis aspera, sed non perinde ex arte, pedestri praelio similior. Nam ubi commixti fuerunt non facile eximebantur per turba & multitudinem nauium, plus aliquanto de uictoria confidentes armatis qui super castrum erant. Pugnantibus stataria pugna nauibus quietis, quibus irrumperet, per rumpere, erumpere non licebat, uerum alio magis & robore quam scientia pugnantibus. Multus ubique erat tumultus, & turbulentum certamen, in quo naues Atticae Corcyrensiu si cubi satagebant praesto erant, metum quidem incutientes hostibus, pugnam tamen nequaquam capessentes. Quippe uerebantur praefecti, Atheniensium praepceptum. Maxime autem dextrum Corinthiorum cornu laborabat. Nam eos in fugam uersos dispersosque uiginti nauibus persecuti Corcyrenses in continentem usque ad eorum castra, egressique in terram deserta tentoria inciderunt, pecuniasque diripuerunt. Hac in parte Corinthii superati, Corcyrenses superiores fuerunt. At in sinistro ubi ipsi Corinthii erant, facile uicerunt, absentibus enim minori numero Corcyrensiu uiginti nauibus in persequendo occupatis. Athenienses cum cernerent Corcyrenses satagentes, iam minus dissimulanter suppetias eunt, primum quidem temperantes ab inuadendo. At ubi fuga apte facta est, & Corinthii ingruiebant, tunc unusquisque operi uacat, nullo iam hominum discrimine. Cum eo necessitatis uentum esset, ut inuicem Corinthii Atheniensesque confererent manus, in fugam uersis hostibus, Corinthii non reliquerunt scaphas nauium quas demerserant, traxeruntque remulgo, sed inter nauigandum conuerterunt animum ad trucidandos homines potius, quam ad uiuos capiendos, & amicos suos, nescij illos in dextro cornu superatos, per imprudentiam occidebant. Nam cum multae

Atheniensium.
& Corcyren.
cofoederatio.
Lacedaemonius
Diotimus.
Proteas.
Corinthiorum
in Corcyram
naualis expectatio.
Xenocles.
Chimerium.
Ephyre.
Acherusia.
Acheron.
Thyamis.

Sybota.

Corinthiorum.
& Corcyren.
naualis pugna

Stataria pugna
super castrum.

forent utrorumque naues, & late mare occuparet, ubi promiscui fuerunt, non facile inter noscebant, qui quos uicissent. Siquidem pugnae naualis haec Graecorum cum Graecis maxima omnium extitit, quae ad hunc diem fuit, nauium numero. Corinthii posteaquam Corcyrenses ad terram usque sunt persequuti, ad naufragia sua casusque reuersi sunt, ac plerosque nacti, ut ad Sybota comportarent, ubi Barbarorum exercitus, qui erat in terra ipsis auxilia tulerat. Est autem desertus Sybota portus Thesprotidis. His actis frequentibus rursum tendunt in Corcyrenses, illis nauibus, quae agi poterant, et quaecumque reliquae erant, una cum Atticis & ipsi contra dirigunt, timentes ne in suam oram descendere conarentur. Et iam serum diei erat, ac praena sunt canere orsi, tanquam in eos inuaderent, cum Corinthii repente remos inhibere coeperunt, conspectis uiginti nauibus Atheniensium uenientibus, quas post decem priores subsidio miserant, Athenienses ueriti id, quod acciderat, ne Corcyrenses superarentur, ne uel decem naues suae pauciores essent, quam ut eos tutaretur. His igitur prospectis Corinthii, suspicantes Athenienses uenire, non quot cernebant, sed plures sensim retro abierunt. Porro Corcyrenses cum Atticas naues non uiderent, minus enim ipsis erat apertus illarum aduentus, mirabantur Corinthios ire casum, donec quidam cernentes dixerunt, naues illae huc tendunt. Tunc et ipsi abierunt. Iam enim noctis tenebrae erant, & Corinthii abeuntes dissociati sunt. Ita utrinque direpti, pugnaque usque ad noctem extra castra, Corcyrensiu apud Leucimnam castra habentibus. Ipsae uiginti naues Athenienses profectae, quibus praerant Glaucon Leagri, & Andocides Leogori filius, per occisos & naufragia ductae subierunt castra, non multo post, quam conspectae sunt Corcyrensiu: erat enim nox: metuentibus ne hostiles essent, postea cognitae admissae sunt. Postero die egressae triginta Atticae naues, & Corcyrensiu quaecumque nauigationi idoneae erant, uela faciunt in portum, qui est in Sybotis, ubi stationem Corinthii habebant, animo cognoscendi an nauali praelio certaturi essent. Illi a terra solucentes, altumque capeffentes instructi quiescebant, non incepturi sua sponte certamen, cum uideret accessisse naues Athenienses integras, & sibi multa dura accidisse, tum circa captiuorum custodiam, quos in manibus haberet, tum penuriam instruendarum nauium in loco deserto. Itaque magis spectantiam ad manum uenissent, se illinc nauigare non sinerent. Igitur placitum est eis impositos in actuarium nauigium, sine caduceo ad Athenienses praemittere retandae gratia, per quos talia dixerunt: Inuiri Athenienses estis, bellum incipientes, foederaque rumpentes, qui nobis hostes nostros ulciscuntibus impedimento estis, contra ferentes arma. Quod si uobis constitutum est nos prohibere, quo minus in Corcyrenses, alio uel si quod libeat nauigemus, & foedera rupitis, nos capite primos, pro hostibusque utamini: & Corinthii qui dem talia dixerunt. Corcyrensiu uero quicumque audierunt, exclamant, ut protinus capiantur trucidenturque: Athenienses autem hunc in modum responderunt: Neque bellum incipimus uiri Peloponneses, neque foedera rumpimus, sed istis sociis Corcyrensiu auxiliatio uenimus. Quod si usquam alio nauigare libet, nauigetis licet: Sin aduersus Corcyrenses aliquem uel illorum locum nauigabitis, non negligemus quoad poterimus. Haec cum Athenienses responderent, Corinthii se ad discedendum domum accinxerunt, simulque trophaeum apud Sybota in continente statuerunt. Corcyrenses naufragia mortuosque, quae aestus ac uetus nocte exortus passim dispulerant, ad ipsos delata, ut quodque eiectum erat, sustulerunt, ac trophaeum in insula Sybotis e regione statuerunt, ueluti uictores. Hac utrinque ratione uictoriam sibi uindicantes: Corinthii quidem quod ad noctem usque superassent, ita ut naufragia plurima mortuosque receperint, captiuorum non minus mille habentes, depressis nauibus circiter septuaginta, trophaeum statuerunt. Corcyrenses autem quod triginta ferme naues illorum corrupissent, & superuenientibus Atheniensibus naufragia circa se, mortuosque legissent, quodque pridie Corinthii casum euntes pugnam detrectassent, conspectis Atticis nauibus, neque uenientibus occurrissent ex Sybotis, ob haec statuerunt trophaeum. Ita utrinque se interpretabant uicisse. Corinthii illinc domum nauigantes, Ana-

Sybota.

Pedra canere

Glaucon &
Andocides nauium praefecti

Peloponnesum
conicio.

Athen. conicio

Anactorium

storis, quod est in ore sinus Ambracii, ceperunt fraude. Erat enim illis commune cum Corcyrensis, positusque in eo Corinthii incolis, domum reuerterant. Et Corcyrensis octingentos qui serui erant uendiderunt, ducentos quinquaginta asseruerunt uinctos, magna adhibita cura, ut per illos repetita Corcyra potirentur, quorum plerique erant potestissimi ciuitatis. Sic igitur Corcyra bello defuncta est aduersus Corinthios, & ab ea naues Atheniensium recesserunt. Hac prima Corinthiis extitit belli causa aduersus Atheniensis, qui contra se foederatos pro Corcyrensis dimicassent. Post hac statim contigit, has fieri Atheniensibus Peloponnesibusque simultates ad bellum mouendum. Nam Corinthii ut Atheniensis ulciscerentur elaborantibus, suspicantes ipsi Atheniensis eorum inimicitiam Potidaenses, qui ad Isthmum Palenem incolunt, Corinthiorum coloniam socios suosque uectigales, iubent murum Palenem uersus demoliri, obsidesque dare atque opifices eicere, nec in posterum admittere, quos Corinthii quotannis mittebant, ueriti ne a Perdicca Corinthiisque sollicitati deficerent, & alios in Thracia socios ad defectionem traherent. Hac Atheniensis statim post nauale ad Corcyram praelium apud Potidaenses praeparauit. Nam & Corinthii odium praese ferebant, & Perdiccas Alexandri filius, Macedonum rex erat hostis, cum socius antea atque amicus fuisset. Ideo autem hostis, qui cum Philippo fratre suo, & Derda, aduersus se communiter bellum gerentibus, societatem fecissent. Eoque timens misit Lacedaemona, atque egit ut illis bellum esset cum Peloponnesibus. Corinthiosque sibi conciliauit, Potidaeam abalienandae gratia. Ad hac, sermones habuit cum Chalcidensibus Thraciae & Bottiis de rebellando, existimans si has finitimas ciuitates haberet socias, fore ut facile cum illis gereret bellum. Quae intelligentes Atheniensis ciuitatisque defectionem uolentes occupare, mittebant enim in illius terram triginta naues ac mille pedites Archestrato Lycomedis filio, cum decem aliis praefecto, mandant ipsis praefectis obsides a Potidaensibus sumant, murem demoliant, proximamque urbem custodiam gerant, ne deficiant. At uero Potidaenses missis ad Atheniensis legatis, si forte persuadeant, ne quid apud se noui agatur, praefecti etiam cum Corinthiis Lacedaemona egerunt, ut illi pararet si opus foret defensionem. Vbi uero ab Atheniensibus diu opera consumpta, nihil impetrant, sed naues quae in Macedonia, itemque in ipsos mittebantur, praefectae sunt, simulque quaestores Lacedaemoniorum polliciti, si Atheniensis aduersus Potidaeam irent, se Atticam inuasuros, tunc demum defecerunt, cum Chalcidensibus ac Bottiis communiter coniurati. Perdiccas quoque Chalcidensibus persuasit, ut relictis maritimis urbibus atque excisis, migraret Olynthum, unamque hanc urbem ualidam faceret. Atque his qui suam terram relinquebant, Mygdoniam, quae circa Bolben paludem est, dedit incolendam, quoad foret cum Atheniensibus debellatum. Et illi quidem suas urbes demoliti migrauerunt, ad bellumque sese parauerunt. At ubi triginta Atheniensium naues in Thraciam uenientes acceperunt, Potidaeam aliasque ciuitates defecisse, duces non existimantes se praesentibus cum copiis posse gerere bellum, aduersus Perdiccam, & ciuitates quae defecissent, in Macedoniam quo primum missi fuerant conuertuntur, congressique cum hostibus Philippo & fratribus Derda, qui ex montanis cum exercitu superuenerant. Interea Corinthii cum Potidaea descuisset, & Atticae naues circa Macedoniam agerent, timentes illi oppido, ac domesticum existimantes periculum, mittunt ex suis uoluntarios, & ex aliis Peloponnesibus mercede adductos mille sexcentos, cum iustis omnes armis, & quadringentos leuiter armatos duce Aristeo Adimanti filio, cuius propter gratiam non parum multi ex Corinthio milites ultro comitatu praestiterunt. Fuerat enim semper Potidaensium studiosus. Perueneruntque in Thraciam septuagesimo die quam Potidaea defecerat. Afferunt autem repente Atheniensibus nuntius de ciuitatum defectione, qui ut cognouerunt etiam alios cum Aristeo accessisse, mittunt eorum ex suis duo milia peditum, ac naues quadraginta, duce Callia Calliadi filio, cum quatuor collegis. Qui praefecti Macedonia, offendunt mille priores iam Therma potitos, Pydnaque oppugnantes, eam & ipsi obsidentes oppugnaverunt, sed postea pacificati cum Per-

Perdicca Alexander filius.

Philippus.
Derda.
Potidaenses.
Bottiae.

Olynthus.
Mygdonia.
Bolben palus.

Aristeus Adimanti filius.
Callias Calliadi filius.

dicca, & necessaria societate inita, quod eos urgeret Potidaea & Aristei aduentus, soluerunt ex Macedonia: cumque Berroeam uenissent, & id oppidum conati prius, expugnare nequissent, illinc itinere terrestri Potidaeam perrexerunt, tria milia peditum sui corporis, praeter multos sociorum, equitesque Macedonum sexcentos, cum Philippo Pausaniaque, ac nauibus septuaginta terram legentibus, paulumque praeventibus, tertio die Gigonum peruenerunt, castraque posuerunt. Potidaenses & qui cum Aristeo erant Peloponneses aduentum Atheniensium expectantes, castra habebant ante Olynthum in Isthmo, mercatumque extra urbem agebant. Itaque socii Aristem cuncti peditatus ducem elegerunt, Perdiccam equitatus. Nam protinus defecit iterum ab Atheniensibus, atque a Potidaensibus stetit, Iolao pro se duce substituto. Erat autem Aristei consilium cum exercitu, quem secum habebat, excipere Atheniensis si aggredierentur. Chalcidenses uero & socii qui extra Isthmum, equitesque ducentos, qui cum Perdicca erant, intra Olynthum manere: & cum in eum tenderent Atheniensis, auxilio uenire a tergo hostis, eum in medio clausuros. Callias Atheniensium dux ac collega, Macedonum equites, paucosque sociorum Olynthum mittit, illinc auxilium ferri prohibuit. Ipsi motis castris Potidaeam tendunt, progressique usque ad Isthmum, ubi uident hostem se se ad bellum parantem, ex aduerso aciem & ipsi instruit, nec multo post configunt: & ipsum quidem Aristei cornu, & quicumque circa illum erant, ex Corinthiis ceterisque bellatores, auerterunt oppositum cornu: perumpentesque longe persecuti sunt. Reliquus exercitus Potidaensium Peloponnesiumque ab Atheniensibus sumperatus est, & usque ad muros fugatus. Rediens Aristes a persecutione ut uidit alterum exercitum uictum, haesitabat, utrum tendens periclitaretur Olynthum ne, an Potidaeam. Visum est igitur coactis, qui secum erant, Potidaeam, ut in propinquissimum oppidum cursu contendere, perque mare inter muros & saxa, quae ad arcendas undas mari obiecta erant, multis missilibus iactis agre euasit, paucis amissis, plerisque saluis. At qui ex Olyntho auxiliares Potidaensium erant (abest autem Olynthus sexaginta ferme stadiis, sita edito in loco) ubi pugna commissa est, & signa sublata, paululum progressi sunt, ut opem laturos, & Macedones equites aciem opposuere tanquam inhibitori. At postquam repente uictoria penes Atheniensis fuit, signaque reuulsa, rursus ad muros sese receperunt, & Macedones ad Atheniensis, ita equites neutris affuerunt. Post pugnam Atheniensis trophaum statuerunt, mortuosque ex iure Potidaensibus reddiderunt. Cecidit ex Potidaensibus, sociisque paulominus trecenti: Ex Atheniensibus centum quinquaginta, & Callias dux. Moxque Atheniensis murum qui spectat Isthmum uallo cinxerunt, ubi & praesidium imposuerunt. Nam Palenem uersus murus non erat. Non enim se suffecturos arbitrabantur tueri Isthmum, & ad Palenem transgressos murum ducere, uerentes ne se diductos inuaderent Potidaenses ac socii. Cumque accepissent, qui Athenis erant, Palenem non esse muris circumdatam, post aliquantum temporis mittunt ex suis mille sexcentos pedites, duce Phormione Asopii filio, qui Palenem petens ex Aphite egressus admovebat exercitum Potidaea, paulatim procedens, simulque agros uastans, tandemque nemine prodeunte in pugnam, muro Palenem cinxit. Atque ita Potidaea iam utrinque uehementer oppugnabatur, necnon a mari infestabatur nauibus, urbe uallata. Aristes nullam spem salutis habens, nisi quod ex Peloponneso aut aliud inopinatum contingeret, suadebat ut praeter quinquaginta, quorum ipse unus uolebat esse, ceteri obseruato uento nauibus abirent, quo diutius suppeteret res frumentaria. Vbi non persuadet, ut quae in rem erant appareret, utque exterius negotia optime haberent, enauigauit, deceptis Atheniensium custodibus. Manensque apud Chalcidenses, illis sociis cum alia praelia fecit, tum permultos Sermylorum, locatis ante urbem insidijs, occidit. Etiam cum Peloponnesibus egit, ut aliquid subsidij mitteretur. Post Potidaeam muro circumdatam, Phormio mille sexcentos habens, Chalcidicam plagam Botticamque oppugnauit, quaedam etiam castella cepit, atque haec sub-

Berroea.

Gigonum.

Iolans.

Olynthi situs.

Callias iterum.

Phormio.

Belli Peloponnesiaci causa.

rant causæ mutuo succensendi Atheniensibus Peloponnesibusque Corinthiis quidem quod Potidæam ipsorum coloniam Corinthiosque uiros ac Peloponneses, qui in ea erant oppugnarent: Atheniensibus autem, quod ciuitatem sociam sibi que uectigalem ad defectionem induxissent, & ex prouiso uenientes, pro Potidæensibus cum ipsis dimicassent. Nondum tamen bellum usquequaque conflatum erat, sed habebat aliquid laxamenti, separatim enim hæc Corinthii egerant. Idem cum oppugnaretur Potidæa nunquam quieuerunt, cum de ciuibus suis, tum de oppido solliciti: orarunt socios, ut Lacedæmonia irent, & ipsi uenientes contra Athenienses uociferabantur, quod foederum ruptores & in Peloponnesum iniuri essent. Aeginetæ quoque non illi quidem palam legatione missa, sed clam non minimum cum istis ad mouendum bellum incumbabant, dicentes non esse sui se iuris ex foedere. Lacedæmonii coacto concilio, cohortati si quis sociorum alius uel quis accepisset ab Atheniensibus iniuriam, ex more dicere iusserunt. Et procedentes, alij fere omnes, itemque Megareses accusationibus usi sunt. demonstrantes cum alia non pauca, quæ succederent, tum uero quod sibi præter foedera interdictum esset sub Atheniensi imperio, portibus & terræ Atticæ mercato. Nouissimi Corinthii permixtis alijs prius acuire Lacedæmonios, processerunt, atque ita uerba fecerunt:

Oratio Corinthiorum apud Lacedæmonios.

Fides uestra Lacedæmonii, quam inter uos publice priuatimque seruatis facit, ut nobis alij, si quid in uos dixerimus, fidem non habeant. Et in quo uobis sapitis, in eo circa exteriores magis desipitis: quippe qui nobis sæpenumero prædicantibus ac prædicantibus apud uos, quomodo nos læsuri forent Athenienses, nunquam tamen auscultare uoluistis, quæ docebamur, sed potius ea dici suspicabamini, propter priuatas, quæ nobiscum erant cum illis, similitates. Ideoque non priusquam læderemur, sed postquam læsi sumus, socios uocandos putastis, apud quos æquum est, quo plus criminum habemus, quæ obijciamus, & ab Atheniensibus læsi, & a uobis neglecti, eo plus uerborum faciamus. Quod si aliqua ratione non manifestari foret, qui Græciam uexant, opus erat, ut planum faceremus apud nescientes. Nunc quid attinet longa uti oratione cernatis ab Atheniensibus alios in seruitutem redactos, alijs insidias tendi, & præcipue istos, qui nostri sunt socii, & olim iam ad bellum, si quando bellum sibi inferretur, illos se instruere. Non enim Corcyram præreptam nobis tenerent, neque Potidæam oppugnarent: quarum urbium altera accommodatissima est ad prouinciā Thraciam obtinendam, altera maximam Peloponnesibus classem præstabat. Cuius rei culpa penes uos est, qui tunc primum permisistis eos post bellum Medicum reficere urbem, mox etiam longos muros extruere, iam inde ad hanc diem assidue priuantes libertate non modo socios suos, sed iam etiam nostros. tametsi non tam is, qui redigit alium in seruitutem, quam is, qui cum possit hoc prohibere cōtemnit, id facere existimandus est, utique si præclarum præ se ferat titulum, Græciæ in libertatem asserendæ. At nunc uix tandem congregati sumus, ac ne sic quidem ista pro manifestis habentes, quos oportebat, non an iniuriam acceperimus, discutere amplius, sed quo pacto illam ulcisceremur. Nam Athenienses ad iniuriam faciendam non inconsulto, aduersus nos nondum ista intelligentes, nec tardi ueniunt. Nec nos fallit, qua uia in nos illi paulatim progrediuntur ulterius, arbitantes se latere, ne uos id sentiat, minus idcirco audet: enixius ausuri, ubi uos hoc sentientes, tamē negligere cognouerint. Soli enim uos Græcorum Lacedæmonii tenetis otium, non uim uel ab aliquo, sed tarditate repellentes, soli uires hostium non cum incipiunt, sed cum duplicata sunt perditum itis. Et dicebatis uos esse in tuto, fortius loquentes, quam pro rei ueritate. Nam & ipsi scimus Medum ab extremo terrarum prius in Peloponnesum peruenisse, quam a uobis pro dignitate occurreret, & nunc Athenienses, non longinquos ut ille erat, sed uicinos negligitis. & inuadentibus resistere mauultis, quam inuadere, & cum multo quam antea fortioribus dimicando incerta fortunæ subire. cum sciat & Barbari ipsi magis aduersis casibus, & Athenienses dum nobiscum belligerant

potius crebris erroribus suis, quam nostra ultione fuisse superatos, eo que nonnullos aliquando quod imparati essent, spe uestri fretos in exitum deuenisse. Neque aliquis uestrum hæc dici a nobis existimet odio magis, quam querela. Nam querela quidem est amicorum, de amicis officio non fungentibus. Accusatio autem est de hostibus, qui iniuria affecerunt. Et sane si qui alij sunt, quam uobis dedecori sunt indefensi, nos ut arbitramur isti sumus, qui præsertim de magnis adeo rebus dimicemus, quarum nullum uos sensum nobis habere uidemini, nec unquam considerare, quibusnam cum hominibus res est. Atheniensibus eisdem prorsus aduersariis uestris, ac nouarum rerum studiosis, & tum ad excogitandum, tum ad ea, quæ sentiunt exequenda, uelocibus. At uos ea quæ possidetis conseruare contenti, nihil admodum ad excogitandum, ac ne ad necessaria quidem exequenda sufficitis. At hæc illis quidem adest maior, quam pro uiribus audacia, maiore hominum opinionem pericula subeuntibus, etiam inter asperrima quæ que bene sperantibus. Vos autem & ad agendum infra uires animosi, tutis etiam consiliis diffidentes, & difficultatibus nunquam uos ereptum iri arbitramini. Præterea illi impigri, uos pigri: illi peregre degentes, uos domi desides. Opinantur enim se lucrifacere absentiam suam. Vos dum alios inuaditis, res domesticas absumi putatis, illi superato hoste, longius progrediuntur, superati uel minimum animo consternantur. Quinetiam in defendenda urbe ministerio alienissimorum quoque utuntur, sed consilio tamen intimorum. Nisi cogitata cōfecerint, de rebus domesticis deperire, & quæ inuadendo obrinuerunt, parua præ illis esse, quæ animo agitant, existimantes: & si quid irrita spe tentauerint, noua rursus spe amissa reparantes. Soli enim omnium pariter habent ac sperant ea, quæ destinauerunt. Tanta est eorum in aggrediendis, quæ animo cōstituerunt celeritas. Atque in omnibus his per labores atque pericula, æuum omne cōterunt, rebus partis uel minimum fruantes, studio assidue acquirendi, non dies festos esse, non aliud quippiam putantes, nisi conficere quæ expediunt, nec minus damnosam esse quietē desidē, quam operam laboriosam. Usque adeo (ut breui complectar) si quis dicat illos hoc ingenio natos esse, ut neque ipsi queant, neque alios finant, gescere, is recte dixerit. Hac itaque tali ciuitate uobis aduersaria Lacedæmonii cunctamini, censetisque istis demum hominibus plerumque quietem sufficere, qui quæ ad apparatus pertinet, probe exequentur, præ se ferentes eos se animo esse, ut si quis lacefferit, cessuri non sint, ita uos ut non lædere alios, sic ne ipsi lædamini, uim propulsare, in hoc colitis æquitatem. Quod uix cōsequeremini, uel si similis uobis uicina ciuitas esset. Nunc autem id quod iam etiam ostendimus, priscis moribus agitis aduersus Athenienses. Atqui necessariū est, assidue ueluti artis alicuius, ut recentissima quæque euincant, & ciuitati tranquillæ optimum, non immutari instituta. At ea quæ ab alia urgetur, ad multa se conferre debet, & multa artificia machinari. Ideoque Athenienses propter multam experientiam, multo quam nos magis student rebus innouandis. Hactenus uestra tarditas progressa finem faciat, & iam cum alijs, tum uero Potidæatis, quemadmodum receperitis, opem feratis, maturime Atticam inuadentes, ne uiros uobis amicos, atque cognatos inimicissimis prodatis, ne uel nos ceteros cogatis præ desperatione, ad aliam nos aliquā societate cōuertere, nihil profecto iniuste acturos, aut erga deos iurauimus, aut erga homines qui ista sentient. Non enim qui destituti ad alios se cōferunt, foedifragi sunt, sed qui coniuratis suis auxilia denegant, ad quæ auxilia præbenda, si prompto fueritis animo, permanebimus. Alioqui scelestè faceremus, nec alios, quam uos estis magis propensos, inueniremus. De his uos probe consulitis, detis que operam ne Peloponneso cum minori dignitate præsideatis, quam cum quanta partes eam uobis tradiderunt.

Et hæc quidem Corinthii dixerunt. Aderat autem Lacedæmone iam antea Atheniensi legatio, aliorum negotiorum causa. Qui cum hæc uerba cognouissent, uisum est eis de dignitate sua esse Lacedæmonios adire, nihil purgatuos eorum quæ ciuitates crimini darent, sed ostensuros in uniuersum non esse illis festinato decernendum, sed im-

Querela.
Accusatio.

Athe. ingenia

pensius considerandum. Necnon se in animo habere, quantum sua ciuitas polleteret significare, tum redigendo in memoriam senibus quæ nosset, tum commemorando iunioribus, quorum inexperti essent, sperantes fore ut cum audissent, propensiores essent ad quiescendum, quàm ad bellum mouendum. Aditis igitur Lacedæmoniis dixerunt, uelle se ad multitudinem eorum habere orationem, nisi quid prohiberet. Illis iubentibus, Athenienses processerunt, atque in hunc modum locuti sunt:

Oratio Atheniensem apud Lacedæmonios.

Equidem non ad disceptandum, nos cum sociis nostris legati uenimus, sed ad alia transigenda à ciuitate missi. Verum cognita non exigua aduersus nostram, aliarum ciuitatum querela, processimus; non criminibus responsuri (neque enim iudices uos aut nostri aut istorum estis, apud quos habeatur oratio) sed ne uos ad sociis credendum faciles, de rebus magnis deterius consulatis, simul quia uolumus de rationibus nostris omnibus quo pacto se habeant, uos facere certiores, neque ea quæ tenemus improbe obteta, & nostram ciuitatem magni pretii esse. Et peruetusta quidem illa quid attinet repetere, quorum magis fama testis est apud audientes, quàm aspectus? At gesta bello Medico & quæcunque ipsi nouistis, & si propter uulgus magis sunt assidue prædicanda, tamen commemorari necesse est. Quæ dum gessimus, si cum periculo, & ex utilitate cõmuni gessimus, cuius uos participes extitistis, non est ab eorum prorsus mentione cessandum. Quæ non magis purgandi nos gratia dicentur, quàm testificandi demonstrandi quæ aduersus qualem ciuitatem non bene uobis consulendo, uos bellum suscipiatis. Etenim præ nobis ferimus nos solos in Marathone aduersus Barbarum periculis obuiam isse. Cui rursus reuerso, cum impares terrestri certamine essemus, consensu uniuersi nauibus ad Salaminem pugna nauali confliximus. quæ res præstitit, ne ille Peloponnesum præ nauigando oppidatim expugnaret, cum non possent ciuitates uestræ contra ingentem classem sibi mutuo auxilio eẽ. Atq; huius rei Barbarus ipse maximum testimonium perhibuit, qui classe uictus, tanquam nunquam amplius futura sibi pari potentia, properato cum maiore copiarum parte abscessit. Ex quo tali facto cū patuisset plane res Græciæ classe cõstare, tria nos in id utilissima cõtulimus, pluriū nauium nūmerum, ducẽ solertissimū uirũ, exertissimam animi alacritatẽ. Naues quidẽ ad quadringẽtas, paulominus duas toti⁹ classis partes. Ducẽ uero Themistocle q̃ p̃cipuus autor extitit, ut pugna naualis fieret inter angustias, res p̃culdubio statui Græciæ salutifera, quo noĩe uos eũ singulari honore p̃secuti estis, præ externis oĩbus, q̃ ad uos uenissent. Alacritatẽ autẽ eamq; p̃stantissimã declarauimus, q̃ cū terra iuuaremur à nemine, iam ceteris ad nos usq; redactis in seruitutẽ statuimus, urbẽ eẽ deserẽdam, rẽ familiarẽ destruendam, nõ sicut ceteri socii societate deferentes, neq; dispersi, qui nullo sociis usui fuisset, sed consensu nauibus, discrimina adeuntes, nec uobis, quod antea non tulissetis opem succensentes. Itaque profitemur non minus esse de uobis nos meritos, quàm ut hoc à uobis impetremus. Nam uos quidem exhabitis urbibus proficiscentes, postquam timere cœpistis, ut eas in posterum habitaretis, pro uobis multo plus, quàm pro nobis auxilio uenistis, ideo quæ cum iam salui fuimus, amplius non affuistis. Nos autem ab urbe ubi nulla iam ciuitas erat profecti, pro hac ipsa quæ exigua spe erat, periculis nos cõmittẽtes, et uobis ex parte, et nobis salutem fuimus. Qui si ad Medum transissemus, metu subacti, quemadmodum terræ suæ timentes, aut non ausi postea fuisset, classem conscendere, tanquam deplorati, nihil sane oportuisset, iam nos non satis nauium habentes, classe pugnare, res quæ sine certamine ad uotum hosti cessisset. Quapropter digni sumus Lacedæmonii illius nostræ generositatis, & prudentiæ gratia, qui principatu quem habemus potiamur, non ita multum Græcis inuidioso: quippe quem non ui sumus adepti, sed tum uobis reliquias Barbari persequi recusantibus: tum sociis, qui nos adierunt precantibus, ut sibi præessemus. Quo ex facto coacti primum sumus illum hucusque propagare, præcipue timoris,

deinde honoris, postremo utilitatis gratia. Neque amplius uidetur tum nobis esse, ut cum multis simus inuisi, nonnullos quæ qui iam defecerant, subegerimus, uobis quoque non perinde amicis, sed in suspicionem aductis ac discordantibus, intermissa industria periclitemur: nanque qui à nobis, ij ad uos deficerent. Nec inuidiosum est aliquem qui in summum periculum deducatur, consulere utilitatibus suis, quoniam uos quoque Lacedæmonii ciuitatibus, quæ sunt in Peloponneso, ad uestram utilitatem constitutis præestis. Enim uero si imperio, quod obtinuistis, hæcenus perseuerassetis, si fuissetis inuisi, quemadmodum nos, utpote quod probe scimus non minus quàm nos in socios seueri, cogeremini quæ aut imperiose damnari, aut uestri periculum adire. Ita nec nos indignam fecimus rem, neque à moribus humanis abhorrentem, si traditum nobis imperium suscepimus, nec id deponimus maximis rebus coacti, dignitate, metu, & utilitate. Talis facti, nequaquam primi autores, quod semper factitatum est, ut imbecillior à potentiore coerceretur, quod quæ ut nos faciamus, & nostra opinione digni sumus, & uobis uidemur, eatenus sectari utilitatem, quatenus iustitiæ ratio permittit. Quam rationem nemo unquam ita utilitati præposuit, ut oblatam sibi occasionem, plus aliquid uel adipiscendi prætermitteret. Digniq; illi sunt laude, qui humana natura usi, ad alijs imperandum benigniores extiterunt, quàm ipsum imperiũ tulit. In quo quæ modeste nos geramus, illi ut arbitramur, maxime ostenderent, si qui hoc imperium acciperent. Quanquam ex nostra lenitate (quod indignum est) plus dedecoris assequimur, quàm laudis. siquidem quod in rebus contrahendis & in iudiciis æquo iure nos atque illi utuntur, quod nobis contumeliosum est, tamen litigiosi putamur: neq; eorũ quispiam cõsiderat, alios quoscunque qui rerũ potiuntur, quorum ut quisque se minime lenem præbet erga subiectos, ita minime ab illis uituperatur. Vt enim cum obnoxii, non iudicio sibi agendum putant, At nostri socii consuetudine nobiscum ex æquo agendi, si quid uel quantulumcunque sibi detractum est, uerbo factio ue propter rationem imperii, quod opinione ipsorũ detractum non oportuit, non habent gratiam de pluri non erepto sibi, sed illud modicum deesse grauius ferunt, quàm si ab initio secum non iure, sed aperte rapaciter egissemus. Tunc enim isti hiscere quidẽ cõtra nos ausi fuissent, tanquam fas non foret imbecilliori detrectare imperia superioris. Atque ij homines indignari potius solent, quibus iniuria infertur, si ipsis credimus, quàm quibus uis. Nam fraudare quidẽ alium, significat illic esse iuris æqualitatem: Cogere uero, illic esse superiorem. Eorũ cum atrociora sub Medo paterentur, tolerabant, eisdem nunc nostrum imperium durũ uidetur, neq; im merito. Semper eũ subditi p̃senti grauant impio. Quin uos si euerfo dominatu nostro ipsi dominaremini, iam beneuolentia, quam metu nostri contraxistis, in maleuolentiã mutaretur. Et quæ tunc ad breue tempus, cum aduersus Medos præfuissetis, declarastis, eisdem similia agnosceretis. Vestra enim instituta ac leges cū alijs non communicatis. præterea quisquis à uobis dux mittitur, is neq; eisdem quibus antea moribus, neq; quibus reliqua Græcia utitur. Quapropter tanq̃ de rebus non exiguis diu deliberate, neq; alienis consilijs criminationibusq; fidem habentes, domesticũ laborem præeligatis, atque huius belli incertũ quantũ sit, priusquam ingrediamini considerate. Belli eũ diuurnitas solet plerasq; res fortuitis obijcere. A quib⁹ fortuitis utriq; æqualiter absumus, incertũ utri magis in periculo futuri. Qui cupide bella incut prius in negotiis uersantur, quæ posteriora consilijs esse debeant. Iidem cū aduenit calamitas, tunc ad rationẽ sese cõferunt. Cui culpa, cū neq; nos ullo pacto affines simus, neq; uos esse uideamus, prædicimus dum integrum utrisque est bene consultare, ne fœdera rumpatis, neque iusiurandum præuaricemini, sed controuersias nostras ex conuentis dirimamus. Alioqui deos, quos iurauimus testamur, nos bellum propulsaturos eatenus, quatenus uos eius autores prouocaueritis. Hæc Athenienses. Postquam audierunt Lacedæmonij sociorum querelas aduersus Athenienses, & quæ Athenienses dixerunt, submotis

Suis quæq; cõmodis studere par esse.

omnibus, apud seiplos de rebus presentibus consultauerunt, & plurimum in idem conuenire sententiam, iam iniuste agere Athenienses, & quamprimum bello ulciscendos. Procedens autem Archidamus eorum rex, & solers habitus & modestus, ita uerba facit:

Oratio Archidami regis apud Lacedaemonios.

Multorum iam bellorum Lacedaemonii & ipse sum expertus, & tales esse scio ex uobis, qui aetatis eiusdem sunt, ut neque per imperitiam quis, id quod multis contingit, bellum concupiscat, neque ipsum expedire ac tutum esse existimet. Hoc autem quo de nunc agimus, si quis sagaciter ratiocinetur, non inter minima habendum esse comperietis. Nam aduersus quidem Peloponneses atque finitimos, nostrae uires pares sunt, cum possimus contra singulos arma circumferre: aduersus autem uiros qui procul incolunt, qui quae rei maritimae sunt expertissimi, ac ceteris rebus omnibus praeclearissime muniti, diuitijs, & priuatis, & publicis, classe, equitatu, armis, hominum copia, quanta in Graecia nusquam est alibi, duntaxat uno in loco: praeterea sociis multis tributariis. quo tandem modo bellum debemus sumere? & qua freti re, cum simus imparati illos inuadere? An classe? at ea inferiores sumus, cui instruenda si operam impendamus, ut pares simus, tempore opus est. An pecunia? at ista multo etiam sumus inferiores. Quam neque in publico habemus, neque unde prompte ex priuato conferamus. Confidat forsitan aliquis, quod & armis eos & hominum multitudine antecellimus, ut terram eorum peragrantes, uastare possimus. Atqui reliquum terrae quod habent, permultum, & quibus indigebunt ea mari importabunt. Quod si eorum socios ad defectionem sollicitabimus, oportebit nos illis classe ferre auxilium, maiore ex parte insularis. Itaque quodnam erit nostrum bellum, qui nisi aut nauibus superauimus, aut prouentus, unde classem alunt, praeripuerimus, plura de nostris simus destructuri. Quanquam ne deponere quidem bellum postea fuerit decorum, praesertim si illius nos mouendi potius autores fuisse uideamur. Neque uero spe illa subleuemur cito debellandi, si agrum eorum peruastemus, cum timeam magis ne bellum liberis nostris relinquamus. Neque credibile est, Athenienses eos spiritus habere, ut aut propter agrum uastatum inducantur ad seruiendum, aut bello perterreantur, tanquam inexpertis bellandi. Neque rursus ita desipio, ut uos iubeam finire ab illis laedi socios uestros, nec castigare insidiantes, sed nondum ad arma prorumpere, uerum mittere ad eos ex postulatam, neque bellum ualde ostendentes, neque tanquam sine bello talia permitturi. Et interea nostra ipsorum apparare sociorum prouentu, tum Graecorum tum Barbarorum, sic unde uirum aliquid, uel ad classem, uel ad rem pecuniariam asciscemus. Extra inuidiam est, quibuscumque tenduntur insidia, quemadmodum nobis ab Atheniensibus eos asciscendis, non Graecis modo, uerum etiam Barbaris saluti suae consulere, tamen e nostris rebus copia suppeditabuntur. Quod si legatos nostros exaudierint, optimi fuerit: Sin minus, duorum triumue annorum spatium, nos iam melius muniti, bellum illis inferemus. Qui cernentes iam nostrum apparatus, eum quae congruere cum uerbis, quibus ista significauimus, magis concedant utique illa sum adhuc agrum habentes, & de bonis presentibus nondum ab hoste corruptis deliberantes. Nihil enim aliud ipsorum agrum putetis esse, quam obsidem, cum eum obrinent, atque eo magis, quo melius excolitur, cui quam plurimum parcere debemus, nec ad desperationem compulso illos inexpugnabiles reddere. Si enim nondum apparati sociorum accusationibus inducti cum uastemus, uide te ne deformius atque damnosius Peloponneso consulamus. Quoniam accusationes & publicae & priuatae extinguere possunt, bellum autem quod priuatorum causa sumit ab uniueris, incertum quonam sit euasurum, non facile deponitur cum decore. Quod ne cui uideatur ignauiae dandum, multas urbes aduersus unam non continuo suscipere, sunt & illis sui socii, non pauciores, quam nobis, & non stipendiarii, & bellum fere non magis stat

ope armorum quam sumptibus, per quos utilia sunt arma, praesertim hominibus mediterraneis aduersus maritimos. Quare demus operam prius, ut suppetant sumptus, non sociorum uerbis efferamur, qui certe ut plus causae in utram partem res cadet, habebimus, ita per quietem utro sit res casura prouidebimus. Nec uos tarditatis atque cunctationis, quam in nobis maxime reprehendunt, pudeat. Nam & properando ad bellum, serius illud finietis, quod imparati adieritis: & quia nostra ciuitas semper extitit libera & gloriosissima, potest ista cunctatio praecipue uideri germana nostrae grauitatis. Propter hanc enim soli nos, neque superabimus, & aduersis minus, quam ceteri consternamur. Neque laudibus nos incitantium ad difficiliora, quam nobis uideantur capeienda, erigimur uoluptate. Neque si quis accusationibus exacuit, idcirco magis ad assentiendum inducimur, propter modestiam bellaces, & idem circumspectis Bellaces quidem, quia modestiae uerecundia particeps est, uerecundiae rursus, praestantia animi: Circumspecti uero, quod edocti sumus, indoctorum esse leges cōtemnere, modestius quae uel cum difficultate illis obtemperare. Neque in hoc sumus ualde solertes, ut apparatus hostilem speciosa, sed inutili oratione uituperemus: & bellum mox non pinde ut ipso opere ineamus, sed sentiamus cogitatione hominum non longinquo proximas esse nostris, nec fortuitos casus sub orationem uenire. Tanquam aduersus hostem recto consilio utentem, nos factis semper instruamur, nequaquam spem habentes ex illo, tanquam pacaturo, sed quemadmodum ipsi nos, diligenter sibi prouisuro. Neque debemus arbitrari, inter hominem & hominem magnopere differere, sed illum esse praestantissimum, qui in rebus necessariis maxime eruditur. Haec igitur instituta, quae nobis nostri maiores tradiderunt, quaeque ipsi tenentes, perpetuo profecimus, ne omittamus: ne uel breui momento temporis adducamur ad consultandum de multorum capitibus, de multis pecunijs, de multis urbibus, de gloria, sed per otium id agamus, quod nobis propter potentiam, praeter ceteros agere licet. Mittite ad Athenienses de Potidae, mittite de alijs ex postulatam, quibus illam iniuriam socii aiunt, eo quidem magis, quod iudicio se offerunt: quod qui faciunt, aduersus eos, tanquam iniuriam inferentes, ire legitimam non est, & nihilominus bellum apparet. Haec facientes & praeclearissime consulueritis, & hostem maxime terrueritis. Et Archidamus quidem ita locutus est. Procedens autem ultimo loco Sthenelaidas, qui tunc unus erat ex ephoris (hoc est tribunis plebis) sic apud Lacedaemonios inquit:

Oratio Sthenelaidae ephori apud Lacedaemonios.

Verba quae Athenienses multa fecerunt, equidem non intelligo. Nam seiplos maiorem in modum iactauerunt, nihil sane refellentes, se non intulisse iniuriam sociis nostris atque Peloponneso. Qui etsi contra Medos tunc boni fuerunt, nunc quod erga nos mali sunt, duplici sunt digni supplicio, mali ex bonis effecti. Nos autem nostri similes, quales tunc, tales nunc sumus. Qui si sapimus, socios nostros non habebimus contemptui affectos iniuria, nec eos ultum ire differemus, cum ipsorum non differatur iniuria. Nam alijs quidem suppeditat multitudo pecuniarum, nauium, equorum, at nobis strenui socii, haud digni, quos Atheniensibus prodamus, nec quorum causa iudicijs discutitur, & uerbis, cum non sunt ipsi uerbis laesi, sed uindictetur mature atque omni conatu. Neque uos quisquam lacestos iniuria, doceat, quonam modo consultare conueniat. Bis conuenit potius diu consultare, qui sunt illaturi iniuriam. Quare de re Lacedaemonii e dignitate Spartana bellum decernite. Nec Athenienses finatis effici maiores, nec socios a nobis proditos esse, sed dijs ducibus bellum inferamus, iniuriam inferentibus. Haec locutus cum esset ephorus, rem ad suffragia retulit in concionem Lacedaemoniorum, ac negauit (clamore enim, non calculis dant Lacedaemonij suffragia) dignoscere se, clamor uter maior esset, sed uolens eos aperte sententiam declarantes, ad sumendum bellum proniores esse, inquit, Cui uestrum uidentur Lacedaemonij supra foedera, & Athenienses iniurii esse, surgat in locum illum, ostendens ei cer-

Lacedæmonio
rū suffragia.

Lacedæmon.
plebiscitum.

tum locū; cui non uidentur, in alterū. Illi transeuntes cum altrinsecus steterunt, multo plures fuere, quibus fœdera rupta uideretur, accitisq; socijs dixerūt, sibi quidem uide re iniuste agere Athenienses, uelle tamen hortari socios omnes ad danda suffragia, ut communi cōsilio bellum, si uideatur, gerat. Et illi quidem cōfectis ijs domū abiire, & post eos legati Athenienses, cum responsum retulissent de ijs, quorum gratia uene rant. Hoc autē plebiscitum, fœdera esse rupta, factū est quarto decimo anno, quā tria cennalia sunt inita fœdera, Euboicum bellum secuta. Enimuero decreuerunt Lacedæ monij fœdera rupta esse & bello uindicanda, nō tam inducti sociorū uerbis, quā me tu, ne Athenienses potentiores fierent, quibus cernerent iam plurimum Græciæ sub iectum esse. Nam Athenienses hunc in modū ad eas res penerūt, in quibus aucti sunt.

Posteaquam Medi ex Europa decesserunt, nauali pariter ac pedestri pugna à Græ cis uicti, & eorum qui mari effugerunt, apud Mycalen absumpti sunt, Leotychides La cedæmoniorum rex, Græcorum qui apud Mycalen erāt dux, abiit domum, habens q ex Pelopōneso erant socios. Athenienses uero socij ex Ionia & Hellefpōto, qui iam ab rege defecerant, perstando Sestum Medis infessam oppugnarunt, ibiq; hybernantes ceperunt, Barbaris dilapsis. Post quod omnes fere in urbes redierunt, nauigantes ex Hellefponto. Athenienses simulac eis Barbari ex regione cesserunt, publice ubi depo suerant, recipiunt liberos, uxores, & quæ supererant, rem familiarem, urbemq; excita re ædificijs parant, ac muris. Ambitus enim parum extabat, domus plerāq; concide rant, paucae in quibus manserant primores Persarum, incolumes erant. Quod futurū intelligentes Lacedæmonij uenere legati, quibus quædam uoluptati fuerunt, cernenti bus, neq; se, neq; alium quenquam muros habentem, hoc autē molestum utiq; sociis ex acuentibus, qd timerent, tum nauium copiam quanta nō antea fuisset, tum auctam in bello Medico audaciam. Postularunt itaq; ab eis, ne muros reficerent: sed potius omni um extra Peloponnesum urbium quarumcunque starent ambitus demolirētur. Quid uellent ac suspicarentur, non patefacientes illi quidem Atheniensibus, prætendentes tamen ne Barbarus si rursus rediret, haberet unde ex tuto, sicut modo ex Thebis proce deret, Peloponnesum omnibus receptaculum idoneum ac tutamen esse. Athenienses, talia locutos Lacedæmonios confestim dimittunt, cum se missuros illuc de hac re lega tos respondissent, Themistoclis cōsilio. Is iussit ut se quamprimum Lacedæmonia mitterent legatum: socios, qui eligendi essent non subito, sed eos tandiu retinerent, us que dum muros ad iustam altitudinem excitassent, unde commode saltem pugnari posset omnibus prorsus, qui in urbe eēnt adiuuantibus, et ipsis, & uxoribus & liberis, nulli parentes, neque priuato, neq; publico ædificio, unde aliqua in id opus utilitas fo ret, sed omnia diruentes. Hæc cum docuisset, significasset, que alia quæ illic esset actus, discessit. Cūque Lacedæmonia uenisset, non adiit magistratus, sed multa præ tendebat, ac causabatur, quotiesq; aliquis quæstorū interrogaret, cur in senatū non pro cederet, expectationem sociorum excusabat: occupatiō enim eos aliqua distineri, spe rare se tamen propediem uenturos, & mirari nondū adesse. Quæ audientes, ei propter amicitiam acquiescebant. Cū autē alij uētitarent, aperteq; coarguerent muros fieri, atq; adeo iam sublimes esse, non habebant, unde nō crederent. Quod sentiēs Themistocles, iubet eos potius q uerbis seducantur, certos ex ipsis mittere, qui rem fideliter explora tam renuntient. Illis mittentibus quosdam e suis, & ipse clam per nuntium Athenien ses admonet, ut eos qui mitterentur à Lacedæmoniis retineant, idq; q minime aperte, nec prius dimittant, q se ite receperint. Et iam collegæ eius uenerāt, Abroñichus Ly ficlis, & Aristides Lysimachi filius, nūtiantes iam iustam habere altitudinem murg. Ti muerat em ne nō à Lacedæmoniis ubi rem plane rescissent, amplius dimitterent. Athe nienses ut iussi erant, legatos retinent. Et Themistocles tunc demum audiens Lacedæmonios, palam (inquit) urbem suam iam muris præditam esse, ita ut idonea sit ad eos qui incolunt tutandos, Quod si illuc uelint Lacedæmonij socij ue legationem

Themistoclis
mastrū cōsiliū

Abroñichus.
Aristides.

mittere, missuros in posterū tanquam ad eos qui dignoscant, quæ sibi cōducant, quæq; è republ. sint. Nam cum antiquius uisum fuit, ipsis urbem deferere, nauesq; conscen dere, ostendisse se sine eis hoc scire audere, & quæcūq; cum eisdem consultare, ea nul lo postea decreto fuisse patefacta. Nunc autem uideri sibi antiquius, urbem suam mu ros habere, idq; priuatim ciuibus & uniuerfis socijs conducibilius fore. Neq; em fie ri posse ut ab inæquali facultate, æqualiter ac similiter in mediū consulatur. Itaq; opor tere aut omnes ciuitates confœderatas carere muris, aut eos sentire hos quoq; recte fa ctos esse. His auditis Lacedæmonij indignationem in Athenienses, nō illi quidem præ se tulerunt. Non enim ut uetarent, sed ut quodammodo in cōmune cōsiliū darent, legationem miserant, præsertim adhuc propensi in amorem Atheniēsiū propter sin gulare illorum aduersus Medos studium. tamen q hæc eos spes frustrata esset, tacite infensi erant. Ita utrorum legati citra incusationem domū reuerterunt. Atq; hunc in modū Athenienses urbē exigui intra tempus muro cinxerūt. Et indicio est etiam nūc ipsaq; structura properato fuisse factam. Nam fundamenta plurimariorum lapidum, et alicubi non coagmentatorū, iacta sunt, atq; ut quæque offerebantur saxa, multa etiam ex monumentis laborataq; sunt congesta: maior enim murus, quā pro magnitudine ciuitatis ducebatur, ea que propter omnia mouentes labori pariter incumbabant. Per suasit præterea Themistocles, reliqua Piræi ambiri iam antea inchoata quo anno ipse Atheniensibus præfuisset, existimans tum ipsum locum commodiorem fore, tres su apte natura portus habentem, tum ciues fieri nauticos magnopere proficere ad poten tiam ampliandam. Quippe primus ausus est dicere, mari resisti posse, statim que mo liri cœpit. Cuius cōsilio Athenienses extruxere murum circum Piræa, qui nunc quo que demonstratur, eius latitudinis, ut per eum duo palustra lapides comportantia è re gione præterirent. Internē que frusta lapidum inerant, neque lutum, sed saxa gran dia ad normam incisa coagmentata que, & quæ exteriora erant, ferro inuicem plum bo que ferruminata. Altitudo fere dimidio tenus absoluta est, eius quod ille destina uerat. Destinauerat enim ut celsitudo ipsa latitudo que arceret hostiles incursus pau corum hominum, eorum que imbecillimorum suffectura custodia, cæteri autem na ues conscendere. Nam in rem nauticam præcipue incumberebat, intelligens, ut mea fert opinio, regiarum copiarum aduentum, mari quā terra uehementiorem futu rum, ac Piræa magis quā superiorem urbem expedire. Adeo sapennumero Atheni enses est adhortatus, si quando à terra urgerentur, in hunc descenderent, omnibus que re nauali resisterent. Et Athenienses quidem ad hunc modum cum alia munie runt, tum muros extruxerunt, statim à discessu Medorum. Pausanias nanque Lacedæmonius Cleombroti filius, Græcorum dux, cum uiginti nauibus ex Poloponne so dimissus, quem comitata sunt triginta Atheniensium naues, & alia sociorum per multæ, ingressiq; hostiliter Cyprum, multa eius oppida subegerunt. Deinde profecti, Byzantium à Medis occupatum obsederunt hoc duce. Quo iam facto imperiosiore, cum alij Græci, tum præcipue Iones, ac quicūque recens regio dominatu liberati erant, offendeabantur. Itaque aditis Atheniensibus postulauerunt ut pro necessitudi ne, quæ inter eos esset, se duces ipsis præberent, nec Pausaniam uiolenter agere sinerēt. Athenienses hæc uerba approbantes, prospiciebant, tanquam uoluntatem eorum nō neglecturi, ubi cætera cōstituisent, quemadmodum sibi optime uideretur. Interea La cedæmonij Pausaniam accersunt, de iis cognituri quæ audissent. Etenim multa eius in iustitia à Græcis aduenientibus deferrebat, potius eum uideri tyrannum agere, quā ducem. Euenit ut eodem tempore ille accerseretur, & ipsius odio socij ad Athenien ses transirent, præterquam ex Peloponneso milites. Reuersus Lacedæmonia nōnullæ priuatim iniuriarū conuincebat, maximis autē criminibus absoluebatur. Insimulatus est autem non in postremis, quod cum Medis sentiret, & uidebatur manifestissimum esse, nec ob id eum amplius pro duce miserunt, sed Dorcen, cumq; eo alios quosdam

Atheniensium
murus.

Murus Piræi

Pausanias.

Cyprus à Græ
cis infestatur.

Pausanias du
catu priuatus

Dorcis.

Hellanicus hi
storic.

Eione urbs.

Cimon

Vide Herod.

Scyros insula.

Dolopes.

Eurymedon.

Edoni populi.

Amphipolis.

Εὐνεία δὲ

δούε

in græco legi-

tur.

Drabescus.

Edonica.

Thuriatæ.

Aethes.

non magnum exercitum habentes, qui cum ad ipsos solitum non deferret imperium, socij re cognita abierunt. Postquam eos, Lacedæmonij nullos sibi mittendos esse censuerunt, ueriti ne ij quos mitterent, sibi deteriores fierent, id quod in Pausania prospexerat. Eo quidem magis, quod & defungi Medico bello cuperent, & existimarent Athenienses tum satis idoneos duces esse, tum sibi ut illo tempore amicos. Accepto hac ratione Athenienses principatu, libentibus propter odium Pausania socijs, statuerunt, quas pecunias quasq; naues æquum esset præbere ciuitates ad regium bellum, per spem ciem reddendæ calamitatis, quam passi erant uexandis inuicem bello regijs provinciis. Tunc primum Græciæ ærarij præfecti sunt instituti ab Atheniensibus, qui tributum reciperent. Sic enim appellata est pecuniarum collatio. Primumq; tributum constitutum quadringentorum sexaginta talentorum: ærarium eorum fuit Delos, quo in templo cœtus fiebant, ac duces inter initia ex socijs erant, qui suis legibus uiuerent, & ex publicis cōcilijs consultarent. Hucusq; peruentum est bello, et gerēdag; rex studio, inter hoc & Medicum bellum, quæ ipsi gesserunt cum Barbaro, cumq; socijs nouas res molientibus, & eos Peloponneses, qui in omni re semper intercedebant. Scripsi autem ea ab instituto sermone egressus, ob id, quod ab omnibus, qui ante me fuerunt, locus hic præmissus est, scribētib; aut res ante Medicū bellū gestas, aut ipsum bellum Medicū. Quorum Hellanicus, qui ista attigit in Attica historia, & breuiter meminit, neq; digestis sane temporibus. Præterea quod principatus Atheniensium quemadmodū sit constitutus demonstratur. Primum quidem Eionem, quæ est ad Strymonē, Medis tenentibus expugnauerunt diripueruntq; duce Cimone Miltiadis filio. dehinc Scyrum in Aegæo insulam, quam incolebant Dolopes, diripuerunt, ipsiq; coluerunt. Fuit eis & cum Carystijs sine alijs Euboijs bellum, tandemq; in deditiōem redegerunt. Post hæc cum Naxiis, qui defecerant bellum gesserunt, oppugnandoq; eos subegerunt. Prima hæc sociarum ciuitatum præter constitutum, in seruitutem redacta est. mox & alia, ut quæq; contingebat. Defectionis autem causæ, cum alia fuerunt, tum uel præcipue tributū, ut causabantur, penuria nauiumq;: & si quis in militia desertor extitisset. Nam exacte agebant Athenienses, erantq; acerbi in adigendis hominibus, ærumnarū insuetis, eaq; recusantibus, & alioqui non iam ea qua consueuerant, comitate imperabant, neque ex æquo militabāt, quippe qui facile possent eos subigere, q; defecissent. Cuius rei causa illi ipsi extiterant socii. Nam propter hanc militandi pigritiam, plerique ne domo abessent, cōstituerunt nauis loco pro portiōe pecuniam soluere. Ex qua solutione Atheniensium quidem res naualis ad lucta est. Ipsi uero cum descisciebant, bellum & imparati et inopes suscipiebant. Commiserunt post hæc Athenienses sociiq; cum Medis prælium, & pedestre ad flumen Eurymedontem in Pampylia, & nauale, atque in utroq; & eodem die uicerunt, duce Cimone Miltiadis filio, captis corruptisq; omnibus, ad ducenas Phœnicum triremibus. Aliquantoq; post tēpore contigit, ut ab eis deficerent Thasii, indignatione contracta, ob emporia, quæ in aduersa Thracia, cum aliarum rerum, tum metalli ab illis fiebant. Athenienses eō nauibus profecti Thasios pugna nauali uicerunt, in terramq; descenderunt. Missis quoq; sub idem tēpus ad Strymona decē milibus colonorum, tum suorum, tum socialium, tanquam uolētes habitare oppidum, quod Edoni tenebant, tunc. Decē uias, nunc Amphipolim appellatum, illo quidem potius sunt. Sed progressi in mediterranea Thracia, ab ipsi; Thracibus, quib; infestum erat id oppidum si incoletetur, apud Drabescum Edonicam omnes sunt intercepti. Thasii uero prælio uicti & obsessi, Lacedæmonios in auxilium uocauerunt, hortantes ut ad se tuandos Atticam inuaderent. Quod se facturos illi clam Atheniensibus receperunt, ac fecissent, nisi prohibiti fuissent terramotu. Quo tēpore & mancipia ex finitimis Thuriatæ Aethesq; Ithomē aufugerunt. Erant autem mancipiorum pleraq; ab antiquis illis Messeniis tunc in captiuitatem ductis oriunda, eō que Messeni omnes uocabantur. Itaque aduersus eos, qui Ithomæ erant, bellū suscepere Lacedæmonij. Thasii tertio quam

oppugnari cepti sunt anno, Atheniensib; sese dederunt, muris dirutis, nauibus traditis, pecuniis impræsentiarum quidem quanti pendi debebant, solui iussis, in posterum reliquis, relicta eius continēte ac metallo. Lacedæmonij bello quod gerebant cum ijs qui erant Ithomæ, in longum eunte, euocauerunt cum alios socios, tum uero Athenienses, prout & ierunt, Cimone duce non exiguis cum copiis: ob id autem maxime euocati, quod præcipui uidebantur in pugna murali, quodq; constabat diutina in obsidio ne ista re opus esse, atque ita ui oppidum capi posse. Quod & fuisset, uerum ex hac primum expeditione inter Lacedæmonios Atheniensesq; dissensio palam facta est. Lacedæmonij enim cum oppidum ui non caperent, reformidarunt Atheniensium tum audaciam, tum ad res nouandas animum, simulq; suspicantes ne quid peregrini si permancerent ab ijs, qui Ithomæ erant sollicitati, molirentur noui, solos omnium sociorum dimiserunt suspicione dissimulata, tantum negantes se illorum opera amplius egerē. Athenienses haud nescientes non se meliore causa missos fieri, sed suspicione aliqua, grauius acceperunt: nec ita de Lacedæmonijs meritos se esse existimantes, ut ista pateretur, cum primum reuersi sunt, societatem soluerunt cum Lacedæmonijs Medico bello contractam: iniueruntq; eam cum Argiuis illorum hostibus, & inter utrosq; aduersus Thefalos quoque ictum est fœdus. Porro ij qui intra Ithomen erant, decimo demum anno cum iam impares essent oppugnantibus, acceperunt à Lacedæmonijs oblatam conditionem, ne cum ex Peloponneso fide publica excessissent, & ex ipsa nunquam ipsis ultimum Lacedæmonijs oraculum quoddam Pythium, antequam supplex Iouis Ithomitarum exceperunt, & in Naupacto quam nuper infessam à Locris Ozolis ceperant, collocauerunt. Megareses quoq; à Lacedæmonijs ad Athenienses defecerunt, quod à Corinthijs de terminis contententes, bello uicti essent. Tenueruntq; Athenienses Megaram & fontes, ingentesq; extruxerunt Megaresibus muros ab urbe ad Nisæam, eosq; ipsi tuebantur. Vnde primum Corinthijs non mediocri in Athenienses odium conflatum est. Inarus autem Libyus Pfammetichi filius Libyorum rex, qui sunt Aegypto finitimi, ex urbe Maria (quæ est super Pharum) profectus, effecit ut ad se pleraque Aegyptus ab rege Artaxerxe deficeret, moxq; Athenienses ad belli societate asciuit, tunc forte apud Cyprum in expeditione agentes ducentis cum nauibus, tum suis tum sociorum. Illi relicta Cypro, se illuc contulerunt: & à mari in Nilum nauigantes, flumine ipso & duabus Memphidis partibus potiti sunt, ad tertiam quæ uocat Albus murus, cum ijs bellabant qui intus erant, Medis Persisq; qui eō fugerant, & Aegyptijs qui cum alijs nō rebellauerant. Item egressi nauibus Athenienses in Haliā, cum Corinthijs Epidaurijsq; commissa pugna, à Corinthijs uicti sunt. Posteaq; Cecryphaleam nauali cum Peloponnesibus prælio uicerunt. Moto autem posthac aduersus Aeginetas bello, ingens inter hos ad Aeginam extitit pugna naualis cum suis utrosq; socijs: uictoriaq; penes Athenienses fuit, captis hostium septuaginta nauibus: qui egressi in terram, urbem oppugnare ceperunt, duce Leocrate Strœbi filio. Peloponneses dehinc Aeginetas asserere uolentes, trecētis primum armatis Corinthiorum Epidauriorumq; Aeginā auxilio transfra missis, promontoria Geraneæ occupant. Necnon Corinthij cum socijs in agrū Megari cum descendunt, existimantes non futuros pares Athenienses tutandis Megaresibus, absente tum apud Aeginam, tum apud Aegyptum exercitu: & si hos tutari uelint, ab Aegina decessuros. Athenienses exercitum quidem ab Aegina abduxerunt, sed qui reliqui erant ex ciuitate, uel prouectioris, uel ineuntis ætatis, duce Myronida Megaram profecti sunt: pugnaq; commissa cum Corinthijs, æquo Marte discessum est, utriusq; in ea re non peius actum esse secum existimantibus. Athenienses tamen ut qui uicissent magis, abeuntibus Corinthijs, trophæum statuerunt. Corinthij male accepti à senioribus suis qui in urbe erant, post duodecim ferme dies instructi uenerunt, è regioneq; trophæum

Atheniensium
et Lacedæmo-
norum prima
et ex professo
dissensio.

Iupiter Itho-
mita.

Megareses à
Lacedæ. defi-
ciunt.

Inarus Libyus
Libya.

Maria urbs.
Artaxerxes.

Albus murus.
Halia.

Atheniensium
tur.

Cecryphalea.

Leocrates.

Myronides
dux Athenien-
sum.

Athenienſes
Corin. pugna.
Corinthij uin-
cuntur.

• ὄρυμα
μὲν αὖ περὶ
ἑξ ἑξ, ἡ δὲ
ὄρυμα ἑξ ἑξ
δὲ.

Bios.
Cytinius.
Erineus.
Nicomedes.
Plistoanax.

Democratia.

Lacedæmoni-
orum et Athe-
niens. cōflictus.

Myronides
dux Laced.

Chalcis.
Sicyonij uincū-
tur.

Athenienſes
Aegypto poti-
untur.
Atheni. Mem-
phi eijciuntur

Aegyptus re-
gibus reſtitui-
tur.

um & ipsi statuerunt tanquam uictores. At uero Athenienses & Megara cum uocifera-
tione procurentes, eos quidem qui trophæum sistebant, interemerunt, cum cæteris au-
tem congressi, superarunt, illi superati abierunt. Quorum pars quædam non exigua ra-
pide fugies, cum itinere deerraret, incidit in priuati cuiusdam prædium, magna fossa in-
tercidente imperium. Quo cognito Athenienses oppositis a fronte armatis, eos abire
prohibuerunt, circumdataq; leui armatura, omnes qui introierant, lapidauerunt. Quæ
plaga Corinthiis ingens fuit, cætera turba expeditionis domum ei reuerſa est. Circa illa
tempora et Athenienses orſi erant longos ad mare muros extruere, alter Phalerum, alte-
rum Piræa uersus. Et Phocenses in expeditione agebant contra Doros Lacedæmonio-
rum metropolim Bion, Cytinion, Erineon. Cuiq; unum ex his oppidis cepissent, Lacedæ-
monii duce Nicomede Cleobroti filio, pro Plistoanacte Pausaniæ regis filio adhuc
puero, auxilium Doribus tulerunt cum mille quingentis armatis sui corporis, sociorumq;
decem millibus, urbemq; in deditionem a Phocensibus recepta, reuertebantur, quos ma-
ri, si consilium eis esset, per sinum Crisæum transmittere, Athenienses præternauigan-
tes prohiberi erant. Nam per Geraniam haud tutum sibi transitu putabant, tenentia-
bus Megara & fontes Atheniensibus, difficilem alioqui ad transeundum, & semper Athe-
niensium præsidio infestam, & quæ senserant se ab illis prohibitum iri. Visum est itaq;
eis apud Bœotios subsistendo displicere quonam modo tutissimi transirent, nonnullis
Atheniensium ipsos clam inducentibus, qui sperabant democratiam, id est statum po-
pularum tolli posse, & muros qui ædificabantur. Aduersus hos prodierunt omnes eu-
iuscunq; ætatis Athenienses, & Argiuorum mille, exq; omnibus fere aliis sociis nume-
ro quatuordecim millia, tum rati hostem nescire quæ abiret, tum suspicati illum tende-
re ad subuersionem democratia. Accesserunt quoq; ad Athenienses ex iure commilitum
equites Theſſalorum, qui tamen in re gerenda ad Lacedæmonios transierunt. Commis-
so apud Tanagram Bœotia prælio, Lacedæmonii sociiq; uicerunt, & utrinque ingens
facta est strages. Et Lacedæmonii agrum Megarensis ingressi, caſisq; arboribus, retro
per Geraniam & Isthmum domum redierunt. Athenienses altero & sexagesimo a pugna
die exercitum in Bœotios duxerunt, duce Myronida, & filio in arbuſtis inito, Bœotios uic-
cerunt, Bœotiaq; plaga, ac Phocide potiti sunt, murosq; Tanagrenſium demoliti, et Locre-
ſium Opuntiorum locupletissimos centum uiros obſides acceperunt, suosq; ipsorum longos
muros absoluerunt. Post hæc Aeginetæ ad Athenienses deditionem fecerunt, deiectis mu-
ris, traditis nauibus, imposito in postea tributo. Ad hæc circuecti Peloponnesum Athe-
nienses, duce Tolmida Tolmæi filio Lacedæmoniorum naualia incenderunt, Chalcidæ
Corinthiorum oppidum ceperunt, Sicyonios in ipso in terram egressu cōgressi, uicerunt, adhuc
apud Aegyptum manentibus Atheniensibus illis atq; sociis, quibus & ipsis multifaria
bella contigerunt. Iam primū ubi potiti sunt Aegypto Athenienses, misit rex Lacedæmo-
na cum pecuniis Megabazum genere Persam, ut Peloponnesibus pecunia persuasus,
Atticam inuadentibus submoueret ab Aegypto Athenienses. Quod ubi parum proce-
dit, frustra pecunia absumpta, quod reliquum erat, Megabazus rursus in Asiam retu-
lit, mittit Megabazum Zopyri filium, uirum Persam cum ingenti exercitu, qui terre-
stri profectus itinere, Aegyptios ac socios prælio uicit, ex Memphide Græcos eiicit, ad
extremum in Prosopitide insula concludit, ibiq; annum solidum ac dimidiatum obſidet,
usq; dum auersa aliā aqua, siccatisq; alueis naues in sicco federent, & ex magna parte in-
fulam faceret continentem, quam cum peditatu transgressus cepit. Ita res Græcorum sex
annis bello gesto perierunt: pauciq; ex multis peragrata Libya Cyrenen peruenientes,
incolumes fuere, plerisq; absumptis. Atq; iterum Aegyptus regis ditioni cōcessit, præ-
ter Amyrtæum in palustribus regnantem. Hunc propter uastitatem saltus palustris ex-
pugnare nequierunt, cum præsertim Aegyptiorum pugnacissimi sint facti illum inco-
lentes. Inarus tamen Libyorum rex harum omnium in Aegypto rerum autor, per pro-
ditionem captus, in crucem actus est, Atheniensiumq; atque aliorum sociorum quin-

quaginta triremes, quæ successuræ in Aegyptum nauigabant, appulsæ sunt ad Mæde-
ſium, unum è Nili cornibus, ignaræ prorsus rerum gestarum. Quas a terra aggressus
peditatus, & a mari Phœnicum classis pleraq; absumpserunt, paucioribus fuga retro-
elapsis. Hunc fecit exitum ingens illa Atheniensium sociorumq; in Aegyptum expe-
ditio: Ex Theſſalia ab Oreste item Echecratidæ filio ex Theſſalia Theſſalum regem fu-
giente persuasi Athenienses, ut ipsum reducerent, assumptis Bœotijs Phocensibusq; so-
cijs in expeditionem aduersus Pharfalum Theſſalia ierunt: & terra quidem potiti, ea-
tenus tenebant, quatenus non multum procedendo sub armis erant. Nam ab equitatu
Theſſalorum prohibebantur, urbem tamen non expugnauerunt. Et cum nihil ex iis quorū
gratia expeditionem sumpserant, successisset eis, infecto negotio reuerſi sunt, Orestem se-
cum habentes. Nec diu post hæc mille Athenienses consensu nauibus quæ ad fontes
erant (tenebant autem ipsi fontes) in Sicyonem nauigauerunt, duce Pericle Xanthippi fi-
lio, egressiq; in terram, eos qui congressi sunt Sicyonum pugna superauerunt. Statimq; as-
sumptis Achæis, transmissa Acarnania ad Oeniadas in expeditionem ierunt. Obſeſſoq;
sed non expugnato oppido, domum redierunt. Postea cum triennalia fœdera trāsissent,
inita sunt inter Peloponneses Atheniensesq; quinquennalia, & cum Græcum bellum
sustinuerunt Athenienses, Cypro tamen arma intulerunt, cum ducentis suorum, tum
sociorum nauibus duce Cimone. Ex quibus in Aegyptum sexaginta profectæ sunt, uo-
cato, famēq; exorta profectæ a Citio, tenentesq; cursum super Salaminem, quæ est in Cy-
pro, cum Phœnicibus ac Cilicibus, & nauali & pedestri pugna certarunt, & utrobique
uictores domum sunt reuerſi, una cum ijs quæ ex hac classe ab Aegypto redierant. La-
cedæmonij post hæc bellum quod sacrum appellatur, sumpserunt, potitiq; templo, quod
est apud Delphos, Delphis tradiderunt. Post quorum discessum Athenienses iterum
cum exercitu profecti Delphos, potitiq; tradidere Phocensibus. Interiecto deinde tem-
pore cum Bœotij descuiſſent, bellum Athenienses Orchomeno Charoneaq; & alijs
quibusdam in Bœotia oppidis, quod rebellaſſent, intulerunt cum mille ex suo numero
armatis, alijsq; singulorum sociorum, duce Tolmida Tolmæi filio, captaq; Charonea,
& imposito in ea præsidio, cum reuerterentur, fecerunt in eos impetum ex Orchomeno
Bœotiorum, cumq; his Eubœorum exules ac Locri, & quicunque earundem partium
erant. Victoresq; Atheniensium alios interfecerunt, alios uſuos ceperunt. Cum quibus
Athēnienses tranſegerunt, recuperatis captiuis omnem Bœotiam missam fecere, in qua
remigrantes Bœotiorum profugi, cæteri q; omnes sui iterum iuris effecti sunt. Neque
multo post hæc Eubœa ab Atheniensibus defecit. Ad quam Pericle cum Atheniensium
copiis iam transgresso nuntiatur Megaram defecisse, Peloponneses quoque Atticam
inuasuros, præſidia Atheniensium a Megarensibus esse caſa, præter eos qui in Nisæam
confugiſſent: Defecerant autem Megarenses ascitis Corinthijs, Sicyonijsq; & Epidau-
rijs: Ille confestim ex Eubœa copias reduxit, & Peloponneses Atticam ingressi, Eleu-
ſinam usque ac Trioze depopulati sunt duce Plistoanacte Pausaniæ regis filio Lacedæ-
moniorum duce, nec ulterius progressi, domum rediere, & Athenienses iterum Peri-
cle duce transgressi Eubœam omnem subegerunt, eamq; pactationibus composuerunt,
Eubœa, non multo post fœdera cum Lacedæmonijs socijsq; tricennalia percusserunt, red-
ditis Nisæa, fontibus, Trœzene, Achaia: Hæc enim de Peloponnesibus tenebant Athe-
nienses. Sexto autem anno cum excitatum esset inter Samios ob Prienum & Milesios
bellum, cum iam foret impares bello, Milesii Athenas profecti, in Samios inuecti sunt,
cum assensu quorundam ex ipsa Samo priuatorum hominum, nouarum rerum in repu-
blica cupidorum. Ex quo profecti Samum Athenienses cum quadraginta nauibus sta-
tum popularem constituerunt, sumptis obſidibus quinquaginta Samiorum liberis, to-
tidemq; uiris, quos apud Lemnum deposuerunt, & præsidio imposito abierunt. Ex Sa-

Orestes.

Pharfalus.

Pericles.

Rex saltuum.

Citium.

Salamin.

Sacrum bellum.

Orchomenum.

Charonea ca-
pitur.

Peloponneses
Atticam depa-
pulantur.

Trioze.

Tragia insula

Pericles in Ca
riam tendit.Thucydides.
Agno.
Phormio.
Samiorum de
ditio.
Corcyrensis.
Potidæensis.Apollinis ora
culum.

γῶμα

mijs autem aliquot fuerunt qui non perstiterant, sed in continentem profugerant ex composito cum potentissimis ciuitatis, & societate inita cum Pissuthne Histaspis filio, qui Sardibus tunc præerat, coactis septingentis auxiliarijs noctu in Samum transiisse runt. Et primum aggressi populum, multitudinis uictores extiterunt: deinde obsidibus suis ex Lemno subtractis rebellauerunt. Atheniensium præsidium ac principes quos per nes se habebant Pissuthna donauerunt, expeditionem etiam in Milerum confestim parantes, Byzantijs quoque rebellionis socijs. Quod ubi acceperunt Athenienses cum sexaginta nauibus aduersus Samum nauigarunt. Quarum sexdecim usi non sunt: partim in Cariam ad impediendas Phœnicum naues, partim in Chium ac Lesbum ad euocanda auxilia iter habentibus, quatuor & quadraginta nauibus Pericle duce, cum nouem collegis ad Tragiam insulam cum Samiorum septuaginta nauibus, in quarum uiginti milites uehebantur, & quæ cunctæ proficiscebantur à Mileto, pugnarunt uiceruntque. Et cum postea eis uenissent auxilio Athenis quadraginta, ex Chio & Lesbos uiginti que naues, egressi in terram pugnaque pedestri uictores, urbem obsederunt triplici muro, etiam à mari. Pericles sumptis ex iis qui superuenerant sexaginta nauibus, quamce lerrime in Caunum & Cariam contendit, accepto illinc nuntio, naues Phœnicum in ipsos cursum tenere. Abierant enim ex Samo quoque Stesagoras cum quinque nauibus et alij aduersus Phœnicum classem. Interea Sami repentina eruptione nauigantes, castra nullis munitionibus prædita inuadunt, speculatorias naues corripunt, ceteras quæ obuiam uenere superant, totoque circa mari potiunt. xiiij. ferme diebus quæcunque libuit im portantes exportantesque. Reuerso Pericle nauibus iteque conclusi sunt. Et Athenis post hæc subsidio naues aduenere, cum Thucydide, Agnone, & Phormione quadraginta, cum Tlepolemo quoque & Anticle uiginti, ex Chio etiam & Lesbos triginta. Cum quibus Sami breue quoddam plium nauale fecerunt, cumque oppugnantibus impares essent, nono sese mense dederunt, deiectionis muris, datis obsidibus, traditis nauibus, pecunias quæ impensæ essent, certis temporibus soluturi. Conuenerunt & Byzantijs ut, sicut prius, impata facerent.

Non multis iam hinc annis posterius gesta, quæ superius commemorata sunt, Corcyrensis, Potidæensisque, & quæcunque belli huius extitere materia, uniuersa hæc quæ Græci uel inter se, uel aduersus barbarum gesserunt, intra .L. ferme annos gesta sunt, à discessu Xerxis ad huius initium belli. Intra quos suum Athenienses imperium propagarunt, & in multa tunc potestate processerunt. Quod intelligentes Lacedæmonij non tamen impedimento fuerunt, nisi ad breue tempus: & iteque plerumque, qui uenerunt nequaquam celeres antehac ad bellum capessendum, nec nisi coacti. Nonnihil etiam intestinis prohibiti bellis priusquam Atheniensium potentia apte auferret, & eorum societate experti fuissent. Tamen non ulterius tolerandum duxerunt, sed omni incumbendum studio in hoc bellum, quod sumeret ad illos: si possent potentiam euertendam. Igitur ubi statuerunt cœdis fragos atque iniurios esse Athenienses, Delphos ad deum consulendum miserunt, nunquid postaret bellum gerere. Quibus ille (ut aiunt) oraculum reddidit, penes bellantes per uiribus uictoriam fore, sequi (ingit) & uocatum & inuocatum auxilio futurum. Rursus accitis socijs res ad concilium placuit referri, nunquid bellum sumere expediret, necne: et cum uenissent sociorum legati, habereque concilium, ceteri quæ quæ uoluerunt, dixerunt, accusantes plerique Athenienses, & ut bellum fieret postulantes. Corinthi uero & antea precati separatim singulas ciuitates ut suffragia darent de bello mouendo, uerentes ne prius Potidæa euertere, & tunc presentes, ultimoque loco procedentes, hæc orationem habuerunt:

Oratio Corinthiorum apud Lacedæmonios.

Lacedæmonios uiri socij tanquam nec ipsi decreuerint bellum gerendum, iam de sinamus inculcare, cum nos ad hoc ipsum congregandos putauerint. Debent enim qui præsent, sicut in ceteris honore cunctos antecellunt, sic res priuatas æquabiliter distribuentes in commune prospicere. Nos aut quicumque ab Atheniensibus dissociati sumus, non necesse habemus admoneri, ut ab eis caueamus, sed ipsi potius qui mediterranea nec ad emporia incolunt, ut intelligant nisi inferiora incolentibus opem ferant, difficiliorē

se fructuum perceptionem habituros, & iteque difficiliora subsidia, quæ mare mediterraneis subministrat, nec debere eorum quæ dicuntur prauis iudices esse tanquam hæc ad ipsos non pertineant, sed expectare, si res inferius colentium neglexerint, aliquam calamitatem ad se peruenturam, nec de se nunc minus quam de alijs consultari. Quo minus eos oportet esse segnes ad bellum pro pace sumendum. Nam grauius quidem hominibus est, si non lacestantur iniuria, quiescere: Egregiorum autem si lacessiti fuerint pacem bello mutare, eisdem re bene gesta rursus in concordiam redire: neque bello prosperitate extolli, neque ex otio pacis uoluptate captos pati iniuriam. Nam qui propter uoluptatem deses est, is confestim desideria suæ iucunditate, propter quam segnis est, priuatur si quieuerit. Et qui frequenter successu bellorum utitur, hic infida ferocia inflatus, quæ sunt cogitanda non cogitat. Multa enim male consulta hostibus inconscius agentibus emendata sunt. Quinetiam plura quæ bene consulta uidebantur, turpiter in contrarium ceciderunt. Quia nemo tali opere rem exequitur, quali credulitate deliberat, sed cum fiducia certa de futuris sentimus: cum timore autem in actione deficimus. At nunc iniuriam passi nos, & multa habentes in Athenienses crimina, bellum conflamus, ubi istos ultimos fuimus in tempore finituri. In quo nos uictores fore multis de causis credibile est: Primum quod hominum numero & rei militaris peritia præcellimus: deinde quod omnes peragere ad ea, quæ sunt imperata, properamus, classem autem quam illi præstant supplebimus, tum priuatis facultatibus possumus peregrinos illosque nautas maiori mercede conducere. Mercenariarum enim magis quam uernaculæ sunt Atheniensium copiae, quod minus in nobis contingit, qui plus corporibus quam pecuniis pollemus. Quod si uel una nauali pugna superentur, de ipsis actum est, ut credere oportet: sin resistant, & nos diutius rem nauticam meditabimur, superiores illis futuri animi præstantia, ubi eorum peritia peruenimus. Quod enim nos natura obtineamus, hoc illis nequaquam doctrina contingat. At quo illi præstant scientia, id nobis est exercitatione consequendum. Pecunias quoque quæ huic rei suppetant, conferemus. An uero durum nobis hoc fuerit, ut cum illos socii pro sua ipsorum seruitute conferre non recusent, nos pro inimicorum ultione, ac pro nostra salute pecunias erogamus, & certe ne his per illos ereptis ob eas ipsas male multemur? Assunt præterea nobis alia quoque belli generandi uia, & in primis sollicitatio sociorum ad defectionem, res quæ illis adimat prouetus quibus præpollent, tum regionis illorum inædificatio, & alia quæ nondum quis prospiciat. Perraro bellum eo quo euasurum prædicat, euadit, multa ipsam per sese præter ea, quæ ad minus labi consuevit. Cogitemus autem si forent singulis nostrum de finibus ac limitibus cum aduersarijs lites, id debere tolerari. Nunc autem Athenienses cum ad uniuersos nos, tum ad oppidatim subigendos ualidi sunt, ita ut nisi & frequentes & per regiones ac ciuitates singulas unoque consilio eis obstiterimus, haud difficulter sint nos separatim agentes oppressuri. Quorum uictoriam de nobis, etsi auditu quoque triste est, tamen qui audit sciat nihil plene aliud afferre quam seruitutem. Quod uel oratione agitare foedum est Peloponneso, nedum re tot urbes ab una infestari. In quo uidetur aut merito esse aut metu patientes, dege nerantes à maiorum gloria, quæ Græciam liberauerunt, quod ne ad tutandam quidem nostram libertatem sufficiamus, sinamusque ciuitatem se efficere tyrannum, cum in una ciuitate tyrannus ut tollatur postulare soleamus, ignari quonam modo ab his tribus maximis incommodis eximamur, uecordia, ignauia, secordia. Neque tamen ut ista nomina fugatis, excusationem præstetis: quod temeritatem deuinaueritis, plerisque perniciosam: quæ excusatio quia multos decepit, contrario nomine sui accusatio cognominatur. Quamquam quid attinet quæ hactenus gesta sunt, longius quam quatenus nunc expedit reprehendere. Expectat autem istis, qui postmodum mala passuri sunt, auxilium nos ferre, quoniam patrium uobis est per labores assequi uirtutes: nec mores immutare uos decet, qui etsi non diuitijs illos aliquantum atque potentia superatis, tamen iniquum sit quod paupertate partum

est, id per diuitias perdere. Decet cum multis de causis fidenter uos ire ad bellum, tum dei responso, qui se quoque adiutorem fore pollicetur, adiutrice etiam cætera Græcia, partim ob metum, partim ob utilitatem. Nec ideo fœdera priores rumpetis, quæ deus ipse qui nos iubet bellare, censet illos esse prauaricatos, sed auxilium potius fœderibus ruptis feretis. Ruperunt enim fœdera non qui resistunt inuadentibus, sed qui priores inuadunt. Ex quo undique nobiscum bene agitur si bellum suscipimus. Quod si hæc quæ nos in commune exhortandi gratia dicimus, certissimum est rebus & publicis & priuatis cōducere, nolite cunctari cum aliorum libertatem tueri, tum uero Potidæatis opitulari, qui sunt Diores, & quod olim contrarium erat, ab Ionibus obsidentur. Quoniam res non patitur amplius expectationem, ne palam fiat nos partim iam lædi, ceteros ne idem paulo post patiantur conuentum quidem fecisse, sed ulcisci non audere. Verum uiri socij uos ad hanc necessitatem deuenisse, simulque a nobis quæ optima sunt dici exhortantes, bellum decernite, haudquaquam deteriti subita illius asperitate, sed pacem quæ ex eo diuturna sequetur, exoptantes. Nam pax magis confirmatur ex bello. At ex orio non perinde periculo cares, ne bello læsaris. Existimantes item ciuitatem quæ se in Græcia tyrannum constituit, æqualiter constitui in omnes, ita ut iam alijs dominetur, alijs dominari destinet. Hanc si inuadimus subigemus, & ipsi in posterum tuti habitaturi, & Græcos, qui nunc seruiunt, in libertatem uindicaturi. Et hæc quidem Corinthij dixerunt. Lacedæmonij uero auditis omnium sententijs, calculos cunctis, qui aderant, intulerunt socijs, gradatim à maxima ad minimam quancq; ciuitatem, & illæ frequentes de bello sumendo dedere suffragia. Cætera non erat in procinctu exequi quæ decreuissent, utpote imparatis. Quapropter uisum est singulos conferre quæ expedirent, nec intercedere dilationem. In quo necessariarum rerum apparatu non est annus infumatus, etsi paulo minus, donec sumpto palam bello Atticam inuaderent. Hoc interim tempore legatos ad Athenienses mittunt crimina obijcientes, ut quæ excusatissime bellum illis inferretur, nisi dicto audientes essent, primum iubendo tolli dei piaculum, quod quidem tale erat: Cylon quidam Atheniensis fuit uir uetustæ nobilitatis, ac potens, & qui Olympia uicisset. Huic in matrimonium accepta Theagenis Megarensis filia, tum Megarensium tyranni, apud Delphos oraculum deus reddidit, quoniam maximam foret festum Iouis, occuparet arcem Athenarum. Is acceptis à Theagene copijs, persuasisque amicis, ubi aduenere in Peloponneso Olympia, arcem urbis occupauit, tanquam tyrannum acturus, illud esse maximum Iouis festum interpretatus, & sibi, qui uicisset Olympia, non nihil conuenire. An uero in Attica an uspiam alibi maximum festum diceretur, necdum ille considerauerat, quod oraculum declarauerat. siquidem sunt apud Athenienses quoque Dialia, maximus dies festus, quæ Iouis Melichij uocantur, extra urbem, ubi totius populi conuentu plerique non ueras uictimas immolant, sed comode assimulas. Credens itaque Cylon se recte sentire, opus aggressus est. Quo cognito Athenienses ex agris ad hos coercendos, uniuersi concurrunt, obsessosque oppugnant. Sed diutina obsidione affecti magna ex parte discessere, delegata nouem principibus custodia, & permissio, quæ optimum censerent esse, agendi arbitrio. Tunc hi nouem principes multa sane ad reipublicæ pertinentia administrarunt. At hi qui cum Cylone obsidebantur, misere habebant cibo & aqua defecti. Et ipse quidem Cylon eiusque frater fecerunt clam fugam. Ceteri uero fame consumpti, nonnullis iam extinctis, supplices ad aram, quæ est in arce, sederunt. Quos surgere iussos, hi quibus permissa custodia erat, cum uiderunt expirantes in templo, nequid in eo sceleris admitterent, abductos interemerunt, quosdam etiam ipso transitu, & apud precipuos deorum atque ad altaria sedentes. Vnde impij ac prophani & illi & ab eis progeniti sunt appellati, insuper & ab Atheniensibus in exilium acti, necnon à Cleomene Lacedæmone postea cum Atheniensibus seditione laborantibus, non modo uiui expulsi, sed etiam sublata defunctorum ossa sunt abiecta, nihil tamen minus potest reuerteretur, genusque illorum adhuc in ciuitate perstat, Quod piaculum Lacedæmonij

Hæc.

Piaculum
Athenien.
Cylon.
Athenienf.
Theagenes
Megarensis.Dialia.
Melichius
Iupiter.
Cylon arcem
adoritur.

Cylonis fuga.

nij exterminari iubeant, utique ante omnia deorum uicem ulciscences. Sed scientes Periclem Xanthippi filium huic piaculo affinem esse materno ex genere, credebant eo deiecto Pericles. facilius sibi de Atheniensibus successurum. non tamen tanta spe, ut hoc ille pateretur, quanta ut hoc ipsum ei apud populum conflaret inuidiam, quæ ex magna parte hoc existeret bellum ne ille damno afficeretur. Etenim cum esset, ut illis temporibus potentissimus ciuitatis & reipublicæ administrator usquequaque Lacedæmoniis aduersabatur, nec sinebat Athenienses succumbere, sed ad bellum excitabat. Iusserunt itaque uicissim Athenienses Lacedæmoniis, ut & ipsi piaculum ex Tanaro tollerent. Si quidem Lacedæmonij aliquando è templo Neptuni à Tanaro excitatos, abductosque fugitiuorum supplices obtruncarunt. Quamobrem sibi ipsis opinantur ingentem terræ tremorem apud Spartam extitisse, Iusserunt præterea eosdem tollere piaculum Palladis Chalcidonia, quod hunc in modum contigit: Postquam Pausanias à Spartatis primum reuocatus ab impio prouinciæ in Hellesponto criminibus absolutus est, publice non amplius est dimissus, sed ipse priuatim sumpta triremi Hermionide sine Lacedæmoniis abiit in Hellespontum, uerbo quidem ad Græcum bellum, re autem cum rege transigendi negotij gratia, quod inchoauerat, affectans Græciæ principatum. Atque hinc primum libertatem erga regem instituens, totius rei principium fecit. Cum primo aduentu post reditum è Cypro, Byzantium, quod Medi necessariique regis atque cognati tenebant, cepisset, & eos qui intus erant remisit ad regem captiuos clam socijs, iactata illorum fuga, adiutore in hac re Congylo Eretrienfi, cui curam Byzantii captiuorumque mandauerat. Eique Congylo dedit ad regem epistolam in hæc uerba, ut postea compertum est:

Congylus.

Epistola Pausaniæ ad regem.

Pausanias Spartæ dux, istos tibi quos armis cepi conciliandi tui gratia missos facio, habeoque in animo, si tua uoluntas fert, filiam tuam in matrimonium ducere, ac tibi Spartam cum reliqua Græciæ obnoxiam reddere. Cui rei par esse mihi uideor, cōmunicatis tecum consilijs. Hoc igitur si tibi est cordi fidelem mitto ad mare quempiam qui cum cætera colloquar. Hæc demum significabat epistola. Ex qua Xerxes uoluptatem cum cepisset, misit Artabazum Pharnaci filium in oram maritimam iussu accipere prouinciæ Dascylitem, Megabata qui præfuerat, reuocato, dataque ei epistola ad Pausaniam, ut eam Byzantium quæ celerrime mitteret, illique sigillum ostenderet: & si quid Pausanias de iis ipsis negotijs mandaret, quæ rectissime & quam fidelissime cōficeret. Ille ubi uenit, cum alia, quemadmodum dictum est, confecit, tum uero epistolam misit in hæc uerba respondentem:

Artabazus
Xerxis legatus.
Megabatas
Xerxes.

Epistola regis, Pausaniæ respondentis.

Ita inquit rex Xerxes Pausaniæ, & ob uiros quos mihi trans mare ex Byzantio saluos esse uoluisti, habetur tibi gratia, nunquam domi nostræ delenda: & uerbis tuis gaudeo, neque nox te, neque dies remoretur quin sedulo agas quod mihi spondidisti, nullis retaratur neque auri argenti que sumptibus, neque copiis sicubi præsto illas esse oporteat. Verum cum Artabazo uiro egregio, quem ad te misi, transige nihil diffusus. Vnde & meæ & tuæ res ex amborum dignitate atque utilitate optime habebunt. His Pausanias literis acceptis, cum prius in magna fuisset apud Græcos ueneratione propter imperij magnitudinem, tunc maiorem in modum animos sustulit, non sustinens modesto more uiuere, sed Medico cultu è Byzantio prodiit, euntem que per Thraciam Medi atque Aegyptii satellites comitabantur. Mensa quoque ei Medica apponebatur. Denique cogitationem cohibere non poterat, paucis actibus prodens, quamnam animo in posterum maiora esset acturus. Ad hæc difficilem aditu se præbebat, tanquam acerba in omnes æqualiter utebatur iracundia, ut nemo posset accedere. Ea propter uel maxie se ad Athenienses socii applicauerunt. Quibus rebus cognitis Lacedæmonij eum ob hæc ipsa primum reuocauerunt, postquam rursus Hermionide nauis iussu eorum perfectus, eadem agere notatus est. Et Byzantio

C iij

Pausanias
in uincula
conijcitur.
Ephorum
auctoritas.

expugnantibus Atheniensibus eiectus Spartē non rediit, sed in Iroadis quibusdā pagis se tenens, tractare cum Barbaris, nec sincere moram facere delatus est. Ita non iam cunctandum sibi amplius putauerunt, missoq; caduceatore cū bacillo ephori, id est tribuni plebis, edicunt homini a caduceatore ne discederet, alioqui Spartiatis bellum iniicere. Ille uolens q̄ minimū suspectus esse, speransq; pecunia se criminibus absolutū iri, itaq; redit Sparten, ante oīaq; in carcerem ab ephoris conijcit. Licet enim hoc ephoris in regē agere. Mox deinde per quosdā quos corruerat exiuit, exhibuitq; in iudiciū sese insimulare uolentibus. Et signū quidē euidens nullum Spartiatae habebant, neq; inimici, neq; ciuitas omīs, quo stantes libere multarent uirum utiq; tum regij generis, tum impraesentiae praeditū dignitate. Nam regis Plistarchi Leonidæ filij adhuc pueri tutelam patruus gesserat. Multum tñ suspicionis dabat uitae insolentia, & Barbarorum æmulatio, ne illis se similem esse apud suos affectaret. Cuius cum alios actus sicubi leges atq; instituta transgressus esset considerabant, tum q̄ aliquando tantum sibi tribusisset, ut in tripode, quem apud Delphos Græci ex Medorum manubijs primitias cōsecrauerant, priuatim hoc elegum carmen inscriberet:

Postq̄ Græcorum dux agmina Medica fudit,
Phœbo Pausanias hæc monumenta dedit.

Lacedæmonio
rum tarditatē
in puniendo
attende.

Argilij com-
mentum.

Quod carmē Lacedæmonij protinus ē tripode deleuerunt, scripseruntq; ciuitates nominatim quæcunq; simul Barbarum euerterunt. Hoc quoq; Pausania crimini dabat quod in ipso reatu uel multo magis abhorrere a mente hominis rei uidebatur. Quippe audiebant quiddam eum agitare cum seruis, prout & erat. Spondebat enim illis libertatem & ciuitatem, si secum insurgere & omnia exequi uellent. Verum ne sic quidem, nec seruorum indicij fas esse ducebant, noui quicquam in eum statuere, utentes quo consueuerant more erga seipsos, ne celeres essent ad aliquid de uiro Spartiata, qd̄ inemendabile sit, sine indubitatis indicij decernendum. Priusquam hoc fieret, quidam (ut fertur) qui postremas ad regem scriptas epistolas erat ad Artabazum perlaturus, uir Argilius, & aliquando ipsius amafius, idemq; illi fidelissimus, ad eos indicium detulit, territus ex quadam animi cogitatione, quod nemo prorsus rediret superiorum nuntiorum, assimulatoq; sigillo, ne si deceptus esset opinione, aut si quid ille rescribi postularer, agnosceret, soluit epistolas, in quibus prout suspicabatur ad aliquid tale mittebatur, inuenitq; scriptum ut ipse occideretur. His literis per hunc ostensis, ephori uehementius illi quidem crediderunt, suis tamen auribus ipsum Pausaniam audire uoluerunt, hoc hominis machinamento, ut specie supplicis ad Tanarum ueniret, construatq; latibulo duplici sepe discluso, quosdam ex ephoris abscondit. Quō cum ad hominem Pausanias uenisset, causamq; obsecrationis sciscitaretur, plane omnia cognouerunt: illo tum incusante quæ de se scripta essent, tum referente singula & se, quem, nunquam ministerijs quæ ad regem pertinerent adhibitum uoluisset, tamen hoc honore præ ceteris dignum putauerit, ut quemadmodum priores ministri, periret: & isto hæc ipsa confitente, & impraesentiarum non sinente irasci, sed fidem per ipsum templum dante futuræ salutis, orante ut q̄ uelocissime pergeret, ne quæ agenda essent impeditet. Hæc cum diligenter audissent ephori, abierunt, planeq; rem compertam habebentes, comprehendendum Pausaniam in urbe curauerunt. Qui cum iam comprehensus esset, conspecto in uia unius ephorum uultu, fertur intellexisse qua gratia ueniret, alteriusq; id tacito nutu ob beneuolentiam significantis, in templum Palladis Chalcidoniæ se proripuisse, cursuq; ceteros praeuenisse. Erat aut in uicino fanū, in cuius aediculam ingressus, ne sub dio agens affligeretur, quieuit. Statimq; qui insequēbatur affuerunt. Tum denudato tecto aediculae, obstructisq; ianuis, illum intus agentē & interius reductum custodientes atq; obsidentes, fame expugnauerunt. Eum cū iā effraeturus aīam esset, prout se habebat i aedicula ubi cognouerūt, è sano educit adhuc spirantē, qui eductus continuo expirauit. Eundē in fossatū (in qd̄ noxij solēt) deiecturi erāt,

Pausanias in
betur compre-
hendi.

Pausania inte-
ritus.

postea uisum alicui in propi quo defodere. Sed deus qui est apud Delphos, oraculum postea reddidit Lacedæmonijs, sepulchrū eō transferrent ubi discessisset. Et nunc situs est ante fanum, ut lapides literis incisi declarant. Ac tanquam piaculū admisissent, duo pro uno corpora Palladi Chalcidoniæ redderēt, quod & fecerūt duabus ex ære statuis pro Pausania consecratis. Athenienses igitur tanquam deus quoq; piaculū iudicasset, uicissim exigerunt a Lacedæmonijs illud amoueri. At illi missis ad Athenienses legatis, Themistoclem eiusdem, cuius Pausaniam, prodicionis, insimulat, q̄ cum Medo senserit, ut compererunt ex factis circa Pausaniam probationib. postulātq; eisdem eum affici supplicij. Isti fidem uerbis habentes (erat autem Themistocles extorris apud Argos uitam agens, & per ceteram Peloponnesum commeare solitus) mittunt unā cum Lacedæmoniis ad illum simul persequendum, paratis quosdam cum mandatis, ut ducerent ubicunque eum adipiscerentur. Themistocles rem praesentens, ex Peloponneso in Corcyram, quo de populo bene meritus erat, profugit. Illis uereri se dicentibus, tanquam Lacedæmonios Atheniensesq; si eum tenerent hostes habiturus, deductus ab eis est in oppositam continentem, & persequentibus ijs quibus hoc mandatum erat, ad rumorem, quamam iret, compulsus est præ incerto consilij ad Admetum Molossorum regem, non sibi beneuolū, diuertere, tunc fortē domo absentē, sed ab uxore eius cui supplicem se praebuerat, edoctus, ut eorum sumpto filio apud lares sederet, non ita multo post reuerso Admeto ostēdit quis esset, nec siquid ipse illi Atheniensem supplici contra dixisset, & quū esse cēseret sumere poenas de pfugo. Se em̄ nūc multo imbecilliorē ab illo ladi, q̄ ille tunc fuisset, cū læsus ē: et gñosum esse, pares a parib. expetere ultionē. Præterea se quidē illi pro cōmodo quodam, non pro salute laboranti, fuisse aduersatū, ip̄m uero si iis q̄ persequerent, & ob eā cām traderet hominē, salute aīæ priuatū. His auditis Admetus eum cū suo filio, ut illū tenēs sedebat, erexit: Est em̄ hoc maximū supplicandi genus, nec Lacedæmonijs Atheniēsi busq; multa memorantibus tradidit, sed dimisit uolentē ad regē p̄gere itinere pedestri ad alterū mare usq; Pydnam, quæ erat Alexanderi. Ibi nauigiū nact⁹ qd̄ in Ioniam iter habebat, eo conscēso tēpestare delat⁹ est in exercitum Atheniensem, qui Naxū obsidebat, ac territus, gubernatori aperit q̄s esset. Nā ignotus iis qui in naui erat, quodq; fugeret: & nisi ip̄m seruet, ait se dictū ab illo duci pecunia, p̄uaso remediū esse, ut nemo ante confectam nauigationē nauim exeat. si acquiescat, dignā se ei grām redditū. Atq; ita fecit gubernator. & cū diē ac noctē in salo supra exercitum stetisset, postea Ephesum tenuit, quē Themistocles liberali pecunia p̄secutus est. Venerūt em̄ ei postmodū & Athenis ab amicis & Argo q̄ superauerāt. Et cū quodā maritimo Persæ in mediterranea p̄fectus, lras ad Artaxerxē dedit Xerxis filium nuper regnare incipientē, in hanc sentētiā: Themistocles ad te uenio, q̄ doctum quidē uestram usq; prohibui multas inferre Græciæ calamitates, quo ad patrē tuum nos inuadentem coactus sum propulsare. Sed multo plura bona cōtuli, postquā mihi integro fuit. Et ille quod in periculo positus iterum reuersus est, hoc mihi beneficium debet. Scripserat autem ex Salamine Themistocles illi ut occuparet reditum, & pontium quam tunc falsō futuram propter eum simulauerat solutionē. Et nūc magno tibi emolumēto futurus adsum, p̄sequētibus me Græcis, ut tibi amicum. Constitui autē annū hic subsidere, ut ea tibi demonstrarem, quorum gratia uenio. Rex admiratus (ut aiunt) illius propositum, ita agere iussit. Hic intra annum quo moratus ē, quicquid disci potuit & linguæ & consuetudinis Persicæ didicit. Exactoque anno ad regē se contulit, effectus que est apud eum magnus, & quantus nemo unquam Græcorū, tum propter pristinam hominis dignitatem, tum propter spem quam proponebat ei Græciam subiiciendi, maxime que quod specimen sui dabat, ut solers uideretur. Fuit namque Themistocles qui uim ingenij sui ualidissime significaret, & in hoc multo magis quam quiuīs alius admiratione dignus, natura solers, neque præcedente ulla, neque antecedente doctrina, ad subitos casus praesentissimi consilij, futurorum optimus

Themistocles
profugium.

Admetus Mo-
lossorum rex.

Admetus The-
mistoclem ser-
uat.
Themistocles
dimittitur,
Pydna.

Themistocles
ad Artaxerxē
epistola.

Themistocles
præconium.

plerumque coniector, eorum quæ inter manus haberet, efficax administrator, quorum esset inexpertus ab his comode iudicandis, non alienus: in rebus adhuc ambiguïs, quid melius petus uel foret præcipue prouidens: denique in omnibus dicendis, tum naturæ beneficio, tum consilij celeritate præstantissimus, hic eorum quæ oporteret explicator extitit. Morbo autem correptus uita defunctus est. Quidam aiunt eum sponte etiam ueneno decessisse, desperantem posse præstare quæ regi spopondisset. Itaque monumentum eius apud Magnesium Asiæ in foro ostenditur. Nam huic regioni præfuit à rege sibi data Magnesia quidem ob panem, quæ quotannis quinquagena pendebat talenta, Lampaco autem ob uinum, putabatur enim tunc ea uini hubertate præstare, Myuntii uero propter obsonium. Ossa eius dicuntur à propinquis domum reportata ipsius iussu, clamq; Atheniensibus in Attica fuisse humata. Neque enim fas erat prodicionis reum sepeliri. Hunc exitum habuerunt Pausanias Lacedæmonius, & Themistocles Atheniensis, apud suos uterque Græcorum nobilissimi. Lacedæmonii cum in prima legatione ista iussissent, inuicemq; iussi essent de piaculis tollendis, iterum aditis Atheniensibus iubet restitui Poridæatas, & Aeginam suis finis uiuere legibus, & super omnia negant apertissime bellum fore, si decretum de Megarensibus illi reuocent, quo Megarensibus interdictum erat portibus in Atheniensium ditione, & foro in Attica. Athenienses cum in cæteris, tum uero in decreto reuocando non parendum esse censuerunt, dantes crimini Megarensibus, quod exerecent sacrum solum & indefinitum, quodq; fugitiuos receptarent. Ad extremum uenerunt Lacedæmone legati, Ramphius Malestippus & Agesandrus, nihilq; ex consuetis dixerunt, nisi hæc: Lacedæmonij pacem uolunt esse, fuerit autem si Græcos liberos dimittatis. Conuocato concilio Athenienses, factaq; in medium consulendi potestate, uisum est semel de omnibus respondendum. Et alij multi procedentes in utranque partem diserebant, uel oportere sumi bellum, uel non oportere, nec illo decreto impediri pacem, sed esse reuocandum. Tum procedens Pericles Xanthippi filius, uir ut illis temporibus, primus, ac in dicendo & agendo præstantissimus, hanc sententiam dixit: Oratio Periclis apud Athenienses.

Et si non me fallit uiri Athenienses, non eodem ardore bellum homines gerere, quod ad id inducuntur, sed ex euentis mutare sententiam, ego tamen semper in eadem permaneo, non cedendi Peloponnesibus, uideoq; similia ac proxima his, quæ primus mihi esse consulenda æquum esse existimans, eos qui ex uobis meæ sententiæ assentiunt, si quid præter communem opinionem aduersi contigerit, illic succurrere: si hoc non cõtingat, prudentiam sibi uendicare. Solent enim calamitates accidere non minus temere, quam per hominum cogitationes. Eoque quoties aliquid inopinatum accidit, cõsueuimus incusare fortunam. Lacedæmonios cum antehac insidiosos fuisse nobis, tum uero nunc insidiari palam est. Quippe qui ex conuictis ubi dicitur utrosq; de rebus conuictis offerre inuicem, & admittere iudicium, obtinentes quæ tenebant, neq; ipsi postularunt iudicium, neq; nos dantes receperunt, quod uidelicet bello maluit dilui crimina, q̃ uerbis. Nec iam ad id postulandum, sed ad imperandum p̃sto sunt, iubentes ut à Poridæa decedamus, Aeginam liberam sinamus esse, decretum in Megareses antiquum. Hi postremi qui uenerunt, præcipiunt ut Græcos suis legibus dimittamus. Ne quis tamē uestrum de exigua re bellum fore arbitretur, si decretum non antiquauerimus de Megarensibus, quod illi maxime prætendunt, si antiquetur, bellum non fore, ne uos quidē committatis, ut quasi exiguam ob rem bellum susceperitis. Nam hoc exiguum omni cõtinet firmitatem, nostræ specimēq; sententiæ: quod si illis concesseritis, protinus aliquid aliud maius imperabitur, tanq̃ ad obsequendum metu adactis. At si semel eis acriter abnueritis, redditis illos faciliores ad loquendum ex æquo uobiscū. Atq; hoc reputate uobis aut obtemperandum illis anteq̃ aliquid cladis accipiat, aut quod mihi satius uideatur, bellandum, nullo seu magno seu paruo prætextu cedentibus, nec cū metu quæ acq̃siuimus possessoris. Nam simili rōne possent merito proximis quibuscq; eandē seruitutem

Legati Lacedæmoniorum.

indicare ante iudicium, siue grauissima siue leuissima eorum imperata. Si uero bellum extiterit, saluis suis utriusq; partis uiribus, cur non peiore conditione futuri simus? Cognoscite ergo sigillatim omnia audientes. Iam primum Peloponneses operarii homines sunt, pecuniam neq; publice neq; priuatim habentes. Deinde bellorum diuturnorum imperiti, quia exiguum præ inopia in medium conferunt. Atq; huiusce modi homines non sape aut naues implere possunt, aut pedestres exercitus emitte, quod ab re familiari sunt absentes pariter & absumentes. Adde si mari intercludantur, cum bella magis sustineant facultates & copiam quam uiolentæ collationes, operarii homines promptiores sunt ad bellandum corporibus quam pecuniis, pro certo habentes illa quidem e periculis euasura: has autem quo minus ante finem belli erogent non posse reculare, præsertim si diuturnius opinione sua (ut credibile est) fuerit bellum. Nāq; Peloponneses & socii in uno quidem prælio pares fuerunt omnibus Græcis, in bello impares, iis qui essent instructiores, quia non uno concilio utentes, extemplo quod agere pares, suo quisq; commodò uacant, ex quo nihil profecti effici sueuit, aliis puniri quæpiam maxime uolentibus, aliis absumi rem domesticam maxime nolentibus. Et cum in concilium cunctanter coeant, breui momento de rebus communibus deliberant, maiore temporis parte rem familiarem administrant, nemine opinante rem publicam suam unius negligentia ladi, sed pro se cuiuspiam alteri curæ fore ista prospicere. Hoc cum singuli opinentur, latet eos commune bonum ab omnibus perdi. At quoties his rebus seadulam curam adhibere uolunt, id facere prohibetur pecuniarum penuria, cum tñ beluina tempora hoc dum fiat non expectent. Neq; est quod uallo murali illoq; aut classe terreamur. Nam muro quidem urbem, quata hæc est uallare, uel in pacato arduum sit, ne dum in hostico, tamen si non minus & nobis licet uicissim muros extruere in illorum solo. Quod si muro illi præsidium imposuerit, nocebit quidem nobis, tum excursionibus in aliquam partem agri, tum hominum ad illos transfugiis, non tamē sufficient ad nos prohibendos, quin in suam terrā transgressi illic ædificemus, & quo gñe antecellemus, classe nos defendamus, q̃ certe ex usu rei naualis plus peritiæ habemus ad pugnam terrestrem, quam ipsi ex usu militiæ terrestri ad pugnam naualem. Nec facile est illis rei nauticæ gnaros euadere: nam cum nos à bello Medico id exercētes, non tamen cito cõsecuti sumus, quo tandem modo uiri, telluris, non maris cultores, & præterea assidue classis incurfionibus in hoc assuescere prohibendi, conficiant quippiam alicuius momētis atq; aduersus paucorum impetum quamuis imperiti, tamen freti sua multitudine periculum fortasse capefferent, aduersus multas undiq; ingruentes, id facere superfedebūt, ac ipsa defuetudine imperitiores futuri, & (quod consequens est) inertiores. Genus aratus in qua exercenda nihil succisiui temporis relinquatur. Quod si amora Olympiacorum aut e Delphis pecunia, sollicitent maiore mercede nautas peregrinos, à nobis conductos, id uero ægre facerent, etiā si ipsi neq; hostes nobis essent, & cū suis incolis nauigarent. Nunc autem hostes sumus, quodq; ualidissimum est, gubernatores habemus nostros populares, aliosq; administratos, & plures & meliores quam reliqua omnis Græcia. Neq; quisquam hoc in animum inducat periculum subesse, ne nostri mercenarii milites hinc ad illos transfugiant minore cum spe, utpote ob maius quidē stipendium, sed ad paucos dies. Et hæc sunt & his similia quæ mihi de Peloponnesibus uident dicenda, ista de nobis nos eoque quæ illis obijcimus immunes, & alia egregia habere, quæ illi non habēt. Qui si nostram terrā inuaserint, nos illoq; uicissim cū classe inuademus, non ex æquo futura iactura, nobis partē Peloponnesi uastantib. & illis oīm Atticā, qm̃ nō alia supest illis regio bello libera, ut nobis qui multū præterea terræ & insulis & in cōtinēte obtinemus. Magna em̃ res est maris imperiū. In quo aduertite: Si em̃ insulanū in aliquo essemus, essemus inexpugnabiles. Cui rei nunc animo proxime accedentes,

iniqua.

debemus terram cum suburbanis pro relicta habere, maris autem ac urbis custodiam agere, nec cum Peloponnesibus ob suos agros uastatos irascentibus, qui multo sunt plures, conferre pugnam. Qui superiores si euaserimus, rursus ab inferioribus non opugnabimur. Si quam autem in pugna cladem acceperimus, subsidia ex sociis, unde nostrum robur existit, perierint. Neque enim socii nostri quiescent iam nobis ad se, cum exercitu inuadendos inualidis. Nec uillas et agros qui amittuntur, decet nos deplorare, sed corpora. Non enim possessiones uiros, sed uiri possessiones nanciscuntur. Adeo si crederem me uos persuasurum, suaderem ut ipsi ad illas uastandas procefferitis, ostēderitisque Peloponnesibus uos eis ob istas non esse obtemperaturos. Alia insuper multa habeo quibus uictoriae uobis spem faciam, si uolueritis, et propagandi imperii, si huic modo bello pariter et aliis, quae debemus ultro suscipere, uacauerimus. Nam magis uereor domestica nostrorum peccata, quam aduersariorum cogitata. Verum ista quae sunt alia oratione, cum tempus rerum agendarum aderit, a me explicabuntur. Nunc autem legatos cum hoc responso dimittamus: Megarensibus nos non interdicere foro et portibus, dum et Lacedaemonii non interdicanť usu urbis suae peregrinis, ut nobis sociisque nostris. Quia sicut illud quod ipsi faciunt, ita quod nos impedimento non est foederibus seruandis. Ciuitates quoque liberas sinere, si modo liberas, cum foedera inita sunt, habuimus. Et si illi ciuitatibus suis reddant, ut sic liberae sint, ne in republica administranda Laconica instituta sectentur, sed suis legibus uiuant, et pro suo quaque arbitratu. Quin etiam uelle nos ex conuentis, iudiciorum adire complexum, nec bellum moturos, sed motum nobis propulsaturos. Haec enim sunt iusta pariter et decora, huic ciuitati quae respondeantur, simulque nos intelligere oportet, tum necesse esse bellum geri, quod si uoluntarii potius susceperimus, minus infestum hostem habebimus, tum et maximis quibusque periculis, maxima perinde operae pretia et publice et priuatim securura. Itaque patres nostri Medis obuiam euntes, non ex tanto, quanto nos sumus praediti imperio, imo relictis rebus quas possidebant, et consilio potius quam fortuna, et praestantia maiore quam uiribus, barbarum repulerunt, et hucusque imperii progressi sunt. Quod nequaquam deferere debemus, sed omni ope et hostibus resistere, et conari ut hoc posteris non imbecillius tradamus. Pericles quidem haec locutus est. Quem Athenienses optime consuluisse existimantes, in ipsius sententiam decretum fecerunt, et ex eius oratione Lacedaemoniis responderunt sigillatim, ut ille docuerat in summa, nihil ex iis quae iuberentur, se esse facturos, paratos tamen in iudicio aequabili atque communi diluere obiecta. Et illi quidem domum redire nulla postea legatione missa. Haec autem causae discordiae quae inter utrosque ante bellum extiterunt, inceptae ita sunt ab iis, quae in Epidaurio et Corcyra sunt actae. Nihil tamen minus inter has discordias commercia inter se habebant, sedque mutuo adiebant, citra caduceatores quidem, sed non citra suspicionem, Nam ea quae fiebant, perturbatio foederum erat, ac belli materia.

In eam initium sumit inter Athenienses Peloponnesesque et utrorumque socios bellum, quod et nullo inuicem commercio citra caduceatorem, et nulla ex quo coepit intermissione gestum est, ordine scriptum ut singula quae aestate atque hyeme sunt acta. Nam quatuordecim quidem annos tricennalia foedera, quae post debellatam Euboeam inita fuerant, durauerunt. Quin todecimo autem anno sub Chryside tunc apud Argos duodequingagesimum sacerdotij annum agente, et Aenesio apud Spartam ephoro, et Pythodoro iam alterum mensem Atheniensibus praesidente, sexto mense a pugna apud Potidaeam commissa, ineunte uere, Thebanorum quidam pauculo plures trecentis, ducibus Boeotiorum primoribus Pythangelo Phylidae, et Diemeporo Onetoridae filio, primum circa somnum cum armis ingressi sunt Plataeam Boeotiae Atheniensium sociam. Quibus portas aperuerunt iidem, qui eos induxerant uiri Plataenses, Nauclides et qui cum eo uoluntarii erant, priuatae potentiae gratia, ciuesque sibi inimicos destruendi, et urbem tradendi Thebanis. Egerunt autem haec per Eurymachum Leontidae Thebanorum potentissimum. Et etiam Thebani prouidentes utique bellum fore, statuerunt Plataeam semper ipsis infestam, in pace nondum moto palam bello, interciperet. Quo facilius isti ingressi, nulla dum posita custodia latuerunt, positisque in foro armis, non crediderunt iis qui se deduxerant, ut rem exequerentur, et ad domos inimicorum tenderent, sed decreuerunt mitibus uti edictis, et in concordiam amicitiamque adducere ciuitatem, sperantes hunc in modum facile populum concessurum. Itaque praeco edixit, si quis uelit patrio Boeotiorum instituto esse in belli societate, poneret apud ipsos arma. Plataenses ubi senserunt intus esse Thebanos, ac repente captam urbem suspicantes, timentesque ne multo plures uenissent (non enim per nosstem uidebant) conditionem acceperunt: habitisque colloquiis quieuerunt, praesertim cum nihil in quenpiam noui tentaret. His actis animaduertent non multos esse Thebanos, ne magno negotio si inuaderentur posse superari. Nam populus Plataeensis ab Atheniensibus deficiebat inuitus. Visa igitur eis est res esse tentanda, suffossisque communibus parietibus ut peruij essent, ne per uias commearites se proderent congregantur, ac plaustra iumentis libera in uis statuant, ut uicem muri praestarent, itemque catastra construunt, prout quicque in utilitate praesenti fore uidebat. Cum pro facultate parata sunt omnia, nocte etiam in custodiis acta, iamque ipso aduentante diluculo e domibus in eos uadunt, ne in luce cum ferocioribus conferrent manus, et ex aequo dimicantibus, sed cum iis qui per noctem timidiore, ut in urbe inexperta, essent ipsis imbecilliores. Ita repente irrumpentes, statim ad manus ueniunt. Illi ut cognouerunt opinionem decepti in seipsos conglobabantur, et siqua erumpere possent impressionem faciebant. Cumque bis ter ue repellerentur, tum uero multo strepitu, et ipsorum inuadentium, et mulierum domesticorumque pariter a domibus clamantium, ululantium, et lapides ac tegulas iacientium. Ad haec pluuia quae multa nocte illa fuerat, terrebant, ac dantes terga per urbem fugiebant, plerisque ut in tenebris et in coeno ignaris quae uiae peruiiae forent, quae seruari se oporteret. Nam tunc in fine erat mensis, et quo minus possent effugere gnaros persecutores habentibus, ex quo permulti conficiebantur. Et quidam Plataensium portas per quas intrarant, quae solo patebant spiculo pro uectae in feram traiectione obserauit, ut ne illac quidem exitus foret. Eorum qui per urbem agebant, quidam conscensis muris seipsos foras deiecerunt, quorum plerique extincti sunt, quidam apud desertas portas, data a muliere securi, latitantes, distracta sera exiere, nec iam multi. Nam cito rescitum est. Alii alibi per urbem passim trucidabant, maxima tamen pars praecipueque qui confecti erant, irrumpunt in grande aedificium muris contiguum,

Chrysis.
Aenesius.
Pythodorus.
Pythangelus.
Diemeporus.

Eurymachus.

Boeotiorum astitia.

Plataensium contra Thebanos
subita rebellio

Plaustra uicem muri.

Thebanorum clades.

Thebanorum
deditio.

Plataea à The-
bis quantum di-
stet.
Asopus flu-
uius.

Plataeensium
perfidia.
Eurymachi
cedes.

Lacedaemonij
Italos ac Sicu-
los à auxilium
asciscunt.

Peloponnesi ur-
bes.

Dei tremor.

cuius fores erant forte apertae, opinati ianuas esse portas, & plane illam uiam extra ferre. Eos ut Plataenses uidere comprehensos, deliberabant utrum ita ut erant incenso adificio concremarent, an alio poenae genere uterentur. Tandem & hi & ceteri Thebanorum qui supererant per urbem palati, dederunt sese Plataensibus & arma, arbitrati suo usuris. Et ii quidem qui apud Plataeam erant, ita egerunt. Ceteri autem Thebani, quos iam per noctem cum omnibus copiis uenisse oportuerat, si quid minus procederet ingressis, accepto in uiam rei gestae nuntio, suppetias ierunt. Abest autem Plataea à Thebis stadia septuaginta, & aqua eius noctis fuerat remorata uenientes. Siquidem Asopus amnis fluebat multus, nec transitu facilis erat. Itaque facientes iter in pluuia, & uix transmissio flumine, sero uenerunt, iam suorum aliis interfectis, aliis captis. Re cōperta, cōsultabant de inuadendis iis, qui extra urbem agebant, Plataensibus. Erant namque in agris & homines & utensilia, qualia in pace, cum nulla est calamitatis expectatio: eo consilio, ut si quem caperent, is esset pro iis qui intra urbem, si qui modo uiui, supererant. Adhuc his deliberantibus, suspicati Plataenses aliquid huiusmodi futurum, sollicitique pro iis qui foris essent, caduceatorem ad Thebanos miserunt, qui diceret non sancte illos facere, qui stante foedere conati sint ipsorum occupare urbem: quod superest, nihil exterius laedant: alioqui se interempturos quos uiuos haberent: reddituros autem illis eosdem, si ex ipsorum agro recederent. Hanc illos Thebani aiunt iureiurando confirmasse. Plataenses pernegant se spopondisse plane reddituros cōtinuo captiuos, & habito prius cum Thebanis colloquio, iusiurandum non interposuisse. Igitur Thebani ex illorum finibus nulla cum offensione reuersi sunt. Plataenses simulac ex agris rapta omnia comportarunt, uiros interemerunt. Erant autem captiuum numero ceterum octoginta, & ex iis unus Eurymachus, apud quem rem transegerant proditores. Hanc ubi egerunt, & nuntium Athenas mittunt, & mortuos ex more restitunt Thebanis, & urbem quae eis uisum est, ad praesentes usus muniunt. Athenienses, cum mature eis renuntiatum esset quae à Plataensibus essent gesta, Boeotiis protinus quicumque in Attica erant comprehensis, praconem Plataeam miserunt denuntiatum, ne quid noui in Thebanos quos cepissent ageretur prius, quam ipsi de iis aliquid constituisent. nondum enim nuntiatum erat quod perissent. Quippe ad ipsum statim ingressum Thebanorum, nuntius primus exierat: secūsus, iam uictis ac captis. Ultra quae nihil rescierant Athenienses: ita rem nescientes, praconem miserunt. Ille ut uenit, uiros comperit interemptos. Secundum hanc Athenienses cum exercitu Plataeam profecti, frumētum impertarunt: relictoque praesidio, inutilissimos quosque cum foeminis ac pueris eduxerunt.

Hac apud Plataas gesta re, foederibusque aperte ruptis, Athenienses se comparabant tanquam bellum gesturi: comparabant se item Lacedaemonii eorumque socii: utrique legationes ad regem & ad alios barbaros missuri, si quod alicunde praesidium se adepturos sperarent, utque conciliarent sibi in societatem ciuitates extra ipsorum imperia positas. Et Lacedaemonii quidem praeter eas quas habebant, negotium dederunt iis, qui ex Italia & Sicilia in partibus erant, naues conficerent pro magnitudine ciuitatum, ad quingentas omnino: & certum argenti numerum pararent: ceteris intermissis: nec reciperent Athenienses nisi una nauis, dum haec omnia essent comparata. Athenienses uero eorum socias ciuitates recognoscunt, tum uel magis ad loca circa Peloponnesum legationes mittunt: ad Corcyram, ad Cephalleniam, ad Acarnanas, ad Zacynthum: cernentes, si haec in amicitia sint, tutius se circum Peloponnesum bellaturos. Nihil parum utrique agitant animo, nec humiliter quam pro sua dignitate bellum capebant. Omnes enim inter initia flagrantius se tuentur. Et multa quae tunc erat in Peloponneso, multa Athenis iuuentus, bellum non inuita sequebatur, utpote non experta. Et cetera Graecia erecta animo erat, primis ciuitatum concurrentibus. Multa quoque oracula ferebantur, uates canebant, tam in his ciuitatibus quae pugnaturae erant, quam in ceteris. Nec non Delus parum ante haec tremuit, prius semper immota, duntaxat Graecorum memoria, dicebantur, credebanturque ea quae facienda erant, significari: & siqua alia huius

modi fieri contigit, omnia requirebantur. At uero homines multo in amore Lacedaemoniorum propensiores erant, praesertim praedicantibus se Graciam in libertate asserturos, properabatque pro se quisque & priuatim & publice, tum sermone, tum opera ad auxilium illis praestandum: existimans eatenus impediri negotia, quatenus ipse non adesset. Ea plerisque tenebat in Athenienses indignatio: alios, quod cuperent imperium tolli: alios, quod ne sibi imperaret, timerent. huiusmodi igitur & apparatu & animo mouebant. Vtrisque autem haec socias ciuitates ad bellum aderant: Lacedaemoniis quidem omnes intra Isthmum Peloponnesenses, praeter Argios & Achaeos. Erant enim & his & illis amici. Soli ex Achaeis Pellenenses fuerunt in partibus ab initio, mox deinde etiam ceteri. Extra Peloponnesum Megareses, Phocenses, Locri, Boeotii, Ambraciota, Leucadii, Anaetorii. Ex quibus classem praebuerunt Corinthii, Megareses, Sicyonii, Pellenenses, Elia, Ambraciota, Leucadii: equitatum Boeotii, Phocenses, Locri: peditatum ceterae ciuitates: Haec Lacedaemoniorum societas. Athenienses uero, Chii, Lesbii, Plataenses, Mesei, qui sunt in Naupacto, Acarnanum plerique, Corcyrenses, Zacynthii, & aliae tributariae ciuitates: in his tot nationibus Caria quae ad mare sita est, Diores Caribus finitimi, Ionia, Hellepontus, Thraciae loca, insulae quaecumque Peloponnesum & Cretam ad solem orientem uergunt, Cycladum exceptis Melo & Thera, ceterae omnes. Ex his naues praebuerunt Chii, Lesbii, Corcyrenses: ceteri peditatum pecuniamque. Hi socii atque hic apparatus utrorumque ad bellum fuit. Lacedaemonii post illa quae apud Plataas gesta sunt, edixerunt sociis intra atque extra Peloponnesum, ut in expedito haberent in urbibus copias, cum iis necessariis, qualia deceret in externam profectioem habere, tanquam Atticam inuadentes. Quod ubi ad praestitutam diem factum est, eodem tempore duae partes ex singulis ciuitatibus ad Isthmum contederunt. Quo postquam omnis coactus est exercitus, rex Lacedaemoniorum Archidamus, huius dux expeditionis, conuocatis omnium ciuitatum praetoribus, & in primis qui dignitate praediti forent, maximeque digni qui adessent, hunc in modum disseruit:

Quae ciuitates
Lacedaemoni-
is auxilio fue-
runt.

Atheniensium
partium fauto-
res.

Archidamus.

Oratio Archidami regis.

Viri Peloponnesenses ac socii, & nostri maiores multas expeditiones tum in ipsa Peloponneso, tum extra eam sumpserunt, & ii qui ex nobis ipsis sunt profectione atate, haud in experti sane sunt rei bellicae: nunquam tamen maiorem habentes apparatus belli processimus. Verum nunc aduersus ualidissimam pergimus ciuitatem, & ipsi optimi in re militari, & plurimi. Quo magis par est nos apparere tales, qui neque à maiorum, neque à natura ipsorum gloria degeneremus. Omnis enim Graecia ad hunc momentum animo erecta est & attenta, uotaque facit propter Atheniensium odium, ut nobis ex sententia ueniat. Itaque non est faciendum, ut si cui uidemur permulti in hostem ire, ac magna fiducia esse, ne ille prodeat ad conferendum nobiscum praedium. Idcirco aliquid de apparatu belli remittatur: sed unusquisque & dux suae ciuitatis, & miles, semper expectet in aliquod sibi discrimen per sese esse ueniendum: anceps enim conditio bellorum, & ex paruo fiunt multa, & cum indignatione colligitur. Saep minor manus distulit, maiorem praecōtemptu parum instructum, profligauit. Oportet autem in hostili terra militantes, animo quidem esse praestanti, ad rem uero gerendam cum metu se praeparare. Ita namque & ad inuadendum hostem promptiores fuerint, & ad congreduendum tutiores. Neque uero aduersus ciuitatem nos tendimus ita inualidam ad se ulciscendam, sed omnibus quammaxime rebus instructam, ut omnino credendum sit eos in certamen esse uenturos: si minus nunc, cum nodum sub aspectum uenimus, at certe cum uenerimus, agentes hostiliter in ipsorum terra, ac cuncta uastantes. Omnes enim, qui ante suos oculos subito insolitum quippiam patiuntur, iracundia subit: & qui ratione minimum utuntur, ii plerumque ad agendum furore profiliunt. Quod Athenienses maxime omnium credibile est esse facturos, qui se dignum censent & aliis imperare, & uicinarum terram uastare potius, quam suam ab aliis uastari cernere. Igitur tanquam aduersus tantam ciuitatem expeditionem molientes, ac summam gloriam tam pro genitoribus nostris quam pro nobis ipsis allaturi, ad utrumque prout res feret, se

Melesippus.

Periclis agri.

Periclis con-
cio.Atheniensium
facultates.Minervae si-
mulacrū.Atheniensium
munitiones.Phalericus
murus.In græco addi-
tur, ἔγρη μού-
νη· ἢ· ἢ· ἢ· ἢ· ἢ·
ἐν Μυμυχία.

quimini: quācūq; uos aliquis duxerit, memores omī in re ornatus atq; custodiā, & ce-
leriter iussa exequentes. Nam pulcherrimū hoc tutissimūq; cum multi sint, cunctos
tamen eodem ornatu præditos cerni. Hæc tantū locutus Archidamus. Soluta con-
cilio, Melesippū Diacriti filium, uisq; Spartiatam ante omīa Athenas dimittit: si qd iam
humilius sentiant Athenienses, cum iam eos in itinere uideant. Illi hominē neq; in se-
natum neq; in urbem admittentes (obtinuerat em̄ Periclis sententiā, neq; caduceatorē,
neq; legatum admitti Lacedæmoniorū, si in expeditionem exissent) inauditum remise-
runt: iussu eodem die finibus excedere, & hæc renuntiare: si quid in postea uellent,
regressi prius in sua, legationes mitterent. Addit etiam huic, qui cum deduceret, ut
cum nemine colloquium fereret. Is ubi ad fines uenit, iamiam dimittendus, hæcenus
locutus abscessit: Hic dies ingentiū Græciæ malorum erit initium. Melesippo ad castra
reuerso, Archidamus ubi cognouit Athenienses nihilominus animos dimittere, ita de-
mum mouit castra, progressusq; est cum exercitu in hostium terram. Bæotii cum reli-
quis copiis (nam partem equitatumq; cōmilitio Pelopōnensium dederant) uenientes
Platæam, agrum populabant, nondum Pelopōnensibus ad Isthmum coactis, sed iam
iter facientibus prius quā Atticam inuaderent. Pericles Xanthippi filius, Athenien-
sium dux decimus, ut cognouit hostium aduentum, fore suspicatus Archidamū, quia
hospes eius erat, aut sua spē ut amico gratificaretur, aut Lacedæmoniorū iussu ad cō-
stantiam ei inuidiam, sicut eiusdem causa iusserant tolli piacula, relictusq; subinde agros
ipsius intactos, prædixit in cōcione: Quoniam sibi hospes aliquando esset Archidamus,
non fore tamen id malo ciuitatis, sedq; fundos ac uillas suas, si nō ut ceterorū uastentur
ab hostibus, sinere reip. esse: nec uocandum ob id in aliquam suspicionem. Et quod ad
præsentia attinet, hortatus est quemadmodū prius, & expeditos esse ad bellum, & ex
agris omīa cōportare: nec prodire in pugnam, sed ingressos urbem tutari, & rem nau-
ticam qua pollerent diligenter aptare, & res sociorum sub manu tenere: ex hoc em̄ pe-
cuniarum prouentu futuras ei uires, ac magna ex parte bellum uinci consilio & pecu-
niæ ui. Iubens præterea cōfidere tunc prouentu sexcentorū talentorum, quæ quorū-
nis fere a sociis pro tributo penderetur ciuitati præter alios prouetus: tum signato ar-
gento quod esset in arce sex milium talentorū. Nam cum plurima, decem milia talen-
torum fuere, trecentis minus. Ex quibus & in propylæa arcis, aliasq; substructiones, &
in Potidæam fuerat erogatum. Præter aurum argentumq; nō signatum, priuatim pu-
blice uerepositum, præterq; sacra uasa uel pōparum, uel certaminum, ac Medica spo-
lia, & si quid aliud huiusmodi non inferioris summæ quingentorum talentorum. Ad-
debat etiam ex aliis quoq; templis non exiguas pecunias, quibus uterentur: & si omīa
prohiberentur, etiam auro quo dea est ipsa circūdata: affirmans simulacrum illud qua-
draginta pondo talentorum habere auri excocti, totumq; pro salute reip. tollendū, ite-
rum tamen non minore mensura refarciendum. Atq; hunc in modū pecuniis eos cōfi-
dere hortabatur. Esse præterea tredecim milia armatorū, iis exceptis, qui in præfidiis, aut
in propugnaculis essent, numero sedecim milibus. Tot em̄ excubabant circa initia ad-
uentus hostium, cum seniorum, tum adulescentulorum, tum peregrinorum, quicū-
que armati erant. Siquidem & Phalericus murus erat quinq; & triginta stadiorum ad
urbis ambitum, & ipse ambitus quatenus custodiebatur, trium & quadraginta. Nam
pars eius sine custodia erat, inter longum murū & Phalericum mediā. longi uero mu-
ri ad Piræa, usq; ad quadraginta stadia habebant: quorum exteriora custodiebantur &
Piræos uicina: omī autem ambitus sexaginta erat stadiorum, cuius dimidium custo-
diebatur. Ad hæc mille ducentos hippotoxotas: triremes quoq; quæ agi possent, tre-
centas. Hæc enim Atheniensibus fuerunt: omīa nihil inferiora quā referuntur. Quo
tempore ingressuri ipsorum fines erant Peloponneses, se ad bellum accingentes, alia
quoq; Pericles qualia consueuerat differuit, ad demonstrandum superiores se bello fu-
turos. Quibus auditis persuasi Athenienses, omnia ex agris comportant, liberos
cōiuges, suppellectilem, utensilia: ligna deniq; adificiorum quæ diruebant, pecora quo-

que ac iumenta in Eubœam circumiectasq; insulas dimittit. Quæ demigratio fuit eis
sanè molesta propter inueteratam pleriq; cōsuetudinem semper agendi in agris, iam
inde ab ultimo initio præter ceteros Atheniēsis usurpatam. Siquidem sub Cecro-
pe illisq; priscis usq; ad Thesea regibus, Attica oppidatim habitabat: curias habens &
magistratus hominibus haudquaquā solitis, cum nihil timerent adire regem gratia cō-
sultadi, quibusdam etiam bella gerentibus, ueluti Eleusiniis, iuncto Eumolpo cū Ere-
chtheo. Theseus uero posteaquam regno potitus est, uir potēs & perinde solers cum
alia regionis eius excoluit, tum uero illud, quod ceterorum oppidorum & conciliabu-
la & magistratus aboleuit: & in ea quæ nunc est urbe, uno instituto consilio, & una cu-
ria, cunctos collocauit: cōegitq; sua quēq; ut prius colentes, una tamen hac urbe uti,
quam ingētem iam omībus in ea ordinatis effectam successorib; per manus tradidit.
Cuius congregationis Athenienses etiam nunc diem solennem in deæ honorem pu-
blice agunt. Nam ante Thesea, quæ nunc summa urbs est, tunc urbs fuit: & id præci-
pue, quod sub ea spectat aquilonem: ut testantur quæ ibi sunt delubra etiam aliorū de-
orum. & quæ extra illud sunt, ab hac præcipue parte extructa, delubra uisuntur Iouis
Olympii, Telluris, Bacchi in Limnis, cui uetustiora Bacchanalia fiunt decimo mensis
Anthesterionis die: quemadmodum nunc quoq; Iōnes ab Atheniensibus oriundi ex-
istimant. Necnon alia huius generis extructa sunt uetusta templa, & Fonte, qui nunc
posteaquam tyranni cōcinnarunt, Nouemfistula nominatur. olim autem Calliroē cū
fontes extarent, quia uicinus erat, utebantur in maximis quibusq; rebus, ut hodie quo-
que ex uetustate duret opinio, ante coniugalia, & in alia quæ sacrorum sunt, illa aqua
esse utēdum. Et nunc etiam propter uetustam hanc habitationem, summa pars urbis
uocatur ab Atheniensibus, Vrbs. Igitur suo fere arbitratu Athenienses passim domi-
cilia habentes, postquam una in mœnia coiere, tamen ob morem in agris agendi cum
omni familia, pleriq; & priorum & posteriorum, usq; ad hoc bellum non facile migra-
bant: & eo difficilior, quod nuper post bellum Medicum suppellectilem reportauerat:
grauabatur etiam & agre ferebant, quod deserturi essent penates ac templa, quæ ipsis
ob uetustum perpetuū ritum patria erant, deserturi quoq; uitæ consuetudinem: deni-
que nil aliud, quā si suam quisq; urbem desereret. Vbi in urbem migratum est, pau-
cis quibusdam domus fuerunt, nonnullis apud amicos necessariosq; effugium: aliqui
(quæ magna portio fuit) infrequentia urbis loca ad habitandum cepere, templaq; ac
basilicas omnes, præterquam summæ urbis & Eleusina: & si quod aliud robuste erat
obseratum, necnon Pelasgicum quod uocatur, summæ urbi subiectum, quodq; inha-
bitare nefas erat: prout & Pythici oraculi fine uersus uetabatur, dicente:

Satiussq; Pelasgicum otia seruet.

Ob ipsam tamen repentinam necessitatem, præstitit usum domus. Cæterū ut mihi ui-
detur, oraculum in contrarium cecidit quā expectabatur. Non em̄ propter prophe-
tatum habitatione templum, calamitates ciuitati cōtigerunt: sed propter bellum, in-
habitandi necessitas. Nec nominatim templum hoc ab oraculo prænotatū est, aliquan-
do infauste habitandum esse. In turribus quoq; muroq; multi sibi habitacula constru-
xerūt, deniq; ubi quisq; poterat. Quippe nō prohibebat ciuitas hoc agere, tot unā im-
migrātes. Sed postea depositi in longis muris & in magna parte Piræi habitant. Iam
uero si etiam quæ ad bellum spectabant præstringebant, tum sociorum auxilia cogen-
tes, tum centum nauibus, quæ exituræ in Peloponnesum erant, apparandis intenti. Et
Athenienses quidē in hoc erant occupationis. Pelopōnensium autē exercitus in At-
ticā tendens, peruenit primū ad Oenoē, qua Atticā ingressurus erat. Vbi cum subse-
dissent, tormenta, machinasq; quibus muros quaterent, parabant. Nam Oenoe muris
prædita est, Atticā ab Eubœa determinans, qua Athenienses q̄ties bellum incidit, pro-
munimento utunt. Circa hanc Pelopōnenses cū in præparandis machinis tēporis sa-
tis triuerunt, tum uero ppter Archidamū, quem non pag; infimulabant, q̄ uidere et
in euocandis auxiliis lentior, & q̄ Atheniensium studiosus, esset nequaquā uehemens hor-

Cecrops.

Theseus.

ἀνεστρέφετο.

In græco addi-
tur, ὅ· τὸ πρῶ-
τον· ἢ· ἢ· ἢ· ἢ· ἢ·
ἐν Ἀπολλο-
νίᾳ delubrum.Delubra deo-
rum apud
Athenas.Atheniensium
commigratio
ex agris in ur-
bem.

Oraculum.

Peloponnesi-
um exercitus.

Archidamus
segnitiei insi-
mulatur.

Eleusis depo-
pultur.

Acharnae op.

Plistoanax.

Acharnesium
diuerse opini-
ones.

Periclis pru-
dentia.

tator ad bellum. Contractis autem iam copijs, dabant crimini & statua apud Isthmū habita, & in cetero itinere faciendo cunctatio, & super omnia ad Oenoe segnities. Quae hominis negligentia si non extitisset, uidebantur sibi Peloponneses celeri aduentu omnia quae extra urbem haberent Athenienses (nam interim haec illi intro porta uerant) occupaturi fuisse. Hac itaque inuidia premebatur Archidamus in obsidione Oenoes: quam (ut fertur) ideo tolerabat, quod expectaret ut Athenienses nondum uiolata ipsorum terra, aliquid de timore remitterent, non passuri ante suos eam oculos uastari. At postquam Oenoe adorti, omni quae ope conati expugnare nequeunt, nullumque Athenienses caduceatorem mittebant, ita demum castris illinc motis, octogesimo fere die ab iis, quae apud Plataea Thebanis ingressis acta sunt, aestate frumentisq; maturis, Atticam inuaserunt, duce Archidamo Zeuxidami filio, Lacedaemoniorum rege. ac subsecutis, depopulati sunt primum Eleusina, campumque Thriasium: fugatis aliquatulum circa loca, quae dicuntur Rhiti, Atheniensibus equitibus. Deinde progressi ad dexteram habentes Aegaleon montem, per Cecropiam ad Acharnas usque perueniunt, maximum omnium oppidorum quae Atticae populi uocantur: positisque in obsidione castris, diu illic habuere statua populationibus occupati. Fertur Archidamus circum Acharnas cum exercitu tanquam ad pugnam instructo mansisse: nec illa expeditione in plana descendisse, eo consilio, quod suspicabatur Athenienses multa iuuentute florentes, & ad bellum ut nunquam alias instructos, in occursum prodituros, nec in oculis suis agrum uastari passuros. Vbi neque ad Eleusina, neque ad campum Thriasium occurrerunt, experiri statuit dum Acharnas obsidet, an occurrere auderent: simul quod locus habedis statuis opportunus uidebatur, simul quod Acharnes (qui magna pars ciuitatis, quippe tria milia armatorum erant) non credebantur quod sua corrumpere neglecturi, sed omnes in praelium exituri, si non exirent tunc Athenienses: minore iam metu in posterum posse uastari campum, & ad ipsam urbem accedi. Acharnes enim suis rebus exutos, non ita promptos ad subeundum pro alieno agro discederent, ideoque discordes sententias fore. Et hac quidem cogitatione, cum Acharnas obsideret, Archidamus erat. Athenienses uero, quoad hostis circa Eleusina & campum Thriasium subsedit, spem nonnullam conceperunt non esse propius progressum, memoria tenentes Plistoanactem Pausaniae filium Lacedaemoniorum regem, quatuordecim ante hoc bellum annis, cum Peloponnesi exercitu dum Atticam inuassisset ad Eleusina & Trioze, nec ultra progressum, rediisse: eoque ex Sparta relegatus est, creditus id fecisse pecunia. Ut autem circumsidentem Acharnas exercitum cognouerunt, LX. stadiis ab urbe distantem, cum in conspectu (ut credibile est) regio uastaretur, quod nunquam praeterquam Menedico bello, neque iuuenes neque senes aspexerant, id uero acerbum sane, nec iam negligendum tolerandumque, sed obuiam prodeundum, cum aliis, tum praecipue iuuentuti uisum est. Coacto concilio, magna inter eos altercatio erat, aliis exire iubentibus, aliis quibusdam non sinentibus. Vates quoque multifaria uaticinia referebant, ad quos audiendos undique coibatur. Acharnes, qui putarent apud se non minimam portionem Atheniensium esse, quod ipsorum terra uastaretur, ad exeundum praecipue urgebant: atque omni ex parte ciuitas tumultuabatur, & Periclis irascebantur, prorsus immemores eorum quae prius ille suauissimum. Conuatiabantur etiam, quod cum esset dux, non tamen eos educeret, existimantes ipsum omnium quae paterentur autorem. Quos Pericles uidens ex praesenti condictione afflictari, utpote non recte sentientes de exeundo, ut ipse faciebat, concionem non aduocauit, nullumque habuit coetum, ne quid ira magis quam iudicio peccarent congregati. Itaque urbem custodit, & quae maxime potest quietam ciuitatem tenet: equites tamen emit tit, ne qui ab exercitu excurrerent urbi uicinos agros adorti, praedas agerent: pugnaque equestris parua in Phrygijs commissa est, inter unam Atheniensium turmam adiunctis Theffaljs, & Boeotiorum equitatum. In qua non inferiores erant Athenienses & Theffaljs, donec Boeotjs equitibus pedites auxilium tulerunt. Tunc facta fuga, Atheniensium Theffalorumque aliquot desiderati sunt: quos tamen ipso die praeterquam quod ho-

stem rogarent, receperunt. postero die trophaum Peloponneses statuerunt. Haec autem Theffalorum auxilia ex uetusta societate Atheniensibus affuerunt, Larissaei, Pharsalii, Parhasii, Cranonij, Pirasii, Gyrtonij, Pheraei: ducibus ex Larissa quidem Polyme- de & Aristone ex sua utroque factione. Ex Pharsalo autem Menone, & deinceps ceteris suorum ciuium ducibus. Peloponneses, ubi Athenienses se obuiam non ferunt in pugnam, ex Acharnis mouerunt: populatiq; sunt alios quosdam ex populis, sitos inter Parnethum & Brilesum montes. Dum hi in Attica agunt, Athenienses centum naues quas instruxerant cum mille armatis quadringentisque sagittariis circum Peloponnesum miserunt, ducibus Carcino Xenotimi, Protea Epiclis, & Socrate Antigenis filio. Qui cum hoc apparatu soluentes e portu uela fecerunt. Peloponneses tamdiu in Attica morati, quoad commeatus suppeditauit, per Boeotiam quam non inuaserunt, sunt reuersi. Praetereuntes quae Oropum regionem nomine Piraicem, quam Oropij Atheniensibus subditi colunt, populati sunt, ac regressi in Peloponnesum, in suas quique urbes discesserunt. Post quorum abitum Athenienses terra marique custodias collocauerunt: quemadmodum per omne bellum custodias acturi erant. Necnon mille talenta ex iis quae in summa urbe essent, placuit ipsis qui praedare fecerant, seponere, nec erogare, sed ex alijs sumere in usum belli. Quod si quis aut referat, aut ferendis suffragijs obrepulsi quod oporteat, poenam morte sanxerunt. Ex hac pecunia centum extra ordinem formosissimas triemes quotannis fecerunt cum suis praefectis. Quarum nulla fas erat in aliud quidquam uti, nisi cum eadem pecunia ob idem periculum si opus foret. His centum nauibus, qui erant Athenienses, cum quinquaginta Corcyrensiū quae ueneas clades quas intulerunt, egressi in terram, Methonem (quae est in Laconica) adorti sunt, tum muris inualidam, tum hominibus uacuam. Forte in iis circa locis erat cum praesidio Brasidas Tellidis filius, uir Spartiates. Hic re cognita, cum centum armatis auxilio iis qui intus erant, aduenit: perque medium Atheniensium exercitum, huc illuc que palatum, & ad muros conuersum, in urbem irrupit aliquot sociorum in ipsa impressione amissis: eamque tutatus est. Propter quam strenuitatem ante omnes qui bellum administrarunt apud Spartam collaudatus est. Athenienses inde soluentes abierunt: & cum Phiam Elidem tenuissent, bi duo populati sunt: & ad prohibendam uim uenientes ex conuallibus Elidis trecentos egregios uiros, & ex finitimis illinc Elidiorum alios pugna inita uicerunt. Ceterum exorto ingentiuento, cum tempestate iactarentur in loco portu carente, multi consensu nauibus praeteruecti promontorium quod dicitur Piscis, in portum qui est in Phia, uenerunt. Interim Messenij & alij nonnulli qui in naues quae circumibant, recepti sunt. Atque illinc relicta Phia (multa enim iam manus Elidiorum ueniebat auxilio) nauigantes Athenienses, alia circa loca populabantur. Per idem tempus Athenienses triginta naues miserunt ut obirent Locridem, simulque Euboeam tutarentur, duce Cleopompo Cliniae filio: qui egressus in terram, nonnulla loca uastat, Thronium capit, obsides illinc accipit: apud Alopen qui ex Locris auxilium ferebant, commisso certamine superat. Hac eadem aestate, Aeginetas cum liberis uxoribusque sedibus suis eiecerunt Athenienses, exprobrata uel praecipue eis belli culpa, cum praesertim tutius fore uideretur, Aeginam utique Peloponneso obnoxiam teneri, suorum colonia illuc missa, prout non ita multo post missa est. Illis eiectis Peloponneses tum Atheniensium odio, tum de se bene meritis & terramotus tempore & feruili bello, Thyream incolendam, & eius agrum colendum dederunt. Qui ager Argiuum ac Laconicum diuidit, ad mare usque pertingens: ubi ad hoc tempus eorum nonnulli habitant, ceteri per Graeciam dissipati sunt. Eadem quoque aestate Calendis lunaribus, hoc est, interlunio, quod solū tempore credi posse contingere, sol defecit secundum meridiem, nonnullis intermittentibus stellis: rursusque e curua in solidam speciem repletus est. Per

Qui ex Theffaljs Atheniensium adiutores.

Athenienses Peloponnesum inuadunt.

Atheniensium pecunie in usum belli.

Brasidas.

Phia.

Piscis promont.

Cleopompos.

Thyrea.

Eclipsis solis.

Nymphodor.

Sitalces.

Progne.

Teres.

Perdiccas.

Euarchus.

Atheniensium
incurfiones.
Atalante insula

eandē quoq; aetate Nymphodor. Abderitē Pythēi filiū, magnæ apud Sitalcē sororis uirū autoritatis, quem pro hoste prius habuerant, sibi cōciliauerunt, accerseruntq; uolentes per Sitalcem contrahere cum Tereo Thracum rege societatem. Hic autē Teres Sitalcis pater, magnum Odrysarum regnum primus reliqua Thracia maius reddidit. Nam bona pars Thraci ipsius iuris est, nihilq; Tereo illi attinet, qui Procnē Pandionis filiam ex Athenis duxit uxorem. Neque ex eadem ambo Thracia extitere. Siquidem Tereus Dauliam, quæ nunc terræ Phocidis uocatur, incoluit, tūc à Thracibus habitata. Qua interea foemina facinus illud circa Ityn patrauerunt, & à multis poetarum in commemoranda Philomena, lusciniæ auis Daulias celebratur. Et credibile est Pandionem tantulo distantem affinitatem ex filia propter auxilium mutuum maluisse, quæ eam quæ tot dierum uiam usque ad Odryas distaret. At Teres ne nomen quidem habens idem, regnum Odrysarum uel primus adeptus est: cuius filium Sitalcem Athenienses in societatem ascuerunt, cupientes per hunc sibi & loca in Thracia, & Perdiccam comparare. Cum uenit Athenas Nymphodorus, & societatem Sitalcis mādato iniit, & filium ciuem Atheniensem fecit nomine Sadocum, & bellum quod esset in Thracia, dissoluturum se recepit, persuaso Sitalce, admittēdas Atheniensibus copias Thracum equitū, clypeatorumq; Conciliauit eis etiam Perdiccam, inductis ad Thermen illi reddendam. Vnde Perdiccas protinus Atheniensibus ac Phormioni iunctus, arma intulit Chalcidenfibus. Ita Sitalces & Perdiccas, ille Terei, hic Alexandri filius, alter Thraci, alter Macedonum rex, foedus cum Atheniensibus percusserunt. Athenienses autem qui cum centum adhuc nauibus Peloponneso obseruabantur, Solion Corinthiorum opidum postquam diripuerunt, id cum agro solis Acarnanum Palirensibus colendum tradiderunt, Astacumq; uel captam, Euarcho tyranno eiecto, in societatem consueuerunt: & in Cephaleniā insulam uelificantes, citra certamen ea potiti sunt. Sita est autem Cephaleniā Acarnaniā uersus & Leucadem, quatuor habens ciuitates: Palenses, Cranios, Samæos, Pronnæos. Nec multo post reuersæ sunt Athenas naues. Sub huius aetatis autumnum, Athenienses cum incolis duce Pericle Xanthippi filio, populariter incursionem fecerunt in agrum Megaricum: & ii qui Peloponnesum cum centum nauibus prateruehebantur (apud Aeginam autem tunc erant) domum repetentes, ut acceperunt omnem ciuitatem in expeditione esse, ad Megaram decreto illuc cursu comixti sunt: qui maximus extitit duntaxat coactus Atheniensium exercitus, utpote florenti ciuitate, necdum morbum passa. Fuerunt enim Atheniensium sub armis decem milia, præter tria apud Potidæam, præter incolarum, qui unā in expeditionem armati prodierunt, non minus quam totidem milia: præter etiam aliam leuiter armatorum non exiguam turbam. hi magna in parte terræ illius hostiliter cum egissent, sese receperunt. Fuerunt aliæ quoq; Atheniensium quotannis in agrum Megarensē incursiones, nunc equitatu, nunc cū exercitu, donec Nisæam exciderunt. A quibus etiam Atalante in arcem est muris firmata: & iam extrema aetate, hac insula iuxta Locros, Optuntios prius deserta, ne prædones ex Optunte, & aliis Locrorum oppidis nauigantes, Euboeam prædarent. Effecta sunt autem ista aetate hac post Peloponnesiū ex Attica discessu.

Ineunte hyeme, Euarchus Acarnan uolens in Astacū reuerri, persuadet Corinthiis ut cum .L. nauibus, mille quingētos armatos ferentibus se reducerent. Ipse quoq; non nihil auxiliorum conducit. Præerant autem his copiis Euphamidas Aristonymi, Timoxen^{us} Timocratis, & Eumachus Chrysidis filius: qui illuc nauigantes hominē reduxerunt, & ceteræ Acarnaniæ nonnulla ad mare oppida subigere uolentes, id frustra conati, domum reuertebant. Et cū præternauigantes Cephaleniā tenuissent, exissentq; in Craniorum oram, specie deditiois ab illis decepti ex inopinato inuadentibus, partē suorum amiserunt: & cum acrius urgerent, domum se receperunt. Eadē hyeme Athenienses uetere instituto bustum publice fecerunt iis, qui primum hoc in bello mortem optetissent, hunc in modū: Facto ante triduum tabernaculo, mortuorum ossa proponunt, & suorum quisq; reliquiis si quid libeat imponit, Cum efferuntur, singularum tribuum

singulas arcas, suarū quoq; tribus ossa continētes, uehicula portant. Vnus item thorax inanis fertur constratus, eorum qui non extant, qui inter cæsos non fuere cōperti. Efferunt autem promiscue uoluntarii quisq; uel ciues, uel hospites, foeminis propinquitate coniunctis ad sepulchrum eiulantibus, conduntq; in publico monumento, quod est iuxta monumentum Callisti apud suburbana. Vbi semper eos sepeliunt qui in bello ceciderunt, præterquam qui in Marathone. Quorum singularem fuisse uirtutē estimantes, eodem in loco sepulchrum fecerunt. Postea uero quā eos humauerint, alius quis ab ipsa ciuitate delectus, uir haudquaquam pro inconsulto habitus, & cui pro dignitate conueniat, super eos orationē habet, qualē decet de illorum laudibus. qua habita, disceditur. Hoc quidem more sepeliunt, quo per omne bellū tempus, quoties id eis acciderit, legitimo utuntur. Ut autem ad hos, qui primi mortem oppetiere, laudandos Pericles Xanthippi filius delectus est, & tempus affuit, a sepulchro in excelsum suggestitū, quo a plerumque frequentia exaudiretur, procedens, ita disseruit:

Oratio Periclis funebris.

M Vlti quidem eorum qui ex hoc hactenus loco uerba fecerunt, hunc legibus institutum morem in concione dicendi ad exequias defunctorum in bello, ut pulchrum laudant. Mihi uero satis esse uisum est, uiros præstantium factis honores declarare, qualia circa bustū hoc publice instructa conspiciunt: nec in uno uiro multorum uirtutes periclitari debere, & siue bene, siue male is dicat, haberi fidem. Arduū enim in dicendo seruare temperamentū in eare, in qua uix etiam ueritatis opinio afferri potest. Nam auditor, qui & rem agnoscit, & hominem diligit, aliquid fere & opinione & uoluntate sua inferius dictū existimat. Qui uero in expertus est, is propter inuidiam quicquid supra suam uim audit, ait supergressum esse ueritatem. Eatenusq; tolerandæ alienarū laudes uidentur, quatenus seipsum quisq; parem arbitrat alicui illarū assequenda: quibus uero imparem, iis inuidet, fidemq; non habet. Verum quandoquidem ita olim iam probatum est hæc fieri, oportet me quoq; legi obsequentem, ad uestram singulorum & uoluntatem & opinionem, plurimum potero accommodare orationem, sumpto a progenitoribus initio. Aequum enim simulac decore est, ex hoc loco eis honorem hunc memorarē reddere, qui regionē istam ipsi semper incolentes, posteris ad hoc tempus liberam sua uirtute tradiderunt. Et cum illi laude digni sunt, tum uel magis præses nostri, quod ad ea quæ acceperant, hoc quantumq; habemus imperiū adicientes, non sine labore partū, nobis quod nunc sumus reliquerunt: quæ uero ultra hoc sunt, ipsi nos qui assumus præcipue perfecta ætate propagauimus, & patriam omnibus quæ uel ad pacē uel ad bellū pertinet, instruximus atq; ornauimus. Vbi uero res bellicas, quibus parta sunt omnia, uel a nobis uel a præses nostris, strenue gestas in propulsandis bellis, a Barbaro uel a Graeco reip. administratione, quibus uel artibus propagatū imperiū est cum demonstraro, ad hos laudandos accedam, existimans nec alienū esse hoc tempore ista memorari, nec inutile ab omni cœtu ciuium pariter hospitumq; audiri. Fungimur enim ea reip. administratione, quæ uicinarum leges non sectetur ciuitatū, ipsi potius alteri exemplar, quam aliena imitantes: nomenq; habemus, non quod ad paucos, sed quod ad multos pertinet, democratia. Idem iuris quantūlibet priuatim inter se differentibus omnibus est, honoris prout quisq; aliquid sui specimē dederit: neq; iis qui ex certa parte ciuium sunt potius quam ex uirtute, neq; propter paupertatē quisq; minus publico munere non fungatur, dummodo patriæ prodesse possit, pro uirili parte prohibetur. Ingenue & in reip. cinorum populorum cum uoluptate aliquid agat: ac præferentes innoxiam quidē, sed tristē quādam in alieno gaudio seueritatem. Priuata alacriter cōmunicamus: quæ ad remp. spectant, minime prauaricamur, propter metū tum eorum qui sunt in magistratu, tum uero legum, earumq; præcipue, quæ uel in auxilium laetorū lata, uel quæ lata non sunt, euidentē ignominiam irrogantes, iam uero laboribus plurimas animi remissio-

Callisti monu-
mentum.Funebris ora-
tio miræ elegā-
tiæ.

γνώμη

Democratia
Atheniensium.

nes indulgemus: sacra certamina, anniuersariaq; sacrificia, cum decenti priuatorum apparatu interponentes, quorum quotidiana declaratio tristitiam discit. Importantur huc propter magnitudinem ciuitatis ex omnibus terris omnia, euenitq; nobis ut non magis hinc natiuis bonis fruamur, quam iis quae sunt apud alios homines. In studiis autem rei bellicae hinc quoque differimus ab hostibus, quod hanc urbem omnibus exhibemus, nullis expulsi omnibus hospitum quempiam uel discere uel spectare prohibemus, quasi haec non occulta sint profutura hosti si uiderit. Neque magis aut apparatu bellico aut fraudibus consistimus, quam id quod ipsi prestare possumus. Ad res agendas animi praestantia apud quamdam in disciplinis iuuenes ab ineunte statim aetate uirile robur pertinaci exercitatione nanciscuntur: nos autem, qui iam remissius uiuimus, nihilo tamen segnius hostilia discrimina adimus. Cuius rei signum est, quod neque Lacedaemonii per se tantum, sed cum omnibus terram nostram inuaserunt, & ipsi per nosmet finitimorum fines ingressi, eos qui domi sua tuebantur, haud difficulter plerumque subegimus. Adeo nemo hostium unquam aduersus omnem nostram uim ferre se ausus est, tum propter nostrum rei nauticae studium, tum propter copias quas in diuersa terrarum loca dimittimus. In quorum si quo conferta pugna cum aliquibus nostrum illi fuere superiores, cunctos nos superasse gloriantur: & cum uicti sunt ab uniuersis, uictos esse se praedicant. Quanquam si quiete potius quam laborum assiduitate, nec legibus magis quam generosis moribus periclitari uelimus, satius est nobis non defatigari aerumnis ante, quam ueniant: & cum tempus est illas subeundi, uideri subire non minus strenue, quam illi qui semper in aerumnis agunt. Licet hinc quoque ciuitatem istam admiratione dignam sicut in ceteris cognoscere, quod speciosa quidem socia mediocritate complectimur. Philosophamur autem, id est, inopiā toleramus citra animi enervationem: diuitiisque utimur potius in re opportunitate, quam cum uerborum iactantia. Egestatem suam nulli fateri deformis est: deformis, ut eam deuitet, non anniti. Adest propterea eisdem hominibus suarum simul & communium rerum cura: & iis qui rebus agendis incumbunt, non minor de reip. statu notitia. Soli enim nos cum qui nihil rationis cum reip. habet, non ciuem otiosum, sed inutile arbitramur. Idem si quas res recte iudicamus concipimus uel, non existimamus officium iis rebus officere, sed potius non doceri prius illas sicut oportet quam exequaris. Nam hoc quoque praestantius habemus, quam iidem praecipue in iis quae aggredimur, & audacia utimur, & ratio: cum aliis infertia fidutiam, ratio cunctationem afferat. Praestantissimo quoque animo ac quassime iudicant: qui & dura simul aptissime ac iucunda cognoscunt, & ob id a periculis se non subtrahunt. Idem erga multos ultro uirtutis officiis fungimur: quippe qui non accipere, sed dandis beneficiis amicos comparamus. Quoniam meliore conditione est qui bene facit, peiora re cui bene fit: cum ille quod fecit tueri debeat beneuolentia, hic sciat se in dando non gratificaturum, sed gratiam redditurum. Idem soli emolumentum magis quam liberalitatis fideliter exercenda ratione habita, aliis magnifice gratificamur. Atque ut semel dicam, uideatur mihi haec ciuitas tum in totum esse Graeciae magisterium, tum per singulos uiros corpus ad plurima rerum genera idoneum exhibere, cum gratia praecipue & uenustate. Et quia haec impraesentiarum non orationis iactatione magis quam rerum ueritate nituntur, haec urbis potentia quam his artibus parauimus est documentum. Quae sola omnia eorum quae nunc sunt, fama sui (ut experimento constat) maior est: sola quae nec hosti occurrens irascitur ob acceptam ab illo cladem: neque a subiectis male audit, tanquam indigna quae dominetur. Neque nullis potentiam nostram, sed uel maximis testificamur indiciis, futuri praesentibus uenturisque miraculo: nec desiderantes aut Homerus praecone, aut quis in praesens carminibus mulceat. Opinionem rerum ueritas delet. Sed omnia maria omnesque terras nostra audacia peruias fecimus, ubique bonorum malorumque separatim monumenta collocantes. Pro hac igitur ciuitate & isti (quia indignum ducerent ea euertere) praestantes, graue occubuerunt, & reliquorum decet unumquemque uelle anniti. Quae causa mihi fuit, ut prolixius de ciuitate loquens, tum docerem non de pari re nobis esse certamen, & quibus nihil simile adest, tum planam facere probationibus horum laudem, de quibus nunciamus

Sententia memorabilis.

me habetur oratio: cuius haud ea quae maxima, iam dicta sunt. Nam quae ego ciuitatis decora praedicaui, ea nimirum istorum atque eorum similium uirtuti debentur. Qualis non in multis Graecorum de suis operibus ratio constet. Atque mihi uidetur uirtutem uiri, ut nunc istorum, uita significare, mors plane declarare. Etenim iustum est, eos qui praestare alia nequeunt, certe in bellis patriae fortunam in animo proponere: cum melius publice de ciuitate, quam peius priuatim meruerunt, hoc malum illo bono obruentes: ueluti isti, quorum nemo neque diuitiis mollitus est, praetextans illis in posterum frui: neque spe paupertatis in diuitias commutanda, a subeundis asperis retentus est, hostilis poenae quam salutis suae cupidiores. Simulque hoc omnium pulcherrimum periculum existimantes, uoluerunt ex ultione hostium ad haec peruenire: freti spe, id quod non uiderunt, consequendi: dignum etiam opus, ex iis quae iam uiderant, ducentes cui se crederent: satiusque esse in propulsanda uel pati, quam in cedendo incolumes fieri. Et cum dedecus infamiae fugiunt, rem corpore pertulerunt: & breuissimum intra tempus cum fortuna potius per summam gloriam, quam cum timore transigere. Et isti quidem, quales par erat, tales in patriam exitere. Reliqui uero debent minus quidem obnoxium casibus optare, sed nequaquam minus audacem postulare in hostes ut habeant animum: considerantes non sola oratione constare profectum, quem apud uos non minus quam ego cognitum habentes, ampliaret quispiam commemorando, quantum boni inest in hostibus propulsandis: sed uel magis, si contemplantes quotidie ex operibus potentiam ciuitatis, efficiamini illi amatores. Et cum ea uobis magna uideatur esse, cogiteris uiros magnanimos, qui ius fasque intelligerent, in operibus prudentes, ista comparasse: & quoties eis ex sententia non cessisset, non statuerunt sua uirtute fraudandam esse ciuitatem, speciosissima eam collecta donantes. Publice namque corpora impenderunt: priuatim laudem, quae nunquam senesceret, acceperunt: simul & honorificentissimam sepulturam, in qua non magis ipsi sunt siti, quam sempiterna eorum gloria, ut sese quoque offeret tempus uel narrandi uel imitandi, celebranda relinquitur. Quippe illustrium uiuorum omnis terra sepulchrum: neque id domesticorum tantum saxorum testatur inscriptio, sed etiam sine scripto in exteris gentes egressa memoria, magis apud animam cuiusquam quam apud urnas hospitatur. Quos ipsi nunc ad imitandum uobis proponentes, & felicitatem existimantes esse libertatem, rursum libertatem esse felicitatem, nolite bellica recusare discrimina. Neque enim calamitosi, quibus spes boni non adest, iustius uitae non parcant, quam illi quorum diuersa uitae conditio, & praesertim optima periclitatur. Tristiorque est uiro prudentia praedito contumelia comes ignauia, quam per robur & publicam spem sine sensu futura mors. Ideoque praeterea istorum, nunc quicumque adestis, non magis desceo quam consolor. Cum enim multiplicibus dum educantur, ut scimus, subiacent accidentibus, praecclare cum illis agitur, quod praecclarissimum sortiuntur ut nunc isti obitum, uos moerorem, & quibuscumque datum est, ut eorum uita feliciter acta pariter & finita censeatur. Nec me fallit, arduum esse persuasum ne moerentiam sentiat, quoties uobis istorum memoria refricabitur: in aliorum rebus secudis, quibus & ipsi aliquando exultastis, & ex iis bonis non quibus nunquam potituri, sed quibus diu potiti prioreandi. Siquidem futura soboles, & quibusdam erit particularis obliuio defunctorum: & reipublicae bis proderit, quod eam nec desolatam patietur, & tutam praestabit. Non enim possunt aut par aut iustum consilium dare illi, qui exponunt periculis liberos istorum more, & qui non exponunt. Vos uero qui in aetate processistis, quo diuturniorem uitam feliciter traduxistis, eo plus lucri uos fecisse existimetis: & hoc quod superest uitae, breue futurum, quod utique ob istorum gloriam leuius fiet. Sola namque magnanimi non senescit: nec magis in affecta iam aetate lucrari delectat, ut quidam aiunt, quam honorari. Filii autem horum ac fratres qui adestis, magnum uideo uobis propositum esse certamen. Nam eius qui fato functus est, uirtutem nemo non solet prosequi laude, ac fere supra modum. At uos non pares iudicamini, sed aliquantulo inferiores esse, Quippe

Anni secūdi in
itium.
Peloponneses
in Atticam.

Pestis Atheni-
ensium.

Thucydides
peste corre-
ptus.

Apocatharces

Attende uim
pestis.

pe uiuentium inter æmulos liuor est, quo sublato, uirtus cum beneuolo celebratur af-
sensu. Si quid autem me oportet de muliebri quoque uirtute commemorare, earum
quæ nunc erunt uiduitate breui, omnia exhortatione complectar. Etenim ingenti uo-
bis est gloria, non esse uos sexu uestro infirmiores, hoc est pudicas esse. Cuius rei des-
cus dedecus ue nimium cadit in uiros. In hac ego oratione legibus iniuncta, retuli quæ-
cunque habui utilia, & re ipsa qui sepeliebantur ornati sunt. Quorum liberos ciuitas
hinc ad pubertatem publice alet, utilem profecto & istis & futuris proponēs lauream
talium certaminum. Quæ enim huberrima uirtutis proposita sunt præmia, ad ea opti-
mo quisque in rempublicam animo contendit. Iam postquam suos quisque necessarios
deplorastis, abscedite. Actum est autē huiusmodi funus hyeme: tum, quia primus
annus belli finitus est. Ineunte æstate, Peloponenses sociique ex duabus quemadmo-
dum superiore anno partibus Atticam ingressi sunt, duce Archidamo Zeuxidami filio
Lacedæmoniorum rege; castrisque positis, regionem populabantur. Vbi cum non multos
dies fuissent, morbus primū apud Athenienses cœpit: prius quidē, ut aiunt: alibi quo-
que & circa Lemnum, & aliis multis in locis grassatus. Ceterū neque tantū pestilentia,
neque tantum funeque usquam fuisse memoratur. Nam huic nec medici pares erant igno-
to eis inter initia: imō ipsorum plurimi extinguebantur, ut maxime illos adibant: nec
alia ulla hominū ars, nec quæ in templis exposcebantur, nec diuinationes, & quæ sunt
id genus quibus utebant, omnia denique frustra fuerunt. Eaque homines malo ipso eu-
cti cum morerentur, reliquerunt. Incepit autē (ut fertur) primū ex Aethiopia, quæ est
super Aegyptum. Deinde in Aegyptū Libyamque descendit: & in regis magna ex par-
te regionem: confestimque Athenas inuasit, principio in Pyreo cōtagionis facto: ita, ut
ab eis diceret, uenena in puteos (nondū enim illic fontes erant) à Peloponensibus ele-
se deiecta. Mox & in superiorē urbem processit: multoque magis iam mors ingruerat.
Referatur igitur hoc, ut cognoscat quisque uel peritus medicinæ, uel imperitus, unde cre-
dibile sit id extitisse, quas ue satis idoneas existimet causas, quæ ad tantam mutationem
uim haberent. Ego uero quæ potero referam, & quæ sibi quisque proponēs, si quando
hoc rursus incidat, iam prædoctus habeat aliquid præcipue, unde non ignoret, aperia-
am & ipse passus hunc morbum, & alios patientes intuitus. Enim uero annus ille, ut cō-
fessione fere omnium constat, maxime immunis fuit aliorum morborū. Quod si quo-
quis alio prius laborabat, is morbus in hunc omnino conuertebatur. Ceteros quoque
salubri corpore repente nulla ex causa corripiebant ante omnia capitis acres feruores,
oculorum suffusio ruboris, adustioque. Introrsum uero statim lingua cum faucibus san-
guinolenta uisebatur, spiritus arcte, & cum graueolentia meabat. Deinde ex iis sternu-
tatio raucitasque existerat, nec diu post, labor in pectus cum uehementi tussi descende-
bat: & cum ad præcordia hæserat, illa uexabat: sequebantur cunctæ fellis & humoris
quæ à medicis nominantur apocatharces, & ipsæ cum ingenti cruciatu: & plerisque in-
anis incidebat singultus, aerem ciens spasmus: qui in quibusdam protinus, in quibus-
dam serius sedabatur. Et corpus quidem exterius non admodum feruens tactu erat: ne-
que pallidum, sed subrubrum, fuscum, minutis pustulis ac papulis scatens. Interius au-
tem ita ardebat, ut neque per quæ tenuia uestimenta aut sindones iniici, neque aliud quippiam
nisi nuditatem sustineret. Lucidissimū erat in gelidam seipsos aquam abicere, id quod
in puteis multi eorum quibus custos deerat fecerunt, inexhausta siti adacti. Quanquam
perinde erat nimis ac minus bibere. Accedebat huc iniquies membrorum, perpetuæque
uigilia. Neque uero corpus quoad morbus augebatur flaccescebat, sed opinione hor-
minum fortius pesti reluctabatur. Adeo plurimi intra nonū & septimum diem ab æ-
dore urente uitalia necabantur: adhuc aliquid roboris habentes, aut si hoc tempus ex-
issent, tamen desidente ad uterum morbo, atque illum acriter concutiente, idque cum assa-
duo profluuiō, multi quoque postmodū debilitate ipsa peribant. Peruagabatur enim omnē
corporis superficiē, in capite primū coalita lues. Ex qua utique perniciosissima, si quis
conualescebat, eius uiolentiam significabant extrema membrorum: siquidē ad uerenda

& ad summas manus summosque pedes prorumpere, quibus nonnulli amissis libera-
bantur: quidam amissis & oculis. Sunt etiā quos simulac surrexerunt, omnium pari-
ter cepit obliuio, necessariorum quoque ac suorum. Nam genus morbi in singulis ex-
titit, & maius quam ut exprimi, & acerbius, quam ut humana natura tolerari possit: in
hoc declarans præcipue aliquid aliud fuisse præter consueta, quod cum multa hominum
cadauera iacerent insepulta, alites quadrupedesque ea uel non adierunt, uel quæcunque gas-
tarunt attingeruntque, periire. Quibus ex auius euidens fiebat coniectura, quod neque circa
cadauera, neque alibi uisebantur. Canes magis propter hominis consuetudinem mali si-
gnificationem dabant. Verum (ut alia multa calamitatis genera præteream) quæ singu-
lis acciderunt, aliis quam aliis asperius, eiusmodi in totum morbus fuit, cum aliud quid-
dā insolens accessit, quod tunc animos affligeret, quod quicquid fiebat, proficiebat in mor-
bum. Peribant alii per incuriam, alii per multam curationem, nec de ulla medicina con-
stabat, quam quis diceret utilem fore, si offerretur. Quod enim alteri proderat, id offi-
ciebat alteri. Corpus integrum erat, nullum præ se ferens roboris imbecillitatis ue dis-
crimen: idque etsi quantalibet obseruatione curaretur, à peste corripiebatur. Teterri-
mū tamen totius mali fuit animi defectio, quoties quis languoris sibi conscius, protinus an-
ticipata desperatione sui, multo seipsos magis destituebant, nec languori resistebant.
Et quia alius ob alterius curationem plus lædebat, ritu ouium moriebatur: quæ præ-
cipua mortium causa extitit. Nam siue præ metu inuicē non adirent, destituti peribant: mortium causa
unde multæ domus uacuae factæ sunt: siue adirent, inficiebantur: & præcipue qui offi-
cij gratia diligentius aliquid administrassent, utpote pudore non adeundi amicos, ipsi
sibi non parentes. Postquam domestici, eos qui uita excesserant, cōplorauerant, defici-
ebant luis uehementia superati. Verum si præcipue morientem laborantemque misera-
bantur, qui ipsi euaserant: quippe id iam antea experti, ac de se securi. Neque enim bis eū-
dem morbus corripiebat duntaxat ut extingueret. Qui quidem ab aliis beati censeban-
tur, & sua ipsi sponte ob suæ sospitatis latitiam spem in posterum præsumebant, ne quā
alio morbo absumerentur. Angebat autem eos præter ingruentem pestem cōportatio
rerum ex agris in urbem: iis qui ex agris migrauerant, grauior. quippe domorum penu-
ria, in cauernis utique tempore æstiuo animam strangulantibus agitabant. Ita non modo
sine ulla dignitate expirabant, sed alii aliis immortui mutuo iacebant: semianimesque in
uiis & circa fontes omnes aquæ desiderio uolutabantur. Quin ipsa templa in quibus ta-
bernacula fecerant, referta erant illic mortuorum, hominibus uiolentia mali quid age-
rent non habentibus, ab alienatisque à cognitione sacrorum sanctorumque: perturbatis pari-
ter omnibus sepulchrorum iuribus, quibus antea utebantur, cum sepelirent quisque ut
poterant. Multi quoque crebra iam familiarium strage, quia idonea deerant, ad pudenda
conuertebantur sepulchra. Nam alii occupatis quos alieni extruxerant pyris, mortuum
suum imponebant, ignemque subiiciebant: alii cum alter arderet superiecto quem fere-
bant, abibant. Vnde primum incepit in ciuitate uitium hoc in maius euasurum. Faci-
lius enim quis audeat ea quæ prius occulta uoluisset, ne comperta forent inimicis uolu-
ptati. Videntes tam in promptu fortunæ commutationem, beatos repente morientes,
modo inopes repente illorum bona consequentes, operæpretium putauerunt, ad sub-
ita gaudia uoluptatesque transire, diurnam arbitantes & uitam & pecuniā. Nemoque per
honestatem quam cernebat animum induxit: ad inferendas sibi ærumnas, inexploratum
habens, priusquam ad illam perueniret occumberet nec ne. Quod autem in præsentia
erat iucundum, & undique ad se animum pelliciens, id & honestum constituere & uti-
le, deorum metu aut hominum legibus nequaquam coercitus: cum & in æquo poneret pi-
um uel impium esse, uidentes æqualiter cunctos oppetere mortē, nec timerent eousque
uindictæ ueniendum, ut delicta uiuentes luerent: multoque maiorem illius iudicii pœ-
nam imminere, in quo tulissent iam facta sententiam, quæ antequam decideret, consenta-
neum esse se aliquantulum uita frui. Tali igitur clade Athenienses circumuenti uexaba-
tur, hominibus intra muros mortem obeuntibus, & extra hostibus agrum ferro ignique

uastantibus. Quia in calamitate cum alia repetebantur memoria, qualia credibile est, tunc uero hoc carmen quod senes aiebant iam pridem decantari:

Doriacum ueniet limo comitante duellum.

Limor.

Doricum bellum.

Oraculum.

Laurius mons.

Epidaurus.

Troezenis.

Halas.

Hermionis.

Prasie.

Agnon.

Cleopompus.

Phormio.

De quo altercatio erat, num *λοιμός*, id est, pestilentia in hoc carmine ab antiquis nominaretur, an *λίμος*, id est, fames. Sed euicit impraesentiarum merito pestilentiae interpretatio. Ad ea enim quae patiebantur homines oraculum retorquebant. Equidem existimo si aliud post hoc aliquando contigerit Doricum bellum, itidem ex rerum fide famelicantaturos. Memorabant praeterea qui norant oraculum Lacedaemoniorum, cum illis deus consulentibus an deberet bellum mouere, respondit, penes omni conatu belantes uictoriam fore, se quoque ipsum auxilio. Itaque similia circa hoc quoque futura augurabantur. Morbus autem primo statim Peloponnesium ingressu coepit; nec ipsam Peloponnesum inuasit, ut dignum relatu sit. Athenis praecipue grassabatur. Secundo loca aliis oppidis, ut quodque frequentissimum populo erat: Et haec quidem quae circa morbum extitere. Peloponneses uero ubi campestris populi sunt, in partem, quae maritima uocatur, processerunt usque ad Laurium, ubi sunt argentea metalla Atheniensibus, & hanc primum quae Peloponnesum spectat, deinde quae ad Euboeam & Andrum uertit, uastauerunt. Pericles autem tunc quoque dux in eadem perstabat sententia, sicut superiore expeditione fecerat, ne Athenienses exirent. Qui cum hostes adhuc in campo agerent, priusquam maritimas copias promouerent, centum naues ad inuadendum Peloponnesum instruebat: quas omnibus preparatis soluit, ducens in iis Atheniensium armatorum quatuor milia, trecentos equites in hippaginibus, quas tunc primum ex uetustis nauigiis fecerat, comitantibus Chii & Lesbiis cum nauibus quinquaginta. Dum solueret Pericles cum exercitu, Peloponneses ad maritima Atticae agentes reliquit. Vbi peruertum est Epidaurum, qui est in Peloponneso, magnam agri partem populati sunt, adortique urbem in spem uenerant expugnandi, sed non successit. Recipientes se illinc idem fecerunt in ora Troezenide & Halide & Hermionide. Quae loca in Peloponneso sunt ad mare omnia. Profecti illinc in Prasias, quod est in ora maritima Laconicum oppidum, uastato agro ipsum ceperunt diripueruntque. His actis domum rediere, nec nati sunt apud Atticam Peloponneses iam domum reuersos. Quandiu Peloponneses in Attica erant, & Athenienses cum classe nauigabant, tamdiu morbus Athenienses domi foris uexabat. Ex quo ferebatur Peloponneses metu morbi, quem de transfugis discebant in ciuitate sauire, & simul sepeliri mortuos sentiebant, raptim ex finibus excessisse. Hac autem expeditione Peloponneses cum diutissime mansissent, uniuersam regionem ferro populati sunt, quadraginta ferme diebus illic consumptis. Eadem aestate Agnon Niciae & Cleopompus Cliniae filius collega in praetura Periclis, sumptas easdem, quibus ille usus fuerat, copias festinato duxerunt aduersus eos, qui sunt in Thracia Chalcidenses; Potidaeamque adhuc obsessam cum peruenissent, machinas urbi admovent, omni ope illam expugnare conantur. Sed neque conatus hic, neque apparatus alius processit, interueniente morbo, qui prorsus in Atheniensium exercitu grassabatur, ita ut eo prior exercitus, ob hunc qui cum Agnone superueniat laederetur, cum haec uale tudine usus esset. Nam Phormio cum mille sexcentis apud Chalcidenses amplius non erat. Itaque Agnon mille quinquaginta militibus quadraginta circiter intra dies morbo amissis, Athenas renauigauit, relictis praetinis in Potidaea obsidione militibus. Post alteram uero Peloponnesum inuasionem, Athenienses cum & ager ipsorum iterum ferro uastaretur, & morbo pariter ac bello premerentur, mutata uoluntate Periclem insimulabant, tanquam autorem ipsis belli gerendi, eique calamitates referebant acceptas. Igitur ad cedendum Lacedaemoniis animo inclinantur. Sed missi aliquot legati re infecta redierunt. Tunc undique consilij inopes in Periclem inuehebantur. Ille cernens eos praesentem statum agere feretes, omniaque agentes quae ipse peruiderat, aduocata concione (adhuc enim praetor exercitus erat) exhortatus est eos ad bene sperandum, reuocans iracundiam ad lenitatem, & metum

ad fidutiam, procedens; atque hunc in modum locutus est:

Oratio Periclis.

Nec inexpectata mihi uestra in me indignatio fuit (intelligo enim eius causas) & eam ob rem coegi concilium, ut in memoriam redigam ac reprehendam, si quid uos haud recte uel mihi succensetis, uel aduersis succumbitis. Ego enim existimo, melius agi cum ciuibus priuatim, si tota ciuitas fortunata sit, quam si per singulos ciues felix sit, publice uero labefactetur. Nam quum eueritur patria, is cui priuatim bene est, nihil tamen minus & ipse eueritur: cui autem male, is in illa prospere agente multo magis incolumis est. Quoties igitur patria suas ipsius potest tolerare clades, quas nemo unus possit, quo pacto non conueniat uniuersos illi opitulari, neque id quod nunc agitis, domesticis iacturis attonitis, reipublicae salutem pro derelicta habere, incusantes me qui bellandi consilium dedi, atque adeo uos ipsos qui id comprobastis? Et mihi tali uiro irascimini, qui (ut reor) sum nulli secundus, uel in cognoscendo quae opus factum sunt, uel in explicando, uel in amanda ciuitate, uel in uincenda pecunia. Nam qui nouit, neque id quod sentit explicat, perinde est ac si nesciret. Qui uero utrunque habet, nisi studiosus reipublicae fuerit, is peraeque nihil ex utilitate ciuitatis loquetur. Cui autem hoc etiam affuerit, si idem pecunia uincatur, pro hac una habebit cuncta uenalia. Itaque si mihi haec omnia mediocriter praeter ceteros adesse uos iudicantes, de bello gerendo fidem habuistis, nunc haud probe eidem crimen imponitis. Etenim eos qui prospera fortuna utuntur, bellum praeparare quam pacem, magna uecordia est: sin uero necesse sit, aut finitimis cedentes imperata facere, aut pro uictoria belli adire discrimen, profecto qui cedunt, iis qui resistunt uituperari digniores. Et ego quidem idem qui antea escere, accepta calamitate poenitere, & rationem meam uestra infirmitate metientes non rectam iudicatis. quia sensum molestiarum unusquisque haecenus habuit, communis autem utilitas nondum patet. Magnaque mutatione facta, & hac ex leui momento, mens uestra languescit ad ea perferenda, quae decreuistis. Rapiunt enim consilium repentina & inexpectata & longe praeter opinionem accidentia, id quod nobis cum circa alia, tum uel maxime circa morbum usu uenit. Tamen cum urbem ciuitatemque magnam habeamus, & perinde egregiis institutis simus educati, decet ne maximis quidem nos in commodis uelle succumbere, nec amplitudinem nostram labefactare. Nam qui iuris esse homines censent, & accusare eum, qui per ignauiam gloriae quam obtinet desertor est, & odisse eum, qui per confidentiam gloriam ad se non pertinentem affectat. Sepositoque priuatarum rerum dolore debemus salutem publicam uindicare, huic belli labori, ne magnus sit, neue aliud contingat, resistentes. Et satis quidem illa sint, in quibus alii saepe demostrauit, me non iure uobis in suspicionem uenire. Aperiam autem & hoc, quod neque ipsi uidemini unquam cogitasse, cum uobis assit (de magnitudine loquor imperii) neque ego in pristinis orationibus usurpauit, ne nunc quidem memoraturus, ut pote specie ipsa iactantiusculum, nisi uos praeter rationem attonitos uiderem. Ipsi quidem existimatis in socios tantum uos tenere imperium, ego uero pronuntio, ex duabus partibus, quae in usum patent terra & mari, uos alterius insolidum potentissimos esse, duntaxat quatenus obire consueitis, & si plus obire uelletis, potentissimos fore. Neque est hac tempestate rex quispiam, aut aliqua gens, quae uos instructa quae nunc adest classe nauigantes prohibere possit. Qua ex potentia ut apparet ne iis quidem caremus, quae uos magnificitis, ad domesticum & terrae usum pertinentia. Itaque non est consensaneum, iniquo uos ea ferre animo, & non potius a quo atque sedato, existimantes ornamentum diuitiarum apud potentiam esse, & libertate per nos incolumi facile haec iri recuperatum: quaeque si non seruamus, sed imminui libenti animo patimur, in neutro non degenerare nos a patribus nostris iudicandos, qui haec non ab aliis acceperunt, sed laboribus suis parta atque custodita nobis tradiderunt. Nam turpius est, quam conatu potius frustari, exui potentem, Conuenitque aduersus hostem ire nos, non modo con-

fidentes, sed etiam fidentes. Siquidem confidentia ex improvisis quoque prosperitate in ignaum etiam aliquem cadit: fiducia uero praebeat ei, qui se consilio credit, ut hosti praeualeat, id quod uobis accidit, & in pari conditione fortunae: solertia ex altitudine mentis tutiorem reddit audaciam, spei, cuius uis in lubrico est, minus fidei habens, quam ex praesentibus copiis, consilio, cuius exploratio prouidentia est. Decet item uos publicae ob imperium dignitati, qua cuncti letamini, consulere, nullum recusantes laborem, nisi & honores recusatis: neque existimare de libertate tantum amittenda rem esse, sed de amittendo imperio periculum quoque subeundum, ob eas quas in imperio contraxistis offensas, à quo discedere uos iam integrum non est, ne quis hoc impraesentiarum ueritus existimet se nullo negotio liberaliter degere. Quippe imperium iam ueluti tyrannidem administratis, quod sumere quidem uidetur esse iniurium, deponere autem periculosum. Nam huiusmodi homines qui bellum timent, persuadendo, alios protinus & ciuitatem perderent, & si quibus ipsi praesent, eos liberos esse sinerent. Enim uero otium neque potest esse incolume, nisi negotio modificatum, neque in principatu ciuitate conducit, sed in ea, quae bona fide tolerat seruitutem. Vos uero neque huiusmodi ciuibus seducamini, neque mihi succenseatis, cui de bello gerendo fuisse assensus. Quod si hostilis aduentus ea fecit quae facturum esse credibile erat uobis sibi obedire nolentibus, & si accessit praeter expectationem hic morbus, res sola omnium spe nostra potentior, unde scio me magna ex parte magis iniustum esse, profecto iniuste me perosi estis, nisi & quoties uobis prospere praeter opinionem euenit, eam mihi felicitatem referatis acceptam. Oportet enim quae diuinitus, necessario: quae ab hostibus proficiscuntur fortiter ferre. Quae cum fuerint olim in more huius ciuitatis, cauete ne nunc dissoluantur in uobis, cum praesertim sciatis eam apud omnes homines deo maximum habere nomen, quod non cedat aduersis, quodque plurimos labores ac plurima corpora in bello consumpserit, & summa ad hanc diem sit potita potentia. Cuius apud posteros in aeternum si quando nunc cedamus (Natura enim comparatum est ut omnia decrescant) memoria deferetur, atque adeo Graecorum, quoniam Graeci nos latissimum tenuimus imperium, & maxima tolerauimus bella, tum aduersus uniuersos, tum aduersus singulos, ciuitatemque opulentissimam & frequentissimam habuimus. Quamquam qui segnis est, ista haud dubie uituperabit, sed rerum gerendarum studiosus aemulabitur. Quod si quis opes non adeptus sit, inuidebit. Ceterum odisse & mœstum esse omnibus quidem in suo tempore contingit, quicunque se dignos existimarunt ut aliis imperarent. Quisquis in maximis rebus inuidiam suscipit, recte is consulit, nam odium non admodum resistit. Verum splendor in praesens, & perpetua in posterum gloria celebranda relinquitur. Quae duo uos prospicientes, decus futurum, & dedecus praesens, alacri iam animo decus capeffite, ac dedecus deuitate, nullum ad Lacedaemonios caduceatorem mittendo, significantes nos praesentibus aerumnis opprimi, tanquam qui quoniam inter accidentia, & minimum affligantur animo, & re quam maxime reluctantur, sunt omnium & priuatim & publice praestantissimi. Talibus Pericles dictis tentauit tum mitigare in se conceptam Atheniensium iram, tum animos à praesentibus malis abducere. Cui publice quidem acquieuerunt, nullisque amplius ad Lacedaemonios missis legatis, impensis incubuere in bellum, priuatim tamen difficultates agere ferebant: plebs quia quas tenues habebat facultates exhauriebantur, procures quod exitum in agris praedia uillasque sumptuose magnificeque aedificatas amiserant, pro pace maximum omnes bellum habentes. Nec prius quam gerebant indignationem posuere, quam cum pecunia mulctarunt, rursusque non multo post id quod fieri uulgius amat, ducem delegerunt omnium ei rerum permissio arbitrio: quem & si suam quisque uicem dolentes ob iacturam rei familiaris abiectiori iam animo erant, tamen ipsi quae ad rem publicam spectabant longe omnium praestantissimum iudicabant. Quamdiu enim rei publicae praesuit, in pace moderate eam administrauit, integre tutatus est, amplissimam reddidit: illatamque postea bello ciuitatis uires, ut liquet, prauidit, Cuius post obitum pro-

uidencia in bellum (duos enim ab eo moto annos & dimidiatum uixit) uel magis cognita est. Nam is dicebat ita demum uictores euasuros, si bello abstinerent, rem nauticam curantes, neque imperium capefferent bello, neque ciuitatem in periculum uocarent. Illi uero haec omnia è contrario egerunt, & cetera quae extra bellum esse uidebantur, ex sua quisque ambitione atque priuato quaestu, in suam sociorumque perniciem administrauerunt: quae si prospere cessissent, fructuosa priuatis hominibus, & honorificata potius fuissent: Cum uero improspere cefferint, perniciofa in bellum reipublicae extiterunt. Cuius rei causa fuit, quod cum ille polleret dignitate atque consilio, & pecunia proculdubio incorruptus esset, libere multitudinem continebat. Nec magis illi se comitem quam ducem praebebat. Nec enim adeptus per illicita potentiam, aliquid ad uoluptatem loquebatur, sed unde moueret indignationem cum autoritate contradicebat. Quoties itaque intelligebat eos quippiam intempestiue ferociterque conantes, orationis acrimonia deterrebat. Quoties ab re formidantes, rursus ad fiduciam erigebat. Denique uerbo quidem popularis status, re autem ipsa penes primarium uirum principatus erat. Nam qui successerunt cum potius inter se pares forent, primum quisque locum affectantes, ad demulcendum uoluptatibus populum se conuerterunt, negotiis relaxatis. Unde cum alia multa, ut in magna ciuitate, tum uero illud peccarunt, quod in Siciliam nauigauerunt, magnum imprudentiae flagitium, non tam propter eos aduersus quos ierunt, quam propter eos qui miserunt, non prospicientes iis quos mittebant. Nam dum domi inuicem perturbantur, mutuisque criminibus de principatu contendunt, statum postea exercitus conuassarunt. Re autem apud Siciliam infelicitate gesta, alioque apparatu amisso, cum classis maiore parte, & intra urbem iam seditione laborantes, tamen tres annos restiterunt: & prioribus hostibus, & Siculis ad hos adiunctis, cum iam plerique sociorum defecissent, & mox Cyrus regis filius esset in partibus, pecunia ad classem Peloponnesibus data. Neque prius succubuerunt quam ipsi priuatis inter se discordiis collisi defecerunt. Adeo suppeditabant Pericli quae ipse prauiderat, & quidem facile sanè ad resistendum in eo bello Peloponnesibus. Lacedaemonii autem sociique eadem aestate centum cum nauibus ac militibus mille, Cnemo Spartiata nauarcho, profecti sunt in Zazynthum insulam, quae è regione Elidis iacet, Athæorum qui sunt in Peloponneso coloniam, Atheniensibus belli sociam. Egressique in terram multa hostiliter egerunt: & cum illos ad deditionem non possent compellere, domum se receperunt. Eadem iam extrema aestate Aristeus Corinthius, Lacedaemoniorumque legatus, Aneristus, Nicolaus, Pratodemus, ac Timagoras Tegeates, & suo nomine Polis Argiui, iter habentes ad regem in Asiam, si qua ratione persuaderent illum, ut pecuniam daret, bellique societatem iniret, adierunt prius in Thracia Sitalcem Terei filium, uolentes, si possent, eum inducere ad commutandam cum ipsis quam haberet cum Atheniensibus societatem, simulque cum copiis eundem Potidaeam quam exercitus Atheniensium obsideret. Cumque per regnum Sitalcae iter ingressi, essent transitori Hellepontum, ad Pharnacem Pharnabazi filium, à quo erant ad regem deducendi, forte legati Athenienses cum apud Sitalcem essent, Learchus Callimachi, & Ameniades Philemonis, suadent Sadoco Sitalcae filio, qui factus erat Atheniensis, ut ipsis illos interciperet, ne ciuitatem eius per quam ad regem pergebant aliqua ex parte laderent. Is autem per suasus, missis aliquot cum Learcho & Ameniade, eos iam Thraciam emensos, antequam nauem conscenderent Hellepontum transitori comprehendit, iussitque his dari, eos traditos inde Athenas portauerunt. Vbi peruentum est, ueriti Athenienses ne quid Aristeus rursus adhuc in ipsos grassaretur, si euasisset, quem antea omnium, quae apud Potidaeam & Thraciam acciderant, autorem fuisse constabat, cunctos eodem die interese meruit indemnatos: & quaedam dicere uolentes, atque in fossas deiecerunt, arbitrati se iuste suis sociorumque negotiatoribus parentare, quos circa Peloponnesum onerariis nauibus cursum tenentes nacti Lacedaemonii trucidarant, in fossasque abiecerant ipsi iniuria priores. Quippe initio belli quoscunque mari cepissent, omnes uelut hostes uita pri-

Periclis mors.

Periclis laus.

Atheniensium independentia.

Cyrus.

Zazynthos. Athei.

Aristeus Corinthius. Nicolaus. Timagoras. Pratodemus. Polis Argiui.

Pharnaces. Sadocus.

Lacedaemoniorum legati trucidantur.

Argos.
Amphilochi-
cum.
Amphilochus

Ambraciota-
rum & Argi-
uorum odiū.

Melesander.

Potidaearū
deditio.

Xenophon
Eurip.
Hesiodorus
Phenomachus

3. Annus
belli Pelo-
ponnesici
obside
tur.

uabant, siue Atheniensium partes secutos, siue neutrorum. Circa extremum eius de-
aestatis Ambraciota ascitis in societatem multis, Barbarorum expeditionem sumpse-
runt aduersus Argos Amphilochicum, ceteramque Amphilochiam, exorta hinc primum
simultate: Amphilochus Amphiarai filius post bellum Troianum cum domum repe-
teret, exosus Argi domicilium, condidit in sinu Ambracico urbem, quam nomine pri-
mae suae appellauit Argos, cognomine Amphilochicum, cum cetera Amphilochia,
quaeque fuit in omni Ambracia maxima potentissimos habens populares. In multis po-
stea atatibus agitati cladibus, Ambraciotas sibi finitimos in consortium accersierunt,
linguamque tunc primum ex Ambraciotis una habitantibus Graecam effecerunt. Nam
ceteri Amphilochi Barbari sunt. Progressu itaque temporis Ambraciota urbe, Argiuis
expulsis, ipsi potiuntur. Qua de re Amphilochi sese Acarnanibus dedunt, & utriusque
auxilium uocant Athenienses. Ab ijs Phormio dux cum triginta nauibus ad eos mis-
sus, ubi peruenit, ui Argos capiunt, Ambraciotas diripiunt, communiter ipsi urbem
incolunt. Atque his gestis primum inter Athenienses inita est Acarnanescque societas, &
Ambraciotis orta aduersus Argiuos propter suorum captiuitatem simultas. Postea ue-
ro belli tempore coacta manu & ipsorum & Chaonum & aliorum quorundam ex fi-
nitimis Barbarorum Argos se contulerunt: & regione occupata, cum urbem aggressi
expugnare nequissent, domum in sua quique loca redierunt. Haec tunc aetate gestum
est, ineunte hyeme Athenienses uiginti quidem circa Peloponnesum naues dimisere
Phormione duce. Qui profectus ex Naupacto obseruabat nequa nauis Corinthum si-
numque Crisaeum aut intraret, aut exiret. Alias autem sex in Cariam Lyciamque duce Me-
lesandro, illinc pecuniam exacturas, & oneraria nauigia ex Phaside & Phoenice, atque ex
illa continente proficiscentia, prohibitorum a latronibus ex Peloponneso infestari. Egres-
sus in Lyciam Melesander eductus in aciem Atheniensium socialiumque nauium copiis,
superatus occisusque est amissa suorum parte. Eadem hyeme Potidaearum cum iam obsi-
dentibus impares essent, & Peloponnesum expeditiones in Atticam nihil magis sum-
mouissent ab obsidione Athenienses, re frumentaria deficiente, adeo ut iam praeter alia
quae acciderunt, penuria cibi quidam mutuo se depasti essent. Ita demum in colloquio
um de deditioe uenerunt cum Atheniensium ducibus, quibus ea cura mandata erat,
Xenophonte Euripidis, Hestiodoro Aristoclidæ, & Phenomacho Callimachi filio.
Qui ideo conditionem acceperunt, quod uidebant exercitus ærumnam in loco hybet
no, & duo milia talentorum in obsidione per patriam esse consumpta. Conuenit itaque
ut exirent ipsi & liberti & auxiliares cum singulis uestimentis, foeminae cum binis, cumque
certa singuli ad uitaticum pecunia. Et hi quidem interposita fide in regionem Chalcid-
is abierunt quo quisque potuit. Athenienses uero duces suos quod iniussu ipsorum co-
uenissent incusauerunt, existimantes hos si uoluissent urbem expugnatos fuisse. Eam
postea colonis ex suo corpore illuc missis habitauerunt. Atque hæc per hyemem gesta
sunt, secundusque belli annus finitus, quod Thucydides conscripsit. Ineunte aetate
Peloponnesos socii que non in Atticam sed aduersus Plataeam cum exercitu uenerunt,
duce Archidamo Zeuxidami filio, Lacedæmoniorum rege, quem castra iam metatum
ac regionem uastaturum, missa protinus Plataensem legatio adiit, itaque inquit:

Oratio legatorum Plataensium.

Archidame ac Lacedæmonii, neque iuste, neque è dignitate uestra patrumque uestro-
rum facitis, quod agrum Plataensem hostiliter insidetis. Nam Pausanias Lace-
dæmonius Cleombroti filius, qui Græciam Medorum dominatu liberauit, cum iis
Græcis qui pugnae apud nos commissæ ultro subiere discrimen, uictimis in foro Pla-
tænsi immolatis Ioui liberatori, conuocatisque omnibus sociis, reddidit Plataensibus
& agrum & urbem, ubi suis legibus uiuerent, ne quis iniuste, neque ue dominandi causa,
illis arma inferret, alioqui eos qui aderant socios, pro uiribus auxilio futuros. Hæc pa-
tres uestri uirtutis ergo, qua fuerunt in illis periculis præstantia, dederunt nobis. At

uos è contrario agitis, qui cum Thebanis inimicissimis nostris, ad redigendos nos in
seruitutem uenistis. Itaque & eos qui iuriurando tunc affuerunt, & uestros patrios, &
nostros indigenas deos testati, dicimus uobis ne agrum Plataensem lædatis, neque ue ius-
iurandum uiolatis, sed nostro nos iure uiuere sinatis, quemadmodum Pausanias statu-
it. Hæc tantum locutis Plataensibus excepit Archidamus, Recte (inquiens) dicitis
uiri Plataenses, si uerbis facta respondeant. Quemadmodum enim Pausanias uobis præ-
stitit, ut ipsi uestro iure uiuatis, præstate uos quoque pro uestra uirili liberos alios, qui
cumque & periculorum, & iurisiurandi uobis ea tempestate participes, nunc Athenien-
sibus seruiunt, quorumque in libertatem asserendorum gratia, tantus apparatus sit tan-
tumque bellum. Cuius liberationis ut maxime adiutores fueritis, ita maxime iusiuran-
dum seruaueritis: sin minus eadem quæ iam antea, hortamur, otium agite, colentes
quæ uestra ipsorum sunt, nec sitis in partibus apud alterutros, & tamen utrisque pro a-
micis recipite, hæc sat uobis erunt. Non plura Archidamus. Quæ cum audissent le-
gati Plataenses, ingressique urbem ad multitudinem retulissent, Archidamo responde-
runt, impossibilia sibi factu esse, quæ suaderentur, sine Atheniensibus, apud quos li-
beri ipsorum atque uxores essent. Timere quoque se toti ciuitati, ne scilicet, aut illis dis-
gressis Athenienses uenirent ista non permitturi, aut Thebani, utpote in iureiurando
contenti, dum utraque pars recipitur, rursus urbem occupare conarentur. Ille bene
eos iubens sperare, respondit: Vos uero urbem ac domos nobis Lacedæmonii tradite,
te, fines agri demonstrate, arbores & quicquid aliud potest sub numerum cadere nume-
rati uobis quæcumque acceperimus, habentes ea interim in deposito, colentesque ac fru-
ctum reddentes, qui uobis ad usum suppetat uitæ. Eo audito legati ingressi iterum, ha-
bito cum multitudine consilio, dixerunt ea quæ suaderentur uelle se prius communia-
care cum Atheniensibus, accepturosque conditionem si illos persuaserint. Interea lo-
ci iusserunt sibi fidem dari in ipsorum regione nihil eos hostiliter acturos. Atque ita
interposita fide, intra quot dies credibile fuit acceptum iri responsum, à regionis uasta-
tione temperarunt. Aditis Atheniensibus legati Plataenses agitatosque cum eis con-
silio reuersi, hæc ciuitati renuntiant. Neque in superiori tempore uiri Plataenses ex
quo societatem iniuimus, inquit Athenienses se permisisse uobis iniuriam fieri, ne-
que nunc esse neglecturos, sed pro uiribus adiuturos. Admonent que uos iurisiuran-
di, quo uestri se patres obstruxere, nihil noui se circa societatem acturos. Hæc cum
legati renuntiassent, Plataenses docuerunt non prodere Athenienses, sed resistere, &
si oporteat uel ante ipsorum oculos uastari agros, & quicquid aliud contingere posset,
pati, neminemque emittere, sed de muro respondere impossibilia sibi esse quæ Lace-
dæmonii suaderent. Qui cum respondissent, tunc uero Archidamus rex stetit con-
testans deos atque heroes indigenas his uerbis: Dii quicumque terram Plataensem te-
netis, heroes conscii este iureiurando prius ab istis uiolato non incipere à nobis in-
iuriam, quod in hanc terram uenimus, in qua patres nostri uotis apud uos nuncupa-
tis, Medos superauerunt, quamque uos propitii adiutricem Græcis in prælio præsti-
stis, neque nunc nos si quid faciemus, iniustos fore. Quoniam qui adhortati eos mul-
tis iustis que rationibus nihil proficimus. Itaque concedite ut & ij qui ceperunt ini-
iuriam facere, poenas dent: & qui merito punire parant, poenas sumant. His deos
precatus, militi bellum permittit. Et primum urbem, ne quis eam egrederetur, ex-
populatis arboribus, cancellato uallo circumdat. Deinde aggerem ante urbem iaci-
unt, sperantes propediem se expugnatos, tanta manu in opere occupata. Itaque cæ-
sam è Citharone materiam utrinque muris opponentes, supra urbis ædificia extruunt,
in modum canistrorum intexta, ne copiosus agger diffunderet. In quem etiam congerunt
ac superiaciunt ligna, lapides, humi, & si quid aliud ad excitandam magnitudinem facit.

Archidami
responsum.

Archidami
contestatio.

Plataens
obsidia.

Citharone.

Plataen.
sedulitas.

Quo in opere dies noctibus nulla intermissione iunctos septuaginta consumpserunt, uicibus quiescentes. Nam cum alteri congerebant, alteri somnum cibumque capiebant, præpositis operi Lacedæmoniis, qui peregrini singularum ciuitatum militibus duces erant, atque urgentibus. Hunc aggerem Plataenses extolli cernentes, murum ligneum & ipsi componunt, quem ubi statuerunt qua parte muri hostis aggerem excitabat, edificant laterculis uicinarum domorum quas diruebant, lignis eos internectentibus, ne succrescens ædificium minus se sustineret: prætextentibusque ad tutelam id corijs ac palis, ne & ipsi in opere & ligna missilibus igniferis ferirentur: Atque ita murus in multum altitudinis processit. Nihil tamen minus agger ex aduerso surgebat. At Plataenses tale quiddam commenti sunt: Interciso muro, qua uineæ aggeris admota erat, illarum humum egerebant. Ea re Peloponneses comperta, subactum cœnum canistris arundinaceis eo, ubi subtracta humus erat, iniecerunt, ne sicut humus diffluens efflueretur. A quo exclusi Plataenses id quidem tulerunt, sed sub terra actis ab urbe ad aggerem cuniculis per certa uestigia, rursus humum ad se subducebant, diuque eos qui erant foris iatuerunt, ita ut illis etiam atque etiam aggerentibus, minus tamen moles cresceret, subducto deorsum aggere & assidue in locum uacue factum decedente. Cæterum ueriti ne pauci permultis essent impares, hoc quoque excogitauerunt: Omnia magni ædificij contra uineas substructione, ab utroque eius latere, qua muro humiliori committebatur, intra urbem lunari specie murum ducunt, ut si magnus caperetur his, hic hostes intercluderet, cogeretque iterum agere uineas, & procedendo duplicem laborem subire, magis etiam in ancipiti futuros. Promouerant autem urbi machinas ab aggere Peloponneses, unam iuxta uineas contra substructionem oppidanorum, qua substructione uehementer quassata, animos illorum perterrefecerant, alias alibi contra murum. Quas oppidani tum circumdatis laqueis refringebant, tum hac ratione, trabes ingentes, quas ferreis longisque catenis utrinque à capitibus suspenderant, transuersas à binis antennis supra murum inclinatis porrectisque, contraxerant: & quoties datura ictum machina erat, prominentem eius partem laxatis catenis, atque è manu remissis præcipiti incussione decurtabant. Post hæc Peloponneses cum & nihil proficerent machinæ, & aduersus uineas antemurale excitatum esset, existimantes arduum esse inter tot impedimenta capere urbem, ad circumdandam muro eam se accingunt, prius tamen igni tentandum rati si possent ingruente uento incendere, cum spatiosa non esset. Omnia enim secum uersabant si qua ratione rem sine sumptu, & sine obsidione conficerent. Allatos itaque materiae fascies ab aggere in id fossatum, quod ad murum prius interiacebat coniciunt. Quo protinus utpote à tanta hominum manu impleto processerunt, quantum plurimum alterius urbis occupare è loco superiore potuerunt. Iniecto que igni cum sulphure ac pice materiam incenderunt. Vnde tantum flammæ excitatum est, quantum nemo unquam ad tempus illud inspexit, duntaxat manu & industria factum. Nam ali quando uentis collisa secum sylua in montibus sua sponte ignem edidit, & ex eo flammam. Hoc incendium cum ingens extitit, tum uero parum absuit quin oppidanos, qui alia mala effugerant, absumeret, exiguo urbis tractu relicto quo non pertingeret. Quod si uentus ut hostes sperauerant, commodus affuisset, actum de illis erat. Nunc illud etiam fertur contigisse, magnam uim aquæ de cœlo cum tonitruis effusam incendium extinxisse, atque ita periculum summouisse. Hoc quoque frustrati Peloponneses, retenta quadam exercitus parte, cætera remissa, urbem muro circumdant, certo assignato singulis ciuitatibus loco, ducta interius exteriusque fossa, ex qua lateres effecerunt. Eo perfecto, sub exortum arcturi relicto ad tutelam dimidii muri præsidio (nam alterum dimidium Bœotii custodiebant) cum exercitu redierunt ad suas quique urbes digressi. At Plataenses cum liberos & uxores cum senioribus, atque hominum nullius usus multitudinem iam ante exportassent, ipsi reliqui qui obsidione sustentabant quadringenti numero erant, & Atheniensium octoginta, cum centum ac de-

Incendii uis.

cem fœminis quæ panem facerent. Tot omnino fuerunt cuncti qui ad tolerandam obsidionem sunt constituti, nemine alio intra muros nec seruo nec libero: Huiusmodi fuit Plataensium aduersus oppugnantes preparatio. Eadem æstate obsidionis principio, cum duobus milibus sui corporis armatorum, ducentisque equitibus, duce Xenophonte Euripidis filio, cum aliis duobus ducibus arma intulerunt in Thracia Chalcidensibus, & Bottiæis, frumento maturo. Et cum Spartolo, quæ est in Bottiæa, copias admouissent, frumentum corruerunt. Videbatur autem ea ciuitas ad Athenienses defectura quorundam, qui intus erant, opera. Sed uocatu eorum qui hæc nolebant, ex Olyntho armata copia præsidio uenerunt. Cum quibus Spartolo progressis, Athenienses ante ipsam urbem conseruerunt pugnam, Chalcidensiumque peditatum cum non nullis auxiliariis superarunt, ad urbemque compulerunt: sed peditatus ac leuis armatura à Chalcidensibus equitibus ac leuiter armatis superatus est, habentibus aliquot scutatos è regione, quæ dicitur Crusidis. Gesto iam prælio superueniunt alij ex Olyntho scutati auxilio futuri. Quos ut uiderunt ex Spartolo leuiter armati, addito animo tum accessione sociorum, tum quod antea non inferiores fuissent, iterum cum Chalcidensium equitatu ac subsidiariis Athenienses inuadunt. Illi uero sese ad duas cohortes recipiunt, quas cum impedimentis reliquerant. Qui quoties infestis armis se inferebant, toties ab hoste fuga fiebat: Cum rursus se referebant, infestabantur, missiliaque ingeriebantur, adequantibus Chalcidensibus equitibus, & quæ uidebatur ad orientibus. Denique non mediocriter iam percussos in fugam uertunt, longoque tractu persequuntur. Athenienses Potidæam fuga perlati, receptis postea ex fœdere interfectis, Athenas cum reliquis exercitus reuerterunt. Ex quo desiderati sunt quadringenti ac triginta cum omnibus ducibus. Chalcidenses ac Bottiæi, ubi trophæum statuerunt, mortuosque suos legerunt, in suas quique urbes discessere. Eadem æstate non multo post hæc Ambraciota Chaonesque audiui omnem Acarnaniam uexandi, & ab Atheniensibus alienandi, Lacedæmoniis suadent classem ex socialibus urbibus parare, armatos mille in Acarnaniam mittere: quod dicerent si secum illi cum nauibus simul ac peditatu irent, quandoquidem Acarnanes mari nequeant mutuo sibi esse auxilio, facile in potestatem redacta Acarnania, Zazyntho & Cephallenia esse potituros, nec Athenienses itidem ut nuper Peloponnesum peruagaturos: Spem quoque Naupacti capiendæ fore. His persuasio mittunt, iussu instructa quamprimum classe nauigare in Leucada. Studebant autem præcipue Corinthij Ambraciotis utpote suis colonis. Et classis quidem Corinthiorum, Sicyoniorumque & circa oppidorum, instruebatur. Nam Leucadiorum, Anactoriorum, Ambraciotarum iam profecta apud Leucada præstolabatur. Cnemus quoque mille cum eo milites ubi transfretarunt, ignaro Phormione, qui decem circa Naupactum præsidariis Atheniensium nauibus præerat, in terra confestim copias educit in aciem, eique præsto fuerunt ex Græcis Ambraciota, Leucadii, Anactorii, præter eos mille Peloponneses quos ipse adduxerat. Barbaroque Chaones, (qui non sub regibus, sed sub antiquis Thesprotis, & ipsis sine rege agētib. Molossoque & Antitanū duxerat Sabylinthus Tharypis regis adhuc pupilli tutelā gerens: Parauæoque Orædus rex adiuncto cōbus milio mille Orestarū Antiochi regis eorum permissu. Misit & Perdiccas clā Atheniensi opperiri classem, profectus est, perque Argiū agrum iter faciētes, cum uicem Limnæam sine muris diripuissent, Stratū puenerūt maximā Acarnaniæ urbē, rati si hanc primam cepissent, cæteras haud agre in deditionē uenturas. Acarnanes ubi cognouerunt terrorem multam manum aduenisse, & mari hostes cum classe affuturos, non miserunt auxilia, sua enim quique custodiebant, sed Phormionem accersierunt iubentes ire suppetias. Ille respondet id fieri non posse, ut cum classis è Corintho solutura sit Naupactū sine præsidio relinquit, Peloponneses in tres dispersiti acies ad urbem Stratia-

Xenoph.
Eurip.
Spartolus
opp.

Crusis regio.

Chalcidensium
& Atheniense
prælium.

Atheniense
fuga.

Ambraciota
rū rebellio.

Cnemus.

Chaones.

Molossi.

Parauæi.

Antitanæ.

Sabylinthus.

Nicanor.

Orædus.

Limnæa.

Stratus opp.

Strati obfi-
dio.Chaonum in-
fultus.

Chaonū fuga.

Acarnanes
funda periti.

Andapū flu.

Stratiōrū tro-
phæum.

Patra urbs.

Machon.
Isocrates.
Agatharchi-
das.Naualis pu-
gnæ instru-
ctio.Phormionis
pydemia.Peloponnesi-
um nauium cō-
fusio.

rum iter intendunt, eo consilio ut castris cominus positis, nisi uerbis induxerint oppidanos, re oppidum tentent. Et medium quidem locum in pergendo tenebant Chaonnes & Barbari alii, dexteram uero Leucadii Anaclorūq; & qui cum eis erant: sinistram autem Cnemus cum Peloponnesibus & Ambratiōis magno inuicem intervallo, adeo ut aliquādo à mutuo prospectu abessent. Et Græci seruatis ordinibus, exploratisq; itineribus pergebāt, dum idoneo in loco castra communirent. Chaonnes autem suis uiribus freti, ut qui omnium illius continentis bellacissimi haberentur, non sustinuerunt castris deligere locum, sed robore ipso feroces: additis aliis mutuo auxilio Barbaris, uirbem se ipso clamore expugnatos sperabant, suūq; id opus fore. Quos propius accedere Stratii animaduertentes, arbitrati si ab aliis seiunctos superassent, fore ut nequaquam postea Græci similiter accederent, circa urbem insidias collocant: illosq; cum propiores facti essent, ex urbe pariter, & ex insidiis profluentes circumueniunt timore percussos, multisq; Chaonum trucidatis. Cum alii Barbari hos cedentes uiderunt, ne ipsi quidem iam sustinere, sed in fugam se coniecere, neutro Græcorum agminum sentiente hanc pugnam, ita multum illi præcesserant, sed opinante deligendis castris occupatos. Quos postquam effusa fuga ferebantur, ad se receperunt, cōtractisq; agminibus ibidem per diem quieuerunt: Stratijs non uenientibus cum ipsis ad manum, quod uidelicet alii Acarnanes auxilia non ferebant, sed eminus fundis cum periculo laessebant, quo genere Acarnanes excellere existimantur. Non enim eis loco moueri sine armis fas erat. Vbi nox aduenit, Cnemus cum exercitu regressus trepide ad amnem cum Oeniades interuenissent pro amicitia ad eos concessit, priusquam undiq; auxilia coirent, atque illinc omnes domum discesserunt. Stratii trophæum statuerunt prælii cum Barbaris gesti. Classis autem quam ex Corintho & ab aliis sociis ex sinu Crisæo ad Cnemum profectam oportuit, ne mari superiores Acarnanes opem ferrent, non uenit, sed coacta est per ipsos dies prælii ad Stratum commissi, pugnare cum nauibus uiginti quibus Phormio ad tutelam Naupacti præerat. Nam eas Phormio, extra sinum cum tenderent, obseruabat, consilio in aperto mari inuadendi. Corinthij uero socij non tanquam ad nauale prælium, sed ad terrestre militariter instructi, in Acarnaniam nauigabant, nihil minus opinantes, quam contra suas septem & quadraginta Athenienses cum uiginti nauibus aufuros conserere pugnam. Eos postquam uiderunt è regione uenientes, iuxta ipsorum terram sumptis ex Patris Achaia iis qui in oppositam continentem ad Acarnaniam transibant, nouerunt Athenienses esse ex Chalcide Eueo no fluuio infestis proris euntes, & licet noctu progressi, non tamen latuere hostem. Ita necesse fuit in medio freto prælium facere. Duces idem qui in singulis ciuitatibus constituti fuerant. Corinthiorum autem Machon, & Isocrates, & Agatharchidas. Et Peloponneses quidem in orbem naues disposuere, quam latissimum poterant exitum hostium intercludentes, proris extra, puppibus intro uersis, minoribus nauigijs in medium receptis, simulq; quinque nauibus omnium uelocissimis, ut exiguo ex intervallo, si quā hostis incurreret, profluentes adessent. Athenienses uero suas in seriem singulas circumagebant, speciem præbentes iamiam inuadendi, ac penè radentes cursu, quos circuibant in angustum redigebant, uetiti à Phormione prius inuadere quam ipse signum dedisset. Quippe qui speraret fore ut ordo ille non perstaret, sicut in pugnam peditum, utq; naues se inuicem compingerent, ac nauigia turbamentum præberent. Ad hæc statum è sinu uentum sub exortum auroræ fieri consuetum, ille ob nauigando præstolabatur, existimans tunc nec illos aliquo momento futuros stabiles, & se suo arbitratu aggredi posse, ob maiorem nauium suarum uelocitatem, idq; uento spirante præcipue. Qui ubi flare cepit, & iam in arcum naues redactæ, tum uento leuia nauigia propellente, tum medijs cum exterioribus se compingentibus, utraq; alteras turbare, mox alia in aliam incidere, uiri contis inuicem alienam nauem à sua repellere, uociferariq; Et dum se ab aliis tutantur mutuoq; conuiciantur, nulla neq; præ-

cepta neq; iussa exaudire: & quia remos in undoso mari referre non potuerant, quippe homines imperiti, præbere naues minus gubernatoribus obsequentes. Ibi Phormio tali in tempore suis signum dat, illi inuecti primum unam ex prætorijs nauibus deprimunt, deinde cæteras quascunq; adorti corrumpunt, adeo tumultuose agentes, ut neminem hostium animum recipere permitterent. Fugientes itaque Patras uersus & Dymen Achaia persecuti, duodecim naues ceperunt, ac plurimis eorum hominibus occisis in Molycrium nauigarunt, positoq; in promontorio trophæo & nauis Neptuno consecrata, in Naupactum reuerterunt. Peloponneses quoq; confestim cum reliquis nauibus ex Dyme & Patris ad Cyllenem, quæ sunt Eliorum naualia, abiit. Quò etiam Cnemus è Leucade & naues, quas cum his mixtas oportuit, post prælium ad Stratum gestum uenerunt. Huc præterea mittunt Lacedæmonij Cnemo Timocratem Brasidam & Lycophronem, quorum consilio ille in re nautica uteretur, iubentes aliud prælium nauale commodius instrui, nec à paucis nauibus mare prohiberi. Videbatur enim cum propter alia, tum uero, quod tunc primum prælium nauale tentauerant, illud sanè præter rationem fuisse commissum, nec tantopere classiem suam imparem, sed ignauiam quandam potius extitisse, non reputantes quantum distaret ab ipso rei nauticæ tyrocinio, iam ueterana Atheniensium exercitatio. Itaq; cum indignatione istos miserunt. Qui cum ad Cnemum peruenerunt, edicunt certas ciuitatibus naues, quæ iam aderant reficiunt ex utilitate pugnae naualis. Phormio & ipse Athenas cū nuntio uictoriæ mittit, qui de hostium apparatu edoceat, iubet naues & quam plurimas & quam maturime sibi mitti, propediem prælium expectari. Athenienses & uiginti naues mittunt, mandantq; ut simul illas accepisset in Cretam ante omnia nauigaret. Nicias enim Cretensis Gortynius, Atheniensium amicus autor eis erat in Cydoniam traiciendi, quod diceret se eam illorum hostem in potestatem redacturum, sed hoc Polichnitas Cydoniatarum finitimos demereri studebat. His nauibus acceptis, Phormio adiit Cretam, ac iunctis Polichnitis agrum Cydoniorum uastauit. Vbi uentis & difficultate nauigandi retentus, non exiguum triuit tempus. Peloponneses interea omnibus quæ ad pugnam naualem pertinet instructis, in Panhormum Achaicum nauigauerunt: ubi interea Peloponnesis exercitus præstò erat, eis auxilio futurus. Phormio cum eisdem uiginti quibus pugnauerat nauibus profectus in promontorium Molycrium, exteriora tenuit. Erat autem hoc promontorium partium Atheniensium. Nam alterum est è regione in Peloponneso septem fere stadiorum maris intervallo, Crisæi sinus os. Ipsi quoq; Peloponneses Achaicum promontorium haud ita multum à Panhormo distans, ubi aderat eis peditatus, subierunt cum septem & septuaginta nauibus. Iidem ubi conspexere Athenienses, utrique altrinsecus in statione manserunt, meditantes præparantesq; pugnam singulis diebus, sex septemue, eo consilio, quod neq; illi egredi è promontorijs in liberum mare uolebant, superiori clade conterriti, neq; hi ingredi angustias, rati pro illis esse in arcto pugnare. Cæterum Cnemus & Brasidas & ex Peloponnesibus alii duces, uolentes primo quoq; tempore pugnam committere, priusquam aliquid auxiliorum ab Atheniensibus superueniret, cōcionem primum militum aduocauerunt. Quorum multos priore calamitate perterritos cum animaduertent, ad eos excitandos hunc in modum uerba fecerunt:

Concio Cnemi & Peloponnesi-
um ducum ad milites,

SI quis uestrum uiri Peloponneses propter superiorem pugnam, futuram reformidat, is non recte sibi timendum interpretatur. Nam & apparatus tunc opportunus defuit, ut scitis, nec ad prælium nauale nos magis quam ad exercitum nauigabamus. Acciderunt autem aduersa non modica & fortunæ temeritate, & in primis pugnae naualis incitiam nonnihil obfuit. Itaque neque nostra culpa euenit

Atheniensium
uictoria naua-
lis.

Cyllene.

Molycrium.

Nicias.
Cretensis.Cydonia uasta-
tur.

Polichnitas.

Panhormus.

Molycrium
prom.

ut superaremur: neque conuenit, cum non usque adeo sis uictus consilio, habeasque aliquas apud te in contrarium rationes, ob id quod accidit animo consternari, sed existimare ut homines fortuitis fallantur, usu uenire, cum eisdem tamen bene agi si fortes sint, semper suo consilio freti, nec excusantes imperitiam, cum eadem animi uix usquam instrenui fiant. Et sane uobis nequaquam ita deest peritia, ut superest audacia. At istorum quam precipue extimescitis scientia, siquidem fuerit fortitudine praedita, memor erit inter aspera exequi quae didicit: sin minus, nullum tunc artificium ualet. Timor enim memoriam excutit, et ars citra praestantiam animi inter pericula nil prodest. Ergo illorum maiori experientiae maiorem opponite audaciam: timori, quia uicti estis, opponite quod imparati fuistis. Ad haec suppeditat uobis copia tum nauium, tum militum, in terra et nostra et uicina ad pugnam naualem accinctorum. Plures enim ac melius instructi ferre praevalent. Itaque ne unum quidem reperimus, quod uos deficiat: et quaecumque prius peccauimus, haec eadem ipso experimento nos edocent. Praestanti igitur animo et gubernatores et nauae suum quisque munus exequamini, non deferentes locum cuique alio gnatum. Quibus non priorem, quam superiores duces fecerunt, commoditatem pugnandi praestabimus, nec causam ulli ut sit instrenuus. Quod si quis talis esse uoluerit, is pro merito plectetur: strenui uero dignis uirtute praemiis ornabuntur. Huiusmodi uerbis duces Peloponnesium suos animauerunt. Phormio autem timens et ipse militum pauorem, et animaduertens quod addensatis inter se nauibus multitudinem classis hostilis formidabant, uoluit conuocatos eos animare, pariter et in praesens tempus admonere. Nam semper antea quo animos illorum praepararet, negauerat ullam tantam classem, cui inuadenti non foret ab eis resistendum. Et ipsi milites iam pridem hanc intra se fiduciam praesumpserant, ut quia Athenienses essent, nulli quamlibet numerosae Peloponnesium classi cederent. Tunc tamen eos cernens praesenti rerum aspectu animo debilitatos, statuit audaciae comonefaciendos. Conuocatisque illis hoc modo disseruit.

Oratio Phormionis Atheniensis ad milites.

Cum uos animaduertam, uiri milites, pertimescere multitudinem hostium, conuocandos censui, quod absurdum duco, eorum quae horrenda non sunt, horrore praestringi. Nam isti primum idcirco tot naues, nec ex aequo comparauerunt, quod prius superati, et sibi conscii sunt, non esse se nobis pares. Deinde ideo ueniunt tanquam in quo precipue confidunt, eos deceat animosos esse, nulla de re alia audaces, nisi quod in pedestri acie plerumque uictores discedunt, rati idem se in re nautica facturos. Quae facultas si qua eis in illo, multo iustius nobis in isto adest. Quonia ex ipsa animositate nihil antecellunt. Verum hoc quod utrique in suo quisque loco expertiores sumus, nos audaciores facit. Lacedaemonii praeterea quod sociorum principes sunt, suae gloriae gratia multos inuitos in periculum ducunt, alioqui nunquam tentaturi rursus pugnam, in qua ita superati sunt. Eorum uos nequaquam extimescatis audaciam, quibus ipsi uehementior rem, ut credibile est incutitis metum: tum quia iam uicti sunt, tum quia existimant nos ita obstituros, ut non nihil egregie dignum nobis agamus. Atque hostes quidem qui nunc mero praestant, ut isti, magis uiribus quam consilio freti inuadunt. Qui uero pauciores sunt, nec pugnare coguntur, si confirmato ex conscientia ingenii animo audacter obuiam eunt. Quod isti reputantes merito non magis exterriti sunt ob id, quam ob tantulum nauium apparatus. Multi iam exercitus per imperitiam a minoribus, quidam etiam per ignauiam profligati sunt, quarum rerum utriusque nos sumus expertes. Neque uero committam, ut quantum in me erit, aut intra sinum certamen ineamus, aut in eum penetremus, cum sciam angustias loci non competere paucis nauibus agilioribus sub peritis rectoribus, contra multas ab imperitis infensas. Non enim aliquis nisi ex longo prospectu hostium, quasi hoc expediat in eos inuehebatur: neque cum periclitabitur, quorum es opportunum erit se subducere queat, nullique sibi elapsus, nulli receptus: quae agiliorum et nauium et nautarum opera sunt, sed necesse fuerit pro nauali pedestre certamen fieri, melioremque in eo conditionem plurium nauium, sed harum ego rerum, quoad pos-

tero, curam habebō. Vos uero apud naues in suo quisque ordine manentes, uestigio praecipis obtemperate, cum praesertim breui momento inuadendi constet occasio, et inter agendum plurimi existimate ornatu et silentium: quae cum aliis in rebus bellicis conducunt, tum precipue in naualibus. Propulsate igitur istos pro dignitate eorum, quae gessistis, magna uobis res in hoc certamine proposita, utrum spem Peloponnesibus eripiat, cum classe nauigandi, an Atheniensibus metum maris propiorem afferatis. Illud quoque uobis iam memoriam redigo, nos superasse eorum permultos, uirorumque qui superati sunt mentes, nescire in eisdem periculis sibi constare. Talibus et suos Phormion adhortatus est. At Peloponneses quandoquidem ab istis non procedebat intra sinum, atque angustias, uolentes introducere inuitos, sub exortu aurorae profecti, quadrato agmine uela faciunt intra sinum, suam terram uersus, dextro cornu procedente, sicut in statione steterant, ubi uiginti naues maxime celeres constituerunt, ut si ipsos Naupactum uersus tendere ratus Phormion, ad ferendam opem idem iter intendat, non effugiat exterius uelificantis cornu incursum, sed ab eo intercludatur. Phormion quod illi captabant ueritus pro oppido praesidiis carenti, ut proficiscentes inspexit, inuitus festinabundusque impositis in naues militibus terram legit, simulque peditatus Messeniorum praesto erat auxilio futurus. Hos ut uiderunt Peloponneses nauem nauis sequente iam intra sinum ac prope terram nauigantes, id quod maxime uolebant, uno repente signo conuersis nauibus dirigunt cursum in Athenienses ut quisque celerrime poterat, sperantes omnem hostium classem a se captum iri. Caterum hanc conuersionem et dextrum cornu subterfugerunt in apertum mare undecim naues, quae praecedebant. Ceteras fuga petentes terram Peloponneses circueunire, premere, corrumpere: homines quicumque enatare non poterant, conficere: quasdam quas depresserant naues inanes trahere. Nam unam demum cum ipsis uiris ceperunt. Quasdam Messenii subsidium ferentes cum armis mare ingressi cum consensu discent, pro tabulatis pugnando eripuere iam trahi incipientes. Hinc in modum superauere Peloponneses, corruperuntque Atticas naues. Eorum uiginti quae per cornu dextro locatae fuerant, undecim illas Atheniensium insequabantur, quae declinata in altum fuga elapsae, praeruerant hostem, praeter unam: applicantesque Naupactum portum adeptae prope Apollinis templum, conuersis prorsus sese ad defensionem accingebant, si contra ipsos in terram hostes nauigarent. Illi posterius uenientes inter nauigandum praena caneant, tanquam uictores. Harum longe prima Leucadia nauis unam quae reliqua erat Atticarum insequabatur. Forte nauis oneraria aliquantulum procul a littore ad ancoras stabat: quam Attica nauis cum occupasset, eique se circuegisset, mediam Leucadiam incurrit, demergitque. Quae res ex improviso et inopinato cum accidisset, Peloponneses terrore conculsi. Ad haec incoppositi, ut in uictoria sequentes, partim demissis remis cursum inhibuerant, rem inutilem sibi, utilem Atheniensibus, ad se ex breui spatio inuadendos, cum uolunt aduentum plurium opperiri, partim imperitia locorum in breuia impegerant. Quod fieri uidentes Athenienses subito audacia, unaque se uociferatione adhortantes in eos tendunt. Illi propter ea quae peccauerant, et quod incompositi erant paulisper modo sustinere, tum dantes terga in stationem, unde discesserant, tendunt. Quorum tamen sex naues quae maxime propinqua fuerant, Athenienses insecuti ceperunt: et suas quas illi corruptas tunc primum ad terram religauerant, abstulerunt, hostium aliis occisis, aliis quos ceperant reseruatis. Nam Timocrates Lacedaemonius in nauis Leucadia nauis Naupactum decidit. Reuersi Athenienses trophaum ibi statuerunt, unde profecti uicerunt, mortuosque ac naufragia quaecumque apud oram ipsorum erant legerunt, et sua hostibus ex foedere reddiderunt. Peloponneses autem et ipsi trophaum statuerunt pro uictoribus agentes, ob fugatas ad terram quas corruperunt naues, et eam quam ceperunt iuxta trophaum in Achaico promontorio consecrarunt. Post haec ueriti ne superuenirent ab Atheniensibus auxilia, noctu uela fecerunt in sinum Crisaeum Corinthiisque omnes praeter Leucadios. Nec ita multo post ab eorum digressu Athenienses et Cre-

Athenienses uincuntur.

Praena canere

Atheniensium instauratio.

Peloponneses uincuntur.

Timocratis interitus.

Trophaea duplicia.

Piræus.

Nisæa.

Budorum ca-
stellū.Sitalces.
Odryses.
Sitalcis expe-
ditio.
Perdiccas.Philippus.
Agnon.Aemus mons.
Rhodope mons.
Geta.
Scythæ.
Hippotoxotæ.
Dij.
Agrianes.
Graecos.
Læi.
Strymon flus.
Pæones.
Triballi.

ta uiginti cum nauibus, quas ante pugnam ad Phormionem adductas oportuit, Naupactum ap-
pulsæ sunt: æstasque exacta, prius tamen quam classis Corinthum in sinumque Crissæum discederet, Cle-
mus & Brasidas & alii Peloponnesium principes edocti à Megarensibus ineunte hy-
eme uoluerunt tentare Piræum Atheniensem portum, qui neque custodiret, neque clau-
deretur, haud ab re: quoniam multo cæteris antecellerent re nauali Athenienses. Pla-
citum autem singulos nautas cum singulis remis, scalmis, pellibus, quas remiges sibi in re-
migando substrauerunt, Corintho pedibus ire ad mare quod Athenas spectat, atque il-
lic quod celerrime redere Megaram: deductisque ex Nisæa, quæ sunt illorum naualia, qua-
draginta nauibus quæ illic erant, nauigare cōfestim in Piræum, ubi neque ullæ naues ad
custodiam essent, neque expectatio ulla hostium ex improviso unquam innauigantium,
siue ex aperto & per otium, siue ex insidiis quam præsentiretur. Vbi uero hoc eis age-
re placuit, statim abierunt: cumque noctu peruenissent, & naues ex Nisæa deduxissent, in
Piræum contendebant, non etiam ut crediti sunt periculum metuentes, & quidam eu-
iam uentus dicitur eis impedimento fuisse. Supra promontorium quod Salaminem re-
spicit, Megaram uersus præsidium erat, iuxta tres ad custodiam naues, ne quid inuehe-
retur Megarensibus, ne uel quid illinc eueheretur. Hoc illi præsidium sunt aggressi, tri-
remes uacuas deduxerunt: cæteram Salaminem ex improviso adorti diripuerunt, sed ab
iis qui expugnabantur leuati sunt ignes, Athenas uersus, aduentum hostium significan-
tes. Ex quo tantus peruasit animos terror, ut nullus fuerit maior eo bello. Nam qui in
urbe erant, iam Piræum hostes inuectos arbitrabantur: & qui in Piræo, Salaminem esse
captam, tantumque non in se ueniri, quod sane facile illi fecissent, si & cūctari uoluissent,
nec uento interpellati fuissent. Athenienses igitur prima luce populariter succurrētes,
in Piræum naues deduxerunt, festinanterque ac multo tumultu cū ascendissent, in Sala-
minem uela fecerunt, peditatu ad tutelam Piræi relicto. Quos ubi sensere Peloponne-
ses auxilio uenire, magna ex parte Salaminem peruagati, captis hominibus, præda, et tri-
bus ex Budoro castello nauibus, propere in Nisæam renauigarunt, diffusi nauibus, quæ ad
tempus deductæ, nec mari ferendo satis firmæ erant. Profectique Megaram iterum Co-
rinthum pedestri itinere redierunt. Quos apud Salaminem non adepti Athenienses, & ipsi
reuerfi sunt, atque ex eo die Piræum impensius custodierunt, tum claustris portuum, tum
alia diligentia. Per idem tempus circa initia huius hyemis, Sitalces Odryses, Tereus filius,
Thracum rex expeditionem sumpsit aduersus Perdiccam Alexandri filium, Macedo-
niæ regem: & Chalcidenses qui sunt in Thracia, ob duo promissa, quorum alterum
uolebat reposcere: alterum Atheniensibus ipse persolvere. Nam & ei Perdiccas prin-
cipio belli cum rebus eius ad perniciem spectantibus sponfionem fecisset, si ipsum Si-
talces Atheniensibus reconciliasset, nec Philippum fratrem eundemque hostem restitue-
ret in regnum, quæ sponderat non exoluisset. Et ipse Atheniensibus receperat ubi socie-
tatem cum Perdicca iniuisset compositurus se in Thracia Chalcidicum bellum. Vtraque
igitur causa expeditionem suscepit, & Amyntam Philippi filium in regnum Macedo-
niæ ducebat cum legatis Atheniensium, qui huius rei causa aderant, Agnone duce. Opor-
tebat enim Athenienses quoque cū classe & peditatu aduersus Chalcidenses præsto esse.
Igitur ab Odrysis ingressus, accersit primum Thraces quibuscunque imperitabat, intra
Aemum montem & Rhodopen ponto Euxino tenus & Hellesponto: deinde superato
Aemo, Getas et quæcunque alia cis Istrum fluuium magis ad pontum Euxinum uergē-
tes incolunt populi, qui sunt Getae & Scytharum finitimi, ac similes cultu, omnes ex egs-
sagittarii, quos hippotoxotas dicimus. Præterea euocauit montanorum Thracum per
multos, genus liberum & macharis accinctum, qui diu uocantur, Rhodopen plerosque in-
colentes partim mercede inductos, partim studio secutos. Accersit & Agrianes & Læ-
æos & cæteras gentes Pæonias imperii sui ultimos, usque ad Graecos & Leæos Pæonas
& Strymonem amnem, qui fluit à Scomio monte per Graecos ac Leæos, ubi imperii est
terminus: hinc ad Pæonas sui iam iuris, illinc quæ spectat Triballos, qui & ipsi sui iuris
sunt, Treribus ac Tilatæis terminantibus, qui Scomium montem incolunt ad septentri-

ones continenter, ad solem occidentem usque ad Oscium flumen, ex eodem quo Nestus
& Ebrus oriens monte inculto, & sane Rhodope uicino. Fuit autem Odryforum impe-
rium magnitudine ad mare usque pertingens, ab urbe Abderæ ad pontum Euxinum usque
ad flumen Istrum. Ea ora ubi minimum spatii habet, potest ambiri nauigando, si uen-
tus à puppi semper inspiret naui rotunda, quatuor diebus ac totidem noctibus. Item iti-
nere terrestri ubi breuissimum ab Abderis ad Istrum, uir expeditus undecim intra dies
transmittat: Et tãta quidē fuit ad mare lōgitudō. Per mediterranea uero à Byzantio ad
Leæos & super Strymonem, hæc, hinc enim longissimus est à mari tractus, homini expe-
dito tredecim intra dies peragrabitur. Tributū quoque quod ex Barbaris gentibus Græ-
cisque exigebatur sub Seutho, qui post Sitalcem regno potitus maxime id auxit quadringentis
gentorum fere talentorum, fuit uis summa auri argenti que. Nec inferiora his quæ afferre
bantur ex auro & argento munera. Præter res textiles, uel uillosas, uel leues, et aliam su-
pellectilem, quæ non modo ipsi, sed etiā proceribus nobilibusque Odryforti stata erant,
longe alio quam apud regnum Persarum instituto, & quam apud alios Thraces, accipi-
endi citius quam dandi. Deformius enim erat eum qui posceret non dare, quam eum qui
posceret non imperare. Tametsi hoc instituto plerunque imperiose utebantur, quoniam
nihil donanti, nihil transigere licebat. Ita regnum eo potentia puenit. Quippe omni-
um qui in Europa sunt inter Ionium sinum & pontum Euxinum, hoc maximū extitit pro-
uentu pecuniarum, & cæteris opibus, sed robore certandi & exercitus magnitudine mul-
to est Scytharum gente inferior. Nam Scythi non modo quæ in Europa, sed etiam quæ
in Asia sunt nationes æquari nequeunt, ut singula illis omnibus inter se concordibus
resistant, ne in alia quidem solertia ac prudentia ex presenti utilitate uiuendi. Sitalces igitur
tam ingenti plagæ imperans, ubi comparato exercitu omnia in expedito fuerunt, pro-
fectus in Macedoniam est primum per suum regnum, deinde per Cercinam montem ha-
bitatoribus uacuum, qui Sintos Pæonesque committit, eadem uia, quam ipse prius in ex-
peditione aduersus Pæones fecerat succisa sylua. Eum montem transeuntes ad dextram
habebant Pæones, ad sinistram Sintos & Medos. Quem emensi peruenerunt in Do-
berum Pæonium nihil in eo superando passi, nisi aliquid morbo. Nam morbus incidit.
Siquidem Thracum sine imperio non parum multi ultro sequebantur prædæ gratia. Ita
que fertur omnis multitudo non minor ceterum quinquaginta milibus extitisse, & hæc
maxima ex parte pedestris, ex tertia autem ferme equestris, qui equitatus ex Odrysis præ-
cipue constabat. Secundum hos ex Getis ex peditatu machariferi, qui à Rhodope de-
scenderunt, gens sui iuris, bellacissima erant. Cæterum uero uulgus ipsa terribilissima
multitudine promiscuum sequebatur. In Doberum ubi coierunt, quæ in rem fuerant
præpararunt, ut è montis iugo inuaderent inferiorem Macedoniam, quæ Perdiccæ pa-
tebat. Nam inter Macedonas sunt & Lyncestæ, & Elimiotæ, & alia in superioribus ge-
tes sociæ illis atque obnoxia: In hisque Perdiccas regnum habebat. Nam eius pater Alexan-
der ac progenitores Temenidæ olim ab Argo oriundi, eam quæ nunc maritima est Ma-
cedoniam primi adepti sunt, in eaque regnarunt, bello expulsis ex Pieria quidem Pieri-
bus, qui postea sub Pangæo trans Strymonem incoluerunt Phagreten, aliaque item oppi-
da. Vnde nunc quoque sub Pangæo plaga uergens ad mare uocatur sinus Piericus. Ex ea
uero quæ nominatur Bottia Bottiæ, qui nunc Chalcidensium sunt confines. Quinet
iam in Pæonia iuxta Axium amnem occuparunt Stenentinem, à montanis ad Pellam
usque & mare pertingentem, ac trans Axium Strymonem tenus eam quæ Mygdonia appel-
latur cinctis Edonibus. Eiecerunt & ex Eordia, ita nunc uocatur Eordos, quo-
rum permulti deleti sunt, aliquantulumque adhuc ex ijs circa Physcam sedes habet. Nec
non ex Almopia, Almopes: alias insuper gentes in potestate redegerunt. Macedones hi
quibus nunc etiam imperant, Anthemontem, Grestoniam, Bisaltiam, & ipsorum Ma-
cedonum Pollam: quæ omnia Macedonia uocant, quæque regis Perdiccæ Alexandri filij
erant, quo tempore Sitalces inuasit. At hi quidem Macedones ingressis tam multis copi-
is resistere cum non possent, quæcunque in regione erant comportarunt in loca munita, ac

Oscium flu.
Nestus flu.
Ebrus flu.

Seuthus.

Dandi accipi-
endi que institu-
tum.

Scythæ.

Cercina mons.

Sinti populi.
Medi.
Doberus.
Pæones.

Machariferi.

Lyncestæ.
Elimiotæ po.
Pieria.

Phagres pop.

Bottia.
Axius flu.
Piericus sinus.Stenentinē,
seu τρινα-
κίαν quandā
Eordia.

Almopia.

Archelaus.

Idomene.

Gortynia.

Atlanta.

Europus opp.

Panaei.

Odomanti.

Droi.

Seuthes.

Stratonice.

Agrai.

Dolopia.

Alcmaeon.

muros habentia, tum non admodum multa. Nam postea Archelaus Perdicæ filius regno potitus, ea quæ ibi uisuntur extruxit, amplasque uias muniuit, ac cætera ex usu belli, equis, armis, aliisque apparatu melius quam superiores octo reges adornauit. Exerçitus autem Thracum ubi ex Dobero mouit, primum ingressus ea quæ prius Philippi fuerant, ui cepit Idomenem; Gortyniam uero & Atlantam & alia quædam oppida accepit in fidem ob amicitiam Amyntæ, cuius Philippus filius aderat. Europum autem cum tentasset, expugnare non potuit. Dehinc in reliquam progressus est Macedoniam, quæ uel ad dexteram Pellæ iacet & Cyrrhi. His interiora non adiit Bottiam & Pieriam, sed Mygdoniam, Grestoniam, Anthemuntē populatus est. Macedones cum se paucos peditari fore diffiderent, accitis equis à sociis superiora habitantibus, pauci contra multos adorti sunt exercitum Thracum: & quā impressiōem fecerunt, nemo sustinuit, utique equites egregios ac loricos, sed multitudine circumfusa longe numerosiore accipiti Marte præliabantur. Cumque superatum se iri à pluribus animaduertent, pugna ad extremum inhibuerunt. Et Sitalces apud Perdiccam uerba fecit, quamobrem arma intulisset. Et quoniam Athenienses cum classe non aderant, quippe non itaque credentes, dona ad eum legatosque miserant, partem copiarum in Chalcidenses Bottiæos, quæ di mittit, atque castellis extructis regionem uastabat. Vbi dum statua habet, Thessali quæ ad austrum spectant & Magnetes & cæteri sub imperio Thessalorum Thermopylarumque tenus Græci metu perculsi, ne in ipsos ireret exercitus, in armis erant. Trepidabant item trans Strymonem uergentes ad aquilonem Thracas quicumque campestria incolunt. Panaei insuper, & Odomanti, & Droi, et Dersei, qui omnes suis legibus uiuunt. Sitalces autem cum Græcis Atheniensium hostibus in colloquium uenit, se illorum inducitur nequaquam iure societatis inuicem inuasuros. Ipse Chalcidicam & Bottiam & item Macedoniam infestus uastabat. Cui tandem cum nihil eorum confecisset, quorum gratia uenerat, & comætu careret exercitus, atque hyeme uexaretur, Seuthes Spardoci filius, & ipsi patruelis, qui potentia secundus, suadet, uti quàm celerrime discedat. Seuthen autem Perdiccas clam sibi conciliauerat, pollicitus sororem se illi cum pecunia daturum. Ita Sitalces persuasus triginta diebus, et horum apud Chalcedonem octo consumptis, cum exercitu domum quā celerrime reuersus est. Et Perdiccas sororem Stratonicem uti sponderat Seuthes in matrimonium dedit: Atque ita circa Sitalcis expeditiōem res gestæ sunt. Ii autem qui apud Naupactum agebant Athenienses eadem hyeme postquam classis Peloponnesiæ dissoluta erat, duce Phormione sub armis ad Astacum nauigarunt. Progressique in mediterranea Acarnania cum quadringentis suorum classi ariorum armatis ac Messenijs totidem, eos qui dubiæ in partes fidei uisi sunt, ex Strato & Coronte, aliisque oppidis eiecerunt. Et Cynete Theolyti filio in Corontē deducto, iterum se ad naues receperunt, non ausi propter anni tempus Oeniades solos omni Acarnanum assiduos hostes laceßere. Nam Achelous amnis ex Pindo monte deuolutus, per Dolopiam, Agras, Amphilochos, perque Acarnanicum campum, superne Straton urbem Oeniadasque interfluens mari miscetur: restagnatoque horum oppido intolerabilem utique hyeme propter alluiones militiam præstat. Iacet autem plerumque Echinadum insularum est regione Oeniadum ab alluionibus Acheloi nihil admodum distantes: quarum nonnullæ quoties torrens fluuius humum aggestit cum continente iunguntur. Crediturque fore non ita multo post tempore, ut hoc non patiantur illæ. Nam & æstus est ingens, multus, fabulosus, & insulæ crebræ & limi aggestu intersepiente commixtæ, nec gradatim, ne ui fluminis dissiparentur, sed ita ut non rectum aquis in Pelagus exitum præbeant: præterea ineultæ & paruæ. Fertur autem Alcmaoni Amphiarai filio post matrem necatâ errabundo, Apollo terram hanc habitandam oraculo significasse, respondens, non prius illum terroribus liberatum iri, quàm in ea regione locum ad habitandum reperisset: qui neque dum à sole cõspectus, neque terra esset, quando matrem necauit, ut omni alia terra ab ipso ob parricidij prophanata. Ille (ut aiunt) incertus consilij, uix tandē intellexit alluionem Acheloi esse, Satisque soli illud ad usum corporis uisum

est. Postquam occisa matre non exiguo tempore pererrasset, incolensque circa Oeniades loca renauigauit, & à filio Acarnane cognomen regioni reliquit: Et de Alcmaone quidem quæ accepimus eiusmodi referimus. Athenienses autem cum Phormione ex Acarnania in Naupactum profecti, primo uere Athenas nauigarunt, secum portantes libera capita in præliis naualibus capta: quorum singula singulis redēpta sunt, itemque naues quas ceperant. Et hyems hæc finita est, ac tertius belli annus quod Thucydides conscripsit.

Acarnanes in de appellati.

THUCYDIDIS HISTORIA

RVMPELOPONNENSIVMLI

BERTERTIVS.

Neunte æstate adulto iam frumento, Peloponneses ac socii duce Archidamo Zeuxidamifilio Lacedæmoniorum rege ingressi sunt Atticam, statuamque habentes regionem populabantur, excursionemque faciebant ut consueuerant, Atheniensibus equitibus, quacumque dabatur occasio, leuiter armatorum plurimam turbam prohibentibus, ne progressa cum armis laderet loca urbi uicina. Comorati autem quoad comæatus suppeditauit, reuersi sunt in suam quicque ciuitatem. sub ipsorum tamen in Atticam ingressum protinus omnis Lesbos præter Methymnam ab Atheniensibus defecit, cum id iam inde ante morum bellum uoluisset, sed Lacedæmonij eam recipere noluerunt. cæterum opinione sua maturius deficere coacta est. Quippe obstruendis portibus, extruendis muris, ædificandis nauibus prorsus occupati fuerant, utque à Ponto quacumque oportebat, sagittarii, frumentum & quæ accerferant, uenirent. Siquidem Tenedij cum quibus inimicitias exercebant & Methymnai, priuatim quoque ipsorum Mitylenæorum quidam, quibus propter factionem publicam erat cum Atheniensibus hostium spiritum, indicium detulerunt omnes Lesbios ad commigrandum Mitylenen cogi, ac Mitylenæos omni apparatu ad defectionem spectare, Lacedæmonij Boeotijque cognatis eorum administris: & nisi occuparent Athenienses Lesbos amissuros Athenienses, ut qui & morbo iam uexarentur, & bello, eoque acerrimo: præterea existimarent magni negotij esse, Lesbos bello tentare, et naues habentes integris uiribus, non acceperunt ab initio delationem, sed ipsos deferentes maiori ex parte redarguebant, quod uideretur illa uera esse nollent. At postquam dimissa illuc legatione non persuasere ut Mitylenæi frequentiam ciuitatis ex cætera insula & apparatus dissoluerent, timentes iam anteuertere uoluerunt, missis confestim quadraginta nauibus, quæ forte ut Peloponnesum obirent in expedito erant: sub Cleippide Dini filio ex tribus ducibus primo. Res nuntiatum enim eis erat futurum Apollinis Maloentis festum extra urbem, quod omni Mitylenæorum frequentia celebraretur, spemque esse, ut repentino aduentu adorarent. Quod si conatus procederet recte res se haberet: sin minus, Mitylenæis ediceret, ut naues tradant, muros demoliant, non obtemperantibus bellum inferrent: Et naues quidem profectæ sunt. Decem autem triremes Mitylenæorum auxiliares, quæ ex fœdere tunc aderant, retentæ sunt, & uiri qui in eis erant in carcerem coniecti. Quidam tamen Athenis profectus in Eubœam, atque illinc terrestri itinere cum Geræston peruenisset, nactus ibi onerariam nauim, secunda nauigatione usus, triduo quàm Athenis discessit Mitylenen delatus, nuntiavit eis naues in se Atheniensium uenire. Illi neque ad Maloentem exierunt: & cætera murorum atque portuum ubi semisarta erant sarcientes,

4. anni initium.

Lesbi defecit ab Ath.

Tenedij. Mitylene.

Cleippides. Apollinis Maloentis festum.

Fœdera Mity
lenæorum &
Atheniensiū.

Imbrii.
Lemni.

Meleas.
Hermionidas.

Asopius dux.

Nericum.

Olympias fe-
stum.

custodias egerunt. Nec ita multo post Athenienses cum appulissent, uidissentque, hæc denuntiant duces mandata: illis non audientibus dicto, ad pugnam se instruunt. Oppidani imparati & e repente coacti pugnare, progressi sunt nauibus aliquantulum ante portum tanquam ad praelium. Deinde insequente Atheniensi classe fugientes, in colloquium ducum uenerunt, uolentes si qua miti conditione transigi posset uestigio naues dimittere. Idque Athenienses duces admiserunt, & ipsi timentes ne non satis eent ad omnem Lesbum debellandam. Factis inducijs mittunt Athenas Mitylenæi cum alijs, tum uero unum ex ijs qui detulerant indicium, quem iam facti poenitebat, si forte persuadeant, ut naues ab ipsis abscedant tanquam nihil rerum nouarum molientibus. Et interea legatos quoque cum triremi Lacedæmonem mittunt clam Atheniensiū classe, quæ ad septentrionalem urbis partem in Malea stationem habebat. Non enim fidem habebant ijs, quæ ab Atheniensibus offerebantur. Atque hi quidem legati asperam nauigationem usi in pelago, delati Lacedæmoniam agebant cum illis, ut aliquid ueniret auxilij. Vbi uero alij legati Athenis re infecta redierunt, ad bellum se accingebat & Mitylene & cætera Lesbos, præter Methymnam. Nam hæc Atheniensibus fauebat, & Imbrii & Lemni & ex alijs insulis aliquantulum sociorum. Et cum eruptionem quam totius populi in castra Atheniensium fecissent, commissaque pugna non inferiores extitissent, tamen regressi sunt, quod sibi ipsis fidem non haberent, ibi pernoctare non ausi. Ac deinceps quiescerunt, uolentes, si quid ex Peloponneso & ex alio apparatu proueniat, periculum facere. Etenim superuenerunt Meleas Lacon, & Hermionidas Thebanus: missi illi quidem ante defectionem, sed qui aduentum Atheniensium prauertere cum nequissent, postea commissam iam pugnam clanculum triremi aduecti sunt, hortatique ut secum aliam triremem cum legatis mitterent, prout & miserunt. Horum quiete aucti animo Athenienses, accersitisque socijs, qui nihil roboris uidentes esse apud Lesbios, ocyus affuerunt: circumdato ad australem urbis partem exercitu, bina hinc atque hinc castra muro cingunt, & in utroque portu ingressum nauibus muniunt, prohibito Mitylenæi usu maris. Nam cætera terra oppidani alijsque Lesbij, qui iam auxilio uenerant, potiebantur: non multum Atheniensibus circum castra tenentibus, cum Malea potius eis & nauium statio & mercatus esset: Atque ita ad Mitylenæ bellum gerebatur. Per idem huius æstatis tempus Athenienses circa Peloponnesum triginta naues dimiserunt, duce Asopio Phormionis, iussi ab Acarnanibus aliquem sibi uel filium, uel consanguineum Phormionis mitti pro duce. His nauibus Asopius profectus, maritime Laconiae loca diripuit, dehinc earum plerisque domum remissis ipse cum duodecim nauibus, Acheloum nauibus inuectus, pedestri exercitu regionem populante, sed cum hostis non concederet missio peditatu, ipse in Leucadiam nauigauit, egressusque in Nericum, dum se recepit, ab hominibus loci mutuo sibi auxiliantibus, paucisque nonnullis prædiarijs, cum exercitus parte interfectus est. Postea cæteri concessa hostibus uictoria, ex fœdere receptis mortuis abierunt. Mitylenæi autem legati, qui prima cum nauibus missi fuerant, quemadmodum ipsis Lacedæmonij dixerant, ut ad Olympiam adessent, quod cæteri quoque socij eis auditis consultarent, ad Olympiam præsto fuerunt. Quo in loco Olympias festum fiebat, Dorico Rhodio iterum uictore. Atque ubi solennibus celebratis in colloquium uentum est, ita uerba fecerunt:

Oratio Mitylenæorum apud Lacedæmonios.

SCimus quidem uiri Lacedæmonij, socijque, hoc receptum apud Græcos ac iustum esse, ut quoscunque belli tempore a pristina societate deficientes in suam accipitis, eos tantisper in delicijs habeant, dum illis utiles sunt. Sed cum existimet superiorum amicorum proditores fuisse, eosdem peiores fore utique censent, neque id iniuria, si tamen æquales inter se essent, qui deficient, & qui deseruntur. Cum enim aliqui pares sunt consilio ac beneuolentia, si idem æquales sint apparatu et uiribus, nulla subest æqua causa defectionis, quod in nobis Atheniensibus non fuit, ne cui peiores fore uideamur, si a quibus

in pace honestati sumus ab ijs inter aduersa desciscimus. De iustitia namque ac uirtute, cum præsertim societate precemur, uerba faciemus, scientes neque amicitiam inter priuatos initam esse stabilem, neque consortiū inter ciuitates aliquid pollere, nisi mutua opinio inter cedat uirtutis, et circa cætera morum uitæque consensio. quippe discordibus in mētibus differentia consistit actionū. Eūuero inter nos Atheniensesque societas incepta est, cum uos ab armis post Medicum bellū discessistis, & illi reliquias earum rerum persequerentur: quā nos societate non contraximus ad subigendos Atheniensibus Græcos, sed a Medorum seruitute eximendos, & eorumque illos sumus proprio animo secuti, quoad equo iure præ fuerunt. Vbi animaduertimus, submoto Medo hoste, tendentes ad imponendam socijs seruitutem, iam non sine timore fuimus: Sed quia non licuit ad uim propulsandam socijs in unū cōuenire propter multitudinē consultantū, oēs præter nos & Chios in seruitutem redacti sunt. Nos cum nostri iuris essemus & liberi, nomine duntaxat cum Atheniensibus militauimus, nequaquam pro fidelibus eos ducibus habentes, sumpto ex superiori bus factis exemplo. Neque enim credibile erat cum illos subegissent, quibuscūque fœdus unā nobiscū inierant, non idem eos in cæteros fœderatos si quando facultas afforet, esse facturos. Quod si nostri adhuc iuris essemus oēs, plus eis fidei haberemus, ne nihil noui molirentur. Cum uero plerisque socijs subegerint, indignius eos credibile est esse laturos, si bi nos in rebus agendis æquari: iamque in hoc admodum processerunt, cum soli nos iam secum ex æquo uersemur, præcipueque quanto ipsi potentiores, tanto nos desertiores efficiuntur. Ad societatem nil aliud fidelem facit, quam mutuus metus. Nam qui præuari cari quippiam uult, nisi alteri uiribus præstet, ab eo inuadendo deterretur. Et nos nulla alia causa liberi ab illis relicti sumus, nisi ut quaecunque ad parandam potestatem moliebantur, non tam re uera, quam ut iuste, honeste, probe sumpsisse uiderentur, simulque ut hoc testimonio uterent, nisi aliquid peccassent in contra quos arma ferret, non fuisse militaturos, unā socios qui idem haberent autoritatis. Vnde factū est, ut & maximas priuatis uires aduersus infirmissimum quencque colligerent, ac paulatim sublatis alijs extrema quæ relinquebantur redoleret infirmiora. Quod si a nobis cœpissent, omnibus adhuc suas uires, et ubi consistere oporteret habentibus, haud similiter subegissent. Quibus non nihil etiam timoris incutiebatur classis nostra, ne in unum coacta, & aut uobis, aut alicui alteri se applicans, periculum eis crearet. Euasimus autem eos, tum rempublicam ipsorum, tum quosque magistratus deleniendo, profecto nisi conflatum esset hoc bellum, non multum duraturi, ut uidere licet ex aliorum exemplo. Quænam igitur hæc amicitia extitit, aut quæ fida libertas, ubi præter opinionem utriusque alteri sumus suspecti? Illi nobis in bello præ timore blandientes, & nos illis uicissim rebus pacatis, quodque alijs beneuolentia, id nobis timor stabile, fidum, firmum præstitit. Ita metu magis quam amicitia in societate perstitimus, & utris citius securitas sui præbisset audaciam, in priores ad præuariandum futuri fuerunt. Quod si cui uidemur iniuri, propter eorum in nocendo cunctationem, quæ priores defecimus, non præstolantes ad plane cognoscendum, si quid illi noceret, is non recte considerat. Nam si ex æquo uoluissimus & tendere illis infidias uicissim, & cunctari, quid attinebat nos eis pares sub ipsis esse? Cum uero semper penes illos facultas hæc esset tentandi, penes nos hoc esse decuit, ut defensionem anticiparemus. Has nos cum haberemus Lacedæmonij, ac socij rationes causasque defecimus, & apertas audientibus ad cognoscendum nos recte fecisse, & ualidas ad nos perterrendos ut ad aliqd prædictū cōuerteremur. Hoc nos olim iam facere uolentes etiā in pace missis ad uos quod de defectione ageretur, tunc uobis respuentibus facere prohibiti, nunc Bæotij puocantibus confestim obtemperauimus, existimantes duplicem hanc esse defectionem, unā ne stantes ab Atheniensibus Græciam opprimamus, sed eā in libertatem afferamus: alterā ne ipsi in posterum ab illis profligamur, sed incolumitati nostræ consulamus. Et præpropere quod de ac præmature facta est hæc nostra defeccio. Quo magis oportet uos socios receptis nobis quam celerime subuenire, ut declaretis uos eodem tempore & eos tutari quos debetis,

Defectionis Mitylenæorum ab Athen. causæ.

& hostibus obesse. Ad quod adest opportunitas tanta quanta nondum ulla. Siquidē & morbo consumpti sunt Athenienses & sumptibus, nauesq; eorum partim circa oram uestram agitant, partim aduersus nos instruuntur, ut credibile non sit eos abundare ros classe, si uos aestate hac nauibus pariter ac peditatu rursus eos inuadatis, sed aut nō futuros pares uobis maria obeūtib; aut utrisq; uobis nobisq; cessuro. Neq; uero quāpiam existimet pro peregrina se terra debere domesticum adire periculum. Cui enim procul abesse uidetur Lesbos, huic illa utilitatem ē propinquo praeſtabit. Nam non in Attica bellum erit, quemadmodū aliquis putat, sed illic unde Attica sumit emolumentum. Est autem illi pecuniarum prouentus à socijs, eritq; etiam maior si nos in potestatem redegerit. quoniam neq; alius deficiet, & nostra illorum fient. Nos quoq; duriora patiemur quā qui iam pridem seruierunt. Quod si nobis impigre uos auxilium tuleritis, tum ciuitatem accipietis praeditam magna classe, cuius in primis uos indigeris, tum Athenienses facilius destructis, subtractis eorum socijs, cum quib; sit audacius desciturus, tum eam quae uos premit effugietis inuidiam, non opitulandi ijs, qui ad uos desciscunt. Si autem uos illorum liberatores ostēderitis, uires belli firmiores habebitis. Eru bescentes igitur frustrari Graecorum de uobis spes, erubescere Iouem Olympium, cuius in tēplo aequales uobis supplicesq; sedemus, protegente Mitylenaeos inita cum eis societate, nec proderet uelitis priuato quidem corporum periculo expositos, sed communem omnibus, si recte succedat utilitatem allaturos: communiorēq; perniciem, si recte non succederet, uobis frustra tentatis. Estote uiri quales & Graeci uos censent esse, & nostra necessitas desiderat. Talia Mitylenaei dixerunt. Quae cum audissent Lacedaemonij ac socij, approbassentq;, Lesbios in societatem recipiendos cēsuērunt. Et Lacedaemonij tanquam in Atticam expeditiōem sumpturi edicunt socijs qui aderant, ut primo quoque tempore cum duabus partibus praesto essent: & ipsi in primis profecti, phalangas nauium apud Isthmum comparabant, ueluti illas ē Corintho subuecturi ad mare quod Athenas spectat, ut hostem classe pariter, ac peditatu inuaderent. Et hi quidem haec strenue confecerunt. Ceteri quoque socij lente conuenerunt, tum occupatione fructuum legendorum, tum tadio militandi. Eos cum intelligerent Athenienses per contemptum hostilis imbecillitatis se instruere, cētum naues armauerunt, uolentes declarare, non recte illos sentire, seq; praeterquam quod classem mouerunt, uel quae ad Lesbum, uel quae circa Peloponnesum esset, facile posse resistere. Ingressi si eas tam ipsi praeter equestris & secundi ordinis homines, quā peregrini, praeteruēcti Isthmum sese ostentabant, & in Peloponneso solum quacunque eis uidebatur egrediebantur. Hanc Lacedaemonij classem longe maiorem opinione cernētes, arbitrati et falsa esse quae à Mitylenaeis referebant, & sibi rem arduam, cū neq; socij adessent, & triginta naues Atheniensium, quae circa Peloponnesum erant uicina urbis ipsorum uasta re nuntiarentur, domū redierunt. Post haec aedificata classe quam in Lesbum dimitterent, quadraginta naues per ciuitates edixerūt, delecto Alcida nauarcho qui illuc se cōferret. Athenienses ubi illos abire senserunt, & ipsi cum cētum nauibus abierunt. Per hoc tempus, quo profectae sunt haec naues, Atheniensium longe & instructissima & ornatissima classis fuit, et si circa belli initia tot numero & uel plures naues extiterunt. Centum enim Atticam, Euboeam, Salaminē custodiebant, totidem circa Peloponnesum uolabant, praeter illas quae ad Potidaeam & alibi erāt, ut in summa fuerint una aestate ducetā quinquaginta. Quae res praecipue pecuniam exhaustit, & illa Potidaeanā. Siquidem qui Potidaeam defenserunt milites (fuerūt autem principio tria millia, nec pauciores qui obsiderunt, tum mille & sexcenti qui prius cum Phormione abierūt) bi nas drachmas singulis diebus acceperūt: alteram suo, alteram famuli nomine, eandem & uniuersae naues mercedem. Atque ita pecuniae primum consumptae sunt, & tot tantaeq; naues expletae. Per idem tempus Mitylenaei, quo Lacedaemonij apud Isthmum agebant, Methymnae tanquam proditiōem molienti bellum à terra intulerunt, adiunctis auxiliarijs, tentataeque urbe, cum res non procederet qua parte expectabant, in

Alcidas.

Classis Athe.

Stipendia clas
sariorū mili-
tum.
Methymna.

Antissam, & Pyram, & Erechsum abierunt. Quorum ciuitatum, cum & res stabilissent, & muros firmiores fecissent, festinabundi domū reuersi sunt. Eis reuersis Methymnaei cum copijs Antissam inuadunt. Sed ab Antissaeis auxiliarijsq; quibusdam, qui superueniant, perculsi, multis amissis ceteri trepide recesserunt. Haec ubi Athenienses rescierunt, ac Mitylenaeos terra potiri, nec illis prohibendis pares esse milites suos, mittūt ineunte autumno Pacheten Epicuri filium pro duce cum mille sui corporis militibus, qui in nauibus officio remigum functi cū Mitylenem appulissent, eam simplici muro cingunt, ac ualidis in locis castella excitant. Et Mitylene quidem utrinq; iam & à mari & à terra uehemētissime urgebatur, hyemsq; appetebat. Ceterum Athenienses ad obfidionem deficiente pecunia, tunc primum ipsi tributum contulerunt ducenta talenta, & ad socios legendae pecuniae gratia duodecim naues miserunt, Lyficle cum quatuor collegis duce. Is cum alia loca circumuectus illinc pecuniam exegisset, ex Myunte per Maandrium campū transgressus Cariam ad collem usque Sadium, à Carijs Anaei & Peloponnesibus & Boeotijs obsidebantur, cum & penuria rei frumentariae laborarent, neque in Atheniensibus ulla spes defensionis esset, neque alia salus ostenderetur, consilium ineunt ipsi, & qui una circumsidebantur Athenienses, primum ut superato hostium muro omnes exirent, si ui consequi possent, autoribus Theaeneto Timidi uiro uaticino & Eupolpida Daimachi filio, qui ipsis praerant, deinde dimidia parte, quod ingens existimaret periculum, reformidante, ad ducentos fere ac uiginti in sententia exeundi permansere in hunc modum: Scalas ad altitudinem muri fecerunt, sumpta illius mensura ex laterculorum coagmentatione, qua parte murus ad eos spectans tetriorio carebat. Numerabant autem permulti pariter coagmenta lapidum, quorum nonnulli erant aberraturi, sed à pluribus uera ratiocinatione coniectabatur, cum praesertim sapius numerarent, & cum nō longe abessent, facile murus in id quod uolebat subiectus oculis erat. Itaque in hunc modum proceritatem scalarum ex crassitudine laterum coniectantes, instar muri ceperunt. Erat autem Peloponnesium muri structura huiusmodi: Habebat is duos ambitus, alterum Plataeas uersus, alterum exteriorem, si quis Athenis adoriretur, sexdecim inter se pedum spatio distantes. Quo in spatio habitacula custodum aedificata erant, distincta quidem sed continua, ita ut unus solidus murus uideretur, uterque pinnas habens, & ad decimam quāque pinnam ingentes turres, eiusdem quae murus crassitudinis, & ad eius frontes intrinsecus extrinsecusq; tendentes, ne transitus circa, sed per eas esset. Noctibus, quoties imber erat, illi relictis pinnis custodias ē turribus parum remotis ac superne tectis agebant. Huiusmodi quem obseruabant Plataenses murus erat. Qui postea quā rem instruxerant, obseruata nocte quae & pluuia & uento turbida esset, & praeterea sine luna, exierunt duceb; eisdem qui conatus autores erant. Et primum fossas quae ipsos ambibant, transeunt. deinde muro succedunt ignaris hostium custodibus, utpote non prospicientibus propter tenebras, nec exaudientibus accedentium strepitum uento obstrepente. Et nihilominus isti ne arma inuicē offensa sensum praeberēt, multū inter se distantes ibant. Erant autem leuiter armati sinistro tantum pede calceato, ne in luto laberētur. Igitur quā interturrim erat pinnis subeunt, scientes illas esse desertas, primi q; conscendunt qui scalas tulerant admouerantq;. Deinde duodecim pugione solū ac thorace armati, duce Ammea Corcebi filio, qui & primus ascendit. Hunc sex qui sequebantur utraq; superant turrim, post quos deinde succedunt alij cum eadem armatura ac iaculis à tergo horum, quo facilius procederent. alijs scuta gestantibus, & cum prope hostes uentum esset tradituris. Vbi maiore ex parte muros euaserant custodes turrim sensere. Nam quidam Plataensium apprehensam in ascendendo regulam ē pinnis eiecit, quae cadens sonitum fecit, statim quae à custodibus uociferatum est. Exercitus quoque ad muros contendit, non enim sciebat quidnam discriminis foret, nocte obscura & procellosa, & alioqui q reliqui erant in urbe Plataenses egressi Peloponnesiū

Pyra.
Erechsum.

Pachetes.

Sandi. collis
Anaeij.Theaenetus.
Eupolpidas.

murum, diuersa quàm qua sui conscenderant parte inuadunt, ut quoniam illis me-
tem hostis auerterent. Tumultuabantur itaque Peloponneses in loco manentes, nemo
tamen eorum ex custodia opem ferre audebat, sed in ancipiti erant quidnam accidisset
coniectantes. Eorum trecēti illi quibus datum negotium erat, ut si quid opus esset sub
fidio forent, e muro ad uociferationem processerunt. Facesque hostilis aduentus indices
Thebas uersus sublatae sunt. Plataenses & ipsi ex suo muro complures excitant faces,
prius ad hoc ipsum preparatas, ut hostis, quid sibi lumina uellent incertus, & aliud ali-
quid contigisse, quàm quod erat existimans, opem non ferret dū socii sui qui exierant,
fugam ac tuta capefferent. Interea Plataensium quicumque primi conscenderant, utra-
que turri custodibus occisis potiti, earum transitus ne quis illac subsidio ueniret, tuta-
bantur: & admoventes e muro turribus scalas plerosque in superiora recipiebant, ipsi
qui pro turribus stabant missilibus eos qui ueniebant auxilio, superius inferiusque arce-
tibus. Eo quod plures interea scalas ipsi iam plures admouebant: simulque deiectis pinnis
per interturrium ascendebant, & subinde qui recipiebantur crepidini fossae imminēs
sagittis illinc atque iaculis incessebat, si quis hostium auxilio ueniret ad prohibendum
tempestiuum transitum fossae. Vbi omnes transierunt murum, sed aegre & nouissime,
qui de turribus descenderunt, ad fossam tendunt, ibique ex aduerso se offerunt trecēti il-
li lumina gestantes. Quibus eo magis conspectis, Plataenses eadem causa minus ipsi
conspiciendi, praeter quàm quod in obscuro erant pro crepidine fossae stantes, nuda cor-
porum missilibus feriebant. Ita postremi quoque fossam transierunt difficulter tra-
men & operose. Nam eius aqua non ita in solidam concreuerat glaciem ut permeare
posset, sed aquosa glacies erat, qualis Subsolano potius quàm Aquilone flante sub sole
esset, & eo uento nox illa pluuiosa fossae aquam uehementer adauxerat, quā uix exan-
tes transierunt, & ipsi magnitudinem tempestatis potissimum ad fugam elegerant. Illi
linc digressi, uiam quae Thebas fert ire conferti pergunt, ad dextram habentes Iunonis
delubrum ab Androcrate conditum, quod uidelicet existimarēt minime creditum in
id se iter deflexisse, quod ad hostes ferret, & simul conspiciantur Peloponneses cum
luminibus persequentes uiam, quae per Citharonem, & Capita quae uisus Athenas du-
cit. Vbi sex septem uel stadia Thebas uersus perrexerunt, diuertentes uia, quae per mon-
tem ad Erythras & Nysias fert abierunt, adeptique montes Athenas perfugerunt nume-
ro ducenti duodecim ex pluribus. Siquidem nonnulli eorum antequam murum con-
scenderent in urbem reuerterunt, unus sagittarius in exteriori fossa captus est. Pelopo-
nenses, postquam a ferendo subsidio destiterunt, in sua quisque statione manserunt.
At Plataenses ex urbe nullius eorum quae contigerant gnari, ceteris qui redierant, ne-
minē superesse renuntiantibus, ubi illuxit caduceatorē miserūt de mortuis recipiēdis,
sed re comperta destiterunt: Atque hunc in modum Plataenses munitiones transgressi fa-
lutem sibi pepererūt. Sub extremū eiusdem hyemis ex urbe Lacedaemone missus est
cum trirēmi Mitylenen Salathus Lacedaemonius, quod in Pyrrham pedestri illinc
itinere per aluē quendam torretis, quā munitiones transiri poterant, occulte ingressus
est Mitylenen, retulitque primoribus expeditionē in Atticam fore, et quadraginta naues
quae auxilio ire debebāt pariter affuturas, seque cum harum rerum tum aliarum curanda-
rum gratia praemissum. Vnde Mitylenae sumpta fiducia minus ad Athenienses an-
mo inclinabantur, ut cum eis conuenirent. Atque haec hyems quartusque annus belli ex-
cessit quod Thucydides conscripsit. In sequentis aetatis principio Peloponneses
postquam Alcidas, qui eorum erat nauarchus, cum quadraginta nauibus cum que
mandatis miserunt, ipsi ac socii Atticam inuaserunt, ut Athenienses utrinque districti,
minus possent nauium Mitylenen mittere, ac rerum gerere. Praerat huic expeditio-
ni pro rege Pausania Plistoanactis filio adhuc pupillo Cleomenes patruus, popula-
ti autem sunt ex Attica cum ea quae prius: & si quid refruticauerat, tum ea quae
superioribus expeditionibus intacta reliquerant. Quae expeditio post secundam
acerbissima omnium Atheniensibus extitit, Quoniam hostis aliquid in Lesbo per-

Plataenses per
castra hostium
perrumpentes
fugam capessunt

Iunonis templi
Androcrates.

Capita quae
uisus.

Salathus.
Pyrrha.

5. Anni initium

Cleomenes.

suam classem quasi iam appulsam, ut audiret expectans, passim discurrendo pleraque ua-
stabat. Sed cum nihil ex sententia eueniret, & res frumentaria defecisset, in suam quisque
ciuitatem discessit. Mitylenae interim cum tandiu naues ex Peloponneso non uenirent, fru-
mento iam defecto, ad transigendum cum Atheniensibus adacti sunt, idque ob hanc causam:
Salathus ne ipse quidem iam naues expectans, populum prius leuiter armatum ad se ar-
mandum inducit, tanquam in Athenienses exiturus. Vbi arma sumpserunt, oppidani
iam non migratibus obtinebant, factisque agminibus uidebant proceres exhibere fru-
menta, ac uiritim diuidere, affirmantes alioqui se urbem Atheniensibus prodituros. Quod
ubi cognouerunt quod res administrabat, cum neque ad prohibendum pares essent, et in periculo
futuri si a pactioe excluderent, communiter pacti sunt cum Pachete atque exercitu, ut Athe-
niensibus liceret de Mitylenaeis consultare quam uellent satisfactionem, utque ipsi exerci-
tum intra urbem reciperent, & legationem pro se Athenas mitterent: & dum illa rediret,
Paches neminem Mitylenaeorum, neque occideret, neque alligaret, neque captiuum duceret. Et
haec quidam conuentio fuit. Atque qui praecipue cum Lacedaemoniis tractauerant, sibi time-
tes, ad ingressum exercitus expectare non sustinuerunt, sed apud aras pariter considebant.
Quos illinc excitatos Paches ne quid iniuria fieret transmisit in Tenedum, quousque Athe-
niensibus aliquid uideretur. Antissam quoque missis eodem trirēmi, in potestate redegit,
& cetera, quod ad exercitum attinet pro suo arbitrio constituit. Peloponnesium uero qua-
draginta naues, quas subito uenisse oportebat in circueunda Peloponneso, tempus triue-
re, et in cetera nauigatione otiose uenientes, latuerunt quidem qui ex urbe erant Atheni-
enses, quoad Delum tenuerunt: Illinc digressi apud Icaron & Myconum primum acci-
piunt in deditionem uenisse Mitylenen. Ceterum uolentes rem exploratam habere, ad
Embatum Erythrae se conferunt septimo ferme a capta Mitylene die. Ibi comperto
negotio, de rebus praesentibus deliberabant. Quibus Teutiaplus Eleus ita locutus est:

Oratio Teutiapli.

Alcidas ceterique collegae mei qui adestis Peloponnesium duces, mihi uidetur no-
bis Mitylenen esse nauigandum prius, quam palam sit quemadmodum apud nos agatur.
Offendimus enim ut credibile est pleraque incustodita apud homines urbe recens poti-
us, praecipueque a mari, quae ex parte nec ipsi hostium quēpiam uenire suspicant, & nos ma-
xime ualidi sumus. Credibile quoque est eorum peditatum, ut in uictoria negligentius age-
tem, & per hospitium dispersum. In quos, si & repentino & noctu irruamus, spero fore,
ut cum ipsis qui intus sunt, si quis superest nostri studiosus, optata consequamur. Neque
nos periculi pigeat, existimantes nihil aliud in bello, quam ex huiusmodi rebus accidere no-
uitatis: hoc si quis dux, & intra se seruet, & in hoste obseruans illum adoriatur, plerum-
que compos est uoti. Haec demum locutus ille Alcidas non persuasit. Alii nonnul-
li ex Ionia exules, & Lesbii qui una nauigabant hortabantur, quandoquidem periculum
metueret, aliquam in Ionia urbem, aut Cumam in Aeolide occuparet: ex qua urbe pro-
deuntes Ioniam ad defectionem inducerent, spem enim esse nullis se inuitis uenturos,
& hunc, quamuis maximus esset, Atheniensibus prouentum, non modo crepturos, sed
etiam praerepturos si inuaderet. Arbitrari se quoque dicebant persuasum iri Pissuthne
ad belli societatem. Alcidas ne his quidem acquieuit, suaeque sententiae plurimos e con-
silio socios habuit: ut quoniam eum Mitylene frustrata esset, rursus in Peloponnesum
quamprimum reuerteretur. Itaque cum Embato soluens appulisset ad Myonesum, quae
est insula Teiorum, per multos captiuos quos nauigando interceperat trucidauit. Et
cum Ephesum subiisset, adierunt eum Anaxorum Samiorum legati, negantes ipsum recte
asserere Graciam in libertate, si illos necaret, quod neque arma contra tulissent, neque hostes ef-
frent: sed tantum Atheniensium necessario socii forent, ut nisi desineret paucos ex hostibus
sibi conciliaturos, pluresque amicos pro hostibus habituros. Quibus persuasus Alcidas quoscum-
que iam habebat Chiorum & ex alijs alijs missos fecit. Nam hostes conspectis nauibus non
refugiebant, sed potius tanquam ad Atticas accedebant, minime timentes ne Atheniensibus
maria tenentibus, naues Peloponnesium Ionia unquam transmitteret, Alcidas autem ex Epheso

Mitylenaei cum
Atheniensibus
paciuntur.

Tenedos.

Icarus.
Myconus.
Embatum.
Teutiaplus.

Pissuthne.

Myonesus in-
sula.

raptim abiit, fugamq; fecit. Conspectus enim fuerat à nauibus Salaminia & Parala cū adhuc ad Claron in ancoris esset: quæ naues ab Athenis cursum tenebant, quæ ne se persequerentur ille ueritus, alto ferebatur, tanquam nusquam à terra sua sponte nisi ad Peloponnesum applicaturus. Pacheti Atheniensibusq; cū undiq; tū uero ex Erythra huius rei nuntius affertur. Quippe cum Ionæ urbes muris careant, ingens metus subibat, ne Peloponneses cum classe prætereuntes, etsi non haberent in animo manere, tamen diripeert, ut in quasq; inciderent urbes. Salaminia quoq; nauis ac Paralus sese hostem ad Claron uidisse referebat. Eum Pachetis enixe persecutus usq; ad Latmō insulam, postquam adipiscendi spes abfuit, retro rediit, existimans se lucrifecisse quod illas in alto nusquam adeptus esset, ne castra munire, & custodias agere, & ipsos aggredi necesse fuisset. Cum rediit Notion urbem Colophoniorū tenuit, quam Colophonii incolebant, eius arce ab Itamane & Barbaris irrumpentibus per domesticam illos seditionē capta, eodem fere tempore, quo Peloponneses iterum Atticam sunt ingressi. Rursus in Notio, inter eos qui illuc cōfugerant, & pristinos oppidanos seditionē orta, alteri accessa à Pistuthne, & ab Arcadibus, ac Barbaris auxilia in muris urbē intersepientibus habebant, & qui in arce Medis fauebant recepti pariter rempu. administrabant; alteri cū se fuga subduxissent exules Pachetem accersierunt. Hic Hippiam eorum qui intra muros illos erant ducē, ad colloquium euocauit, ut si nihil quod placeret illi dixisset, rursus eum in muros saluum sanumq; restitueret. Et ille ad hunc processit. Hic eo in custodia sine uinculis haberi iussu, munitiones repente adortus nihil tale expectantes Arcades capit, ac Barbaros quicunq; intus erāt occidit. Dehinc Hippiam sicuti pepigerat introductum comprehendit, sagittisq; conficit. Colophonii Notion restituit, præter eos qui cum Medis sensissent. Eo postea Athenienses coactis omnibus, si quis usquam erat, Colophonii, secundum ipsos legis colonos ad habitandum Notion miserunt. Et Pachetis Mitylenē reuersus, Pyrrham & Erephon in deditionem redegit, caprumq; Salathū Lacedæmonii in urbe latitantem Athenas misit, pariter & eos Mitylenæos quos apud Tenedon deposuerat, & si quis alius ei uisus est extitisse seditionis autor. Dimissaq; maiore exercitus parte cum reliquis remansit ad constituenda arbitrio suo negotia Mitylenes, ac cæteræ Lesbī. Vbi Athenas iūq; à Pachete missi fuerāt puenere, Athenienses Salathum uita priuarunt licet pollicentem, cum alia quædam, tum uero à Platæis (adhuc enim obsidebantur) se Peloponneses abducturū. De reliquis autē cū ad cōsiliū relatum esset, præ indignatione censuerunt non modo qui adessent, sed omnes etiam qui puberes essent Mitylenæorum interficiēdos, impuberes uero ac scæminas in seruitutem redigendos, dantes crimini tū quod descissent, cū non ea cōditione, qua ceteri sub imperio forent, tum uel magis quod naues Peloponnesium ad opem eis ferendam ausæ essent in Ioniam cum periculo ire, non enim subito consilio uidebantur descivisse. Mittunt igitur propere triremem nūtiatam decreta Pacheti, imperatumq; ut Mitylenæos necaret. Postero die subit eos pœnitentia quædam, et facti reputatio, uisumq; scæuum ac uehemens decretum totam necare ciuitatem, potius quàm eos qui aurores mali fuissent. Quod ubi senserunt Mitylenæorum legati, & qui eis studebant Athenienses additis primoribus, haud ægre persuaferunt, ut de eo iterum ad cōsiliū referret, quibus & ipsis notum erat maiore ciuium partem uelle per aliquos ad se rursus de re eadem referri. Coactaq; confestim concione, aliæ dicebantur à singulis sententiæ. At Cleon Cleæneti filius, cuius euicerat pridie de occidēdis sententia, ciuis alioqui omnium uiolentissimus, & maximæ, ut illa tempestate, apud populum autoritatis processit iterum, atq; ita uerba fecit:

Oratio Cleonis apud Athenienses.

Cum sæpe aliās ego statum popularem animaduerti inualidum esse ad aliis imperandum, tum præcipue nunc in uestra de Mitylenæis pœnitentia, etem quia securre inter uos quotidie, & sine infidiis agitis, eodem modo erga socios estis affecti, & quicquid aut illorum oratione persuasi delinquitis, aut misericordia tribuitis, nō sentitis id

ad uestrum periculum pertinere, & ad nullam eorum gratiam uos emolliri: non considerantes imperium quod habetis, esse tyrannidē, & eos qui parent, ad insidiandū intentos, & inuitos parere: neq; ob id uobis dicto audiētes esse, q; læsi tamen eis ueniam datis, sed quia uiribus uestris potius quàm ipsorum beneuolentia superatis. Perniciosissimum autem ex omnibus est, si apud nos nihil eorum quæ decreueritis, stabile erit: nec intelligimus melius agi cum ciuitate quæ malis legibus dum constanter utitur, q̃ cum ea quæ bonis, sed inconstanter: utilioremq; esse imperitiam cum modestia, q̃ peritiā cum immodestia: ac tardioris ingenij homines administrare cōmodius plerunq; ciuitates, q̃ solertioris: nam isti tum legibus sapientiores uideri, tum semper excellere dicēdo in consultatione reip. uolunt, tanquam nulla sit alia materia maior, ubi uim ingenij sui ostendant, unde in multas calamitates ciuitates incidunt. Illi suæ peritiæ diffidentes, non abnuunt se legibus esse imperitiores: & cum inualidiores sint, quàm ut bene dicentis orationē resellant, potius ex æquo sunt iudices q̃ concertatores, ideoq; eis plerunq; feliciter cedit. Hunc in modum decet & nos facere, non facultate dicēdi, & solertiæ cōtentione subnixos, uestre multitudini aliter ac sentimus suadere. Quod ad me attinet, in eadem sententia sum: eosq; miror, qui iterum retulerūt de Mitylenæis, ac tempus teri permittunt, rem illis commodiorem qui iniuriam fecere, quàm nobis. Nam sic qui iniuriam accepit, remissius iram exercet, quàm ille qui fecit. In ulciscendo cum recentissima offensa est, tum maxime par supplicij sumimus. Miror quoque esse (quisquis is erit) qui contradicat, ostendendumq; sibi ducat iniurias quidem Mitylenæos nobis utiles esse, detrimenta uero non ad sociorum calamitatem redundare. Nunc palam est, aut fretum facultate dicendi contendere, aut quod euidenter sane est, id ē contrario ostendat esse incognitum, aut lucro euocatū, conari uos exulta oratione seducere. Huiusmodi ex controuersis ciuitas alijs quidem emolumenta præbet, ipsa uero in discrimen adducitur. Cuius rei penes uos culpa est, qui prauè institutis ista certamina, quicq; consueuistis esse uerborum spectatores, operum auditores: cōstantes ita maxime posse fieri futura ut quisq; optime dixerit: & ex iam factis nō id certius existimantes esse quod ipsi uidistis, quàm quod audistis, delinēti pulchrorum cōmendatione uerborū. Itaq; faciles estis falli nouitate sermonis, difficiles animo ad exequendum quod probatum esset: serui semper ineptiarum, consueta fastidientes, & se potissimum singuli cupiētes posse dicere. Si hoc nequeatis, astipulantes ijs qui talia dicunt, ut eorū sequendo sententiam, non uideamini illis inferiores esse. Quinetiam alio aliquid acute dicēte, proni ad id qd dicitur laudandū, & ad significandum uos anteq̃ diceretur sensisse, cum tardi sitis ad ea prouidenda quæ illinc sunt euētura, aliud quærentes (ut sic dicam) quàm ea quibus uiuitis, ne præsentia quidem satis intelligentes, prorsus uoluptate aurium capti, ac similes spectatoribus sophistarum, sedentibus potius quàm de rep. consultantibus. A quibus ego uos conabor abducere, ostēdens unam Mitylenæorum ciuitatē, præcipuam uobis iniuriam intulisse. Nam si qui aut imperium uestrum ferre nequeant, aut q; ab hostibus compellantur desciscunt, ueniam do. Si uero hi qui insulam tenent & urbem muris præditam, ubi nisi à mari formidolosus est hostis noster, & ubi ipsi contra illum non sunt indefensi, instructa iam classe liberi, præterea & à nobis ante omnes in honore habiti hoc egerint, quid aliud quàm insidiati sunt, inferentes potius bellum, quàm desciscētes à nobis? Defectio enim eorum ē, quibus aliqua uis infertur. Captarūt quoq; per inimicissimos nostros nos perdere, qd indignius est, quàm si suis ipsorum uiribus nos bello petissent. Quibus nec calamitates uicinorum exemplo fuerūt, quicunq; iam post rebellionem à nobis superati sunt: nec præsens sua felicitas segnitiam attulit. ne in pericula uenirent, effecti que ad futura audaces, maiore quidem spe quàm pro uiribus, sed minore quàm uoluntas fuit, bellum sumpserunt, antefendam iustitiæ potentiam rati. Nulla enim iniuria lacesciti, ob id quo se superaturos arbitrati sunt, nobis arma intulerunt. Siquidem solet usu uenire in ciuitatibus, præsertim ijs qbus breui & insperato felicitas contigit, ut ad insolentiam

Tria reip. per
niciofa.

tiam conuertantur: & plerumque quæ secundum rationem hominibus prospera eveniunt, stabiliora sint, quam quæ præter opinionem. Faciliusque prope dixerim esse propulsare aduersa, quam tutari secunda. Decuerat autem iam olim Mitylenæos nihilo pecuniaris honore quam ceteros à nobis affici, nam non eorum petulantia precessissent. Et alio qui natura comparatum est, ut obnoxius sibi quisque contemnat, non obnoxios admittatur. Plectantur itaque nunc pro magnitudine sceleris, neque paucis culpam imputantes, populū absoluant. Cuncti namque nos pariter inuasit: quibus liceret nunc, si ad nos confugissent, rursus in urbe degere. Sed quia existimant tutius periculum esse, si paucos res ageretur, ipsi quoque defecerunt. Respiciat quinetiam ad socios: quorum si eandem poenas infligatis, & ipsi qui coacti ab hoste, & ipsi qui uoluntarii defecerunt, quem tandem fore existimatis, quem non ad deficientem quantulumque causa impellatis? cum is si prospere cedit, liber sit: si minus, nihil intolerandum patiat. Ex quo nos in omnibus ciuitatibus periculum subibimus tum pecuniarum, tum corporum: & si ciuitatem expugnauerimus, ea profligata, prouentibus per quos uires habemus, in posterum carebimus: si non expugnauerimus, ipsos præter eos qui nunc sunt hostes habebimus: et quo tempore nos oportet aduersus illos stare, in bello sociali occupabimur. Non igitur conuenit spem eis proponere aut sermone persuasam, aut pecunijs empta uenia consequenda, tanquam hominum more peccauerint. Non enim inuiti læserunt, sed scientes insidiati sunt. Quod citra uoluntatem sit, id dignum est uenia. Itaque ego tunc primum repugnaui, & nunc ne decretorum uestrorum uos poeniteat repugnare ue tribus rebus imperio perniciosissimis delinquantis, misericordia, uoluptate, orationum lenitate. Nam misericordiam quidem ipsi qui similes sunt, tribui iustum est, non ipsi qui nec est diuerso misererentur, & necessario se perpetuos constituerunt hostes. Oratores autem qui dicendo oblectant, habebunt alias minoribus in rebus dicendi certamen, non ubi ciuitas paululum oblectata faciat magnam iacturam, & ipsi ob bene dicta bene accipiantur. Lenitas uero potius illis exhibetur qui in posterum morigeri, qui nihilominus hostes atque iidem futuri sunt si relinquuntur. Atque (ut semel omnia dicam) si mihi assensu fueritis, quæ iusta sunt & utilia, circa Mitylenæos agatis: si minus, neque illis gratificabimini, & uos ipsos potius condemnabitis. Quippe si recte isti defecerunt, profecto uos non legitime imperatis: quanquam & si non legitime, tamen cum hoc agendum uobis censeatis, oportet uos legitime, non ex uestra utilitate de ipsis supplicium sumere, aut certe ab imperando desistere, ac sublato periculo, bonorum uiro rum fungi officio. Refundatis agendum eandem in autores poenam: ostendatis quod uos non exulcerato esse animo in ulciscendo, licet euaseritis, quam illi fuerunt & in insidiando, cogitantes quam ipsi si uicissent, credendi sunt fuisse facturi, qui præsertim iniuriam facere coeperunt. Qui nulla iniuria irritati, ad lædendum ueniunt, non ad perniciem tendunt, suspicantes periculum, quod eos manet ab hoste quem relinquunt. Quis enim à quo non oportuit læsus est, acerbior est (si euasit) in illum quam iustum in hostem. Nolite ergo uestri ipsorum fieri proditores, & animo quam proxime accedentes ad ea quæ passuri fuistis, prout nihil præoptastis quam ut eos caperetis, nunc talionem reddatis: non protinus ob præsentem statum emolliti, nec cladis quæ tunc uobis impendebat obliti. Plectite istos pro merito: pariter & ceteris socijs insigne præbere exemplum, quisquis descierit, eum à uobis morte multandum. Hoc enim si cognouerint, uos deposita cura minus cum uestris ipsorum socijs, quam cum hostibus decerebitis: Hæc Cleon. Post quem Diodorus Eucratidis filius, qui maxime in superiore concione contradixerat ne Mitylenæi necarentur, processit, atque ibi huiusmodi uerba habuit.

Oratio Diodoti dicentis sententiam Cleoni contrariam.

Consultationi
bonæ contra-
ria.

Neque illos ego qui de Mitylenæis iterum ad consiliū rerulerunt accusandos putato, neque illos laudandos, qui maximis de rebus sapius consultari uerant. Statu quo duo præcipue contraria esse ad bene consulendum, celeritatem, & iram: Quorum alterum inscite fieri amat, alterum temere ac parum considerate: & cum qui repugnat,

quin res uerbis doceatur, aut amentem esse, aut putare sua aliquid interesse. Amentem quidem, si quo alio modo censet fieri posse, ut futura quæ latent, nisi oratione patefiat: Sua autem interesse, si uolens aliquid turpe persuadere, non arbitratur de eo se posse belle dicere, sed eos qui ex aduerso dicturi & qui audituri sunt, deterrere criminando. Verum illi odiosissimi sunt qui contradicentibus præiudiciū aliquod corruptelæ opponunt. Nam si imperitia obijceretur, cuius sententia in senatu non uicit, pro imperitior utique is, non pro iniustior discederet. Obiecta uero iniustitia, idem siue eius sententia uicit, suspectus sit: siue non uicit, iniustus habetur, non solum iniustus. Ex quo etiam respublica detrimento afficitur, deficientibus ipsi hoc timore qui consultant, quæ si melius eum ea ageretur, si tales ciues nulla facultate dicendi præditos haberet, quod ita minimum ad peccandum homines inducerentur. Porro debet & ciuis bonus non absterre alios à contradicendo, sed ex pari loco demonstrare se meliora dicere: & bene morata ciuitas nullo eum honore afficere, qui præ ceteris bene consuluerit, sed nec honorem quem ille habet imminuere. Item eum qui in consulendo inferior fuit, nullo dedecore nedum supplicio prosequi. Ita enim & is cuius sententia probata est, quæ minimum uel ad gratiam uel aliter ac sentit, quo plus honoris consequatur, loquitur: & is cuius sententia probatur, quam minimum concupiscet eadem ratione gratum faciendo conciliare sibi multitudinem. Quorum nos contraria agimus, qui si quis de corruptione suspectus sit, etiam si optime dicat, tamen inuidia lucri nodum explorati, exploratam ciuitatis utilitatem repudiamus. Nec dubium est, statim cum audiuntur, non minus suspecta bona esse quam mala. Ex quo oportet ut similiter & qui optima, et qui pessima ciuitati uult persuadere, dolo id & mendacio agat, nec possit ob has præstigias ex professo quippiam illi soli prodesse, nisi decipiat. Nam qui propalam largietur ei aliquid, is in suspicionem ueniet, ne id clā lucrifacere uelit. Enim uero decet nos qui ex hoc loco de rebus summis tanti momenti dicimus, longius prospicere, quam uos qui ex propinquo consideratis: cum præsertim nos rationem reddere debeamus consilij nostri, uos non debeatis uestræ auscultationis. Nam si is qui persuasit, & is qui persuasus est, æque multarentur, profecto uos modestius iudicaretis. Nunc si quando destituti spe estis, unam persuasoris sententiam cum iracundia plectitis, non uestras ipsorum quæ frequentes unā peccastis. Ego autem neque contradicentis pro Mitylenæis processu, neque quempiam accusaturus. Non enim de illorum facinore nobis certamen est, si sapiamus, sed bene de nobis consulendo. Neque eis, si nocentes plane asserere uolo, idcirco uitam adimi iubebo: neque si qua uenia dignos, idcirco ueniam dari, nisi constiterit idē ciuitati conducere. Quippe cum existimem de futuro nos magis, quam de præsentis consultare: & hoc quo Cleon præcipue nititur, utile esse ad cohibendas in posterum rebelliones, utile esse poenam proponi mortem, ego ē contrario interpretor, ac melius aliter rem esse casuram. Quæso ne præ istius ad persuadendum appositæ oratione, utilitatem meam respuatis. Nam eius oratio cum sit ad iustitiam propensior, forsitan apud uestram quæ nunc in Mitylenæos iram est præponderet. Verum nunc non disceptamus nos iudicio cum illis, ut de iure quæri oporteat: sed de eis deliberamus, quemadmodum nobis sint utiles. Est quidem multis in ciuitatibus constituta mors poena, non modo huiusmodi criminibus, sed etiam minoribus: tamen spe sollicitati homines periculum adeunt, neque unquam ad hoc aliquis accessit, qui opinaretur nequaquam in fidias sibi successuras. & quæ ciuitas unquam non ideo deficit, quod crederet se maiorem habere quam habebat apparatus, uel suum, uel sociale? Ingenitum natura est omnibus, & priuatim & publice delinquere. Nec ulla lex tanti est, quæ istud prohibere possit, cum per omnia sit itum supplicia, si quo modo his terroribus homines à facinorosis minus læderentur. Nec ab re olim maximis sceleribus mitiores fuerunt poenæ constitutæ. Harum pleræque, cum iam eas tempore præuaricamur, in mortem reductæ sunt. Quam tamen & ipsam præuaricamur. Itaque aut aliquis isto uehementior inueniendus est terror, aut ne iste quidem coercebit. Nempe huic ex necessitate ino-

Spes.
Amor.

Fortuna.

pia praebet audaciam, illi auaritiam opes per insolentiam ac timorem, illis alia accidia causa. Impetu homines ut suo quisque occupantur insanabili, & potentiore quam ue reprimatur, in periculum deducuntur. Praeterea plurimum officium spes ac amor: hic quidem dux, illa uero comes: hic insidiarum uitandarum immemor, illa prosperitatem fortunae suggerens. Ex quo fit, ut quae incerta sunt praemia, potentiora sunt poenis quae subiectae sunt oculis. Accedit his fortuna, quae nihilominus ad euocandos animos pollet. Nam ex inopinato oblata aliquando uel ex minoribus causis ducit aliquem ad periclitandum: nec minus ciuitatem, imò tanto magis, quanto de maioribus ei res est, deliberare de imperio propagando, & quisquis ceteris cum ciuibus iunctus inferte plus quiddam spei sibi proponit. Denique & impossibile, & ingentis uicordiae est, credere quoties humana natura ad aliquid agendum concitata, impetu tendit, ulla prohiberi aut legum uel, aut alia difficultate. Quare non oportet nos neque mortis poenam quam fideiussore confisos, de Mitylenaeis consulere deterius, neque ad desperationem illos qui defecerunt impellere, tanquam eis poenitere non liceat, neque breuissimo tempore delictum eorum eluere. Considerate namque, si qua nunc ciuitas quae defecerit, non sit non desperandam sibi à uobis salutem: eam de se dedenda conditiones accepturam, adhuc habentem unde reddat uictoribus impensas belli, in posterum tributa soluat. At illo modo quam tandem putatis, quae non & melius se quam nunc fecit, ad bellum instruat, & obsidionem ad extrema perferat? An idem ualeat diu post & confestim in deditioem uenire? Et nobis quomodo detrimentosum non sit, dum illi se dederere culant, nos sumptus facere in obsidendo? Et si capimus, profligatam capere ciuitatem, & emolumentis ex illa deinceps priuari, propter quae sumus nos hostibus pares? Quapropter non tanquam iudices debemus nos exacte de nocetibus sumere supplicium, sed considerare quemadmodum in futurum rationem habeamus pecuniarum suppeditandarum, ex ciuitatibus moderate multatis, nec custodire eas ex legum seueritate, sed ex operum sedulitate. Cuius rei nunc contrarium facimus: qui si quem liberum, sed uel alterius imperio subditum, & merito repetentem deficiendo libertatem subigimus, trucidat in eum putamus animaduertendum. Oportet non ualde plectere liberos homines quod rebellant, sed ualde custodire antequam rebellent, & anteuertere ut ne ueniant quidem in huiusmodi cogitationem: cum quae ceperimus, pro minima culpam hanc eis imputare. Animaduertite praeterea quantum sitis peccaturi, si Cleoni assentiimini. Nunc quidem singularum ciuitatum populus in amorem uestri propensus est, & aut non deficit cum potentibus, aut si deficere cogatur, continuo defectionis autoribus infestus est. Ita ciuitatis illius uulgus uestri studiosum habentes, pergit in bellum. Quod si populum Mitylenaeum occiditis, qui & tunc defectionis exarsit, & ubi arbitrium armorum nactus est ciuitatem tradidit, primum in bene meritis eritis iniuri, peinde id quod maxime optant potentes, constituetis. Quippe ubi ad defectionem traxerint ciuitatem, protinus habebunt in partibus populum, proposita per uos eadem omnibus poena, tam ijs qui deliquerunt, quam ijs qui non deliquerunt. Qui si etiam deliquissent, dissimulandum est, ut id quod adhuc nobis superest sociale, non fiat hostile: & hoc ipse multo utilius arbitror ad imperij conseruationem, nos iniuriam accipere non inuitos, quam eos occidere quos non debemus. Nosque id quod Cleon ait reperietur, iustam ultionem eandemque utilem esse posse. Vos uero cum intelligatis haec meliora esse, nihil neque misericordiae neque lenitati indulgetes, quibus ne ego quidem adduci uos sino, ex his quae suasi mihi acquiescite: de ijs quos Pachestanquam noxios misit, per otium iudicate, ceteros illic habitare permitte. Haec enim & in posterum bona sunt, & hostibus iam formidolosa. Nam quisquis bene consultat, is contra hostes plus pollet, quam qui temeraria ferocitate ad facta prorumpit: Talia Diodotus. His sententijs dictis inter se maxime contrarijs, tamen res in controuersia fuit apud Athenienses: & cum ad suffragia uentum est, parè uerbaque sententia numerum tulit, & Diodoti superior fuit. Mittunt itaque aliam e uel

Diodoti sententia.

gio triremem, ne forte non affecuta haec priorem, quae uno ferme die & una nocte praecesserat, extinctam offenderet ciuitatem. Instructa est autem nauis à Mitylenaeis legatis & uino & hordeaceo pane: ipsique uiri promissis onerati, si alteram nauem praeruerent. Qui tanto studio nauigarunt, ut inter remigandum comederent panem uino oleoque maceratum, & per uices alij somnum caperent, alij remigarent, nullo flatu (quod fortunatum fuit) aduersante. Hunc in modum sibi instante, hanc nauim superior illa utique ad triste ministerium non festina, tantisper processit, dum Pachest decretum legeret, & ad exequenda mandata se praepararet. Ibi posterior superueniens, ne ciuitas perderetur prohibuit. Adeo Mitylene prope periculum uenit. Ceteros autem quos Pachest miserat, & praecipuos defectionis autores, ex Cleonis sententia Athenienses morte multarunt, numero paulo plures mille. Et muros urbis eorum demoliti sunt, & naues ademerunt, nec tributum postea Lesbij imposuerunt: sed diuiso loco (praeterquam Methymnaeorum) in tria milia partium, dijs trecentas dedicauerunt incertas: colonos inter se sortiti miserunt, iussis Lesbij in singulas partes eis pendere quod tannis binas argenti minas, ut ipsi colerent terram. Ademerunt praeterea quaecumque tenuerant oppida in continente Mitylenaei, unde postea Atheniensibus paruerunt. Et apud Lesbum quidem ita res gesta sunt. Eadem aetate post receptam Lesbum Athenienses, duce Nicia Nicerati filio, cum copijs aduersus Minoam insulam ierunt, quae ante Megara iacet, quaque Megareses (turri ibi extructa) pro praesidio utebantur. Volebat autem Nicias Atheniensibus illic custodiam esse breuiore spatio, & non in Budo ro atque Salamine: ne uel Peloponneses quoties illinc proficisceretur, laterent ipsorum triremes, quale prius contigerat latronum excursionibus: ne uel Megaresibus introire nauibus unquam liceret. Iam primum igitur à Nisaea duas quae prominebant turres machinis à mari expugnat, nauium inter illa & insulam accessum liberat: atque id continentis quae portem uersus per palustria mittebantur auxilia insulae, non ita multum distantia à continente, muro munit. Vbi hoc paucos intra dies confecit, mox relicto in insula apud murum praesidio, cum copijs rediit. Per eadem huius aetatis tempora, Plataenses cum iam comaeum non haberent, nec expugnari possent, cum Peloponnesibus transfugerunt ad hunc modum: Accesserunt illi ad muros urbis, eos isti ad propulsandum inualidi erant. Quorum imbecillitatem intelligens Lacedaemonius dux, noluit urbem uel capere. quippe cui ex Lacedaemone praecipitum erat, ut si quando cum Atheniensibus conueniret, & utrique ad reddenda oppida bello capta consensirent, non esse Plataeam reddendam, tanquam sua sese sponte dedidisset. Mittit autem ad eos caduceatorem qui diceret, nunquid se & urbem uellent ultro Lacedaemonijs dedere, iudicesque illos habere, de noxijs supplicium, de indemnato nemine sumpturos. Haecenus caduceator. Isti se & urbem (iam enim in ultima erat debilitate) dediderunt. Quos aliquot diebus pauere Peloponneses, usque dum ex Lacedaemone quinque iudices aduenerunt. Illi ubi affuerunt, nullam his accusationem proposuere: tantum accersitos percontati sunt, nunquid à bello moto de Lacedaemonijs ac socijs quippiam bene meriti essent. Hi respondentes, poposcerunt licere sibi longius dicere. Acceptaque dicendi uenia, delecti ex eis Astymachus Asopolai, & Lacon Aimnesti filius (cui publicum erat cum Lacedaemonijs hospitium) progressi, talia dixerunt:

Mitylenaeorum
discrimen &
multatio.

Lesbiorum multatio.

Nicias.
Minoae insula.

Plataensium &
Peloponnesium
foedera.

Astymachus
Lacon.

Oratio Plataensium apud Lacedaemonios.

EQUIDEM Lacedaemonij uobis habentes fidem, nos deditioem ciuitatis urbisque fecimus, non existimantes tale subeundum nobis esse iudicium, sed ciuile aliquod: neque apud alios iudices, ut nunc est, quam apud uos, & maxime de iure disputandum. Nunc autem ueremur, ne utraque nos sefellerit opinio. Suspiciamus enim merito, & certamen hoc nobis esse de uita, & uos non ex aequo ad iudicandum uenisse. Cuius rei signum est, quod neque ulla nostri accusatio quam debeamus refellere anteceffit, sed ipsi ut loqueremur poposcimus: & interrogatio uestra perbreuis fuit. Ad quam uera responsio, causa nostrae inimica est: falsa, coargui potest. Vnde

G ii

ἐρώτημα τὸ
βραχὺ λεγι-
ται ὁ Ἕλληνας.

dique itaque ancipiti in conditione constituti, & cogimur, & tutius quam tacere arbitramur, aliquid dicendo periclitari. Etenim id quod dici potuit, si dictum non est, for-
dicat mentem eorum qui in hoc casu positi sunt, tanquam saluti tunc futurum, si dictum
fuisse: & nobis præter cætera arduum est ad persuadendum uobis. Nam si ignoti es-
semus, afferendis testimonijs quorum essetis ignari, haud dubie proficeremur. Nunc
apud scientes omnia loquimur, ueritatem non quidem ne nobis (quos antea cognitos ha-
betis) hoc crimini detis, quod nostræ uirtutes uestrorum sociorum uirtutibus inferio-
res sint, sed ne ad aliorum gratiam iudicium subeamus iam peractum. Nihil tamen minus quod
iuris & aduersus simultatem Thebanorum, & erga uos ceterosque Græcos habemus,
exhibebimus ac persuadere conabimur, nostra benefacta recedentes. Etenim quod ad
breuem orationem pertinet, nunquid hoc bello de Lacedæmonijs socijsque bene me-
riti sumus, dicimus si ut hostes interrogamur, non fecisse uobis iniuriam, quod nullo
uos beneficio affecimus: sin ut amicos, nostra sententia uos peccasse potius bellum nos-
bis inferentes. At in pace quod eam nunc nos priores non rumpimus, & aduersus Me-
dum quod soli ex Bæotijs tunc ad uos accessimus, pro Græciæ libertate boni fuimus.
Siquidem cum mediterranei sumus, tamen apud Artemisium prælio nauali pugnaui-
mus: & dum in agro nostro dimicatum est, uobis ac Pausaniæ affuimus: & si qua alia
id tempus cum discrimine sunt à Græcis gesta, eorum nos omnium participes supra
uires extitimus. Vobis quoque separatim Lacedæmonij, cum maximus Spartam terror
circunstitisset, post terræmotum facta in Ithomen mancipiorum fuga, tertiam ex no-
bis ipsis partem auxilio misimus. Quarum rerum nefas est excidere memoriam. Et ta-
lem quidem priscis temporibus operam optimamque nauauimus. At hostes postea fu-
imus. Vos in culpa, qui nos societatem obsecrantes, cum à Thebanis angeremur, reie-
cistis: utque ad Athenienses tanquam uicinos confugeremus, iussistis, cum ipsi longius
qui essetis. In bello itaque nihil indignum à nobis neque passi fuistis, neque passuri. Quod si
ab Atheniensibus uestro iussu deficere nolimus, haud iniurium est. Etenim cum nos
illi contra Thebanos dum uos pigebat adiuuerint, prodere eos honestum non erat, præ-
sertim quos in societatem precibus adduxissemus, à quibus beneficia, à quibus ius ci-
uitatis accepissemus. Ex quo decuit, quæcunque nobis illi præcepissent, nos strenue ex-
equi. Quæ uos duces cum suis utriusque socijs egistis, siquid non probe egistis, facti cul-
pa non penes illos est qui secuti sunt, sed penes eos qui duces ad prauè agendum exte-
rerunt. Thebani cum alias multis iniurias nobis intulerunt, tum uero postremam hanc,
quæ ut nostris horum causa est quæ patimur. Nam cum urbem nostram fœderis tem-
pore & die solenni cepissent, merito eos supplicio affecimus secundum communem
omniū legem, quæ sanxit hostem multari licere à quo inuadaris: propter quem mul-
tatum, nunc haud recte nos plectimur. Nam si iustitiam præsentis utilitate uestra, ex il-
lorum commilitio metiemini, profecto non religiosos uos iudices esse declarabit, & co-
modo magis quam honesto inservire. Quod si uobis isti nunc utiles uidentur esse, certe mul-
to nos magis ac reliqui Græci tunc utiles extitimus, cum in maius essetis discrimen addu-
cti. Nunc enim uobis ad alios inuadendos animi uiresque assunt. At eo tempore Barbarus
seruitutem omnibus Græcis imponebat, dum isti cum illo fuerunt: ut iustum sit, huic no-
stro peccato (si quid peccauimus) opponi nostrum quo tunc erga uos fuimus studium,
quod ipso peccato maius esse reperiatis: & eo magis, quæ ea tempestate rari fuerunt à Græ-
cis, qui uirtutem obijcerent suam uiribus Xerxis: laudatque potius sunt, qui dum inuade-
rent, non habuerunt rationem utilitatis tutelæque suæ, malentes cum periculo audere pul-
cherrima: ex quibus nos fuimus, & quid præcipuo honore affecti. Quo nomine nunc ne
pereamus ueremur, secuti potius Athenienses iuste, quam uos astute. Etenim decet id de
eisdem rebus uos sentire pariter & declarare, nec utilitate re ulla alia metiri quam sociorum pro-
bitate: à quibus dum firma perpetuo gratia beneficij habet, præsens profecto quam alia
quando nobis debuerunt, gratia refert. Considerate quoque nunc à plerisque uos Græcis
existimari probitatis esse uirtutisque exemplar, Qui si de nobis iniquam tuleritis sententiam,

uideate (non enim occulte hanc causam iudicabit) ne factum uestrum non probetur, qui
de nobis bonis uiris, ipsi meliores indecens aliquid statueritis, & hominum de Græcia be-
ne meritoque spolia publicis in templis reponatis. Et sane indignum uideatur, uos Lacedæ-
monios euertere Plataeos, quam ciuitatem patres uestri uirtutis ergo in tripode Delphi-
co inscripserunt, & ex omni Græcia prorsus delere propter Thebanos. Eo namque calamitas
tatis deuenimus, ut & perituri fuerimus si Medi uicissent, & nunc apud uos, prius ami-
cissimos, superemur à Thebanis: duasque difficultates maximas subeamus, tunc quidem
fame pereundi, nisi nos urbemque dederemus, nunc autem capitis causam dicendi. Et ab omni-
bus Plataenses sumus abiecti, deserti, inhonorati: qui supra uires fuimus studiosi Græ-
corum, neque eorum tunc sociorum quisquam nobis est auxilio: etiam ne uos Lacedæmonij
unica spes nostra paræ firmi sitis, extimescimus. Quos precamur in honorem & tunc soci-
alium deorum, & nostrorum in Græcos officiorum flectamini: & si quid à Thebanis persuasi
estis, à sententia recedatis: reposcatisque uicissim illos gratiam uestram de nobis occiden-
dis, quos minime debetis: speciosam gratiam pro turpi reddentes, nec in præbenda alijs uos
luptate, dedecus ipsi accipiat. Nam in promptu est uobis corpora nostra morte multa-
re, sed arduum eius facti infamiam abolere, quæ nos iniquo supplicio afficiatis, homines uos
bis amicos, non inimicos, etsi necessitate hostes. Itaque si nobis metum mortis eximetis,
innocenter iudicaueritis: illud ante omnia cogitantes, in uestram nos potestatem uenisse
se uoluntarios, ac manibus passis, cuiusmodi homines Græciæ ritus occidi uetat. Præ-
terea de uobis perpetuo nos esse benemeritos. Intueamini namque sepulchra patrum
uestrorum, quos à Medis interemptos, & in nostra terra sitos, quotannis publice hone-
stamus cum alijs inferijs, tum uero indumentorum apparatu: & quoscunque nostrum so-
lum fert fructum primitijs iusta soluentes, uiri ex amica uobis regione & beneuoli alia
quando socij uestri ac commilitones. Quibus uos è contrario facitis non recte sentien-
tes. Considerate enim: Pausanias quidem qui illos sepelivit, sepelivit tanquam in terra ami-
ca & apud amicos. Vos autem si nos occideritis, agrumque Plataensem Thebanis fecer-
itis, quid aliud quam patres uestros atque cognatos, ijs quibus nunc afficiuntur honori-
bus exutos, relinquetis in terra hostili & apud ipsos interfectores? Insuper solum in quo
Græci seruitute liberati sunt, in seruitutem redigetis: delubra deum apud quæ conce-
ptis uotis illi Medos superarunt, deserta patiimini: primas aras eorum qui hæc condi-
derunt ædificaueruntque, tolletis, rem profecto Lacedæmonij, indignam uestra gloria, in-
dignam publicis Græciæ institutis, indignam progenitorum memoria, indignam be-
neficijs nostris, ut alienæ inimicitiae gratia, nihil ipsi læsi nos occidatis: cum dignum
sit ut ueniam detis, ut animo frangamini, ut modesta capiamini misericordia: confide-
rantes non solum qualia, sed quales simus acerba passuri, & ipsum calamitatis incertum
quandoque accidere etiam immerenti. Vos itaque prout debemus, & prout necessi-
tas cogit oramus, implorantes eorundem altarium & Græciæ & communes deos, ut
nobis hæc allegantibus assentiamini: ne iusiurandum quod patres uestri iurarunt obli-
uiscamini, per quorum sepulchra supplicauimus, inuocantes etiam eos uita defunctos,
ne subiciamur Thebanis, ne ue amicissimi uestri inimicissimis nostris tradamur, illum
uobis in memoriam redigentes diem, quo cum patribus uestris præclarissime gessimus:
hodiernum esse, quo durissima quæque pati periclitamur. Sed quoniam hominibus
in hanc conditionem positis, ut necessarium, ita tristissimum est finem loquendi face-
re, quia cum fine loquendi finiri uita periclitatur, loqui cessantes, adhuc loquimur, ci-
uitatem nos urbemque tradidisse non Thebanis (præoptassemus enim, quam hoc, turpissi-
ma nece fameque interire) sed uobis, fidem uobis habentes. Quod nisi exoramus, iustum
est in eadem nos unde processimus restitutos, fini quodcunque periculum deligere:
hoc etiam admonentes, ne Plataenses homines Græcorum aliquando studiosissimi, ex
uestris manibus Lacedæmonij, & que uestra fide, & uestri supplices, Thebanis capitali-
fimis inimicis prodamur, sed nostræ salutis autores sitis: ne qui ceteros Græcos uindi-
catis in libertatem, idem nos extinguatis. Et talia quidem dixere Plataenses. The-
G iij

bani autem ueriti ne quid ob hæc Lacedæmonij concederent, processerunt, & se quoque orationem habere uelle dixerunt, quoniam ipsorum opinione longior esset data uenia respondendi illis ad interrogationem. Vbi loquendi facta potestas est, ita exoristi sunt:

Oratio Thebanorum contra Plataenses.

EQVIDEM Dicendi partes haudquaquam postulassemus, si isti & breuiter ad interrogata respondissent, nec in nos conuersi crimina obiecissent, nec se ipsos præter rem tum excusassent nemine accusante, tum laudassent nullo detrahente. Nunc autem oportet ea nos partim negare, partim coarguere, ne ipsis & sua iactantia, & nostra pro sit inertia. Vos uero auditis utrisque, quid ueri sit iudicabit. Iam primum cur horum aduersarij facti sumus, hinc exitit, quod cum Plataeam ex omni Bœotia postremam condidissemus, alia que cum hoc oppida, quæ conuenis ex terminatis obtinuimus, isti nostrum imperium quemadmodum à principio fuerat constitutum dedignabantur, soli omnium Bœotiorum transgressi patria instituta. Ad quæ custodienda cum cogerentur, ad Athenienses defecere: cum que illis nos permultis iacturis affecere, quarum & talionem acceperunt. At postquam Barbarus Græciam inuasisit, aiunt se solos ex Bœotijs non sensisse cum Medis: & in hoc præcipue tum se iactant, tum nobis cōiutiantur. Nos uero fatemur eos non sensisse cum Medis, quia nec Athenienses; uerum cum eadem ratione tenderent Athenienses aduersus Græcos, dicimus uos solos ex Bœotijs ab Atheniensibus stetisse. Atque id quo pacto utrique fecerimus considerate. Nostra quidem ciuitas ea tempestate neque per legitimum paucorum principatum, neque per popularem statum administrabatur: sed (quod legibus ac ciuitati infensissimum est, proximè que ad tyrannidem accedit) potentia paucorum qui suas facultates fundandi spe, si Medus rerum potiretur, ui plebem coercerent Barbarum induxerunt. Quod certe ciuitas uniuersa non fecit, neque tunc sui arbitrij, ut dignum sit exprobrare ei quod non saluis legibus peccauerit. At ubi post Medum discessum leges recepit, considerare oportet, cum postea Athenienses inuaderent Græciam, & suæ ditioni nostram regionem subiungere conarentur, eius que propter in testinas discordias bonam partem subiecissent, nunquid nos pugna ad Cheroneam commissa, uictores Bœotiam liberauimus? & nunc libenter aliam Græciam cum cæteris liberamus, tantum equorum copiarumque præstantes, quantum nulli sociorum. Atque hæc hætenus de purgando crimine quod cum Medis sensimus. Quod autem uos magis Græciam læseritis, ac digniores sitis omni supplicio, tentabimus ostendere: Extitistis ut dicitis, ad nos ulciscendos Atheniensium socij atque conciuues. Oportebat ergo uos duntaxat aduersum nos, non etiam aduersus alios illis præstare comitatum: cum præsertim, si quod ab eis inuiti ducebamini, præsto Lacedæmonij essent, societas te uobis cum istis iam inde contra Medum cōtracta, quam ipsi tantopere allegatis: quæ satis erat ad nos arcendos ab inferenda eo iniuria, & ad uestre prorsus securitati consulendum. Sed nimirum uolentes non coacti, iam partes Atheniensium elegistis. Et postea dicitis deforme futurum fuisse, prodere bene meritos: imò deformius fuisset uniuersos prodere Græcos cum quibus coniurastis, quàm solos Athenienses: & Græciam liberantes, quàm in seruitutem redigentes: quibus non æquam uos gratiam retulistis, nec à dedecore alienam. Quippe iniuria lacestisti, ut dicitis, illos ascuistis: & eisdem in facienda alijs iniuria uos socios præstitistis. Et sane minus turpe est simile gratiam non reddere, quàm eam quæ cum iustitia debetur, per iniustitiam reddere. Ex quo declarastis uos solos ex Bœotijs, non Græcorum causa non stetisse à Medis, sed quia nec Athenienses steterunt, eadem quæ illi facere uolentes, contraria quæ cæteri Græci. Et nunc ab ijs contra quos pro alijs strenui extitistis, exigitis ut uobis profint. Verum nequaquam est æquum, sed quemadmodum Athenienses elegistis, sic ab eis adiuuamini: nec allegeris illius temporis coniurationem, tanquam nunc ob illam uos liberari oporteat, cuius defectores præuicaciter que fuistis, Ad Aeginetas potius, & alios

quot aliorum qui coniurauerant subigendos, quàm subigi prohibuistis. Et hæc neque inuiti, utpote saluis legibus quas in hunc diem habetis, neque sicuti nos ab aliquo coacti. Nouissimam quoque antequam muro concluderemini exhortationem, ne essetis in partibus, sed in otio, admittere recuistis. Quinam igitur sunt apud omnes Græcos uobis odio digniores? qui in illorum perniciem strenui maluistis esse, profecto nunc ea in quibus aliquando boni extitistis, ut fertis, nequaquam uobis natura conuenire indicantes. Nam ea demum probata sunt niti ueritate, quæ natura perpetuo uoluit: Veluti hoc, quod cum Atheniensibus iniquum ingredientibus iter, perrexistis. Hætenus quæ pertinebant ad ostendendum, & nos inuitos à Medis, & uos ab Atheniensibus uoluntarios stetisse. Quod autem ad extremum dicitis uobis iniuriam factam, quod nefarie nos stantibus fœderibus & die solenni, ad urbem uestram accessimus, ne in hoc quidem nos magis quàm uos delinquere existimamus. Nam si dum ad urbem uestram uenimus, oppugnassimus uos, agrum que hostili more uastassimus, iniurij nimirum fuissetis. Sin uero quidam ex uobis tum opibus, tum genere primores, quod uellent uos ab externa societate desinere, & ad communia Bœotiorum omnia redire iura, nos ultro accersierunt, quid tandem iniuriæ facimus? Qui enim ducunt, potius quàm qui sequuntur, delinquant. Quanquam nec nos, nec illi (ut nostra fert opinio) delinquant. Quippe ciues ut uos, & qui pluribus quàm uos rebus periclitabantur, suas ipsorum portas aperuerunt: & in suam urbem intromittentes amice nos, non hostiliter, uolebant eos qui ex uobis peiores essent, non amplius malos esse: & qui boni, quæ merentur obtinerent: moderatores ipsi uestrarum mentium, non corporum exterminatores à patria: sed redintegrandos in pristinam necessitudinem, nec ulli uos hostes esse, sed cum omnibus æqualiter fœderatos reddere uolentes. Cuius rei signum est, quod neque hostiliter egimus, siquidem nemini uis illata à nobis est, et ediximus, ut quisquis secundum communes Bœotiae ritus degere uellet, ad nos transiret. Vos quoque libenter transistis, ac pactione inita initio quieuiistis. Sed postea cum nos paucos esse cognouissetis, non paria nobis (si quid inhumane uidebamur egisse) reddidistis: qui cum multitudine ingressi, non oratione nos inducendo ut exiremus, à nouitate operis superfedistis, sed contra pactione in nos cuncti irruistis. Et quos quidem pugnantem occidistis, eos haud ita sane desideramus. Nam iure quodam id passi sunt. At quos & uiuos, & manus protendentes cepistis, quos que spopondistis nobis nequaquam uos interfecuros, eos nefarie interemistis. Opus quid ni nefarium, immane, & ter iniquum: id que breue intra spatium, tum soluendo pactiōem, tum uiros postea occidendo, tum illos non iri occisum, si nihil agros uestros laderemus, mendaciter pollicendo? Et tamen dicitis nos præter ius agere, & uos esse qui poenam detis, indignos. Indignos poena profecto, si non recte isti iudicabunt: imò dignos qui ob ista omnia poenas detis. Atque hæc nos Lacedæmonij & uestra & nostra causa commemorauimus. Vestra, quæ ut qui condemnaturi hos estis, iuste sentiatis, & nos in expetenda ultione tanto magis simus insontes. Neque uero prisca istorum decora, si qua extiterunt, audientes uos frangant, quæ iniuriam quidem patientibus debent esse præsidio, ijs uero qui aliquid turpitudinis admiserunt, duplicare supplicium, quoniam nulla rationabili causa peccauerunt. Neque lamentis aliqd ac miseratione proficiant, implorantes patrum uestrorum sepulchra, & suam solitudinem deplorantes. Nam multo tristiora nos passam ostendimus nostram iuuentutem, quæ ab istis trucidata est, cuius patres partim in Corona, cū ad uos Bœotia ducerent, mortem oppetierunt, partim in senio filiis orbat, apud desolatas domos luge iustioribus uos precibus obsecrāt, ut de istis sumatis supplicium, quia ex omnibus in dignissimi sunt misericordia, quæ indignum aliquid passi sunt. Et contrario, in quibus indignitas uenit, digni sunt quorum calamitatibus gaudeamus: quales hi sunt ipsorum: nunc culpa deserti, qui meliores socios libenter repudiauerunt, qui nihil à nobis læsi, læserunt magis odio quàm causa iudicantes. A deo minores, quàm pro merito nunc poenas dabunt. Nam legitime puniuntur, Neque uero (ut aiunt) manus in pu-

gna protendentes, sed ex pacto sese in iudicium tradiderunt. Quæ cum ita sint Lacedæmonij, & legi quam isti præuaricati sunt subuenite, & nobis qui passi sumus iniusta, istam gratiam reddite eorum quæ grauiter gessimus, neque istorum uerbis apud uos repulsam feramus. Adde Græcis exemplum, non uerborum uos, sed rerum proponere certamina. Res si bonæ fuerint, breui commemoratione contentæ sunt. Compro autem modulatis sermones peccatis uelamenta prætendunt. Quod si illi penes quos arbitrium est, ut nunc penes uos, contractis in summa dubijs, cunctos semel interrogarent, minus captaret aliquis in turpibus rebus pulchros sermones. Hæc Thebani.

Plataeensi
des.

Plataeensi
demolito.
Iunonis tem-
plum.

Brasidas.

Coreyrensi
intestina dis-
cordia.

Pithia accusa-
tio.

Lacedæmonij tamen statuerunt suam sibi interrogationem recte processuram, nunc quid de ipsis belli tempore Plataenses bene meruissent: quoniam prope æquum censebant, illos ex uetustis Paulania legibus reliquo tempore quicuisse, usque dum oblata est conditio ut in medio essent priusquam muro uallarentur. At ubi repudiata conditio est, tum uero ob suam uoluntatem æquam se iam nullo cum illis fœdere teneri: de quæ se male meruisse illos rati, rursus eodem modo productos singulos percontati sunt. Nunc quid eo bello de Lacedæmonijs socijsque bene meriti essent. Cum nihil dicerent, illinc abductos interfecerunt excepto nemine: Plataensi quidem non pauciores ducentis Atheniensium uero qui una obfessi fuerant quinque & uiginti, fœminis in captiuitatem abductis. Urbem autem Megarensibus propter seditionem domo profugis, & reliquis Plataensibus qui cum illis senserant, Thebani incolendam dederunt. Anno uero uente, demoliti illam ad solum à fundamentis totam, prope Iunonis templum extruxerunt diuersorium quoque uersus ducenum pedum circumdatum domicilij, supra infraque sumptis ad hunc laquearibus ac ianuis Plataensium, alijsque quæ ex auro & ferro muros prætexuerant: atque id lectis constructis Iunoni dedicauerunt, eidem quoque templum ex lapidibus centum pedum ædificauerunt. Agrum publicatum ad decem annos locatum coluere Thebani, nonnihil & propemodum omnino Lacedæmonij Thebanorum gratia, qui auersi à Plataensibus fuere, existimantes bello quod iam tum excitatum erat, peritiles illos fore. Hunc finem habuerunt quæ gesta sunt ad Plataeam nonagesimotertio anno quam Plataenses inierunt cum Atheniensibus societatem.

Quadragesima autem Peloponnesium naues, quæ Lesbo uenerant auxilio, postquam per pelagus persequentem Atheniensium classem fugientes, prope Cretam tempestate iactata illic palantes Peloponnesum tenuerunt, offendunt apud Cyllenen triremes tredecim Leucadiorum Ambraciorumque, cum Brasida Tellidis filio Alcida consiliario, qui illuc superuenerat. Habebant enim in animo Lacedæmonij, quoniam eos Lesbus fessisset, adauctam classem mittere in Corcyram seditione laborantem, cum duodecim omnino naues Atheniensium ad Naupactum essent. Ut quæ id prius quam Athenis plures subuenirent, Brasidas & Alcidas occuparent, instructi erant. Etenim Corcyrenses intestinis agitabantur discordijs. Ex quo ij qui pugna uuali ad Epidaurum capti domum à Corinthijs remissi fuerant, uerbo quidem ob octingenta talenta, quæ Corcyrensiu hospites pro ipsis fideiusserant: re autem, ut Corinthijs Corcyram ab eis persuasi subicerent. Et sollicitantes isti singulos ciues, nitebantur ab Atheniensium societate abducere. Cumque Attica nauis & item Corinthia uenisset, utraqque cum legatis, ac uentum in colloquij esset, cœsuerunt Corcyrenses, Athenienses quidem ex conuentis socios esse, Peloponneses uero quæadmodum prius amicos. Siquidem Pithias qui præerat ciuitati, uoluntarius erat Atheniensium hospes. Eum uiri isti in iudicium uocant, ponentes in crimine, quod Corcyram subigeret Atheniensibus. Absolutus hic inuicem reos facit quinq; ex eis maxime locupletes, quæ diceret illos pœdere uallos è louis phano & Alcina: quorum pro singulis singuli stateres erat pœna constituta. Quæ pœnam cum soluere deberet, & ob eius magnitudinem apud templa federent supplices, ut multa soluenda modificaret, Pithias suadebat alijs (ad hæc enim princeps senatus erat) ut lege uterent. Illi quandoquidem lege compellebantur, & simul audiebant Pithiam quoad senator esset, multitudini suasurum, ut eosdem amicos hostesque duceret, quæ Athe-

nienes, facta manu arreptisque pugionibus repente in senatum irrumpunt, ac Pithiam oberuncant, & aliorum tam senatorum quam priuatorum ad sexaginta. Pauci eorum qui cum Pithia senserant, ad Atticam triremem quæ adhuc aderat, effugiunt. Hac illi re perpetrata, conuocatis Corcyrensisibus, inquit optime sic habere se rem, & minime redigi iam eos ab Atheniensibus in seruitutem. quod reliquum est, neutros, nisi pacificum singulis ueniaut nauibus, recipiendos: si cum pluribus, pro hoste habendos. Vbi hæc dixerunt, & ad ea decernenda adegere populum, statim legatos Athenas mittunt, qui & rem gestam doceant, tanquam ita fuerit opus facto: & eis qui illuc confugissent persuadeant, ut nihil inconueniens agerent, ne quid turbaretur. Hi cum Atheniensibus comprehensi sunt, & apud Aeginam in custodiam habiti. Interea Corcyrensiu optimates, sub aduentum Corinthiæ triremis, legationisque Lacedæmoniorum, populum adorti sunt, ac pugna commissa uicerunt: noctisque interuentu, in arcem populus atque urbis superiora confugit, ibique frequentes communito loco, portum Hyllæ tenebant. Victores forum ceperunt, ubi permulti ipsorum habitabant: & portum qui in forum & in continentem spectat. Postero die nonnihil inter eos missilibus certatum est: & ab utrisque in agros missum ad sollicitanda seruitia spoliis libertatis. Sed ad societatem potius populi, multitudo seruitiorum se contulit. Ad alteros uero octingenti è continet auxiliare. Atque uno die interiecto, commissa iterum pugna populus uicit, tum locorum uic, tum hominum numero superior. Fœminis quoque eum adiuuantibus, quæ audacter & supra sexum sustinentes tumultum, tegulis hostem è domibus feriebant. Facta sub crepusculi fuga, ueriti optimates ne sublato clamore, ipso impetu aduersarij naualia occuparent, & se occiderent, circūiectas foro domos & illis contiguas, ne qua in eos fieret impressio, incendunt, neque suis neque alienis parcentes. A deo ingentis pecuniæ res negotiatorum sunt concremata: uenissetque in periculum urbs ne absumeretur, si uentus flammæ urbem uersus ingruisset. Vbi à pugna tanquam utrinque cessatum est, quieti noctem in custodia egerunt: & quia populus uicerat, nauis Corinthia clamdestina discessit: itemque auxilium plerique latentes hostem, se in continentem receperunt. Postera luce Nicostratus Diotrephis Atheniensium dux, ex Naupacto ad opem ferendam uenit cum nauibus duodecim, quingentisque Messeniorum armatis. Atque quo in concordiam reducat, persuadet ut inuicem concederent decem uiros, ad condemnationem, qui præcipui malorum auctores extitissent (qui tamen iudicium non expectarunt) ceteri urbem habitarent, ictu inter se & cum Atheniensibus fœdere, ut eosdem pro amicis, eosdem pro hostibus haberet. Hæc cum transgisset, abiturusque esset, egerit cum eo primores populi, ut quinq; ex suis naues ipsis ipsis relinqueret, quo minus altera se factio mouere posset, totidem ex eis quas expleisset cum illo mitterent. Quo acquiescente, suos aduersarios in naues deligebant. Sed illi extimescentes ne Athenas ablegarentur, in templo Pollucis & Castoris sedebant, Nicostrato excitante eos ac consolante, sed frustra. Vnde de populus hac ratione, tanquam nihil sani cogitarent diffisi cum Nicostrato nauigare, omnia è domibus illorum arma summouet: & nonnullos (ut quisque incidebat) obruncasset utique, nisi Nicostratus prohibuisset. Quod fieri cernentes alij, confederunt in templo Iunonis supplices, non pauciores quadringentis. Ceterum ne quid ab ijs innouaret ueritus populus persuasos erexit, & in insulam, quæ è regione templi Iunonis est, transportauit: quæque ad usum uitæ erant, mittebat. Cum in hoc statu seditio esset, quarto quæ tione illic habita post reditum ex Ionia, numero tres & quinquaginta, duce Alcida, ut prius socio consiliorum Brasida. Ingressaque portum Sybota, qui est in continet, sub exortum auroræ in Corcyram tendunt. Hic magno tumultu trepidantes oppidani tum circæres urbanas, tum circa hostium aduentum, sexaginta pariter instructi naues: & ut quancumque expleuerant, in occursum hostium mittunt, Atheniensibus ut se priores exire sinerent, illique postea cum omni classe succederent, hortantibus. Vbi sparsim euntes ho-

Pithia cedes.

Coreyrensiu
intestina pu-
gna.
Hyllæicus por-
tus.

Fœtarum Cor-
cyrensiu uir-
tus.

Nicostratus.

Pollucis et Ca-
storis templum.

Sybota.

stibus uicinæ fuerunt, duæ protinus ad illos transeunt. In cæteris hi qui erant Corcyrenses, inter se præliabantur nullo ordine, sed omnia tumultuose agentes. Conspicati id Peloponneses, duodecim in hos naues dirigunt, reliquas in duodecim Atticas, quarum duæ erant Salamina & Parala. Et Corcyrenses quidem & membratim & incompolite concurrentes, à seipsis profligabantur. Athenienses uero timētes hostium multitudinem, ne ue circumuenirentur, non in confertas, neq; in earum medium quæ ex aduerso instructæ erant, incurrunt: sed in cornu impactæ, unam nauem demergunt: deinde in orbem digestæ hostilem circumeundo, turbare conabantur. Quo cognito, qui aduersus Corcyrenses erant, timore perculsi ne idem quod ad Naupactum cōtingeret, auxilio ueniunt: addensatæq; omnes pariter in Athenienses dirigunt cursum. Illi iam cæsim euntes, se subducebant, uolentes & dum ipsi lente retrocedunt, & hostes ex aduerso instructi sunt, tunc maxime fugā occupare Corcyrenses. Talisq; pugna in solis occasum extracta est. Corcyreses suspicati in se urbē ue hostem ut uictorē uenturum, aut ex insula uiros recepturum, aut aliud quippiam noui moliturum, sumptos illos ex insula reportant iterum in delubrum Iunonis, urbemq; custodiūt. Hostis quamquam uictor, tamen non ausus urbem petere, cum tredecim quas ceperat Corcyrensiū nauibus, in continentem unde profectus fuerat concessit: nihiloq; magis postero die ausus, et si perturbata uehementer ac trepida ciuitate, quamuis Brasida (ut fertur) Alcida adhortante, cum numero sententiarum esset inferior, egressus est in Leucimnam promōtorium, agrosq; uastauit. Interea istius aduentū metuens populus Corcyrensis, uenerat in colloquium cum supplicibus alijsq; de conseruanda ciuitate: & eorum nonnullos, ut naues conscenderent, persuaserat. Nam utcumq; triginta expleuerant, & hostium opperiebantur aduētum. At illi ad meridiē usq; terram populati, uela fecerunt: per noctem autem lumina eis significauerunt, sexaginta Atheniensiū naues proficiscentes à Leucade. Quas Athenienses facti certiores de Corcyresium seditione, deq; classe quæ illuc cū Alcida erat itura, miserant, duce Eurymedonte Thucleis filio. Itaq; eadem nocte festinabundi domum se itinere terrestri receperunt, nauibus ne in circumeundo conspicerentur, per Leucadium Isthmum in contrarium littus tra ductis, Harū discessum, & Atticas aduentantes ubi sensere Corcyrenses, in urbē Melisenios qui prius extrā erant, introducunt: nauibusq; quas expleuerant iussis Hyllaici adire portum, dum circumuehuntur, si quem hostium nanciscerentur, occiderunt. Et quoscumq; ad conscendendas naues induxerant eiectis, abierunt. Et ad delubrum Iunonis profecti, cum ex supplicibus circiter triginta ad subeundum iudicium persuasissent, omnes morte damnauerunt. Quod cernentes qui persuasi non fuerant, ibidem in tēplo se mutuo interemerunt: quidam ex arboribus se ipsos laqueis suspenderunt: omnes ut cuiq; licuit sibi mortem consciuerunt: septemq; intra dies quibus Eurymedon cum sexaginta nauibus mansit, Corcyrenses eos qui ipsorum uidebantur inimici, morte multarunt, crimini illis dantes q; statum populū dissoluerēt. Occisi sunt etiā quidam priuatæ simultatis causa: quidam & pecuniarum creditarum ab ipsis debitoribus. Omnis deniq; mortis species uisebatur, nihilq; non contigit quod in huiusmodi casu fieri solet, atq; etiā amplius. Etenim pater filiū uita priuauit: homines à templis ad necem abstraherentur, atq; adeo intra ipsa necabantur. Alij obstructo Bacchi delubro, ui mortui sunt. Eò usq; processit cruenta seditio: ob id quoq; uisa maior, q; prima hæc apud eos extitit. nam postea in omni propè Græcia grassata est, ubiq; factionibus exortis, cū primores populū accerferent Athenienses: optimates, Lacedæmonios: hæc in pace non habētes causam pariter & occasionem, quam in bello: ut alterutris in societatem accitis, sui corporis hominibus prodesse, & diuersis nocerēt. Quibus illecebris cupidī rerum nouarum facile induci sunt, multaq; per seditionem ciuitatibus & acerba acciderunt, & accident semper quoad eadem natura hominum erit, uel atrociora, uel mitiora, uel alijs modis uaria, prout quæq; mutationes fortuitorū contingēt. Siquidem in pace ac rebus secundis, tum publice tum priuatim melius homines senti-

Salamina na-
uis.
Paralanauis.

Corcyreses ui-
cuntur à Pe-
loponnesibus.

Leucimna.

Melisenij.

Eurymedon.

Corcyresium
cruentæ seditio,
eadesq; inte-
stine.

Seditionū oc-
casiones.

unt, q; in odiosas necessitates non incidunt. Bellum uero copiā rerum subtrahens quod tidiani uictus uiolentus magister est, & ad præsentem conditionem impetum multoq; accommodat. Agitati sunt itaq; seditionibus status ciuitatū, & quicquid alicubi actū audiebat, aliorum animos ad id postea superandum acuebat, uel rerum nouitate, uel conatus solertia, uel ultionis insolentia, consuetis rerum uocabulis in excusationem im- mutatis. Temeritas enim fortitudo amicorum studiosa uocabatur, considerata cuncta- tio honesta formido, modestia ignauia uelamentum, in omnibus solertia, in omnibus segnities, præceps indignatio uirilitali ascribebatur, tuto consultare excusata tergiuer- satio erat, qui exæstualet is fidelis semper: qui huic contradiceret, is suspectus habebatur: cui insidia succedebant hic erat astutus, & eo astutior si alterius insidias prouide- disset, qui prospiciebat ne foret in partibus amicitia dissolutor & aduersariorū timēs. Ommino qui in nocendo alterum præuenisset, laudabatur, & qui ad hoc non cogitan- tem exhortatus esset. Quinetiam ex alienis quā in propinquis sodalitiū potius quā ad audendum sine excusatione paratus erat. Non enim huiusmodi conuentus per le- ges latas ob utilitatem, sed contra leges ob auaritiā fiebant. Nec fidem inter se magis habebant iure diuino, quā aliquo in rep. scelere. Ea quæ ab aduersariis probe diceban- tur, non animi generositate adittebant obseruabantq; sed si ad suam utilitatem redun- darent. Pluris faciebant rationem reddere, quā nihil iniuriæ pati. Iusiurandum, si qñ inuicem interponeretur de fide præsentis reconciliationis, tandiū ualebat q; diu nihil aliunde uirium accedebat. Quantulacumq; in re quis audendo alterum occupasset, quē securum uidisset, hoc sibi iucundius propter illius fidei fidutiam ducebat, quā si ex- professo id faceret. Quoniam id & tutum factū esse, & quia malitia uicerat, certamen ex- titisse prudentia arbitrabatur, cum facilius nocentes quæ magna multitudo est, uocen- tur industrii quā imperiti boni: & in hoc quidem homines erubescant, in illo quidē gloriētur. Quarum rerum omnium causa est auaritia, & honorum appetitus, & ubi de illis certamen est, partium studia. Nam qui in ciuitatibus præerant honesto utriq; no- mine, alteri statum popularem, æqualitatem ciuilem, alteri paucorum regimen optima- tum appellantes præferebant, & uerbo quidem remp. fouentes certabant. Sed hoc in- ter eos quoquo modo uincendi erat certamen, tum atrocissima quæq; audendo, tum atrociore poenas irrogādo, non illas ex modo iustitiæ aut ex utilitate ciuitatis, sed sua semper uoluptate metientes, quā utriq; de alteris utcumq; capiebant, siue per iniquā suffragia condemnatis, siue ui oppressis, expediti ad implendam ita tum animi concita- tionem. Adeo neutri deorum religionem ullius momenti faciebant in contrahendo, sed qui aliquid commodius transgissent colore uerborum, h ab omnibus melius au- diebant. Quisquis ciuium in partibus non erat, is ab utraq; factione occidebatur, uel quod ab illa non stabat, uel propter inuidiam, quod malorū erat immunis. Ita propter seditiones omne facinoris genus in Græcia extitit. Et simplicitas quæ præcipue gene- cipere res excellens existimabatur. Inter reconciliatos enim nullus sermo robur habebat, nullum iusiurandum timori erat, & cuncti ad diffidendum, quā ad fidendum p- niori cogitatione malebant sibi prospicere, ne quid calamitatis acciperent quā crede- re. Infirmiores quoq; consilii homines, plerumq; superiores erant. Quippe qui & sui si- bi defectus conscii, & aduersariorum prudentiam intelligentes, ueriti ne eorum & dis- sertæ orationi essent impares, & agilitate ingenii præuenirentur, ad rem agendam tes- tati merarij descendeabant. At illi tum præ horum contemptu quod longius prouiderent, tum quia non oportebat facto aggredi, quæ consilio agere licet, incauti magis opprime- bantur. Apud Corcyram itaq; multa huiusmodi audaciæ exempla sunt edita, & item quæcūq; facerent, uel qui se aduersus ultores damni, iniuria dati potius, quā iure ruf- sus ulciscerentur, uel qui ex diuturna inopia eximi uellent, uel qui uicinorum bonā as- seclantes quæ maxima causa fuit, contra ius assequi se illa confiderent, uel qui non auar- titia, sed indignatione ducti, propter inscitiam, quod id æquum præcipue censerent,

Seditionis
mala commē-
morantur.

HERODO-
TUS.

saue & ineffrenate inuaderent. Perturbataq; tunc uita in ciuitate, uictrix legum solita hominis natura, ostendit illas libenter se prauaricari, impotenti ira imbecillior, iure potentior, plura possidentis inimica, uindictam sanctitati, lucrum innocentiae praeponens, potentiae nihil ipsi nociturae inuidens, & cōes de his leges, in quibus reposita est omnis spes salutis, inter aduersa dissoluens, in expetenda aliorum ultione, nec aliquid sibi relinquens, si quando ipsa in discrimen adducta, egeat aliqua illarum. Eiusmodi igitur iras ante omnia inter se Corcyrenses in urbe exercuerunt, & Eurymedon Atheniensisq; cum classe profecti sunt. Post hæc qui profugerant Corcyrensi, ad quingentos em eos euaserant, captis muris quæ in continente erant, sua potiti sunt terra: atq; illinc egressi p̄ das abigebant ex insula, hominibus loci magnā cladē inferentes. Ex quo ingens fames ciuitatē inuasit. Idē missa Lacedæmonē Corinthumq; legatione de reditu suo, cum nihil p̄fecissent, aliquanto post tpe comparatis nauibus, auxiliariisq; militibus, in insulam transferunt, numero omnes circiter sexcenti: atq; incēsis nauibus nequa alia quam potiendæ terræ spes foret, montem Istonem conscenderūt, ac muro ibi extructo eos qui intra urbem erant uexabant terra potiti. Extremo huius æstatis Atheniensēs uiginti naues in Siciliam dimiserunt ducibus Lachete Melanopi & Charceada Euphileti filio. Syracusani namq; cum Leontinis bellum gerebant. Erant autem Syracusanorum sociæ præter Camerinam ceteræ Dorides ciuitates: quæ cū Lacedæmonii ante cœptum bellum societatem cōtraxerant: Leontinorum uero Chalcidicæ Camerinæq;. Ex Italia Locri Syracusanis, Rhegini utpote cognati Leontinis studebant. Miserunt itaq; socii Leontinorum Athenas, qui pro uetusta societate, & quia Iones essent, persuaderent illis ut naues sibi traicerent. Prohiberi enim se à Syracusanis, & terræ usu, & maris. Et traiecerunt Atheniensēs per speciem necessitudinis, eo tamen consilio, ut neq; illinc frumentum exportaretur in Peloponnesum, & tentarent nunquid possent Siculas res sibi subiicere. Igitur cum Rhegium appulissent, additis sociis bellum gerebant. Et æstas excessit. Hyeme ineunte, morbus iterum corripuit Athenienses, nunquam ille quidem omnino quiescit, sed aliquantulum tamen interquiescens, tunc uero immoratus non minus solido anno, prius autem etiam biennio, & nihil magis Atheniensium uires afflixit. Neq; enim pauciores quatuor milibus & quadringentis ordinariorum militum, trecentorumq; equitum extincti sunt. Nam alterius turbæ numerus iniri non pōt. Existerunt præterea tremores terræ frequētes, & Athenis & in Eubœa & cū in cetera Bœotia, tum uero in Orchomeno. Eadē hyeme, qui in Sicilia erat Atheniensēs ac Rhegini cū triginta nauibus inuaserunt Aeoli, ut uocāt, insulas, æstate tutas ab hostibus aquæ penuria. Colunt autē Liparæ Cnidiorū coloni, sed ex iis unā incolunt nō grandē noīe Liparam, & ex hac transeuntes uiri alias serunt Didymā, Strongylē, & Hieram. Creduntq; in Hierā Vulcanū exercere araria, q̄ ea noctibus cernit p̄multum ignē, diebus fumū reddere. Sūt autē sitæ ex insula Siculū uersus ac Messanū agrū, sociæ tunc Syracusanorū. Vastata horū terra cū dedere sese recusarent, Rhegiū rediere Atheniensēs, hyemsq; & quintus annus exit huius belli, qd Thucydides cōscripsit. Appetente æstate Peloponnesi ac socii sumpta in Atticā expeditione ad Isthmū usq; uenerunt, duce Agide Archidami filio Lacedæmoniorū rege: sed cum crebri terræ motus fierent, priusq; Atticā inuaderēt, retro se receperunt. Per hæc tpa tremoribus terræ Eubœam agitantibus, apud Orobiās mare ab ea quæ tunc erat tellus cum æstu supergressa sum partem quandā urbis restagnauit, eamq; alibi deseruit, alibi diluit, cū nece oīm qui excelsa cursu superare nequerunt, & qd antea tellus fuerat, nūc mare est. Simillima huic alluuio extitit circa Atalantam insulā apud Locros, & Atheniensium tum castellum huius parte subruit, tum duarum nauium quæ subductæ erant alterā diffregit. Et in Peparetho restagnatio quædā citra tamen alluionē, & terræ motus non nihil muri diruit atq; horreum & alias aliquot domos. Cuius rei fuisse causam reor, q̄ terræ motus quaparte uehementissimus extitit, illinc expulit mare: & cū rursus illud uiolentior repente reuolueret, fecit alluionem. Sine terræ motu autem nō uidetur mihi cōtingere, ut hoc fiat.

Istone.

Laches.
Charceades.
Syracusanum
bellum.
Camerina.
Rhegini.
Leontini.Atheniensium
pestis.Orchomenus.
Aeoliæ insule.
Lipara.
Didyma.
Strongyle.
Hierā.

6. ann. initium.

Orobie.
Terræ motus.Atalanta
insula.
Peparethum.
Alluionis
causæ.

Eadē æstate alii quoq; in Sicilia ut quibus ue contingit, belligerauerunt, & ipsi Sicilienses inter se, alii aliis arma inferentes, & Athenienses sociis iunctis. Quæ autem aut hi contra hos, aut illi gesserunt, maxime digna memoratu, horum habeo mentionem. Etenim Charceada Atheniensium duce occiso à Syracusanis in bello, Laches, penes quem summa potestas nauium erat, cum sociis profectus est Mylas Messaniorū, ubi erant præsidio duæ cohortes illoq; quæ cū insidiis quasdam classicis tetendissent, ab Atheniensibus ac sociis in fugam uersi multos è suis amiserūt. Et ad motis ad munitionem copiis, pactionem facere coacti sunt, ut & arcē dederent, & aduersus Messanā unā militarent. Et mox Mamertini, progredientibus Atheniensibus sociisq;, deditiōem & ipsi fecerunt, datis obsidibus, & quæcūq; ad fidei tutelā pertinent p̄stitis. Eadē æstate Athenienses triginta quidem circū Peloponnesum naues dimiserunt. Quibus præerat Demosthenes Alcisthenis, & Procles Theodori filius. Sexaginta uero in Melum cum duobus milibus armatorū, quibus præerat Nicias Nicerati filius. Melios em, cū essent insulani, q̄ dicto audientes esse nollent, & militiæ societate abnuerent, subigere uolebant. Vbi uastato agro nihil minus illi ad paciscendum descendunt: Atheniensēs in Oropo, quod est è regione traiciunt. Cumq; per noctē quieuisent, protinus armati è nauibus itinere pedestri in Tanagrā Bœotia ire pergunt. Et ex Athenis cunctus populus ducibus Hipponico Callia, & Eurymedonte Thuclis filio, dato signo eodem loci per terrā occurrunt. Communitisq; castris huc diem cōmorati in Tanagra populationem fecerunt. Ac postridie superatis praelio, q̄ progressi inuaserāt, Tanagras, & aliquot q̄ auxilio uenerant Thebanis, detractis armis, trophæo posito abierunt, hi ad urbē, illi ad naues. Cum qbus nauibus p̄fectus Nicias, ubi Locridis orā populatus est, domū rediit. Per idem tps Lacedæmonii Heracleam in Thrachinia coloniā posuerunt hac de causa: Mylienses in tres uniuersi partes distinguuntur, Paralios, Hieres, & Trachinios. Ex his Trachinii cum ab Oetæis finitimis bello uexarent, habuerunt in aīo à principio Athenienses asciscere, sed illoq; diffisi fidei Lacedæmonē mittunt Tisamenū pro legato, cū quo ad idem rogādum perrexerunt Dores, quæ est Lacedæmoniorū metropolis, & ipsi ab Oetæis uexati. Hos cū audissent Lacedæmonii cepere consiliū mittendæ coloniæ, tū ad Trachinios Doresq; protegendos, tum quia bello Atheniensī cōmode sibi urbs sita fore uidebat. Quippe ad instruendas cōtra Eubœā naues exiguū traiectum esse, & in Thraciā euntes opportunū diuerticulū habituros. Itaq; omni ope ad condendū opidum incumbunt, consulto primū apud Delphos deo. Quo annuente colonos miserunt, tum suoq; tum circa populorū, aliorumq; Græcorū, uoluntario quoq; sequi iussu, præter Iones, & Achæos, & aliquot alias gentes, tribus Lacedæmonii ponendæ coloniæ ducibus Leone, Alcida, Damagonte. Hi collatis colonis urbem ex integro muris cingunt, quæ nunc Heraclea nominat, tractu fere quadraginta stadiorū à Thermopylis, dimidio à mari distans. Naualia quoq; & p̄parauerunt, & ceperunt facere iuxta Thermopylas atq; ipsas angustias ad tutelam rerum suarum. Hac urbe instituta, Atheniensēs à principio timere cœperunt ac sentire aduersus Eubœam præcipue illam conditam esse, q̄ breuis illinc esset ad Caneum Eubœæ traiectus. Sed eis postea, præter opinionem, quia nihil inde calamitatis euenit, idq; ob hanc causam, q̄ & Thessali qui ibi rerū potiebantur, & q̄ quorum in solo urbs condita erat, ueriti ne præpotentes accolæ haberent, infestauerunt, assidueq; bello novos colonos laceſſiuerunt, donec ad paucissimos redigerent, cum fuissent initio permulti: audacter uno quoq; illuc eunte, tanquam stabili futura ciuitate, cuius autores Lacedæmonii essent. Tametsi Lacedæmonii principes illuc traicientes, uel ipsi maxime & statum destruxerunt, & homines ad paucitatem redegerunt, tum deterrendo plurimos, tum nonnullis in rebus aspere imperando. Ex q̄ facilius finitimi eos superauerunt. Eadem æstate & eodē tpe quo apud Melon Athenienses tenebantur, triginta eorundem naues quæ Peloponnesum lustrabant, primū apud Ellomenum Leucadiæ insidiis positas quosdā ex præſidiis interceperunt. deinde ampliore cū classe Leucadē petiuerūt comitantibus cunctis populariter Acarnanibus,

H ij

Siculum bellum.
Charceades.
Myle.Mamertinorum deditio.
Demosthenes.
Procles.
Nicias.

Oropus.

Hipponicus.

Myliensium partes.
Heraclea.
Trachinii.
Paralii.
Hieres.
Dores.Leon.
Alcidas.
Damagon.
Heraclea.
Thermopylae.
Caneum.
Thessali.

Ellomenus.

pter Oeniades, Zacynthiosq; & Cephalēfibz, ac Corcyrensiū qndecim nauibus. Quanta hostiū manu oppressi Leucadii, cum ipsoz ager tam extra q̄ intra, ubi Leucas ipsa sita est, & Apollinis tēplū uastaret, quiescebant. Et quidē Acarnanes agebant cum Demosthene Atheniensī dūce, ut eos muro intercluderet, existimantes tū eā ciuitatem facilem fore ad expugnandū, tū se illa semper ipsis hoste liberandos. Ceterum ille tunc a Messeniis suadebat, tanq̄ honestū esset tanto exercitu coacto arma Aetolis inferre, q̄ & Naupacto hostes essent: & si hos superassent facile his copiis ceterā Epīz in potestātē Atheniensīū redacturos. Nam & si gens Aetolorū grandis esset & bellicosa, tū cū uicos muris carentes, & hos inter se ualde distantes habitaret, & leui armatura uterēt, aiebant nō difficulter eam subigi posse anteq̄ succurreret: iubebantq; ut primū inuaderēt Apodotos, dehinc Ophioneos, post hos Eurytanes, quā maxima est pars Aetolorū, lingua ignotissimos, & quemadmodū dicunt omophagi, hoc est cruda carne uescentes. His em captis facile ceteros cōcessuros. Demosthenes qua erat apud eū Messeniū gratia, his uerbis adductus est, cū p̄sertim arbitraret se sine Atheniensium copiis tū Epiroticis sociis cū Aetolis posse itinere terrestri aduersus Bœotios ire per Locros, Ozolas ad Cytnium Doricū, qd Parnassum ad dexterā habet, usq; dum ad Phocenses descendat: quos sperabat perpetua cū Atheniensibus amicitia studiose cōmilitium p̄stituros, aut certe coactos. Et Phocensibus contermina Bœotia est. Igit soluens a Leucade cum oībus copiis nauigauit in Solion Acarnanibus inuitis. Cum gbus suum cōsiliū cum cōmuni casset, neq; id illi admisisset, q̄ Leucadē nō interclusisset, ipse cū reliquo exercitu Cephalānensium, Messeniōz trecentorumq; ex suis clasiariis Atheniensīū, nā quindecim Corcyrensiū naues abierāt, bellū intulit Aetolis, p̄fectus ex Oenone Locridis. Erant autē hi Ozolā fœderati cum Locris, debebantq; Atheniensibus p̄sto esse cum omni exercitu ī mediterraneis. Quippe cum finitimi sint Aetolis, & gñe armorū similes, ad hanc & pugna illorum & locorū periti, magno usui eorum auxilia fore uidebantur. Et cum statua in templo Nemaiouis habuisset (quo in templo fertur Hesiodus Poeta ab incolis interemptus, cum oraculum accepisset se in Nemaea hoc esse passurum) sub aurora motis castris in Aetoliam pergit: ac primo die Potidaniā expugnat, sequenti Crocyliō, tertio Tichion. Vbi subsidens prædam in Eupolion Locridis misit, habens in animo, cum cetera in potestatem redegitset, sic aduersus Ophiones, nisi se dederent, postquam Naupactum redisset, tendere. Sed non latuit Aetolos hic apparatus, ac ne tum quidem cum primum cepit cōsiliū inuadendi. Postquam omnis exercitus introgressus est, tum ingenti manu omnes auxilio uenere etiam ab ultima Ophionia, qui ad Maliacum sinum pertingunt, Bomienfes, Galliensesq;. Ibi Demosthenem Messeniū tale quiddam quale prius admonendum, faciles esse Aetolos ad bellandum, hortabantur ut quā primum iret ad uicos, nec expectaret dum uniuersi conferta acie occurrerent, oblatam semper occasionem raperet. Quibus ille uerbis acquiescens, ac fortuna fretus, nihil dum aduersi expertus, Locros qui uenturi sibi auxilio erant, non p̄stolatus, cū p̄cipue iaculatoribus leuis armaturā egeret, contendit aduersus Aegitium, aggregatusq; expugnat. Nam oppidani fuga dilapsi erant, & colles, qui oppido imminet, insidebant. Est enim situm excelsis in locis remotum fere octoginta stadiis a mari. Ibi Aetoli, iam enim ad auxilium uenerant, alii ex aliis tumultis decurrentes, Athenienses sociosq; inuadunt, missilia ingerunt: & quoties Atheniensium exercitus instat, pedem referunt, referentibus pedem instant, diūq; huiusmodi fuit pugna alterutra īsecutione ac fuga, & in utraq; inferiores erant Atheniēses. Itaq; quoad suppeditarunt sagittariis tela licuitq; munere suo uti, restiterunt. Nam Aetoli utpote leuiter armati dum sagittis peterentur, se subducebant. At ubi sagittariorum p̄fectus occubuit, ceteri dissipantur multo iam continentiq; labore defessi, & Aetolis urgentibus iaculantibusq; sic in fugam terga uerterunt, atq; incidentes in rupes inuias, ac loca sibi ignota. Siquidem eorum dux itinez Chromon Messeniū occiderat, interiire. Quorū cū multos in ipsa fuga affecuti cominus Aetoli iaculis occiderunt, hoīes ueloces ac leuiter armati, tum uero

Apodoti.
Ophionei.
Eurytanes.
Aetoli omophagi.
Cytnium.
Bœotia.

Demosthenes
in Aetolos.

Iupiter
Nemæus.
Hesiodi
cades.
Potidania.
Crocyliō.
Tichion.
Ophiones.

Bomienfes.
Gallienses.

Aegitium.

Atheniensium
fuga.
Aetolorum
uictoria.

plures uiis aberrantes, tū delatos in insulas p̄ inuias immisso igne cōcremarunt, ut nullū nō genus fugæ ac mortis in Atheniensī exercitu uiseret, aggrezq; supfuerunt ad mare, & ad Oenonē Locridis, unde p̄fecti fuerant, euaderent. Perierūt autē cum ex focis multi, tum Atheniensīū armatorū circiter centū uiginti. Hi tot uiri & atate florentes, & in hoc bello ex populo Atheniēsi p̄stantissimi amissi sunt. Perit quoq; alter ex ducibz Procles. Victi uictoribus cōcessa uictoria mortuos suos recuperarunt, & in Naupactū se de hinc Athenas nauibus receperunt, Demosthene apud Naupactum & eadem circa loca relicto, q̄ Athenienses ob ea quæ gessisset timeret. Per eadē tpa Athenienses qui circa Siciliam agebant, cū in Locridē nauigassent, ingressu quodam Locros q̄ loco auxilium ferebant superant, ac Peripolion capiunt, qd oppidum sitū est ad flumen Halicē. Eadē æstate Aetoli iā antea missis Corinthū ac Lacedæmona legatis Tolophonēsi, & Boriade Eurytane, ac Tisandro Apodoto, suadent ut sibi aduersus Naupactum mittant auxilia, propter Atheniensīū ingressum. Et miserūt Lacedæmonii tria milia grauis armaturæ ex sociis, quorū fuere quingenti ex urbe Heraclea, tunc recens apud Trachiniam condita, duce Eurylocho, comitibus eius Massario & Menedato oībus Spartiatis. Coacto apud Delphos exercitu, Eurylochus Locris Ozolis, ut sibi p̄sto essent, edixit. Illac enim in Naupactum iter erat, & simul eos ab Atheniensibus abducere uolebat, habens p̄cipue sui studiosos Amphissēs, qui propter odium Phocenium timentes, & primi dederunt obsides, & alios ad dandum induxerunt, aduentu exercitus territos, & ante omēs sibi finitimos Myones qua parte Locris inaccessa est maxime. Deinde Ipnenses, Messapios, Tritanes, Chalaos, Tholophonios, Hessios, & Oenanthenses, qui omnes militiam secuti sunt. Nam Olpæi sequi noluerunt, tantum obsides dederunt. Hyæi ne obsides quidem dederunt prius, q̄ eorum uicus captus est, noie Polis. Vbi cuncta in expedito fuere, & obsides in Dorico Cytnio depositi aduersus Naupactum per Locros cum exercitu contendit. Inq; ipso itinere faciendo Oenonē de Locris capit, & Eupolion. Nam imperata facere recusauerant. Cū in Naupactiā uentum esset, & Aetoli uenere auxilio, regionem populant, & suburbana muris carentia capiunt. P̄fectiq; Molycrion Corinthiorū coloniam, sed Atheniensium ditionis, expugnant. Demosthenes autem Atheniensis (nam adhuc post reditum ab Aetolica clade circa Naupactum agebat) p̄scito hostium aduentu ab urbe, sollicitus adiens Acarnanes persuadet, etsi ægre propter discessum a Leucade, ut Naupacto subueniant, a quibus missi cum eo mille armati nauibus ingressi urbem tutati sunt. Metus enim uehementis erat, cum muri magni essent, & propugnatores pauci, ne parum ad defensionem sufficerent. Eurylochus & qui cum eo erant, ubi cognouerunt ingressis copiis oppidum expugnari non posse, abierunt, non in Peloponnesum sed in Aeolidem, quæ nunc Calydon uocatur, & Pleuronem, aliq; circa loca, necnon in Proschion Aetoliæ. Nam eos Ambracii adierant suadentes ut secum Argos Amphilocho cum ceteramq; Amphilochoiam, præterea Acarnaniam subigerent, affirmantes si potiantur iis, fore ut totam epiroticam gentem in Lacedæmoniorū societatem adducerent. His persuasus Eurylochus, omis Aetolis per illa loca conqueuit, dum Ambraciis auxilio uenientibus aduersus Argos eundum esset. Aestasq; excessit. Sub hyemem autem qui in Sicilia agebant Athenienses cum sociis Græcis, & quicunq; Siculorum uel ab imperio Syracusanorū ad ipsos defecerant uel rerum socii erant, aggressi sunt Nisam Siciliæ oppidum, cuius arcem Syracusani tenebant. Quam cum expugnare nequissent, abierunt. Sed in abeuntibus impetu dato, illi ex arce postremos Atheniensium socios in fugam uertunt, paucos occidunt. Post hæc Laches & Athenienses egressi ē nauibus nonnulla in loca Locridis, iuxta Caicinum amnem. Locrenses ad arcendam uim occurrentes, cum Proxeno Capatonis filio, circiter trecentos ceperunt, detractisq; armis abierunt. Eadem quoque hyeme Delum expiauerunt Athenienses ex oraculo quodam. Nam & Pisistratus tyranus eam prius expiauerat sed non omnem, uerum eatenus, quatenus a templo prospectus patebat, Tunc autem omnis expiata est, idq; ad hunc modum: Quæcunque in

H iij

Proclis cades

Peripolion
capitur.
Halix fluu.
Tolophus.
Boriades.
Tisandrus.
Eurylochus.

Ipnenses.
Messapii.
Tritanes al.
Tritæses.
Chalei.
Tholophonii.
Hessii.
Oenanthenses.
Olpei.
Hyæi.
Polis uicus.
Eupolion.
Oenon.
Molycrion.

Aeolis.
Calydon.
Argos.
Amphilocho.
cum.
Proschium.

Nisa oppugnata.

Caicinus fluu.
Pisistratus.

Rhenia insula Delo defunctorum extitere monumeta, oia sustulerunt, & in posterum edixerunt, ne q̃ in insula, neq̃ moreretur, neq̃ nasceret, sed morituri iam ac perituri in Rhenia transire portarentur insulam: ita parum a Delo distantē, ut Polycrates Samiorum tyrannus, cum aliquando & classe polleret, & aliis insulis imperitaret, captam Rhenia catena annecteret Delo, Delioq̃ Apollini consecraret. Tunc quoq̃ primum post lustrationem Athenienses lustralia festa, id est quinto quoq̃ anno fecerunt. Fuerat aut̃ aliās prisca memoria ingens apud Delon celebritas Ionum & ex circumiectis insulis hoim, qui cum coniugibus ac liberis spectabant, ut nunc ad Ephesia festa lones cōfluunt, fiebatq̃ certamen gymnicum, musicumq̃, & ciuitates choros ducebant. Quae ita fuisse declarat in primis Homerus his uersibus, quae sunt ex proemio Apollinis:

Delia festa.
Lustrationes.
Ephesia festa.
Homeri uersus ex Hymno qui inscribitur q̃s ἀπόλλωνος.

Tunc tibi magnopere in Delo mens gestit Apollo,
Cum natis quoties cum coniugibusq̃ frequentes,
Iones in fluxa celebrant tua compita ueste,
Cestibus & uariis certamina sacra choreis
Oblectant, referuntq̃ tuas modulamine laudes.
Quod autem & musici certamine proposito, illuc se certaturi conferebant, in his uersibus indicat, qui sunt ex eodem proemio. Siquidem deliacum sceminarum choros laudans, ita uersus eius laudationis finit, in quibus & suipius meminit:
Verum age dum nobis assis cum Phoebe Diana,
Vos etiam cunctae me discedente ualete;
Et memores estote mei posthac, homo si quis
Venerit huc alius peregre, dicatq̃ puellae,
Quis uir in his uersans unq̃ lepidissimus oris
Pectora praecipue demulset uestra canendo,
Vos uno assensu sic respondete fauentes,
Vir qui luminibus captus Chion incolit altam.

Ambracii.

Olpe.

Argia.

Aristoteles.
Hierophon.Phytia.
Medeon.
Agyei.
Thyamus mons.

His Homerus significauit iam olim apud Delum magnum cōuentum ac festū cōsueſſe celebrari. Ad quae postea & insulani & Athenienses choros cum sacris missitarunt. Sed certamina & cetera pleraq̃ aduersis casibus, ut credibile est, exoleuerūt, primiq̃ Athenienses certamen instituerunt, & cursus equorum, quod antē non fuerat. Eadē hyeme Ambracii, prout sponponderant Eurylocho, cum exercitu praesto fuerunt, profectiq̃ Argos Amphiloichicum, cum tribus milibus armatorum, atq̃ Argia ingressi, Olpas capiunt, ualidum in colle murum mari imminuentem, quo Acarnanes eius autores aliquando pro publico iudicii loco utebantur, distantem fere quinq̃ & uiginti stadiis ab Argi uorum, quae maritima est urbe. At uero Acarnanes partim Argos suppetias gerunt, partim utiq̃ qui ex Amphilochia erant, ne se lateret Peloponnesium, qui cū Eurylocho ueniebant in Ambracios transitus custodias eō loci agebant, qui fontes uocantur. Mittunt praeterea tū in Aetolia ad Demosthenē, qui fuerat Atheniensis dux, ut sibi p̃ſſet, tum ad uiginti quae circa Peloponnesum erāt naues Atheniensis, quibus praerāt Aristoteles Timocratis & Hierophon Antimnesti filius. Qui apud Olpas erant Ambracii mittunt & ipsi ad urbem, ut sibi ueniat oīs populus auxilio, extimescentes ne Eurylochus cum iis quos habebat Acarnanes pertransire nō possint, ne ue sibi destitutis aut p̃liandum foret, aut redire uolentibus minime tutum. Hos ubi uenisse senserunt Eurylochus ac Peloponneses, motis ē Proschio castris, confestim ad ferenda eis auxilia proficiscuntur. Ac transmissio Acheloo p̃ Acarnaniam, ob missa Argos praesidia, uacua iter faciunt, ad dextram habētes & urbem & praesidiū Stratio, ad sinistram reliqua Acarnaniam. Et cū illorum agrū pertransissent, per Phytia & rursus per Medeonis extrema, dehinc per Limnaea ad Agrae regionem, quae nō Acarnaniam iam, sed ipsis amica erat, pergunt, occupatoq̃ Thyamo monte inculto, ac superato, in Argiam iam nocte deueniunt. Atq̃ illic inter urbem Argiorum & Acarnanum ad fontes custodiam furtim itinere facto, cum Ambracii qui apud Olpas erant, miscetur, ac simul illuxit confecti ante urbē

quae uocatur Metropolis consistunt, castraq̃ metant. Nec ita multo post, hinc naues uiginti Atheniensium Argiis auxilium laturae ad Ambracicum affuerūt, illinc Demosthenes cum ducentis Messeniis armatis, & Atheniensis sagittariis sexaginta. Et classarii quidam milites nauibus egressi tumulum circa Olpas inuaserūt, Acarnanes autem & Amphilochorum aliquot (nam eorum pleriq̃ ab Ambraciiis distinebantur) cum iam Argos conuenissent, se praeparabant tanq̃ cū aduersariis pugnaturi, delecto duce socia liser exercitus Demosthenes cū ipsorum praetoribus. Hic praemotis copiis, prope Olpas castra posuit, dirimente utrosq̃ ingenti rupe, & dies quinq̃ cessatum est. sexto ad pugnam dū se utriq̃ instruebant. Sed maior erat ac sperarat Peloponnesium acies: ex quo Demosthenes ne circumueniretur metuens, in quadam caua & dumosa uia collocat tanq̃ ex armatis q̃ ex leui armatura ad quadringentos: ut cum hostis numero superior esset, in ipso congressu surgentes ex insidiis eum a tergo aggredirentur. Vbi utriq̃ instructi, ad manus itum est. Dextrū cornu Demosthenes cum Messeniis & paucis Atheniensibus tenebat, alterq̃ Acarnanes ut quiq̃ erant instructi, & qui aderant Amphilochorum iaculatores. Peloponneses & Ambracii instructi promiscue erant, praeter Mantinea. Hi enim in lauo potius, nec eo extremo conferti stabant. Nam eius extremū tenebat Eurylochus cum suis, contra Messenios Demosthenemq̃. Cū iam manus conferrerent, Peloponnesesq̃ circumuenirent sinistro suo dextrum aduersariorum cornu, atq̃ concluderent, superueniūt his a tergo ex insidiis Acarnanes, datoq̃ impetu hostē auertunt, ita ut uirtutis immemor nō resisteret, sed territus maiore exercitus partē ad fugiendum iduceret. quippe ubi uidit Eurylochi cornu, qd erat ualidius cedi, multo maiori metu percussus est. Et ab ea parte Messenii cum Demosthenes rem cōficere annituntur. Sed Ambracii & qui in dextro cornu erant a sua parte uicerunt, hostēq̃ ad Argos usq̃ sunt persecuti. Nam illos circa populorum pugnacissimi sunt. Hi cū reuertuntur ad suos eosq̃ maxima ex parte superatos, & in se tendentes ceteros Acarnanes conspicantur, egre ad Olpas salutem sibi peperere, multis eorum interfecit, dum incōpositi & nullo ordine inuadunt, praeterq̃ Mantineorum qui ex omni exercitu maxime cōposite sese receperunt. Cessauitq̃ sub uesperum pugna. Postero die Menedaeus defuncto Eurylocho ac Macario suscipiens ipse imperiū, ob acceptam ingentem calamitatē dubius quonam modo aut remanens ferret obsidionē terra ac mari obseptus, aut tuto discederet, mentionem facit apud Demosthenem ducesq̃ Acarnanum de discessu paciscendo, recipiendisq̃ caesis. Illi caesos quidē reddiderunt, ac suorum fere trecētis receptis trophaeum statuerunt. Abeundi uero facultatem nō palam indulgere omnibus, sed clā & Mantineis tantum cū Menedaeo ac ceteris Peloponnesiis ducibus, & quicunq̃ ex eis erāt praecipuae dignitatis, uolentes cum Ambracios & peregrinū militē mercede conductū desertos esse, tū uero Lacedaemoniis ac Peloponnesibus apud Graecos illos conflare in uidiā tanq̃ proditoribus, qui suae ipsorum nō sociorum saluti consulissent. Hi receptos mortuos suos festinabundi pro praesenti copia sepelierunt, & de abeundo ii, quibus data facultas erat, clanculum deliberabāt. Ibi Demosthenes cum Acarnanibus certior fit Ambracios primo illo ex Olpis nuntio excitos uenire auxilio, ac uelle p̃ Amphilochos iis, qui in Olpis essent se committere, nihil admodum eorum quae gesta essent scientes. Itaq̃ protinus partem quandam copiarum mittit ad obsidendas insidiis uias, ac tutissimae quaeq̃ loca occupanda. Ceteras copias ad ferendas iis auxilia instruit. Interea Mantineci, & ii, cum quibus transactum erat per causam legendi holera ac sarmenta paulatim egredientes abibant, & cum legendo ea, quorum gratia exierant, iam procul ab Olpa erant progressi, tunc se ocyus proripiebant. Quos abire Ambracii ubi sensere, & ceteri qui sic frequentes eō se contulerant, & ipsi prodeunt, capeſuntq̃ cursus, uolentes allequi socios. Eos arbitrati Acarnanes initio omnes aequaliter sine pacatione abire Peloponneses insequi coepere, & fuere qui in quosdam e ducibus insequi uetantes ac diacentes data fide illos abire iaculū emisierint, existimantes se proditos esse. Tunc omissis Mantineis ac Peloponnesibus Ambracios trucidabant, erat que ingens & contentio

Metropolis.

Demosthenes
Ambraciota-
rum dux desti-
natur.Pugna ad
Olpas.Ambraciorū
praesentia.
Peloponneses
uincuntur.
Mantinei
Menedaeus.
Eurylochus.
Macarius.Mantineorum
fuga.

Salynthius.
Agrais
Ambraciorū
cedes.
Idomene.

error, quisnam Ambracius, quisue Peloponnesis esset, & ex eis ad ducentos cæsis, cæteri in Agraidem, quæ contermina erat, diffugiunt. Quos Salynthius Agræorū rex utpote amicus excepit. Inter hæc Ambraciū qui ex urbe ad hos iter habebant ad Idomenen perueniunt. Sunt autem Idomene duo excelsi tumuli, quorū eum qui maior est occupauerunt qui e castris a Demosthene præmissi fuerant, cum hostem in ueniendo ac præueniendo latuissent. Minorem illi priores ascenderant atque insidebant. Demosthenes autem cœna ac primo crepusculo statim cum cætero exercitu uia ingreditur, dimidium eius secum habens, altero dimidio per Amphilochicos montes eunte, ac sub exortu auroræ inuadit Ambracios adhuc iacentes, nec dum aliquid rege gestare gnaros, quinimo opinantes potius istos ex suis esse. Nam astute Demosthenes primos omnium Messenios ire iusserat, ac Dorice alloqui ad faciendam primis excubatoribus fidem, præsertim non cernentibus cum adhuc nox esset. Vbi igitur cum omnibus copiis impetus factus est, in fuga muertuntur, multi ibidem cæduntur, cæteri montes uersus fugæ se mandant. Verum occupatis iam itineribus, ad hæc Amphilochis, tum leuiter armatis, tum regionis peritis aduersus armis graues, & quod se uerterent ignaros, & in loca aut prærupta, aut ab insidiantibus iam infesta incidentes trucidabantur. Et cum omne fugæ tentarent genus, nonnulli ad mare non ita distans contendebant, ac conspectis quæ terram legebant Atticis nauibus, ad eas (ita rei conditio urgebat) annatabant, existimantes præsentem metu satius esse ab iis qui in nauibus erant, si oporteat, interfici se, quam aut a barbaris aut ab inimicissimis Amphilochis. Hunc itaque in modum Ambraciis perligatis, e multis paucis in urbem euaserunt. Acarnanes spoliatis cadaueribus, trophæisque erectis Argos redierunt. Et ad eos postero die caduceator uenit ab iis Ambraciis, qui ex Olpa ad Agræos fugerant, petiturus eorum corpora, qui post primam pugnam cæsi fuerant: dum nulla fide accepta cum Matinæis & aliis qui fidem acceperant simul existissent. Cæteræ intuens spolia Ambraciorum qui ex urbe prodierant, admirabat numerum, neque enim rescierat cladem, sed ea sociorum suorum esse arbitrabatur. Et eum quidam opinatus ab iis uenire, quod apud Idomenen essent, quidnam admiraretur interrogat, & quot ex ipsis perissent. Circiter ducentos inquit ille. Atqui non ducentorum arma hæc sunt, excepit qui interrogabat, sed plusquam mille interfectorum. Et ille rursus: Non ergo sunt eorum qui nobiscum in acie steterunt. Cui idem respondit: Sunt sane uestrorum, siquidem uos heri in Idomene pugnaistis. Atqui nos, inquit ille, heri cum nemine pugnauimus, sed nudius tertius cum abiremus. Et hic, nos uero ait, cum istis heri certauimus ex urbe Ambraciorum auxilio uenientibus. Quo audito caduceator intelligens auxiliorum urbanorum stragem, edito gemitu re infecta continuo abiit attonitus præsentium malorum magnitudine, nec ulterius cæsos repetiit. Hæc enim clades hoc bello maxima extitit, utique una in ciuitate, & intra tam paucos dies. Nec numerum cæsorū scripsi ut incredibilem, quoniam maior esse fertur quam pro magnitudine ciuitatis. Hoc scio Acarnanes atque Amphilochos, si Athenienses ac Demosthenem audire uoluissent, ipso clamore Ambraciā fuisse expugnatos. Nunc pertimuerunt ne tenentes illam Athenienses grauiore ipsis accos la forent. Post hæc tertia spoliū parte Atheniensibus in fortē data, reliquum inter ciuitates diuiserunt. Et quæ Atheniensibus cesserunt, pleraque fuere intercepta. Nam quæ in templis affixæ uisuntur trecentæ solidæ armaturæ, ex peculiariter Demostheni datæ, & ab eo nauibus apportatæ sunt. Cui ob has res gestas tutior in patriā, post calamitatem in Actolia acceptam, reditus fuit. Vbi uiginti Atheniensium naues Naupactum rediere, & Athenienses ac Demosthenes abire, Acarnanes & Amphilochi publica fide interposita ueniam dedere Ambraciis, atque Peloponnesibus qui ad Salynthiū & Agræos confugerant, ex Oeniadis abeundi. Aditoque Salynthio cum Ambraciis in postea ad centum annos fide data societate coierunt, his legibus, ut neque cum Acarnanibus Ambraciū Peloponnesibus arma inferrent, neque cum Ambraciis Acarnanes Atheniensibus, sed mutuo sibi auxilio forent, redderentque Ambraciū Acarnanibus quicquid aut oppidum aut finium de Amphilochis teneret, nec opem Anactoriis ferret Acarnanum hostibus. His

Cæsorū Ambraciorū incredibilis numerus.
Ambraciorū exuuiæ.

Acarnanum Ambraciorū foedera.

conuentis bellum soluerunt. Post hæc Corinthii præsidium ex suis ad trecentos armatos in Ambraciā miserunt, cum duce Xenoclido Euthyclis filio, qui agere itinere per epirum fecerunt: Ita se habent res ad Ambraciā gestæ. Eadem hyeme quod apud Siciliā erat Athenienses, cum egressi e nauibus in Imeræa essent, Siciliensibus una superne inuadentibus extrema Imeræa: cumque ad Aeoli insulas nauigassent, in Rhegiū se receperunt. Vbi Pythodorus Isolochi filium Atheniensium ducem offendunt, successorem Lachetis in nauium præfectura. Nam Sicilienses socii aditis Atheniensibus persuaferant, ut se maiore classe adiuuarent. Quippe Syracusani cum terra forent illis superiores, & mari paucis nauibus impedirent, talē classē instruxerant, ut post hac cōtemni nō possent. Itaque sexaginta naues expleuerunt Athenienses, tanquam sociis mittendas, & tum existimabant citius ibi bellum finitum iri, tum uolebant fieri nauium experimentum. Igitur unum e ducibus Pythodorus cum paucis nauibus miserunt, missuri cum pluribus Sophoclem Sostratidæ filium, & Eurymedontem Thuclei. Pythodorus, accepta iam Lachetis præfectura profectus est sub extremū hyemis ad præsidium Locrorum, quod ceperat Laches, & uictus a Locris in pugna discessit. Per idem uer proluuiū ignis ex Aetna monte omnem Siciliā maxime emanauit, quemadmodum alias, & aliquantulum soli Catanensium corruptis sub Aetna incolentium. Fuit autem pluuium hoc quinquagesimo a superiore emanasse anno, & ad summum ter extitisse, ex quo Sicilia a Græcis incolitur. Hæc per eā hyemem gesta sunt, & sextus exiit annus huius belli, quod Thucydides conscripsit.

Xenocles.

Imeræa.

Pythodorus.

Sophocles.

Eurymedon.

Catanenses.

Aetnae proluuium ignis.

THUCYDIDIS HISTORIARVM PELOPONNENSIVM LIBER QVARTVS.

Neunte æstate, quum frumenta iam extant in spicis, profectæ decem Syracusanorum naues, totidemque Locrensiū, Messanam in Sicilia ceperunt ab ipsis oppidanis acciti. Defecit autem ab Atheniensibus ea ciuitas præcipue, opera cum Syracusanorum, qui cernentes id oppidum inuadenda Sicilia opportuna, me tuebat ne se maioribus copiis aggredere illinc profecti Athenienses, tum Locrensiū, qui Rheginos sibi inuisos uolebant utrinque oppugnari. Itaque in eorum agrum cum omni exercitu inuadunt simul ne Mamertinis illi ferrent auxilia, simul inducunt Rheginis, qui apud ipsos erant exulibus. Nam Rhegium permulto tempore seditionibus agitabatur, nec in præsentem poterant Locrenses arcere, quo etiam magis illi ingruerant, qui postea, quam agrum populati sunt redire cum peditatu. Nam naues ad Messanam in præsidio erant, eodemque alia quæ instruebantur uentura, atque illic belum gestura. Per idem uer nondum adultis frumentis, Peloponneses ac socii Atticæ ingressi sunt, duce Agide Archidami filio Lacedæmoniorum rege, statimque habentes eam populabantur. Athenienses uero, ut instruxerunt quadraginta naues in Siciliam miserunt, cum iis qui erant reliqui, ducibus Eurymedonte ac Sophocle. Nam Pythodorus ex iis ducibus tertius iam eodem abierat. Mandaruntque ut Corcyæorum quoque, qui intra urbem erant, curam in transitu haberent, exercentibus in eos latrocinia exulibus, qui in montibus agebant. Et sexaginta Peloponnesium nauibus, quæ ad ulciscendos illos aduenerant, existimantes re facile confectum iri, ciuitate admodum fame laborante. Mandarunt ite Demostheni, qui priuatim a reditu ex Acarnania uia degebat, hoc ipsum flagitium ut his nauibus circa Peloponnesum si uellet uteretur. Hi cum ora Laconicā præueherent, acceperuntque ad Corcyram iam esse Peloponnesium naues, Eurymedon quod demum loco potiti essent, & quæ oporteret egissent in Corcyram tederent iubere, illis contradicentibus, opportune tum exorta tempestas cum classe detulisset Pylon, postulare ut cōfestim mu-

7. ann. initium.
Messana capitur.

Peloponneses Atticam inuadunt

Pylos.

Sparte.
Coryphasion.

Sedulitas mili-
tum Atheni-
um.

Agis Laceda-
moniorum
rex.

Simonides dux
Eione.

Pylus oppu-
gnatur.

Sphaacteria in
sula.

to locum munirent. Ea enim re simul se nauigasse, ad hoc ostendere affatim materiae ac lapidis adesse, & situ locum munitum desertum, ac magno circa tractu desertum. Abest namque Pylos a Sparte stadia circiter quadraginta, sita olim in agro Messenio, quae Lacedaemonii uocant Coryphasion. Illi dicere multa esse in Peloponneso promontoria deserta, si libeat in iis occupandis exhaustire ciuitatem. Caterum huic nonnihil a quolibet alio differre uidebatur hic locus, quod adiaceret ei portus, quodque Messenii quondam incolae illinc prodeuntes plurimum infestis Lacedaemoniis, propter linguarum commercium futuri essent, fidelesque loci custodes. Vbi neque ducibus, neque militibus persuadet, etiam postea cum praefectis re communicata quieuit, nondum apto ad nauigandum mari, donec ipsi militibus otium agentibus cupido incessit concludendi munitioibus locum. Itaque rem aggressi moluntur, & cum lapidariis carerent ferramentis, collectos passim lapides ferrebant; & ubi quisque quadrabat coagmentabant, lutum sicuti opus illo esset uasorum per nuria humeris comportantes, ut id commodissime illic maneret, incurui, ne uel defueret manibus post tergum confertis, omnique ratione annitentes, opportunissimisque oppugnationi partibus communitis anteuire succursum Lacedaemoniorum. Nam plerumque loci suo apte situ munitum muro non indiget. Lacedaemonii cum hoc accepissent, agebant autem tunc forte festum quoddam solenne, contempserunt, tanquam dum exissent, aut hoste non expectaturo, aut se oppidum paruo negotio recepturis. Nonnihil etiam eos exercitus qui ad Athenas erat remoratus est. Athenienses communito intra sex dies loco terram uersus, ubi maxime oportebat, ad tutelam eius Demosthenem cum quinque nauibus relinquunt, cum ceteris in Corcyram ac Siciliam ire pergunt. At Peloponnesenses, qui in Attica erant, ut Pylum captam acceperunt, prope domum redierunt. Quippe cum Lacedaemonii Agis rex domesticum sibi existimarent ad Pylum bellum; & quia praemature fuerant egressi adhuc uiridi frumento permulti commeatu deficerent, adhuc caeli tempestas maior quam pro anni tempore uexauerat exercitum, adeo ut quod saepe alias contigerit eos ocys discedere, & in hac expeditione quam breuissime immorari. Nam quindecim dies in Attica manserunt. Per idem tempus Simonides Atheniensium dux, coacta paucorum Atheniensium, qui in praefidiis erant, & magna illinc sociorum manu, Eione, quae est in Thracia, Mendaeorum coloniam, sed tunc hostem per prodicionem cepit; illicoque Chalcidensibus ac Bottiaeis suppetias ferentibus expulsus est, ac multos milites amisit. Regressis ex Attica Peloponnesibus, Spartiata quidem ipsi & finitimorum proximus quisque properanter ad ferenda auxilia Pylum iere. Ceterorum uero Lacedaemoniorum tardior profectio exitit modo reuerforum ex alia expeditione. Edixerunt autem per Peloponnesum ut primo quoque tempore Pylum subueniretur, & ad suas sexaginta naues quae apud Corcyram erant, miserunt. Quae transportatae per Leucadium Isthmum cum Atticam classem quae ad Zacynthum erat, latuissent, Pylum peruenerunt, cum iam praesto esset pedester exercitus. Demosthenes adhuc eorum cursum tenentibus Peloponnesium nauibus, occupat duas ex suis summittere ad nuntiandum Eurymedonti, aliisque qui apud Zacynthum cum classe erant Atheniensibus ut praesto essent, tanquam loco in discrimen adducto. Et illi quidem prout Demosthenes mandarat festinanter affuerunt. Lacedaemonii uero uelut oppugnaturi a terra & a mari locum se instruebant, sperantes facile expugnatos se opus quod & a properantibus esset extructum, & a paucis teneretur. Ceterum cum Atticarum nauium & Zacynthi auxilia expectarent, in animo habebant, nisi prius expugnassent, obstruere fauces portus, ne illi subire fas esset Atheniensibus nauibus. Insula enim nomine Sphaacteria portui praeterea atque uicina efficitur portum tutum, & introitus angustos, ut hinc quae uergit ad Atheniensium munitiones & Pylum bina nauigia, illinc quae uergit ad reliqua continentem, octona nouena uel tria eant, syluestris tota, propter solitudinem inuia, quindecim ferme stadiorum magnitudo. Introitum igitur intercludere statuerunt nauibus confertim foras spectantibus. Quia etiam in ipsam insulam timentes ne sibi ex ea bellum fieret, armatos transportarunt aliis in continente collocatis. Ita namque Atheniensibus & insulam fore hostilem & continentem, ut quae

egressum illis non praebere. Nam cetera circa Pylum extra hos introitus pelagus spectantia importuosa sunt, nec talia unde illi proficiscerentur ad suos adiuuandos; se uel to, circa pugnam naualem citraque periculum, ut credibile erat, locum expugnatos, in quo comaeus non esset nisi ad breue tempus sumptus. Vbi haec eis prospecta sunt, & milites in insulam transportati ex omnibus sortiti cohortibus, alique subinde atque alii per uices tractati, postremi qui illic relictis trecenti ac uiginti fuerunt praeter eos: seruitia, duce Epitadas Molobri filio. Demosthenes cernens Lacedaemonios peditatu pariter & classe aggressuros, & ipse se instruit, ac triremes quae sibi reliquae erant subducit ad munitioes, clatrisque praefigit, eaque nauas scutis inualidis armat, & salignis plerisque. Neque enim poterant inculco in loco suppeditare arma. Quin haec ipsa ceperant & triremi Messeniorum actuariusque nauigio, cum forte illuc appulissent Messenii numero fere quadraginta, qui bus una cum aliis Demosthenes usus est. Is igitur cum multos & inermium & armatorum super tuta ipso situ, sed praecipue super extructa, qua parte in continentem uergunt, disposuisset, praecipit ut peditatum si aggrediatur, arceant. Ipse delectis sibi ex omnibus sexaginta armatis, & aliquot sagittariis muros egreditur mare uersus, quae maxime parat illos descendere conatos in loca aspera petrosaque ad mare uersa, & quae murus ipso rum fragilissimus erat cum reuellere ausuros suspicabatur. Murum enim fragilem fecerat quod putabat nunquam fore, ut nauibus superior esset hostis: & si superior esset ad egredendum in terram oppidum captum iri. Itaque ad maritimam partem profectus, illic armatos disposuit ad arcendum quoad posset hostem, eosque his uerbis est adhortatus:

Oratio Demosthenis ad milites.

Viri qui mecum hoc subistis periculum, nemo uestrum malit in hac necessitate uideri intelligens, reputando omnes quae nos circumstant difficultates potius, quam secure & bona cum spe audacter hostes inuadere, ex eis incolumis euasurus. Quaecumque enim ut haec ipsa in necessitatem deueniunt, ea minimam rationem, celerrimum periculum desiderant. Quamquam ego plura nobiscum facere uideo, si & manere nec ea quae potiora nobis assunt prodere uolumus multitudine illorum deterriti. Etenim partem loci, quam tenemus, inaccessibilem arbitror, adiutricemque fieri nobis perstantibus: recedentibus uero, & si difficilem accessu tamen facilem fore nullo prohibente. Hostem quoque ex hoc acriorem habebimus, quod ei si a nobis urgeatur, non facilis rursum sit sui receptio. Nam & dum in nauibus est, facillime illi resistitur: & dum egreditur iam a quo in loco ipsius multitudo quamlibet magna (exiguo enim dimicatur) non ualde timenda est ob littoris in quod descenditur iniquitatem. Neque exercitus ille in terram est utique futurus maior ex loci aequalitate, sed & nauibus pugnat in mari, ubi necesse est periculosa multa contingere: Adeo suas illis difficultates existimo instar esse qualis nostra est hominum paucitas. Super haec uos obsecro, cum sitis Athenienses & experientia in alios & nauibus desiliendi gnari, si quis perferat, nec terrore illis fluctuum, & cum impetu incurrentium nauium summoueat, hunc nunquam ui summoueri, ut maneatis, ad ipsas littoris salebras arcedo hostem, uosque ipsos pariter ac locum conferuetis. His tamen exhortato Demosthene, Athenienses alacriores effecti descendentes ad mare se disposuerunt: Lacedaemonii uero progressi castris peditatu munitioes, nauibus quae tres & quadraginta erant, Thrasymelida Cratesiclis Spartiata nauarcho, parte qua Demosthenes opperiebatur inuadunt: Athenienses & ipsi utrinque a terra & a mari resistebant. Illi delectis aliquot nauibus, quam pluribus adiri non poterat, per uices aliis quiescentibus ad nauigabant, omni audacia atque exhortatione utentes, si quo pacto reiectis hostibus loco potirent. Inter quos maxime extabat Brasidas unus & trierarchis: qui cum cerneret locum accessum difficilem, sed sicuti accedi posse uidebatur, trierarchos gubernatoresque formidantes ac nauibus cauentes ne colliderent, uociferabatur dicens, improbi esse cum lignis parcat spectare illic hostem ubi muros extruxisset, iubebat ut illis littori nauibus ui in terram descenderet, ne uel pigeret socios impotentia: naues suas pro acceptis magnis beneficiis Lacedaemoniis impedere, sed illis impactis quacumque ratione in littus

Epitadas
Demosthenis
industria.

Thrasymeli-
das.

Lacedaemonio-
rum conatus.
Brasidae con-
siliium.

egressos, & uiris & loco potiri. Talibus uerbis Brasidas alios instigans, gubernatorem suum ad applicandum nauem adegit, pergensq; ad pontem conatus descendere, ab Atheniensibus percutit: & cum multis uulneribus fauciatus esset, linquente animo in remigium collabitur: Clypeusq; eius defluxit in mare & ad terram appulsus est: quo recepto Athenienses postea ad trophæum sunt usi, quod de hac aggressionē statuerunt. Aliis item Lacedæmoniis aderat quidem animus ad egrediendū, sed facultas deerat tum loco rum asperitate, tū Atheniensium nihil cedentiū perseverantia. Atq; eō fortuna peruenit, ut Athenienses ē terra & ea Laconica Lacedæmonios applicare prohiberent, illi aduersus hos in terrā suā tunc hostilē descendere conarent. Nā fere eō tpe de utrisq; talis opinio erat, ut hi mediterranei pedestribus copiis longe pstantissimi essent, illi inter maritimos plurimū re nauali præcellerent. Atq; hoc die ac parte insequentis aliquoties aggreffi destiterunt. Tercio die aliquot naues ad materiā machinaz in Asinam dimiserunt, sperantes se murum qui portū spectabat, altum quidē sed egressioni præcipue opportunum machinis expugnaturus. Hoc interim tpe naues Atheniensium sexaginta ex Zacyntho affuerunt. Nam accesserunt eis auxilio aliquot pidiariæ ex Naupacto, & quatuor Chiaz. Hæ ubi uident & continentem & insulam armatis refertam, & naues quæ in portu erant nō prodire, ambigebant quonam intenderent. Cæterum tunc quod cōtenderunt in primam insulam, & desertam nec ita distantem, ibiq; stationē habuerunt. Postero die uelut ad nauale prælium instructi procedunt, si uoluntas hostium ferret in apertum mare obuiam ire: sin minus in portum ipsi ingressuri. Illi neq; obuiā iere, neq; quēadmodū constituerāt, aditū obstruxere, sed quieti in terra naues explebant, & se pparabāt tanq; in portu, q nō paruus est, si qs ingrederet pugnaturi. Quo cognito Athenienses ab utroq; ingressu in illos tendūt, inuectiq; in eas, quæ plures & iam exteriores infestis proris erant naues in fugā uertunt: ac persecuti ut in breui spatio multis laceratis, quinq; capiunt, & earū unā cum ipsis uiris, cæteras quæ in terrā refugerant in uaditū quaz quæ adhuc plenæ erant, priusq; subducerentur ferunt quasdā, unde uiri fugā fecerant, alligantes uacuas, trahūt. Quæ cōspicientes Lacedæmonii & eam iacturā aggreferentes, quod qui apud insulam essent intercipiendi forent, ad auxilium ueniunt: utq; erant armati mare ingressi, apprehensas ē contrario naues retrahunt, existimantes per se quisq; id opus impediri cuicunq; ipse non adesset, eratq; ingens tumultus, commutata amborum ad naues forma dimicandi. Quippe Lacedæmonii præ studio atq; formidine nihil aliud quā (ut sic dicam) a terra nauale prælium: Athenienses uero uincētes ac præsentī fortuna quā plurimum procedere uolentes, de nauibus pedestre prælium gerebant: multoq; labore, ac multis inuicem uulneribus acceptis dirempti sunt, & a Lacedæmoniis uacua naues præter eas quæ principio captæ fuerant, seruata. Regressis in sua utrisq; castra, Athenienses erecto trophæo, restitutis mortuis, potiti naufragiis, protinus insulam circunueniunt nauibus, custodiuntq; tanquam uiris qui in ea essent captiuis. Peloponneses autem qui iam ex omni mediterranea regione auxilio uenerant, ē diuerso circa Pylum stationem habebāt. Postquam Spartæ quæ ad Pylum gesta sunt renuntiata, placuit eis uelut super ingenti clade magistratus ad castra se conferre, consultaturos re inspecta q̄ primum quidnam agendū uideretur. Illi ubi animaduertunt nulla ratione posse suis succurri, nec periclitandum putarent, ut illi uel fame aliquid paterentur, uel à multitudine opprimerentur, caperentur ue, uisum est cum Atheniensium ducibus agendum, ut cum induciæ bellī ad Pylum si uelent factæ essent, legatio Athenas de conuentionibus mitteretur: quo sua primo quoq; tempore conarentur recuperare. Accepta per duces Atheniensium conditione, ita conuenit. Lacedæmonii quidē naues quibus pugnaissent, & quæcunq; in Laconica ora longæ essent, contractas ad Pylum traderent Atheniensibus, nec arma inferrent munitionibus neq; a terra neq; a mari, Athenienses sinerent illos ē cōtinente comportare suis in insulam certū molitū frumētī modū, binas choenicas Atticas, & totidem corylas uini, & carnē uiritim, dimidium seruīs, idq; Atheniensibus inspectantibus, ne ue ullum illuc nauigiū furtim iret,

Brasidas casus

Asina.

Athenienses
Lacedæmoni-
os persequun-
tur.Lacedæ.
ab Atheni.
inducias pe-
tunt.

& nihilominus insulam custodirent, ne quā illi abiret, ne ue arma Lacedæmoniorum castris inferrentur uel terra uel mari. Quicquid autem horum uel quantumlibet alterutri transgredierentur ibi induciæ pro salute essent, eæ autem durarent dum Athenis Lacedæmoniorum legati redissent, quos Athenienses portarent trirēme atque repositarent, sub eorum reditū induciarū tempus exiret: utq; has naues cuiusmodi accepissent Athenienses eiusmodi restituerent. Ad hūc modū induciæ pactæ sunt, nauesq; traditæ circiter sexaginta ac legati missi: qui cū Athenas peruenissent talibus differuerunt: Oratio Lacedæmoniorum apud Athenienses.

Lacedæmonii nos miserunt huc Athenienses ad transigendum de ijs qui in insula sunt uiris, suadentes quicquid uobis emolumentum, idem nobis, ut in hoc calamitoso casu, dignitatē præcipue allaturū. Neq; uero longiorem præter consuetudinē habemus orationem, sed nostri instituti est ut pauca suppetunt, non uti multis, rursus uti pluribus q̄ries postulat tēpus nos docere uerbis, quid in primis operæpretiū sit facere. Quæ uos nolite hostili animo accipere, neq; tanquam impiti doceamini, apd quos mētionem de bene consulendo facimus, q̄ peritos existimamus. Etm licet uobis præsentem prosperitatē recte collocare, pro ijs quos in uestra potestate habetis, accipiendo honorem & gloriam, nec admittēdo id quod quidam faciunt, adepti aliquid in experti boni, qui semper propter præsentē ex inopinato prosperitatē sperantes, maiora concupiscunt. At iij quib; crebra alternantis fortunæ uicissitudines cōtigerunt, iusti sunt, ac minime creduli p̄spiratibus, id quod præcipue & uestre ciuitati ob experimentū, & nostræ merito cōueniat. Quod licet intelligatis respiciētes ad nostros casus, qui cū summa summa apud Græcos dignitatis, tamen uos adiuuimus ad ea postulanda, quæ dare antehac ipsi, ut credimus, potentiores eramus, non delapsi in hoc infortunium, aut inopia militū, aut copia insolenter habita, sed more reꝝ humanaz opinione decepti, ubi oīm aqua conditio est. Quo minus oportet uos præsentī ciuitatis uestre robore, & accessione aliarū reꝝ fretos, opinari fortunam uobiscū perpetuo futuram, cū sit prouidorum hoīm, felicitatem suam pro certo habere, in incerto positam esse, ut ferendis accidentiabus sint instructiores: neq; existimare, quatenus uoluerit quis aggredi bellum, eatenus ei facultatem adesse, sed quatenus fortuita sua ducēt. Huiusmodi homines quia animos non tollunt sua prosperitate confisi, minimum labant, in summa felicitate maxime trepidi. Quod si erga nos hoc tempore facietis Athenienses, bene uobiscum agit: sin nos respiciatis, & postea quid aduersi patiamini, qualia multa contingunt, non est ut putetis uos ea, quæ nūc successerunt, retētueros, cū possitis nullo cū piculo famam & potentia & prudentia relinquere ad posteritatē. Lacedæmonii uos ad fœdera, ad finiendū bellū prouocant, offerentes pacē, societatem, & aliam in posterū quancunq; amicitiam familiaritatēq; pro his reposcentes eos, q in insula sunt uiros, satiusq; utrisq; fore existimantes, tū non adire discrimen, an illi fugiant oblata aliqua salutis occasione, an si expugnati potius capiant, tū uehementes inimicitias ira demū usquequaq; dissolui, non si dimicando pari altera in bello iā multo superior alteram ad iusiurandū adigat: neq; ex æquo paciscat, sed si dū tempus adest idē faciendi, tum uictrix occasionis pulchrius atq; modestius alterius expectatiōe reconciliet. Nam ille iam obnoxius non ad obfistendū tanquam coactus, sed ob uerecundiam ad referēdam gratiam propensior stabit cōuentis. Quod citius faciūt homines erga maiores, q̄ erga mediocres aduersarios: cū sit natura comparatum, ut sæpe sponte cedentibus, libenter indulgeamus, insolentibus etiam cōtra animi propositum, cum periculo aduersemur. Nobiscū uero utrisq; si unquam aliās nūc profecto præclare agit si in gratiam redeamus, priusquam aliquid indignū nos interea pati contingat, ex quo necesse sit nos æternum erga uos gerere odium publice priuatimq; & uos earū reꝝ immittatis arbitrium, quas nūc flagitamus. Sed qm adhuc anceps euentus est, reconciliemur, uos cū gloria nostraq; beneuolētia, nos cū mediocritatis Græcis finē maloz præstabimus, quorū culpam potius in uos illi refundent, nisi

Lacedæmoni-
orum in dicen-
do obseruatiā

γωζων

Cleon.
Nisæa.
Pegæ.
Troezena.
Atheniensium
postulata.

hoc concesseritis. Nam hæcenus bellum gerunt, nescientes utri autores belli extiterint, facta uero reconciliatione, cuius nunc penes uos maior potestas est, gratias uobis habebunt, dū sciatis facultatē uobis adesse, ut Lacedæmonios firmos uobis amicos efficiatis, a quibus ad hoc prouocamini, si de ipsis bene potius, q̄ male meriti fueritis. In quo quot bona in eē credibile sit, cōsiderate. Nā hæc nobis uobisq; tractantib⁹, cætera Græcia, ut scitis, inferior dignitate cōprobabit. Hæc demum Lacedæmonii dixerūt, rati Athenienses cupidos quidē fœderū pristinos, sed p̄ ipsos prohiberi, oblatam uero pacem libēter accepturos ac reddituros quos haberēt. At illi quia hos habebant arbitratres q̄ties uellēt secū ad faciendū fœdus paratos esse Lacedæmonios, maiora affectabant, præsertim urgente Cleone Cleæneti filio, uiro populari ea tempestate, & in dicendo multitudinē acceptissimo. Is persuasit respondendū oportere prius eos qui in insula clesent, & armis & se ipsis traditis Athenas portari, secundo loco ubi reddidissent Lacedæmonii Nisæam, & Pegas, & Troezena, & Achaiam, quæ bello non cepissent, sed Athenienses ex superiore pactiōe cladi bus affecti concessissent, tū uero aliquanto decentius paciscentes recipere suos, ac fœdera inire tam diuturna quantum utrisq; placuisset. Ad hoc respōsum Lacedæmonii nihil cōtradixerunt, iusserūt tamen eligi sibi deceptores apud quos quiete singula exponendo audiendūq; conueniret in ijs, quæ alteri alteris persuasissent. Tunc Cleon uehementer instare, dicendo agnoscere eos etiam antē nihil fuisse in quo ius haberent, & nūc esse manifestos qui nihil dicere apud multitudinē uellent, sed apud conciliū paucos, si quid sanī cogitarent, iubere ut apud uniuersos loquerent. Illi cernentes neq; sibi fas esse ad populū loq̄, & si quid calamitate adducti cōcedendū illis putarent, apud socios inuidiosum fore, re orata et non exorata, neq; Athenienses moderate se gesturos in ijs ad quæ prouocarent, infecto negotio Athenis discesserunt. Quibus profectis induciæ confestim ad Pylum factæ solutæ sunt, & repetentibus naues ex conuento, Athenienses reddere recusarunt, dantes crimini q̄ contra conuentū munitionibus incurrisent, aliaq; quæ non exigua uidebant, hac ratione nitentes, q̄ in cōuentis dicebat: ea soluta fore si quid esset quantūlibet transgressum. Cōtradictibus illis & hoc improbe agi clamantibus, discessum est: itumq; ad bellū parandum, et omni ope ad Pylum ab utrisq; decertatū est, binis nauibus ē regiōe semper interdiu in sulam obeuntibus, noctu omnibus deinceps in statione manētib⁹, præter eas quæ ad pelagus quoties uentus esset excubabant, ad quas accesserunt ex Athenis ob eandē causam uiginti, ita ut uniuersæ numero essent septuaginta. At Peloponneses à terra castra habentes subinde muros adoriebantur, obseruabantq; si qua occasio offerret suos liberandi. Interea apud Siciliam Syracusani ac socij sumpta cætera classe quam cōstruxerant, bellum ex urbe Messana aduersus præfidiarias intra urbē naues gerebant, sollicitati maxime à Locrensis ob inimicitias Rheginorū: iam et ipsis in horū agrū cum omni manu egressis, uolebantq; nauale expirū pugnam, q̄ uidelicet cerneret paucas adesse Atheniensium naues, sed plures affuturas cū insulam illi oppugnari audissent. Sperabant em̄ si classe uicissent, terra mariq; aggressos se Rhegio potituros, ac res suas iam potētes ores futuras. Et cū in propinquo sint Rhegiū Italiæ promontorium, & Messana in Sicilia, non permissuros, ut ingrediantur Athenienses, fretūq; obtineant. Est autē fretū inter Rhegiū atq; Messanam mare, quā breuissimo interuallo Sicilia distat à continente, & hoc appellat Charybdis, quā ferē Vlyses pertrāsisse, haud ab re sic existimatt⁹, q̄ cadat rabide per angustias pelagi Tyrreni ac Siculi. In hoc igiṛ medio Syracusanorū sociorūq; paulo plus quam triginta naues coactæ sunt sub ferū diei pugnare, cū Athenensium duodeuiginti & Rheginorū octo nauibus, circa nauigium quod illac cursum tenebat cōcurrentes, ac uicti ab Atheniensibus celeriter in sua castra, quā quæcūq; fors tulit contēderūt, una ad Messanam & ad Rhegiū nauī amissa, cū nox prælio intercessisset. Postea Locreses ē Rheginorū agro discesserūt, et Syracusanorū sociorūq; in unū coactæ naues orā Peloridē, quæ est agrī Mamertini subierūt, eisq; affuit peditatus. Quas in tuiti uacuas Athenienses atq; Rhegini aggressi, iniecta ferrea manu unam ex suis pēdide

Rhegium.
Fretū Siculi.
Charybdis.
Vlyses.

Peloris.
Manus ferrea

rit, uiris natando elapsis. Mox easdē ingressis Syracusanis et fune trahentibus Messanā uersus, rursus Athenienses occurrūt, & illis dato signo prius inuadentibus alterā nauim amiserunt. Hunc in modū Syracusani & in faciēda nauigatiōe, & in nauali certamine non inferiores, in portū se Messanæ receperunt, Athenienses uero in Camerinā, quam Camerina. prodi Syracusanis acceperant, p̄ Archiam & qui eū sequebant. Mamertinorū interea omnis populus à terra pariter & nauibus aduersus Naxū Chalcidicam, quæ in finibus Naxus Chal- sita est, p̄ficiscit, ac primo die intra muros repulsis Naxijs agrū populabat, postero cū cidica. classe per nauigans ad amnē Acefinē, agrū uastat, peditatu oppidū oppugnante. Atq; Acefine flu. inrerim Siculi montani ad ferendam Naxijs opē, frequentes in + Messenios descendūt. Al. Mamerti- Quos ut conspexere Naxij, addito animo seip̄os mutuo adhortant, tanquam sibi uenient nos legunt. auxilio Leontini, cū alijs Græcis socijs: & subito ex urbe erūpentes in Messenios ir- Messeniorum runt, & in fugam uertūt, ac supra mille occidūt, cæteris agre domū elapsis. Nam Bar cades. bari inuijs aggressi permultos trucidauerunt, & naues quæ Messanam tenuerant, mox in suam quæq; urbem remearunt. Statimq; Leontini ac socij cū Atheniensibus Messanam ut conuastatam oppugnatū contendunt. Athenienses quidem à portu cū classe, peditatus uero à terra. At illi & ex Locrensis aliquot cū Demotele post cladem acceptam ad præfidiū relictis, repentina eruptione inuadentes exercitū Leontinorum, plerūq; in fugam uertunt ac multos occidunt. Quo inspecto Athenienses egressi nauibus auxiliū ferūt, rursusq; + Mamertinos persecuti sunt ad urbē usq; perturbatis instantes, ac posito trophæo Rhegiū reuerterunt. Post hæc Græci, qui in Sicilia sunt, inter se si- In græco legi- tur Messenios ubiq; ne Athenienses alij alios bello infestabant. At ad Pylū Lacedæmonijs in cōtinentē statua habentibus, sui adhuc obsidebant in insula ab Atheniēsis, eratq; illis admodum laboriosa custodia, tū cibi & aquæ inopia. Nullus em̄ erat nisi unus in uertice Pylifons, & is nō magnus. Sed effosso pleriq; ad mare sabulo, quale credibile est, aquā potabant, tū loci angustia, in quo posita erant castra, & nauibus stationē non habentibus. Quæ aliæ per uices ē terra frumentū conuehebant, aliæ exterius excubabant, tū summo animi angore, quē longior expectatiōe more afferebat, opinantibus eos qui in insula deserta essent, saluāq; aqua uterent paucis diebus expugnādos. Cuius rei causa erat Lacedæmonij qui edixerunt ut quisquis uellet illuc frumentū molitū, uinū, caseum, & si quid aliud esculentū esset obsessis utile comportaret, ingenti id pretio taxantes, seruis quoq; libertatē spondentes idē facientibus. Ita cū aliq; tum uero serui adito periculo cōportabant, transmittentes à Peloponneso quæcūq; poterant, & noctu quoq; tendentes ad eam insulā partem, quæ pelagus spectat, obseruato maxime uento illuc ferente. Quia cum status à pōto erat, facilius latebant custodiam trirēmīū, quibus tunc tutum non esset circum insulam habere stationem, & illi nauigia sua littori impingerent securi, tum taxato pro illis pretio, tū armatis socijs qui in insula erant, ad descensus in insulam nauit custodientibus. Quicūq; tamē tranquillo periculū fecerunt, intercepti sunt. Cōmeabant etiam illuc per portū natantes urinatores funiculo trahētes in utrib⁹ pauperis mellitum semē & linī pinsitum. Quibus cū à principio latuissent, custodes appositū sunt, omniq; ratione pro se utriq; cōmīscabantur, illi ut cibaria transmitterēt, hine celarentur. Athenienses qui in urbe erant ubi rescierunt cum exercitu suo misere suorum hyems intercederet, cernentes neq; necessaria illis circa Pelopōnesum posse sumi utiq; in loco inculto, neque per astatem sufficientia transmitti, neq; stationem suis fore locis importuosis, & illos qui forent in insula si custodia intermitteretur futuros incolumes, aut eisdem nauibus quo frumentū ipsis attulissent obseruata tempestate abiit Lacedæmonios caduceatorē nō missuros ad ipsos de pacificatiōe. Adeo pœnitebat eos fœdera non admisisse. Quæ ne fierent se impedimento fuisse Cleon intelligēs illos su- Cleonis cōsili- tur, ut si ipsis fidē nō haberent, aliquos specularum mitterent, ipse pro speculatore ab ij

Theogenes.

Atheniēſibus cū Theogene eſt delectus. Sed animaduertentes fore neceſſario, ut aut ea dē diceret, quæ illi quibus detraxerat, aut cōtraria dicendo mendax agnoſceret, ſuadet Atheniēſibus quos cernebat animatos ad pluſculū copiarū quam conſtituerant mittendū, nō expedire mitti ſpeculatores, neq; tēpus omittendo expectare: ſed ſi uera uideretur quæ renūtiabant, illuc claſſem ire. Significabat autē Nicias Nicorati filiū, cui erat inimicus, tunc ducē, exprobrans facile eſſe apparata claſſe proficiſcētes, ſi uiri eſſent imperatores, capere eos, qui in inſula forēt: idq; facturū ſe, ſi eſſet imperator. At Nicias uidens tū Athenienſes nōnihil ſuccenſentes Cleoni, q̄ ne nūc quidē, ſi facile ſibi uideretur, nauigaret, tū illū ipſi exprobrantē, iuſſit eū, ut ſumptis copijs ſi quas uellēt officio ipſius fungereſ. Hic uero à principio ratus uerbo duntaxat eſſe ſua iura cedere, ubi cupientē agnouit, tergiuerſabaſ inquit nō ſe, ſed illū eſſe imperatorē, uidelicet uerebaſ iam, cū non exiſtimaret ſibi illū cedere auſurū. Rurſus Nicias idem iubens prura aduerſus Pylolum ſuſcepta, abiit, Athenienſes teſtatuſ: illi quo magis Cleon ſubterfugiebat nauigatiōnem ac tergiuerſabaſ, eo magis qualia uulg⁹ facere gaudet, iubere Nicias ut traderet magiſtratū, & conuiſari Cleoni ut iret. Ille ubi nihil habuit quo à dictis ſuis ſe eximeret, munus ſuſcepit, procedenſq; inquit, non ſe timere Lacedæmonios, nauigaturūq; nullo ē ciuib⁹ ſumpto, ſed Lēnijs atq; Imbrijs armatis q̄ aderāt, & peltatis qui ex Aeno auxilio uenerant, & aliunde ſagittarijs quadringentis. Hos ſuper eos q̄ ad Pylū eſſent habentem ſe, ait, intra XX. dies aut Lacedæmonios uiuos adducturū, aut ibi mortem oppetitū. Cuius ſermonis leuitas Athenienſibus, etſi riſum mouit, tū iucunda exitit. Prudentibus, alterū duorū bonorū fore cōſiderantibus, aut ſe liberatū iri importunitate Cleonis, quod magis ſperabant, aut ſi opinione fallerent Lacedæmonios in ipſorū manus uētuſ. Perfectis oībus in cōcione rebus, Cleon delegata ſibi per ſuffragia Pylō puincia, uno ſibi delecto Demotheſte ex ijs impatoribus qui ad Pylū erant, e uetiſtigio proficiſcit. Delegit aut Demotheſtē q̄ audiret & ipſm in animo habere in inſulam deſcendendi. Etēn milites locoꝝ difficultate male accepti, & obſeſſi potius quam obſidentes, ad periclitandū animati erant, & huic addebat aīm inſula iam cremata. Nam cū prius eſſet pleraq; ſyluaris et inuia, propter perpetuam deſolationē, reformidabat Demotheſtes, idq; magis eſſe pro hoſtibus arbitrabat, q̄ ſibi cū magnis copijs egreſſo in terram, illi ex abditis locis adorti nocere poſſent, ipſe uero non item illorū, aut errores, aut copias ſubter ſyluam agnoſcere, cū ſui exercitus peccata omnia in aperto eſſent, adeo ut quacunq; hoſtis uellet, ex improuiſo impetū dare poſſet, penes quē foret arbitriū manus conferendi. Et ſi hoſtē in locū arboribus denſum cōpelleret, etſi numero inferiorē, tamen quia loci expertus eſſet, ſuperiorē multitudinē inexperta iudicabat. Suū quoq; exercitum cū multus eſſet ignoraturū, ſicubi laborantibus oporteret mutuo ferre auxilia, quia nullus foret in ſaltu proſpectus. Et cū per ſe mouebant hæc Demotheſtē, tum uero poſtquam apud Aetoliam male pugnauerat, cuius ei cladis maxima pars exitit ſylua. Cū aut milites anguſtia ſyluæ cogerent, dum ad extrema ſyluæ propinquant, p̄ prima quæq; excubiarū loca prandi paradi gratia, qdam paulatī ſyluā incēdit inuitus, & mox exorto uento, cū multum ex ea cremaretur, tamen id hoſtem fallebat. Ita Demotheſtes apertius intuens plures eſſe Lacedæmonios quam quibus fuerat ſuſpicatus mitti frumentū, & maius operæpretiū Athenienſes facturos ſi feſtinaret. Inſulam quoque facilitōrē ad deſcendendū, accingebat ſe ad inuadendū euocatis ē uicino ſocialibus copijs ac cætera præparans. Ad hunc Cleon præmiſſo de ſuo aduentu nuntio, cum ijs quas ſagitaueſſet copijs, uenit ad Pylū, congreſſiq; ambo, ante oīa ad hoſtiū caſtra, quæ erant in cōtinente, caduceatorem dimittunt, prouocatū illos, an iubere uelint ſine periculo eos, qui in inſula eſſent & arma & ſeipſos dedere, aſſeruādos tolerabili cuſtodia, donec aliquid de ſumma rerum fuiſſet tranſactum, non accepta conditione unū diē ſuſperfederunt. Poſtridie armatis omnibus in pauculas naues impositis noctu diſcedunt, & cū ſub aurora in inſulam deſcendiſſent, utrinq; & à pelago & à portu octingenti ferme armati curſu tendunt aduerſus primū hoſtiū in inſula præſidiū, Ita nanq; diſpoſiti

Demoſthenis
inductria.
Syluæ incēſio

erant. excubabant aſit in ea prima ſtatiōe XXX. circiter armati. Nā media et planiſſima quæq; & aquis circūiecta tenebat pleraq; pars cū Epitada duce, aliquot alij extremū in ſulæ Pylon uerſus, qd præceps in mare atq; à terra minimū expugnabile erat, propter caſtellum illic quoddā uetultū, ſaxis paſſim lectis conſtructū, qd ſibi profuturū arbitrabant, ſi q̄ maiore di retroire cogerent: Atq; ita quidē illi diſpoſiti erant. Athenieſes uero quos inuaſere in prima ſtatiōe cuſtodes, illico trucidauere, naſti eos in cubilib⁹ & ad huc arma capientes, quippe quos deſcenſus hoſtiū latuiſſet, opinantes ex cōſuetudine naues noctu ad ſtationē cōmeaſſe. Exorta ſtatim aurora, reliquus exercitus nauit pauſo plus q̄ LXX. p̄ter Thelamias ſuperuenit, ut quiſq; erat inſtructus, cū ſagittarijs octingentis, nec paucioribus peltatis, Meſſenijsq; auxiliarijs, & alijs quicunq; circa Pylon tenebant, p̄terquam munitionum cuſtodes. Hi à Demotheſte diſpoſiti int ſe diſtabant ducenti, & eo plures, alicubi pauciores, occupatis locoꝝ cacuminibus, ut q̄ plurimū hoſtes angerent undiq; concluſi: nec habentes quorū ſe dirigerent, ſed ipſa multitudinē ancipites eſſent feriendi ab ijs qui in fronte ſtabant, ſi in eos qui à tergo erant, tendere ab ijs utriſq; ſi in tranſuerſos, aſſidue in terga eoꝝ quacunq; cederent hæſuris leuiſ armatis: & qui nō cominus, ſed eminus ſtrenui ſunt ſagittis, iaculis, lapidibus, fundis, in quos inuadere non licebat, quippe cū fugiendo uincant et inſtent cedentibus. Hoc q̄ de cōſilio Demotheſtes & in ingreſſu prius, et in re gerenda poſtea eſt uſus. Illi uero qui circa Epitadam quæ maxima in inſula eoꝝ portio erat, ut uiderunt & primū præſidium proſtigatū, & in ſe uadentē exercitū, aciem inſtruunt, & in Athenieſes armatos. Ii em ex aduerſo ſtabant, ex tranſuerſo & à tergo leuiſ armatura, tendunt uolentes uenire ad manus, ſed nequierunt manus conſerere, neq; ſua militare ſcientia, prohibētibus utrinq; leuiſer armatis. Ita in occurſum non iere ſed quieti ſteterē, niſi q̄ qua maxime parte in ipſos impetū dabat leuiſ armatura, progreſſi eam fugabant. Illi tū inter fugiendum ſe deſenſabant, utpote hoſes expediti, & facile fugam occupantes p̄ loca aſpera, & ob priſtinam ſolitudinē ſalebrosa, Lacedæmonijs qui arma geſtarent perſequi non ualentibus. Sic aliquantiſper inter eos leuiſ certamine actū eſt. Et cū Lacedæmoniū iam non poſſent celerit erūpere quā laceſſebant, eoſq; iam tardiores effectos aīaduenteret leuiſ armatura, & ipſa plus audaciæ ſumere, ac præ ſe ferre, q̄ plures multo ipſi eſſent, quodq; aſſueti iam minus tribiles illos putare, à quibus nō ſtatim q̄lia ſuſpicabant paſſi fuiſſent, cū primū in terram egreſſi ſunt, tanq̄ captiui futuri. Itaq; q̄ in Lacedæmonios irent, parui faciētes, ſublato clamore cōfertim tēdunt, miſſilibusq; inceſſunt, lapidibus, ſagittis, iaculis, prout aliquid quiſq; habebat ad manū. Hoc clamore edito atq; impetu, terror incuſſus eſt hominibus huiusmodi pugnae inſuetis: & cū puluis ſyluæ nuper inceſſe in ſublime ferret, arduū erat proſpicere ſibi aduerſus multorū hoīm ſagittas, ſaxa, quæ unā cū puluere ferebant. Ibi res indigna Lacedæmonijs uifa eſt, quorū neq; Pylei eos à ſagittis protegebant, & haſtæ dū emitterent, frangebant: Quiq; non proſpicere circūſepti, non exaudire, q̄ ipſis præciperent, poterant, magis ac magis uociferante hoſte, nullā undiq; circūſiſtēte periculo ſpē habētes, q̄nam mō ſe tutantes oporteret euadere. Poſtremo multis iā ſaucijs cū aſſidue eodē in loco uerſarent, conſerti euadunt in extrema inſulæ caſtellū, haud ita diſtans, & ad ſummū ibidē præſidiū. Quod ubi conſeſſere, tūc uero leuiſ armati maiore et clamore et audacia inſtare, & quoscūq; ex Lacedæmoniis à ſuis digreſſos excepiſſent, trucidare. Sed pleriq; ad munitiones elapſi, cū illarū cuſtodib⁹ ſe inſtruebant, tanq̄ deſenſuri locū, q̄ parte oppugnabilis erat. Athenieſes uero eos inſecuti, cū ſe circūfundere, et locū cōcludere ſitus difficultate nō poſſent, aggreſſi aduerſa fronte propellere conabant. Diuq; ac maxima diei parte utriq; enecti pugna, ſiti, ſole, tam obnitebant hi quidem, ut illos ē loco ſuperiore detruderent: illi uero ne truderent, qd facere q̄ antea eis facilius erat, quia neq; circūiri iam poterant, neq; à lateribus inuadi. Sed cū nullum res haberet exitum, dux Meſſeniorū, Cleonem atq; Demotheſtem adiēs, inquit, incaſſum eos laborare, ſi uero ſibi aliquantulum ſagittariorū ac leuiſ armaturæ uellent dare, circūuenturū ſe illos à tergo, quacunq; uiam in

Epitadas.

Thelamie naues.

Athenienſi. in
Lacedæmoni-
os eruptio.

ueniret, quā putaret se posse peruadere. Idem quā depoposcerat acceptis, clāculum ne conspiceretur digressus, assidue secundū prarupta insulæ pergens ad eam partē quā Lacedæmonij loci situ freti non custodiebant, aggre ac uix circuiens illos latuit: atq; ex improviso & repente in loco superiore à tergo hostium conspectus, hos metu consternauit, suos quod expectauerant cernentes multo magis erexit. Ita Lacedæmonij cum utrinq; caderentur eò fortunæ deuenerant, qualis (ut parua magnis comparentur) apud Thermopylas fuit. Illi em̄ in semita circūuenti à Persis interempti sunt. At isti cū undique caderetur non amplius resistebant, sed pauci cum multis dimicantes, languidīs inedia corporibus, cedebant: et iam Athenienses potiti erant accessibus. Quosq; magis cedebant, eo magis interfectum iri animaduertentes Cleon atque Demosthenes, pugnam sedarunt inhibitis suis, uolentes adduci uiuos illos ad Athenienses, si forte uoce caduceatoris audita frangerent animo ad arma tradenda, & præsenti casu uincerentur, denuntiat caduceator, nunquid uelint arma & seipsos dedere Atheniensibus ad cernendū quicquid illis uideat. Hoc cum audissent, scutis pleriq; positīs man⁹ excutiebant, significantes se accipere conditionem. Factis dehinc inducīs in colloquīū ueniūt. Cleon Demosthenesq; et ex illis Styphon, Pharacus, Epitadas, qui primus ex prioribus ducibus fuerat, occiso, & Hippagreto, qui secundus ab illo fuerat electus, inter mortuos iacente tanq; defuncto, tamen adhuc uiuo: ipse tertio loco suffectus ad imperandum ex lege, si quid illis accidisset. Is ait et ij qui cū eo erant uelle id se denuntiare ijs q; in cōtinente essent Lacedæmonijs, quidnam ipsos facere oporteret. Hoc nō pmittētes Athenienses ipsi ē continente caduceatores euocarūt. Et cū bis ter ue interrogarum esset, postremus, qui ē Lacedæmonijs ad eos ex continente nauigauit, renūtiat, Lacedæmonij iubent uti de uobis ipsi consularis, nihil tamen turpiter facientes. Illi inter se cōsilio inito arma seq; dederunt, atq; in custodia habiti diem illū noctemq; insequentē. Postero die Athenienses erecto in insula trophæo, cetera ad nauigationē apparabant, captiuos ad custodiā p trierarchos distributis, & Lacedæmonijs misso caduceatore mortuos reddiderunt. Tot autem in insula aut cæsi sunt aut uiui capti. Quadringenti ac uiginti numero transferant armati. Horū trecenti minus octo uiui capti sunt, quorū ad ceterum uiginti Spartiatæ erant, ceteri cæsi: Ex Atheniensibus nō multi desiderati. Non enim pugna stataria fuit. Tempus autē uniuersum quo illi in insula obfessi sunt à pugna nauali ad hanc, duo & septuaginta dies fuere, & eorum uiginti, quibus abiēre legati fœderum gratia, frumentum illis præbitum est, reliquo tēpore clandestinis nauigationibus aliti sunt. Et erant frumenti atq; aliorū esculētorum ibi reliquiæ. Siquidem Epitadas dux parcius illa quā pro copia præbebat. Et Athenienses quidē ac Peloponneses ē Pylo cū exercitu utriq; domum abierunt. Effectum consecuta est, etsi uesana Cleonis repromissio. Nam intra uiginti dies, quemadmodū pollicitus est, hostē adduxit, præter opinionē cum alijs, tum uero eorū Græcorum qui bello affuerunt. Non enim de Lacedæmoniis ita censebant, ut nulla fame, nulla necessitate adaçti traderent arma, sed illa reuoluentes & quoad possent dimicantes occumberent, & suis qui mortem oppetissent similes, nequaquam se dederent. Quorum captiuorum quidam cum eū postea aliquando per contumeliā interrogaret aliquis ex Atheniensium socijs, nunquid ij, qui occubissent ex eis boni atq; honesti fuissent, respōdit, magni profecto faciendū esse fūsum (sagittam uidelicet intelligens) si bonos internosceret, significans ut quisq; in lapides ac sagittas incidisset, occubuisse. Vbi autem eos accepere Athenienses decreuere in uinculis asseruandos, donec aliquod cū Peloponnesibus conuenissent, si prius illi in agrū ipsorum intrassent, eductos ē carcere occidendos. In Pylo autem cum ijdem præsidium collocassent, Messenij ē Naupactō missis eodem nonnullis sociorum opportunissimis tanquam in patriā (est enim Pylos Messenij, quando Messana fuit, solī) latrocinijs Lacedæmonicam infestabant, maximis que iacturis afficiebant, cum eiusdem linguæ essent. Huiusmodi belli antea insueri Lacedæmonij, & quod serui sui ad hostem fugiebant, ueriti ne quid ulterius apud ipsos nouaretur, non facile ferebant; & quanquam id oc-

Styphon.
Pharacus.
Epitadas.
Hippagretus.

Captiuorū numerus.

Tempus obfessionis.

Cleonis promissio.

Lacedæmonij cuiusdam responsum.

Pylos.

cultum esse uolebant Atheniensibus, tamen ad eos legationem miserunt, tentantes & Pylos recipere & captiuos. At illi maiora affectantes, idētidem reuersos legatos re infecta remiserunt: Et hæc quidē circa Pyli gesta. Eadē æstate statim secundū hæc Athenienses in agrum Corinthiū profecti sunt cū nauibus septuaginta, duo millia armatorū nominis Attici, cumq; hippaginibus ducētos equites ferentibus. Comirabant eos ē socijs Mileijs, Andrij, Carystij. Præerat huic classi Nicias Nicerati fili⁹ cū duobus collegis. Sub exortum auroræ inter Cherronesum ac Rhitum tenuerunt litus loci, super quem Solygius collis est, quo colle Dore quondam cōmunito cū Corinthijs, qui Aeoles intra urbem essent, belligerauerunt. Estq; nunc castellū noīe Solygia à qua litus (quod naues tenebat) distat stadijs duodecim, ab urbe Corintho circū sexaginta, ab Isthmo uiginti. Corinthij ex agro certiores facti de uenturo Atheniensij exercitu oēs ti in Ambraciam & Leucadiā p̄sidij gratia abierant: ceteri sine delectu obseruabant, ad quam partē Atheniēses appellerent. Sed cū eos illi noctū p̄teruecti latuissent, & si gna de hostium aduētū ipsis erepta essent, relicta suorum dimidia parte apud Cenchreæ, si forte aduersus Crommyonem Athenienses irent, propere auxilium tulerunt. Et Battus alter ē ducibus (duo namq; prælio affuerunt) accepto agmine pergit ad Solygiā am tutandam, castellum muris nō præditum. cum reliquis Lycophron cum hoste cōfligit, Corinthijs à principio in dextrum Atheniensium cornu, quod statim ante Cherronesum processerat, illatis: deinde ceteris copijs. Asperum & totum in manibus prælium. Et dextrum quod Atheniensium cornu cum Carystijs, hi enim postremi in acie erant, Corinthios excepit, atq; aggre repulit. Illi cum ad maceriam usq; cessissent, totus enim erat locus accliuus, supne lapidibus hostē inferius positū incessabant: cumq; pæana cecinissent, rursus inuasere, & excipientibus eos Atheniensibus iterum pugna petias ferens, dextrum Atheniensium in fugam uertit, & ad mare p̄secuta est. Hæc rursus Athenienses atque Carystij à nauibus fugant. Reliquus autem exercitus continenter utrinq; dimicabat, præcipue dextrū Corinthiorū cornu, in quo stans Lycophron sinistro Atheniensium resistebat. Suspiciabantur enim eos Solygiam castellū tentaturos: ita diu neutri cedētes alteris obnixi perstabant. Tandē Corinthij ab equitatu qui Atheniensibus adierat (ipsi enim equos non habebant) in fugam uersi sunt, & in collem se recipientes, depositisq; armis nō amplius descendētes geuere. In hac fuga plurimi eo uehementer insequente, neque effusa fuga, postquam superata est, ad altiora succedens loco se tutabatur. Athenienses ubi iam nihil laceffuntur, hostium cadauera spoliant, suorum tollunt, trophæum continuo statuunt. Porro dimidiæ parti Corinthiorum quæ tū sub Oneo monte spectaculū pugnae, sed puluis. Quo uiso ac re cognita confestim auxilio uenit. Veniunt item auxilio ex urbe Corinthij senes, ubi quod gereretur sensere. Quos uniuersos conspicati Athenienses in se tendentes, rati iuuadi se à uicinis circa Peloponnesibus, propere ad naues recessere, habētes spolia & suorum cadauera, præterquam duorū, qui cum reperiri nequissent, reliquerunt, atq; cōscensis nauibus ad circūiectas insulas transfretarunt. Vnde misso caduceatore quos reliquerant mortuos ē fœdere receperunt. Interfecti autē sunt Corinthiorū in prima pugna ducenti duodecim. Atheniensium paulominus quinquaginta. Profecti ex insulis cū in Crommyonē (qui est agri Corinthij) centū & uiginti stadiis ab urbe distantē, eodē die uenissent Athenienses, ingressi regionem populati sunt, noctemq; immorati. Postero die nauigantes pri mum in Epidaurum agrum, nonnihilq; egressi, in Methonem ueniunt, quæ inter Epidaurum ac Troezenem sita est. Isthmumq; Cherronesi ubi Methone est, capiunt, muro circūdant, impositoq; præsidio (quod longo postea tempore in agro Troezenio, & Halienfi, et Epidaurio latrocinia exercuit) domū redierūt. Per idem tempus quo

Ostiauginta in græco.

Rhitum.
Solygius.
Solygia.

Cenchreæ.
Crommyon.

Lycophron.

Carystij.

Onetis.

Numerus occisorum.
Methone.
Vide Strab. li. octauo q; hunc locū anotaui.

Eurymedon.
Sophoclesdux
Atheni.
Istone mons.

Ptychia insula

Crudele Cor-
cyrensum fa-
ctum.

Corcyrensum
seditionis finis.

Aristides.
Eione.
Artaphernes.
Litera Persae
ad Lacedaem.
Artaxerxes.
Nouus murus
Chij.

haec gesta sunt, Eurymedon ac Sophocles cum classe Atheniensium e Pylo in Siciliam proficiscētes cum uenissent in Corcyram, prodierunt in aciem additis sibi ijs, qui oppidum incolebant, aduersus eos Corcyrenses qui mōte infesso Istone post seditionē transeuntes regionē suā ditionis fecerant, uehementerq; uexabant. Isti adorti munitiones expugnant, illi fugam agmine uno intendentes in locū quendam ediorē, pacti cū hostibus sunt, ut auxiliares quidem traderent, de se uero post tradita arma, Atheniensium populo cognosci permitterent. Ita eos in insulā Ptychiam data fidē duces transportarant, asseruandos, donec Athenas mittantur: ita tamen ut si quis fugiens deprehensus sit, pro soluta sit omnibus fides. Verum primores populi Corcyrenses uerentes ne Atheniensēs illuc profectos, istos non morte afficerent, huiuscemodi rē machinantur: Submittunt ad quosdam qui apud Ptychiam erant aliquot amicorū, ut eos subornent, docētes optimū factū esse, ut primo quoq; tempore illinc fugam capebant, nauigio aliquo praeprato: tradituros em duces Atheniensium ipsos populo Corcyresī. Vbi persuasi nauigiū machinati, profecti, incepti sunt, pactio soluta est, traditq; uniuersi populo Corcyrensi. Assenserunt huic cōmento in primis Atheniensium duces, quo plus occasio ad fugam, ac minus timoris ad cōmīscēdum esset, prae se ferentes, qm̄ in Siciliam nauigarēt, nolle illos uiros in aliorū potestatem uenire, sed praemij loco in istos, a quibus ipsi acciti essent. Hos cū accepissent Corcyresēs intra grande aedificium cohibuerunt. Productos dehinc uicēnos gemino armatorū ordine utrinq; stipatos, atq; inter se colligatos deducebant. Pungētib; percutientibusq; qui circa instructi ibant, siquidem inimicum suum quis aspexisset, ac lictoribus eos qui tardius incederent praetereundo uergentibus. Atq; hunc in modum educos trucidarunt ad sexaginta, ignaris rei ijs, qui in aedificio superant, qppe opinantibus socios aliō traduci. Ut autē rescierūt a qdā edocti, tūc inuocare Atheniēses ac iubere ut se, si uoluntas eorū ferret, ipsi occiderēt: negare se aut exituros, aut aliquem introire, quoad possent, permitturos. Corcyresēs uero ne ipsi quidem uim afferendam foribus existimauerunt, sed consensu aedificij tecto reuulsoq; lacunari tegulis sagittisq; infra positos petebant. Illi ut poterant se protegebāt, ipsi ut que multi mortem sibi consciscabant, partim sagittas ab hoste missas iugulis imprimētes, partim cubilium suorū qui illic inerant funibus, partim restibus quas fecerant ex uestibus strangulantes. Omni denique ratione plerunq; noctis (nox enim interuenit) tum sibi manus inferentes, tū a superne ferientibus absumpti sunt. Quos orta luce Corcyrenses in plaustra acruarim coniectos extra urbem portarunt, eorumq; uxores quascunq; intra aedificium captae sunt, in seruitutem redigerunt. Tali morte Corcyrenses qui montem insederant a populo sunt affecti: atq; seditio, quae multa extiterat hunc finem habuit, quatenus ad hoc bellum pertinet. Neq; enim de alijs quicquam iam reliquum erat suspiciōe dignum. Atheniensēs in Siciliam quō primum instituerant profecti, adiunctis illinc sociis bellum gerebant. Extremaq; aestate, qui apud Naupactum erant Atheniensēs, atque Acarnanes cum exercitu euntes Anactorium Corinthiorum oppidum, in ore sinus Ambracij situm, per proditionem ceperunt, id quod eiectionis undiq; Corinthijs Acarnanes ipsi tenuerūt: Atq; aestas exit. Ineunte hyeme Aristides Archippi unus ē ducibus classis ad socios ob pecuniam cogendam missus, apud Eionem, quae est super Strymonem, cepit Artaphernem uirum Persam ab rege missum Lacedaemona. Quo Atheniensēs perducto, epistolas legerunt ex Assyrijs literis traditas: quarū cum alia multa scriberentur ad Lacedaemonios, summa haec erat: Nescire se quid Lacedaemonij uellent: nam cū multi legati uenirent, nullū eadem dicere, si uellent aperte loqui per hunc Persam ad se mitterent Artaphernē. Postea Atheniensēs unā cū legatis triremi dimiserūt Ephesum. Vbi cū accepissent Artaxerxē Xerxis filium proxime excessisse de uita, per id enim tempus decesserat, domum rediere. Eadem hyeme Chij nouum murum Atheniensium iussu demoliti sunt, suspicantium ipsos nouis rebus studere, et si fidem fecerant, & quoad poterant, satisdabant se nihil aduersus illos noui cogituros: & hyems exijt, septimusque annus huius belli quoad

Thucydides conscripsit. Initio statim insequētis aestatis circa nouiluniū sol ex parte defecit, eodemq; mēse extitit terramotus, & Mitylenae aliq; Lesbij exules permulti in continentē profecti, coacta illinc manu & auxilijs ex Peloponneso mercede conductis Rhetijs occupant: & acceptis duobus Phocaicorū staterū millibus rursus reddiderunt prorsus illa summa. Mox ad Antandrum transeuntes, urbē interueniēte proditione capiunt, & rum propositū erat cū alias ciuitates, quae Actae uocant, quasq; prius incolētibus Mitylenais Atheniēses tenebant in libertatē uindicandā, tū uero Antandrum: et cū ea potiti essent, quippe in qua erat magna opportunitas faciēda: nauis ob materiā, & illinc, & ex Ida supraposita, atq; ob aliū apparatū, facili illinc trāsitu infestādi Lesbij adeo uicinā, & occupandi Aeolicos uicos in continente. Et hi qdē haec facere cōstituerant. Eadē uero aestate Atheniensēs cū nauibus LX. duo millia armatorū & aliq; equites, ducentes ex socijs Milesios & alios nōnullos, duce Nicia Nicerati Nicostrato Diotrephis & Autocle Tolmae filio, bellū intulerūt Cytheris, quae est insula Laconica apposita ora Maleae uersus quae Lacedaemonijs circūiectis habitat: et ad quā magistratus ad ius dicēdū quod tannis ex Sparta trāsibat, armatumq; p̄sidium semper mittebat, et eius ingēs a Lacedaemonijs cura gerebat. Quoniam ipsis erat ex Aegypto et Lybia nauigio receptū, et minus latrocinia a mari, qua tū poterat pte grassari, Laconica oram uexabant, utpote totam Siculo ac Cretico pelago obnoxia. Cū igit appulissent Atheniēses cū exercitu denū nauis & duum milliū Milesiorū, urbē maritimam capiunt nocte Scandeam. Reliquum exercitu abeuntes ab insula in loca Maleam spectantia, tēdunt ad maritimū oppidum Cytheriorū, oppidanorūq; reperiunt oēs sub armis stantes. Cōmissa pugna Cytherij cū paulisper sustinuisent terga dantes ad urbē superiōrē refugiunt. Postea cū Nicia atque collegis transfugerūt, ut sese Atheniēsis permitterēt citra tū mortē. Fuerant autē prius habiti sermōes in Niciam & quosdā Cytheriorū, quo festinantius aptiusq; quae ad cōuentiōē & imp̄sentia: et in posterū ptinebant cōfecta sunt. Siquidē Atheniēses Cytherios trāsulerūt, tū qā Lacedaemonij erant, tū quia eorū insula adeo est Laconica ora obiecta. Post cōuentiōē Atheniēses accepta Scādea oppido sub portū sito, et Cytheris imposito p̄sidio, nauigarūt in Asinam, in Helos, & in plurima ad mare loca: in quibus egressi in tram cōsidentes ubicūq; opportunū erat tram populabant circū septē dies. Lacedaemonij cernētes ab Atheniensibus teneri Cythera, cū expectarent suā quoq; terrā similiter inuasurū iri, nusq; illi qdē cū multis copijs putarunt occurrēdū, sed per regionē eas distribuēdas, put quisq; locus p̄sidium postulabat. Alia gnetiam custodietas accepta esset, et Pylus ac Cythera amissa, bellūq; ipsos undiq; circūstaret repentinū & improuifum. adeo ut p̄ter cōsuetudinē equites CCCC. ac sagittarios cōpararent, & ad militandū si qñ aliās, tū maxie segnes redderent, cōtrahentes haec in specie apparatus, quē habebant ad nauale certamen, idq; cōtra Atheniensēs, qui q̄ties aliqd nō aggrediebant, ideo nō aggrediebant, q sibi id effecturū nō uidebant. Praeterea fortuita multa quae ipsis p̄ter rationē acciderant, summū metū incutiebat, neq; calamitas aliqua rursum, qualis ad Pylū eis contingeret. Ea propter erant ad pugnandum timidiore, existimantes qd molirent, id infautū fore, decepti opiniōe q insoliti antehac fuerant ad ut aduersus singula p̄sidia illis descendendum esset, censentes, & nūero eos & in ea re leuis armatura palatā repente aggressa terrefecit, sed excepta a graui armatura rursus se recepit amissis aliquot suorum atq; armis. Atheniensēs erecto trophæo in Cythera abierunt, atq; inde in Epidaurum Limeram: mox uastata soli parte in Thyream terrae quam uocant Cynuriam agrum Argium atq; Laconicum distēmantis, quam Lacedaemonij colentes Aeginetis patria eiectionis incolendam dederant, tum ob liberalitatem qua in ipsos usi illi fuerant, et terramotus tēpore restitutis mancipijs, tum q Atheniensibus subditi, tū pro eis assidue senferant. Aduerantibus igit cū classe Atheniēsis

8 Anni initium.
Eclipsis solis.

Antandros capiunt.
Actae.

Cytheriorum magistratus.

Scandia.

Asina.
Helos.

Limera.
Thyrea.
Cynuria.

Aegineta A-
thenienses su-
giunt.
Thyreā capi-
tur.
Tantalus.

Aegineta relicto, quem ad mare extruxerant, muro ad superiorē quam incolebant urbem refugerunt, decem fere à mari stadia distantē; cumq; eis una cohors Lacedaemoniorum, data ad praesidium loci, quae extruendo muro socia fuerat, tamē muros ingredi noluit, ne precatibus quidē Aeginetis, rata periculosum sibi fore muris includi; sed cū impares se ad pugnam existimarēt, nacli loca editiora quieuerunt. Interea Athenienses terram tenentes ad motis omnibus copijs Thyream capiunt, diripiunt, incendunt, Athenasq; redeunt, Aeginetas quicunq; in certamine nō occubuerant & Tantalū portantes Patroclis filiū, qui apud illos fuerat, pro Lacedaemonijs dux. Viuis em̄ cū uulneratus esset, captus est. Aliquod etiam ex Cytheris qui tutelae gratia uisi sunt transferendi, & hos quidē ex Cythereis censuerunt Athenienses in insulas transcribēdos, alios qui illis relinquerent tributū quaterna talenta pēderent, Aeginetas uero propter perpetuam si multatē omnes quicunq; capti essent necandos, Tantalū autē supra ceteros Lacedaemonios apud insulam captos alligandū. Eadē astate in Siciliam inter Camarincos atque Geloos induciā primū inita sunt. Mox ceteri Siculi legatis singulariū ciuitatū ad Gelam coactis, inter se tractabant, si quo pacto recōciliarent. Et cū multae ultro citroq; sententiā dicerent dissidentia, & prout quisq; se laesum iri arbitrabat expostulanti, Hermocrates Hermonis filius Syracusanus, qui praecipue eos ad cōmune bonū hortabatur, huiusmodi habuit orationem: Oratio Hermocratis ad Sicilienses.

Hermocrates.

Non ex ea ciuitate uiri Sicilienses quae aut minima sit, aut maxime bello laboret, ego ortus uerba facturus sum. Sed ut apiam, quae mihi sententia optima uideatur in cōmune toti? Siciliae boni: Atqui quā sit tristis res gerere bellū, & uniuersa quae in eo solent contingere, quisnam longa apud scientes oratione exequat? Nemo enim aut rerū imperitia ad hoc agendū compellitur, aut ab hoc agendo si quid amplius adipiscitur sperat, terrore coercetur. Vsu tamē uenit, ut his maiora uideantur lucra fore, quā dissidit. Illi enim malint subire pericula, quā uel aliquam iacturā in praesentia facere. Quod si haec neutri ipsa, nisi tēporis beneficio, facere queūt, nimis exhortatio de recōciliatione cōducit, id quod nobis hoc tēpore si acquiescimus, in primis opapretū erit. Namq; antea, quā ut suis quisq; rebus bene cōsuleret, bellū suscepimus, ut nūc inuicē altercantes tētemus in pristinam redire gratiam rursū reuersuri ad bellū, nisi suū ius cuiq; reddat. Etenim nosse uos oportet, nō de priuatis mō rebus si sapiam? coactū esse cōcilium. sed nūquid etiam uniuersam Siciliā ab insidiaribus, ut ego arbitror, Atheniensibus possumus eximere, atq; huius rei existimare ipsos Athenienses uel magis quā uerba mea pacis sequestros esse necessarios, q̄ maximū inter oēs Græcos exercitū ad obseruanda delicta nostra p̄sto sunt cū paucis nauib⁹, res quidē nōe societatis legitima, sed natura hostilis, quippe cū ad emolumentū suū intenti sint. Nam si bellū elegerimus, & hos uiros accersierimus, qui etiam non accersentibus bellū inferunt, ubi nos mutuo uexauerimus domesticis sumptibus, cū profectu impij istoz, credibile est eos aliqui cū maiori classe uenturos, ac nostra oīa & quos affectos cognoscent in suā potestātē redigere conaturos. Et certe, si sapiamus, satius est unicuiq; aliena inuadēdo, q̄ ea quae possidet destruēdo socios accire, ac picula suscipere existimantē seditiones maxime perniciosas cū ciuitatibus, atq; Siciliae, q̄ nobis incolētibus uniuersis, tendunt insidiā dū nostra ciuitates alia cū alia cōtendunt. Quae nos aīaduertentes debemus, priuatus cū priuato, & ciuitas cū ciuitate redire in gratiā, cōiter dare operam, ut oēm Siciliā liberem⁹, nec in mentē uenire cuius oporet nostrates quidē Doreas Athenienses eē hostes, Chalcidenses autē ppter lonū cognationē fideles. Neq; em̄ Athenienses inferūt bellū gentibus nostris partū odio, sed fortunaz auditate, quas cūcti in Sicilia possidem⁹, id quod in partibus Chalcidensū declararunt ab illis acciti. Nam à quibus nunq̄ ex foedere societatis adiuti fuerant, ijs ipsi libentius ius cōfederationis p̄stiterunt. Et Atheniensibus quidē haec prospicientibus ac proficere uolentibus nimis ueniā do, nec imperiū affectantes uitupero, sed prouiores ad imperata faciēda. Humana namq; ingenij natura cōparatū est, ut submittens se praedis caueat ab inuadente, Nec quisquis nostrum cognoscit, nisi

probe prospiciat, atq; hoc antiquissimum iudicet, cōmunem motum esse communem oīm salutem, fallitur. Hoc metu si inuicē conueniamus q̄ primū liberabimur. Neq; em̄ ex sua nos terra Athenienses inuadunt, sed ex eoq; à quibus acciti sunt. Atq; ita nō bellū bello, sed discordia pace sedabit nullo negotio. Et qui accersiti uenerūt honeste, iniussu iure optimo abibunt, infecta re. Et hoc quidē quantū ad Athenienses attinet bene cōsultantibus bonum esse cōperietur. Pacem uero quam cuncti optimam esse cōfitemē, quoniam modo nō oporteat inter nos fieri? Nunquid existimatis si cui boni quid adest, aut si cui quid ē contrario est nō potiorē ei quietē esse q̄ bellū? ut ab armis discedētes utrinque nostra per quietē cōseruemus, fruamurq; per pacē sine periculo honoribus, dignitatibus, alijsq; quaecunq; quis oratiōe longa exequat, quemadmodū ē cōtrario de incōmodis belli. Quae uos considerantes deberis nō uerba mea pro nihilo habere, sed suam potius quisq; salutē ex ijs prouidere. Et si quis arbitrabitur se aut iure, aut iniuriā aliquid utiq; effecturū, ne spe frustrante grauiter labat, cum sciat plerisq; contigisse, iam ut cū uel ad ulciscēdas iniurias, uel sollicitante spe, utiq; freti aliqua potētia ad ampliandas facultates tendunt, neutri quod uellent effecerint, sed ē contrario, hi salutem, illi res suas amiserint. Vltio enim nō quia iniuste cuiuspiam sit, protinus iustam prosperitatem nauiscitur. Neq; uires stabilis res est, quia bene speretur, & plerunq; futuri temeritas praeualeat: quae cum sit omnium rerum fallacissima, tamē utilissima uidere. At cum tantum dem timoris adest, circumspectu alius alium inuadimus: Ita nunc nos futuri quod obscurum inexploratum est, tum Atheniensium, qui formidolosi iam assunt, metu, quod superest existimemus, quae quisq; nostrum se acturum arbitrabatur, ea prorsus prohiberi hisce impedimentis, & hostem huic regioni imminentem missum faciamus, & ante omnia ipsi inter nos aeternum foedus ineamus: Sin minus, certe in longissimum tempus inducijs factis, priuatas in aliud tempus discordias differamus, scientes in summa, si mihi assensum sit, suam cuiq; futuram liberam ciuitatem, unde habeamus arbitrium bene malē ue agendi, pro merito ac iure uicem reddendū. Si assensum mihi non sit, & alios audiamus, non de ulciscēdo nobis aliquo res erit: sed si ad uotū prospere cedit, nec cessario efficiemur amici quidem ijs, qui maxime hostes; aduersarij uero ijs, quibus nos esse non conuenit. Et ego quemadmodū initio dixi, ex ea ciuitate cū sim, quae & maxima est, & bellum magis infert quā repellit, horror ut in posterum prospiciētes inter nos conueniamus, ne ue sic aduersarios mulctemus, ut nos ipsos uehementius laedamus, ne ue contentionis insania arbitremur dominos esse nos & proprii consilij, & cuius nequaquam dominamur fortunae: sed quatenus par est, aut nos, aut alios iure superari, eatenus nobis per nos faciendum, non ab hostibus patiendū. Neq; enim deformis est Dorem aliquē à Dore, aut Chalcidensem à suo gentili superari, cū omnes inuicem confines simus, & incolae unius terrae eiusdemq; insulae, & idē sortiti nomē Sicilienses, qui quidē bellū geremus (ut opinor) quando cōueniet, & rursus in mutuā redibimus gratiam, habito cōmuni colloquio. Alienigenas autē huc uenientes, si sapiamus, semp cōiuncti propulsabimus, etiam si quibus separatim uis afferat uniuersi periclitamur. Nec socios unq̄ post hac accersamus, neq; recōciliatores. Quod facientes Siciliā & in praesentia & duobus bonis nō fraudabimus, ut eam ab Atheniensibus intestinoq; bello liberemus, & in posterū per nos liberā possidebimus, alioq; quoq; insidijs minus obnoxiam. Talia locuto Hermocrate persuasi Sicilienses inter se in hanc sententiā conueniunt, ut ab armis discederetur, obtinentibus quibusq; quae obtinerent, modo foret Morgantina Camerinorū certam Syracusanis pecuniam reddentium. Socij uero Atheniensium accitis illorum primoribus aiunt foedera, quae ineunda essent fore cum eis cōmunia. Iis probantibus pacificati sunt. Post quod Atheniensium naues ē Sicilia decesserunt. Earum duces domum reuersos ciuitas mulctauit, exilio quidem duos, Pythodorum & Sophoclem, pecunia uero tertium, Eurymedontem quasi penes eos fuisset Siciliam subigere, uerum persuasi muneribus abscississent. Adeo freti praesenti prosperitate, dignum ducebant ut nihil sibi obfisteret, utq; difficillima peraeque atq; facilia, &

Morgantina.

Pythodorus.

Sophocles.

Eurymedon.

Megarensium
et Athe. pacta

Hippocrates.

Minoa insula.

Megarensium
cōmentum.Peloponneses
fugiunt.

siue magnis copiis siue exiguis possint efficere. Cuius rei causa erat quæ animos ad sperandum subministrabat, multiplex præter rationem felicitas. Eadem ætate Megareses tum bello Atheniensium bis quotannis in agrum ipsorum cum omnibus copiis ingredientium, tum à suis exilibus, qui per seditionem multitudinis exacti assiduis latrocinis grassabantur, affecti, in colloquium uenerunt, tanquam oportet recipi exules, ne per utrosq; ciuitas perderetur. Id mussari intelligētes eorum qui extra erant amici, postulare et ipsi quàm antea apertius, ut huiusmodi colloquium haberetur. Intelligētes quoq; primores ciuitatis plebem tolerandis malis parem non fore, timore adacti in colloquium cum Atheniensium ducibus Hippocrate Ariphronis et Demosthene Alcisthenis filio ueniunt, uolentes dedere ciuitatem, existimantesq; sic minus sibi periculolum quàm si ab ipsis eiectione reuerterentur. Conuentum est primum ut Atheniensēs demolirentur muros amplos octo ferme stadiorum ab urbe ad Nisæam eorum portum, ne ex Nisæa succurrerent Peloponneses, qui soli illis ob eius urbis tutelam præsidium habebant. deinde tentarent ut arx in edito sita traderetur, res futura concessu facilis. Illo concessio, ubi ab operibus atque à colloquio ad res præparandas utrinque itum est, Atheniensēs noctu ad Minoam Megarensium insulam profecti cum sexcentis armatis, duce Hippocrate ad fossam confederunt, unde lateres ad extruendos muros non ita illinc longe faciebant: Plataensibus leuiter armatis alijsq; incolis cum Demosthene altero duce, apud templum Martis, quod propius adest, ad insidias collocatis, nemine sentiente, præter eos quibus cura fuit ea nocte sentire. Et cum aduenteret diluculum Megareses qui prodicionem moliebantur, iam pridem commenti apertionem portarū, huiusmodi rem fecerunt: Soliti erant noctu ueluti latrones persuaso suo magistratu actuarium nauigium carro impositum, per fossam ad mare traducere, ac nauigare, & rursus ante lucem id per portas carro in muros intrudere, ut sua Atheniensibus ex Minoa insula foret occulta custodia, cum nullo omnino in portu nauigium esset. Et cum ad portas iam erat currus, cum illæ ex more tanquam ad recipiendam nauiculam sunt apertæ, Atheniensēs hoc uiso (ex composito enim factum erat) ex insidijs procurrunt, uolentes priusquam iterum clauderentur portas occupare, atque irrupere dum adhuc currus in illis est impedimento ne ocludantur: & cum ipsis pariter qui rerum erant socij, Megareses custodes apud ipsas portas trucidant, et omnium primū, qui circa Demosthenem erant Plataenses, ac circum habitantes irrumpunt: quoq; loci nuntrophæum uisitur, confestimq; intra urbem eos Peloponneses, qui ueniebant auxilio (senferunt enim qui in proximo agebant Peloponneses) congressi superant, & superuenientes Atheniensium graui armaturæ tutas portas præstabant. Illi ut quisq; intrabat tendere ad murum Peloponnesium præfidiariorum. A principio resistentes pauci uim arcere, nonnulli occumbere, pleriq; in fugam se dare, timentes ingruentem nocte hostem: & cum illic pugnant Megareses proditores, ab omnibus se Megarensibus proditos esse existimantes. Contigit enim ut præco Atheniensium suo pte consilio denuntiaret, quisquis uult Megarensium ad Atheniensēs transeat armis depositis. Quod ubi Peloponneses audierunt reuera putantes ab utrisq; se oppugnari non amplius restiterunt, sed in Nisæam fugam intenderunt. Et prima aurora iam muris capitis ac tumultuantibus intra urbem Megarēnsibus ijs, qui fauerant Atheniensibus unā cum alijs, conscia rei multitudine dicere portas aperiri oportere, & in pugnam exire, uidelicet conuenerat ut apertis portis Atheniensēs irrumpere ipsi, ne ue laderētur, interternoscendi oleo essent inuncti. Potior tamen eis extitit, quàm ex apertione portarum tutela. Siquidem quatuor millia peditum grauis armaturæ & sexcenti equites Atheniensium noctu itinere facto ab Eleusine ex composito aderāt. Et cum illi inuncti iam ad portas essent, unus ex consocijs insidias ijs, qui inscijs erant exponit. Isti conspiratione facta frequentes ueniunt, negantq; prodire oportere. Neq; enim se antea hoc cum ualidiores essent ausos fuisse, neque in apertum discrimen ciuitatem esse deducendam: quis uero non pareat, ipsius pugnam fore, dissimulantes se scire quid faciendum foret,

Atheniensium
consultatio.Nisæorum de
ditio.

Brasidas.

Tripodiscus.
Gerania mōs.

sed tanquam ad consultandum quod optimum esset se roborarent: & insuper ad custodiendas portas permanebant. adeo non licuit insidiatoribus cogitata perpetrare. Anismaduertētes autem Atheniensium duces rei impedimentum intercessisse, nec se satis ualidos futuros ad urbem expugnandam, protinus Nisæam muro cōcludunt, arbitantes si prius eam quàm aliquid succurreret, cepissent, fore ut ocyus Megara in deditionē ueniret. Et cum ex Athenis pperere aduenissent, ferrum, tectores, aliq; necessaria, murum extruxerunt ab eo quē ipsi tenebāt sumpto initio Megareses uersus, ab illo utrinq; ad mare Nisææ, urentes muris et fossa, tum lapidibus atq; lateribus ex suburbanis, tum arboribus quas cædebant, aliq; materia, & sicubi quid deerat, locum clatris muniētes, exercitu muros ac fossam destruente. Quin hæ ipsæ domus suburbanæ, acceptis pinnis, erant pro castellis. In quod opus totus dies insumptus est, & sequens usq; ad uesperum in id quod restabat ad perficiendum. Vnde metu perculsi qui in Nisæa erant, tū frumentum inopia, quo ex arce quæ superior est deuecto, in diem uiuebant, tum desperatione celes Peloponnesium auxilij, tum quod Megareses hostes esse suspicabantur, depacti sunt cum Atheniensibus, ut traditis armis certa singuli pecunia dimitterentur. Atheniensēs autē liceret in Lacedæmonios eorumq; ducem, & si quis alius intus esset, libero uti arbitrio. Ita pactione facta abierunt illi, & Atheniensēs longis muris ab urbe Megarēsi intercisis, ac Nisæa accepta, ad alia se instruebāt. Per hæc tēpora Brasidas Lacedæmonius Telidis filius circa Sicyonem & Corinthum agens ad comparandum in Thraciam exercitum, ut accepit de expugnatione murorum, timēs Peloponnesibus, qui intra Nisæam erant, neue caperētur Megara, mittit ad Bœotios, iubens propere eos cū omni exercitu præsto sibi esse ad Tripodiscum, qui est uicis agri Megarici habēs hoc nomen, situs sub monte Gerania. Eo ipse uenit cum grauis armaturæ Corinthios duobus milibus ac septingētis, Phliasiorum quadringētis, Sicyoniorum sexcentis, præter eos quos iam ipse coegerat, credens Nisæam nodum expugnata, se laturum auxilia. Vbi rem accepit noctu enim ad Tripodiscum peruenit, egressus antequam hosti auditus esset, cū delecta trecetorum manu, accessit ad urbem Megarensium, ignatis Atheniensibus, qui ad mare agebāt, Nisæam tentaturus uerbo quidem, sed re quoq; si posset, quodq; præcipuum erat, urbem Megarensium si intrasset muniturus. Poposcit autē ut se reciperet, quod diceret in spe esse Nisæam capiendi. Verum utraq; Megarēnsium factio ueritā, altera quidem ne illos reducis exulibus expelleret, altera uero ne hoc timore populus in eam impetū faceret, & secū ipsa dimicās ciuitas, ab insidiaribus è propinquo Atheniensibus perderetur, nō recipiendum putauit, sed sibi quiescentibus euentum expectandum. Sperabant enim utrinq; fore, ut inter Atheniēses & eos qui auxilio uenerāt, prælium committeretur, atq; ita tutius ipsi, ut quisq; cū illis sensisset, adiutores accederet. Brasidas ubi nō persuadet, retro ad alium rediit exercitū, ac primo statim diluculo Bœotij affuerunt, in animo habentes, prius q̄ ad ipsos Brasidas mitteret, ad succurrendum in Megara ire, tanquam nō alieno ab ipsis periculo. Et cū iam in agro Plataensi cū omni exercitu forent, aduētū nuntij animatiores multo effecti, duobus millibus ac ducētis armatis, equitibusq; sexcentis ad Brasidam missis, cum maiori ipsi exercitus parte redierunt. Cum autem iam afforēt omnes copię armatorum, nō minus sex milliū, & Atheniensēs in acie circa Nisæam & mare instructi essent, & leuis eorum armatura per capos palata, hanc ex improviso Bœotiorum equitatus in eam impetu dato, in fugā uertit ad mare uersus: quippe priusquam alicūde Megarēnsibus subueniretur, inuaserat: cū quo in occursum progressi Atheniēses ad manus uenire, ac diu equestre prælium fuit. In quo utriq; nō inferiores se extitisse existimarūt. Siquidem præfectū equitum & alios quot alios ad ipsam Nisæam profectos interemerunt spoliaruntq;: & cum cadauera, quibus potiti erāt, illis ex fœdere reddidissent, trophæum statuerunt. Verum in omni pugna cum neutri acriter usque adeo instarent, dirempti sunt, Bœotij ad suos, Atheniēses ad Nisæam se recipientes. Secundum hæc Brasidas cum exercitu propius mare atq; urbem Megaram progressus, occupato idoneo loco instructa acie quiescebat, ratus &

Brasidas cōsul
tatio.

Athenienses se inuafuros, & Megarenses ad spectaculum stare, utrorū sit futura uictoria, & secum bene utroq; modo agi, ut neq; ipsi priores lacefferēt illos, periculumq; pugnandi ultro adirent, & ubi palā esset eos esse paratos ad defensionem, ibi tanquam sine puluere cessuram merito uictoriam. Itemq; quod ad Megarēses attinet, recte con-
tingere: nisi cū uenisse uisi essent à Megarēsis, nequaquam se fortunam adituros, sed
haud dubie ueluti uictores se protinus urbe carituros. Nunc aut hoc certe assecuturos,
ut Atheniēsis pugnare uolētibus, ipsi ea obtineāt citra pugna, quorū gratia uenissent,
quod & cōtigit. Siquidem Megarēses ubi Atheniēses egressi apud muros longos, in-
structa acie quieuerunt, idem & ipsi fecerunt. Quiescebant aut illi, quod eorum duces
censebāt, si à Lacedaemoniis non inuaderētur, haudquaquam par esse discrimen suū &
illorum. Nam cum ipsis plerūq; successissent, si priores praelium aduersus plures iniret,
aut uictores Megara capturos, aut uictos optimam copiarum partem amissuros. Illorū
uero quorū exercitus non ex una ciuitate, sed ex singularum partibus constaret, constaret
haud ab re periculum facere uelle. Et satis māsum est, ubi ab alterutris nihil teneat,
ab Atheniēsis prius in Nisāam discessum, tum à Peloponnēsis eō unde processerant.
Ita Megarenses exulum amici, tanquam Atheniēsis nolētibus iam certare, addito
magis animo, portas aperit Brasidas uelut uictori cum ciuitatū primoribus, & cū
receptis in colloquiū ueniunt, alterius factiōis hoībus iam timore percussis. Mox dilata-
tis in urbes suas sociis, Brasidas Corinthum reuersus, exercitū in Thraciam, quō antea
cōstituerat, cōparabat. Reuersis quoq; Atheniēsis domū, Megarenses q̄cūq; parti-
pes maxie extiterant rege ad hos trahendārū, uidentes se esse deprehensos, continuo ex
urbe se subdixerunt. Cateri habito cū exulū necessarijs colloquio, eos qui apud Pegas-
agebant, reuocarunt, interposita fide cū maximo iureiurando nihil se iniuriarū memo-
res fore, sed quā optima essent ciuitati consulturos. Idem ubi magistratus effecti sunt,
dum arma recognoscūt, dispositis manipulis, deligunt ex inimicis qui p̄cipue studiū
Atheniēsis fuisse uidebātur, ad centum uiros, & hos adacto ad ferenda palā suffragio
populo, tanquam cōdemnatos interficiunt, ciuitatemq; serē ad oligarchiam, id est, ad
dominatum paucorū redigūt. Atq; hic status ex seditiōe securus, diu sub paucissimis du-
rauit. Eadem aetate cū Antandrus à Mitylenais, quemadmodū cōstituerāt, mun-
enda esset, ubi id eos molirienserunt Atheniēsiū duces, classes ad legendam pecuniā
missa: Demodocus & Aristides, q̄ circa Hellespōtum agebāt: nā tertius corū Lamachus
in Pontū cū decem nauibus abierat, res momentosa uisa est eis, ne idem qd apud Anaxi-
am Samo contingeret: ubi Samiorū exules sese communiētes, Peloponnēsis guberna-
tores eis mittēdo in rem nauticā adiūmēto erant, & eos q̄ intra urbem essent, perturba-
bant: & qui excederēt urbe receptabant. Ita coacta ex sociis manu Antandrum petunt,
cōmissaq; cum iis qui ex Antandro p̄dierunt, pugna, iteq; locū recipiunt. Neq; ita post
Lamachus, q̄ Pontū intrauerat, cū fluuiū Calecem, q̄ per agrū Heracleēm fluit, subit
set, naues amisit subita ui torrentium aquarū superne deuoluta. Ipse cū exercitu itinere
pedestri per Bithynos, Thraces, q̄ trans mare in Asia sunt, Chalcedonē uenit in ore Pō-
ti sitam Megarensiū coloniam. Eademq; aetate Demosthenes Atheniēsiū dux cum
nauibus quadragita in Naupactū se contulit, statim à discessu ex agro Megarēsi. Nam
& Hippocrates de rebus Bœotijs cū quibusdā apud ciuitates uiris transegerat, cupien-
tibus transferre statum illū in popularē, ut Atheniēsiū, erat autē p̄cipuo Pitiodoro
exule Thebano. atq; hunc in modū res p̄parauerūt. Constituerant qdam per p̄ditiōē
tradere Siphā, oppidū soli Thespici in sinu Crissao maritimū, cū iam aliq; ex Orchor-
meno, qd quondā Minyeū, nunc Bœotiū uocant, Chæroneā Orchomeni uectigalē de-
dituri essent, adiutoribus p̄cipue Orchomenijs exulib. qui ex Peloponneso hoīes mero-
cede cōduxerant. Est aut Chæronea in extremis Bœotiæ regione Phanotidis, in agro
Phocēsi, promiscue habitantibus Phocensiū nōnullis. Enimvero oportebat Athenien-
ses Delium occupare Apollinis tēplum, in Tanagræa Eubœam uersus, & hæc ipsa fieri
condicta die, ne Bœotiū in Delium frequentes opem ferrent, sed de suis ipsorum rebus

Megarēses ex-
ules reuocant.

Oligarchia.

Antandrus.

Demodocus.
Aristides.
Lamachus.
Anaxia.

Calex fl.
Bithyni.
Thraces.
Chalcedon.

Pitiodorus.

Siphæ oppidū
Minyeum.

Chæronea.

Delium.

solliciti quique satagerēt. Et si conatus recte cessissent, & Delium muro clussissent, facile
sperabant, & si non protinus, tñ aliquid moliri rerum nouarum apud respublicas Bœ-
otiorum se loca hæc tenentibus, & regionem per latrocinia infestantibus: & cum singu-
lis è propinquo receptus esset, non intra id loci rem constitutam: sed tpe Athenienses
ad eos accedendo qui defecissent, Bœotijs non satis copiarum habentibus, per hæc sibi
uiam ad occasiōis munituros. Huiusmodi igitur insidiæ tendebantur: Hippocrates q̄
copias habebat, debebat ipse quidem cum tempus afforet, eas ex urbe in Bœotios duce-
re. Demosthenem tñ cum nauibus quadragita ad Naupactum pramittit, ut coacto ex
illis locis exercitu Acarnanum caterorumq; sociorum, in Siphā nauigaret ad proditi-
onem spectantes, cum oporteret, occursurus. Et dies inter eos est cōstituta, quā die hæc
confici oporteret. Et Demosthenes quidē habens tum Oeniades à cūctis Acarnanibus
in societatem Atheniensium adactos, tum sociorum auxilia quæ illinc undique euoca-
uerat, profectus primum ad Salynthium & Agræas, ad motis copiis, alia simulando se
se preparabat, ut quando opus esset occurreret ad Siphā. Brasidas per hoc idem
aestatis tempus, cum mille & septingentis armatis ad obeundas res Thraciæ pergens,
ubi puenit Heracleam, quæ est in Trachine, pramittit in Pharsalum ad necessarios su-
os nuntium, efflagitans ut se atq; exercitum deducerent. Qui cum ad eum in Melitiam
Achaia uenissent, Panarus, Dorus, Hippolochidas, Torilaus, & Strophacus Chalcidē-
siū hospes, tunc ire contendit, deducētib; eum cum alijs Thessalis, tum uero ex La-
rissa Niconida Perdiccæ filio eius necessario. Etenim Thessaliam semper alioqui diffi-
cilem transitu, tum sine duce transire non poterat utiq; cum armis, quia proxima quæ-
que suspecta reddidisset, cum omnibus Græcis pariter nisi transitum exorasset, tum ue-
ro Atheniensibus, in quorum amorem perpetuo fuit propēsum Thessalorum uulgus.
Itaq; nisi Thessali dominatu potius quàm æquitate legum (quod ipsorum est propriū)
uterent, nunquam Brasidas pertransisset. Namq; tunc ei ire pergenti contrariæ factio-
nis Thessali ad flumen Enipen occurrūt, pergere prohibentes, quod dicerent iniurios
eo esse, quia sine publica autoritate transirēt. At ij qui duces huius erant, negare se inui-
tis illis transiuros: sed cum celeriter uenissent, essentq; hospites, esse excipiendos. Ipse
quoq; Brasidas per Thessalorum terram se ire, quorum amicus esset, & Atheniensibus
suis hostibus, non eis arma inferre, nec ullas scire inter Thessalum & Lacedaemonium
esse inimicitias, qn̄ uter alterius solo utatur, nūc illis inuitis progredi nec uelle nec pos-
se, orare tamē ne prohiberetur. His illi auditis abierunt. Brasidas autem hortatu ducto-
rum antequam plures ad inhihendū iter coirent, nusquam subsistens cursim perre-
xit: & eodem quo ex Melitia profectus est die, Pharsalum p̄uenit, & ad flumen Apid-
danū castra posuit. Atq; illinc in Phaciū, & inde in Peræbiā: illiq; iam Thessalis ducto
ribus digressis, Peræbi qui ditionis Thessalorum sunt, ad Dion usq; deduxerunt, oppidū
ex imperio Perdiccæ, sub Olympo situm Macedonia monte, Thessaliam uersus. Hunc
in modum Brasidas Thessaliam transcurrens prauenit, priusquam se quis ad inhi-
bendum prepararet, & ad Perdiccam in regione Chalcidīs se contulit. Siquidem ij qui in
Thracia ab Atheniensibus defecerāt, atq; Perdiccas, ubi res Atheniensium secundæ es-
se cœpere, metu copias ex Peloponneso abduxerunt. Chalcidenes quidem quod in se
primum uenturos suspicabantur Athenienses, quodq; finitimæ eorum ciuitates, quæ
non defecerant clam se communi consilio preparabant. Perdiccas uero non ille quidē
ex professo hostis, sed tamen & ipse reformidans pristinas cum Atheniensibus discordi-
as, p̄cipueq; Arrhibæum Lyncestarum regem deiectum uolebat. Accessit ad facilitate
us educendum ex Peloponneso exercitum præsens infelicitas, Lacedaemoniorum qui-
dem qui sperabant Athenienses cum cætera Peloponneso, tum uero ipsorum regioni
imminētes hoc maxime modo auertere, si quid inuicem eis doleret, misso aduersus eo-
rum socios exercitu. præsertim cum parati essent, qui hunc exercitum alerent, qui que
ipsos in faciendā ab Atheniensibus defectione accerferēt. Eo quidem magis, quod per
causam hanc uolebant seruitia emittere, ne quid noui ea tempestate Pylo capta molis-
k ij

Salynthium.

Heraclea.

Pharsalus.

Melitia.

Panarus.

Dorus.

Hippolochi-
das.

Torilaus.

Strophacus.

Niconidas.

Enipeus flu.

Apidanus.

Phacium.

Peræbia.

Dion oppidū.

Olympus.

Arrhibæus

rex.

rentur. Cum hoc fecissent Lacedæmonii, illorum & iuuentutē & turbam reformidantes (ferē enim eis inter præcipuas curas fuit semper seruitorum custodia) præceperūt ut quicumq; inter hostes strenuissimi sibi uiderentur extitisse, fecernerentur tanquam liberandi, ad explorandam illorum sententiam, rati ut quisque primus dignum se libertate duceret, ita maxime insidiaturum: Quorum cum ad duo millia discreti essent, & templa coronati circuisissent, tanquam libertate donati, non ita multo post de luce subtracti sunt, neque quo pacto quisq; perierit quisquam nouit. Et tunc libenter septingētos armatos ex ipsis cum Brasida dimiserūt. Nam ceteros hic mercede adductos ex Peloponneso eduxit. Eum autem & Lacedæmonij miserunt maxime cupidum eundi, & Chalcidenses præoptauerunt, uirum & in Sparta pro impigro ad omnia habitum: & postquam exijt, plurimi apud Lacedæmonios effectum. Etenim statim à principio iustum se, & temperantem erga ciuitates cum præbet, plurima loca ad eum defecerunt, nonnulla per prodicionem sunt capta. Ex quo Lacedæmonius euenit, ut efficerēt quod uolebant, redditionem locorum ac receptionem, & in Peloponneso belli laxamētum. Quinetiam circa bellum, quod res Siculas insecutum est, Brasidæ uirtus atque solertia eos qui uel experimento cognorant, uel ex auditu iudicabant Atheniēsiū socios præcipue cupidos Lacedæmoniorum effecit. Nam cum primus illinc prodisset, uisusq; esset circa omnia egregius, firmam spem reliquit, ceteros eiusmodi esse. Cum igitur ad res Thraciæ uenisse Atheniēses eum acceperunt, hostem denuntiare, Perdiccam exultimantes autorem aduentus illius esse, & maiorem de socijs eius loci custodiam egerūt. Perdiccas autem sumpto Brasida, atque exercitu ipsius secum, in Arrhibæum Bomeri filium Lyncestarum Macedonum regem sibi finitimum, eundemq; hostem tenuit, uolens eum debellare. Is cum ad ingressum Lyncei uenisset cum Brasida atque exercitu, Brasidas dicere priusquam bellum inferretur, uelle conuenire Arrhibæum oratione, si posset, socium Lacedæmonijs facturum. Etenim Arrhibæus p. caduceatorem eduxerat, se paratum esse rem Brasidæ inter ambos disceptatore committere, & Chalcidenses, qui unā aderant legati, quo eum expeditiorem ad sua conficienda negotia haberent, commonefaciebant, ne pro Perdicca difficilia subiret, cum præsertim apud Lacedæmonem, qui fuerant à Perdicca missi, tale quiddam iactassent, multa hunc ex sibi finitimis circa locis ad societatem illorum adducturum. Quo magis Brasidas postulabat ut ex publica utilitate res Arrhibæi transigeret, Perdiccas negare se Brasidam adducere iudicem suarum controuersiarum, sed potius hostium destructorem, quos ipse denuntiasset, eumq; iniurium esse, si se dimidium exercitus alente faueat Arrhibæo. Brasidas tamen hoc inuito ac repugnante conuenit Arrhibæum, eiusq; persuasus oratione, abduxit exercitum, nondum terram illius ingressus. A quo tempore Perdiccas terram pro dimidia stipendij partem dedit, sibi existimans iniuriam fieri. Eadem æstate continuo post hæc paulo ante uindemiam, Brasidas secum habens Chalcidenses, bellum intulit Acantho Andriorum coloniæ. Oppidani reciperēt hunc necne, inter se illi quidē altercabantur, qui cum Chalcidensibus sentiebant, & plebs, sed ob metum fructuum, qui adhuc foris erant, persuasa est multitudo à Brasida, ut eum solum admitteret: & cū audisset, deliberaret. Admissus & apud illam stans, non deerat autem ei, ut homini Lacedæmonio, dicendi facultas, huiusmodi orationem habuit:

Oratio Brasidæ ad Acanthios.

Quod ego atque exercitus, uiri Acanthij, à Lacedæmonijs dimissi huc sumus, declarat ueram esse causam, quam in bello mouendo Atheniensibus prædiximus, nos bellum gesturos ob Græciam Atheniensium seruitute liberandam. Si autem sero uenimus, decepti uidelicet spe ocys debellandi Atheniensēs sine uestro periculo, nemo reprehendat, cum nunc, quando tempus adest, uenerimus conaturi uobiscum illos euertere. Miror tamē me portis excludi, & non libētibus uobis uenire. Etenim nos Lacedæmonij existimantes præter id quod fecimus, huc ad socios uenire nō posse, hoc

Arrhibæus.
Perdicca in
Arrhibæum
expeditio.

Brasidas cum
Perdicca in cō-
tentionē uenit.

Acanthius.

autem animo etiam ad cupidos esse uenturos: hoc tantum periculi contempsimus, cū alienam terram multorum dierum itinere peragrauimus, exhibito omni erga uos studio. Quod si uos aliud in animo habetis, aut si uestra ipsorum ac ceterorum Græcorum libertati obstitetis, improbum fuerit non modo quia obstititis, uerumetiam quia quos assuefacio, minus mihi aliquis obsequetur. Res profecto digna, quod ciuitas ista sancte egregia pro prudenti habita, ad quam primum accessi nō admiserit. Neque huius facti satis idoneam possum inire rationem, nisi quod uideor aut iniustam libertatem asserre, aut imbecillis atque inualidus uenire ad propulsandam Atheniensium uim, si in inuasent. Certe & dum ad Nisæam cum his quas nūc habeo copijs auxilio uenissim, Athenienses cum plures essent, non sunt ausi configere. ut credibile non sit eosdem huc esse missuros aduersus uos tantum copiarum, quantum classiarj exercitus ad Nisæam miserit, & ego non ad perniciem, sed ad libertatem Græciæ adueni, maximo iure iurando apud magistratus Lacedæmoniorum interposito, quosunque illis asciuerō socios suis utique legibus esse uicturos. Neque ut uos, aut uī, aut fraude socios habeamus, sed ē contrario, ut uobis in seruitutem Atheniensium redactis socij simus in bello. Quæ propter dignum me censeo, qui neque suspectus sim, summam de hoc fidem faciens, neque inualidus ultor existimer, ad uos magis animandos uenisse. Quod si quis priuatim ob aliqua metuēs ne quibus ego ciuitatem tradam, cunctatur, is ante omnes uelim confidat. Ego enim neque ad concitandam seditionem uenio, neq; occultam opinor esse, quam assero libertatem, si omisso patrio instituto, aut plebem paucis, aut pauciores plebi addixero. Nam odiosius fuerit, hoc quā æternum imperium, & nobis Lacedæmonijs gratia laborum nostrorum non deberetur, sed pro honore & gloria potius accusatio, quod quibus criminibus insecamur Atheniēses, ea ipsi habere uideamur magis inuisa in nobis, q̄ in eo qui hanc uirtutem non proficitur. Fraus enim cū in omni bus foeda est, tum uero in his qui maiori dignitate sunt præditi foedior est, quā aperta uolentia. Nam uolentia iure potentiā, quā fortuna ipsi largita est: fraus autem in fidiis iniusti propositi grassatur. Ita nos multam in maximarum rerum momentis adhibemus circumspectionem, nec uos maiorem præter iusiurandum cōfirmationem sumatis, quā m unde facta rationibus respondentia necessariam opinionem præbet, pro ut etiam conducit, ut dixi. Quod si me uobis hæc proponente, tamen negatis uos posse obsequi, & cum bene uobis uelitis, postulatis ut sine noxa quiescatis, quod libertas uobis non sine periculo fore uidetur, iustumq; esse eam illis offerri, qui possit recipere: in uitum autem compelli neminem: deos testor, & heroas in iūgenas me bono uestro uenientem nihil uerbis proficere, eoq; experiar uastandis agris ad hoc uos compellere, ex istimatis nō iam iniuria agere, sed iure, & duabus necessariis rationibus: una propter Lacedæmonios, ne amore uestro, si non accedatis nobis, illi damno afficiantur, à uobis ob pecuniam quam Atheniensibus penditis: altera propter Græcos, ne per uos exim de seruitute prohibeantur. Neq; enim probe fecerimus hoc, ac ne debemus nos qui dem Lacedæmonij inuitos asserere in libertatem, nisi causa alicuius publici boni, neque dominatum affectamus, sed alios potius dominatu abdicare properantes. Essemus que iniuri in plerosq; si uniueris sua iura restituentes omittamus, uos huic facto aduersantes. De his bene consultetis, annitamiq; tum ut principes sitis apud Græcos capefferē de libertatis, tum ut sempiternam uobis gloriam pariatis, tū ne uestra priuatorum bona detrimentum accipiant, tum ut uniuerse ciuitati honestissimum nomē imponatis. Hactenus Brasidas. Acanthij uero multa prius ultro citroq; altercati, clām datis suffragijs, tum propter Brasidæ uerba ad persuadendum apposita, tum fructuum amittēdorum metu, pleriq; censuerunt ab Atheniensibus deficiendum, habitaq; fide iuriurādo quod iuratus hic Lacedæmoniorum magistratibus dimissus est, socios quos ascisceret suis usuros legibus, ita exercitum admiserunt. Hos secuta est non multo post Stagirus Andriorum colonia. Hæc sunt per eam æstatem gesta. Principio statim insequentis hyemis quemadmodum Hippocrati atque Demostheni Atheniensium duci

In Græcolegi-
tur & τῶ. In-
terpres uide-
tur legisse
& dī.

Fraus uolentia foedior.

Acanthij Bra-
sidæ acquie-
scunt.

Stagirus.

Delium ob-
detur.

Bœotiorum
magistratus.
Pagondas
Thebanus.

bus erat constitutum circa res Bœotiæ, & oportebat hunc cum classe ad Siphos occurrere, illum ad Delium, factum est errore die, quibus debebat uterque cum exercitu ire, ut cum Demosthenes prior ad Siphos applicasset, habens in nauibus Acarnanes, & multos ex his locis sociorum, res frustra esset, detectis per Nicomachum insidijs, uirum Phocensem Phanoteum. Nam is Lacedæmoniis nuntiavit, & illi Bœotiis. Ita omni Bœotia succurrente, cum nihil dum Hippocrates qui in mediterraneis erat, læsisset, occupata sunt Siphæ & Charonea. Quod delictum ubi rescuerunt, qui rem tractauerant, nihil agendum in ciuitatibus cœsuerunt. Hippocrates autem excitato omni populo Atheniensium, ciuibz incolis, & quicumque aderant hospitibus posterior contendit ad Delium, Bœotijs iam reuersis à Siphis, positisque castris, Delium muro concludit Apollinis templum ad hunc modum: Fossam circum fanum ac delubrum ducunt, humum egestam pro muro aggerunt, in ea uallos defigunt, clatrantes: uinea quæ circunieccta fano erat, excisa, lapides etiam ac lateres ex proximis ædibus detractos iniiciunt, omni denique ratione munitiones excitant, positisque ubi opportunum erat, ligneis turribz, nec ullo fanum edificio existente. Nam porticus quæ fuerat, conciderat. Itaque tertio ad ingressum è domo die cum incepissent, quartum & quintum ad prandii tempus in opere consumpserunt. Deinde cum plerique perfecissent, exercitus illinc abiit decem ferme stadia, tanquam rediens domum, statimque quæ maxima multitudo erat leuis armatura discessit, ceteri depositis armis quiescebant, Hippocrate relicto ad custodias: & quod reliquum erat, circa propugnacula opus facto constituendum. Per hos dies in Tanagra Bœotij cogebantur, & ubi ex omnibus ciuitatibus affuerunt, cognoueruntque hostem se domum recipere, ceteri Bœotiorum magistratus, qui undecim sunt, dissuadebant prælium, quoniam niam hostis intra Bœotiam iam non esset; in conterminis enim Oropiæ erant Athenienses, cum arma posuerunt. Sed Pagondas Thebanus Aeoladi filius unus è magistratibus, cum Arianthide Lyfimachi filio, penes quem tunc imperium erat, cupidus ibi pugnam committendæ, quod satius esse arbitrabatur periclitari, hortatus singulas cohortes, ne frequentes arma relinquerent, suasit Bœotijs, ut irent aduersus Athenienses, certamenque committerent, huiusmodi oratione: Oratio Pagondæ ad Bœotios milites.

Par erat, uiri Bœotij, nemini uestrum in mentem uenire, qui magistratus estis, non esse consentaneum, ut cum Atheniensibus, nisi eos in Bœotia assecuti, prælium ineamus. Nam cum in Bœotia munitiones extruxerunt, & eam è finitimis locis profecti sint afflictiuri, nimirum pro hostibus habendi sunt, & quocumque in loco deprehenduntur, & undecumque uenientes, gesserunt hostilia. Nunc si cui non pugnare tutius uidebatur, is mutet sententiam. Neque enim eadem prouidentia ratio habenda est istis, quorum de agro per alium occupato agitur: & istis qui cum sua ipsorum possideant, plura concupiscentes ultro aliena inuadunt. Et uobis certe cum proprium est, inuadentem uos peregrinum hostem & domi & procul à domo, tum uero conuenit multo magis Athenienses, & quidem finitimos propulsare. Nam ita demum cuiusque ciuitatis libertas paratur, si in resistendo uicinis par sit. Quod si isti non modo uicinos, sed etiam longe positos conantur in seruitutem redigere, quo tandem pacto non ad ultimum debemus uenire certaminis, habentes exemplum è regione positos trans fretum Euboeos, & cetera Græciæ plurimum, quomodo his subiectum est, & intelligere ceteros uicinos de finibus dimicare, nobis si uincimur unum indiseretum intoto territorio finem esse statuendum? Quippe nostra ingressi ui obtinebunt, tanto periculosius, quanto ceteris istos accolæ habemus. Et sane consueuerunt qui uiribus freti, ut nunc Athenienses uicinis arma inferunt, aduersus quietum, & in sua se tantummodo terra defendentem, promptius id facere, quam facile continere eum qui extra fines occurrat: & si occasio fuerit, bellum incipiat. Cuius rei ex istis documenta habemus. Nam cum eos terram nostram seditione laborantem tenentes ad Charoneam uicissimus, securam admodum ad hoc tempus Bœotiam præstitimus. Quorum nos memores debemus anniti qui maiores quidem natu sumus ut nostri similes simus: Qui uero iuniores egregijs illis orti pa-

rentibus, ne domesticas laudes dedecoremus, confidentesque deo, ipsum à nobis futurum, cuius fanum isti infando muro septum incolunt, necnō fas sacrificijs, quæ nobis immolantibus pulchra se ostendunt, in hos pariter tendere ac demonstrare eis, si quæ concupiscunt, nullis illa defendentibus aggressos obtinuisse: sed ab istis quibus generosum est, & suam regionem semper pugnando liberare, nec alienam iniuste in seruitutem redigere, sine certamine non discessuros. His uerbis adhortatus Bœotios Pagondas pererat serum diei. Et postquam promouit prope hostem, substitit in loco quodam, unde inuicē se aspicere interiecto colle non possent, ac suos ordinat, & tanquam ad prælium instruit. Hippocrates, qui apud Delium erat, ubi ei nuntiatum est infestos ire Bœotios, mittit ad exercitum, iubens ut aciem præparent: nec multo post ipse affuit, relictis ferme trecentis circa Delium equitibus, tum ad loci custodiam, si quis illum teteret, tum ut occasione obseruata, pugna adessent. Bœotij dispositis qui hos propulsarent, ubi cetera recte habebant superato colle apparent, tenentes arma atque instructi, quemadmodum erant pugnaturi, septem millia ferè grauis armatura: Leuis uero supra decem millia: Equites mille, peltati quingenti. Dextrum cornu tenebant Thebani cum sociis: Mestii erant Hailartii & Coronæi & Copæenses, alijque stagni accolæ. Sinistrum tenebant Thespienses, Tanagrai, & Orchomeni. In utroque autem cornu equites erant ac leuis armatura. Thebanorum singulis scutatis quini & uiceni applicati erant. ceteri ut cuique contingerat. Hunc in modum instructi Bœotij fuere, atque ornati. Atheniensium acies graui armatura par hostili tota octonis densa uiris, equites par cornibus erant. Leuis armatura ex apparatu instructa, neque tunc aderat, neque in urbe erat. Nam quæ una in expeditionem exierat, plures hostibus fuerat, & inermes multi secuti, utpote promiscuo ex hostibus qui aderant, oppidanisque exercitu. Qui ut primum domum ire cœperunt, non affuerunt nisi pauci. Cum autem in acie starent iamiam concursuri, Hippocrates dux superueniens, Atheniensium exercitum his uerbis adhortatus est:

Exhortatio Hippocratis ad milites Athenienses.

Breis quidem Athenienses, adhortatio fit apud præstites uiros, sed tantundem præstat magis in memoriam redigēs quæ iubēs. Nemini autem nostrum in mentem ueniat, tanquam improbum sit, nos hoc tantum periculum uelle in aliena terra propulsare. Nam in horum terra certamen erit pro nostra: in qua si uicerimus, nunquam inuadent Peloponneses istorum equitatu carētes. Vno autem prælio cum istam acquiritis, tum uel magis illam liberatis. Pergite igitur in eos, uti dignum est, & patria, quam unusquisque uesterū inter Græcas principē habere se gloriatur, & uestris maioribus, qui duce Myronida, istis apud Oenophyta superatis, Bœotiam aliquando tenuerunt. Talibus hortibus abundus Hippocrates ad medium usque peruenerat exercitus, nec dum maiorem partem adierat, cum Bœotij adhortante eos hic quoque Pagonda per paucis præana modulati de colle infesti feruntur, & in eos è diuerso Athenienses, cursuque configunt, extremis tamen utrorumque ad manus non uenientibus, sed idem tamen patientibus obriuos, quibus interpellabantur. Ceteri acri certamine umbonibus se perpellentes consistebant. Et sinistrum quidem Bœotiorum cornu ad medium usque uictum est ab Atheniensibus, in alios iam & præcipue in Thespienses recta tendētibz. Nā cum isti qui contra steterāt, cederēt, & in angusto ab Atheniensibus circūdarent, interficiebantur. Thespiensium qui se defendēdo manus conseruerūt, feriebant, & Atheniensium nonnulli in cōcludēdo hoste perturbati, dum non internoscūt, se mutuo interimebant. Ab hac igitur parte Bœotij superati sunt, & ad eā quæ pugnabat cōfugerunt, in dextro cornu ubi Thebani stabāt, superant Athenienses, quos illi paulatim repulsos primū insequēbant. Cōrigit aut ut duæ equarum turmae à Pagonda missæ, cum sinistrū eorum cornu laboraret, circuito furim tumulo, repēte in cōspectū se dederunt, & Atheniensium cornu, quod uincebat, terrefecerūt, existimantiū superuenire aliū exercitū. Ita cum utriusque ab istis & à Thebanis persequētibz urgeret, Atheniensium exercitus fuga facta est, alijs ad Delium & mare, alijs in Oropi, alijs fuga.

Bœotiorum
& Athenien-
sium cōflictus.

Atheniensium
fuga.

Bæotiorum
trophaeum.Sententia me-
morabilis.Oppugnandi
castrum in-
uentum.

ad Parnethen montem, aliis ut cuiusque spes aliqua tulit tendentibus, quos Bæotii in-
sequentes trucidabant: præcipue equites tum ipsorum, tum Locrensiū, qui re iam
in fugam uersa, auxilio uenerant. Caterum noctis interuētu facilius fugientium turba
salutem sibi peperit. Postero die qui apud Oropum & Delium erant, relicto ibi
præsidio, adhuc enim illud tenebant, domum se per secundū mare receperunt. Et Bæo-
tiorum trophæo posito, cadaueribus que suorum quidem sumptis, hostium uero spoliaris,
relicto que præsidio reuersi sunt in Tanagram insidiantes Delio, tanquam aggressuri.
Quorum caduceatori Atheniensium caduceator ad mortuos petendos iter faciens, ob-
uius fit, ab eo que reuocatur, quod diceret illum nihil acturum priusquam ipse reuera-
tisset. Idem cum ante Athenienses stetit, exposuit mandata Bæotiorum, haud iuste
fecisse eos, qui iura Græcorum transgressi essent, quibus constitutum sit, eos qui alio-
nam terram inuaderent, a templis qui illinc sint, abstinere. Athenienses autem Delio
muro circumdedit, incolere, & quæcunque ab hominibus in profano fiunt, ea in
illo fano facere: aquam quam nefas ipsis esset tangere, nisi ad abluendas in sacrificium
manus, in alios usus haurire. Ideo que Bæotios tum dei, tum sua uice inuocantes loci
præsides dæmones atque Apollinem, edicere illis, ut e templo excedant, sua secum ab-
portantes. Hæc cum caduceator dixisset, Athenienses misso ad Bæotios suo caduceato-
re, negant se quippiam in templi iniuria fecisse, aut in posterum sua sponte esse factu-
ros. Neque enim ea se gratia ab initio uenisse, sed ut illinc eos qui potius iniuriam infer-
rent, propulsarent. Esse autem apud Græcos legem, penes quos imperium sit cuiusque
que regionis, seu magnæ, seu paruæ, ut penes eosdem sint semper & templa, ubi eisdem
ceremoniis fiant sacra, quibus cōsuetum esset, quoad fieri potest. Etenim Bæotios, alios
que permultos, quicunque terram aliquam ui cultoribus eiectionis ipsi incolunt, templa
quæ prius aliena erant occupantes, pro suis possidere: & eos si præualerent, & ipso-
rum terra potirentur, hoc iuris habituros. Nunc autem in qua parte sunt, libenter esse,
& tanquam ex suo non abscedere. Aquam quoque se in necessitate mouisse, nec per co-
tumeliā apposuisse, sed cum illos ulciscuntur, qui in suam terram irruerunt, ad uerū
dum compulsos esse. Omnia uero licere bello, & aduersitate aliqua circumuentis ue-
niam esse quandam etiam apud deum. Etenim delictis non uoluntariis refugium
esse aras: scelus que eorum uocari qui nulla necessitate sunt mali, non eorum qui pro-
pter aduersa aliquid audent. Quinetiam illos impie multo magis facere, qui pro tem-
plis mortuos reddi dignum censerent, quam qui inuiti quæ consentanea sunt templis,
accipiunt. Planè autem iubebant illis dici, se non recedere ex agro Bæotio: non enim
iam in eo se esse, quem ui obtinuissent, sed ex ritu maiorum postulare, ut mortuos tolle-
re liceret. Bæotii respondent: siquidem in Bæotia essent, excedentes e terra sua aspor-
tarent sua: sin in illorum, ipsi intelligerent quid foret faciendum, existimantes Oropum
ubi contigit illos occumbere, commissā in eius confiniis pugna, ditionis Atheniensium
esse, quos casos ipsi nō tenerēt illis inuitis. Neque ad eos reddēdos se obligatos esse, sed il-
los ex sua terra abeuntes, consentaneum esse ea quæ repetunt, recipere. Hos Athenien-
sium caduceator cum audisset, infecta re abiit. Et Bæotii tum accersitis protinus ex Ma-
liaco iaculatoribus funditoribusque, tum duobus millibus grauis armaturæ Corin-
thiorum, quæ secundum pugnam auxilio uenerunt, tum præsidariis Peloponnesi-
sibus, qui ex Nisæa una cum Megarensibus profecti erant, aduersus Delium castra mo-
uent: aggressi que munimenta cum aliis oppugnandi generibus, tum uero machina
admota, unde & locus expugnatus est ad hunc modum: Factam antennam ingene-
tem cum geminas in partes serrauissent, omnem excuant, eam que rursus ueluti tri-
biam affabre compingunt, & in ipsius summo lebetem catenis appendunt, adunco
super illud ferreo rostro, ad insufflandum, quod ab ipsa antenna procedebat, eius li-
gho magna ex parte ferrato. Hanc machinam longo spatio carris aduectā, muro admo-
uent, qua maxime parte uitibus erat lignisque cōstructus. Vbi admota est grandibus foli-
libus ei capiti antennæ, quod ad ipsos spectabat, applicitis, statim cecidit, qui status ac-

ter actus in ahenum prunas & sulphur & picem habens ingentē flammam excitauit,
morum que incendit: ita ut nemine super eum perstante, sed omnibus in fugam se dan-
tibus munimenta caperentur. Præsidariis alij occubuerunt: ducenti capti sunt, alia
multitudo cōscensis nauibus recepit se domū. Recepto Delio decimosextimo à pugna
die, caduceator Atheniensium rei gestæ prorsus ignarus, nō ita post rursus cū uenisset,
castrorum gratia eos Bæotii reddiderunt, non amplius eadem respondentes. Perierunt
autem in pugna Bæotiorum quidem paulominus quā quingenti: Atheniensium ue-
ro cum Hippocrate imperatore paulo minus quā mille, præter leuis armaturæ atque
liarum magnum numerum. Post hanc pugnam Demosthenes ubi nauiganti si-
bi ad Siphos traditio nō processit, cum haberet in ea classe Acarnanum, & Agræorum,
& Atheniensium ad quadringentos armatos, egressus est in agrum Sicyonium: & pri-
usquam omnes appellerent naues, Sicyonij ad sua tutanda uenientes eos qui egressi fu-
erant, fugant, ad nauesque usque persecuti, alios interemerunt, alios uiuos ceperunt, ac
trophaeo erecto, casos suis petentibus reddiderunt. Per eosdem dies, quibus ad De-
lium res gesta est, Sitalces Odryforum rex uita excessit, uictus in prælio à Triballis, qui
bus intulerat arma. Cui successit in regno Odryforum, ac cæteræ cui hic imperauerat,
Thracia, Seuthes Sparadoci germani Sitalcis filius. Eadē hyeme Brasidas cum ijs,
quos in Thracia habebat socijs, bellum intulit Amphipoli Atheniensium coloniæ ad
Strymonem fluuium. Hunc locum, ubi nunc sita est urbs, primus tētauit incolere Ari-
stagoras Milesius, cum regem Dariū fugeret, sed ab Edonibus eiectionis est. Deinde
Athenienses duobus post & triginta annis eō missis decem millibus incolarum, tum
suorum, tum aliorum quicunque ire uellent, quæ à Thracibus apud Drabescum sunt
interempta. Rursus undetricesimo anno Athenienses reuersi Agnone Niciæ filio co-
loniam deducēte, expulsis Edonibus hanc urbem condiderunt, quæ prius nouem uiæ
uocabantur. Profecti autem fuere ex Eione, quam ipsi maritimum emporium in ostijs
fluuii habebant, quinq; & uiginti stadijs distantē ab urbe, quæ nunc est, quam Agnon
ideo Amphipolim appellauit, quod præterfluente utrinque Strymone cingeretur, du-
ctoque à flumine ad flumen longo muro, conspicuam mare uersus & continentem collo-
cauit coloniam. Aduersus hanc igitur Brasidas ex Arnis agri Chalcidensis cum exerci-
tu profectus, circa solis occasum peruenit in Aulonem & Bromiscum, quæ stagnum
Bolbæ mari infunditur: cœnatus que noctu ire pergit. Erat autem tempestas, subnū-
gebatque. Quo libentius iter faciebat, uolens latere, qui intra Amphipolim essent, præ-
ter proditores. Nam erant ibi tum nonnulli Argiliorum, qui sunt Andriorum coloni-
æ domicilia habētes, tum alij huius rei participes, partim à Perdicca, partim à Chal-
cidensibus persuasi, præcipue que Argilij in proximo habitantes, Atheniensibus su-
specti semper & oppido insidiantes. Hi ubi & tempus affuit, & Brasidas cum iam pri-
dem de tradenda urbe composuissent, cum suis qui munia reipublicæ administrabant,
tunc cum in urbem receperunt, eademque nocte ab Atheniensibus deficientes exercitum
ad pontem fluminis promouerunt, unde magis quā à transitu oppidum abest non
locatum erat, uti nunc est. Præsidium autem quoddam modicum, quod ibi colo-
tis, tum repentinis aduentus beneficio pontem transiit: continuo que eorum potitus est,
quæ Amphipolitanorum passim extra oppidum habitantium erant. Hoc repentino
eius transitu aduersus ciuitatem facto, & eorum qui extra fuerant multis captis, alijs ad
urbem fuga elapsis, Amphipolitani maiore in modum tumultuabatur, præsertim mu-
lto suspecti. Creditū est (ut dicitur) Brasidā, nisi maluisset suos ad prædam quā ad urbē
subito cōuertere, eā fuisse capturū. Nūc sistēs exercitum ad ea quæ extra urbē sunt dirigi-
piēda discurre, destitit tū cum per eos qui intus erant, nihil eis succederet. Cæteræ aduer-
sari multitudinē proditoribus præpollētes, ne statim portæ aperirētur mittunt cū Eu-
cleo duce, qui aderat eis ad præsidium loci pro Atheniensibus ad alterum ducē Thra-
cia prædē, Thucydide Olori filiū qui hæc conscripsit, agentē circa Thason Pariorum colo-
lorus.

Delium capitur.

Sicyonij.

Sitalcis interi-
tus.
Seuthes.
Amphipolis.
Aristagoras.

Drabescus.

Nouem uiæ.

Agno.
Amphipolis
unde nomen
sortita.
Arne.
Aulon.
Bromiscus.
Bolbæ stagnum.
Argilij.THUCYDI-
DES.
Olorus.

niam, quæ est insula distans ab Amphipoli ferè dimidiati diei nauigatione, iubentes ut sibi ueniret auxilio. Quod simulac ille audiuit cum septem nauibus, quæ fortè aderant, proficiscitur: uolens ille quidem præcipue antequam Amphipolis dederetur occurrere: sin minus, Eiona occupare. Interea Brasidas metuens, tum è Thaso auxilia nauium, tum quod audiebat Thucydidem in omni circa Thracia officinis aurariis præesse, & per se admodum posse apud primores in continente, annixus est urbem si posset ante capere, ne si ille ueniret, plebs Amphipolitana sperans eum & classe & sociorum auxilio ex Thracia coactis, urbem defensurum, iam sese dedere recuset. Atque ita æquabilem conuentionem inijt hoc edicto per præconem denuntiato, Amphipolitanorum atque Atheniensium, qui intra urbem essent, quisquis uellet pari simili que iure uti, eum manere apud sua bona: qui nollet eum abire, exportatis suis facultatibus quinque intra dies. Hoc audito plerique alterius uoluntatis effecti sunt, præsertim cum perpaucos Athenienses respublica administraretur: ceteri, uulgi promiscuum, & eorum magna ex parte propinqui essent, qui foris fuerat capti, & præ metu æquum esse edictum existimantes: Athenienses quidem quod libenter exirent, non idem sibi impendere periculum, quod alijs rati, quodq; non celerem succursum expectarent. Cætera uero multum do quod neque æquabili ciuitatis iure priuarentur, & præter opinionem periculo liberarentur. Itaque ijs qui cum Brasida composuerant, in aperto iam edictum iustum alle rentibus, quod cernerent uulgi quoque mutasse sententiam, nec amplius exaudire eum, qui aderat Atheniensium ducem, accepta conditio est, initaq; conuentio. Atque hunc in modum urbs tradita. Eodem die circa uesperum Thucydides cum nauibus ad Eionam appulsus es. Amphipolim tenente iam Brasida, & nocte Eionem accepit, statim sub aurora (nisi naues celeriter auxilio uenissent) occupandam. Secundum hæc Thucydides quidem res apud Eionem ordinabat, ut & statim si Brasidas inuaderet, & mox eos qui de superioribus transire ex foedere uellent tuto possent excipere. Ille autem repente multis cum nauigijs secundo flumine ad Eionem uectus, si fortè promontorio quod à muris excurrit occupato, fluminis ostijs potiretur. Qui etiam à terra Eionem cum tentasset, utrinque pariter est repulsus, ob id que ad res Amphipolitanas ordinandas se tulit, & ad eum defecit Myrcinus ciuitas Edonenfis Pittaco Edonorum rege à liberis Goaxis, & uxore Braure interfecto. Nec multo post Gapselus & Oesyma, quæ sunt Thasiorum colonia, Perdicca hæc transigente, cum statim post captam urbem ab fuisset. Amissa Athenienses Amphipoli ingenti metu tenebantur, præsertim quod hæc ciuitas eis perutilis erat, tum prouentu materia, quæ ad edificandas naues exportabatur, pecuniæq; tum quod aduersus socios suos ad Strymonem usque deducerebus Thessalis transitus Lacedæmonijs erat. Quibus nisi pontem tenentibus propter ingens sanè fluminis in superioribus stagnum, haudquaquã liceret accedere triremibus, Athenienses ad Eionem excubantibus. Tunc autem Athenienses hæc facilia factu existimantes, & ne deficerent focij uerebantur. Nam Brasidas cum in cæteris modestum se præbebat, tum uero ubique prædicabat se ad liberandam Græciam esse missum. Quod audientes quæ Atheniensibus parebant ciuitates, & Amphipolim ab eo captam, & qualem se, quamque mitem exhiberet, uehementissime ad res nouandas incitabantur: atq; ad eum clam missis caduceatoribus, accedere iubebat pro se quique, ad illum primi deficere uolentes, quippe rati non timendum sibi tandiu, destitutis Atheniensium subsidio: quantum postea constitit, plus affectione cæca iudicantes quam certa prouidentia, assueti homines quod maxime affectant, id spei inconsiderate permittere: quod non affecant id principii rationi committere. Augebatur præterea eis fiducia neminem aduersus ipsos auxilio uenturum, quod recentem in Bœotia Athenienses calamitatem accepissent. Brasida quoque alliciente nec uera referente, non esse ausos congregi Athenienses, apud Nisæam secum solius exercitum habente. Ideo ante omnia uoluptatem impræsentiarum capiebant: & quia tunc primum Lacedæmonij constituerant ea loca tentare, ipsi nauare illis operam omni ratione parati erant, Quæ sentientes Athe-

Brasidas Am
phipoli poti
tur.

Myrcinus.
Pittacus rex.
Goaxis.
Braures.
Gapselus.
Oesyma.

Græcorum in
Brasidam af
fectio.

nenses præsidia, ut in tpe & breui & hyberno, in urbes dimiserunt. At Brasidas è Lacedæmone mitti sibi exercitum cum iussisset, ipse super Strymonem ad cõpingendas naues se accingebat. Verum hæc ei à Lacedæmonijs suppeditata non sunt, partim inuidia primorum, partim quod malebant suos ex insula recuperare, atq; bellũ finire. Eadem hyeme Megarenses maiorem muæ, quem de ipsis tenuerant Athenienses, recuperatum euerunt ad solum. Et Brasidas post captam Amphipolim, sociorũ exercitũ quẽ habebat, duxit aduersus locũ nomine Actam, qui à fossa regia introrsum prominet, cuiusq; Athos mons excelsus ad Aegæũ pelagus terminat. Vbi cõtinentũ urbes Sana Athos. Acta locus. Sana oppidũ. Thyssus op. Cleone. Acrothous. Holophyxus. Dius. Torona Chalcidica. Castoris & Pollucis templũ. onæ, & Acrothous, & Holophyxus, & Dius, quæ promiscuis gẽtibus habitant, Barbaris bilinguibus, & aliquantulũ Chalcidensibus, sed præcipue Pelasgicis Tyrrenis, qui Lemnum aliqũ Athenasq; incoluerunt, & Bisaltico, & Crestonico, & Edonibus uiculis latim habitantibus. Hæc pleræq; ad Brasidam desciuerunt. Verum Sana & Dius quæ obstitit, earum regionẽ Brasidas statua illic habens, populatus est. Et cum imperata non facerẽt, continuo castra mouit aduersus Toronam Chalcidicam, quã Athenienses tenebant, sollicitatus à paucis quibusdam urbẽ tradere paratis. Et profectus nocte iam circa diluculum cum exercitu confedit ad templum Castoris & Pollucis, quod ab urbe tribus ferè stadijs distat, ignaris Atheniẽsibus, qui ibi præsidio erant, cæterisq; oppidanis, præter eos qui cum illo transegerat, ac uenturum nouerant: quorum aliquot, qui eum clam adierant, aduentum ipsius obseruabat. Qui ubi illum adesse senserunt, admissi sunt ad se septem uiros nihil habentes armorũ, nisi gladios. Tot enim ex uiginti, quibus negotium datum erat, ingredi non timuere, duce Lyfistrato Olynthio. Li per muæ ad mare uergentem introgressi, ac furtim conscensa altissima arce urbis ad collem posita, præsidium quod illic erat obtruncant, & portulam Canastræum uersus prumpunt. Brasidas autem aliquantulum progressus cum cætero exercitu quiescebat, præmissis centum peltatis: qui cum portæ aliquæ aperirentur, & signum quod conuenerat tolleretur, primi irrumperent. Et iij quidem aduentante tempore mirabundi ad urbem paulatim appropinquabant. Intus autem Toronæi illi, qui cum ijs qui introierant, præparabant, ut & urbem occuparent, & portæ apud forum diffracto uectẽ ipsis aperiretur. Idem primum circũductos quosdam per portulam introducunt, ut eos qui in urbe essent nihil scientes, & à tergo & ab utroq; latere repente terrerẽt. Deinde ignem, quod signum condictũ erat, proferunt, & per portas fori peltatos iam cæteros accipiunt. Et Brasidas conspecto quod conuenerat signo, excitatis suis cursu contendit: identidẽ uociferantibus ad incutiendum iis qui intus erant, metum. Quorum alij protinus in portas inciderunt, alij in trabes quadrangulares, quæ ad tollenda saxa muri collapsi, qui reuersus ad urbis superiora conuertitur, uolens eam à summo ac prorsus occupare. Cætera item passim discurret. In hac ciuitatis expugnatione pleriq; omnis rei ignari fatigebat. Qui uero participes fuerant, & quibus res placebat, subito introeuntibus se associant. Athenienses autem (erant enim armati circiter quinquaginta in foro dormiẽtes) ubi senserunt, aliquot eorum inter manus illorum obtruncati sunt, reliqui fuga elapsi: pars itinere pedestri, pars ad duas naues, quæ custodias agebant, euaserunt in Lecythũ, præsidium quod ipsi tenebant, occupata arce urbis maritimæ in angustis isthmi posita, & ad quos etiam cõfugerunt Toronæorum quicunq; erant studiosi illorum. Luce ortu caduceatorem edicit: Quisq; exire uelit, eũ tuto ad sua reuersum, munijs ciuitatis funde, eos & ipsos facultates incolumes fore. Illi negat qdem se locũ relicturos, sponderi tamen sibi postulant diei spatium ad mortuos tollendos. Hic fide publica dies duos indulsit. Quibus & ipse uicina ædificia firmauit, & Athenienses sua. Insuper concilio Toronæorum coacto, talia quidem locutus est, qualia apud illos qui erant in Acantho;

Athos.

Acta locus.

Sana oppidũ.

Thyssus op.

Cleone.

Acrothous.

Holophyxus.

Dius.

Torona Chal-

cidica.

Castoris &

Pollucis templũ.

Lyfistratus.

Canastræum.

Torona capi-

tur.

Lecythus.

Oratimcula
Brasidas ad
Toroneos ob-
liqua.

Non esse æquum existimari qui secum de tradenda urbe transegerint, ceteris de-
ores aut proditores esse, quippe qui neque pecunia persuasi hoc egissent, neque seruitutis, sed
libertatis & publici commodi gratia, aut eos qui huius facti participes non existissent re-
bus suis frui non debere. Se enim uenisse non ad ciuitatem perdendam, aliquem uel priua-
tum, & idcirco edictum fecisse his, qui ad Athenienses fugissent, quod nihilo deteriores
censeret ob amicitiam, quæ illis fuisset cum Atheniensibus, neque Lacedæmoniorum ami-
citiam eis cum experti fuerint, uisum iri minorem: sed eo propensiores ad ipsorum be-
neuolentiam fore, quanto si futuri forent iustiores, nunc quod in experti essent, fuisse de-
territos. Eos se hortari omnes ad se preparandum tanquam fideles futuros socios, col-
dem posthac si iam peccauerint, fontes fore: nam antehac iniustos non fuisse, sed illos potius
quibus fortioribus paruissent: & si quid aduersari fuissent, ueniam dandam. Hæc dicens
do illos hortabatur. Vbi tempus sponsonis exiit, Lecythum aggreditur. Athenienses
pro muris parum ualidis, & pro ædificiis pinnas habentibus, sese defensabant, unumque
diem uim arcuerunt. Postero autem cum machinam hostis admoturus esset, ex qua igne
in lignea propugnacula iacularetur, turrim ligneam super ædificium opponunt ad eam
partem, ad quam iam tendebat exercitus, quæque maxime exceptura machinam putaba-
tur: & præcipue expugnabilis erat. Huc multas amphoras aquæ, atque urnalia & saxa co-
portant: multique mortales conscendunt. Quo onere maiore quam ut ferre posset, ædifi-
cium repente discissum est: editoque ingenti fragore, eos Athenienses qui cominus specta-
bant, maiore dolore affecit quam metu. At si qui eminus, & præsertim remotissimi quique
existimantes captum iam illic oppidum, fugam ad mare & ad naues capessunt. Quos
Brasidas ut uidit deseruisse propugnacula, & quod acciderat aspexit, aggressus cum ex-
ercitu, oppidum capit, & quoscunque ibi nactus est, interficit. Ita Athenienses relicto lo-
co nauibus ac nauigijs in Pallenē se receperunt. Denuntiauerat autem uoce præconis,
cum oppugnaturus Lecythum esset Brasidas, daturum se triginta minas argenti ei, qui
primus murum conscendisset. Verum ratus non humanitus, sed aliter expugnationem
extitisse, eam pecuniam Palladi (est enim illic eius deæ templum) donauit: & ubi Lecy-
thum euerit, reparauitque, omne ad solum dedicauit. At reliquum hyemis consumpsit,
tum ea loca quæ habebat stabiliendo, tum alienis insidiando. Qua hyeme exacta, octauus
belli annus excessit. Ineunte autē statim uere sequentis æstatis, Lacedæmonij atque
Athenienses annuas inducias fecere, quod censerent Athenienses quidem Brasidam nihil
amplius de ipsis defectionem tracturum: priusquam per quietem reficerentur, simulque
ut si eis bene cederet, ulterius conuentio fieret. Lacedæmonij uero, hæc ipsa prout erat,
Athenienses extimescere, & laxamento malorum ac laborū futuros, sua sponte audio-
res ad agendum de reconciliatione, redditisque captiuis, ad paciscendum in longius re-
pus. Namque suos recuperare plurimi faciebant, & eo magis quo Brasidas magis profici-
ebat, remque augebat, habentes in animo alios confirmare, alios qui ex æquo resisteret,
tentare ac uincere. Igitur ab his & eorum socijs induciæ pactæ sunt, in hæc uerba:

Induciæ inter Athenienses & Lacedæmonios.

Induciary pa-
gendary for-
ma.

Quod ad templum atque oraculum Apollinis Pythij attinet, placet nobis, ut qui ue-
lint nullo dolo, nulloque metu consulant ad patrium quisque ritum. Lacedæmonij pro-
bauerunt hæc, eorumque qui aderant socii, atque dixerunt se Bæotijs hoc atque Phocæsis
quoad possent, misso caduceatore persuasuros. Quod ad pecuniam dei attinet, curæ fore
ut fontes deprehendamus, & in eos iure, & ex maiorū legibus animaduertamus nos
uosque, & quibuscunque alijs libuerit, patria instituta seruatis. De his igitur placuit La-
cedæmonijs & eorum socijs (si modo fœdera fiant) cum Atheniensibus utrosque in sua
terra manere contentos, iisque habenis: Lacedæmonios quidem in Coryphasio intra Bo-
tadem & Tomeum manentes: Athenienses autem in Cythereis, neutros cum alteris so-
cietate misceri, neque nos cum ipsis, neque ipsos nobiscum. Eos qui in Nisæa essent, & in
Minoa, non transire iter, quod est à Pylis præter Nisum ad Neptuni delubrum. Ab ipso
aut delubro statim ad pontē Minoam uersus, Megareses quoque ac socios non transgredie-

re uiam hanc, & insulam habentes quam Athenienses ceperunt: neutrosque cum alteris
ultra citroque commercium habere. Item eis uti licere quæcunque nunc in Troëzene ha-
bent, & de quibuscunque cum Atheniensibus conuerit: necnon uti mari, quocunque pla-
cuerit, uel ad sua ipsorum, uel ad sociorum ire. Item Lacedæmonijs licere & socijs na-
uigare naui non longa, sed alio nauigio quod remis agatur: sitque podo uectura duum
miliū talentorum. Item caduceatori atque legatis, comitibusque quantiscunque si placue-
rit, dissoluendi belli gratia & controuersiarum, in Peloponnesum Athenas uel euntibus
acredeuntibus, terra marique fœdera esse. Transfugas interea non recipi, liberum ser-
uum uel neque a uobis neque a nobis. Item uos causam dicere nobis deferentibus, & nos
uobis: secundum instituta maiorum in litigando, litem solui iudicio citra bellum. Lace-
dæmonijs hæc ac socijs placita sunt. Quod si quid his aut honestius, aut iustius esse uos
bis uidetur, euntes in Lacedæmonia docetote. Nihil enim quod modo iustum dixeris-
turi, quatenus uos nobis iubebitis. Fœdera hæc ad annum erunt. Placuerunt populo.
Acantis magistratum prytaneum gerebat, Phænippus scriba fuit, Nicias præfu-
it, Laches recitauit. Quod faustum Atheniensibus sit inducias fieri, prout concesserunt
Lacedæmonij eorumque socii, & sponderunt in populo inducias esse annuas, quæ ho-
dierno die incipiant, quarto decimo Elaphebolionis, id est Decembris mensis. Hoc in-
terim tempore utrorumque legatos atque caduceatores inuicem adfuites, tractare qua ra-
tione bellum dissoluatur, concionem aduocantibus imperatoribus ac prætoribus. Pri-
mum de pace consultare Athenienses, quonam modo adeat legatio de bello soluendo,
& perque subito legatos qui aderunt spondere apud populum, se placitis staturos ad an-
num uertentem. Hæc conuenta ac placita sunt inter Lacedæmonios Atheniensesque
& utrorumque socios, Gerastij apud Lacedæmonios mensis die duodecimo. Conuen-
torum autores extiterunt ex Lacedæmonijs Taurus Echetimida, Athenæus Periclida,
Philocharidas Eryxida: ex Corinthijs Aeneas Ocyta, Euphamidas Aristonymi-
Ex Sicyonijs Damotimus Naucratis, Onasimus Megacis: Ex Megarensis Nicasus Ce-
cali, Menecrates Amphidori: Ex Epidaurijs Amphias Epida: Ex Atheniensibus, ma-
gistratus Nicostatus Diotrephis, Nicias Nicerati, Autocles Tolmæi. Atque hæc quidē
induciæ pactæ sunt, & per eas assidue in colloquium de rerum maiorum fœderibus
uentitabatur. Verum per hos dies cum hæc fiunt, Sciona apud Pallenam ciuitas ab
Atheniensibus ad Brasidam deficit. Aiunt autem Scionæi & Pallenenses esse, ex Pelo-
ponneso oriundos: suosque maiores cum à Troia nauigarent, tempestate qua Achiui ufi
sunt, in eum locum appulso, ibi consedissee. Quos cum defecissent, noctu Brasidas ad-
iit, præeuntem officij gratia triremem sequens ipse eminus actuario nauigio, ut si in
quod nauigio suo maius incidisset, triremis opem ei ferret. Si uero in aliam æque ma-
gnam triremem, non existimabat illam in minus nauigium directuram, sed in nauem,
& se interea saluum fore. Cum transfretasset, coacto Scioniorum concilio, in eam sen-
tentiam locutus est, in quam apud Acanthum ac Toronam: & hoc amplius esse istos
præcipua laude dignos, qui cum Pellene in Isthmo sita ab Atheniensibus occupet Po-
tidæam tenentibus, cumque nihil sint aliud quam insulani, tamen ad libertatem ultro transi-
erint, non expectantes ignauiter ut sibi necessitas exprimeretur agnoscendi domestici
boni: & esse id signum, eos aliquid aliud rerum maximarum præstanti animo subdi-
turos. Quod si ex sententia cōtingeret, haud dubie fidelissimos Lacedæmonijs amicos
existimatum iri, atque alijs in rebus honoratum. Quibus uerbis erecto animo Scionii et
omnes pariter auditores effecti, etiam illi quibus antea res acta displicuerat, constitue-
runt strenue bellum ferre. Et Brasidam cum in ceteris honeste acceperunt, tum uero
& publice aurea corona redimierunt, tanquam Græciæ liberatorem: & priuatim tenis co-
ronauerunt, ac ueluti athletam frequentarunt. Ille cōfestim relicto eis aliquanto præ-
sidio, retro abiit. Nec multo post eodē cum maiore exercitu transfretauit, uolens Men-
dam atque Potidæam tentare, ac prius occupare quam (quod suspicabatur) Athenienses tan-

Induciarum ora-
tores Aristony-
mus & Athe-
neus.

Menda deficit
ad Lacedæ-
monios.

Olynth⁹ Chal-
cidica.
Polydamidas.

Perdicca una
cum Brasida in
Arrhibæi ex-
peditio.

Lyncestæ.

Illyrij.

quam insulæ succurrerent. Et cum non nihil de prodicione transgisset cum his ciuita-
tibus, & iam rem esset exerciturus, interim ad eum ueniunt cum tiremi qui inducias
renuntiarent; ex Atheniensibus Aristonymus, ex Lacedæmoniis Athenæus. Ita exerci-
tus rursus Toronam reuersus est, & legati renuntiant Brasidæ cōuentu. Quæ quidem
uniuersi in Thracia socij approbauerunt. Aristonymus autem cetera annuere, Scio-
nios tamē negare in fœderibus fore, quos ex dierum supputatione sciebat post initas
inducias defecisse. Brasidas contra multis uerbis affirmare antea defecisse, nec se urbem
uelle tradere. Quæ ubi Aristonymus Athenis retulit, protinus Athenienses in expe-
dito fuerunt Scionæ bellū inferendi. Sed Lacedæmonij missa legatione, dicere eos fœ-
dera præuicari, & se pro ciuitate intercessuros, fidem Brasidæ habentes, paratosq; iu-
dicio disceptare. Illi nolle iudicio periclitari, sed primo quoque tempore cum exerci-
tu abire irati, si qui in insulis iam sunt, qui ab ipsis desciscendum censeant, inutili sibi La-
cedæmoniorum terrestri potentia confisi. Constat tamen re uera defectionem fuisse
se qua ius suum tutabantur Athenienses. Quippe duobus diebus posterius à Scionis
descitum est. Itaque facta in sententiam Cleonis decreto de Scionijs capiendis inter-
mendisq; cetera omittentes, ad hoc sese præparabant. Atq; interea ab eis Menda defe-
cit, ciuitas in Pallena Erythreorum colonia, quam & ipsam Brasidas recepit, non exi-
stimans se iniuste agere, quia per inducias aperte defecissent. Nam erant quæ inuicem
Atheniensibus crimini daret & fœderum ruptoribus. Quo magis Mendæses fuere au-
daces, tum cognita Brasidæ propensa sententia, tum sumpta ex Scionijs coniectura,
quos non prodidisset, tum quod eis pauci cum adessent conscj, & ij tunc cunctarentur,
non tamen omisissent: sed cū sibi ipsis timerent ne patefierent, tamen eos qui mul-
ti erant, præter opinionem superauissent. Hæc cum protinus Athenienses acceperunt,
multo magis irritati, se aduersus utraq; ciuitatem instruebant: quorum classis aduen-
tum expectans Brasidas, liberos, uxoresq; Scioniorum ac Mendensium subduxit in
Chalcidicam Olynthum, cum præsidio quingentorum Peloponnesium, totidemq;
pelatorum Chalcidensium, præfecto omnium Polydamida. Et isti quidem tanquam
propediem uenturis Atheniensibus, recte sane inter se cōmuniter res administrabant.

Brasidas autem interea pariter ac Perdiccas, rursus aduersus Arrhibæum tendunt
in Lynceum. Hic quas habebat copias ducens Macedonum & incolarum Græcorum.
Ille præter suas Peloponnesium reliquias, Chalcidenses, Acanthios, & ex alijs popu-
lis pro cuiusque magnitudine: in summa Græcorum armatorum fere tria milia, equi-
tes omnes qui sequebantur, Macedonum cum Chalcidensibus circiter mille, alia Bar-
barorum manus permulta. Ingressi regionem Arrhibæi, cum Lyncestas ex aduerso ca-
stra metatos inuenissent, & ipsi castra ponunt. Cumq; pedites collem ē regione summum
utrinque haberent, & campum qui interiacebat equites percurrerent, pugna inter eos
primum equestri commissa est. Deinde Brasidas & Perdiccas, cum Lyncestæ pede-
tes cum equitibus ē colle priores processissent, parati ad prælium ē diuerso producti
& ipsi copijs, conflixerunt. Lyncestæ in fugam uersi sunt, multi interempti, ceteri fu-
giendo altiora adepti, quieuerunt. Post hæc trophæo erecto, biduum triduumq; sub-
stititerunt, opperientes Illyrios, qui à Perdicca mercede cōducti uenturi erant. Verum
Perdiccas non subsidere amplius uolebat, sed aduersus Arrhibæi oppida progredi.
Brasidas autem respiciens ad Mendam ne quid pateretur, si prius appellerent Atheni-
enses, & quod Illyrij non aderant, non ad progrediendum, sed ad regrediendum pos-
us animatus erat. Et cum ij inter se altercarentur, nuntiatum est Illyrios Perdicca pro-
dito, cum Arrhibæo esse. Ex quo utrique uidebatur, ob illorum metum hominum bel-
licoformum esse abeundum. Cumq; propter contentionem nihil esset constitutum, quo-
nam tendere oporteret, interueniente nocte Macedones, Barbarorūq; multitudo, sub-
ito timore perculsi, id quod in magnis exercitijs fieri cōsuevit, incertis causis, quod
putarent plures aduentare quam ueniebant, tantumq; nondum adesse, in repentinam
fugam se dantes, domum reuerterunt. Et Perdiccam à principio ignarum rei ut resolu-

uit coegerunt, antequam Brasidam inspiceret (procul enim sane alter ab altero castra
habebant) illinc discedere. Brasidas primo diluculo postquam accepit & abisse Mace-
dones, & Illyrios atq; Arrhibæum inuasuros, quadrato ipse agmine leui armatura in me-
dium accepta, constituerat abscedere: dispositisq; si quæ inuaderetur iunioribus excur-
soribus, cum delecta ipse trecentorum manu in animo habebat ut postremus discede-
ret, resistendo primis quibusque hostium sese offerentibus; & priusquam illi aduenta-
rent, ut in breui, milites suos adhortatus est:

Oratio Brasidæ ad milites.

Nisi ego suspicarer uiri Peloponneses terrore perculsos, quod derelictus sum,
quodq; Barbari & ij permulti in nos tendunt, non ita uos hortarer pariter ac do-
cerem. Nunc quod ad defectionem nostrorum, & ad hostium multitudinem attinet,
quæ maxima sunt, uos breui admonitione & hortatione persuadere conabor. Conue-
nit enim nobis in rebus bellicis strenuos esse, non propter præsentiam sociorum sem-
per, sed uirtutis propriæ causa, neque aliorum multitudine terreri. Quippe qui non
ex eiusmodi republica ortum ducitis, in quibus non præsumt paucis multi, sed potius
pluribus pauci, nullo alio adepti potentiam quam uincendo in prælijs. Barbaros autē
quos nunc inexperti formidatis, scire debetis & ex illis contra quos pro Macedonibus
pugnauistis, & ex ijs quæ ego partim cōiectura, partim fama intelligo non asperos fo-
re. Quæcunque enim re uera sunt imbecilla, sed putantur ualida, cum de ipsis docu-
mentum ueritatis accesserit, audaciores aduersarios reddūt. Quibus autē aliquod uti-
que bonum adest, si quis id non præuiderit, hic in eos ferocior fertur. Isti uero q; tar-
di sunt in ueniendo, terrori sunt hominib; imperitis, utpote aspectu multitudinis hor-
rendi, & uociferationis magnitudine terribiles, & inanis illa elatorum armorum crepi-
tatio speciem minarum habet, sed idem in conferendis manibus aduersus eos qui ista
sustinent, non tales existunt. Neq; enim pudet eos quemadmodum nos Lacedæmoni-
os, cum ordinem nullum habeant, locum deferere dum superantur: quorum fuga ean-
dem quam aggressio honestis gloriam habet, ac pro irreprehensibili re ac forti existi-
matur. Et cum pugna rerū domina sit, præcipueq; si cui præbeat cum decore causam
conseruandæ salutis, tutius ducunt citra suum periculum terrefacere nos, quam nobis
cum uenire ad manus, id quod antè, q̃ nunc factitauerunt. A quibus quidquid asperi-
tatis impedeat, cernitis re quidem modicum, aspectu autem & auditu ferox. Eos cum
infesti ueniunt uos sustinentes, & cum tempus erit, cum decore & ordine rursus uos
subducentes, in tutum propere abibitis, cognituri in reliquū tempus huiusmodi tur-
bas, ijs qui primum impetum exceperint, ostentare robur, minabūdas eminus ac cun-
ctabundas easdem: si accesseris, cōminusq; cōstiteris, strenuitatem celeriter in id ut tu-
ti sint demonstrare. Talibus hortatus Brasidas, copias subducebat. Quo uiso, Barba-
ri multa uociferatione ac tumultu ingruiebant, cum fugere opinantes, præuertiq; se in-
terfecturos. Sed cum excursores quacūq; illi incidebant obfisterent, & ipse cum dele-
cta manu inuadentes sustineret, ita præter opinionem aduersus primum impetum re-
stiterunt, & deinceps excipiendos eos propulsarunt: sese cum ab illis cessaretur, subtra-
hentes. At cum in spatiosum uentum est locum à Græcis qui cum Brasida erant, iam
procul aberant barbari, quæ pars relicta erat, ut hos infecuta cum ipsis consereret ma-
nus. Nam ceteri cursu cōtenderant in fugientes Macedones, quorum ut in quenq; in-
cidebant, trucidauerunt. Iidem angusto in regione Arrhibæi inter duos colles ingres-
su occupati, scientes non aliam esse Brasidæ ad redeundum uiam, iam aduentantem il-
lum ad ambiguum uia: circūstunt tanq̃ capturi. At iste re cognita, præcipit ijs qui se-
cum erant trecentis, ut in eum quem magis suspicabatur captum iri collem tendentes,
quàm possent pro se quisq; celerrimo cursu sine ordine conarentur extrudere Barba-
ros iam contra ueniētes, priusquam maiori illorum accedente multitudine ibi cōclu-
deretur. Ita Brasidiani eos qui in colle erant aggressi, impetu superant, & reliquos ex-
ercitus eodem facilius concessit. Nam Barbari facta illinc suorum fuga deterriti, & q̃

Perdiccas à
Pelopon. disso-
ciatus, Athe-
nienſibus iun-
gitur.

Lyncus oppi-

Nicias.
Nicoſtratus.

raeda ab athe-
nienſibus occu-
patur.

hos ad fines eſſe, iamq; euafiſſe arbitrantur, nō ſunt ulterius perſecuti. Braſidas autem ubi editiora adeptus eſt, tutius iter faciens, peruenit eodem die Arniffam primū, quæ erat ditionis Perdiccæ, ubi milites Macedonibus q̄ priores abiſſent irati, ut in quæq; in-
cidebant inter eundem, uel iuga bouum, uel uafa quæ Macedonibus deciderāt: qualia
credibile eſt in nocturno & trepido diſceſſu contingere: iuga quidem ſoluentes con-
derunt, uafa uero ſibi uendicarunt. At hinc primū Perdiccas Braſidam ſibi hoſtem eſ-
ſe exiſtimauit, & poſtea iudicio Peloponnenſium in Athenienſes non cōſuetum odiū
geſſit: ſed cum e grauiſſimis calamitatibus emerſiſſet, dedit operam ut quoquo modo
q̄primū cum Athenienſibus conueniret, & à Lacedæmoniis diſſociaretur. Braſi-
das ex Macedonia reuerſus Toronam, offendit Athenienſes iam Mendam tenentes: &
quia inualidum ſe ad expellendos iam hoſtes ſi in Pallenam tranſiret, arbitrabatur, ibi
ſubſedit ad urbis præſidium. Nam per id tempus Athenienſes exierant auxilio ijs, qui
apud Lyncum erant contra Mendam & Scioniam, quemadmodū inſtructi erant quin-
quaginta cum nauibus, quarum decem erant Chiæ, ferentibus mille armatos ſuorum
popularium, ſagittarios ſexcentos, Thracum mercenariorū mille, alioſq; illic ſociorum
peltatos, Nicias Nicerati, & Nicoſtrato Diotrephidis ducibus. Cū qua claſſe ex Potidæa
profeſti, cum iuxta Neptunū templum tenuiſſent, aduerſus Mēdenſes iere. Illi & Sci-
oniorum auxiliareſ recenti cum Peloponnenſium præſidio, omnes armati numero ſe
ptingenti Polydamida duce extra urbem caſtra habebant ſuper tutum collem. Eo Ni-
cias tramitibus quibuſdam euadere cum tentaret, habens ſecum Methonenſiū leuiter
armatos centum uiginti, Athenienſium armatoſq; delectos ſexaginta cum omnibus ſa-
gittarijs, illos ab ipſis uulneratus ſummouere non potuit. Nicoſtratus alio lōgiore iti-
nere cum omni reliquo exercitu aggreſſus in peruiū collem, eō perturbationis uenit,
ut paſſim abſuerit quin totus Athenienſiū exercitus uinceretur. Et cum eo die Mēden-
ſes ſocij q̄ dedere recuſarent, digreſſi Athenienſes caſtra metati ſunt, atq; inſecuta no-
cte Mēdenſes in urbem cōceſſerunt. Poſtero die Athenienſes oram Scionæ præterue-
rūt, eius ſuburbana ceperūt, & agrum quanta ea fuit die populati ſunt, nemine eōdem
prodeunte. erat enim nōnihil ſeditionis intra urbem. Et cum proxima nocte treceſi-
li Scionij domum abiſſent, poſtridie Nicias cum dimidio copiarū progreſſus ad fines
Scioniorum regionē uafaſcit: & Nicoſtratus pariter cum reliquis urbem obſedit à ſu-
perioribus portis, quā itur Potidæam: Polydamidas (ab hac em parte Mēdenſibus au-
xiliariſq; intra murum arma poſita erant) eos tanq̄ ad pugnam inſtruebat. Et cū ad
exendum Mēdenſes hortaretur, ei q̄ e populo quidam ſeditioſe contradiceret, & ſe
exitū negaret, neq; belligerare oportere, & ipſe hominem ut cōtradicebat manu abri-
puiſſet atque perturbaret, indignatus eſt uestigio populus ſumptis armis tendit in Pe-
loponnenſes, & in eos qui cū illis populo aduerſati eſſent: & impetu dato uertit in fu-
gam, tum ob repentinum certamen, tum ob metum Athenienſiū, quibus portæ fuere
præſectæ. Quippe Peloponnenſes ſuſpicabantur illos ab aliquo præmonitos in ſeſe
ſe uenturos. Ita quicunq; non ſtatim eorū obtruncati ſunt, in arcem confugerunt, quā
ipſi iam antea tenebant. Athenienſes autē (iam em Nicias erat reuerſus) ante urbem ſta-
bant, cum omibus copijs irrupentes, ueluti ui captam (ut quæ non ex cōuento aperta
fuisset) diripiūt, ut uix eos cohibere potuerint duces ne & homines trucidarent. Poſt
hæc iuſſere Mēdenſes, priſtino ritu remp. adminiſtrarent, ut de ijs per ſe ſupplicium
ſumerent, quos eſſe ſeditionis autores cenſuiſſent. Eos autem qui in arce erant, cōclu-
ſerunt, muro utrinq; ad mare pertingenti, & in eo impoſuere præſidium. Potiti ijs
quæ circa Mendam ſunt, aduerſus Scionam tendunt. Obuiam prodeuntes oppidani
cum Peloponnenſibus, in difficili ante urbem tumulo cōſidunt: quem niſi caperet ho-
ſtis, urbem circūuallare non poterat. Eum Athenienſes ſtrenue aggreſſi, detruſiſq; pu-
gna qui occurrerunt, caſtra ponunt, trophæum ſtatuunt, oppidum cōcludere parant.
Nec multo poſt cum in eo iam opere occuparentur, auxilia quæ in arce Mendæ obſi-
debantur, ſuperatis qui ad mare erant cuſtodibus, noctu abierunt. Quorum pleriq; ſu-

glentes per hoſtium caſtra obſidentium Scionam intrauerunt. Ea circūuallata, Per-
diccas per caduceatores cum Athenienſium ducibus ſœdus inijt, odio Braſidæ con-
tracto ob reditum ex Lynco, iam tum ſtatim rem tranſigere orſus. Etenim comparata
apud Theſſalos externorum manu, quorum primoribus ſemper fuerat uſus ſimul Ni-
cias, poſtq̄ inter eos conuenit, iubent ut aliquid inſigne pro Athenienſium tutela face-
ret, ſimul ſua ſponte, q̄ nollet amplius in ſuam regionem uenire Peloponnenſes, pro-
hibuit Iſchagoram Lacedæmonium (is nancq; tunc exercitum terreſtri itinere deduſtu-
rus ad Braſidam erat) ne cum copijs impedimentisq; tranſiret, ita ut ne Theſſalos qui-
dem illi tentarent. Ipſe tamen Iſchagoras & Aménias & Ariſteus, ad Braſidam perue-
nerunt, à Lacedæmoniis miſſi ad res inſpiciundas, eduſtis e Sparta ſecum adoleſcentu-
lis, cum leges id uetarent, qui ciuitatibus præficeretur, ne ea res quibuſcunq; commit-
teretur. Et præfecerunt Amphipoli Clearidam Cleonymi, Toronæ Telidam Hege-
ſandri. Eadem æſtate Thebani muros Theſpienſium (crimini dantes q̄ ſentiret cum
Athenienſibus) diruerūt, id quod ſemper quidē uoluerant: ſed tunc facilius fuit, quo-
niam in pugna cum Athenienſibus commiſſa, omnis eorum iuuentutis flos erat extin-
ctus. Templum quoq; Iunonis eadem æſtate apud Argos deſlagrauit, Chryſide ſacer-
dote cum ardētē quandam lucernam coronis appoſuiſſet, illic ita ſoporata, ut incen-
ſa omnia atq; flagrantia non ſentiret: propter quod Argiuos uerita, protinus in Philun-
tem nocte confugit. Argiui ex lege quæ apud eos eſt promulgata, aliam inſtituere ſa-
cerdotem nomine Phaenidē, cum octo annos huius belli Chryſis præuiſſet, & dimi-
diatum quādo profugit. Et Sciona iam extremo æſtatis undiq; muris concluſa eſt: qui-
bus impoſito Athenienſes præſidio, cum cætero exercitu abierunt. Inſequens hye-
ms apud Athenienſes atq; Lacedæmonios quieta manſit propter inducias. Mantinei
uero ac Tegeatæ cum ſuis utrinq; ſocijs apud Laodicū terræ Oreſtidis cōſiſerunt, an-
cepsq; uictoria extitit. Nam altero utriq; cornu in fugam uerſo, trophæa fixerunt, ad
Delphos ſpolia miſerūt, cum multis utrinq; caſis adhuc dubio Marte pugnantes nox
diremiſſet. Tegeatæ illic pernoctantes, ſtatim trophæum excitauit: Mantinei cum in
Bucolionem diſceſſiſſent, idem poſterius e regione fecerunt. Exitu eiſdē hyemis,
appetente uere, Braſidas Potidæam tentauit. Noctu enim adiens, ſcalas admouit: hæc
tenuſq; hoſtem latuit. Nam tintinabulo allato, ſic incaſum ante ipſius proditoris redi-
tum admotæ ſunt ſcalæ: & cū ſtatim ſenſiſſet hoſtis, Braſidas priuſquam accederet, ra-
pim retro reduxit exercitum, luce nō expectata. Et hyems exiuit, annuſq; nonus bel-
li quod Thucydides conſcripſit.

THUCYDIDIS HISTORIARVM PELOPONNENSIVM LIBER QVINTVS.

INSEQUENTI æſtate, ſœderū annua dies quæ ad Pythia uſq; pro-
ceſſerat, exijt. Per quas inducias Athenienſes e Delo Delios ſummoue-
runt, rati illos ex uetula quadā cauſa non eſſe caſtos ad ſacra faciēda,
& hoc ſibi reſtare expiationis, de qua ſuperius à me cōmemoratū eſt, Atramytteū.
quasi ſublaris defunctorū monumētis id rite faciētes. Delij uero Atra-
mytē in Aſia ut quiſq; adibat, eis locum dante Pharnace, incoluerūt. Cleon poſt exa-
ctas inducias, cum triginta nauibus ducens peditum urbanorum mille & ducentos ar-
matos, cum equitibus trecentis ac ſociorū pluribus in prouinciā Thraciæ, cum ad hoc
Athenienſes induxiſſet, traiecit. Et cū Scioniam primū tenuiſſet iam expugnata, ſum-
ptis illinc præſidiarijs armatis, in portum Colophoniorū nauigauit, nō admodū ab urbe
Toronæa diſtante. Vbi certior factus à trāſugis neq; Braſidā intus eſſe, & qui eſſent,
impares fore ad reſiſtendū, terreſtri itinere ad urbē tendit: & decē nauibus ad circume-
undum portū dimiſſis, ante omnia pergit ad munimenta, quæ Braſidas urbi circūde-
derat uolēs includere ſuburbana, & diruto ueteri muro unā efficere urbē. Ad ortis ea
Athenienſibus, Paſitelidas Lacedæmonius dux cū eo qd aderat præſidio ſuccurrens, reſi-
ſit.

Torone capi-
tur.

Panaetum.

Phaeax.
Leontini.Phoces.
Bricinnias.

Catana.

Messana sit
Locrensum.Itones.
Melei.

Stagirus.

Polles rex.

Cerdylum.

Brasidas co-
pias & pe-
ritia.Cleonis igna-
uita.

stebat. Sed cum repellere, & propterea timeret ne uae naues quae circummissae erant, circum-
portu desertam urbem occuparent, ne uae in muro qui expugnabatur, ipse caperet, eo reli-
cto ad urbem cursu contendit. Vix & Athenienses classici nauibus egressi, urbem prius
res receperunt: & insecutus cum uociferatione peditatus quae subrutus uetus murus erat,
irrupit, ac Lacedaemoniorum Toronaeorumque alios qui repugnabant, statim interemerunt, ali-
os uiuos ceperunt, inter quos & Pasitellidam ducem. Brasidas autem Toronen ille quidem ad-
succurrendum profectus est, sed in uia certior de expugnatione factus, rediit, praeventurus
hostem, nisi, xl. ferme stadiis serior fuisset. Cleon atque Athenienses trophaea duo erex-
runt, unum ante portum, alter ante muros: uxoribusque ac liberis Toronaeorum in seruientem
arreptis, ipsos atque Lacedaemonios, & si quis alius Chalcidensium aderat, cunctos ad
DCC. numero Athenas miserunt. Quorum Lacedaemonii ex foederibus postea initis re-
missi sunt, caeteri ab Olynthiis accepti, totidem uiris permutati. Per idem tempus & Boe-
otii Panaetum in confinis, qui erat Atheniensium, proditione ceperunt. Et Cleon im-
posito praesidio Toronae praefectus, Athos prope ad Amphipolim usque praenauigauit, & Pha-
eas Erasistrati filius cum duobus collegis ab Atheniensibus per legato missus in Italiam atque
Siciliam, duabus cum nauibus transmisit. Nam Leontini Atheniensibus Sicilia reueris,
post conventionem cum multis in ciuitate ascriptis, & plebs agrum uirum diuidere ha-
beret in animo, id sentientes qui potentiores erant, Syracusanis accitis plebem eiecere, & ea par-
tem errabunda dedentes se Syracusanis, urbemque deserentes, ac desolatas habitacula, Syra-
cusanis ut ciues commigrarent. Quorum nonnulli displicente sibi facto, relictis Syracusanis, lo-
cum quandam urbis suae, nomine Phoces cepere, & arcem in Leontino agro ualidam, nomine Bri-
cinnias, ad quos per multi exulantes plebis se contulerunt. Et per muros stantes belligerabant.
Hoc cum audissent Athenienses, Phaeacem miserunt, si quod modo persuasis suis qui ibi erant lo-
cibus, & alijs si posset Siciliensibus, communiter tanquam aduersus praeficientem Syracusanorum
potentiam, sumptis armis liberarent populum Leontinum. Phaeax ubi aduenit, inductis Ca-
marinensis atque Acragatinis, quia apud Gelam res ei contrario eueniebat, ad caeteros non
perrexit, intelligens haudquaquam se illos persuasurum: sed rediens per Siculos Catanam, & in
transitu Bricinnias ueniens, adhortatusque, discessit. Is tamen & cum in Sicilia transiisset, & re-
sus cum rediit, apud Italiam cum nonnullis ciuitatibus de amicitia Atheniensium sermonem
habuit: atque cum Mamertinis apud Locros agentibus, qui relegati erant, cum post Siciliensium
pacificationem orta inter Mamertinos seditione, ab aduersa factione accitis Locrensibus
eiectione essent, factaque aliquando Messana Locrensum. Hos itaque Phaeax illuc receptus, nihil
laesit, quia cum Locrensis translegerat Atheniensium nomine. Soli enim omnium sociorum in reco-
latione Siciliensium foedus abnuerant cum Atheniensibus, ne tum quidem amissuri, nisi bel-
lo aduersus Itones & Melaeos occupati fuissent, finitimos suos atque coloniam. Et Phaeax
quidem aliquanto posterius Athenas rediit. Cleon autem soluens a Torona Amphipolim
uersus, Stagirus ab Eione praefectus, inuadit Andriam & Galepsum Thasiis coloniam. Sed
illa non expugnata, hanc expugnat: missisque ad Perdica legatis, ut cum copiis ex iure soci-
etatis ad se ueniret: missis ite alijs in Thraciam ad Pollen Odomantorum regem, qui quapla-
rima Thraces mercede conduxerat, ipse apud Eionem subsedit hos expectans. Hanc Bra-
sidam cum accepisset, & ipse insedit regione Cerdylum, qui est locus Argiliorum trans flu-
men editus, haud sane distans ab Amphipoli, unde omnia subiiciebant oculis, adeo ut
ne lateret quidem, Cleon (id quod facturus expectabat) prodies cum exercitu ut aduersus
Amphipolim ascenderet, hostiles copias praesuis praesentibus contemnens. Instruxerat au-
tem Brasidas Thracum mercede conductos. M. D. & Edones quos omnes euocarat, pel-
tatos atque equites huius Myrciniorum & Chalcidensium, praeter eos quos apud Amphipolim
lim peltatos mille, in summa ad. xii. peditum armata, & equites Graecorum trecentos.
Hos cum haberet, Cerdylum cum mille quingentis insedit, caeteris intra Amphipolim
lim cum Clearida instructis. Cleon tantisper otium tenuit, dum id quod Brasidas ex-
pectabat facere coactus est. Nam agere milites ferebant mansionem, reputabantque quan-
ta imperitia atque ignauia duci suo esset, cum Brasida tantae peritiae atque audaciae uiro-

Ad haec, inuiti domo cum eo uenerant. Hanc mustationem gliscere cum animadu-
teret Cleon, nolens ipsos qui in eodem desiderant loco, grauari, contractos educit, usus
eadem ratione qua apud Pylum: quae quia prospere cesserat, aliquid se sapere opinabatur.
Etenim neminem sperabat ad pugnam sibi obuiam exiturum: quin potius ad inspi-
ciendum locum sese dixit ascendere: maiorem tamen apparatus expectabat, non ut tuto
si ad hoc cogere pugnaturus superaturusque, sed ut circumdato exercitu urbem expu-
gnaturus. Cum uenisset, & ualido in colle ante Amphipolim exercitum collocasset,
ipse contemplabatur Strymonis restagnationem, & urbis situm Thraciam uersus quae ad
modum se haberet, existimans sibi quicunque liberet abscedere licere absque certamine. Et
enim nemo neque super muros conspiciebatur, neque egredi portis, quae & clausae omnes
erant. Adeo sibi peccasse uidebatur, quod etiam cum machinis non uenisset: posse enim ur-
bem, quae deserta esset, capi. Brasidas simulac Athenienses mouisse cognouit, & ipse de-
scendens e Cerdylia Amphipolim intrat: nullamque eruptionem, nullamque instruendi
agminis aduersus Athenienses significationem facit, diffusis copiis suis quas impares ho-
sti putabat, non numero, nam propemodum pares erant, sed ornatu. Nam in ea expedi-
tione militabat Atheniensium flos, & Lemniorum Imbriorumque robur. Itaque artem aggres-
surus adhibet, quod uidelicet si numerum suorum & quantum necessarium erat arma-
torum ostendisset, haud arbitratur magis proficere, quam si improuisus esset ac ue-
re contemptus. Igitur delectis ibi armatis centum quinquaginta, ac traditis Clearidae
caeteris, constituit adoriri priusquam abirent Athenienses, ratus non perinde illos, si dis-
clusi fuissent, recepturos, si quae sibi superuenirent auxilia. Verum milites adhortari, con-
siliis suum aperire uolens, aduocatis omnibus, in hunc modum disseruit:

Oratio Brasidae ad milites.

VIRI Peloponneses, quoniam ex ea terra profecti uos, quae propter generositatem
libera semper exitit, & quia uos cum Ionijs dimicaturi estis, quorum superio-
res esse consueuistis, satis erit paucis rem aperire. Docebo uos quoniam modo irrupti-
onem facere destino, neque cum paucis, non cum uniuersis mihi periclitandum duco, uo-
bis imbecillitate uirum interpretantibus formidinem praestet. Hostis enim quantum con-
icio contemptu nostri, quos non putat in se ad pugnam progressuros, locum conscendit:
& nunc ad spectaculum conuersus, nullo ordine securus agit. Quae peccata hostium quisque
optime animaduertit, & pro suis etiam uiribus aggreditur, non id faciens ex aperto & in-
structo contra agmine magis quam ex praesenti opportunitate, huius plerumque feliciter succe-
dit. Atque haec belli furta honestissima gloria obtinent, per quae praecipue quis hostem
fallens, summo amicos afficiat commodo. Ergo dum imparati adhuc confidunt, dumque
abundi potius quam manendi (quantum mihi uideatur) animum habent, in hoc eorum ancipiti
consilio priusquam sententiam componant, ego cum his quos habeo occupabo, in medio eo-
rum agmen si potero incurrens & irruens. Tu Clearida mox ubi me iam insilisse con-
spexeris, atque terrentem illos conicies, tunc uero patefactis repente portis pideas cum istis
qui tecum sunt Amphipolitani ac socii, annitereque festinatissime te immiscere. Sic
enim spero praecipue eos territum iri: quoniam terribiliores sunt hosti qui interueniunt pugnae
quam ipsi pugnantes. Et quod ad te attinet, ut Spartiata decet, uix te egregium praesta, & est
uos socii strenue sequamini, existimantes id demum esse bene bellare, ut uelis, ut erube-
scas, ut ducibus pareas: atque hodierno die fore ut aut liberi existatis, si strenue gesseris
tis, et socii Lacedaemoniorum uocemini, aut Atheniensium serui duriores etiam quam pertulistis
seruitute: caeterisque Graecis qui minus liberi fiant impedimento sitis: si etiam optime rem
gesseritis, sine captiuis tamen ac caede hostium. Sed neque uos instrenui sitis, cum sciatis quod de
uiter ipse cominus agere. Haecenus locutus Brasidas, tum sese ac exercitum praeparauit,
tum alios cum Clearida ad portas quae Thraces uocant, & quemadmodum dictum est erant Thraces por-
tem diuinam faciens, atque immolans extra urbem circa templum Palladis conspectus, hoc

L. iij

Cleon nuntiatum est. Processerat aut tunc Cleon ad spectaculum, quia & omnis hosti-
lis exercitus intra urbem subijciebat oculis, & sub portis uestigia multa equorum: atque ho-
minum exitum notabant. Hac cum audisset, eo perrexit: atque ubi rem agnouit, iubet
colligi uasa ad proficiscendum, quod scilicet nollet pugna decernere, priusque sibi ueniret
auxilia, quodque arbitraretur fugam se antecapere posse: edicitque abeuntibus ad sinistram cor-
nu, tanquam agere id solum liceret, ad Eionem se subduceret. Verum ubi hoc lente agi ui-
sum est, conuerso ipse dextro cornu, & nuda hostibus praebens, abducebat exercitum.
Cum interim Brasidas ubi opportunitatem adesse cognouit, & Atheniensium moueri
castra, ad eos inquit qui secum erant aliosque: Isti nos non expectant, indicio est motus
lancearum atque capitum: in hoc quicumque agunt, non haud consueverunt expectare inuadentes.
Sed nunc aliquis mihi portas quas dictum est patefaciat, & praestanti animo quam celerem
me irruamus. Sub hac per portas, & eas quae sunt super uallum, perque primas (longi
qui tum erant muri) egressus, cursu contendit recta uia ubi nunc per maxime ardua loci
euntibus trophaeum uisum. Atque circa medium agmen adortus Athenienses iam terri-
tos, & sua confusione inuadentes audacia in fugam uertit. Et Clearchus ubi praecceptum
erat, cum exercitu Thracibus egressus portis infertur. Ex quo contigit ut ex inopinato
ac repentino Athenienses utrinque perturbarentur, utque sinistram eorum cornu Eionem uer-
sus, sicuti progressum erat, dissipatum fugam faceret, & hoc iam fugiente Brasidas cum
in dextrum ingruit, uulneraret: quem cadentem cum Athenienses non animaduertisse-
sent, sui qui proximi stabant, sublatum asportarunt. Eoque magis dextrum Athenien-
sum cornu perstitit. Cleon ut primum non expectandum sibi constituit, statim in fuga ex-
ceptus est, a Myrcinio peltato interfectus. Qui uero cum eo fuerant armati, conuersi in
hostem, super tumulum bis ter uel assilienti Clearcho restiterunt, nec prius cesserunt quam Myr-
cinius Chalcidensium equitatus ac peltati circumsistentes atque iaculis incessentes, in fu-
gam eos uertunt. Ita uniuersus Atheniensium exercitus iam diffugiens, aegre uarias in-
motibus uias intendit: & quicumque caesi non sunt, aut a principio dum manus conferunt,
aut ab equitatu Chalcidensium atque peltatis, Eionem se receperunt. Brasidas cum cum
sui prelio subtraxissent, in urbem perlatus adhuc spirans, cognouit quidem suos ille
uicisse, sed non multo post deficiens expirauit. Reliquus exercitus cum Clearcho perse-
cutus hostem, ubi rediit, caesos spoliavit, trophaeumque erexit. Post hac uniuersi socii Brasida
sub armis comitati, publice sepelierunt intra urbem ante forum quod nunc est, deinde Amphipoli-
tani monumentum eius circumstantes, tanquam heroi sanum dedicarunt, honores tri-
buerunt, certamina & anniuersalia sacrificia, coloniam quoque uelut deductori ascripse-
runt, deiectionis Agnonis aedificijs, & si quae aedes in illius memoriam futurae erant, tum Bra-
sidam liberatorem suum extitisse arbitantes, tum ob praesentem Atheniensium metum, Lace-
daemoniorum societatem demerentes. Nam eosdem honores habere Agnonem, neque ita ex
utilitate ipsorum erat, neque ita iucundum propter hostilitatem Atheniensium, quibus tamen
mortuos reddiderunt: quorum numerus ad sexcentos fuit, hostium autem septem: quoniam non
iustum praelium extitit, sed potius ex huiusmodi casu, & incusso prius metu. Sublati
mortuis, illi domum nauigauerunt: qui cum Clearcho erant, rem Amphipolitanae con-
stabilierunt. Per eadem tempora sub extremum aestatis, Rhamphias & Autocharidas
& Epicydidas Lacedaemonij, in prouincia quae erat in Thracia, transportarunt non o-
gatos in supplementum armatos: & cum Heracleam quae est in Thracia peruenissent, quae-
cumque non probe se habere uisa sunt, eis constituerunt. Quibus ibidem agentibus, praer-
tium hoc gestum est, aestasque excessit. Initio autem statim hyemis, non qui cum Rham-
phia erant, ad Pierium usque (qui est Thessaliae mons) progressi sunt: sed inhibiti a The-
salis, & praeterea morte Brasidae ad quem copias ducebant, domum reuerterunt, putan-
tes haudquaquam iam tempus esse, cum & Athenienses uicti abissent, nec ipsi idonei
forent qui aliquid eorum conficerent, quae Brasidas animo agitaasset: cum praesertim scire-
rent quando domo exissent, Lacedaemonios fuisse propensiores ad pacem. Etiam con-
git, ut sedem pugnae quae ad Amphipolim gesta est, & Rhamphiam regressum, neutri am-

Atheniensium
fuga.

Brasidas uul-
neratur.

Cleonis
caedes.

Athenienses
in fugam uer-
tuntur.
Brasidae mors

Brasidae
honores.

Agnonis mo-
numentum.

Rhamphias.
Autocharidas
Epicydidas.
Heraclea.

Pierius
mons.

plus quippiam belli attingerent, ad pacem magis spectantes. Athenienses quidem, quod
calamitatem acceperant apud Delium, & paulo post rursus ad Amphipolim, neque iam
firmam uirum spem habentes ut antea, qua cum foedera expectarant, meliori se futu-
ros conditione, praesenti prosperitate confisi. Praeterea & reformidabant socios, ne pro-
pter ipsorum clades elati citius deficerent: & poenitebat eos, quod post rem bene gestam ad
Pylum non pacificauissent. Lacedaemonij uero, quod secus atque opinati fuissent, sibi in bel-
lo successerat, cuius paucos intra annos putarant potentiam se Atheniensium deleturos,
si terram illos depopularentur. Accepta autem ad Pylum clade, qualis nulla prius in
Sparta, & iis qui est Pylo ac Cytheris prodibant, regionem latrocinio infestantibus, & ser-
uis ad hostem transeuntibus, & iis qui supererant assidue suspectis, ne quid noui sicut
prius molirentur, sollicitati ad praesentem statum ab iis qui fugissent. Huc accedebat,
quod foedera tricennalia cum Argiuis percussa in exitu erant, nec alia uolebant illi ferire,
nisi terra Cynuria sibi restitueretur, ut putarent Argiuis se & Atheniensibus pariter, Cynuria
impares ad belligerandum. Eo quidem magis, quod nonnullas habebant suspectas in Pe-
loponeso ciuitates, ne deficerent ad Argiuos, prout & factum est. Hac igitur utrisque
animo uersantibus uisum est de pacationibus agendum, nec Lacedaemonijs minus deside-
rio recipiendi captiuos ex insula, quippe qui erant cum Spartiata atque primores, tum
uero ipsorum propinqui, eosque iam inde ex quo capti fuerant, transigi coeptum est. Sed
Athenienses elati animo, nondum uolebant aequis conditionibus finire bellum. Eosdem
apud Delium clade affectos gnari Lacedaemonij tunc id magis admissuros, confestim
annuas fecere inducias, quibus eos oportebat coire de ampliori tempore consultaturos.
Postea uero quod ad Amphipolim ab Atheniensibus male pugnatum est, & Cleon atque
Brasidas mortem oppetere, qui praecipue est diuerso paci aduersabantur: Brasidas qui-
dem quod prospere bellaret, & ob id honores assequeretur: Cleon autem quod inquiete ciui-
tatis crederet se in sceleribus committendis manifestiorem fore, & minus habiturum
fidei in obrectando. Multo magis hoc exoptabant, & ante omnes duo in sua utrique ci-
uitate ad principatum properantes, Plistoanax Pausaniae Lacedaemoniorum rex, & Ni-
cias Nicerati, in re militari eorum qui tunc erant longe elatissimus. Hic quidem, quod in
eo in quo nihil dum damni fecissent, uolebat operaque pretium putabat tueri felicitate-
tem, & cum ceteros ciues, tum uero se laboribus impraesentiae uacare, & nomen po-
steritati relinquere, quod nusquam de republica male meritis esset. Quod ita demum ar-
ret, & fugam periculi pace praestari: Ille autem, quod ab inimicis insimulabatur de reuer-
sione ex Attica, & quasi ob hanc culpam ista contingerent, quoties aliquid cladis accipie-
bant, a Lacedaemonijs ei semper inuidia fiebat. Etenim insimulabatur quod cum Aristocle-
fratre uatem quae ad Delphos erat, persuasisset ut Lacedaemonijs ad petenda oracula eo
missis, hac plerumque responderet: Ioue sati semidei prolem ex alieno solo in suum re-
ducere, alioqui argenteo arare uomere. Eandem quoque aliquanto post tempore, ut
Lacedaemonios hortaretur ad se reducendum in Lycæo exulantem propter suspicionem
acceptorum munerum, ob redditum illum ex Attica, & dimidiatas aedes templi Iouis
metu Lacedaemoniorum tunc inhabitantem, undeciesimo regni sui anno reducendum
Lacedaemonia condidere. Hac igitur offensus criminatione Plistoanax, simulque quod existi-
mabat tum nihil in pace aduersi contingere, ubi Lacedaemonij suos recepissent, tum haud
quaquam se inimicorum inuidiae obnoxium fore, cui semper obnoxij sint necesse est
principes in ciuitate belli tempore, propter eius detrimenta conuentionem praepara-
bat. Eamque per hyemem in colloquium itum, & iam instante uere apparatus a Lacedaemonijs
palam agitabatur per ciuitates, denuntiatis tanquam ad munitiones facien-
das, quo magis exaudirent Athenienses. Et ubi in concilijs multa sunt utrinque iura alla-
ta, ita conuentum est ut pax fieret, utrisque ea quae bello esset parata reddentibus, sed Athe-
nensibus Nisam retinentibus. Nam cum Plataeam repeterent Athenienses, & eam

Cynuria.

Cleon.
Brasidas.

Plistoanax.

Crimina ipli-
stoaacta dela-
ta.

Argenteo ara-
re uomere.

De foederibus
agitur.

se ui cepisse Thebani negarent, nec oppidanis prodentibus sed deditibus, idē de Nī-
sāa & illi dicebant. Tunc aduocatis Lacedaemonij socijs, prater Boeotios atq; Corin-
thios, Eleosq; & alios Megarense (his enim quae fiebant haud placebat) decretoq; fa-
cto de bello finiēdo, foedus inierunt, perculserūtq; cum Atheniensibus, quod Athe-
nienses apud illos iurando comprobarunt. Foedera fecere Athenienses ac Lacedaemo-
nij cum socijs in hac uerba, per ciuitates rata iureiurando sunt habita:

Foedera inter Lacedaemonios & Athenienses.

Foederū inito-
rum uerba.

Ciuitatū noīa
ab Aristide tri-
buto adactarū

Iusiurandū do-
mesticū Athe-
niensium & La-
cedaemoniorū

Plistolas.

Foederis per-
cussores.

QUOD ad templa publica pertinet, licere quicunque uelit tutō ire, consulere,
consultores mittere more maiorum terra & mari. Phantum uero ac templum
Apollinis quod est apud Delphos, ipsos uti suis legibus, uectigalibus, iudicijs, sua de-
nique terra more patrio. Esse porro foedera annos quinquaginta Atheniensibus ac La-
cedaemonijs & utrorunq; socijs, pura & innoxia, uel terra uel mari. Nec licere eorum ue socijs
inferre detrimenti causa, neque Lacedaemonijs neque Atheniensibus eorum ue socijs
is, ulla uel arte uel machinatione. Si quid inter eos cōtrouersia existat, iure agant & iu-
reiurando, de quibuscunque conuentum est: reddentibus Lacedaemonijs ac socijs. Am-
phipolim Atheniensibus: licere tamen ciuitatibus, quasque Lacedaemonij tradide-
rint Atheniensibus, abire quō libeat suis cum facultatibus. Eas uero quas Aristides tri-
butarias fecit, liberas esse. Item non licere Atheniensibus atque socijs nocendi gratia
luc ferre arma, si tributum pendant post ista foedera. Sunt autem haec, Argilus, Stagyrus,
Acathus, Scolus, Olynthus, Spartolus. Nec socias esse alterutris, aut Lacedaemonijs
is, aut Atheniensibus. Quod si eas induxerint Athenienses, ut uelint esse socias, licere so-
cias facere. Non tamen Cyuernaos, & Sanaos, & Singaeros suas ipsorum urbes incol-
lere, quemadmodum Olynthii & Acanthii, Lacedaemonij ac socii, Panactum Athenien-
sibus, & inuicem Athenienses Coryphasii illis, & Cythera, & Methonen, & Prele-
um, & Atalantam, & quoscunque Lacedaemoniorum captiuos in carceribus, uel apud
Athenas, uel alibi intra suam ditionem haberent reddentibus: nec non eos quos expu-
gnatione Scionae cepissent Peloponnesium, & quicunque ex sociis Lacedaemoniorum
apud Scionam essent, & quoscunque Brasidas eo misisset: si quis denique Lacedaemo-
niorum socius Athenis, uel alibi ut imperium teneant, in carceribus esset, missos facien-
tibus Lacedaemonijs, praeterea ac socijs reddentibus quoscunque haberent, hunc mo-
dum, Atheniensium sociorum ue. Quod autem ad Sciones attinet & Toronaeos
& Sermylis, & si quam aliam ciuitatem haberent Athenienses, consultaturos, de quibus
is ciuitatibus quidquid sibi uideretur. Eosdem iusiurandum apud Lacedaemonios co-
rumq; socios per ciuitates iuratuos, & utroq; alteris domesticum iusiurandum, quod
apud utranq; ciuitatem maximū est: quod quidem hoc sit: Sto his pactionibus & his
foederibus iuste & pure. Sit Lacedaemonijs ac socijs in hunc modum erga Athenienses
iusiurandum. Id autē quotannis renouari ab utrisq; & titulos lapideos erigi in Olym-
piis, in Pythiis, in Isthmo, & Athenis intra urbē, & Lacedaemone in Amyclaeo. Si qui
autē alterutris in mentē non uenit, & si quid rationibus discussum aequū utrisq; uisum
sit, hoc commutari quacunque in parte utrisq; uideatur. Atheniensibus ac Lacedaemonijs
is sub tempus foederum praesidebat ephorus Plistolas, mensis Artemisii quarto ante fi-
nem die. Athenis praesidebat Alcaeus mensis Elaphebolionis sexto ante finem die. Iu-
rarunt autē & foedus percusserūt, ex Lacedaemonijs Plistolas, Domagestus, Chionis, Me-
tagenes, Acathus, Daithus, Ischagoras, Philocharidas, Zeuxidas, Antippus, Tellis, Al-
cinadas, Empedias, Menas, Lamphilus: Ex Atheniensibus Lampon, Isthmionicus, Ni-
cias, Laches, Euthydemus, Procles, Pythodorus, Agnon, Myrtilus, Thrasycles. Theo-
genes, Aristocetes, Iolcius, Timocrates, Leon, Lamachus, Demosthenes. Haec foedera
ista sunt sub extremum hyemis simul & initium ueris, statim ab urbicis Dionysia-
fiis, decem solidis annis, & pauculis diebus a prima in Atticam incursione, & ab huius
belli principio. Velim autem quis mihi consideret ad fidem habendam tempora potius,
quam aut quoslibet alicubi magistratus, aut recessionem aliquorū ex aliqua digni-

tate nominum res gestas significantium. Non enim exacta res est, exponere quibusnam
uel ineuntibus uel gerentibus magistratū, ut quidq; gestum est, sed per aestates & hy-
emes distinguere, quemadmodum feci. Vnde comperiet uim anni in duo media diui-
dens, decem aestates & totidem hyemes habuisse superius bellū. Lacedaemonij capti-
uos protinus qui penes se erant, missos fecerūt: nam sortiti priorem locum erant red-
dendi quae haberent. Miseruntq; in Thraciam ad suam prouinciā legatos, Ischago-
ram & Menam & Philocharidā, ut Amphipolim traderent Atheniensibus, atq; alij foe-
dera quemadmodum conuenerat, de singulis rata haberent. Quod tamē illi facere ab-
nuerunt, arbitantes ea nequaquā sibi utilia esse. Ne Clearidas quidem urbem tradidit,
gratificari uolens Chalcidensibus, q̄ negaret se posse tradere istis inuitis. Verum pro-
pere ipse cum legatis illinc in Lacedaemonem uenit ad se purgandum, si accusaretur ab
ijs qui cum Ischagora fuerant q̄ non paruisset: & praeterea ad cognoscendum, si quid
posset foedus immutari. Sed cum comperisset id cōprobatum esse, celeriter rediit, mit-
tentibus eum Lacedaemonijs, atq; iubentibus praecipue ut urbem traderet: sin minus,
quicunque ibi forent Peloponneses educeret. Ceterum Lacedaemonij cum apud eos
socij essent, & iussi rata habere foedera, negarēt eadem qua prius causa se illa habituros
rata, nisi aliquatenus aequiora fierent, hos non audientes dimiserunt, ipsi cum Atheni-
ensibus societate fecerūt, rati Argiuos qui missis Ampelida & Licho foedus inire recu-
sasset, non acres hostes sine Atheniensibus fore, & ceterā ferē Peloponnesum quietu-
ram: alioqui si liceret, ad Athenienses accessuram. Praesentibus igitur Atheniensium lega-
tis, habitisque colloquiis, conuentū est, societasq; cū iureiurando inita hac his legibus:

Societas inita inter Lacedaemonios & Athenienses.

SOcij erūt Lacedaemonij annos quinquaginta. q̄ si qui hostes agrum inuaserint La-
cedaemoniorum, eisq; noxam fecerint, opem ferant Athenienses quocunque modo,
& quantam maximam poterūt. Si ijdem hostes agrum uastauerint, pro hoste sit illa ci-
uitas Lacedaemonijs & Atheniensibus, afficiaturq; ab utrisq; damno, & ab utrisq; pari-
ter hoc bellum deponat. atq; ista fiant iuste & impigre & pure. Item si qui hostes ter-
ram Atheniensium ingrediant, noxamq; fecerint, Lacedaemonij opem ferant quocun-
que modo, & quantam maximā possunt. Si agrū ijdem uastauerint, pro hoste sit illa ci-
uitas Lacedaemonijs & Atheniensibus, afficiaturq; ab utrisq; damno, & ab utrisq; pari-
ter hoc bellum deponat. atq; ista fiant iuste & impigre & pure. Quod si seruitus im-
pendeat Lacedaemonijs, opitulentur Athenienses omni uī quoad poterunt. Haec autē
foedera iidem qui superiora utrinq; iurauerunt quotannis renouanda, Lacedaemonijs
Athenas euntibus sub Dionysia, Atheniensibus Lacedaemone sub Hyacinthia, erecto
apud utrosq; saxeo titulo: Vno quidem Lacedaemone iuxta Apollinem in Amyclaeo, Dionysia.
altero autem Athenis intra urbem iuxta Mineruam. Quod si quid uisum fuerit Lace-
daemonijs & Atheniensibus adiiciendum tollendum ue circa societatem, quidquid utris-
que uisum fuerit, id aequum sit. Hoc iusiurandum ē Lacedaemonijs isti iurauerūt: Pli-
stanax, Agis, Plistolas, Damagetus, Chionis, Metagenes, Acanthus, Daithus, Ischago-
ras, Philocharidas, Zeuxidas, Antippus, Alcidas, Tellis, Empedias, Menas, Laphil-
us. Ex Atheniensibus Lampon, Isthmionicus, Laches, Nicias, Euthydemus, Procles, Py-
thodorus, Agnon, Myrtilus, Thrasycles, Theagenes, Aristocrates, Iolcius, Timocrates,
Leon, Lamachus, Demosthenes. Haec societas inita est nō multo post foedera, & ca-
pitiuos ex insula reddidere Lacedaemonijs Athenienses. Aestasq; decimi anni coepit.
Quae per decem continenter annos primo bello gesta, haecenus conscripta sunt. Post
foedera uero & societatem inter Lacedaemonios atq; Athenienses decennem post bel-
lum ininitam sub Plistola Lacedaemoniorum ephoro, & Alcaeo Athenis praesidēte, pax
fuit duntaxat apud eos qui illa administrant. Ceterum Corinthii & quaedam in Pe-
loponneso ciuitates, quae acta fuerant cōculserunt: protinusq; alia prurbatio extitit so-
ciorum aduersus Lacedaemonios. Quinetiā Lacedaemonij ipsi progressu temporis in
suspicionem uenere Atheniensibus, partim ob quaedam quae ex uerbis pactionis exea-

Fortē legendū
admittebant,
ut ē de Agis
uocis.

Fœderum ru-
ptorum occa-
sio.
Thucydidi
descriptio.

Belli Pelopon-
nesiaci diutur-
nitas.

Thucydidi
exilium.

Fœderum ini-
tia apud reli-
quâ Græciâ.

Mantini a La-
cedæmoniis
deficiunt.
Arcadia.

cuti non sunt, atq; ad sex annos decemq; menses temperatū est, quo minus utrinq; tuo terram inuaderent; extra illam uero uehementissime inuicem se læserunt, per in-
duciarum nō synceram quietem. Mox coacti rumpere illa post decem annos fœdera,
rursus in apertum iere bellum. Hæc autem idem Thucydides Atheniēsis gradatim cō-
scripsit, quemadmodum singula quæq; gesta sunt per æstates & hyemes, eousq; dum
Atheniensium imperium Lacedæmonij cum socijs euerterunt, ac longos muros & Pla-
ræa ceperunt, ad quod tempus, anni belli omnes extiterunt septem & uiginti. Quod
si quis pactionem quæ intercessit, spatio belli ascribendā non putabit, is haud recte pu-
tabit. Si enim ex rebus gestis id existimabit, inueniet non esse consentaneum eam iudi-
cari pacem, in qua neq; tradita neq; recepta sunt omnia de quibus cōuenerat. Et præ-
ter hæc in Mantinico & Epidaurō atq; in alijs bellis utrinq; clades acceptæ. Et nihil o-
minus in Thracia q; socij fuerant, hostes extiterunt, & Bœotij decendiales inducias age-
bant. Itaq; & ex superioris belli decennio, & ex suspectis post illud inducijs, & ex in-
secuto has posteriori bello, si quis tot annos supputabit per tempora & aliquot die-
rum accessionem, hoc solum inueniet exitu comprobatum, ex ijs quæ futura esse ex ora-
culis affirmabantur. Etenim memoria teneo, ab incepto usq; ad finitum bellum, a cōplu-
ribus prædicari solitum ter nouenis annis bellum geri oportere. Quo omni tempore,
cum per ætatem res ego iam intelligerem, & animum aduerterem ut aliquid diligenti-
ter cognoscerem, contigit ut cum patria exularem annos uiginti, postq; in Amphipo-
lim traiecissem dux classis, cumq; rebus agendis interfuerim apud utrosq; nec minus
propter exilium apud Peloponneses per otium aliquid earum rerum impensius nos-
sem. Igitur controuersiam quæ post decem annos extitit, & fœderū perturbationem,
& deinceps quemadmodum bellatum est, exequar. Nam posteaq; quinquaginta an-
norum fœdera sunt inita, & mox societates legationesq; quæ ex Peloponneso ad hæc
accitæ fuerant, & Lacedæmone discessere, & alij domū abiere, Corinthij ad Argos con-
uerfi, primum uerba fecerunt cum quibusdam principibus Argiuorum, quandoquid-
dem Lacedæmonij fœdera societatemq; cum Atheniensibus fecissent, antea sibi inimici-
cissimis, non ob utilitatem Peloponnesi, sed ob seruitutem, oportere Argiuos cōsidera-
re ut salua sit res Peloponnesi, atq; discernere, quæcumq; Græca ciuitas suis legibus
pari iure, æquis cōditionibus uiuens, uelit cum Argiis societate facere licere, ut una
quæq; ad alterius terram mutua ferat auxilia: deligere aliquot homines penes quos sit
imperij summa, ne res foras emanet, ne uel fiat ad populum mentio, si ille non sit assensu-
rus. Multos enim aiebat ad Argiuos odio Lacedæmoniorum se collocaturos. Hæc cū
demonstrassent Corinthij, domum reuerterunt. Quæ Argiui illi cum audissent, & ad
magistratus atq; ad populum retulissent, factō decreto, Argiui duodecim uiros dele-
gerunt, cum quibus liceret societatem facere quisquis uellet Græcorum, præter Athe-
nienses ac Lacedæmonios, cum horū neutris id liceret iniussu populi Argiui. Admisi-
runt autem hoc Argiui eo impensius, tum q; cernerent bellum sibi cum Lacedæmoni-
is futurum, quoniam fœdera cum illis in exitu erant, tum q; sperarent se principes fore
Peloponnesi. Siquidem per id tempus præcipue Lacedæmonij imperium male au-
diebat, & propter acceptas clades contemptui erant; & inter omnes optime Argiui se
habebant, qui non sumpto cū cæteris Attico bello, q; cum utrisq; fœderati essent, rem
ampliauerant. Hunc itaq; in modum Argiui Græcorum uoluntarios in societatem re-
cipiebant, ad quos primi Mantinæi cum socijs transferat, Lacedæmonios ueritā quæ
bus dum adhuc bellum cum Atheniensibus gerunt, partem quandam Arcadiæ illorū
ditionis auertissent, quosq; non credebant neglecturos, q; ea Mantinæi potirentur. Ita
dum illi cunctantur, libenter ad Argiuos se contulerunt, ciuitatem magnam confide-
rantes & cum Lacedæmoniis usq; certantem, & statum popularem quemadmodū ipsi
habentem. Secundum horum defectionem reliqua Peloponnesus gliscere cœpit, nun-
quam ipsi foret idem faciendum, rata plus quiddam cognouisse Mantinæos q; ad Ar-
giuos accessissent; & simul succensens Lacedæmoniis, cum ob alia, tum uero q; in fœde

ribus Atticis ascriptū esset, periurium esse quicquam adicere, tollere uel ei quod utriq;
ciuitati uisum est, Lacedæmonia & Atheniensi. Hæc enim particula Peloponneses præ-
cipue turbauit, & ad suspicandum induxit, ne se uellent in seruitutem redigere Lacedæ-
monii cum Atheniensibus. Aequum namq; futurum fuisse, ut ea transmutatio uniuersæ
socijs ascriberetur. Ex quo perterriti multi ad Argiuos transierunt, ut eorum socie-
tatem singuli cōficerent. Lacedæmonii hunc tumultum gliscere in Peloponneso sentien-
tes, & Corinthios illorum magistros fuisse, ac fœdus & ipsos cum Argiis percussu-
ros, mittunt Corinthum legationem uolentes quod futurum erat præuenire, expositu-
lati, q; illi essent totius rei caput; periuri etiā futuri, si ab ipsis ad Argiuorum socie-
tem deficerent. Iam nunc quoq; iniuriū qui fœdera cum Atheniensibus non compro-
barent, cum dicatur in ijs, id ualere quicquid maior sociorum pars decreuerit, nisi qd
uel deorum uel hominum impedimentum intercesserit. Corinthii uero adhibitis so-
cijs, prius enim eos aduocauerant, quicunq; & ipsi fœdera non admisissent, contradi-
cere Lacedæmoniis, non tamen propalam ostendentes, ubi sibi facta esset iniuria: quia
neque ipsis recuperassent ab Atheniensibus Sollium neq; Anactorium, & si quid aliud
arbitrabantur amisisse, prætere de tantum se deserturos non esse eos qui forent in
Thracia. Iure enim iurando suam illis priuatim fidem dedisse semel, cum primum una
cum Potidaeatibus rebellarunt, & sæpius postea, negare itaque se fœdifragos eis esse, si
ipsorum cum Atheniensibus societatem respuerent. Cum enim deorum fidem iura-
uerint illis in Thracia, periuros se fore, si prodant. Dictum autem illic esse, nisi dii aut
heroes forent impedimento, & uideri sibi hoc diuinum impedimentum esse. & de ue-
teri quidem iureiurando hætenus responderunt. Quod autem ad Argiuam socie-
tem attineret, se habito cum amicis consilio quicquid iusti fuerit facturos. Et Lacedæ-
monij quidem Legati domum abierunt: Corinthii uero Argiuorum legatis, qui etiam
aderant, iubentes societatem inire, ipsos nec differre, edicunt ut sibi præsto sint proxi-
mo concilio. Aduenit quoque mox Eleorum legatio, & primum inuit cum Corinthijs
societatem, deinde illinc Argos petētes quemadmodum prædictum est, cum Argiis
idem fecit. Inensi namq; Elei Lacedæmoniis erant propter Lepreum. Nam bello quod
Lepreatæ cum Arcadibus gesserunt, acciti a Lepreatis Elei in auxilium mercede dimidi-
atorum fructuum terræ, cum bellum soluissent, imposuerant ipsis Lepreatis qui solum
tollerent annum talentum Olympio loui pendendum. Quod illi cum ad bellum usq;
Atticum pependissent, postmodum deserunt causati bellum; & dum ab Eleis cogeren-
tur ad Lacedæmonios recurrerunt. Commissa illis causa suspicati Elei non æquos fu-
turos iudices, ommissa deceptione solum Lepreatarum depopulati sunt. Nihilō tamē
minus Lacedæmonij pronuntiarūt liberos esse Lepreatas, & Eleos agere iniuste: & quæ
Elei iudicio non stabant, armatum præsidium in Lepreum miserunt. Isti existimantes
urbem quæ a se defecisset Lacedæmonios recepisse, prolata pactione qua dicebatur,
quæ quis moto Attico bello teneret, eadem retinendo prodiret in bellum, tanquā ipsi
ius suum non obtinerent ad Argiuos deficiunt, societatemq; sicuti prædictum est faci-
unt. Fecerunt item statim post Corinthijs, & qui in Thracia sunt Chalcidenses. Idem
quoq; allegantes Bœotij ac Megarenses cum a Lacedæmoniis contemnerentur, tamen
quieuerunt, q; censerent popularem Argiuorum statum minus sibi profuturum sub
dominatu paucorum degētibus, q; temp. Lacedæmoniorum. Per eadem huius æsta-
tis tempora Atheniensis expugnata Sciona pubere. interfecerunt, pueros ac mulieres
in seruitutem redegerunt, agrum Plataensibus colendū dederunt, necnon Delios rur-
sus in Delum reduxerunt, reputantes & præliorum detrimenta, & dei apud Delphos
oracula. Quinetiam Phocenses ac Locrenses inter se bellare cœperunt, Corinthii insu-
peratq; Argiui iam socii Tegeam ueniunt, ut ab Lacedæmoniis deducerent, cernentes
secum esse ex magna parte Peloponnesum, & si hic locus accederet totam futurā. Vbi
Tegeatæ negant se Lacedæmoniis aduersaturos, Corinthii qui grauiter hætenus ege-
rant, animos dimiserunt, ueriti ne quis alius ad se posthac accederet, Tamen Bœotios
M

Corinthii tu-
multus magi-
stri.

Sollium.
Anactorium.

Lepreatarum
bellum.

Eleorum atq;
Lacedæm-
simultas.

Sciona expu-
gnatur.

Delii reducun-
tur.

Phocensium
& Locrensiū
bellum.

ipsi adeundos putauerunt, orandosque ut sui atque Argiuorum socii forent, cetera quoque communiter administraret, ad haec ut foedera decem dierum, quae illis erant cum Atheniensibus, non longe post alia quadraginta annorum se Athenas secuti, sibi quoque obtinerent. Corinthii iuebant ut Atheniensium si hoc abnuerent inducias renuntiarent, nec cum eisdem in posterum nisi se adhibitis foedera facerent. Boeotii rogantibus Corinthiis quod ad societatem Argiuorum pertineret expectare iusserunt, profectique cum eisdem Athenas decem dierum foedera non inuenerunt. Ceterum Atheniensibus Corinthiis responderunt sibi cum illis foedera, si Lacedaemoniorum si socii forent. Itaque Boeotii postulantibus Corinthiis atque flagitantibus ut secum paciscerentur, noluerunt tamen decem dierum foederibus renuntiare. Ipsi autem Corinthiis induciae citra seculum extitere cum Atheniensibus. Eadem aestate Lacedaemonii populariter duce Pyllo stoanacte Pausaniae regis, in expeditionem ierunt aduersus Parrhasios in Arcadia Mantineis obnoxios, acciti ab eis seditione laborantibus, excisuri praeterea si possent murum in Cypselis quem Mantinei extruxerunt, suorumque praesidio tenebant in Agro Parrhasio positum super Sciritium, qui est in Laconica. Et Lacedaemonii quidem regionem Parrhasiam depopulabantur. Mantinei autem tradita Argiis custodia urbis, ipsi societatem tutabantur; sed cum nequirent et murum in Cypselis & in Parrhasiis urbes defendere, abiire. Lacedaemonii ubi & Parrhasios in libertatem asseruerunt, et murum exciderunt, domum reuersi sunt. Eodem per eandem aestatem iam reuersi a Thracia militibus qui cum Brasida profecti fuerant, quos post inita foedera Clearchidas reuertauerat, decreuerunt seruos, qui sub Brasida fuissent in praelio liberos esse, habentes ubicunque liberet habitandi potestatem, eosque non ita multo post cum iis quos recenter in ciuitatem ascripserant in Lepreo, quod in Laconico & Eleo agro situm est, collocauerunt, iam cum Eleis dissidentes. Praeterea eos quos in insula traditis armis captos receperant, & horum nonnullos iam magistratibus fungentes, ignominia notauerunt, ueriti ne propter calamitatem acceptam, illi opinantes suam imminutam esse conditionem aliquid molirentur rerum nouarum si honoribus uterentur. Notauerunt autem hac ignominia, ne gerendi magistratus, ne ueritatis mercandi, uendendi dandi uel aliquid ius haberent. Aliquanto tamen post ad dignitatem sunt restituti. Eadem aestate Thyssion, quae est in Atho Atheniensium sociam ciuitatem Dictydienses ceperunt. Qua omni aestate inter Athenienses ac Peloponneses commercium fuit, sed inter se suspecti erant Athenienses & Lacedaemonii usque ab initis foederibus, quod neutri loca alteris redderent. Nam Lacedaemonii quorum priores in reddendo partes erant, nec Amphipolim cetera quoque loca reddiderant, nec socios in Thracia ad recipienda foedera adegerant, ac ne Boeotios quidem atque Corinthios, assidue dicentes se illos si foedera recipere nollent, una cum Atheniensibus coacturos, praestitura die citra tamen syngrapham, intra quam diem qui foedera rata non haberent utrisque essent pro hostibus. Harum rerum nullam confici ab illis Atheniensibus cum uiderent, suspicabantur nihil aequum Lacedaemonios animo agitare. Ex quo Pylus repetentibus reddere se perfederunt, adeo ut captiuos quoque ex insula quos in uinculis habuerant reddidisse poeniteret. Etiam loca cetera tenere perseverauerunt, praestolantes dum illi quae sponte darent perficerent. Lacedaemonii uero dixere, se quae poterant fecisse, quos enim in uinculis habuissent Atheniensibus reddidisse, milites qui in Thracia, & si quis alius in uinculis arbitrio fuisset, abduxisse, Amphipolim ut restituerent, non esse in sua potestate. Boeotios atque Corinthios ut in foedera adducerent operam daturus, ut quae Panaetum reciperent, & si quis Atheniensis apud Boeotios captiuus esset. Pylus autem ut sibi redderent postulare, sin minus Messenios illinc ac seruitia abducerent, quemadmodum ipsi ex Thracia fecissent, Atheniensibus per se si uellent locum custodirent. Saepem itaque ex multis habitis sermonibus, per hanc aestatem permouerunt Atheniensibus ad ducendos Pylo Messenios, ac ceteros, tum seruos, tum eos qui in Laconica ad ipsos transferant, quos in uerticibus Cephaleniae collocauerant. Igitur aestate hac ab utrisque otium fuit,

Parrhasii.

Sciritium.

Lepreo.

Ignominia notati.

Thyssus opp.

Athenienses et Lacedaemonii de reddendis utrinque locis dissentiunt.

& ad utrosque inuicem uentitatum. Insequenti hyeme, iam enim alii ephori, nec si sub quibus inita foedera erant, & eorum quidem foederum aduersarii, cum legati a societate uenissent, praesentibus Atheniensibus, Boeotiis, Corinthiis, & multa ultro citroque dicerebantur, nec quicquam conueniret, ut reditum est domum, Cleobulus & Xenares, ii enim praecipue ex ephoris foedera solui uolebant, sermones habuere separatim cum Boeotiis atque Corinthiis, hortantes ut perfecte earum rerum conditionem cognoscerent, utque Boeotii, qui priores fuissent, socii Argiuorum rursus se cum Argiis facerent socios Lacedaemoniorum: sic enim fore ut Boeotii ad accipienda Attica foedera minime cogerebantur. Nam Lacedaemonios ante inimicitias Atheniensium, ac ruptionem foederum, praeposuisse sibi amicos atque socios esse Argiuos: Siquidem semper Argiuorum si dem habuerant suspectam, cupientes sibi syncere amicum Argos esse, quod uidelicet existimarent bellum extra Peloponnesum sic facilius fore. Enim uero obsecrare Boeotios, Panaetum Lacedaemoniis traderent: ut pro hoc recepta si possint Pylo, expeditius inferant Atheniensibus bellum. Ita edocti Boeotii atque Corinthii a Xenare Cleobulorum, & a suis amicis qui in Lacedaemoniis aderant, ut ad suos publice referrent, utrique abiire. Quos abeuntes duo ex summo magistratu Argui inter uiam obseruauerunt, cōgressique cum eis in colloquium deueniunt, si quo pacto Boeotii ipsis socii fieri possent, quemadmodum Corinthii & Elei & Mantinei: existimare enim hac re procedente, facile iam eos, & belligerari, & pacisci: etiam cum Lacedaemoniis si uellent, re inter ipsos communicata, & si quibus cum aliis oporteret. Haec Boeotiis legatis audita placuerunt. Quippe opportune ista rogabantur, quae amici quoque in Lacedaemone ipsis iniunxerant. Ea sentientes ab his admitti Argui, illi missuros se in Boeotiam legatos cum dixissent digressi sunt. Reuersi Boeotii detulere ad magistratus, quaque ex Lacedaemone, quaque ex Argiis in congressu audissent. Magistratus, quod res placita erat erectio re animo esse. Nam ipsis cum utraque parte conueniebat, & eorum opera Lacedaemoniorum amici indigebant, & Argui ad similia properabant. Neque multo post cum legati Argiuorum uenissent, ob ea transigenda quae dixissent, probata ipsorum oratione eos remiserunt, promittentes se legationem Argos de societate missuros. Interea uisum est eis Corinthiisque ac Megarensibus & legatis in Thracia inter se coniurare, de ferendo inuicem auxilio, ut quisque indigeret. de quo non gerendo cum aliquibus bello, paciscendoque nisi communiter, & ita Boeotios Megarensesque, nam idem si inter se ipsi fecerant, foedera facere iam cum Argiis. Verum antequam iusiurandum praestaretur, idem Boeotiorum magistratus rem ad quatuor consilia Boeotiorum penes quae summa potestas est, retulerunt, suadentes, ut ex usu rei Boeotiae cum iis ciuitatibus quaecunque hoc uellent coniurarent. Hoc illi qui in consiliis erant non admittendum censuerunt, ueriti ne Lacedaemoniis aduersarentur, si cum Corinthiis qui ab illis defecerant coniuraret. Neque enim eos certiores fecerant sui magistratus de iis quae ex Lacedaemone sibi Cleobulus & Xenares ephori suassissent, ut prius Argiuorum Corinthiorumque socii facti, postmodum fierent Lacedaemoniorum, rati etiam si ipsi non dicerent, tamen non aliud illos in consilio decreturos, quam quod eis ipsi praecognitum suassissent. Vbi autem res in contrarium cessit, Corinthii quidem & in Thracia legati infecto negotio abierunt: Boeotii uero magistratus prius expectantes, ut eadem persuaderent, utque experirentur facere cum Argiis societatem, nec de Argiis ad consilia retulerunt, nec Argos quam promiserant legationem miserunt, incuria quadam & omnium occupatione. Hac eadem hyeme Mecybernam, ubi erat Atheniensium praesidium, Olynthii subito adorti ceperunt. Post haec Lacedaemonii (nam inter eos atque Athenienses assidua colloquia habebantur de reddendis, quae inuicem tenebant) sperantes si Panaetum a Boeotiis Athenienses recepissent, fore ut ipsi reciperent Pylus, adierunt per legationem Boeotios, obsecraueruntque, ut sibi Panaetum, & qui in uinculis essent Athenienses traderentur, ut pro iis ipsi Pylus reciperent. Illi negare se reddituros, nisi secum quemadmodum cum Atheniensibus hi societatem separatim coirent, Lacedaemonii intelligentes

Cleobulus & Xenares ephori. Ephori foedera frangere contendunt.

Argos amici optant Laced.

Graecorum est iurationes.

Boeotiorum 4. consilia.

Mecyberna.

12. Ann. initium.

Eustrophus
Aeson.Legati argiuo-
rum apud La-
cedaem.
Cynuria.
Thyreia
Athena.Lacedaemoni-
orum respositio.Andromedes
Phaedimus.
Antimenidas.Athenien-
Lacedaemoni-
dissidii redin-
tegrati occasio.

Alcibiades.

hi quidem se iniurios fore in Athenienses, cum dictum sit neque foedus iniuri, neque bellum, nisi communiter, cupidi tamen Panacti recipiendi, et pro eo Pylum recuperandi: cum praesertim qui properabant turbare foedera propensiores in Boeotios essent. Societatem fecerunt hyeme iam extrema, et sub vere statim Panactum excisum est: Et undecimus belli annus exiit. Ineunte statim vere insequentis aestatis Argiui, quando neque legati Boeotiorum quos illi missuros se dixerant ueniebant, et eisdem Panactum excidisse acceperunt, separatimque societatem cum Lacedaemoniis coisse, extimuerunt ne soli relinquerentur, ceteris sociis ad Lacedaemonios transeuntibus, opinantes a Lacedaemoniis Boeotios inductos, et Panactum excidisse, et in Atheniensium societatem concessisse, ipsis Atheniensibus harum rerum consciis, cum quibus quoque iam sibi societatem facere integrum non esset, cum antea sperassent per causam dissensionis sibi hos socios fore, si foedera quae Atheniensibus essent cum Lacedaemoniis non manerent. Itaque incerti ob haec consilia, ac timore perculsi, ne sibi bellandum foret cum Lacedaemoniis pariter et Tegeatis et Boeotiis et Atheniensibus, ut qui prius foedera Lacedaemoniorum non accepissent, sed animum Peloponneso imperandi habuissent, misere quia primum potuere in Lacedaemoniam legatos, Eustrophum et Aesonem, qui illis amicissimi uidebantur, arbitantes se, ubi confederati cum Lacedaemoniis essent, quocumque res caderent, pro conditione praesentium temporum optime quietem acturos. Eorum legati cum Lacedaemonem uenissent, sermonem habuerunt, quoniam modo foedera facienda essent, postulantibus ante omnia Argiuis, aut ciuitati cuiuspiam, aut prius delegari causam suam de terra Cynuria, de qua semper disceptaretur in finibus posita, quae Thyream continet et urbem Athenam, coliturque a Lacedaemoniis. Sed uerentibus mox Lacedaemoniis fieri de illa mentionem, ceterum si uellent hi ex pristina formula foedus facere, se ad id paratos esse dicentibus, legati hoc sibi utique concedi inuoluntati praesentiarum foedus fieri annorum quinquaginta, ea tamen lege ut liceret utique liber alteros prouocare ad praelium, dummodo neque morbo neque bello implicitorum, et de hac terra decernere, quemadmodum iterum quondam factum est, cum se utriusque uictores discessisse putauerunt, sed non insequi ulterius, quam ad huius uel illius urbis terminos. Haec a principio Lacedaemoniis uideri stolidam. Deinde quia cupere amicum cum omnino habere Argos, quae postulabantur indulgere, et in scriptum retulere, ut uidentes tamen prius, quam aliquid conficeretur illos redire Argos, ad haec demonstranda plebi: et si ei placita essent uenire ad Hyacinthia iusiurandum praestituros: Et legati quidem abiire. Interea autem dum Argiui ista tractarent, Lacedaemoniorum legati Andromedes, Phaedimus, et Antimenidas, quibus datum erat negotium recipiendi a Boeotiis Panactum ac captiuos, Atheniensibusque reddendi, offendunt Panactum ab ipsis Boeotiis dirutum, causantibus quoddam olim inter se atque Atheniensibus ex quadam controuersia iusiurandum intercessisse, ne alterutri locum illum incolerent, sed utriusque. Ceterum quos illi habebant captiuos receperunt, Atheniensibusque reddiderunt referentes Panacti excisionem, ibique nullum amplius Atheniensium hostem habiturum, per hoc existimantes et Panactum se tradere. Haec cum dicerentur, grauiter sane tulere Athenienses, iniuriam sibi fieri putantes a Lacedaemoniis, tum ob excisum Panactum quod stans traditum oportuit, tum quod audiebant eos cum Boeotiis quoque societatem fecisse, cum antea dicerent se communiter adacturos ad considerationem qui recusarent. Haec atque alia considerantes quae ex pacto seruata non essent, deceptos se existimabant, ut aspere responso reddito legatos remiserint. Cum esset huiusmodi dissidium inter Lacedaemonios atque Athenienses, ii qui Athenis solent foedera cupiebant, protinus hoc efficere instituerunt, cum alii nonnulli, tum uero Alcibiades Cliniae filius per adolescentiam ille quidem in qua adhuc erat, ut quis in alia ciuitate, commendatione autem progenitorum sane honoratus, cui placebat, ut faceret uidebatur, ad Argiuos potius accedere, neque ob id modo quod satius uidebatur, uel etiam ferocitate spiritus foederibus erat infestus, quae per Niciam et Lachetum

tempta sua adolescentia Lacedaemonij fecissent, nec habito sibi honore uetusti iure hospitij, quod ab auo repudiatum, ipse renouatum curauerat officijs, quibus captiuos ex insula fuerat profectus. Ex quo prorsus sibi detractum interpretans, ab initio Lacedaemonijs uerbo aduersabatur, affirmans illos inualidos esse, et ea causa cum Atheniensibus foedera percussisse, ut per haec ab eis Argiuos abducerent, et rursus Athenienses destitutos adorirentur. At ubi discordia extitit, tunc uero sine mora ad Argiuos priuatim mittit, iubens quam celerrime ad societatem prouocati uenirent cum Mantineis, et Eleis, tanquam opportuno tempore, ut se maxime annixuro. Quo nuntio audito Argiui, simulque cognito non inisse cum Boeotiis Athenienses societatem, sed a Lacedaemonijs uehementer dissidere, omissis suis legatis, foedera apud Lacedaemonem tractantibus, ad Athenienses potius mentem aduerterunt, reputantes ciuitatem olim iam sibi amicam, et quae sub statu populari regeretur, quemadmodum ipsi ac magna potentia, praesidio futuram a mari, si ipsis bellum moueretur. Mittunt itaque confestim ad Athenienses de societate legatos, comitantibus Eleorum ac Mantineorum legatis. Venit autem prope et Lacedaemoniorum legatio, Philocharidas, Leon, et Endius, qui uidebantur studiosi esse Athenienses: Timebatur enim ne per iracundiam facerent Athenienses cum Argiuis societatem ad reposcendam Pylum in locum Panacti, et ad excusandam societatem cum Boeotiis, non se id malo Atheniensium fecisse. Ii apud concilium de his rebus cum dicerent, seque uenisse cum potestate summa de omnibus controuersis transigendi, Alcibiadem reformidabant, ne si ad populum eadem dicerent, inducerent uulgus, et respueretur societas Argiuorum. Verum Alcibiades aduersus hos huiusmodi tem machinatur: Suadet Lacedaemonijs ne palam faciant populo se cum summa potestate uenisse, data eis fide si hoc faciant, se Pylum illis restitutum, persuasus autem a se quemadmodum iterum nuper ad eorundem legatis contradicendum, et in ceteris utrosque reconciliaturum. Haec Alcibiades ideo agebat, ut illos a Nicia alienaret, et ad populum insectando, tanquam nihil unquam nec synceri cogitantes, nec ueri de his rebus loquentes, Atheniensibus Argiuos et Mantineos et Eleos redderet socios, prout et contigit. Nam legati, cum ad populum processissent, et interrogati negassent se id quod in senatu dixerant, cum absoluta potestate uenisse, tum uero Athenienses non amplius sustinuerunt, sed Alcibiadem multo quam antea uehementius in Lacedaemonios uociferantem audierunt. Animati protinus Argiuis introductis et illorum comitibus, iniere cum eis societatem. Verum facto terramotu, priusquam aliquid constitueretur, concilium dilatum est. Postero die coacto concilio, Nicias cum Lacedaemonijs deceptis, de non confitendo se uenisse praedictos potestate, et ipse deceptus affirmabat oportere nihilominus Athenienses fieri socios Lacedaemoniorum potius, et differendo quae ad Argiuam societatem pertinerent, iterum ad Lacedaemonios mittere ac cognoscere quid consilij haberent, dicens honorificam ipsis, deformem illis esse belli dilationem. Cum ipsis enim, quandoquidem res eorum bene haberet, praclarissime agi praesentem tuendo felicitatem. Illos nammodo periclitarentur. Suasitque ut illuc legatos, et se inter illos mitterent iussurum Lacedaemonijs, si quid aequi cogitarent, Panactum incolume redderent, Amphipolim et Boeotiorum societatem missam facerent, nisi ita pepigissent quemadmodum dictum est, ut neutri sine alteris cum ullo paciscerentur. Item denuntiaturum, si pergerent iniuri esse, se quoque iam Argiuos in societatem recepisse, et huius rei gratia adesse. Si quid aliud super hac succensebant, Athenienses id omne obiecturos, legatos cum Niciam miserunt. Legati ubi perueniunt, et post alia cum ad extremum dicerent, nisi societatem Lacedaemonij Boeotiorum dirimerent, qui foederibus non continerentur, se quoque in societatem Argiuos et qui cum eis essent res

philocharidas
Leon.
Endius.Lacedaemoni-
orum legatis
Alcibiades de-
cipiuntur.Nicias repu-
gnat Alcibiades.

cepturos. Illi negabant se Bœotiorum societatem dirempturos, ut ita responderent euincente factione Xenaris ephori, ius tamen iurandum Nicias flagitante renouarunt. Verebatur enim Nicias ne omni prorsus infecto negotio discederet, insimulareturque, id quod et contigit, quod autor fœderum cum Lacedæmoniis fuisse uideatur. Sub cuius reditum audientes Athenienses nihil acti è Lacedæmone referri, subito indignati, et se iniuria affici putantes, cum Argiuis (aderant enim illi) fœdera ac societatem autore Alcibiade fecerunt his uerbis:

Fœdera Atheniensium cum Argiuis Mantineisq; & Eleis ad annos centum. Fœdera fecere Athenienses in annos centum, Argiuique & Mantinei atque Elei, pro se proque sociis quibus utriusque præsumunt, sine dolo ac sine noxa tam terra quam mari, ne liceat arma inferre detrimenti causa, neque Argiuos, Mantineos, Eleos, eorumque socios, Atheniensibus, neque rursus Athenienses eorumque socios Argiuis, Eleis, Mantineis, illorumue sociis, ulla uel arte uel machinatione. Ex hac formula societas sit Atheniensibus, Argiuis, Eleis, & Mantineis annos centum. Si hostes terram Atheniensium intrauerint, eò ueniant Argiui auxilio & Elei & Mantinei, simulac palam eis factum erit ab Atheniensibus, pro suis uiribus quam ualidissime poterunt. Si iidem hostes eandem terram depopulati abierint, pro hostili sit ea ciuitas Argiuis, Mantineis, Eleis, Atheniensibus, maloq; afficiatur à cunctis his ciuitatibus, nulliusque ipsarum fas sit bellum, quod erit aduersus illam ciuitatem, soluere, nisi id omnibus uideatur. Itemque Athenienses auxilium ferant Argos, Mantineam, Elim, si hostis inuaserit terram Argiuorum, Eleorum, Mantineorum, simulac palam eis factum erit ab his ciuitatibus, pro suis uiribus quam ualidissime poterunt. Si hostis terram depopulatus absceperit, ea ciuitas pro hostili sit Atheniensibus. Argiuis, Mantineis, & Eleis, ab hisque omnibus ciuitatibus malo afficiatur, nec fas sit soluere bellum aduersus eam ciuitatem, nisi id omnibus ipsis uideatur, neque sinere per suam terram sociorumue quibus singuli præsumunt, aut per mare armatos transire inuicem ferendi belli gratia, nisi communi decreto harum ciuitatum, Atheniensis, Argiuar, Mantinear, Elear, de transeundo. Quinetiam ciuitas quæ arceperit, opem ferentibus commeatum præstet ad dies triginta ex eo die quo in eam urbem auxilia accersita intrauerint, & item abeuntibus. Eadem si diutius uti exercitu accito uelit, stipendium det ternos quotidie obolos Aeginæos singulis grauis ac leuis armaturæ militibus, atque sagittariis. Equi autem singulas drachmas Aeginæas, ipsaque imperium super exercitum teneat, quamdiu illic bellum erit. Si quo tamen uniuersis ciuitatibus uideatur communiter in expeditionem eundum, participet imperium eis omnibus. Hæc fœdera Athenienses pro seipsis proque sociis iurent, Argiui & Mantinei & Elei & eorum socii per suas quique ciuitates. Iurent autem proprium quique iusiurandum, quod maximum est, apud templa augusta, in hæc uerba:

Stipendium militare.

Iusiurandum confederatorum.

STABO in societate secundum conuenta iuste, & innocenter, & simpliciter, neque transgrediar ulla neque arte, neque machinatione. Iurent item Athenienses senatus ac tribuni plebis, id quod iusiurandum confirmant quæstores. Apud Argos iurent senatus & octoginta uiri: Apud Mantineam iurent opifices senatusque, ac ceteri magistratus, confirmant uates, ac belli duces; In Elide opifices quæstoresque ætati & sexaginta uiri, confirmant opifices, legumque custodes. Renouent quoque quotannis iusiurandum Athenienses quidem eundo in Elim, Mantineam, Argos triginta diebus ante Olympiam. Argiui uero, Mantinei, Elei eundo Athenas decem diebus ante magna Panathenæa. Describant quoque placita hæc fœderalia ac socialia cum iureiurando lapideo titulo: Athenienses quidem in urbe, Argiui uero in foro apud delubrum Apollinis, Mantinei autem in foro item & apud Iouis delubrum. Communiter uero ponant ludis Olympiacis æneum titulum huius, quæ nunc sunt Olympijs, Quod si quiddam uideatur esse satius his ciuitatibus ad

ad conuenta, quicquid cunctis communiter uidebitur, id ratum sit. Et fœdera quidem atque societates hunc in modum sunt initæ, neque tamen quæ inter Lacedæmonios atque Athenienses erant, ob has abolitæ sunt, neque ob alias. Cæterum Corinthij Argiuorum socii eas admittere noluerunt, ac ne ratam quidem iureiurando habere iam initam cum Eleis & Argiuis & Mantineis societatem, debellando deque pacificando cum eisdem hostibus, quod dicerent sufficere sibi superiorem conuentio nem de auxilio inuicem præstando laceffit bello, non autem bello laceffitibus. Ita Corinthij à societate recesserunt, rursusque cum Lacedæmoniis senserunt. Atque hæc æstate Olympia extiterunt. In quibus Androsthenes Arcas in Pancratii certamine primam palmam retulit, & Lacedæmoniis Elei inter dixere templo ne sacrificarent, certarentue, nec intendentes crimen illis per iudicium, ut ius Olympiacum postulauit, eos condemnant, dicentes arma illos in Phyrum murum inferre, & armatos in suum Lepreum dum Olympiacum fœdus esset dimittere. Multa autem erant duo milia mmarum, in singulos armatorum binæ, quemadmodum lege continetur. His Lacedæmonij missa legatione contradicebant, negantes iuste se condemnatos, nondum palam factum apud Lacedæmonem fœdere, quando ipsi in Lepreum miserunt armatos: Elei inducias dicere iam apud ipsos esse, quippe qui ipsis prius denuntiassent, & se quiescentibus nec id expectantibus, illi iniuriam faciendo sub fœderibus latuissent. Et cum Lacedæmonij exciperent denuntiatum oportuisse etiam Lacedæmone, si sibi fieri suspicarentur iniuriam, non autem prout ipsi suspicarentur id agi, neque arma etiam ullo pacto inferri. Illi eadem ratione respondere non se iniurios esse, si non sit creditum: cæterum si sibi restituere Lepreum illi uellent, ita demum partem se multæ missuros, & eam pecuniam cuiuslibet deo pro lent non restituerent, uerum ascenderent ad Iouis Olympiæ aram, quandoquidem templo uti exoptarent, ut coram Græcis iusiurandum præstarent, postmodum utique multam soluturos. Ne hanc quidem conditionem accipientes Lacedæmonij, prohibiti sunt ab immolatione apud templum atque à certaminibus, domique sacrificarunt. Ludos spectare ceteri Græci præter Lepreatas, ueriti tamen Elei ne per uim Lacedæmonij sacrificarent, armata iuuentute excubias habuere. Ad quos accesserunt Argiui pariter & Mantinei, ex utrisque milleni, & Atheniensium equites, qui apud Argos diem festum præstolabantur. Omnem autem illam frequentiam ingens percussit terror, ne Lacedæmonij cum armatis uenirent, præsertim posteaquâ Lichas Arcefilai Lacedæmonius uirgis à lictoribus cæsus in loco certaminis, quia cum eius biga uicisset, declarato uictore Bœotiorum tribuno plebis, ipse progressus in locum ludorum Lacedæmonij interdictum coronasset aurigam, audius indicandi suum currum fuisse. Quo magis perterriti sunt omnes, suspicantque aliquid noui fore. Lacedæmonij tamen quieuerunt, atque ita eis ludorum die successit. Secundum Olympiam Argiui atque socii Corinthum perrexerunt, oratum illos, ut ad se transirent. Aderant autem Lacedæmoniorum legati: & cum multi sermones habitii essent, ad postremum nihil est actum, sed facto terræmotu digressum in suam cuiusque urbem. Aestasque excessit. Ineunte hyeme pugna uere Heraclienfes, qui sunt in Thracine cum Aenianibus, & Dolopibus, & Meliensibus, atque aliis quot Thessalis. Nam hæc circa gentes illis hostes erant, quod non aduersus alias quam aduersus se ea urbs condita esset. Ideoque statim ab ipsa condita infestæ ei fuerunt, quoad poterant ad perniciem illius incumbentes, & in ea tunc pugna superiores extitere, cum aliis Heraclienfibus, tum uero Xenare Cnidio Lacedæmonio illorum duce interfecto. Et hyems pariter duodecimus belli annus exiit. Principio statim insequentis ætatis, Heracliam post prælium grauius affectam accipere Bœotii, Hegesippida Lacedæmonio, tanquam non bene gubernante, eiecto,

Olympia.
Androsthenes

Phyrus murus.

Lichas uirgis cæsus.

Heraclienfes.
Aenianes.

Xenaris cæsus.

13. anni initium.
Hegesippidas.

Alcibiades.

Epidaurium
cum Argiis
bellum.Leuctra.
Lyceum.
Agis.

Ephamidas.

14. anni initium.

ueriti ne Lacedæmonij in Peloponneso tumultuantibus occuparent Athenienses locum. qua ex re Lacedæmonij in illos irati erant. Eadem æstate Alcibiades Clinia filius Atheniensium dux, adiutoribus Argiis ac socijs profectus in Peloponnesum cum paucis Atheniensium armatis ac sagittarijs, & quos illinc sumpserant socijs, eo que exercitu Peloponnesum pertransiens cum alia quæ ad societatem pertinent, constituit, tum muri Patreæ, ad mare demolirentur persuasit, habens ipse in animo alios extruere in iugo Achaico, sed accurrentibus Corinthijs Sicyonijs que, quibus offuturi erant illi extructi, prohibitus est. Eadem æstate bellum exitit inter Epidaurios atque Argiuos titulo quidem hostiæ, quam ad Apollinem Pythium Epidaurii cum adducere debuissent pascuorum nomine, non miserant, cuius templi maximum arbitrium erat penes Argiuos. Veruntamen nulla subsistente causa uisum ipsis atque Alcibiadi, Epidaurum si possent, occupare, tum ut à Corinthio securi essent, tum ut ab Aegina breuior ad auxilium traiectus foret, quam ex Athenis Sicylæo circuito. Itaque Argiui sese præparabant tanquam ipsi aduersus Epidaurum ad exigendam hostiam exituri. Eduxerunt autem per eadem tempora & Lacedæmonij omnem populum in Leuctra, quæ sunt in eorum confinijs aduersus Lycæum, duce Agide Archidami filio rege suo, nemine quò tenderent sciente, ne ipsis quidem ciuitatibus, unde uiri in militiam mittebantur. Sed quia sacrificantes pro transitu litare non potuerunt, domum redire, edicentes socijs, ut post insequentem mensem (erat autem tum Maius, in quo statuta sacra apud Doros sunt) se præpararent tanquam in militiam exituri. Illis digressis Argiui ante quartum diem Epidaurum Iunij egressi, & eo die quantus fuit itinere facto, ingressi sunt Epidaurium agrum ac depopulati. Ipsi que Epidaurijs socijs implorantibus, partim illorum nondum adesse mensem causabantur, partim usque ad confinia Epidauriæ progressi quietem egerunt. Atque quoad Argiui in Epidaurio fuerunt, legationes sociorum Mantineam uentitarunt, ab Atheniensibus excitæ. Et cum in colloquio uentum est, Ephamidas Corinthius negare congruere uerba cum rebus. Nam ipsos quidem de pace transigere: Epidaurios autem ac socios cum armis aduersus Argiuos in acie stare oportere, ergo primum missos facere exercitus, qui utrinque uenerunt, atque ita rursus loqui de pace. Id probantes Atheniensium legati abierunt, Argiuos que ex Epidauria abduxerunt. Et cum postmodum reuersi eodem conuenire non possent, reditum est ab Argiis iterum in Epidauriam, populatio que facta. Exierunt quoque Lacedæmonij aduersus Caryas. Et cum ne hic quidem de progressu sacrificantes litarent, redire. Argiui tertia fere Epidauriæ parte uastata, domum regressi sunt. Quibus præsidio fuerant mille armati Atheniensium, Alcibiades de duce cognito Lacedæmonios in expeditionem exisse. Hæc manus ubi ea opus amplius non fuit discessit, atque ita æstas exacta est. Initio hyemis Lacedæmonij clam Atheniensibus præsidium trecetorum militum, Agesippida præfecto ad Epidaurum mari summisserunt, propter quod Argiui Athenas uenerunt expostulatum quod cum in foederibus scriptum esset, ut neutri per ea, quæ suæ ditionis essent, sinerent transire hostem, Athenienses suo mari dimisissent Lacedæmonios transire, dixeruntque nisi Athenienses uicissim Messenios ac seruitia in Pylum transportarent, iniurios fore. Illi autore Alcibiade, & Laconico lapidi titulari subscribere Lacedæmonios peierasse, & seruitia è cranijs ad latrocinandum in Pylum transportare, cætera quiescentes. Per hanc hyemem cum inter Argiuos atque Epidaurios belletur, nullum iustum prælium exitit, sed ex insidijs incursiones, ubi ex alterutro prout contingebat, nonnulli cadebant. Atque extremo hyemis iam uergentis in uer, Argiui sumptis scalis tendunt Epidaurum, tanquam desertam propter bellum expugnaturi, sed infecto redire negotio, hyemsque & tertiusdecimus annus belli excessit. Insequentis æstatis medio Lacedæmonij cum Epidaurijs socij uexarent, & in Peloponneso alia à se loca deficerent, alia male cogitarent, opinantes nisi præoccuparent,

propterea rem in deterius progressuram, uniuersi aduersus Argos eunt, ipsi atque seruitia duce rege suo Agide Archidami filio, comitantibus eos Tegeatis, & quicunque alij Arcades erant Lacedæmoniorum socii. Nam ex cætera Peloponneso socii, & qui extra illam erant, ad Phliuntem cogeantur, Bœotiorum quinque milia cum iustis armis, totidem leuis armaturæ, & quingenti equites, ac totidem sine equis, Corinthiorum duo milia armata, aliorum pro sua cuiusque copia numerus: Phliasiorum uero, quia in ipsorum agro exercitus erant, quantacunque fuit manus. Argiui, tunc primum præscito Lacedæmoniorum apparatu, cum illi in Phliuntem tenderent ad se cum aliis coniungendum, tunc ipsi cum exercitu prodire, accedentibus auxilio Mantineis, socios suos habentibus, & tribus milibus Eleorum armatis, & progressi Lacedæmonijs ad pugnam sese præparabant, tanquam destituto sociis hoste: Agis autem sub noctem mouens clam in Phliuntem contendit ad socios. Quo Argiui cognito ipso statim diluculo abeunte, primum Argos, mox ubi expectabant Lacedæmonios cum sociis in uiam, quæ fert in Nemeam descensuros. Verum Agis non id, ubi isti expectabant, iter tenuit, sed aliud asperius denuntiata re Lacedæmonijs & Arcadibus Epidaurijsque, & in campum Argiuorum descendit. Corinthij quoque Pellenses que ac Phliasii diuerso itinere matutini perrexere. Bœotij autem Megarijsque ac Sicyonijs præceptum erat, ut uia quæ ducit ad Nemeas descenderet, quæ Argiui insidebant: ut si illi ad arcendam uiam Lacedæmoniorum in plana properarent, ipsi eos insecuti equitatu uterentur. Ita instructa re ingressus plana Agis Saminthus ac cætera populabatur. Quo Argiui cognito iam luce ad subueniendum suis rebus è Nemea pergunt, & nacti Phliasiorum Corinthiorumque exercitum, aliquot ex Phliasii obruncant. Sed ex ipsis haud multo plures à Corinthijs obruncantur. Et Bœotij Megarij que ac Sicyonijs perrexerunt, ut erat sibi præceptum, ad Nemeam, nec iam Argiuos adepti sunt. Illi ubi descenderant conspicati sua uastari, ad pugnam sese expediebant, & inuicem è regione Lacedæmonij. Cæterum Argiui circunuenti erant à Lacedæmonijs, & qui cum ipsis erant, eos ex parte camporum secludentibus ab urbe, è superiore parte Corinthijs, Phliasii, ac Pellensibus, ex Nemea Bœotijs, Sicyonijs, ac Megarijs. Equi autem Argiui præstò non erant. Soli nanque ex sociis Athenienses nondum aduenerant. Neque uero Argiuius socialis exercitus tam atrocem sibi conditionem adesse opinabatur, sed Lacedæmonios à se in sua terra & ante suam urbem deprehensos, eoque se pugnam pulchre commissurum. Iamque utroque exercitu tantum non concurrente, progressi duo ex Argiis, Thrasylus è quinque ducibus unus, & Alciphron hospes Lacedæmoniorum, cum Agide colloquuti sunt, ne prælium fieret. Paratos enim Argiuos iudicio stare si quid in simultatibus Lacedæmonijs deberent, & illi inuicem ipsis, & in posterum ictis foederibus pacem acturos. Hæc ex seipsis Argiui isti iniussu multitudinis cum dixissent, acquiescens Agis, ne ipse quidem frequentia suorum in consilium adhibita, sed uno tantum quæstore, qui in ea sibi comes expeditione erat, pepigit quatuor menses intra quos deberent ea conficere quæ dixissent: exercitumque confestim abduxit, cum nullo aliorum sociorum locutus. Eum Lacedæmonij socij que prout ducebat sepe curi quidem sunt legis causa, sed inter se tamen magnopere incusabant, quod cum opportune cecidisset ut possent cum hoste configere, undique conclusi ab equitatu eam diem ille Græcorum exercitus conuenerat, maxime conspicuus, quoad in Nemea habuit, statim ubi omnes Lacedæmoniorum copiae affuerunt, & Arcades, & Bœotij, & Corinthij, & Sicyonijs, & Pellenses, & Phliasii, & Megarij, & hi inter suos quique electi iudicati que pares, non modo ad pugnandum cum Argiis eorum que sociis, sed etiam cum altero tanto si accederet copiarum. Qui exercitus ita succensens Agidi abiit, in suam unoquoque domum dilapso, Sed multo succensens

Methydrium.

Saminthus.

Argiuorum
cum Laced.
pacta.

Charadrius lo.

Thrasylus la-
pidari coe-
ptus.Orchomenus
deditur.Agidis mul-
ta.
ὁ δὲ ὄγυις
παρὰ τὸν
τῶνον τῶν
ἐαυτῶν.
id est, pre ira-
cundia delibe-
rabant preter
suum morem.

Orestium.

bant magis Argiui ipsi, qui iniussu suo pepigerant, rati nunquam a se commodiorem Lacedæmoniis præbitam effugendi opportunitatem, quoniam ipsi cum multis atque egregiis sociis ante urbem essent contra illos dimicaturi. Itaque reuersi apud Charadriū, quo in loco antequam militia urbem introeant de causis militaribus iudicant, Thrasylum lapidare coeperunt. Is ad aram confugiens mortem deuotauit. Eius tamen pecuniam publicauerunt. Postea superuenientibus mille armatis Atheniensium, ac trecentis equitibus Lachete ac Nicostrato ducibus ut abirent iusserunt. Pacta enim cum Lacedæmoniis qualiacumque tamen soluere pigebat, nec eos ad populum respondere uolentes prodixerunt, priusquam Mantinei & Elei (nam ii adhuc aderant) id precibus extorserunt. Introducti illi apud Argiuos ac socios coram Alcibiade legato hæc dixerunt: Non recte fœdera sine sociis ceteris ne nunc quidem fieri, se enim tempore prælo esse, iniri oportere bellum. Denique cum socios oratione persuasissent, confestim aduersus Orchomenum Arcadicum omnes contenderunt, præter Argiuos. Nam ii estis persuasi, tamen relictis sunt, mox deinde & ipsi contenderunt. Vniuersique obsidentes Orchomenum oppugnabant, ac machinas ad muros quatendos faciebant, cupidi expugnandæ urbis, cum propter alia, tum uero quod ibi obsides ex Arcadia erant a Lacedæmoniis positi. Orchomeni fragilitati murorum diffusi utique aduersus tot hostium copias, ueriti ne prius expugnarentur, quam sibi subueniretur, pepigere cum hostibus societatem, datis obsidibus ex suorum numero Mantineis, ac traditis quos ibi Lacedæmonii deposuissent. Recepto iam Orchomeno deliberabant socii, quorsum deinceps potissimum ire deberet. Elei iubebant iri in Lepreum, Mantinei in Tegeam, & ad hos accedentibus Argiuis atque Atheniensibus, indignati Elei quod non decretum esset, ut in Lepreum iretur, domum redire. Ceteri socii apud Mantineam tamquam aduersus Tegeam ituri se præparabant, euocati a quibusdam ex ipsa urbe Tegeatibus, operam nauaturis ad ipsam urbem dedendam. Lacedæmonii, posteaquam ab Argo regressi sunt, initis in quatuor menses fœderibus, Agidem uehementer inculpabant, quod secum rem non communicasset in tanta cum Argiuis opportunitate bene pugnandi, quanta nunquam antea, & maiore ipsorum opinione. Non enim facile facit esse tot ac tales socios contrahere. Vbi autem de Orchomeno capto allatus est nuntius, multo uehementius indignati protinus præ iracundia deliberabant infuere subuicia, quasi oporteret & domum eius diruere, & ipsum centum milibus drachmarum multare. Ille deprecari eos, ne id rei agerent, bono enim se opere delicta sua repugnaturum, aut ducendo exercitum, aut faciendo tunc erga illos quid uellent. Illi ab irroganda quidem multa atque a diruendis ædibus abstinerunt: Legem tamen e uestigio, quam nunquam antea fuisset, tulerunt. Decem namque uiros Spartiatis ei consiliarios allegarunt, sine quibus ipsi non liceret educere ex urbe exercitum. Interea nuntius ex Tegea a necessariis affertur, nisi celeriter assit, Tegeam ab ipsis ad Argiuos eorumque sociis defecturam, tantumque non defecisse. Ibi Lacedæmoniorum auxilia liberi omnes pariter & serui, quanta nunquam cum festinatione comparata sunt, contulerunt, que se in Orestium Manaliæ, & suarum partium Arcadibus præceperunt, ut in Tegeam per sua uestigia frequentes irent. Ipsi cum in Orestium ueniissent, remissa illinc quinta sui parte domum, ubi senes ac pueri erant, ad res domesticas tuendas, reliquum cum exercitu in Tegeam præueniunt: & cum haud multo post socii ex Arcadia affuissent, miserunt Corinthum & ad Bœotios, & Phocenses, & Locros, iubentes ut propere in Mantineam succurrerent. Erant autem quibus e propinquo ueniendum esset, sed non facile nisi frequentibus & se inuicem præstolantibus ad hostilem terram transire eundam. nam ea media intercludebantur, nihilo tamen minus ire properabant. Lacedæmonii assumptis qui aderant Arcadibus sociis in Agrum Mantinicum incurrerunt, eumque castris ante Herculis templum positum depopulabantur. Hos ubi rescire Argiui ac socii loco munito, & accessu difficili occupato, ueluti ad pugnam sese instruxerunt, Quibus sine mora obuiam a Lacedæmoniis itum est: & cum ad lapideis

dis aut saculi luctum processum esset, ibi e senioribus quidam ad Agidem exclamat, cernens suos aduersus locum arduum tendentes. Agis malum malo sanare cogitat, significans uidelicet illum uelle culpam ex Argo reuersionem præsertim haud opportuna strenuitate emendare. Ille siue ob id conuiuium, siue quod sibi aliud uideretur, siue quod idem e uestigio copias rursus priusquam manus confererent, celeriter abduxit: & ubi ad Tegeam peruenit, aquam in Agrum Mantinicum diuertit, de qua aqua Mantinei & Tegeatæ inter se belligerantur, ut plerique uastante, in utrosque agros inciderit. Volebant autem Argiuos ac socios rebus suis subuenientes e colle abducere, ad emissarium aquæ, ubi hostem esse audissent, & in plano prælium facere, atque in emittenda aqua eum illic diem perstitit. Argiui uero ac socii primo stupefacti repentina illorum e propinquo abitione, non habebant quid coniectarent. Deinde posteaque iidem digressi sese abiderunt, & ipsi non insequendo eos quieuerunt, tunc protinus duces suos infumabant, & prius opportune deprehensos ante Argos dimississent Lacedæmonios, & nunc fugam se dantes nemo esset insecutus, sed per otium illi liberati, ipsi proditi forent. Qua insecutione duces primo turbati sunt, mox abductis a tumulo copiis, progressi in planum castra posuerunt, tanquam in hostem ituri, ac postero die aciem instruerunt, ueluti pugnaturos cum hoste, si eum adipiscerentur. Hos Lacedæmonii ab aqua rursus ad Herculis templum in eadem castra redeunt, conspiciunt ex aduerso uniuersos iam cominus e tumulo progressos. Ex qua re tanto sunt timore perculsi, quanto nunquam ex omni memoria fuere. Quippe quibus breue momentum dabatur ad se instruendos, sed statim accelerando in suo quisque loco constiterunt, Agide omnia ducis munera obeunte, ut lex iubet. Rege enim duce cuncta eius imperio subsunt, & secundis a se ducibus quæ fieri deberet mandante, & illi deinceps tribunis, tribuniisque centurionibus, rursus centuriones decanis: atque hunc in modum siquid desideratur mandant, celeriter denuntiat. Fere enim in toto Lacedæmoniorum exercitu exceptis paucis duces ducum sunt, & rerum agendarum diligentia multis incumbit. Tunc autem in sinistro cornu Sciritæ sua sponte constiterunt. Hunc ordinem semper omnium Lacedæmonii inter se ipsos seruant. Iuxta hos e Thracia reuersi milites Brasidiani, cumque iis qui proxime ciuitati donati fuerant, secundum hos iam ipsi Lacedæmonii gradatim per agmina, iuxta eos Arcades, Heræes, post hos Manalii, in dextro cornu Tegeatæ, paucis Lacedæmoniorum extrema tenentibus, & pro cornibus equitatu. Atque hoc ordine Lacedæmonii instructi erant, hostium cornu dextrum Mantinei tenebant, quia in ipso cornu terra res agebatur. Iuxta hos erant ex Arcadia socii, tum mille ex Argiuis delecti, qui ceteri Argiui, post eos sui socii Cleonæi, & Orneatæ. postea Athenienses ultimi sinistri cornu tenebant cum equitatu domestico. Atque hic ordo e hæc copia utrorumque erat: Sed Lacedæmoniorum exercitus specie maior. Verum quantus numerus horum & item illorum, uel quantus uniuersorum extitit, scribere equidem nequeo. Nam Lacedæmoniorum numerus propter domesticum silentium institutum ignorabatur. Horum autem propter strepitum sua cuiusque iactantium agmina credibilis non erat. Hinc tamen ratiocinantur, præter Sciritas qui fuere sexcenti, singula ex quinque centuriis, & singulae centuriæ ex binis manipulis. Cuius in prima parte quaterni uiri pugnant. Neque ubi ne præfecti. Octonis fere ubique hominibus densa acie, in longum autem fronte prætensa, præter Sciritas quadringentos, & duodequingenta. Atque ubi iam confliandum erat, ibi apud singulos populos a propriis ducibus exhortationes fiebant. Apud Mantineos quidem rem esse pro patria, pro seruitute, ne illam experirentur amplius: pro imperio, ut id inexpertum sibi præriperent hostibus. Apud Argiuos autem pro pristino principatu & æquali in Peloponneso dignitate, ne se perpetuo priuatos, ne uel iniurias, quas sæpe ab inimicis eisdemque uicinis acceperant ferret:

Malum malo
sanare prou.De aqua belli-
geratio.Lacedæmoni-
orum terror.Lacedæm.
Lex de belli-
cis numeribusOrdo Lacedæ-
monii exerci-
tus & Argiui.

runt, ut Argiui relicta Mantineorum & Atheniensium & Eleorum societate, cum Lacedæmoniis fœdera ac societatem inirent in hæc uerba:

Societas Argiuorum & Lacedæmoniorum.

IN hunc modum Lacedæmoniis & Argiuis placitum est inter se fœdera atq; societas esse in annos quinquaginta, æquo & pari iure dare pœnas patrii moribus. et cum alijs in Peloponneso ciuitatibus fœdus hoc & societatem esse. Quæ liberæ & suæ autoritatis sunt ciuitates, suum territorium tenere, pœnas sumere ritu domestico, ac dare pares similesq;. Quicumq; extra Peloponnesum socij sunt Lacedæmoniorum eisdem conditionibus erunt quibus Lacedæmoniis, & Argiuorum socij, eodemq; iure quo & Argiui suum territorium obtinentes: Sicubi opus fuerit communi exercitu consulatari uel earum quæ intra Peloponnesum, uel earum quæ extra sunt controuersia fuerit, aut de finibus, aut aliqua alia de re, disceptent: Si qua socialis ciuitas cum alia dissiderat, ad aliquam ciuitatem eatur, quæ æqua ijs quæ dissidentibus uidebit. Inter amicos patrio ritu iudicetur. Et huiusmodi quidem fœdera ac societas inita sunt, per quæ quacumq; belli materiam, aut si quid aliud simultatis inuicem habebant, id abolitum est. Sed confectis iam inter se rebus, decreuerunt caduceatorem Atheniensium & legationem neutiquam recipiendam, nisi relictis muris Peloponneso excederent, nec cum ullo aut paciscerentur, aut bellum gererent nisi communiter. Intendebant animum cū in alia quædam, tū uero in prouinciā Thraciæ, eoque utrique ad Perdiccam misere legatos, ut secum coniuraret suadentes. Qui tamen non protinus desciiuit ab Atheniensibus, sed deliberabat ad Argiuos intuens a quibus ipse oriundus erat, super hæc uerba cum Chalcidensibus iurandū renouarunt, & aliud addiderunt. Miserunt & ad Atheniensēs Argiui legatos iussu ut Epidauri murum relinquerent. Illi cernentes ad ceteri præsidij comparisonem suos esse paucos, Demosthenem miserunt ad eos educendos. Is ubi peruenit, simulat se gymnicum extra muros certamē inter præsidarios uel le edere. Egressisq; reliquis præsidarijs portas clausit, ac postmodum renouato cum Epidaurijs fœdere, Atheniensēs ipsis murum restituerunt. Post Argiuorum a societate defectionem, Mantinei primo reluctati, mox quia sine Argiuis impares essent, & ipsi cum Lacedæmoniis pepigerunt, imperium quæ oppidorum reliquerunt. Et Lacedæmoniis Argiui quæ cum millenis utrique sumpta expeditione, statum in Siccyone ad paucorum redegerunt, ipsi potius Lacedæmoniis illuc euntes. Est post illa utraque iam statum popularem apud Argos ademerunt, et paucorum cōstituerunt Lacedæmoniis congruentem. Et hæc sub extremum hyemis gesta sunt, iam uere appetente. Quartusq; decimus belli annus excessit.

Insequenti æstate & Epitedienfēs Atho incolunt, ab Atheniensibus desciiuerunt ad Chalcidenses, & Lacedæmoniis in Achaia res, quæ prius ex sententia non erant, constituerunt, & Argiua plebs paulatim resumpscens, resumptaq; audacia in paucos illos præpotentes impetum facit, obseruato tempore quo Lacedæmoniis se in nudo certamine exercent, & commissa intra urbem pugna, uictrix aduersariorum alios interimat, alios relegat. Lacedæmoniis dum a socijs ac cerferentur, aliquandū ire supersederunt, mox tamen dilato nudorum certamine succurrentes, cum apud Tegeam accepissent uictum statum paucorum, progredi ulterius abnuerunt, orantibus ijs q; effugerant, regressiq; domū nudos certamē peregerunt. Et cum postmodum legati uenissent, tam ab ijs qui in urbe erant, quàm ab exulantibus Argiuis, adessentq; socij & multa utrinq; dicta essent, pronūtiarunt iniurios eos qui intra urbem erant, illucq; sibi cū exercitu eundum. Sed his cunctantibus ac segnius agētib; metu ipsorum populus Argiuis refarta rursus cū Atheniensibus societate, quos sibi arbitrabantur maximo usui futuros, excitauit lōgos ad mare usq; muros, ut si terra prohiberentur, mare cōmeatus ope Atheniensium inueherētur. Cuius rei faciendæ fuerunt consilia nonnulla in Peloponneso ciuitates, & in ea faciendā occupatum fuit quic Argis hominum erat: uiri, mulieres, serui, ex Athenis eo transmissis structoribus,

15. Anni initium
Epitedienfēs.
Dienfēs dñs
legitur in græcis.
Gymnicū certamen.

Perdiccas.

Demosthenes.

lapidarijsq;, & æstas abiit. Insequente hyeme Lacedæmoniis cognita Argiuorum extructione, bellum illis intulere ipsi atq; socij, præter Corinthios, rege suo duce Agide Archidami filio. Erat autem eis quiddam rerum Argiuarum illic transigendum, ut ipsis uidebatur, quod tamen ex sententia non successit. Cæterum muros, cum adhuc existerent, uic ceperrunt atq; diruerunt: itemq; Hyfias agri Argiui oppidum, ac ingenuis omnibus quos ceperant interfectis, abierunt in suam quisque ciuitatem. Post hæc Argiui aduersus Phliasium copias eduxerunt, & depopulati regionem abierunt, quia suos exules receperant, quorum plerique illic domicilium habebant. Eadem hyeme discesserunt Atheniensēs a Macedoniā Perdiccam, crimini dantes, quod cum Argiuis atque Lacedæmoniis coniurasset, exercitu ab ipsis præparato quem ducerent aduersus Chalcidenses in Thraciā atque Amphipolim, Nicia Nicerati duce, frustratus esset societatem, quo detrectante, expeditio præcipue dissoluta esset. Eoque nomine Atheniensium erat hostis, & hyems hæc annusq; belli quintusdecimus excessit. Principio æstatis Alcibiades cum uiginti nauibus Argos trañciens trecentos Argiuos qui suspecti erant, & cum Lacedæmoniis sentire uidebantur, comprehendit: quos apud circumiectas quibus dominabantur insulas deposuere Atheniensēs. Iidem aduersus Melum insulam nauigauerunt triginta nauibus suar: cum mille & ducentis armatis: sagittariis trecentis, equitibus sagittarijs qui hippotoxotæ dicuntur uiginti: Chiorum sex: Lesbiorum duabus, cum manu sociali atque insulana ferme mille & quingentorum armatorum. Sunt autem Melij Lacedæmoniorum coloni illi quidem, sed quæadmodum ceteri insulani imperium Atheniensium abnuebant. Verum cū inter initia in partibus non fuissent, mox ab Atheniensibus coacti regionem uastantibus in apertum bellum prodierunt. Huc posteaquam cum ijs copijs transmiserat Cleomedes Lycomedis, et Tifias Tifias Machi duces prius quàm aliquid regioni noceretur misere legatos ad habenda colloquia. Quos legatos Melij ad multitudinem non intromisere, sed apud magistratus ea dicere iussere quorum gratia uenissent. Illi in hunc modum locuti sunt:

Hyfias oppid.

Perdicce accusamus.

16. Anni initium

Melos insula.

Melij.

Cleomedes.
Tifias.

Atheniensium legatorum uerba ad Melios.

Quoniam nos non apud multitudinem uerba facimus, sed apud paucos, ad quos ideo nos introduxistis (intelligimus enim uos hoc sentire) ne nobis perpetua oratione utentibus, quæ probabilia sunt atq; firma semel audiens multitudo inducatur in errorem agendum. Facite etiam istuc uehementius, & perpetua oratione, ne ipsi quidē uramini, sed ad singula, quæ per nos ab re dici uidebuntur, protinus excipientes iudicate, & ante omnia si placet uobis ut loquamur indicate.

MELIORVM VERBA: ad hæc primores Meliorū respondentes: Aequitas, inquit, per quietem mutuo docendi haud est illa quidē uituperanda. Sed ab hac re non nihil uidetur abhorre, q; bellum a uobis non futurum, sed iam præfens esse constat. Cernimus enim uos eorum, quæ dicentur, iudices uenisse: & ut fides est, hunc finē ex hoc colloquio futurum, ut si iure superiores uobis fuerimus, & ob hoc si dicto non audientes, bellum nobis inferatis: seruitutem, si dicto audientes fuerimus.

ATHENIENSIVM: Eūuero si ad suspiciones futurorum captandas, aut ad aliud quippiam conuenistis, quàm ut ex uerbis præsentibus et quas cernitis, saluti ciuitatis consulatis, fileamus: sin ad hoc uenistis, loquamur.

MELIORVM: Consentaneum est ac dignum uenia, homines in tali conditiōe nostra institutos est: itaq; colloquium fiat eo pacto, quo nos ipsi prouocastis si placet.

ATHENIENSIVM: Neq; nobis utendum arbitramur aut ambitu nomine tanquam iure imperium penes nos sit, qui Medum exterminauimus: aut longitudine uerborum parum probabili, tāquam iniuria laceſſiti, bellum inferamus: neq; a uobis allegandum, aut colonos esse uos Lacedæmoniorum, aut nihil laſſe nos, tanquam hæc dicentes sitis nobis persuasuri, sed ea dicenda ab utriq; opinemur inter nos utique transigi posse, cum sciatis uos loqui apud intelligētes, ea quidem uos humana ratione

N n

iudicare iusta esse, quæ ex æqua necessitate proficiuntur: possibilia uero quæ superiores extorquent, ab infirmioribus annuuntur.

MELIORVM: Quandoquidem uos ita de iure loqui supersedentes, institutis facere mentionem commodi, equidem nos operæpretiū censemus, nam ita agere necessarium est, non dissoluere (quod publicum commodū est) libertatem, sed hominī qui assiduo in periculo uersetur, decorū atq; æquum esse, ut si quod alicui intra limites diligentiæ suadet, emolumentum id assequatur. Neq; hoc minus uestra refert, qui quo maiores ceteris estis, eo maiori exemplo, si labemini, eritis poenarum magnitudine.

ATHENIENSIVM: Nos uero finem imperij nostri, si forte aboleatur, non expauescimus. Neq; em̄ qui alijs dominant ueluti Lacedæmonii, isti in eos saui sunt, quos uicerūt, sed ij qui subditi fuerunt, si quando rebellantes superauerunt eos quibus serui erant. Qua de causa liceat nobis periclitari ne hoc fiat, quoniam aduersus Lacedæmonios non est nobis tale certamē. Quod autem pro amplitudine imperij nostri cuius gratia uenerimus, proq; uestre ciuitatis sit salute qd loquamur, id uero planū faciemus, uolētes & p̄esse uobis citra molestiam, & uos ē uestro ac nostro usu pariter saluos esse.

MELIORVM: Qui fieri potest, ut ita ex usu sit nos seruire, ut uobis dominari?

ATHENIENSIVM: Nempe, ut uos quidē potius impata faciatis, quam extrema omnia patiamini, nos uero non interficiendo uos lucrificiamus.

MELIORVM: Quid ut quietem agētes remoti à partibus uos pro hostibus amicos habeamus, non eritis contenti?

ATHENIENSIVM: Minime, neq; enim tantopere nobis detrimētōsum est, uos esse nobis hostes, quantum esse amicos. Nam amicitia uestra imbecillitatis & diuini potentia nostra qui præsumus argumentum est.

MELIORVM: Hoccine sentiunt qui sub imperio uestro sunt ut in eadem conditione ponant eos, qui ad uestrum imperium nihil attinent, & colonias uestras quæ multæ sunt, alia ue urbes si postquam descuerint, subigantur.

ATHENIENS. Quid nī? Nam neutros iuris respectu definire existimant, sed illos quidem cum uires nacti sunt, superiores esse, nos autē prae metu non inferre illis arma. Itaq; præterquam q̄ in plures imperium tenebimus, si uos subegerimus, præterbitis subacti ipsi nostrum imperium stabilis, cum præsertim sitis insulani, & inter eos qui classe pollēt imbecillissimi, nisi uincatis.

MELI. Quid uos, nonne in eo uestram tutelam reponitis? Debemus enim (quæ admodum uos à mentione iustitiæ reiiciendo nos suaderis) ut commodum uestro percipiamus, sic nos docedo, uos nostrum cōmodum si hoc cōtingat conari persuadere idem et uobis commodum esse. Nam quid nī uobis redderis hostes, quicumq; neutras hoc bello partes sequuntur. Quippe qui intuentes in ista quæ agitis, suspicabuntur in se quoq; aliquid quando uos ituros. Quod quid aliud est, quàm eos, q̄ uobis sunt hostes, augere: & eos qui haudquaquam tales futuri erant, impellere, ut sint hostes.

ATHENIENS. Haud ita est. Neq; enim suspicamur nobis fore acerbiores istos, qui cōtinentem ubiuis incolunt, quàm insulanos qui alicubi sunt nullius imperio subiecti, quales uos estis: quicq; imperio subiecti sunt ob eam necessitatem animo exacerbatō. Illi em̄ libertate qua degunt, multo sunt segniores ad custodiēdos à nobis. Illi plerūque inconsultis affectibus indulgētes, & seipsos & nos in apertū periculū ducunt.

MELIORVM: Si igitur & uobis ne imperium amittatis, & ijs qui sub imperio degunt, ut à seruitio eximant, tū discrimen adeundū est, p̄fecto nobis quoq; qui ad huc liberi degimus magno flagitio def, atq; ignauia, nisi pri⁹ oīa expiamur q̄ seruiam⁹.

ATHENIENS. Vos uero non prudenter isto modo consulueritis, quibus non ex æquo nobiscum est de strenuitate certamen, ut cedere pudere uos debeat, sed de salute potius consultatio, ne multo præstantioribus resistatis.

MELI. Sed nō fugit nos sapius fortunam belli esse cōmunem, q̄ sociam illius partem quæ multitudine hominū abundat, Præterea ei qui se dediderit, nullam spem super

esse ei, qui se exercet etiam standi spem esse.

ATHENIENS. Spes, periculi solatium, etiam si damno afficit, nō tamen euerit eos qui illa ex abundantia utuntur: sed illos qui omnia etiam eiecerint rem natura perniciosa, quæ simulatque deceperit agnoscitur, à qua quisquis se custodierit, in eo in quo illam cognouit is non labetur. Quod uos qui imbecilles estis, & in hoc rerum articulo positi, nolite pati, neq; similes plerūq; esse, qui cum assit eis facultas euadendi, postea destituti omni aperta spe satagentes se conferunt ad incertas, diuinatiōem, oracula, et quæcūq; talia per spem hominem perdūt.

MELIORVM: Arduum quidem nobis eē, id quod probe uos intelligitis ipsi quoq; arbitramur, uestris copijs nos ac fortunæ resistere, q̄a nō erit ex æquo certamen. Nihil tamen minus ipsi fortunæ cōfidimus, diuinitus nos non inferiores futuros, quip̄ pe qui insontes uobiscum haud iuste inuadentibus consistimus, & quatenus copia militum deficiamus, accessuram illam ex societate quæ nobis cum Lacedæmonijs est, necesse habentibus succurrere si nō ob aliud, certe cum simus cognati, ob pudorem. Ex quo non usquequaq; præter rationem sumus audaces.

ATHENIENS. Ne nos quidem diuinam nobis benignitatē arbitramur dea futuram, ut q̄ nihil ducim⁹ iustū, agimus ue p̄ter hominū opinionē, aut de dijs, aut de ipsorum hominum erga se deliberatiōe. Nam quod ad numina pertinet, de illis, quod opinione receptum est, sentimus: de hominibus autem ita naturæ necessitate comparatum, ut haud dubie quis semper dominetur quē superauerit. Quam legē neq; tulimus ipsi, neq; nouam primū omniū usurpamus, sed quæ iam recepta erat, suscipimus usurpamusq; relicti etiam perpetuo futuram, ac pro cōperto habentes, uos quoq; ac ceteros si eadē qua nos facultate præditi essetis, idē esse facturos. Ex quo quod ad eos attingit, merito nō extimescimus nos uobis inferiores fore. Nam qd p̄tinet ad uestram de Lacedæmonijs opinionē, quos ut creditis, pudebit non succurrere: gratulamur quidē uobis malorum inexpertis, ineptiam tamen istam non probamus. Lacedæmonij enim inter se quidem ipsos, & circa domestica instituta plerūq; uirtute utuntur: erga alios autē quales se præsent, multa quis cōmemorare posset, sed summatim potius significauerit, id quod nos scimus proculdubio, eos pro honestis habere, quæ sunt uoluptuosa, pro iustis quæ sunt utilia, quanq̄ non est illis istiusmodi cogitatio pro uestra salute, cuius nunc ratio nulla est.

MELI. Nos uero hoc ipsum præcipue credimus, ob suam illos utilitatem non commissuros, ut Melij colonia ipsorū ab eis proditi, efficiamur infidi suarum partium Græcis, utiles aduersarijs.

ATHENIENS. Ergo sentitis ita demū quid utile esse, si fuerit tutū, iuste autē atq; honeste fieri cū periculo, quod minime omnium Lacedæmonij plerūq; audent.

MELIORVM: Imo uero arbitramur illos nostri causa magis pericula aditus, et se arbitrari per nos q̄ p̄ ceteros esse firmiores, quanto ad res gerēdas sumus Peloponneso uiciniores, quantoq; ipsis sententiæ cognitione fideiores, quàm ceteri.

ATHENIENSIVM: Præsidij erga eos qui inuocant, nō declarat eorū q̄ nī plus ceteris quodammodo animaduertunt, ut qui diffidentia domesticarū copiarū sociales copias etiam aduersus finitimos accerunt. Ex quo credibile non est nostris nauibus mare tenentibus eos in insulam traiekturos.

MELIORVM: Atqui alios habent Lacedæmonij quos mittant, & ingens est Creticū pelagus, in quo difficilior est illud tenentibus alios excipere, q̄ illis latere uolē terram se subducere. Et si hæc eos ratio destituat, illa non deerit, se conuertendi aduersus res firmiter non de terra nihil ad uos pertinet, sed uestra ipsorum.

ATHENIENSIVM: Istud uero uobis hæc in expertis continget, nec ignaris à nulla unquam obsidione Athenienfes aliorum timore discessisse, quanquam uos ut

animaduertimus, cum de salute uestra dixeritis uos consultaturos, nullam tamen eius rei in tanto sermone fecistis mentionem, qua freti, homines arbitrantur se iri liberati. Caterum ea, quæ uos uehementissime speratis, futuri temporis sunt, sed præsens tempus breue uobis est ad uos tutandos ab eis, quæ iam urgent. Quapropter magnam declaratis amentiam, nisi nobis iterum semotis, aliquid aliud quam hæc prudentius discernatis. Nam sic nequaquam uos ad uerecundiam, quæ hominibus in fœdis & apertis periculis extitit plerumque perniciofa, conuertetis. Cum enim permulta prospiciamus adhuc, atque tendatur id, quod turpe appellatur uel nominis inducere, tamen ipsa uel nominis excussa, eligitur potius quam sponte in cladem inemendabilem incidatur, & turpius dedecus accipiatur per insipientiam, quam per fortunam. Quod uos si recte consulueritis, cauebitis, nec indecorum uobis censeatis, cedere maximæ ciuitati à uobis æqua postulanti, ut socij sui efficiamini, uestra terra potientes sub tributo, ne uel cum detur uobis optio belli & securitatis, per animi contentionem optetis partem de teriore, sed illis similes sitis, quibus plerumque prospere succedit, qui paribus non cedentes, honeste cedunt potentioribus, erga inferiores moderate se gerunt. Considerate itaque seorsum à nobis, & cogitate etiam atque etiam uos deliberare de patria, quæ una uobis est, quam que scitis uno hoc consilio uel felicem fore uel infelicem. Post hæc Atheniensibus à colloquio digressis, Melij inter seiplos collocuti sunt, cumque simili modo contradicendum uideretur, responderunt:

MELIORVM VERBA: Nobis uero Athenienses, neque aliud quam pau-
loante uisum est, uidetur: neque libertas septingentorum ab urbe condita annorum bre-
ui tempore amittenda. Sed fortuna quæ nos ad hanc diem diuinitus tutata est, & ope
cum aliorum hominum, tum uero Lacedæmoniorum freti conabimur, hanc urbem con-
seruare. hortari tamē uos prius, ut liceat nobis amicos esse uobis, neutris hostes, uosque
initis fœderibus, quæ ex utriusque partis utilitate uidebuntur, è nostro solo excedatis.

Talia Melij cum respondissent, Athenienses iam è colloquio digressi dixerunt:

ATHENIENSIVM: Enimuero uos soli omnium, ut nobis uideamini, ex
uestris consilijs certiora iudicatis esse, quæ sunt euentura, quam quæ cernitur: & quæ
occulta sunt in consulendo, tanquam ea quæ fiunt, creditis iam uos intueri, utique
plus & Lacedæmonijs, & fortunæ et spei permittentes uos atque fidentes, eo plus prola-
psuri. Et legati quidem ad castra rediere. Duces aut quoniam Melij nullo pacto obedi-
re uolebant, ad bellum continuo se conuerterunt, & per urbes distributi Melios muro
concluserunt. Post hæc præsidio, tum ex suis tum ex socialibus copijs & à mari & à ter-
ra relicto, cum maiori exercitus parte reuersi sunt, cæteris qui remanserunt locum op-
pugnantibus. Sub idem tempus Argiui Phliasum agrum ingressi, ab ipsis Phliasijs
& ab exulibus suis excepti insidijs, circiter octoginta amisere, & qui in Pylo Athenien-
ses erant, ex urbe Lacedæmoniorum prædam auertunt. Neque tamen ab id Lacedæmo-
nij fœderibus abiectis in eos bellum mouerunt. cæterum edixerunt, quisquis uelleret
orum abigeret prædas ex Atheniensibus. Corinthij tamen quiescentibus reliquis Po-
lponnensibus priuatarum quarundam dissensionum causa, bellum cum Atheniensibus
gerebant. Melij quoque Atheniensium muri ambitum aggressi nocte ceperunt, qua parte
forum ille spectabat, nonnullosque interfecerunt, et frumento alijsque, quæ ex usu forent,
quamplurima potuere importatis, cum se recepissent, quieuerunt: Atheniensibus in poste-
rum ad commodius excubandum diligentibus effectis, atque ætas excessit. Insequenti
hyemis initio Lacedæmonij ad fines agri Argiui illum cum exercitu inuasuri, quia licet
re non potuere, domum rediere. Per quorum expectationem Argiuorum, qui in urbe
erant, quidam ex ijs quibus suspecti essent comprehensi, quidam sua sponte in exilium
abierunt. Sub idem quoque tempus Melij ab alia parte murum quo obsidebantur cepe-
runt, paucis ex Atheniensibus præsidio ibi presentibus. Et mox ubi hæc gesta sunt, profecto
ex Athenis alio exercitu duce Philocrate Eudemi filio, cum iam omni ope oppugnata
rentur, facta quadam inter ipsos prodicione, sese dedidere Atheniensibus, liberum illis

arbitrium de se permittentes. Athenienses Meliorum quoscunque nacti sunt, puberes
interemerunt: pueros ac fœminas in seruitutem acceperunt, domumque asportarunt,
locum ipsi incoluerunt, missis eò postmodum quingentis colonis,

THVCYDIDIS HISTORIARVM

PELOPONNENSIVM LIBER SEXTVS.

ADEM hyeme Athenienses decreuere rursus in Siciliam ma-
iori quam cum Lachete & Eurimedonte apparatu transmitti
re ad eam subigendam si possent, ignari plerique & magnitudi-
nis insulæ, & multitudinis incolentium, tum Græcorum, tum
Barbarorum, ac suscipere bellum haud multo minus quodam
modo quam illud erat aduersus Peloponneses. Est enim Si-
ciliæ ambitus non ita multo minor quam octo dierum circun-
nauigatione onerariæ nauis: & cum tanta sit, uiginti ferme sta-
diorum intercapedine prohibetur, ne sit continens. Incoluerunt autem eam ab initio at-
que tenuerunt permultæ gentes, quarum feruntur antiquissimi in quadam duntaxat
insulæ parte habitâtes Cyclopes atque Lastrygones: Quorum ego neque genus, neque
unde uenerint, neque quò abierint dicere habeo. Sufficiat quod & à poetis memora-
tum est, & apud se quisque de illis agnoscit. Post hos Sicani primi demonstrantur inco-
luisse, atque ut ipsi prædicant omnium primi, quippe cum sint illius terræ indigenæ,
sed ueritas arguit eos Iberos esse oriundos à flumine Sicano, quod est in Iberia, à
Ligyis electos, & ab his tunc dictam Sicaniam insulam prius Trinacriam nominatam,
qui adhuc loca insulæ ad occasum uergentia incolunt. Cæterarum capto Illo quidam
Troianorum dum fugiunt Achæos, nauibus in Siciliam applicuerunt, & in colloca-
tis sedibus in sinibus Sicanorum uniuersi sunt Elymi appellati. Urbes eorum Eryx &
Egesta. His accolæ acceperunt nonnulli Phocenses, eorum quæ Troia tunc in Liby-
am tempestate delati primum, deinde ex Libya in Siciliam transmiserunt. Siculi autem
ex Italia, ibi nanque habitauere, fugientes opicos in eandem insulam traiecerunt, ut
& credibile est & fama fertur, ratibus obseruato cum uentus posuisset freto, forte et ali-
ter transuecti. Et sane adhuc extant in Italia Siculi, ipsa que regio ab Italo quodam
Arcadium rege, hoc habente nomen, sic est cognominata. Hi magno cum exerci-
tu in Siciliam transeuntes uictis prælio Sicanis, & in partes quæ meridiem occasum
que spectant remissis, fecerunt ut pro Sicania Sicilia uocaretur, & eius optima quæ-
que loca incoluerunt, annis ex quo transierunt prope trecentis ante Græcorum in Si-
ciliam aduentum, & nunc quoque mediterranea eius atque ad aquilonem uergentia
obtinent. Phœnices præterea, per eandem passim habitauerunt occupatis ad mare pro-
montorijs, & paruis circa insulis negotiandi cum Siculis gratia. At postquam permulti
Græcorum illuc cum nauibus traiecerunt omnia nauigatione, Motyan Soloentem, &
Panhorum finitima Elymis oppida, sedibus ibi positos incoluerunt, freti cum Elymo-
rum societate, tū quia exiguo illinc in Carthaginem traiecto Sicilia distat. Tot igitur
numero Barbari, atque in hunc modum habitauere Siciliam. Græcorum autem primi Chal-
cidenes ex Eubœa transeuntes cum Theocle illius deductore coloniam Naxum inco-
luerunt, & aram Apollinis Archegeti, quæ nunc extra urbem uisitur, extruxerunt. Vbi
quoties è Sicilia soluunt oracula petaturi primum sacrificant. In sequenti anno Archi-
as ab Hercule oriundus è Corintho Syracusas incoluit, expulsis prius ex insula Siculis,
intra quam insulam nondum mari circumfluam sita est urbs. Nam ea quæ extra insulam
est, diu post addito muro facta est, populo frequens. Verum Theocles atque Chalcidæ
ses è Naxo pfecti, septimo post inhabitatas Syracusas anno, Leontinos electis Siculis in-
colunt, & dehinc Catanā, cum ipsi Catanenses euarchum fecissent coloniam auctore. Per idē

Laches,
Eurymedon.

Siciliæ ambi-
tus.

Cyclopes.
Lastrygones
Sicani.

Ligy.
Trinacria.

Elymi.
Eryx.
Egesta.

Italia unde Ita-
lus rex.

Phœnices Sici-
liæ incolæ.
Motya.
Solois.
Panhorum.

Archegeti A-
pollinis ara
Archias.

Theocles.

Euarchus.

Pantacius.
Trotilum

Hyblon.
Hyblei.
Selinus.

Pammilus.
Gela.
Antiphemus.
Entimus.

Agragas.
Ariston.
Pytilus.
Zancla unde
apparet.
Perieres.
Cratamenes.

Anaxiles.
Euclides.
Simus.
Sacon.
Myletida.
Acrae.
Casmenae.

tempus & Lamis coloniam deducens e Megaris in Siciliam uenit, & super flumen Pantacium loco quodam cui nomen est Trotilum, incolae collocauit, & illinc postea digressus, cum aliquantulo tempore apud Leontinos, una cum Chalcidensibus remperat, & Thrastrasset, ab eis exactus est, collocatisque in Thapso incolis, cum uita decessisset, ceteri e Thapso migrauerunt, & Hyblone rege Siculo, qui regionem prodiderat duce, Megaras incoluerunt, qui Hyblaei sunt dicti. Et post ducentos ac quadraginta quinque annos, quam habitare coepissent, a Gelone Syracusanorum rege ex urbe & agro expulsi sunt. Sed ante quam expellerentur centum postquam illic habitare coeperant annis, Selinuntium misso illuc Pammilo condiderunt. Is e Megaribus ipsorum metropoli superueniens praeuiter habitauit. Gelam autem Antiphemus e Rhodo & Entimus e Creta, suam uterque coloniam ducentes, pariter condiderunt, anno quadagesimo quinto post Syracusanam habitari coeptas, imposito a flumine Gela urbe nomine, cum locus ubi nunc urbs sita est, quique munitus antea muro erat, Lindi uocatur, uiris Doricis huic ciuitati impositis. Annoque prope centesimo octauo a suae urbis initio, Geloi Agragantem incoluerunt, urbem fluuio Agragante appellantes, delectis sibi autoribus Aristono & Pytilo, dantes quoque suis legibus. Zancla uero inter initia a latronibus e Cumis, quae est in Opica Chalcidica urbs, profectis habitata est. Sed postea communiter a multitudinis quae a Chalcidibus deatque a cetera Euboea, quae in eam regionem superuenit, cuius coloniae deductores extiterunt Perieres atque Cratamenes, alter e Cumis, alter e Chalcide. Vocabatur autem prius ea urbs a Siculis Zancla a specie falcis. Si quidem falcem Siculi Zanclam appellant. Idem postmodum a Samiis eieci sunt, & aliis quibusdam Ionibus, qui Medos fugientes ad Siciliam appulerunt. Nec ita multo post Anaxilas Rheginorum tyrannus exeminatis Samiis, urbem promiscuis hominibus frequentem reddidit, & a sua quodam patria Messenam appellauit. Imera quoque & Zanclanis habitata est deductis ab Euclide, Simo, & Sacone. in quam coloniam uenerunt plurimi Chalcidenses, cum quibus habitauerunt & Syracusani exules a contraria factione superati, qui Myletida nominantur. Atque apud hos obtinuit uox quaedam inter Chalcidicam & Doricam media, sed leges Chalcidenses obtinuerunt. Acrae autem & Casmenae a Syracusanis sunt inhabitatae. Acrae quidem septuaginta annis post Syracusas: Casmenae uero circiter uiginti annos post Acras, & prius ferme centum ac triginta quinque annos a conditis Syracusis Camerina per ipsos Syracusanos, autoribus coloniae Dascone & Menecole, electosque aliquanto post Camarinenses ob defectionem a Syracusanis, mox Hippocrates Gelae tyrannus accepit pro redemptione Syracusanorum quos habebat captiuos, atque ipse defectus coloniae deductor, eos in terra Camerina collocauit, & cum rursus a Gelone sedibus amoti fuissent, tertio sunt ab eodem Gelone collocati. Tot igitur gentes partim graecae partim barbarae incolere Siciliam, quae cum tanta esset, Athenienses cum sibi inuadendam putauerunt, cupiditate proculdubio totius insulae potiunda, sed uoluntate quoque honeste ferendi auxilij Chalcidensibus suis cognatis ac pristinis sociis, praecipueque Egestanis quorum legati aderant, a quibus inducti sunt, ut illuc tenderent, cum se flagitantibus. Quippe Selinuntis ob quaedam sponsalia & controuersiam de agro finitimis suis bellum intulerant. Illi accitis Syracusanis sociis bello eos prohibebant terra & mari. Itaque Egestani repetita memoria societatis sibi cum Lachete inire, & superioris belli Leontinorum, obsecrabant Athenienses ut se missa classe tutarentur, cum alia permulta allegantes, tum uero quod caput erat, Syracusanos si impune ferrent, ut expellerent Leontinos, mox ceteris eorum sociis profligatis, omnem Siciliam ad suum imperium redacturos. Unde periculum foret ne quando Dores magna cum manu propter cognationem Doribus Peloponnesibus (a quibus ipsi in colonias missi essent) auxilio euntes una destruerent Atheniensium potentiam. Eo quod prudentium esse cum reliquis adhuc focis obuiam ire Syracusanis, se praefertim collocaturis satis pecuniae ad bellum. Quae in concionibus, & in colloquiis saepenumero dicentes Egestanos cum audirent Athenienses, decreuerunt primum mittendos Ege-

itam legatos ad explorandam, tum pecuniam si tanta foret, quanta iactabatur, & in arario & in templis, tum rem bellicam, ac Selinuntiorum quoque, ut quae illic esset conditio referrent. Et legati quidem Atheniensium in Siciliam missi sunt. Lacedaemonij autem eadem hyeme cum sociis propter Corinthios armati, agrum Agium ingressi sunt, cumque magna ex parte populati frumenta & aliquot bouum paria asportarunt, & argiuorum exulibus in Orneas transcriptis, atque illic paucis e reliquo exercitu relictis, initisque foederibus, ad certum tempus, intra quod Orneatae atque Argiui se inuicem non laderent, dum cum exercitu redire. Nec ita multo post Athenienses triginta nauibus, sexcenti armati cum uenissent, & Argiuorum omnis populus, qui per aetatem ferre arma poterat, cum illis egressi unum diem Orneas oppugnauerunt, noctu his procul castra habentibus, qui intra urbem erant, profugere. Quod ubi sensere postero die Argiui, Orneas diruerunt, reuersique sunt domum, & mox item Athenienses. Idem apud Methonem quae finitima Macedoniae est, assumptis ex ora maritima tum suis, tum Macedonibus, qui apud ipsos exulabant, equitibus terram Perdiccae infestabant. Verum Lacedaemonij missi ad Chalcidenses, qui sunt in Thracia, iubebant eos Perdiccae adesse in bello. Quod illi facere recusarunt, quibus induciae cum Atheniensibus erant decem dierum. Et hyems exiit, ac decimus sextus annus huius belli quod Thucydides conscripsit.

Insequenti aestate ineunte statim uere Atheniensium legati e Sicilia rediere, & cum his Egestani, ferentes sexaginta talenta non signati argenti, tanquam menstruum stipendium sexaginta nauium, quae ut mitterentur, erant oraturi. Athenienses aduocata concione, auditisque & Egestanis & suis legatis cum alia dicentibus ad persuadendum apposita, tum uero de pecunia mentientibus tanquam parata & multa, tum apud templum apud ararium, decreuerunt sexaginta naues in Siciliam esse mittendas, cum ducibus summa potestate praeditis, Alcibiadae Cliniae, Nicias Nicerati, Lamacho Xenophanis filio, qui opem quidem Egestanis ferrent contra Selinuntios. Leontinos autem, si quid prospere in bello cogeret omnes in sua sede collocarent, atque alia transigerent apud Siciliam, ut maxime expedire reipublicae suae cognoscerent. Quinto post haec die concio rursus aduocatur, quemadmodum oporteret hanc classem quam celerime fieri, decernereque si qua re ducibus ad protectionem opus esset. Nicias qui inuiatua fuerat delectus haud recte ciuitatem decreuisse existimans, sed exigua de causa & specie decori omnem Siciliam opus arduum affectasse, procedens, Athenienses a proposito reuocare uoluit, hunc in modum dehortatus:

Oratio Nicias apud Athenienses.

Haec quidem concio ob nostram classem instruendam coacta est, perinde ac si inire, utrum satius sit mittere classem nec ne, nec ita breui consultatione de rebus arduis, credendo uiris alienigenis bellum sumere, quod ad nos nihil pertineat. Equidem, quod ad me attinet, ego ex hac re honore afficior, & meo ipsius corpori minime omnium timeo. Sed cum existimem bonum ciuem esse, cum eum qui & corpori & fortunae suis prospicit, tum eum multo magis qui uult sua opera reipublicae prosperam esse, ego sicuti superiori tempore nunquam ampliandae dignitatis gratia dixi secus atque sentenda, nec his quae certa sunt, propter incerta periclitandum, infirma quidem apud affectum sunt ad obtinendum ea, ad quae contenditis hoc planum faciam. Etenim arbitror uos illuc traiciendo, cum multis hic hostes relinquantis, cupere ut plures etiam huc san firmitatis habitura. Illa uero quiescentibus nobis erunt foedera duntaxat nomine. Sic enim quidam e nostris atque ex aduersariis rem transegerunt. Sicubi autem exercitus noster plus clavis accipiat, sine mora manus hostilis ingruet nobis, primum quia nobiscum pacti sunt non uoluntate, sed iniquitate fortunae & necessitate, ac maiore quam nos turpitudine, deinde qu-

Methone

17. Anni initium
Stipendium mens-
struum.

Alcibiades.
Nicias.
Lamachus.

THUCYDIDES.

THUCYDIDES.

per hæc foedera complures contentiones habuimus. Super hæc sunt qui has pactiones neutiquam admiserunt, neque in ualidissimi, & eorum alij professi hostes, alij quia Lacedæmonij propter decem dierum foedera quiescunt adhuc, & ipsi ab inuadendo cohibentur. Qui forsitan si nostras copias bifariam diuisas esse acceperint, id quod nunc facere festinamus, nos prorsus adorient, & quidem unâ cum Siciliensibus, quos iam pridem putant operæpretium esse excire in societatem. Ex quo animaduertere debemus quælia sint hæc, neque supra modum ciuitatem in discrimen adducere, & alienum imperium affectare, priusquam id quod habemus stabiliemus. Quod si & Chalcidenses, qui sunt in Thracia, tot annos nobis rebelles in potestatem nondum redacti, & in cõtinente alij nonnulli (ut fertur) male pacati sunt, nos Egestanis etiam socijs tanquam læsis proper succurrimus, & a quibus quod olim defecerunt a nobis iniuriam accepimus, eos ne etiam ab iniuria uindicabimus? Et si hos uincendo retinebimus, illis certe quod procul absunt, quodque permulti sunt ægre imperabimus. Ametia igitur sit eos inuadere, quos neque uictor quis in officio teneat, & nisi re feliciter gesta nequeat æque ac prius adoriri. Sicilienses mihi uidentur ut nunc se res habent, etsi imperio potiantur Syracusani minus infesti in nos fore, quo nomine præcipue terrorem nobis incutunt Egestani. Nam etsi forte nunc illi ueniant cuncti gratificandi Lacedæmonijs gratia, certe credibile non est eosdem pro alieno imperio contra alterius imperium militaturos, cum ipsi imperium habeant. Quoniam quo ipsi modo cum Peloponnesiis nostrum imperium euerissent, eodem credere debet suum ab eisdem euersum iri. Porro Græci qui illic sunt primum nos magnopere extimescent, si illuc non transmiserimus, dehinc etiam si ostentatis per nos copijs paulopost discesserimus. Quod si quid detrimenti acceperimus, continuo per contemptum nostri cum alijs hinc Græcis nos adorientur: cum sciamus, ut quæque remotissima sunt, ita esse maxime admirabilia: & ut maxime experta sunt, ita minimum dignitatis præ se ferre. Id quod nunc uobis Athenienses erga Lacedæmonios, erga quos cios usu uenit. Qui quoniam præter opinionem, circa ea quæ metuebatis antea superiores extitistis, iam præ contemptu illorum Siciliam affectatis. Neque uero oportet ad fortunam aduersariorum extollere animos, sed animos ipsos cohibendo considerare, sentire que nihil aliud Lacedæmonios speculari propter ignominiam acceptam, quam quo pacto, uel nunc quoque si possint decipiendo uos, emendent turpitudinem suam, id que tanto magis quanto maiore & amore, & studio gloriam uirtutis amplectuntur. Itaque non de Egestanis in Sicilia, uiris Barbaris, est nobis certamen, si sapimus, sed ut rempublicam nostræ ciuitatis ab insidijs uolentium inducere statum paucorum cito tueamur, debentes memoria tenere nos recens ab ingenti morbo, ac bello paululum quiddam laxamenti accepisse, ut æquum sit nos augeri numero, & pecuniarum & hominum, & hæc pro nobis ipsis hic impendi, non pro uiris desertoribus istis aut xilia obsecrantibus, quibus & pulchre mentiri utile est, & uicinorum periculo (cum nihil ipsi nisi uerba tantum impendant) aut meritam gratiam nobis habere rebus prosperis euntibus, aut si quid secus acciderit amicos secum in perniciem trahere. Quod si quis ad hanc præfecturam libens delectus hortatur uos ad nauigandum, suarum tantum rerum rationem habens, præsertim iunior quam ut imperio fungatur, quo sit admirabilior in apparatu equorum, quos alit ex multis quos habet prouentibus, quoque magistratum hunc lucrifaciat, nec huic quidem concedere debetis ut priuatim splendat periculo ciuitatis: sed existimare ab huiusmodi hominibus res quidem publicas laudari, priuatas autem profligari. Præterea hoc negotium grande esse, nec de quo adolescentulis consultare, quod que repente tentare debeat. Cui uiro nunc hic affidentes ab ipso corrogatos cum uideam, timeo, & ob id è diuerso seniores hortor, ne eos pudeat, si aliquo istorum admoneantur, nisi bellum suaserint, ne ignaui esse, ne ue, quod ipsorum uictum est, absentium prauis armatores esse uideantur, cum sciatis affectioni per quam raro prospere euenire, circumspectioni plerumque, & de patriæ periculo propulsando, in quod deducta est, quodque maius superioribus est iter, creare duces ac decernere,

Alcibiades notat.

Sicilienses quantum ad nos pertinet, quibus nunc finibus utuntur non abuti, nec Ioni co sinu si quis terram legat, neque Siciliensi si quis altum teneat, suaque per se colentes utilitati uacare. Egestanis autem separatim respondendum, quandoquidem sine Atheniensibus à principio bellum cum Selinuntijs contraxerunt, ut id ipsi per se dissoluant. Nec post hæc societatem quemadmodum consueuimus faciamus, qui calamitosi quidem subsidium ferimus, ipsi uero desiderantes subsidium non inuenimus. Tu quoque quæstor si & te dignum ducis gerere curam ciuitatis, & bonus ciuis existere, de integro cõsulito Athenienses de his, & ad suffragia reuocato, dum scias si uereris legem dissolvere, rogandis iterum sententijs non incursum te crimen esse in tanta frequentia testium, sed eum ciuitatis maleconsultæ medicum esse, hoc est recte incipiendo, quisquis de illa cum sit illius patriæ optime, aut certe uolens nihil male meruit. Hæc Nicias. Post hunc processere alij subinde Athenienses, quorum plerique ad sumendam expeditionem hortabantur, nec reuocanda quæ decreta essent, nonnulli dehortabantur, oim autem acerrime urgebat ad ineundam expeditionem Alcibiades Clinia filius, audax repugnandi Niciæ, cui erat infestus, cum ob alia circa reipub. administrationem, et quod sui mentionem inuidiose ille fecisset, tum præcipue quod imperator esse cuperet, sperans se Siciliam pariter atque Carthaginem in potestatem redacturum, ac priuatim se si rem prospere gereret pecunia simul & gloria auctum iri. Nam cum esset apud ciuitates in honore, ambitiosus, qui pro modo facultatum uiuebat circa alimeta equorum, aliosque sumptus, id quod postmodum non ex minima parte ciuitatem Atheniensem euerit. Multi enim cum inuenerentur eius supra modum in cultu uictuque lautitiam, & quibuscumque uersabatur in rebus spiritus, magnitudinem tanquam tyrannidem affectantis, hostes ei existerit. Et licet publice res bellicas præclarissime administraret, singuli tamē priuatim studijs eius infensi, & alius alium commendantes non diu post ciuitatem seduxerunt. Hic itaque procedens Athenienses hunc in modum cohortatus est.

Oratio Alcibiadæ apud Athenienses.

Imperatorem esse me Athenienses magis quam alium quæquam decet. Hincenim exordiri necesse habeo, cum me Nicias pupugerit, & dignum arbitror: Nam propter quæ inter homines celebror, ea afferunt cum meis maioribus, ac mihi ipsi gloriam, tum uero patriæ emolumentum. Quippe meo hoc splendore uitæ apud Olympiam spectatores Græci ualidiorem suis uiribus nostram ciuitatem existimant, quam prius debellatam esse credebant, quod ego illuc cum septem curribus adij, cum quor priuatius antea nemo, quodque uictor extiti, & secundus, & quartus, ac cætera quæ ad assequendam uictoriam faciunt præparauit: quæ iure honorifica sunt, quæque dum fiunt afferunt etiam potentia opinionem. Hæc magnificentia opera alia ue, quibus in ciuitate celebritas, natura sunt illa quidem concuiibus inuidiosa, apud hospites uero externos que potentia specimen. Neque uero incommodum est hoc hominis propositum, quisquis suis sumptibus non de seipso tantum, sed etiam de sua patriâ bene meretur. Neque improbum de se aliquem sentientem, nolle esse cæteris parem, quia neque infelix ullum habet calamitatis suæ socium, sed quemadmodum dum calamitosi sumus, ab alijs contemnimur: ita dum sumus felices feramur ab eisdem quod se contemnamus, parem uicem, dum erunt parem adepti statum, si uolent repensuris. Nec me fugit huius generis homines, & quicumque alia dignitate præcellunt, inuisos fuisse maxime paribus, sed nonnulli alijs quoque cum quibus unâ uixerunt, id tamen suo duntaxat æuo: eosdem id potius quidem ex eadē patriâ unde illi ortum duxissent, profecto non tanquam alieni, atque facinorosi, sed tanquam de popularibus suis ac de patriâ benemeriti. Quorum ego æmulus & ob ista priuatim illustris, animaduertite si quo alio ciue deterius in reip. uersor. Etenim maxima quaque Peloponnesi potentia per me contracta, sine uestro magno, aut periculo aut sumptu, compulsi Lacedæmonios uno die apud Mantineam de omni statu suo dimicare, Quo ex filio licet uictores discesserint, tamen ne nunc quidem satis audacia habet,

Et hæc mea adolescentia meaq; incitia, quæ præter naturam uidebat posse contra potentiam Peloponnesium, effecit apposite loquendo, atq; fidem uindictæ faciendo per suavit, ut neq; nunc de hac ætate pertimescant. Verum quandiu per hanc auctoritatē in ætatem integram adolesco, & Nicias remp. bene gerere uideat, utimur utroq; prout cōmodius est. Neq; profectiōē in Siciliam reuocandam puteris, tanq; aduersus multas gentes futuram. Namq; urbes illic sunt, promiscuis hoibus frequētes, facilesq; ad statum mutandos atq; uariandos. neq; qspiam illic tanq; pro patria aut p̄ his, quæ ad corpus sunt pertinent, arma sumit, neq; consuetos loci apparatus. Et unusquisq; (quia opinatur se aut persuasurum quæ dicit, aut seditione orta si se frustratur spes, cum aliquo peculiari solum esse uersurum) ad hoc ipsum se accingit. Ex quo uerisimile est huiusmodi turbam neq; uno animo uerba orantis exaudiri, neq; communiter ad res agendas se collocaturam. Quæ si quid ad uoluntatem refertur, eō se festinanter confert, præsertim si quemadmodum audimus seditione laborauerint, neq; in bello armati sint, neq; tot numero quot fama ferunt, cū ne alios quidem Græcos tot fuisse compertū sit, quos suos esse illorum quicq; iactabant. Sed quod maxime in augendo numero solita sit Græcia mentiri, fere hoc bello ostēdit, in quo uix satis fuit armata. Tales igitur ibi res, quantū sentio ex his quæ audiui, atq; adeo faciliores erunt. Nam & Barbaros multos nobiscū habebimus, qui Syracusanis sibi inuicis unā inferent bellum, neq; ista erunt impedita negotijs nostris, si recte cōsuleritis. Siquidem nostri progenitores cum eolice, quos nunc aiunt esse hostes, qui certe nos nauigare permittunt, & præterea Medū hostem haberent, hoc imperium comparauerūt, nullo alio, nisi quod magnitudine classis pollebant, nec aliam ob rem Peloponneses, etsi præpotētes sint, magis desperauerūt nos debellare posse. Nam quod in terram nostram ingrediantur, id uero etiam si nauigare supersedeamus facere possunt, classe nobis obesse non possunt, quoniam reliquum nostrarum nauium par illis est. Itaq; eos aliqd dicere credibile est, aut quod ire nos piget, aut q; tergiuersamur ferre socijs qui illic sunt, opem quam ferre debemus, cum illi nos facturos illis iureiurando promiserimus, nos autem prætere de contra eos, q; ne ipsi nobis tulerint opem. Neque enim nos illis idcirco præsidium ibi præstamus, ut idem uicissim hic ipsi nobis præstent, sed ut hostibus illic nostris infesti prohibeant eodē huc cōtra nos uenire. Atq; hunc in modū imperiū parauimus, et nos, & quicq; aliorum potiti sunt, impigre succurrendo semper a quibus implorabamur, siue Barbari siue Græcis. Nam si supersedeamus opitulari, aut inter genera hominū qbusnam opitulari oporteat delectum habeamus, paululum quiddam imperiū per hoc acquirentes, ipso imperio magis hac ipsa re periclitabimur. Eum enim qui præualeat non mō inuadētem arces, sed etiam præoccupes ne quando inuadat. Neq; uero nobis licet ærarium replere usq; dum imperare uoluerim, sed necesse est quoniam imperium habemus alijs infidias tendere, alios infidiari non sinere, quia in discrimen adducimur, cū illi ab alijs subigantur, nisi ipsi alijs imperemus. Neq; eadem de causa nobis habenda est ratio quæ etis ac ceteris, nisi in eadem in quæ illi studia incūbamur. Considerantes magis hinc a nobis proficisci si nauigantes illuc tendamus, ut & animos prosternamus Peloponnesium, si per contemptū ipsorum in Siciliam traicere uidebimur, non gaudētes huius quiete temporis, & rebus illic bene gerēdis totius Græciæ, ut credibile est imperiū nanciscemur, aut certe quod in nostram pariter & sociorum rē sit malo afficiemus Syracusanos. Sine noxa autem & manendi si quid proficiemus & abeundi facultatem naues præstabit. Nam penes nos arbitrium erit etiam omniū Siciliensium. Neq; uero uos Niciæ inepta & ad seditionē concitandam pertinens a iunioribus ad seniores traducit oratio, sed pulchro instituto & maiorum nostrorum exemplo, apud quos statim cum senibus consultantes rem Atheniensem in hunc statum extulerunt. Quem statim nunc eadem ratione uos proferre experiamini, existimantes iuuentutem senectutemq; nihil alteram sine altera ualere, simulq; & imbecillum & mediocre, & quod plane absolutum est maxime pollere, cum sint promiscua, ac ciuitatē si sit in otio, in se ac per se

ipsam conteri more aliarum rerum, & omnem apud nos disciplinam cōsenescere, & per certamina assidue proficere experimento, & tutandi scientiam se non loquēdo, sed operibus potius assuescēdo comparari. Ad summam sic sentio, ciuitatē negotiosam in otio mutata, cōfestim meo iudicio destrui, ac tutissimos inter omnes degere eos homines, qui præsentibus moribus ac legibus etiam si minus bona sint, utētes, eodem tenore re rep. administrant. Hæc Alcibiade locuto, Egestanisq; ac Leontinorum exulibus qui processere precantibus, & admonendi iurifurandi supplicantibus, ut sibi ferrēt auxilium, Athenienses multo studiosius quàm antea in expeditionē ire statuebant. Quos Nicias animaduertēs nihil sane reuocatos esse sua ratio, sed fortasse reuocatos iri, si magnum, ingentemq; apparatus præciperet, rursus procedēs hunc in modum apud eosdem locutus est:

Oratio Niciæ apud Athenienses.

Quoniam uos ad hanc militiam obeundam Athenienses prorsus animaduertos uideō, operæpretium est considerare, quæ admodum hoc exequi uelimus. Ego quæ impræstentium mihi in mentem ueniunt indicabo. Etenim aduersus ciuitates, quantum audiendo didici, magnas ituri sumus, neq; aliam alijs obtemperātes, neq; tales quæ aut status mutationem desiderant, illi optabilem quæ uiolēta ē seruitute in faciliorem conditionem transiret, aut uerisimiliter seruitium nostri sint cum sua libertate cōmutatur: itemq; aduersus per multas, ut in una insula Græcas ciuitates. Nam præter Naxū & Catanam, quas propter Leontinorum cognationem spero ad nos concessuras, aliæ sunt numero septē ciuitates omnibus rebus instructæ, quibus noster exercitus, eodē modo, & præcipue illæ aduersus quas tēdimus Selinūs & Syracusæ. Vbi perquam multi sunt & armati & sagittarij & iaculatores. ubi quoq; permultum est nauium ac multitudinis ad illas implendas, suppeditante pecunia uel priuata uel quæ in templis est. Nam præter hanc quæ Selinuntis etiam est, tributa quoq; Syracusanis penduntur a Barbaris quibusdam. Et quo nobis præcipue præstant, equorum copia præditi sunt, nec aduectitio frumento utuntur, sed uernaculo. Aduersus hanc itaq; potentiam opus est non classe modo & imbecilli exercitu, sed ut peditatus quoque multus unā tranſciat: si quid dignum cogitatis agere uolumus, nec equitatu hostium arceri a terra, præsertim si metu nostri conspirent inter se ciuitates, & nihil nobis inuicem præstent ulli alijs ex amicis, præterquam Egestani, quo pacto equitatu resistemus. Deforme est aut reiectos nos abire, aut inconsulte prius rem aggressos, iterum postea accersi. Satiūq; iam nunc cum iusto apparatu in hostē contēdere, gnarōs & longe nos a domo nauigaturos, nec de facile ire liceat ad sumenda, quæ opus fuerint, ex terra amicorum, sed omne iter emē suos per imperium alienum, ut uix illinc quatuor hybernis mēsis perueniat nuntium, tum sociorum, tum subditorum: & si quem ex Peloponneso possumus aut suadēdo, aut mercede inducere. Ad hæc sagittarios multos & funditores, ut hostili equitatu obstant: præterea abundare nauibus, quæ ad subuehēda necessaria facile suppeditēt, onerariisq; quæ rem frumentariam hinc portēt, triticū & hordeum p̄torridū, ac pisto res, quorum pars molere cogatur, ut sicubi deprehendamus nauigare prohibiti, habeant exercitus necessaria, cuius etiam propter multitudinē nec tota urbs unā erit capax: deniq; cetera omnia quoad fieri potest, præparare: neq; extraneis inniti, & in primis pecuniam hinc quamplurimam ferre. Nam quæ ab Egestanis prædicatur illic in promptu esse, eam putate uerbo maxime esse in promptu. Etenim si proficiscamur hinc non modo iustis armis iustoq; exercitu, præter Egestanorum militum manum, sed etiam rebus ramos, cum debeat ciuitas cōsiderare nos pergere apud peregrinos, apudq; hostes habitatum: & quo primum die in Siciliam appulerimus, eodem protinus oportere capere terram: aut si hoc deficiamus, pro certo habere omnia nobis hostilia fore. Quod ego extimescens atq; intelligens, debere nos etiam atq; etiam bene cōsultare, ac multo ma-

gis felices esse, quod arduum est, cum simus homines, uolo proficisci quàm minimū me-
met fortunæ committēs, opportunisq; rebus instructus ac munitus. Hæc enim reor &
cunctæ ciuitati tutissima fore, & nobis imperatoribus salutaria. Quod si cui uideatur se-
cus, huic ego magistratum cedo. Hæc Nicias inquit, ratus se aut mole negotiorum,
Athenienses à sententiâ reiecturum, aut si in expeditionem ire cogeretur, tuto saltem hoc
modo profecturum. At illi à cupiditate nauigandi nō destiterunt, ne in difficultate qui-
dem instruendi apparatus, sed multo studiosius properauerunt: ita penes Niciam con-
trā ac uolebat, uictoria stetit. Nam & ipse bene suadere uisus est, & res eo pacto futura
admodum tuta. Adde cupido nauigandi omnibus pariter incessit, senibus quidem tan-
quam aut redacturis in ditionem eā, ad quæ pergerēt, aut magnas uires, si nihil aduersi
contigeret, adepturis. Florentibus autē ætate quod auebāt peregrinam terram subijce-
re oculis ac uisere, sibi promittentes se incolumes fore, illi uero nūerosā multitudinē ac
militari, propter præsentem mercedē, & spem ampliandī imperij, unde ipsis perpetui
suppeteret stipēdium. Ex quo propter ingētem plurimū cupiditatē, si cui forte res mi-
nus placebat, is metuēs ne refragando ciuitati male sentire uideretur, silētium agebat.
Tandem quidam Atheniensis adiens Niciam hortatus est inquit, non debere uellet
uersari, atq; cunctari, sed in omnium cōspectu iam proloqui, quānam sibi classem magis
ab Atheniensibus decerni: Ille inuitus se quidem inquit, cum collegis per otium magis
consultatus, tamē quantum sibi uideretur, nō paucioribus quā cētum triremibus na-
uigandum, & ihs Atticis, quæcūq; uiderētur, quibus ipsi Athenienses armati portaren-
tur, alias quoq; sociales accersendas, in quibus omnibus tam Atheniensium quā sociorū
rum nō minus esset, quā quinq; millia armatorum, & plus etiam si posset, alias præ-
terea copias ex formula: quin etiam sagittarios & illinc & ex Creta, funditores quæ du-
cendos, & si quid aliud opportunum uideretur, præpararet. Quibus auditis Athenien-
ses è uestigio summam imperatoribus potestatem tribuerunt, tum circa numerum cor-
piarum, tum circa omnem nauigandi rationem, prout eis maxime futurum ex usu re-
Atheniensis uideret. Postq; hæc apparatus effectus est, & ad socios missum, & apud eos
recensiti ciues. Iam em̄ se ciuitas, & à morbo, & ab assiduo bello recreauerat, aucto etiā
numero tum iuuentutis, tum pecuniæ propter inducias. Ex quo facilius omnia sunt ho-
ministrata: & isti quidem iam in procinctu erant. Verū interea quicūq; lapidei herma-
i intra urbē erant (sunt autem herma ex domestica cōsuetudine opus quadratum, & q̄
per multū tā in priuatarū ædificiis uestibulis, quā in sacrarū) eadē nocte circūcisi sunt ex
maxima parte circa ora. Cuius rei autores nemo scit, & si magnis pro indicio propo-
tis præmijs publice quæreretur, decretumq; esset, ut si quod aliud quis admissum præci-
lum sciret ultro indicaret, nullo timore, siue ciuis, siue hospes, siue seruus. Pluris quā
pro qualitate hoc factum existimabatur. Quippe quod uidebatur esse, & profectio
augurium, & coniurationis de rebus nouandis, et dissoluēdi status popularis. Indicium
tamē est per incolas quosdam ac famulos nihil quidē de hermis, sed de alijs simulacris
nonnihil iam pridem cōcisis ab adolescentibus per puerilitatem ac temulētiā, simulq;
de mysterijs, quæ intra domos fœde fierēt. Quarum rerum etiam Alcibiadem infimū
labant, admittentibus delationem ihs præcipue, qui Alcibiadi erant infensi, quod ipse
hic foret nōnihil impedimēto, quo minus populo planē præessent. Qui arbitantes
que se primores futuros, si hominem eijcerēt, rem exaggerabāt, uociferabanturq;, quod
si ad euerendam rempu. pertinerēt mysteria & hermarum laceratio, colligētes ex ho-
dijs cæteræ uitæ sine ipso nihil horū actum, neq; id populare nefas esse. Ille in præsen-
indicia contra se resellebat, paratus etiam si quid earum rerum admississet iudicio stare,
uel antequam proficisceretur, iam enim quæ ad paratum spectabant collata erant, & si
quid commississe conuinceretur, pœnam dare: sin absolueretur, fungi suo imperatoris
munere, obtestans ne de se absente reciperet crimina, sed iam si deliquisset, morte mul-
tarēt. Prudentius enim esse, ne talis se criminis reum, priusquam causam cognosceret,
mitterent pro imperatore tanti exercitus, Veriti eius inimici, ne si contēdere insisteret,

Hermæ lapi-
dei.

Alcibiades ac-
cusatur.

abalienarent ab eo militum animos, ne ue plebs quæ illi obsequebatur, relanguesceret:
quia propter hunc Argiui comites erāt expeditionis, & nōnulli ex Mantineis id fieri
dehortati sunt, submissis quoq; alijs orationib. ad profectiōē maturandā, qui dixerūt,
tunc ille quidē nauigaret ne distineret ab itio, sed reuersus ad diē iudicio sisteret, uolen-
tes atrociorē eum inuidiā premere, quā in absentem facilius constaturi erant, reuoca-
tum ac coactū iudicio contendere. Ita uisum est Alcibiadē abire. Post hæc medio iā
æstatis discessum est in Siciliam, & plerisq; sociorum, itemq; onerariis frumenta portan-
tibus, atq; alijs nauibus: & quicūq; præterea apparatus comitabāt, præceptum prius
uti ad Cocyram præsto essent, quo frequentes ad lapygiam promontoriū trāsmitterēt
Ionium mare. Ipsi autē Athenienses, & si qui aderant sociorū, ad Piræā descendētes, pri-
ma statim aurora ad dictā diē naues impleuere, tanq̄ tunc uela facturi. Cū quibus unā
descendit omnis propē dixerim turba, quæ in urbe erat tū ciuium, tum incolarū, hi do-
mesticos, illi amicos, alijs cognatos, alijs filios suos quisq; deducētes cū spe pariter ac la-
mentatione: Spe quidē, tanq̄ lucraturos: Lamētatione autē q̄ reputabant nū qm ampli-
aspecturi essent, qui in tam lōginquam à patriā nauigationē dimitterent. Et impræsen-
tiarum, q̄ mutuo se relicturi in periculo forent, tūc magis tristis cogitatio subibat, q̄ cū
nauigandum esse cōsuisset, aspectu tū præsentis potētiae, tā grandis exercitus fidutiā
uisu, & opinione maius. Hæc em̄ classis utiq; unius Græcæ urbis uiribus oīm ad illam
diē prima exijt instructissima ac sumptuosissima. Em̄ uero classis quæ cū Pericle missa
est in Epidaurū, itēq; cum Agnone in Potidæam, fuit illa qdē non inferior numero, cū
nauium, tum armatorū, quippe constitit ex quatuor milibus Atheniensiu armatis, trece-
tisq; equitibus, triremibus centū, Lesbiorū atq; Chiorū quinquaginta, multo quoq; soci-
orum comitatu, sed breui cursu ac tenui apparatu. At ista, ut quæ in diuturnā expedi-
tiōē erat itura, & ad utrunq; prout usus exigeret, nauibus simul ac peditatu fuit instru-
ta, permagno constitit, tū qm exadificata est sumptibus & trierarchorū & ciuitatis, tū
singulas drachmas in singulos nautas quotidie cōferente rep. & nauibus uelocibus uas-
cus sexaginta, & quæ armatos portaret quadraginta, & hæc administris quæ optimæ
oīm erant, quibus trierarchi uehebant cū thranitibus, qui longiores remos trahunt, q-
bus ab ipsis trierarchis super publicam nauatū mercedem alia contributebatur. Præter-
ea alio sumptu insignitū atq; ornamentorū, quibus utebantur pretiosis unoquoq; in lon-
gissimum præparante, ut sua nauis inter cæteras & concinnitate præcelleret & cursu.
Et peditatus qui cū diligentia delectus erat, & armatura & corporis cultu inter se ma-
gnopere certabat. Accedebat insuper hoc quoq; æmulationis, q̄ cui præponeret, ut po-
tius esset ostentatio uirū atq; potētiae apud cæteros Græcos, q̄ in hostē apparatus. Si
quid em̄ rationē iniret sumptuū ciuitatis, & priuatorū cuiusq; in se militis, ciuitatis qui-
dē quos fecit, cū duces sua portātes misit, priuatorū autē uel quos quisq; in corporis cul-
tum, uel quos trierarchus in nauē fecit, quosq; facturū erat, præter eos quos citra pu-
blicam mercedem credibile est plerosq; fecisse in uitaticum, quod ad diuturnā militiam
præparabant, præterq; ea quæ permutādi grā quis uel miles uel negotiator secū tulit,
comperiret per multa talēta fecisse, & ex urbe uniuersa asportata. Neq; uero minus ob-
audaciæ miraculum, & cultus splendorē, quā magnitudine classis celebrē extitit exer-
citus apud eos aduersum quos nauigabat, præsertim tam procul à domo ac maiori co-
natu atq; spe propōita q̄ pro uitribus. Vbi naues impletæ sunt uiris, impositaq; oīa quæ
secū ferre debebant, tuba silentiū indicū est, tum legitima ante profectiōē uota nūcu-
parunt, non per singulas naues, sed uniuersi per præconē, miscētesq; per oēm exercitū
in aureis argenteisq; poculis, propinabant uectores, ducesq; libabant, uota simul facien-
te è terra ciuiū cætera turba: & si quis alius eis beneuol⁹ aderat. Cū pæana cecinissent,
libaminaq; peregissent abierunt, & cū ab initio in specie cornu irent, iam certatim usq;
ad Aeginam cursum tenuerunt. Illinc in Corcyram, quod cætera manus sociorū coge-
batur, contenderunt. At Syracusis etū sapenū numero denūtiabatur aduersum se uenire

lapygia.

classis Atheniē-
sium.

Græcorum æ-
mulationis cer-
tamen.

Hermocrates.

classē, diu tamen nihil est creditum, sed coacta cōcione orationes habitae sunt, aliae ab ijs qui aduentum Atheniensis exercitus credebant, aliae ab ijs qui non credebant. Quorum Hermocrates Hermonis filius procedens, tanquā plane scire se illa confusus, hunc in modum cohortando uerba fecit: Oratio Hermocratis apud Syracusanos.

Incredibilia quidem, quemadmodum alij nōnulli, uidebor & ego forsitan apud uos dicere, classē contra nos utiq; uenire. Nec me pterit quae supra fidem sunt, qui enarrant nuntiant uel eos non mō non persuadere, uerū etiam uideri dementes. Sed nō deterret iccirco definā, cū reip. periculū impendat, q̄ psuasum habeo, aliquid me exploratius asserere, q̄ quemuis aliū. Athenienses em̄ in nos, id quod uehementer admiramini, cū ingenti exercitu ueniunt, tum nauali, tū pedestri, prae-textu quidē Egestanorū sociorum, ac Leontinos domum reducēdi, re aut uera Siciliae auiditate, & in primis uobis nostrae, existimantes si hac urbe potiant, facile se ceteris potituros. Itaq; eis tanquā propediē applicaturis, cōsiderate quemadmodū ex praesentibus copijs pulcherrime consistamus, nec uelitis contēnendo hostem imprae-parati deprehēdi, nec rē non credendo omnia ducere omittenda. Quod si cui non incredibilia uidentur haec, is nolim neq; audaciam eorū, neq; copias reformidet. Neque em̄ magis lādere nos, q̄ lādi a nobis poterunt, idq; q̄ magna cum classe ueniunt, non inutile nobis est, imō adeo utilius, multoq; melius & erga alios Sicilienses. Quippe qui metu illoꝝ mallent a nobis stare, & q̄ siue superauerimus istos, siue infecto quod optant negotio reiecerim⁹ (nō em̄ uereor ne eos sequant quod expectāt) p̄clarissime nobiscum ageſt, id qd̄ (ut mea fert opinio) sperare debemus. Etenim paucis classibus seu Graecoꝝ seu Barbaroꝝ utiq; magis procul a domo profectis recte successit. Nā neq; numero superant urbanā suburbanāq; turbam, contra quam ueniunt, undiq; in unū se praetimore congregantē: & si penuria res necessarias in alieno solo male rem gerant, quanq̄ id defectu res contingat, tū uictoriae similes relinquunt ijs, quibus arma intulerant insidiatq; fuerant. Qua ratione isti ipsi Athenienses celebres facti sunt, cum Medus, tanquam qui contra Athenas isset, plerūq; iniquitate fortunae male pugnaret. Cui simile quiddam nobis euenturum non est desperandum. quo magis & quae hic opus sunt, impigre praeparemus, & ad Siculos mittendum alios firmiores reddamus, tum aliorū societate amicitiaq; cōtrahere tentemus, neq; ad Siculos modo, uerum ad ceteros quoq; Sicilienses mittendo legatos, ostendamus commune hoc periculum esse. Neq; ad hos tantum, sed etiam in Italiam, ut aut nobis in bello socij sint, aut recipiant Athenienses. Neq; eō solum, sed Carthaginem, uel potius mihi uidetur esse mittendum. Non enim sine fide hoc erit apud illos assidue in metu agentes, ne quando aduersus urbē suam ueniant Athenienses. Itaq; ad hunc alio tium fortasse se quoq; in discrimine esse existimantes, uolent aut clam aut palā, aut alio quo pacto nobis opitulari. Et certe possunt uel maxime omnium qui nunc rerum potantur si uelint, quippe qui plurimum auri argentiq; possideant. unde & bellū & cetera recte procedunt. Mittendum praeterea Lacedaemona ac Corinthū oratum ut huc propere mittant auxilia, & illic in Athenienses bellum moueant. Quodq; ego in primis opportunum arbitror, etsi uos iam pridē desides minime acquiescitis, tamen a me dicitur, per nos Sicilienses si libet uniuersos, sin minus plerosq; ex nobis cum deductis cunctis nauibus, cum duorum mensium cibarijs occurrendum Atheniēsis ad Taretum, & ad Iapygiam promontorium, eisq; demonstrandum nō sibi de Sicilia prius de re certamen, sed de Ionio mari transeundo. Ex hoc facto nimirum eos maximopere deterrēbimus, & ad cogitandum etiam atq; etiam reuocabimus, praesertim q̄ ē sociali terra obuiam ut nostram tueamur proficiscemur. Excipiet em̄ nos Taretum, & ipsis cum ingens pelagus sit transeundum, difficile est omni classi in tanto trāsitu seruare ordinē, nobis uero facile factū, ut breui spatio & ordine uenientibus inuadere. Quod si ad accerandum cursum exoneratis nauibus, addensatisq; uenient, iam remigando defessus aggrediemur: sin hoc non placebit agere, licebit nos subducere Tarentum. Idem si cō exiguo comitatu quasi ad nauale praelium mare transierint, certe apud deserta loca pe-

nuria laborabunt, & aut manendo debellabuntur, aut si abire conabuntur, ceterum apparatus derelinquent: & cum inexploratum habeant, an a ciuitatibus recipiant, solidae tamen animo erūt. Eoq; ipse hac ratione adducor eos hinc exclusos, ne soluturos q̄ dem esse a Corcyra, sed aut consultando illic, speculatoresq; mittendo quorū numero sit mus, & quo in loco, in hyemis importunitatē extrahendos, aut perculos inopinata re a progrediendo desituros. Eo quidem magis quod quantū ego audio, peritissimus inter duces eorū inuitus accepit hoc munus, libenter cauturus, si modo quid a nobis pro nostra dignitate edatur. Prodeat de nobis rumor in maius, ut certum habeo euasurus, nam & rumoribus stant hominū sententiae, & magis terrorem incutit, ut inuadere uolenti prior occurras, quam ut te repugnaturū significes, cū se ille pari in discrimine sic fore existimet, id quod nunc Atheniēsisibus usu ueniet, qui in nos tendunt, perinde ac nō repugnaturus. Neq; immerito id sentiunt, quod seiuncti Lacedaemonijs bello nō uexata terrebunt, q̄ quanta erit re uera nostra potentia. Credite itaq; mihi quod optimū est, ut hoc quod dixi audeatis: sin minus ut primo quoq; tpe quae ad bellum pertinent, praeparetis, hoc uobis in animum inducentes, contemnere quidem hostē a quo inuadaris: id uero ita demū declarari si factis ualeas, ipsa uero facta declarare si iam tutissimos apparatus cum metu compares, existimans hoc utilissimum fore, si tanquam periculo impendēte facias, nam hostes cū classe ueniunt, atq; adeo iam aduentant, tantumq; nō adfunt: Haec Hermocrates. At in populo Syracusano magna inter se altercatio erat, alij negantibus ullo modo uenire Atheniēses, nec uera esse quae Hermocrates diceret; alij etiam si uenirent, qd̄ sibi facturi essent Athenienses dicentibus, ut non inuicē plura paterent, alij contemnendo prorsus rē in derisum cōuertentibus, paucis oīno Hermocrati fidem habentibus, futurumq; timentibus. Tunc Athenagoras q̄ primarius in populo erat, & ut illis temporibus uir ad psuadendam plebem appositissimus, procedens huiusmodi habuit orationem: Oīo Athenagorae apud Syracusanos.

Athenagoras.

Quisquis negat Athenienses, si huc ueniant, dementes esse, et nobis obnoxios fore, ad nos profecto aut formidolosus est, aut de republica non bene sentiēs. Quod qui nō tere se non arbitrabantur. Etenim qui priuatim sibi aliquid timēt, n̄ captant ciuitatem perterrefacere, ut publico metu suū occultent. Et huc isti nunc rumores tendunt, haud quā sua spōte cōfecti, sed ab hominibus qui semper talia moliant. Quod si uos recte consulueritis, non ex ijs quae isti nuntiant, coniectando ratiocinari debetis, qd̄ credibile sit, sed ex ijs quae perspicaces uiri, & multarū rerum experti, quales ego Athenienses reor, agerent. Non est credibile hos, relictis Peloponnēsisibus, & bello nondum illic plane finito, ad alterum bellum non inferius illo ultro uenire, quos ego arbitror putare bene secum agi, quod in se nos nō tēdamus, tot ciuitates atq; tam magnas. Quinetiam si ueniant (ut fertur) ad eosdem debellandos, Siciliam uel magis sussepturam quā Peloponnesum, quanto magis ad omnia est instructior: imō adeo nostram ipsam ciuitatem ualidius esse hoc qui nunc dicitur uenire exercitu, atq; etiam bis tāto, quippe cum nullus sequeat equitatus quod scio, neq; hic suppeditaturus sit, nisi paucos: aliquot Egesta sit uel uacuis exercitu nauibus cursum huc tēdere, ceterum apparatus ferentibus, quā tum suppetere oportet, aduersus tantam ciuitatem, quae certe exigua nō est. Adeo quā se rear, quin profligarētur, nedum nūc, cum omnis sit eis Sicilia hostis. Cōtinebuntur em̄ castris ex classe communis, atq; ex tabernaculis necessario que apparatu, non laxetendentes, utpote a nostro equitatu exire prohibiti, prorsus ut ne terra quidem eos potituros credam, adeo nostras q̄ illoꝝ copias cēseo praestāiores. Quod intelligentes quē admodum Athenienses sua ipsoꝝ, ut certum habeo, cōseruant, Sed quidam ex hac ur-

be homines, ea quæ neque sunt neque fiunt, dicitant: quos ego non nunc primum depre-
hendi, sed olim huiusmodi rumoribus, & nonnunquam malignioribus, interdum ut factis
uelle imperitæ multitudini inijcere timorem, ut ipsi ciuitatis potiantur imperio, quod
sæpenumero conantes, nequando consequatur uereor, ne uos segnes, antequam op-
primamur, ab istis non caueamus: & cum intelligamus hoc, non tamen obuiam eis cau-
mus. His enim de causis raro quiescit nostra ciuitas, multis seditionibus agitata, per
multisq; certaminibus, ac pluribus secum ipsa quam cum hostibus, nonnunquam etiam
tyrânide iniquoq; dominatu, à quibus ego, si uos sequi uoletis, ut ne quid unquam cauea-
tis, efficere tētabo, tum id persuadēdo plerisque uestrum, tum eos qui ista machinatur,
plectendo, non modo deprehēdos (arduum enim fuerit deprehēdere) sed etiam ob ea,
quæ etsi non potuerunt, tamē uoluerunt efficere. Aduersus enim inimicum non modo
ex eis quæ agit sumenda defensio, uerumetiam ex ijs quæ cogitat præsumenda est: quo-
niam nisi quis sibi præcauerit prior, detrimentum accipiet. Nam sic mihi præcipue ui-
deor istos oligarchiæ studentes, à maleficio reuocare, si eorum facta partim coarguam,
partim caueam, partim doceam. Enimvero sæpe mecum cōsideraui, quidnam à uobis
uelitis adolescētes, utri ne iam nunc imperia obtinere? at istuc legitimum nō est. Nam
lex iccirco lata est ne uos geratis imperia, quia nō potestis ea gerere, nō ut contumeliā
faceret uobis ad gerenda idoneis. An non esse parū iure cum ceteris? At istuc quo pacto
iustum est eosdē homines nō eisdem honoribus affici? Dicat aliquis popularē statū re
esse neq; cōsultam neq; æquabilem, sed q; locupletes sint, eosdē optimos esse ad p̄clarissimū
me imperandū. Ego uero primū respōdeo, popularis stat⁹ nō ē, intelligi oēm ciuitatē,
paucoꝝ uero, partem ciuitatis. deinde custodes quidē pecuniarū optimos esse locuple-
tes. ad cōsulēdum autē præclarissime eos qui pollent intelligentia. Ceteroꝝ uero postq;
audierit res optime iudicare, & hæc itē siue per partes, siue uniuersum æqualiter distri-
bui in democratia. At paucoꝝ status pericula quidē multis impartit, commodosq; autē
nō modo plus, uerumetiam totū sibi uendicat, erepta ab alijs sua portione. Quæ scilicet
hoc tpe qui sunt potētes, iūdemq; iuuenes, affectāt rem impossibilem in magna ciui-
tate. Sed adhuc omnium dementissimi, nisi discitis qui ad malum properatis, aut impe-
ritissimi estis oīm quos noui Græcoꝝ, aut iniustissimi si hoc audetis scientes. Vex autē
me edocti, aut ipsi respiciētes, qd ad totius ciuitatis bonū pertinet id augeatis, existime-
tisq; hoc æquū & satius eē, q; boni ex uobis sunt, hoc ē multitudinē ciuitatis regē eē par-
ticipē. Qd si secus uolueritis, piculū aditis ne oī parte priuemini. Reijcite itaq; nuntios
istos tanq; p̄cognitos, nec aliqd p̄ficere sinatis. Nā etiā ut ueniāt Atheniēses, hæc ciui-
tas p̄ sua dignitate ppulsabit, suntq; nobis magistratus q; ista prouidebūt. Qd si nihil
horū ueri fuerit, prout ego suspicor, nequaquā uestris rumoribus expauescēt ciuitas sua
sponte seruitutem suscipiet, uos sibi duces eligendo: sed ipsa per sese rimata ueritatem
de uerbis uestris, tanq; idem quod facta pollētibus iudicabit, & præsentem libertatem
nō ex rumoribus amittet, sed ex cautione res agēdas committēdi tueri conabitur: Hæc
Athenagoras. Ibi quidam ex magistratibus consurgēs, alium ad dicēdum procedē-
re permittit neminem, ipse autem quod ad præsens attinebat, ita inquit:

Alter ex magistratibus Syracusanis.

Obtrectationes quidem uel inuicem dici, uel ab audientibus admitti, nequaquam
prudētia est, sed potius ad ea quæ nūtriantur respicere, quo & priuatim & publi-
ce instruamus nos probe ad eos arcendos: qui in nos tendunt, & si forte nihil opus fue-
rit, nihil damni fiet ex publico apparatu armorum, eorum, ac ceterorū, quibus be-
lum gaudet. Nobis autem curæ erit de hostibus explorare mittēdo ad ciuitates, atque
speculando siquid aliud expedire uidebitur. Hæc iam nos curauimus, & quicquid sen-
serimus, id ad uos referemus. Hæc locuto magistratu, Syracusani ē cōcilio abierunt.
Atheniēses interea socij iam apud Corcyram omnes aderant. Et primum recensito
duces exercitū, constituerunt quo ordine cursum conficere deberent, & castra po-
nere, totā que classe trifariam distributa, singulas sortiti sunt partes, ne si pariter nauiga-

rent, neque aqua neque portus, neque res in stationibus necessariæ suppetere, ut que
cum in ceteris rebus essent copiarū ornatior, tum uero faciliores ad regendum sub suo
quæque duce instructæ. Dehinc præmiserunt in Italiam Siciliāque naues treis, quæ
referret quanam ciuitates essent ipsos excepturæ, dato eis præcepto, ut occurrerēt clas-
si, quo scirent ipsi quorsum nauigarent. Post hæc Atheniēses cum tanto apparatu sol-
uentes Corcyra in Siciliam transfretarunt, triremibus numero centum triginta qua-
tuor, ac duabus Rhodijs biremibus: quarum triremium erant Atticæ ceterum, & harum
ueloces sexaginta, ceteræ quæ milites ferrent reliqua classe Chiorum atque sociorum.
In quibus ad summam uehebantur armatorum quinque millia ac centum, quorum
erant ex formula Atheniēses mille quingentiq; cū septingentis famulis ad ministeriū
uorum quingenti. Mantineorum autem ac mercenariorum ducenti quinquaginta. Sa-
gittarij omnino quadringenti octoginta, quorum Cretenses fuere octoginta, & fundi-
tores Rhodiorum septingenti, Megarensium que exulum leuiter armatorum centum
uiginti, cum una hippagine triginta equites portante. His copijs à principio classis in
bellum profecta est, cum triginta onerarijs nauibus, quæ exercitui necessaria ferrent,
commeatum, pistores, tectores cum ministris, omnia ad extructiōem murorum instru-
menta. Cum que centum nauigijs, quæ onerarias necessario comitabantur. Aliæ præ-
terea permultæ naues partim onerariæ, partim non onerariæ ultrò exercitū sequeban-
tur negotiandi gratia, quæ omnes tunc pariter ē Corcyra sinum Ionium trāsmiserunt.
At huius classis alia pars promontorium Iapygiam, alia Tarentum, alia aliò, prout cui-
que commodum fuit, in Italiam appulerunt, à nulla ciuitatum recepti, neque in mer-
cessis à Tarentinis atque Locrensis, donec uentum est Rhegium Italiæ promontoriū.
Ubi contractis iam copijs extra urbem, quoniam intra muros non recipiebantur,
castra communierant ad Dianæ delubrum, ubi forum uenaliū eis præbitum est.
Subductis que nauibus oriū tenuere, & apud Rheginos uerba fecere, ut illi quoniā
am Chalcidenses essent, Leontinis qui & ipsi essent Chalcidenses, auxilium ferrent. Rhe-
gini negare se alterutris affuturos, sed quicquid Italici ceteris communiter placeret, id
esse facturos. Isti tamen ad res Siculas animum intendentes, quoniam modo optime
appellerent, præcursorias ab Egesta naues præstolabantur, scire cupientes de re num-
cularis cum aliunde sæpenumero, tum uero à speculatoribus nuntiabatur plane naues
ad Rhegium stare. Itaque tum amplius incredibili omni studio ad apparatus se ac-
tingebant, circummittere ad Siculos, ad hos præsidia, ad illos legationes, cōtrahere ad
tutela ex omni circā regione nauigia, quæ intra urbem essent recensere, arma at-
que equos siqua in publico essent, cetera cōparare tanquam imminenti bello, tantū
que non præsentī. Atheniēsis autem tres illæ præcursoriæ naues ab Egesta ad
Rhegium præsto fuere, renuntiaueruntque nullam aliam illic esse pecuniam, quam spo-
ndissent: eam uero uideri tantum triginta talēta. Qua ex re duces subito abiecere ani-
mos, quod eos ipsa statim principia frustraretur, quodq; Rhegini unā militare recusa-
rent, quos primos inducere tentassent, & induci posse maxime credibile erat: quippe
qui & Leontinorum cognati forent, & ipsorum semper studiosi fuissent. Et Niciæ qui
dem hæc prout expectauerat ab Egestanis contigerūt, duobus autem reliquis ducibus
præter opinionem: etemū tale fuit Egestanorum commētum, cum primū eos adire le-
gati Atheniēses ad explorandas ipsorum pecunias, adductis illis in fanum Veneris, qd
est in Eryce, sacraria donarij ostendere, phialas, trullas, thuribula, ceteramq; non te-
nem suppellectilem: quæ cum forent argentea, multo maiorem pecuniæ speciem præ-
buerunt, quod parua ciuitatis erat. Quinetiam priuatim exceptis hospitio trierarchis,
collecta ex omni Egesta & ex omnibus circā oppidis, uel Phœnicum, uel Græcorum
corrogata pocula tum aurea, tum argentea in conuiuijs exhibere, tanquam suam qsq;

Classis Athe-
nienſium.

Armatorum
Athenienſium
catalogus.

Rhegium.

Egeſtanorum
commentum.

Erycis Vene-
ris templum.

Nicias sententia
Selinus.

Alcibiadis sententia.

Messenios legi
tur in Græco.

Lamachi sententia.

Naxus.
Teria flumen.
et Naxos.

domesticam suppellectilem, cum singuli coniuratores eodem fere instrumento suppellectilis uterentur: & cum multa ubique uasa conspicerentur, magno afficiebantur stupore Athenienses illi ex tremis, ut reuersi Athenas diuulgarent ingentem se pecunie uim conspexisse. Per quos in errorem inductos, cum & alij tunc induci fuissent, ubi palam factum est, non esse in Egesta pecunias, res in magna inuidia apud milites erat. Duces autem de presenti rerum statu deliberabant. Et Nicias quidem consiliū erat cum omni- bus copiis nauigare in Selinūtem, quo præcipue missi essent, & si Egestani mercedem toti exercitui numerarent, ibi de rebus agendis consultare: Sin minus, ab eisdem postulare, ut sexaginta nauibus, quot ipsi petissent, cibaria præstarent, atque ibi permanendo Selinuntios illis uel ui uel pacatione reconciliare, & ita ad alias ciuitates proficiscendo, ubi uires Atheniensis populi ostentassent, & in amicos atque socios fidem impigre declarassent, domum redire, nisi quid breui tempore aut ex inopinato prodesse Leōtinis possent, aut aliquam aliarum ciuitatum in societatem adducere, ne suas quisque facultates prorepublice consumentes ipso reip. statu periclitarentur. Alcibiades negare cum tanta manu profectos debere, turpiter infecto negotio abscedere, sed potius apud omnes ciuitates præter Selinuntem ac Syracusas denunciare, misso præcone aduentū suum, easque ad defectionem sollicitare. Siculos quoque partim à Syracusanis abducere, partim amicos facere, ut illinc frumentum suppeditaret & copia. Et ante omnia inducere. Mamertinos (eos enim esse præcipue in transitu ac traiectu Siciliae) & illic portum atque stationem classis exercitusque capacissimam, atque in societatem ciuitates euocando, & quarumque partium essent cernendo, tunc aggredi Syracusas ac Selinuntem, saltem ut illi cum Egestanis conueniret, isti Leōtinis habitare permetteret. Lamachus haud dubie affirmare nauigandum esse Syracusas, & ante urbem primo quoque tempore præliandum, cum adhuc imparati essent, ac maxime perterriti: omnem enim exercitū in principio maxime esse ter- rificū: si differret ante in conspectum ueniret, resumpta per consilium audacia, hostem eos cum uiderint, magis contemptui habiturum: Sin autem repente incideret, cum adhuc horribiles expectaretur, maxime superiores futuros, & omni ex parte terrorem iniecturos, tum aspectu (plurimos enim nunc uideri) tum expectatione cladum quam accepturus ille esset, præsertim periculo subita pugnae, eo quidem magis quod credibile esset posse permultos in agris excipi, cum præsumptum habeant, classem neutri- quam esse uenturam: qui si in urbem recepissent, non defuturam exercitui rem pecuniariam; si uictores, ante urbem consedisent. Præterea reliquos Sicilienses sic iam & Syracusanorum minus, & ipsorum magis societatem petitu-ros, id quod incunctanter cum animaduertissent utri superiores existerent. Stationem insuper nauium dicebant siue se reciperent, siue inuaderent, oportere Megara facere quæ deserta essent, neque procul à Syracusanis aut mari aut terra. Hæc locutus Lamachus, sententia tamen Alcibiadis accedebat. Post hæc Alcibiades Messana sua nauis transuectus, apud Mamertinos de societate ineunda uerba fecit. Vbi non persuadet, respondentibus illis in urbem quidem se nequaquam recepturos, forum tamen uenaliū præbituros, traiecit Rhegium, & confestim impletis sexaginta ex omni numero nauibus, sumptis que necessariis duces in Naxum transmiserunt, uno ex eis cum cætera classe ad Rhegium relicto. A nauibus intra urbem recepti Catanam nauigant: sed cum à Catanensibus non reciperentur (caderant enim illic quidam Syracusanorum studiosi) subierunt Teriam flumen, ubi stationem eo die cum habuissent, insequenti Syracusas nauigarunt, in cærum classem digesta, ac præmiserunt decem naues in portum magnum, quæ subeuntes explorarent Syracusanis, Athenienses uenire ad reducendos in suam patriam Leontinos iure societatis & cognationis, ideo Leontini qui Syracusas agerent, intrepide transirent ad amicos ac bene meritos Athenienses. Vbi denuntiarunt situmque urbis ac portuum, & omnem circa regionem contemplati sunt, unde appellentibus sibi opportunitas foret oppug- nandi, rursus reditum est Catanam, Inito consilio Catanenses abnuere exerci-

tum excipere, ingredi tamen duces, & si quid uellent dicere iussere. Apud quos habente orationem Alcibiade, & in illam concionem conuersis oppidanis, milites portulam quamdam male constructam subruerunt, ingressique mercabatur per urbem. Hos ubi ingres- sos uidere, qui cum Syracusanis sentiebant, Catanenses subito terrore percussi, clam pro- fugerunt non adeo multi, cæteri decreuere faciendam cum Atheniensibus societatem, subeuntes reliquum exercitum acciri à Rhegio. Qui postea reuersi Athenienses, iam cum omni manu mouentes inde ubi Catanam appulerunt, castra communiunt. Atque illic eis affertur à Camarina si se conferant eò, ad ipsos defecturam eam ciuitatem, simulque Syra- cusanos classem instruere. Cum omni igitur exercitu ac classe proficiscuntur aduersus Syracusas primum; ubi cum nihil nauis instruere cõperissent, retro se in Camarinam re- ceperunt, appulsique ad littus præconis uoce se uenisse nuntiant, nec tamen recepti sunt, dicentibus illis iusiurandum intercessisse, ut cum una demum applicantes Athenienses reciperent, nisi si plures naues ipsi ab Atheniensibus accerissent. Ita infecto negotio dis- cessum est. Cuius in locum quendam agri Syracusani à nauibus descedisent, prædasque egissent occurrentibus Syracusanis equitibus, & per eos peltatis nonnullis ex leui ar- mata interfectis, Catanam reditum est. Vbi offendunt nauem Salaminiam Athenis missam, tum aduersus Alcibiadem, cui iubebatur ut remearet ad respondendum crimi- nibus, quorum publice insimulabatur, tum aduersus alios quosdam milites, de quibus delatum indicium erat, tanquam sodalibus illius, partim in polluedis impie mysterijs, partim in uiolandis hermis. Etenim Athenienses post abitum classis, quæstionem nihilo minus peregerunt de ijs, quæ circa mysteria circaque hermas acta erant, nec probatis in- dicibus, sed suspicionibus omnia rimantes, habita facinorissimis quibusque fide, longe omnium modestissimos ciues comprehenderunt, & in uincula coniecerunt, conducibilis esse arbitantes, scrutari rem, & inuenire, quam per facinus indicij aliquem inte- græ existimationis delatum elabi, nisi non conuictum. Namque is populus auditu cogni- tum habens tyrannidem Pisistrati, ac filiorum acerbam circa finem extitisse, eamque præ- terea neque à se, neque ab Harmodio destructam, sed à Lacedæmonijs, timebat assidue & omnia in peiorem partem accipiebat, quanquam conatus Aristogitonis & Harmodij propter amatorium confortium sumpsit audaciam. Quam ego rem pluribus cõmemo- rando ostendam, neque alios Græcos, neque Athenienses ipsos de suis tyrannis, aut de re gesta aliquid compertum loqui. Etenim cum Pisistratus senio in tyrannide de- cessisset, non Hipparchus, ut plerique opinantur, sed Hippias qui erat natu maximus, obtinuit principatum. Erat autem Harmodius quidam, flore ætatis conspicuus, quem ab Hipparcho Pisistrati filio appellatus, de stupro non modo non expugnatus, sed etiam querelam ad Aristogitonem detulit. Hic amatorio dolore affectus, extimescensque Hipparchi potentiam, ne ui adolescentem sibi auferret, protinus insidias tendit ad de- struendam pro sua facultate tyrannidem. Interea Hipparchus cum rursus sollicitando Harmodium nihilo magis induceret, statuerat tamen ui nihil agere, sed in loco aliquo occulto. Cum que sic quidem proficeret, accingebat se ad eum contumelia prosequen- dum. Hactenus enim licebat, nec ulteriorem dominatum in suos populares induce- rant isti tyranni, neque inuidiosum reddiderant, qui plurimam uirtutis atque pruden- tia operam dabant. Vicepsimam quoque tantum ex prouentibus exigebant ab Atheni- ensibus, & urbem suam egregie exornarunt, ac bella tolerauerunt, apud delubra etiam in hoc incubebant, ut semper aliquis ex eis erat magistratus: & alij apud Athenien- ses ex ipsis annuum imperium tenuerunt. Et Pisistratus Hippia filius, illius qui tyran- nus fuit, aui referens nomen, dum imperaret aram duodecim deorum in foro dedica- uit, atque Apollinis Pythij. Sed epigramma aræ, quæ in foro posita erat, deleuit postea populus, cum eam aram augustius exadificauit. Nam illud Pythij adhuc extat, quam- uis obscuris litteris, tamen uel nunc quoque apertum in hæc uerba:

Athenienses apud
Camarinam
illusi.

Alcibiades A-
thenas reuoca-
tur.

Harmodius.
Aristogiton.

Pisistratus tyran-
nis.
Hipparchus.

Vicepsima exa-
tio.

Hippias.
Duodecim de-
orum ara.

Pisistrati epi-
gramma.Titulus lapi-
deus de tyrannorum scelere.
Myrrhina.

Panathenaea.

Ceramicus lo.

Leocorium.

Hippias tyrannus.

Epigramma distichon:

In Pythij Phœbi Pisistratus æde locauit

Imperij Hippia des hæc monumenta sui.

Imperasse autem Hippiam, quod esset inter fratres natu maximus, non modo asseuerare possum, quia famam diligentius cæteris indagavi, uerum etiam ex hoc ipso quod licet agnoscat, quod solum hunc ex fratribus legitimis constat filios sustulisse, quemadmodum testatur ara & lapideus titulus de tyrannorum scelere in arce Atheniensi erectus, in quo nullus Theofali aut Hipparchi filius scriptus est, sed quinque Hippia liberi, quos ille suscepit ex Myrrhina Callida Hiperochida filia. Et sane consentaneum est maximum natu inter fratres primum duxisse uxorem, qui etiam in ipso titulari lapide secundum patrem primum scriptus legitur. Nec non illud nonnullam fidem facit, quod patris legatus ire, & eiusdem in tyrannide munera obire consueuerat. Neque uero mihi uidetur unquam Hippia statim imperium retenturus facile fuisse, si Hipparchus in principatu perisset, nec eodem ipse die principatus munia executurus, sed quod diu iam inter populares suos imperiose, & inter auxiliares diligenter se gesserat, ideo nullo prorsus cum periculo imperium retinuisse, neque sicuti frater iunior fecisset, trepidasse, cum in ea re iam pridem exercitatus esset. Verum ex aduerso rei euentu contigit Hipparcho ut nobilitaretur, credereturque a posteris tyrannidem accepisse. Hic igitur cum sollicitando Harmodium pellicere non posset, contumelia huiusmodi persecutus est: Sororem Harmodij puellam nuntiata uenire in populi quadam ad gestandum canistrum, per suos a ministerio submouit, dicentes non permittere id magistratum, quia indigna esset. Quod ægre ferens Harmodius, & ob eum multo ægrius Aristogiton, comparauerunt omnia quæ ad conspirationem pertinebant, opperiebantur tamen festa, quæ dicunt magna Panathenaea, quo tantum die extra suspicionem erat, ciues eos qui pompam misissent, in armis frequentes esse, & debebant ipsi quidem aggredi, opitulari aut sine mora, qui erant inter hastatos. Fuerunt autem non multi coniurati occulte rei gratia: & quia sperabant eos etiam qui consilij non erant, quilibet paucis facinus audientibus, tamen ex repentina re, cum arma haberent, libenter se ipsos pariter in libertatem asserturos. Vbi dies festus aduenit, Hippia exterius in loco qui Ceramicus dicitur, cum habitu stans exornabat, quemadmodum oportebat singula in pompa procedere. Harmodius autem atque Aristogiton, cum sumptis iam pugionibus ad opus prodissent, conspicientes quendam de coniuratis cum Hippia familiariter loquentem (erat autem facilis omnibus in tractu) extimuerunt, arbitrati rem palam factam esse, tantumque non se iam comprehensum iri. Itaque eum a quo fuerant dolore affecti, & per quem omni statu periclitabantur, uoluerunt primum ulcisci, si posset, atque quo erant habitu uadentes introeunt portas, nactique Hipparchum in loco qui uocatur Leocorium, statim adoriuntur inconsulte, ac per iracundiam præcipue alter ob amasium, alter ob dedecus, feriunt occiduntque. Et Aristogiton quidem hastatos a principio deuitauit, uerum concursu multitudinis postea comprehensus non leuiter multatus est. Harmodius autem est uestigio illic occubuit. Quo Hippia per nuntium cognito apud Ceramicum, non in rem præsentem, sed ad pompaticos armatos, priusquam rem sentirent, sine mora contendit: longe enim prius abierat: & composito ad simulationem cladis uultu, iubet eos in locum quendam quem monstrauit sine armis abire, quod illi fecerunt, rati illum aliquid aliud dicere. Iste satellitibus admonitis ut arma subterfugerent, secreuit protinus eos de quibus suspicabat: & si quis cum pugione deprehensus est, nam cum scuto & hasta consueuerant agere pompas. Hinc in modum propter amaritudinem indignationem, principium insidiarum, & incōsulta ob repentinam timoris causam audacia extitit Harmodio atque Aristogitoni. Et post hoc tempus sauior in Athenienses tyrannus est instituta, quod Hippia iam sibi uehementius metuens, complures Atheniensium interemit, & simul ad extrema auxilia respexit, si quid tutelæ aliquando foret, ita tu mutato. Ideoque post hæc Hippocles Acætidæ Lampfaceni tyranni filio Archidice filiam suam collocauit, Athenis Lampfaceno, quod sciret illos multum apud Dareum regem posse, cuius scemina monumentum Lampfaci hoc habet epigramma:

Archedices
epigramma.

Acantides.

Atheniensium
atrox factum.

Thesei templum.

Alcibiades exi-
gitur ad mul-
tam.

Thuria.

Alcibiades
capite conde-
mnatur.

Propugnatoris Graijs qui præfuit Hippia,
Hac in humo proles conditur Archedice:
Quæ patre Germanisq; uiro gnatisq; tyrannis,
In nullum tamen est facta superba nefas.

Hippia cum tres deinceps annos tyrannidem apud Athenienses tenuisset, quarto annoprop Lacedæmonios & Alcmeonidas exules, abrogato sibi imperio, abiit ex placito in Sigeum & Lampfacum ad Acantidem, & illinc ad Darium regem. Vnde postmodum anno uicesimo iam senex in Marathona cum Medis in expeditionem uenit.

Quæ reputans populus Atheniensis, ac memoria repetens quanta de illis cognouerat fama, exulcerato tunc animo erat, ac suspicans eos qui de hermis atque mysterijs infimulabantur, ut omnia quæ egissent, uideretur ei spectare ad coniurationem status paucorum tyrannidis: & tanquam ob hanc rem irascere, multos & eos splendidos uiros iam in carcerem coniecerat, necdum tamen uidebatur esse contentus, indies magis ac magis proficiebat scuitia comprehendendi aliquos. Interea quendam ex ijs qui erant contenti in carcerem, qui nocentissimus esse putabatur, persuasit unus ex ijs, qui una uincti erant, ut rem indicaret siue uera illa, siue non uera esset. In ambas enim partes argumeta sunt, & liquidum esse nemo, aut tunc, aut postea dicere potuit. Persuasit autem quod dicere oportere eum, uel si nihil admisisset, deposito metu, & seipsum & ciuitatem suspicionem liberare, certior enim ipsi salutem fore, ingenue confitenti quam prænegantem in subeundo iudicio: Ita hic & contra se, & contra alios confessus est rem actam de hermis. Quod populus libenter accipiens, ut opinabatur, manifestum, atroci facto usus, ne prius insidiatores suos ad plebem ferret indicem, sine mora missum fecit, ac ceteros quos ille non detulisset. Reliquorum autem qui delati erant peracto iudicio, alios occidit, quos uidelicet comprehendit: alios fuga elapsos morte damnauit, proposita mercede quoque illos occideret, cum interim non constaret, qui supplicio affecti erant, utrum iuxta iuramentum interficeret. De Alcibiade autem inimicis deferentibus ipsam rem qui prius quam proficere tur, ingruerant, grauius accepit. Et ubi de hermis pro composito habuit, tunc ei multo magis ille mystica de quibus infimulabatur, una cum facto coniurationis in populum uisus est admisisse. Etiam exercitus quidam Lacedæmoniorum non sane magnus, per hoc tempus, quo circa hæc Athenis turbatio extitit, ad isthmum usque progressus est, ad nescio quid cum Boeotijs transigendum, quæ istius opera non Boeotiorum causa creditur est, ex composito uenisse: & nisi præoccupassent ipsi comprehendere illos indicio delatos fore, ut ciuitas proderetur. Vnde unam quandam noctem apud Thesei templum, quod in urbe est, sub armis pernoctarunt. Quinetiam apud Argos Alcibiadis hospites sub idem tempus in suspensionem uenerunt, ne in plebem grassarentur: & ob id Argiuis suorum tunc potestatem fecere Athenienses, quos pro hospitibus acceptos in insulis deposuerant: denique circunstabant undique Alcibiadem suspensiones. Itaque qui adductum eum ad iudicium uolebant, ut morte mulctaret, mittunt ad ipsum in Siciliam, & ad alios, ut ad causam mentio habita erat, nauem Salaminiam iussis nuntijs præcipere homini, suorum in Sicilia militum atque hostium, ne quid turbaretur, tum uel magis Mantineorum atque Argiuorum, quos ab Alcibiade inductos ad societatem expeditionis uolebant permanere. Hic igitur habens suam nauem: itemque qui una infimulabantur, profecti sunt ex Sicilia cum nauis Salaminia tanquam Athenas ituri. Iidem cum in Thurijs fuere, non amplius sunt secuti, neque posthac conspecti. Siquidem de nauis abierunt metu calumniæ, nolentes se illuc conferre. Quos tamen qui missi erant cum nauis Salaminia uestigantes, ubi nusquam inuestigant, cursum redeunt perregerunt. Nec perinde post ex Thuria Alcibiades nauis transmisit in Peloponnesum iam exul. Quem Athenienses & eos qui cum illo erant, deserto iudicio capite condennarunt. Post hæc reliqui duces Athenienses in Sicilia bifariam diuiso exercitu ac sortito imperantes, cum omnibus eo

Imera.

Hyccara uic9

Hybla.

Syracusanorū
in Athenien-
ses probra.Olympici loci
capiendi com-
mentum.

Symathus.

piis in Selinuntē nauigant atq; Egestam, ad cognoscendum quidem daturū ne forent pecuniam Egestani an non, sed ad explorandas quoq; res Selinuntiorum, discendamq; controuersiam quā inter illos esset & Segestanos, profecti, ac Siciliam à sinistra habentes qua parte uergit ad sinum Tyrrhenum, Imeram tenuerunt, quæ una est Græca urbs ex omni illa Siciliæ ora, ubi non recepti redierunt. Et cū præteruehatur cepere Hyccara uicum Sicanicum quidem, sed hostilem Egestanis (erat autem maritimus) quem ubi diripere Egestanis tradidere, quorum equitatus iam aderat: ipsi rursus cum portu per Siculos peragrandō peruenere usque Catanam, nauibus quæ prædam portabant circumeuntibus. Nicias ex Hyccaris protinus Egestam delatus, ibiq; cum alia per cuniam, tum uero triginta talentis acceptis ad exercitum rediit. Præda quoq; diuendita est, confecta; ex ea centum uiginti talenta. Illuc circunuecti Siculorum qui socij erant oram, iubebant eos suas copias mittere: Cumq; dimidia exercitus parte ad Hyblam uenerunt in agro Gelatino, quæ erat hostilis, quam tamen non expugnauerunt: Aestusq; excessit. Insequenti statim hyeme Athenienses ad inuadendas Syracusas se apparabant, uicissim quæ Syracusani & ipsi, tanquam in illos ituri. Qui quoniam ad primū terrorem atque expectationem non protinus inuaserant Athenienses, quotidie magis ac magis animos sumebant: & quia dum oram illam præterueherentur, longe ab ipsis ire conspecti erant: & profecti Hyblam expugnare nequuerant, eo uehementius contemnebant, postulabant quæ à ducibus prout solet præferocia uulgus facere, ut se Catanam ducerent, quando hostis in ipsos non iret. Quinetiam equites Syracusani ad speculandum assidue ad castra usque Atheniensium prouecti, cum alia probra ingerebant, tum uero illud, Nunquid potius ad habitandum secum in aliena uenissent, quam ad Leontinos in propria sede collocandos. Quæ cognoscentes Atheniensium duces, uolebant cum illis uniuersos quam longissime ab urbe abducere, ut ipsi interea sub noctem classe præteruecti locum castris idoneum per otium caperent, gnari non perinde se ueluturos, si aut è classe aduersus præparatos descenderent, aut itinere terrestri euntes cognoscerentur. Sux enim leui armaturæ ac multitudinē, cum nihil dum equitum adesse ab equitatu Syracusanorum, qui permultus esset, magnopere noceri. at illo modo occupaturos locum unde ab equitatu nihil admodū laderentur. Et locum quidem quæ caperent ab exulibus Syracusanis, qui ipsos sequebantur, edocti sunt, quem & cepere ante Olympia. Ipsi autem ut hoc quod uolebant efficere, hoc commentum machinati sunt: Mittit quendam probatæ sibi fidei eundem quæ ut putabatur, ducibus Syracusanis ad quos mittebatur, non minus familiarē, qui diceret se uenire à quibusdam Cataniensibus (erat autem ipse Catanensis) quorum nomina illi nosset, & eos adhuc superesse suæ factionis studiosos: Is inquit Athenienses intra urbem depositis agitare armis. Si uelint illi certa die prima aurora cuncto cum populo uenire aduersus Atheniensem exercitum, se hunc exclusuros ab urbe, classemq; incensuros: Syracusanos autem facientes adortos exercitum deleturos. Permultos fore Catanensium ad rem agendam adiutores, ac iam paratos esse, à quibus ipse ueniret. Huic Syracusanorū duces qui erant alioqui audaciores, & habebant sua sponte animum eundi cum apparatu aduersus Catanam, multo inconsideratius fidem habuerunt, nec cunctati constituta die qua ad Catanam adessent hominem remiserunt, populoq; omni edixerūt, iam enim Selinuntij & alij nonnulli ex socijs aderant, ut se nullo delectu ad exeundum expedirent. Vbi omnia quæ ad apparatus pertinent in expedito fuere, & dies qua cōstituerant agere aduentabat, profecti Catanam uersus castra posuere ad Symathū flumen in agro Leontino. Quos ubi aduenientes sensere Athenienses, sumptis omnibus copijs & Siculorum, & si quis alius illuc accesserat, eis quæ in naues ac nauigia imposita de nocte tendunt Syracusas, & sub ortum auroræ egrediuntur in magnum portum ante Olympium, tanquam illic castrametaturi. Syracusani interim equites primi Catani perlati, cognito omnem classem uela fecisse, regressi nuntiant peditatui. Quæ de re cuncti iam reuersi sunt ad ferendas urbi suppetias: & quia longū ipsis iter faciendum erat.

Athenienses interea per otium collocauerant opportuno in loco, unde pro suo arbitrio solum inire possent, nec ab equitatu Syracusanorū admodū infestari, uel ante opus, uel in opere faciendo, quod murales munitiones atq; ædificia prohibeant: super hæc arbores & stagnum & loca abrupta. Ipsi quoq; casis circa arboribus, & ad mare compositis, cancellatimq; confixis, naues prætexuerunt. Quinetiam quæ pars castrorum depressior erat, quæq; aditu facillima hostibus, eam electis saxis ac lignis arduam festinatione reddidere. Præterea pontem per quem remeatur à nauibus soluerunt: quod opus dum fieret, nemo ex urbe progressus interpellauit. Primi Syracusanorum equites ad opem ferendam procurerunt, mox inde uniuersus peditatus conuenit. Et prius tur obuiam, regressi, ac uia Helorina transmissa, castra posuerunt. Insequenti die Athenienses ac socij se instruxerūt tanquam ad prælium, atq; ita steterunt: Dextrum cornu Argiui tenebant & Mantinei, alterum cæteri socij, Athenienses medium. Et dimidium quidem copiarum in fronte octonis ordinibus instructum erat, dimidium uero quod ad tentoria erat, & ipsum octonis quadrato agmine ordinibus: cui præceptū est, quam cunq; maxime partem exercitus cereret laboratē, ad eam se conferret. Intra hos ita instructos, posuere lixas calonesq;. Syracusani autem eos qui iustis armis præditi erāt, instruxere denotatos, omem uidelicet populum, & quicunq; aderant sociorū. Nam in primis auxilio uenerant Selinuntij, mox Geloi equites ad ducentos, & Camarinai ad uiginti, sagittarij; circiter quinquaginta: quos equites nō minus mille ac ducetos in dextro collocare cornu, hos iuxta iaculatores. Ibi cū Athenienses essent priores in ituri prælium, Nicias singulas gentes, ut quancq; adibat, talibus uerbis adhortabatur:

Nicias uerba ad milites.

MVLta apud uos uiri me uti exhortatione quid opus est, ut certetis qui ad hoc esse ad præbendam audaciam, quam uerba alicuius probe dicta, si imbecillus sit apparatus. Nam ubi sumus Argiui & Mantinei & Athenienses, & primores insulanorū, quoniam pacto oporteat nos inter tantos ac tales socios nō habere ingentē uictoriæ spem? Præsertim aduersus homines non delectos, quales nos sumus, sed sine delectu ueniens res ad resistendum, & eos quidem Sicilienses, qui & nos cōtemnunt, nec tamen expectem, nos procul à nostra in haud beneuolā terra abesse, quam nequaquam uos nisi perhortantur, uos admonere. Illi enim quod pro patria sibi res est, ego quod non licebit postea nisi uincimus patria frui, aut certe nō facile hinc in patriā reuerri. Permulti namque equites nobis ingruent. Vos igitur uestræ ipsorum dignitatis memores, inuadite strenue hostem, existimantes præsentem difficultatem atq; necessitatem quam aduersa res esse terribiliorem. Hæc locutus Nicias, cōtinuo copias egit in Syracusanos, nō expectantes quidem illos eo tempore tanquam iam sibi foret dimicandū, quorū etiam nonnulli in urbem, utpote uicinam abierant. Qui tamen festinabū di suos adiuuarent curretes, tardius illi quidem peruenere, sed ut quisq; perueniebat, ibi miscens se pluris: nec animi præstantia Atheniensibus inferiores erant, quatenus intelligentia supnabantur in se uenturos Athenienses priores, quodq; propere tutari se cogebant, sumptis raptim armis, occurrerunt. Et primum ex utrisq;, qui uel de manu uel fundis lapides iaciunt, & sagittarij leue certamen commiserunt, fugiendo fugandoq; inuicem, ut de leui armatura factum esse credibile est. Deinde & aruspices bene litatum esse palam fecerunt, & classico canente, armati coierunt, processeruntq;. Et Syracusani quidem prælium inibant pro patria, proq; sua quisq; & in præsens salute, & in posterum libertate. Ex hostibus autem Athenienses quidem pro aliena terra, sed ut suam obtinerent,

Helorina uia.

Atheniensium
& Syracusanorum
conflictus.

ne ue illam uicti perderent. Argiui uero & qui ex focijs liberi erant, ut una cum Atheniensibus pararent illis ea, quorum gratia uenerant, utque suam quisque patriam uictorem reuicerent. Socij autem qui alterius imperio parebant, alacri animo erant, praecipue praesentem salutem, quam nisi uincerent desperabant. Secundo loco si non aliud, certe ut indulgentiores haberent illos quibus parebant, quod eorum adiutores in subigenda Sicilia fuissent. Vbi pugna ad manus uenit, per diu inuicem utrique abstiterunt, cum interim contigit ut fulgura & tonitrua aliquot simul & pluuia ingens existeret. Quare Syracusani quidem, qui tunc primum pugnabant, minime experti bellorum, terrore correpti sunt, Athenienses autem, qui expertiores erant, putarunt ea quae fiebant propter anni tempus fieri: & eos qui huic rei non cederent, multo maiorem terrorem Syracusani iniecturos. Primi tamen omnium Argiui impressione facta, & laeum Syracusanorum cornu, & post Argiuos in oppositam sibi partem Athenienses reliquas Syracusanorum copias perrumpunt, atque in fugam uertunt. Verum non longo spatio persecuti sunt Athenienses, equitatu hostili qui permixtus atque inuictus erat, inhibiti. Is enim in armatos hostes si quos longius insequentes cerneret inuectus, compefcebatur. Illi tamen conferti, quoad tuto potuere persecuti, retro se receperunt, trophaeumque statuerunt. Syracusani in uiam Helorinam congregati, & ut poterant praesentium statu depositi, praesidium tamen ad Olympicum, quod adhuc ipsorum erat, miserunt, ueriti ne Athenienses qui illic erant, pecunias amouerent. Caeteri redire in urbem, Athenienses templum illi quidem non adire, sed receptis suorum cadaueribus ac pyrae impositis, ibidem pernoctarunt. Postero die Syracusanis uictoriam concessit, tibus mortuos reddidere, numero tam ciuium quam sociorum ducentos sexaginta. Sociorum autem tum sociorum tum Atheniensium, quinquaginta omnino amiserunt: tum ossibus & hostium spolijs lectis, Catanam nauigauere. Erat enim hyems, neque illud amplius uidebatur geri posse, priusquam equites & suos ex Athenis accerserent, & sociales illinc contraherent, ne prorsus equestri certamine superarentur, utque res cuniarum ex eisdem locis conficeretur, & ab Athenis afferretur. Quinetiam aliquas defectionem ciuitates sollicitarent, quas post pugnam sperabant ad se pronius deferretur: cum caetera, tum uero rem frumentariam, & quae opus erant praepararent, sub uernum tempus Syracusas tetraturi. Et hoc quidem consilio ad hybernandum Naxum & Catanam discessere. Syracusani autem sepultis suis mortuis, concionem egerunt. Ibi procedens Hermocrates Hermonis filius, cum in caeteris rebus prudenter agendis nulli secundus, tum in bellicis experta strenuitatis conspicua, fortissimamente, exhortabatur eos, nec sinebat fortunae succumbere. Non enim ipsorum consilium fuisse superatum, sed quod ordine caruissent, hoc eis nocuisse: non tamen perinde infelices fuisse, ut crederetur, praesertim rudes cum eruditissimis Graecorum, & propensum operarijs bellorum dimicantes. Vehementer etiam officere ducum multitudinem, & imperantium turbam (praerant enim eis quingenti duces) & inordinatam rem esse per uices plurium principatum. Quod si pauci forent imperatores, & non periti, atque per eam hyemem armatorum uim compararet, subministrantes quibus deessent arma, esset quae maxima uis armatorum, & hos ad caeteras belli meditationes adigerent, attamen bat quantum credibile esset eos aduersarijs superiores fore, dum ad praestantiam animi rum quae illis adesset, ordo rerum agendarum accederet. Nam haec ambo inuicem adiuuare: & ordinem quidem periculorum meditatione, praestantiam uero animi fortitudine sui per peritiam assidue proficere. Quin ipsos imperatores ut paucos, ita summam potestate praeditos deligi oportere, quibus insurandum praestetur, permittendum illis, ut quatenus libuerit, eatenus imperio suo fungantur. Sic enim quae celari oportere, magis celatum iri, & caetera pro commoditate praeparari nullo tergiversante. Hermocrates cum audissent Syracusani, in eius sententiam omnia decreuerunt, ipsi summi imperatorem delegerunt, & Heraclidem Lyfimachi, & Sicanum Execesti filium. Hos tamen atque legatos Corinthum Lacedaemonemque miserunt, ad societatem contrahendam.

Hermocrates.

Admonitio

Hermocratis.

Quindecim,

πεντηκοντα

αριθμοι.

Syracusani duces.

Heraclides.

Sicanus.

Lacedaemonios persuadendos, ut pro se bellum Athenienses administraret fortius ex professo, aut abducendo ex Sicilia Athenienses, aut aliquod praesidium ad illam Siciliensem manum quae imbecillior esset, mittendo. At classis Atheniensis quae ad Catanam erat, continuo Messanam se contulit, tanquam receptura eam urbem per prodigionem. Sed quae tractabantur, non successere. Siquidem Alcibiades abrogato sibi magistratu cum reuocaretur, gnarus se exule fore, detulit indicium rei cuius agenda commissa erat, amicis Syracusanorum qui Messanae agebant. Illi delatos prodigionis cum ante omnia interemissent, & mox orta seditione in armis essent, obtinere id quod uolebant, ne reciperentur Athenienses. Isti statim illic tredecim circiter dies habitis, ubi anni tempore uexari coeperunt, & necessaria deesse, nec aliquid succedebat, redire in Naxum: & Thaces illic circumdato castris uallo, hybernauerunt, missa Athenas triremes pecuniarum & equitatus gratia, ut ea primo statim uere adessent. Per eam hyemem Syracusani murum ante urbem quacunque parte spectat epipolas, incluso intra fano, excitauerunt, ne si forte male pugnasent, qua parte fragilior erat urbs, circumuallari possent. Apud Megara quoque, itemque apud Olympicum aliud praesidium posuerunt: quinetiam quacunque ex parte descendi a mari in terram poterat, cancellato uallo praecloserunt. Et cum scirent apud Naxum Athenienses hybernare cum omni uulgo, ad uersus Catanam in expeditionem ierunt: agroque eorum uastato, & castris Atheniensium marinam missis legatos pro iure societatis inire sub Lachete, si quo pacto ad se illos inducerent, & ipsi e diuerso misere legationem. Erant namque ipsis suspecti Camarinenses, quod segnius ea quae miserant ad superiorem pugnam, misissent, ne deinceps operis persuasum, ne ue Athenienses quos cernebant e praelio superiores decessissent, ab illis cum alijs, Atheniensium autem Euphemo cum caeteris, Hermocrates aduocato concilio Camarinensium, quoque Athenienses palam insimularet, hanc habuit orationem:

Oratio Hermocratis apud Camarinenses.

NON ideo ad uos legati missi sumus, uiri Camarinenses, quod timeamus ne praesenti Atheniensium exercitu terreamini, sed potius ne priusquam a nobis quippiam aduertitis, illorum quae facturi sunt uerbis inducamini. Veniunt in Siciliam sub obtentu quidem quem audistis, animo autem (quoniam omnes nos potius a sede nostra abducendos. Neque enim consentaneum est, illos eas quae illic ciuitates sunt, ex urbibus ablegare: quae autem hic sunt, in urbibus collocare: & Leontinorum curam gerere quasi cognatorum, quia Chalcidenses sunt: ipsos autem Chalcidenses, a quibus isti oriundi sunt, in seruitute continere. Itaque quo praetextu illa obuiiscendum Medum duces constituti Ionijs, caeterisque qui ex ipsorum colonijs socij erant, eos in potestate suam redegerunt: partim quasi desertores fuissent, partim quod inter se belligerarent, partim ob aliam, ut in quosque opportunam habebant, causam obiectantes. Neque uero aut Athenienses pro Graecorum, aut Graeci pro sua ipsorum libertate Medo restiterunt: sed ipsi ut sibi, non Medo seruiretur: illi ut dominum commutarent, non pro eo qui minus eum qui magis, sed pro eo qui peius eum qui melius sentiret. Verum etiam facile reprehensibilis est Atheniensium ciuitas, non tamen ad eam reprehendam nunc uenimus, apud homines plane scientes quanta illius existat iniuria, sed uel multo magis ad reprehendendos uos, qui cum habeatis exempla Graecae nec quae nunc ad uos afferuntur sophismata propulsatis, Leontinorum cognatorum reprobationem, Egestanorum sociorum opitulationem. Qui nequaquam acquiescentes libidinum aut Medum aut quemlibet alium commutantes, seruiunt, sed Diores libe-

Siculorum ori
go.

ros, ē libera Peloponneso Siciliam habitantes, habiturosque donec omnes oppidatum capiamur: cū sciamus hac una uia capi nos posse, & ad hanc uiam se conuertisse, ut alios suis rebus dissociet a nobis, alios sub specie societatis suae ad inuicem bellandum impellant, alios pro cuiusque conditione iucundum aliquid dicendo, quoad possunt, detrimento afficiant. Et arbitratur aliquis nostrum, remotiore uicino iam subuerso, non deuenturam in se quoque calamitatem, sed in eo substitutam potius, qui prior passus est. Quod si quis statuit non se hostem esse Atheniensium, sed Syracusanum, & dūrum sibi pro mea patria periclitari, is cogitet non magis pro mea se, sed pariter ac peraeque pro sua ipsius pugnare, dum pugnat in mea. Et quidem tanto citius, quod me non prius euerso, sed sibi socio, non destitutus suscepit bellum. Cogitet item Athenensem non ulcisci uelle inimicitiam Syracusanorum, sed hoc colore suam non minus uobiscum amicitiam confirmare. Verum si quis aut inuidet nobis, aut nos metuit (inuidia enim ac timori imbecilliorum obnoxij sunt potentiores) & ob id uult Syraculas quo simus modestiores damno affici, superesse tamen quo ipse tutius degat, hic non humanae potestatis animo sperat. Neque enim possunt homines in suo arbitrio peraeque habere uotum pariter & fortunam. Nam si aliter atque expectauit eueniat, tunc calamitatis suae tædio forsitan uelit rursus ut prius bonis meis posse inuidere, quod iam impossibile est desertori, & qui recusauit eadem suscipere pericula, suscipere inquam non uerbo, sed re. Qui enim nos tuetur, nomine quidem statum nostrum, opere autem suam ipsius salutem tuetur: & sane decebat uos praecipue qui finitimi estis Camarinenses, quique secundum nos periclitamini, ista prospicere, neque segnes sicut hactenus praebere uos socios, sed uestra potius sponte uenientes ad nos, exhibere hortatores, ne animo succumberemus: nunc eadē nobis allegando, quae allegassetis ope nostra indigentes, si contra uos prius Athenienses uenissent. Sed neque uos nunc, neque alij ulli ad hoc agendum acceperunt. Veruntamen metu ius & erga nos, & erga hostes nostros seruastis, causati uobis esse cum Atheniensibus societate, quam profecto uos non contra eos contraxistis, sed contra hostes, si qui uos inuaderent: utque Atheniensibus essetis auxilio, quoties eis fieret ab alijs iniuria, non cum ipsi quemadmodum nunc uicinis uestris iniuriam facerent: quia ne Rhegini quidem, et si Chalcidenses sunt, uolunt resistere Leontinos, qui sunt Chalcidenses. Et certe indignum est, si illi hoc opus pulcherrimum iustique nulla ratione suspectum habentes, modeste se gerunt, uos rationabili causa uictis ijs qui natura sunt hostes, prodesse: eos autem, qui uos naturae cognatione coniungunt, perdere hostibus iuncti. Sed iniurium est, ut adiuuetis potius quam extimescatis istorum apparatus, qui non foret pertimescendus, si inter nos omnes conuenientia sed si ē contrario non conueniet, id quod isti efficere laborant, qui non aduersus nos sed uenerunt (neque enim ea quae optabant, et si praelio uictores extiterent, peregerunt) uosrum protinus abierunt. Ut credibile sit, eos propter paucitatem suam sibi diffidere: & ob id tantopere uelle cum alijs inire societatem, praesertim ueteros huc ē Peloponneso auxilijs, qui homines sunt istis in re bellica longe praestantiores. Neque illud circumspectum uobis esse uideatur, quod nobis quidem aequum, uobis autem tutum sit, ne alterutris auxilio esse, tanquam utrorumque socijs. Non enim ut iure istud, ita facto par sit. Nam si propterea quod uos abestis a partibus, ijs quibus bellum, succumbent, & alij praetores existent, quid aliud nisi horum salutem non defenditis, illos ne mali fiant non prohibetis? Atqui satius fuerit, iniuriam patientibus, & ijs quidem cognatis, adesse quam committere Sicilia commodum tuendo, & Athenienses (ut aiunt) amicos non sinere peccare. Atque (ut semel omnia complectamur) nos Syracusani tum dicimus nullius negotio se plane docere, aut uos aut alios ea quae nihilominus ipsi cognoscitis, tum uero praemur pariter & obtestamur, nisi uerbis nostris acqescitis, insidias nobis ab Ionibus perpetuis hostibus, & a uobis prodi Doribus Doreis. Qui si ab Atheniensibus superemur, propter uestra quidem consilia superabimur: sed uictoriae laus penes illos erit, nullum aliud praemium accepturos, quam eum ipsum qui uictoriam subministrabit.

Rhegini.

At si uictoria penes nos fuerit, poenam luetis, quod autores extiteritis periculorum nostrorum. Quare considerate, atque iam nunc eligite aut praesentem sine periculo seruitutem, aut hoc, ut si uiceritis nobiscum, ne turpiter istos dominos suscipiatis, & inimicitiam nostram non breuem deuitetis. Haec Hermocrate locuto, Euphemus Atheniensium legatus ita excepit:

Oratio Euphemi Atheniensium legati apud Camarinenses.

Veneramus quidem ad renouandam pristinam inter nos & uos Camarinenses societatem. Sed quoniam Syracusanus nos incescit, necessarium est etiam de imperio nostro uerba facere, qua ratione illud merito obtineamus. Atque huius rei uel maxime iste testimonium perhibet, qui dixit Iones semper Doribus extitisse hostes. sed ita res se habet. Nos enim cum simus Iones, Peloponnesenses autem Doreis, idemque & plures nobis & accola, dedimus operam ut illis quae minimū obediemus: & post Medicū belantes nihil magis conuenire ut illi nobis, quam ut nos illis imperaremus, nisi quod diu plus ipsi quam nos ualuerunt. Idem nos omnium Graecorum, qui prius regi paruerant, principes constituti, nostra incolimus, existimantes sic minime oportere nos Peloponnesibus obnoxios esse, habentes uim qua uim propulsemus. Atque ut ingenue loquamur, non iniuria in nostram redigimus potestatem Iones atque insulanos: quos etsi cognatos nostros, tamen seruire nobis aiunt Syracusani. Quippe uenerant cum Medo aduersus nos metropolim suam, non ausi amittere res domesticas, sicut nos qui urbem decere. Propter quae digni sumus qui imperemus, & quod plus nauium quam caetera, plusque animorum sine ulla tergiversatione praestitimus pro Graecia, quodque ab istis hoc idem enixe praestantibus Medo, laesi fuimus. Et super haec, cum uires aduersus Peloponneses optemus, neque alterius auspicia sequi, iure optimo speramus, ut qui uel soli proficiamus Barbarum, uel pro libertate cum aliorum, tum praecipue istorum, ac nostra ipso & nunc tutela adiuius. Itaque decet & sine inuidia, & nobis & cuique salutem praebere, quid sit unde & nos isti criminantur, & uos praecipue uobis timendum suspicatum orationis suauitate mulcere eos a quibus suspicantur, in exequendo autem postea id agere, quae sibi conducant. Etenim nos illic imperium tenere ob metum memorauimus, & eadem de causa uenisse huc, ut cum amicis res hic tuto constituamus, non ut in seruitutem redigamus, imo potius ne hoc patiantur, ut prohibeamus. Neque opinemini, dum non estis ad resistendum Syracusani impares, minus noceri nobis posse a Peloponnesibus, ad quos minus copiarum Syracusani submitterent. Et ipsi ob hoc praecipue nos comprobastis, quod aequum foret restitui Leontinos, nec subditos esse, quales sunt eorum consanguinei apud Euboeam, sed quae potentissimos, ut istis uice nostra hostem suis infestis essent ex sua terra. Nam bello domestico per nos ipsi sufficimus ad surde nos uelle eos qui hic sunt asserere in libertatem, utiles nobis erunt, immunes militum tantum pecuniam pendentes. Viles item, qui apud Siciliam sunt Leontini, ac caeteri amici qui plurimi potuerunt a nobis asseri in libertatem. Et sane uiro tyrannide, & ciuitati principatum obtinenti, nihil non honestum quod utile est: nihil proprium, quod non idem fidum sit. Atque omnibus in rebus, uel amicis, uel aduersariis fieri oportet ex temporis commoditate: & nobis commodum est hoc loco, non ut amicis nocemus, sed ut per amicorum potentiam inualidi reddantur inimici. Quod non debet apud uos carere fide. Nam socijs illic nostris ita imperamus, prout quisque nobis est utilis: Chij & Methymnaei ut classem praebant, caetera ut liberi sint, multis ut maiorem pecuniam soluant, alijs ut liberi omnino socij sint, tametsi insulani ut praedae opportu-

ni, quia in Peloponneso adiacent in locis ad occasionem expositis. Ex quo credibile est, quod facimus hic quoque ad utilitatem spectare. Atque hoc quod dicimus, pertinere ad inferendum terrorem Syracusanis, qui uobis dominari affectant, imò toti Siciliae: idque obtinere aut ui, aut uestra solitudine, si nos re infecta redierimus, à quibus illi uos tamquam suspectis abducere uolunt. Quod euenire necesse est, si uos ad eos transieritis. Nam neque nobis facultas erit amplius parandi tantum copiarum, neque isti inualidi contra uos erunt nobis absentibus. Hoc si cui non uideatur, res ipsa arguit. Si quidem cum primum nos adistis, hortatiq; estis, nullum alium metum allegastis, nisi fore ut si neglexissemus uos, in Syracusanorum uenire potestate, ipsi periculum adiremus. Quomodo uero nus decet nunc qua ratione postulastis ut induceremur, eadem uos induci nolle: & hoc quod aduersus istorum uim ualidiore cum classe adsumus, in suspicionem uocare, et potius de istis diffidere debeatis. Nos nisi uobiscum, ne manere quidem hic possumus, si mali effecti res nobis subiceremus, inualidi ad eas retinendas tum longitudine navigationis, tum difficultate custodiendi urbes, & magnas alioqui, & mediterraneis copias subnixas. At isti non exercitu, sed quod maius nostro exercitu est, suo populo, cum sint finitimi uestri, insidiantur uobis assidue, quamcumque sibi oblatam occasionem non omittunt. Id quod iam declararunt, cum erga alios, tum uero erga Leontinos: & nunc declarant, cum audent contra nos à quibus hæc facere prohibentur, & Siciliam hucusque subigere, uos hortari uelut amicos. At nos è contrario ad multo ueriores saluti exhortamur, orantes ne mutuam ex utroque nostrum utilitatem prodatis, sed existimatis semper istis in uos etiam citra sociorum auxilia, propter populi multitudinem et uiam expeditam, uobis uero non sæpe futuram facultatem cum tot auxiliariis copiis eos arcendi: quas si aut ob suspicionem infecto negotio, aut accepta calamitate finitibus abscedere, optabitis profecto aliquando etiam cernere maiores, dum non erit amplius huc ueniendi copia. Sed ne criminationibus istorum aut uos Camarinæ, aut aliorum memoriam uestram redactis, oramus ut acquiescatis. Non enim negamus, nos quidem aliquot circa populis imperitare, ne nobis alius imperitet, sed tamen adesse ad Siciliam feruio eximendos, ne quid ab eis lædamur: & quo plura custodienda habemus, et ad plura facienda cogi: & socios tum antea tum uero nunc uenisse ipsos, quibus ex uobis inferebatur iniuria, non sponte nostra, sed uocatu uestro. Quos nequaquam uos tanquam facti iudices aut censores rerum à nobis gestarum, quod iam difficile factum est, reuocatis. Sed quatenus studium nostrum uobis actionesque cōducunt, eatenus in uos uestrum assumatis, existimetisque non omnibus peræque ista officere, sed etiam prodesse multo pluribus Græcorum non modo non officere, sed etiam prodesse. In omni loco etiam ubi non imperamus, coguntur homines propter arma nostra & ad succurrendum & ad ulciscendum parati: & qui insidias tendunt, ab inferenda iniuria temperare, ut quibus iniuriam fieri putant, nullo negotio incolumes fieri. Quare eodem quo ceteri modo facientes, iuncti nobiscum reddite uices Syracusanis: & ne semper ab eis cauere aliquando uos ipsis insidias tendite. Hæc Euphemus. At Camarinæ: ita se habebat affectus: Atheniensibus quidem bene uolebant, nisi quatenus eos affectare imperitia ciliæ suspicabantur: à Syracusanis autem quibus contermini sunt, assidue diffidebant. Men propter hanc ipsam uiciniam ne sine se illi uinceret, miserat ad eos tunc primum aliquot equites: ac deinceps putauerunt eisdem potius inserviendum, sed opera que praeferent modestissima. Verum impræsentiarum ne minores facere uiderentur Atheniensibus qui in pugna uictores extiterant, æquale utrisque responsum ediderunt, cum inter se consultassent, hunc in modum: Quoniam bellum inter eos gereretur, qui ipsis socii essent, uideri sibi è iureiurando esse, neutris contra alteros in præsentem auxilia ferenda. Quorum dicto responso, utrique legati abierunt. Et Syracusani quidem ad bellum sese omni opere cingebant: Athenienses autem apud Naxum statua habentes, quod ad Siculos pertinebat, ut eorumque plurimi ad se transirent operam dabant, Quorum Siculorumque copules, pro-

Camarinæ eorum
responsum.

eique qui plana incolentes Syracusanis parebant, defecerunt: quæ uero mediterranea tenebant, & quorum urbes erant liberae, ac fuerant libera semper antea domicilia, protinus præter paucos Atheniensibus se applicuerunt, commeatumque ad exercitum comportarunt, nonnulli & pecuniam. Qui deficere à Syracusanis recusabant, eos admodum Athenienses copias partim ad deditionem compulerunt, partim ne missa à Syracusanis auxilia possent adire, prohibuerunt. Idem per hyemem mouentes è Naxo, Cataghybernauerunt. Vbi castra sua à Syracusanis incensa rursus excitauerunt, atque ibidem cere possent, triremem miserunt, & ad maritimas ciuitates Tyrreni maris, quartum nonnulla: ultro se belli socias fore sponderunt. Circumiserunt item ad Siculos atque Egestam, iubentes ut equites sibi quam possent plurimi mitterentur. Ceteraque quæ ad murum circumducendum, lateres, ferrum, & quaecumque in rem erant præparauerunt, tanquam inuestitum uere bellum inituri. At legati Syracusanorum, qui Corinthum ac Lacedæmonia missi fuerant, in præteruehendo Italicas ciuitates persuadere conati sunt, non esse illis contemnenda quæ ab Atheniensibus fierent, tanquam in eis pariter insidiam uenirent. Quibus extemplo Corinthii primi omnium decreuerunt omni studio subueniendum: cumque eis legatos ad Lacedæmonios miserunt, ut illos quoque inducerent, & ad bellum apertius gerendum cum Atheniensibus, & ad aliquid auxiliorum in Siciliam mittendum. Hi legati Lacedæmonem uenerunt: eodemque & Alcibiades cum ipsis, qui una exules erant, naui oneraria paulo post aduectus, primum ex Thuria in Cyllela ei fide, quoniam illum accedere uerebatur, propter ea quæ cum Mantineis transigerant. Contigitque ut apud concilium Lacedæmoniorum, eadem & Corinthii & Syracusani & Alcibiades suadendo precarentur. Et cum ephori atque alij magistratus Lacedæmoniorum in animo haberent mittere Syracusas legationem, quæ illos cum Atheniensibus pacisci prohiberet, non tamen ad ferenda auxilia proprio animo essent, processit Alcibiades, eosque huiusmodi uerbis excitauit atque exacuit:

Oratio Alcibiadis apud Lacedæmonios.

Necessarium mihi est ante omnia de mea criminatione apud uos uerba facere, ne suspectum habentes me cum de republica loquor, non libenter audiat: Cum mei progenitores propter accusationem quandam hospitium uestra ciuitatis repudiassent, ipse rursus illud instaurauit: coluique uos cum alijs rebus, tum uero circa cladem quam ad Pylum accepistis. Atque in hoc erga uos affectu cum ego perseuerarem, uos reconciliati cum Atheniensibus, per eos inimicis quidem meis potestiam, mihi uero ignominiam attulistis. Propter quæ ad partes Mantincorum Argiuorumque non immerito transgressus, atque hostis factus, uobis quoque modo nocui. Quod si quis tunc irascebatur mihi cum nocebamus, is certe nunc si uere potius, de me peius sentiat, ne hic quidem recte putabit mihi succensendum. Semper enim tyrannis fuius infestus. Quod autem imperitanti aduersatur, id populus nominatimque necesse penes nos popularis autoritas permanfit, & statu populari uigente, plebs perantia erat, temperate uti sumus conati, cum non defuissent tam superiore quam nostra memoria, qui plebem in deteriora deducerent, qui & me eiecerunt. Nos autem omnino tempore quo præsumimus, ita præsumimus, ut iustum sentiremus qua conditione florentem cum oēs qui aliqd sapimus cognitum habemus, tum uero ipse qui maiore iniuria affectus sum, eo magis uitupo, ne quid de cōcessa eius amicitia dicat. Hūc autem statum non uidebat turbidam nobis immutare, dum à uobis hostibus obsideremur. Hactenus de ipsis quæ mihi inuidiam confluauerunt, Nunc quid ad ea pertinet, de quibus uobis deliberandum, & si

P iij

Defectio Siculorum ad Athenienses.

Carthaginienses implorantur ab Atheniensibus.

Corinthii à Syracusanis.

Alcibiades Lacedæmonem conuenit.

quid quod magis ego compertum quam uos habeam, commemorandum est, cognoscite. In Siciliam eo animo traieciimus, ut Sicilienses primum si possemus, in nostram potestatem redigeremus. Mox deinde Italicos, tum ut Carthaginensium socijs, atque ipsi etiam Carthaginensibus imperare tentaremus. Quae si procederent, aut omnia, aut plerumque, tum uero Peloponnesum aggredieremur, sumptis illinc uniuersis Graecorum copijs, multisque Barbarorum mercede conductis, & Iberis, & alijs, qui sine cunctorum controuersia illic Barbarorum nunc sunt pugnacissimi: aedificatis etiam per multis trinitibus praeter nostras, affatim materiae habente Italia, quibus Peloponnesum circumfunderemus. Peditatu pariter a terra inuadentes, urbium alias uel expugnando, alias circumfuso, sperantes facile nos debellaturos, & mox omnis Graeciae imperio potituros. Peloponnesum & rem frumentariam ad haec commodius transigenda, eisdem illis oppidis suppeditantibus, praeter eos conuentus qui hic exigeretur. Quae ad classem quae modo perfecta est pertinent, audistis ex homine, qui quae cogitaueramus exploratissima habet. Quae etsi discessi illinc, tamen a reliquis imperatoribus conficietur, si poterunt. Cuius nisi occurratis, nihil ibi obstiturum esse iam discite. Etenim Sicilienses homines imperiti illi quidem sunt rei militaris, tamen si conueniant, frequentesque bellum incant, nunc quoque superiores fuerint. Verum soli Syracusani qui uniuersi quondam & in actum uicti sunt, & a nauigando cohibentur, impares erunt exercitui qui nunc est illic Atheniensium. Quae urbs si capiatur, reliqua quoque Sicilia occupabitur, mox & Italia. Atque hoc quod praedixi uobis impedire periculum, non diu aberit, quin in uos decidat. In quo nemo sentiat de Sicilia solum consultari, uerum etiam de Peloponneso, nisi propterea haec executi fueritis: talemque illuc classem dimiseritis, ut inde remiges sint & milites, & quod ipso hoc exercitu magis expedire opinor, uirum Spartiatam pro imperatore qui & praesentes in officio teneat, & recusantes adesse compellat. Sic enim & qui uos amici sunt, plus fidutiae habebunt: & qui animo nutant, minus timide accedent. Et ad haec loca pertinet, debetis apertius bellum Atheniensibus inferre, ut Syracusani timentes curam uos sui gerere, resistent uementius, & Atheniensis segnius alia uia sua mittant. Quinetiam Decleam ab Attica muro intersepere, quod Atheniensis semper praecipue formidat, quodque solum rentur in hoc bello non esse tentatum. Et quis ita maximo damno hostes afficit, si quae illi maxime reformidat, haec ipse uobis ne explorarit, inferat? Credibile enim est, unumquemque quae sibi periculosa sunt, ea & ad alios re praecipue & timere. Quotopere autem ex hac muri extructione, uobis utiles, aduersarijs inutiles eritis, ut multa omittam, quae maxima sunt summam dicam: Intersepere Atheniensium agro, pleraque oppida uestrae ditionis erunt, partim capta, partim uos ultro deficientia. Prouentus quoque ex argentifodinis Laurijs, & quaecunque nunc est terra, atque e iudicijs comoda suggeruntur, statim cessabunt: praesertimque quae a socijs obuenerint, minus obuictura ipsis socijs iam Atheniensis paruifaciuntibus, si implexerint uos omni ope bellum administrare. Quasi rerum ut mature aliquid & impetire fiat, in uobis situm est Lacedaemonijs. Nam & hoc fieri posse, nec me falli opinio prorsus confido. Neque uero debeo aut cuiquam uestrum uideri deterior, si qui inter festissimos uobis hostes aliquando publicola habitus sum, idem nunc contra reipublicam meam acerrime tendo, aut in suspitione uenire, quasi emerendi exilio fauoris gratia loquar. Exulo quidem, sed a peruersitate illorum qui me eiecerunt, non autem a uestra (si mihi credideritis) utilitate. Neque mihi pro hostibus magis habendi uos, qui ab eis quando hostes nobis nocuistis, quam qui ut amici fierent hostes mihi, coegerunt: mihi tum publicolae, non nunc cum iniuriam patior, sed cum tuto in re uersabar. Quae cum melius mihi patria non sit, non reor me aduersus patriam ire: sed ad eam multo potius, quae nulla est, recuperanda. Atque is recte amator patriae est, non qui suam cum iniuste amiserit, non inuadit: sed qui eam quoquo modo potest, ob illius desiderium recuperare conatur. Quod ego dignum me arbitror Lacedaemonijs, & in piculis & in laboribus oibus in te utamini: cum sciatis hunc sermonem uulgo in puerbium uenisse, quod dum hostis esset, uen-

Laurijs argenti
fodinae.

proverbium.

ter nocuit, eundem si amicus sit satis profuturum, eo quidem magis, quod res Atheniensis cognitas habeo, & uestras coniectura colligo. Postuloque ut cum de maximi momenti rebus consultari sentiat, ne pigeat expeditione uos in Siciliam atque in Atticam suscipere, ut illuc transientes parua manu, res ibi maximas conseruetis, & Atheniensium potentiam praesentem pariter & futuram eueratis: ipsi in postero tuto habitaturi, & cunctae Graeciae non coactae, sed uoluntariae imperio potituri. Haec Alcibiades. Quae ratione Lacedaemonij, cum iam antea & ipsi cogitarent bellum Athenis inferre, sed adhuc aliquid circumspectantes cunctarent, multo tamen magis sunt confirmati, existimantes se audisse atque edoctos esse omnia ab eo, qui haec planissime nosset. Itaque ad intercludendam iam Decleam animum intenderunt, & statim aliquid auxiliorum in Siciliam mittere praeficientesque Syracusanis Gylippum Cleandridae filium, iusserunt eum habito cum illis & cum Corinthijs consilio curare, ut quod posset maxime ac maturime illuc aliquid praesidium iret. Ille Corinthios ut in Asinen ad se iam duas naues mitteret iubet, ceteras apparare quascunque mittere destinaissent: quae cum tempus adesset ad nauigandum, in expedito forent. His constitutis, & Lacedaemone discessum est. E Sicilia autem triremis Atheniensium, quam duces miserant pecuniarum atque equitum gratia, Athenas uenit. Cuius postulata cum audissent Atheniensis, decreuere & comitum mittendum & equitum. Atque hyems excessit, ac decimus septimus huius belli annus, quod Thucydides conscripsit. Insequente aestate initio statim ueris, Atheniensis qui in Sicilia erant, moueres & Catana nauigauerunt aduersus Megara, quae est in Sicilia: unde exterminatis cum Gelone tyranno oppidanis, quemadmodum prius a me commemoratum est, Syracusani agrum possidebant. Hunc agrum egressi nauibus Atheniensis, populati sunt, & progressi ad castellum quoddam Syracusanorum, cum id non expugnassent, rursus tam pedestri itinere quam nauigatione ad flumen se Teriam receperunt: transgressique caelestriam uastauerunt, frumentumque incenderunt, & aliquot Syracusanorum, in quos non tantum multos inciderant, interfecerunt: atque ad naues erecto trophaeo, rediere. Reuersique Catana, & illic frumentari, cum omnibus copijs profecti sunt in Centoripa oppidum Siculum. Quo cum ex conuentione intrassent, incensis segetibus Inestorum simul & Hyblaeorum discessere: ac reuerti Catanam, offendunt equites ducentos quinquaginta sine ipsis equis, sed cum illorum ornatu, tanquam Sicilia equos suppeditatura: & equestres sagittarios triginta. nec non argenti talenta trecenta Athenis aduecta. Eodem uere Lacedaemonij sumpta aduersus Argos expeditione, cum Cleonarum tenuis uenissent, facto terramotum, rediere. Post quorum discessum, Argiui in agrum Thyreensium sibi conterminum ingressi, magnam ex Lacedaemonijs praedam egerunt, quae diuendita est talentis amplius uiginti quinque. Neque ita post eadem aestate populus Thespiensis impetum fecit in magistratus, sed res frustra fuit: succursusque Atheniensium Thespienses partim comprehensi sunt, partim Athenas effugerunt. Per eandem aestatem, Syracusani percepto equitum aduentu ad Atheniensis, & in se iam iam futuro, arbitantes si hostis non occuparet epipolis quid uincerent, constituerunt loci aditus obseruare, ne latenter illuc hostis ascenderet. non enim alia parte conscendi posse, quia ceterae arduae essent. Hic autem urbe tenuis alioquantulum decliuus, & introrsum omnino patens locus, ideoque a Syracusanis epipolae uocatus, quia eminent plurimum alij loco. Itaque prima statim luce, omnis populus urbe egressus est in pratum iuxta Anapum amnem, ductu eorum qui una cum Hermocrate iam imperium acceperant: ibique recensitis atque recognitis. Ex quo delecti sunt sexcenti armati, ante omnia praefecto eis Diomilo Andrio exule, qui praesidio essent epipolis. Et si quid aliud accideret, uestigio conuenientes adessent. Ea nocte cum diluce sceret, Atheniensis recensitis copijs, cum ijs omnibus & Catana profecti ad locum nomine Leonem, ab epipolis sex septem uel stadijs distantem, clam hoste peditatum in terram expofuerunt: & cum classe Thapsum subierunt (quae angusto terrae limite iuxta te prominens peninsula est) non procul a Syracusis, siue terra siue mari, Eam terram an-

Gylippus.

Asine.

18. anni initium.

Gelon.

Teria flumen.

Centorips.

messaei.

Hyblaei.

Argiui Lacedaemonios populantur.

Epipolarum situs & appellatio.

Anapus flumen.

Diomilus.

Leon locus.

Thapsus.

Eurycles.

Syracusanorum
clades.

Labdulum.

Syracusanorum
obsidio.

Trogilus.

Atheniensium in
Syracusanorum
excursio.

gustiam cæcellato uallo cum obsepissent, nautici milites quievere. At peditatus exten-
plo ad epipolas cursu contedit: conscendensq; ab Euriclo, locum occupat, priusquam
Syracusani è prato post recensionem cognita re adessent. Affuerunt autem Diomilus,
alii ut quisq; celerrime poterat, tum uero illi sexceti, quibus præfectus erat Diomilus.
Interiacebat autem à prato, usq; ad locum ubi hostibus occurrerunt, non minus quin-
que ac uiginti stadiis. Hunc itaq; in modum in illos Syracusani incidentes, ac uicti præ-
lio apud epipolas, in urbem rediere, amisso Diomilo, & alijs fere trecentis. Quibus
Athenienses redditus hosti uictoriam concedenti, trophæoq; erecto, descenderunt po-
stero die aduersus urbem: & cum nemo obuiam prodiret, regressi, castellum apud La-
bdalum excitant in summa crepidine epipolarum, qua parte uergit ad Megara, ut de-
set illud apotheca uasorum atque pecuniarum, quoties aut ad pugnandum, aut ad mu-
rum extruendum ipsi prodirent. Nec ita multo post superuenerunt eis ex Egesta equi-
tes trecenti, & Siculorum Naxiorumq; & aliorum quorundam circiter centum, cum
ipsum essent ducenti quinquaginta, qui sibi equos partim ab Egestanis Catanensis
busq; sumpserunt, partim mercati sunt: quorum equitum summa extitit, sexcentorum
quinquaginta. Imposito itaque apud Labdulum præsidio, aduersus Syracusanos
festinatione præbuerunt. Illi tamen ne rem negligeret, egressi sunt animo pugnan-
tes sed eos cum utrinq; iam acies instruerentur, uidentes sui duces dissipatos esse, nec fa-
cile in ordinem redigi, in urbem reduxerunt, præter quandam equitatus partem quæ re-
mansit ad impediendos Athenienses, quo minus & lapides legerent, & longius uage-
rentur. Eam una cohors Atheniensium armata, atq; omnis pariter equitatus adorti,
fugam uerterunt, nonnullosq; occiderunt. Cuius equestris uictoriæ trophæum statu-
runt. Postero die pars murum aquilonem uersus extruebat, pars lapides atq; materiam
comportabat apud locum, cui nomen Trogilum, deponens semper qua parte breui-
simus murus fiebat è magno portu ad alterum mare. At Syracusanis non placuit am-
plius totius populi uiribus in prælio periclitari, præcipueq; ductu Hermocratis: sed quod
tius esset murum substruere qua parte illi suum ducturi erant, & si in discludendo ho-
stem præuenirent, simulq; sibi ibidem præsidium posuissent, mittere aliquam partem
piarum ad occupandos aditus atq; intersepiendos. Hostem enim, si opus absolueret,
omnes populos ad se asciturum. Egressi itaq; murum excitant, ducto ab urbe ipsa ex
ordio subter ambitum muri Atheniensium ex transuerso, excisis oleis fani, ex quibus ru-
res ligneas erexerunt. Adhuc enim ipsi maritima obtinebant, nondum Atheniensium
se in magnum portum circumducta è Thapso, unde illi terrestri itinere necessaria ante-
rebant. Vbi satis habere & uallum & substructionem muri uisum est, nunquam in-
pellantibus eos Atheniensibus, q; ipsi suas munitiones absoluere properabant, quod
timebant si bifariam agerent, ne facilius oppugnarerentur, in urbem rediere, una coho-
te in præsidio operis relicta. At uero Athenienses tum fistulas aquæ ductus, quæ aquam
ad potandum in urbem ferebant, interciderunt, tum speculati alios Syracusanorum
meridiè intra tentoria se tenentes, alios in urbem regressos, alios pro uallo segniter ex-
cubantes, constituunt ut treceti ex suis armati, & ite ex leui armatura aliquot, utriq; electi
repente incurrerent in subiectas hostium munitiones, ceteræ copiae bipartito sub
quæq; duce contenderent: altera ad urbem, si illic succurreret: altera ad uallum, quod
cinum pyramida portulæ erat: aggressi uallum treceti illi capiunt, custodibus id de-
rentibus, & ad murum templo circumdatum refugientibus: quo pariter irrumpentes
qui persequerentur atq; ingressi, uir rursus à Syracusanis electi sunt: ibiq; aliquot
uorum atque Atheniensium occisi: ceteræ copiae diruto muro reuulsoq; uallo, reuer-
terunt, uallos secum pro se quisque portantes, ac trophæum erexerunt: postremo
locum arduum paludi imminuentem, muro cinxerunt. Vnde ex epipolis in magnam
tum prospectus est, & quæ breuissimus eis muri ambitus foret descenditibus per
num & paludem in portum. Hoc interim spatium Syracusani egressi, rursus & ipsi

reparant, inchoatum ab urbe per mediam paludem, fossamq; pariter & aggerem du-
cunt, neliceret Atheniensibus murum ad mare usq; producere. Illi perfectio superius
ex Thapso circumagere in portum magnum, ipsi circa auroram ab epipolis descendens
tes in planum, per paludem (quæ limosa erat & minime dumosa) substratis foribus, la-
tisq; asseribus, ac desuper inscendentes, sub ipsum diluculum fossam capiunt & uallum
præter exiguum partem, mox & id quod reliquum erat: prælioq; ibi commisso, uincunt
Syracusanos: quorum qui in dextro cornu steterant, ad urbem fugerunt: qui autem in
sinistro, ad flumen. Horum transitum uolentes intercludere treceti illi electi Athe-
niensium, cursu ad pontem contenderunt. Quod ueriti Syracusani, aderant autem eis
pleriq; equitum, eunt pariter in hos trecentos, eosq; in fugam uerterunt, & dextrum
Atheniensium cornu aggressi sunt: ad quorum impetum prima cohors eius cornu per-
terita est. Id intuens Lamachus, à suo sinistro cornu succurrit cū multis sagittarijs, as-
sumptis etiam Argiuis: & cum fossam quandam transgressus esset destitutus, cum pau-
cis qui unà transgressi fuerant, occubuit, cum quinq; sex uel comitibus. Hos statim Sy-
racusani arreptos properauerunt portare trans flumen in locum tutum ante alterius ma-
nus hostium aduentum, sed illa iam instante, abscefferunt. Hæc interea fieri uidentes
illi, qui inter initia fugerant ad urbem, & ipsi rursus addito animo aciem instruit aduer-
sus sibi oppositos Athenienses, & partem quandam suorum ad ambitum qui obiectus
erat epipolis, mittunt, rati se desertum illum intercepturos. Et qui missi sunt, occupa-
runt illi quidem atq; expugnarunt exteriores munitiones decem iugerum, expugnata
etiam ambitum, nisi à Nicia prohibiti fuisset, qui illic propter malam ualitudinem
erat relictus. Is enim, machinas & omnem quæ ante murum erat obiecta materiam in-
cenderent, ministris suis imperauit, non uidens alio pacto locum inopia defensorum
posse seruari. Atq; ita contigit ut seruaretur. Nam Syracusani non ausi propter incen-
dium subire propius, rursus rediere, quoniam Atheniensis qui hostem deorsum fue-
rat insecutus, iam ad auxilium aduectabat, & naues pariter à Thapso (ut dictum est) ad
portum magnum appelebant. Quod cernentes illi qui superius erant Syracusani, pro-
iam uirum adesse, ad prohibendum quo minus ab hoste murus ad mare duceretur. Se-
cundum hæc Athenienses trophæum erexere, mortuosq; Syracusanis uictoriam con-
cedentibus reddidere, & Lamachum inuicem cum ijs qui unà perierant, recepere. Et
cum iam psto esset omnis exercitus naualis pariter & pedestris, concludere duplici mu-
ro Syracusas, per ducto ab epipolis rupibusq; ad mare. Ad quos & commeatus undi-
que comportabantur ex Italia, & accedebant permulti socij Siculorum, quod antea fa-
cere contempserunt, & ex ora Tyrreni maris naues biremes tres. Denique omnia ita
procedebant, ut uictoriam spe præsumerent, quia Syracusanis nec fiducia iam erat bel-
lo superandi, q; sibi nihil dum è Peloponneso auxiliorum ueniret. Itaq; colloquia de pa-
cto Lamacho: nihil tamè usq; tractum est. multa tantum (qualia credibile est
agitari inter homines consilio nutantes, & arctius quam antea obsessos) dicta sunt, cum
apud Niciam, tum uero intra urbem. Quippe mutuo sibi ex presentibus malis non
nihil suspecti erant. Ipsos etiam duces sub quibus ista contigerant eis, abdicauerunt,
tanquam clades esset accepta illorum aut infelicitate aut prodicione, & in eorum locum
alios delegerunt, Heraclidem & Euclea & Telliam. Interea Gylippus Lacedæmonius
& naues à Corintho iam circa Leucadem erant, animo quæ celerrime auxilia in Sici-
liam ferendi. Quibus cum atroces nuntij afferrentur, omnes in idem mendacium con-
gruentes, iam prorsus circumuallatas esse Syracusas, omnem spem Gylippus Sicilia ab-
iecit: cupiens tamen Italiam tutari, cum duabus Laconicis nauibus, & una Pythen Co-
rinthius cum totidem Corinthijs, quæ locissime transmissio Ionio, Tarentum peruene-
re, dum Corinthij præter suas decem naues, duabus Leucadijs & tribus Ambraciotis in

Syracusani ui-
cuntur.Lamachi cæ-
des.

Acris pugna.

Nicias.

Heraclides.
Euclea.
Tellias.Gylippus La-
cedæmonius.
Pythen Corin-
thius.HVCY
IDES.

ERODOTUS

OFALIA

Terinensis.

Argini agri de
populatio.Limeram
Prassia.

Phlasiat.

Locri epize-
phyrij.

Imeram.

Geloj.
Archonides.

Gylippus.

Gongylus.

structis, posterius navigare constituerent. E Tarento Gylippus in Thuriam primum pro legato profectus, renouata prius memoria patris in administranda repub. ut ad de-
fectionem adduceret, cum nihil proficeret, abiit. Cum praterueheretur Italiam, arre-
ptusque uentis in sinu Terinæo, qui obnoxius aquiloni uehementer spirat, auferretur in
pelagus, rursus tempestate acerrima iactatus, Tarētum subiit, ac naues quæcumque tem-
pestate quassatæ erant, subduxit refecitque. Hunc Nicias cursum Syracusas tenentem
cum audisset, præ nauis paucitate contempsit, id quod & Thurini fecerant, existima-
tes eum potius prædonum ritu navigare, eoque nullam adhibendam esse custodiam.

Per eadem huius ætatis tempora, Lacedæmonij cum socijs aduersus Argos arma sus-
pserunt, magnamque Argiui agri partem depopulati sunt. Contra quos triginta nauis
Argiuis auxilio misere Athenienses, per quos fœdera quæ ipsis erant cum Lacedæ-
monijs, aperte sunt rupta. Nam ad eam diem latrocinij est Pylo & circa Peloponnesum po-
tius egerant, quàm in Laconicam cum Argiuis & Mantineis ingressi bellum gesserant, &
hortantibus crebro Argiuis, ut Laconicam cum armis eatenus peragantes, quatenus
ipsi tenerent, & quantulamcumque partem populati secum abirent, nunquam id facere
in animum induxerāt: tunc uero præfectis Pythodoro, Læspodioque ac Demarato,
Epidaurum ingressi, Limeram & Prassias & alia quædam eius regionis loca popu-
lauerunt. Ex quo factum est ut Lacedæmonij multo excusati se contra Athenienses tuerentur.
Reuersis ex agro cum classe Atheniensibus & item Lacedæmonijs, Argiui Phlasiat
curssauerunt: ac parte agri uastata, nonnullisque interemptis, domum reuersi sunt.

THVCYDIDIS HISTORIARVM PELO- PONNENSIVM LIBER SEPTIMVS.

YLIPPVS autem ac Pythen, posteaque naues instruxere ad
Locros, qui ad occasum uergunt, & Tarento profecti sunt: & hi
certiores nondum circumuallatas esse undique Syracusas, sed
huc licere uenientibus cum exercitu per Epipolas introire, &
liberabant utrum dexteriora Sicilia tenentes, periculum facerent
intrandi, an ad læuam nauigantes, Imeram peterent prius
& comparata tum ex illis, tum ex alijs quos induxissent manu
pergerent itinere terrestri. Et constituerunt ad Imeram nauigandum,
præsertim nondum Rhegium appulsis quatuor Atticis nauibus, quas tamē
ferat Nicias, cognito quod isti adhuc apud Locros essent. Harum aduentum Gylippus
Pythen præuertentes, ac per fretum transmittentes, cum Rhegium ac Mesaniam re-
uoluerunt, ad Imeram peruenerunt. Ibi cum essent, Imeræos ad belli societatem, & ad
quendum, & ad præbendam suarum nauium nautis quibus deerant arma, induxerunt.
Naues enim ibidem subdlexerant. Selinuntios præterea iussere missis quibusdam ad
tum locum sibi occurrere cum omnibus copijs: aliquantulum autem non tamen
tum copiarum missuros se ad istos sponderunt & Geloj & Siculorum nonnulli
to tunc ad transeundum animosiores, quod & Archonides qui apud quosdam
ci Siculos regnasset, nuper uita excefferat, non inualidus Atheniensium amicus, &
lippus impigre uenire & Lacedæmone uidebatur. Sumptis itaque Gylippus & socij
tarum epibatarumque numero, quos armauerat ad septingentos, & Imeræorum
tam leuis quàm non leuis armatura, & equitibus centum Selinuntiorum aliquot leuiter
matis, atque equitibus Geloorum paucis, ac Siculis ad mille, omnino pergit Syracusas.
Necnon Corinthij & Leucade mouentes, cum reliquis nauibus quæ potuere maturum
auxilio uenerunt. Cuius Corinthiæ classis unus & ducibus Gongylus, qui postremo
ctus ciuitatem de pacificando cum hostibus concilium habituram, id fieri inhibuit,
que eam exhortatus est, quod diceret & alias in cursu esse naues, & Gylippum Cleander
dæ pro duce à Lacedæmonijs missum, Qua ex re Syracusani animo confirmati, Gylip-

po protinus (iā em aduentare eum acceperant) tanquam obuiam ituri cum omnibus co-
pijs prodire. Ille in ipso itinere legis Siculorum muro expugnato, acie instructa tanquam
ad prælium contendit ad epipolas, conscendensque ab Euryclo qua parte Athenienses pri-
mum ascenderant, perrexit cum Syracusanis aduersus Atheniensium munitiones. Atque id
tempus quo iste uenit, septem octo uel stadiorum murus erat ab Atheniensibus ad portum
magnum perfectus, & is duplex, præter aliquantulum spatij uersus mare quod adhuc
ædificabit. Nam ex altera & quidem maxima ambitus parte Trogilum uersus, lapides
mari tenus iā cōportati iacebant, & opus alibi perfectum, alibi semiperfectum erat relictum.
Eo periculi Syracusæ deuenient. Athenienses repente Gylippi ac Syracusanorum
aggressu tumultuantes quidem à principio, tamen ediuerso sese instruxere, ad quos Gylippus
positis iuxta armis caduceatorem præmittit, qui diceret si uelint intra quinque dies Sicilia de-
cedere sumptis rebus suis paratum se fœdera cum eis inire. Illi parui facientes hæc, nul-
lo reddito responso caduceatorem remisere, moxque ab utrisque ueluti ad pugnam acies in-
struxerunt. Ceterum Gylippus perturbatos cernens Syracusanos, ægreque in ordines ire, satius
duxit eos in locum patentiorē reducere. Nec suos Nicias in hostem egit, sed quietos sub
muro castrorum tenebat. Quos ubi non inuadentes se Gylippus aduideret, abduxit co-
pias in uertice nocte Temenitæ, ibique statua posuit. Postero die cum maiore suorum ma-
gis acies ad mouit ad muros Atheniensium, ne illi inuicem sibi succurrerent, ac missa co-
piarum parte, castellum Labdalum cepit, & omne quod ibi nactus est præsidium interemit. Non enim
cōspiciebat à reliquis Atheniensibus locus. Eorundem quoque trēmis eodē die à Syracu-
sanis excepta est, dum portum magnum subirent. Extruxere quoque secundum hæc Syracusani
& socij murum ab urbe incipientes per epipolas, sursum uersus ducentes ad illum al-
terum obliquum & simplicem, ut Athenienses si hoc non impedire, ne urbem quidem cir-
cumuallare amplius possent. Verum illi absoluto ad mare muro iā se in superiora recepe-
rant: sed eius portio quædam fragilis erat, ad quam Gylippus noctu sumpto exercitu cō-
tendit: sed cum Athenienses (extra uallum enim stationem habebant) sensissent & obuiam
se ferrent, tacito agmine rediit. Hoc demum muro Athenienses sublimius excitato, illic
p se excubias agebant. Nam socios iā reliquis in partibus ubi quisque excubare deberet, col-
locarat. Nicias quoque uidebat muro sepiendus locus, quem Plemmyrium uocant, quod est
septimo faciliorem fore receptum cōmeatus ac rerum necessariarum, & propinquiori spatio ante
portum Syracusanorum ingressuros, non quemadmodum tunc longinqua portus parte sese
recepturos, si quid hostes classe molirentur. Et iā tum intendebat animo magis ad nauale bel-
lum, cernens minus sperandum sibi & mediterraneis locis post Gylippi aduentum. In-
struxit itaque atque ornata classe exercitum, tria præsidia muro cōmuniebat, ubi & pleraque ua-
ta reposita sunt, & naues magnæ pariter & ueloces iā in stationem agebat. Propter quod
tum primum non ex minima parte facta est iactura hominum, quippe penuria aquæ, quod longius
aquarent, laborabant. Et quoties lignatum nauæ prodibant ab equitatu Syracusano ter-
ram obtinente plerique conficiebantur. Nam tertiam equitum partem Syracusani apud
ipsum quod est in Olympico collocarant, ne illi, qui apud Plemmyrium erant, ad
tare, ad eas interceptiendas mittit uiginti suas, cum mandato, ut illas in Siciliam trans-
mittentes circa Locros & Rhegium & prominentia Sicilia loca captaret. Gylippus &
ipse murum inter epipolas extruit, usus iis lapidibus, quos Athenienses in usum suum
aggrefferant, simulque Syracusanos ac socios in aciem extra munitiones producebat, assue-
tue Atheniensibus & diuerso suam aciem instruentibus. Cui posteaquam tempus ad-
esse uisum est hostem inuadendi, princeps ipse inuadendi extitit: & cum ad manus uen-
tum est cohortabatur autem Syracusanos equitatus atque sociorum, itaque inter utro-
rumque munitiones ibi nullus usus fuit uicere Athenienses, uictisque mortuos reddide-
re ac trophæum erexere. Gylippus conuocatis copijs negat illarum culpam esse, sed
suam qui usum equitum iaculatorumque eripuisset, instructa intra murorum intercapedinem

Temenites
mons.
Labdalum ca-
pitur.
Atheniensium
clades.

Plemmyrium.

Atheniensium
uictoria.

dinem acie, nunc autem se rursus illos educturum esse, iubereque eos ut id cogitarent, cum non minorem habeant quam hostes exercitum, non committendum sibi qui Peloponneses & Dores essent, quin Ionios & insulanos & conuenas homines uincerent, & regione depellerent. Post hæc ubi tempus fuit, iterum eisdem eduxit. Nicias autem atque Athenienses censebant etiam si illi nollent priores in aciem prodire, tamen sibi necessarium fore non contemnere murum hostilem, qui iuxta suum excitabatur, iamque tantum non ad extremitatem sui accesserat: qui si accessisset, faceret ut Syracusani non oppugnarentur, sed oppugnarent, planeque uincerent ac debellarent. Prodierunt igitur in aciem aduersus Syracusanos ac conflixerunt. Gylippus autem longius à muris quam nuper armatos produxerat, & equites atque iaculatores in loco spatiofo ubi muralia utrumque opera desinunt transuersos hosti collocarat. Commissa pugna hic equitatus suum Atheniensium cornu, quod in ipsum urgebat, inuadit, atque in fugam uerit. Ex quo factum est ut reliquus exercitus à Syracusanis superaretur, ac dissipatus in sua munimenta redigeretur. Nocte insequenti uictores perduxerunt murum suum usque ad hostilem, ita ut non possent amplius ab illis neque prohiberi ab ædificando, neque muro, neque à uincitibus quidem circumuallari. Appulere post hæc Corinthiorum & Ambraciorum & Leucadiorum, quæ reliquæ erant naues numero duodecim, quibus præerat Thrasonides Corinthius, frustratæ Atheniensium nauium custodiam, à quibus aduulgum sunt Syracusani in reliquo muro struendo usque ad simplicem. Et Gylippus urbe ingressus cæteram Siciliam obiuit, ad classem pedestremque exercitum comparandum, ad sollicitandas etiam in societate ciuitates, si quæ aut non propensæ in bellum, aut omnino ab horrentes à bello essent. Alij quoque Syracusanorum Corinthiorumque legati sunt missi, ut cedæmonem & Corinthum ut plus copiarum traiceret, quoquo modo posset, siue concitatis nauibus, siue nauigijs, siue aliter dum peruenirent. Præterea tanquam ab Atheniensibus etiam copiarum accerferentur, Syracusani classem explent, & quasi nauibus quoque item aggressuri, huic rei operam dant, & in alia quæque uehementer incubunt. Quæ Nicias aduertens illos uires augescere magis indies, suasque decrescere, mittit & ipse eisdem Athenas qui referrent cum de alijs singulis quæ gererent, tum uero de præsentis statu quæ ancipitem arbitrabatur, & de illo actum esse, nisi aut ipsi reuocarentur, aut alij pauci mitterentur. Veritus tamen ne eos qui mittebantur aut dicendi facultas, aut memoria datorum deficeret, aut uoluntas populo assentandi auerteret, epistolam scripsit, ratam sententiam suam nihil à nuntio suppressam, cum didicissent Athenienses, præcipue ex oratore consultiuros. Quibus literis illi quos mittebat acceptis ac mandatis quæ ipsi exponere erant, abire. Interea Nicias rem castrensem custodire maiori iam curæ erat, quæ uoluntaria pericula adire. Sub extremum eiusdem ætatis Euetion Atheniensium dux, cum Perdicca permultisque Thracibus bellum intulit Amphipoli: & cum eam non expugnasset, adductis in Strymonem omnem Liburnicis nauibus ab ipso Strymone urbem expugnabat, ex Imeræo proficiscens. Atque hæc ætas excessit. Ineunte hyeme qui missi Nicias erant Athenas peruenere, & quæ mandata erant uerbis exposuere: & si quid percontabatur respondere, atque epistolam reddidere. Quam procedens scriba ciuitatis Atheniensibus recitauit in hæc uerba:

Epistola Nicias ad Athenienses.

QUæ ante hæc gesta sunt ex superioribus epistolis nostris Athenienses cognouistis. Nunc tempus est uos cognito qua in conditione sumus, nihilominus consulatorem extruxissemus, intra quos nunc agimus, aduenit Gylippus Lacedæmonius cum exercitu ex Peloponneso, & ex quibusdam Siciliensium ciuitatibus, quem prima in pugna uicimus, in secunda ab equitatu frequenti atque iaculatoribus coacti sumus intra muros recipere. Nunc itaque prætermissa circumuallatione murorum propter hostium multitudinem otium tenemus. Non enim possumus omnes in aciem copias educere, cum parte armatorum opus sit ad agendas in stationibus murorum excubias, & hostes mu-

rum simplicem iuxta nostrum excitauerunt, ut iam eos circumuallare nequeamus, nisi quis illum multo cum exercitu adortus expugnet. Euenitque ut qui alios obsidere uideamur, ipsi potius quatenus ad terram pertinet obsideamur. quippe qui haud multum propter hostium equitatum è loco progredimur. Miserunt præterea in Peloponnesum legationem accersitum alias copias, & ad urbes Siciliæ, in societatem belli sollicitandas, quæ nunc in partibus non sunt, Gylippum illinc pedestres naualesque copias si poterit adductum. Constituunt enim quantum audio, pariter adoriri nostras munitiones, peditatu à terra, classe à mari. Neque cuique uestrum hoc arduum esse uidetur, quod etiam à mari. Nam nostra classis, ut illi quoque cognitum habent, inter initia excelluit, tum siccitate nauium, tum hominum incolumitate. Nunc & naues tam diu subsidio agentes, & in mari putrefactæ, & uiri absumpti sunt. Nec licet illas nobis ad reficiendum subducere, ob id quod aduersariæ nostris numero pares sunt, atque etiam plures, quæ nos se inuasuras assidue significant. Quod palam est illos esse facturos, cum penes eos sit, & laceessere pugna, & suas naues excicare commodius, ut qui obsident alienas naues, quod uix nobis licuit tanta classe abudantibus, nec dum coactis quemadmodum nunc omni nos classe tutari: qui si quid uel modicum è tutela nostra remiserimus, comeatum nullum habebimus, quem nunc quoque uerbum illos præteruentes ægre importamus. Quæ de re nautici homines cum antea amissi sunt, tum uero nunc amittunt, cum lignatum, cum aquatum, cum aliquid prædatum longius eunt, ab hostili equitatu coacti: seruitiis quoque cum ad pugnandum constitimus transfugientibus, peregrinorum quoque militum qui conscendere naues adacti fuerunt, continuo in urbes dilabuntur. Qui uero magnitudine mercedis allecti uenerant, ratioque se quantum facturos potius dimicatu, ubi præter opinionem ex aduerso classem, & alia hostilia uiderunt, partim per occasionem ad hostem trāsunt, partim ut cuique facultas est, abeunt (spatio enim Sicilia est). quidam etiam mancipia Hyccarica mercati, persuasis trierarchis ut illa per se substituant, disciplinam rei naualis euertunt. Non intelligentibus autem scribo, breue ad tempus est ille classiariæ multitudinis flos, paucique agendi nauem ac moderandi periti. Atque inter hæc omnia id me maxime sollicitum facit, quod mihi duci non licet ista prohibere. Nam & ingenia uestra Atheniensium. difficilia sunt ad coercendum, nec unde expleamus naues habemus, id quod hosti multis ex locis licet, sed necesse est nobis illinc sumere, unde quædam huc uenimus, & quæ absumpta sunt, & quæ supersunt sumpsimus. Siquidem quæstantibus in societate ciuitates inualidæ sunt, Naxus, & Catana. Quod si hoc unum hostibus accedat, ut oppida Italiæ quibus alimur cognito in qua conditione sumus, & quæ ab istis non mittuntur auxilia, ad illos deficiant, profecto sine prælio debellatum est, nosque si modo decet uos rebus nostris aperte cognitis deliberare, cum præsertim habeam uestra ingenia probe nota, qui iucundissima quidem uultis audire, sed si quid ex his non prosperè successerit, postmodum accusatis. Tutius duxi uerum promere. Et nunc in his ad quæ nos à principio misistis ita sentite, nihil uos neque militibus neque ducibus succensere posse. Verum cum omnis Sicilia conspiret, & alius à Peloponneso exercitus expectetur, decernatis aut nos reuocandos esse, qui ne presentibus quidem hostibus pares sumus, aut alium huc exercitum mittendum, nec peditatu minorem nec classe, nec exigua pecunia, & mihi quoque successorem, utpote ad permanendum inualido ex renibus laboranti. Quod ut impetrem mereor: quia cum recte ualerem in administrandis magistratibus ne utique differendo facitote, tanquam hostibus res Siciliensium paulatim sibi conciliantibus. Nam quod ad Peloponnesum res attinet, cunctantius illæ quidem fient, tamen nisi animus aduertitis partim quemadmodum antea uos, latebunt, partim preoccupabunt. Hæc Nicias narrabat epistola, quibus Athenienses auditis, Niciam quidem magistratu non amouerunt, sed donec illi collegas mitterent duos eorum, qui cum eodem erant, delegerunt, Menan-

Menander.
Euthidemus.

Q ij

Centum, non
additur in
Greco.
Atheniensium
diligentia.

formula delectis Niciæ collegis, Demosthene Alcisthenis & Eurymedonte Thucydides
lio. Quæ Eurymedonte statim circa solstitiū hybernū in Siciliam dimisere cum nauibus
decem, cūq; cētum uiginti talentis argenti, qui etiam nuntiaret illis uentura ipsis aut
lia, curāq; eorū ciuitati fore. Demosthenes ad apparandū pfectionē remansit, tanq; pri
mo statim uere pfecturus, ad indicendū socijs delectū, ac cōparandas illinc pecunias
naues, & armatos. Super hac Athenienſi. mittunt circa Peloponnesum naues uiginti
custodiendum, ne quis ē Corintho ac Peloponneso traiceret in Siciliam. Nam Co
rinthij posteaq; ad eos uenire legati, & res in Sicilia meliore conditione esse nuntia
re, multo magis animo confirmabant, existimantes non intēpestiuā fuisse classem, qui
prius misissent. Itaq; ad mittendas eodē armatorū copias, onerarijs in nauibus sese acci
gebant, eodē modo ex cætera Pelopōneso Lacedæmonij suas & ipsi copias miseri
Corinthij quīq; & uiginti naues impleuere, ut pugna nauale expirent aduersus specu
latorias illas, quæ stabāt ad Naupactū, ne ab ijs onerariæ suæ transire phiberent, oppo
sitiuri triremiū pſidiū. Lacedæmonij uero prout cōstituerant, expeditionē apparabant
urgentibus Syracusanis atq; Corinthijs, cum audissent auxilia ab Athenienſi. in Siciliam
mitti, ut ipsa missio prohiberet Lacedæmonijs terram illorū ingressis, Alcibiade quoq;
qui ijs aderat admonente Deceleam muro obſepiendam esse, nec bellū omittendū. Et
cū hac, tum p̄cipue illud cōfirmabat Lacedæmoniorū aīos, q; arbitrabant Athenienſes
duplex gerentes bellum cōtra ipsos cōtraq; Sicilienses, facilius opprimi posse, & eodē
prius fœdera rupisse. Nā in supiore bello se id potius admisisse. Qm̄ Thebani saluſſi
deribus Plateā inuasissent: & cū in prioribus pactionibus diceret, ne arma inferrent
ijs, qui iudicio stare uellent, ipsi ad hoc ab Athenienſibus euocari stare noluisse, & id
id merito se aduersa fortuna usos, cū in alijs, tum uero in illa apud Pylū calamitate. At
postq; Athenienſes ex agro pfecti cū nauibus triginta, quandā Epidaurici agri pariter
Prasiorūq; & alia loca uastauerunt, atq; ē Pylo latrocinia agitabant. Et q̄ties ex fœder
a Lacedæmonijs repetebant res ereptas, & in iudiciū uocabant, disceptationem abſe
bant, tum uero arbitrati sunt pristinam culpā suā in Athenienſes refusam esse. Ideo
alacri ad bellum aīo edixerunt eadē hyeme socijs ut illi ferramētā, dum ipsi cætera ad
structionē muroꝝ instrumenta ppararent. Simulq; tanq; supplemento in Siciliā mī
do, pecuniā & ipsi cōtulerunt, & ceteros Pelopōneses ad cōferendū adegerunt. Et
emsq; exijt ac duodeuigiesimus huius ann⁹ belli, qd Thucydides cōscripsit. Sub initio
statim inſequētis ueris, Lacedæmonij socij q; maturime Atticā incurſauere duce Agi
Archidami filio Lacedæmoniorū rege, & primū quæ p̄iacent campeſtria uastauere. de
inde muro Deceleam interſepire cœperunt, distributo p ciuitates eo ope. Abest autē
Decelea ab Athenis circiter centū ac uiginti stadijs, tantundē aut nō multo plus a Bo
tia. Extruebat autē murus tū apud capeſtria, tū apud opportuniſſima ad inſeſtandū lo
ca, etiā Athenas usq; cōſpicuus. Et Peloponneses quidē ac socij muꝝ in Attica ædi
cabant. Interea uero qui in Pelopōneso erant armatorū, copias in Siciliā miserunt
onerarijs nauibus, Lacedæmonij leciſſimū queng; seruos atq; aſcriptitios nſero
centos duce Ecrito Spartiata, Bœotij trecentos, ducibus Zenone & Nicōe Thebanis
Hegesandroq; Theſpieo. Hi inter primos a Tenaro Laconicæ pfecti altum tenuerunt
Nec multo post hos Corinthij quingentos, partim ex ipsa Corintho, p̄tim ex Arcadia
bus mercede cōductis, pfecto eis Alexarcho Corinthio; Cūq; Corinthijs Sicyonijs
centos, quibus p̄erat Sargeus Sicyonius. Illæ autē quinq; & uiginti Corinthiorū nauis
inſtructæ atq; ornata p hyemē ē regione uiginti Atticæ nauium, quæ ad Naupactū
stabant, in ſtatione fuerunt, dū illæ quæ armatos ē Peloponneso portabant onerariæ
transirēt, quæ causa triremes ipsas prius fuerant inſtructæ, ne Athenienſes aduersus
nerarias potius q; aduersus triremes aīm intēderēt. Inter initia ueris dū Decelea mu
ro intercludebat, Athenienſes dimisere triginta circa Peloponnesum naues duce Cha
ricle Apollodori, cui mandatū erat, ut pfectus Argos ex iure ſocietatis hortaret Ar
giuos ad explēdas naues armatis, Dimiserunt itē quemadmodū deſtinat in Siciliam

19. anni initium.
Lacedæmoni
orum in Atti
cam irruptio.
Decelea.

Ecritus.
Zenon Theb.
Nicon.
Hegesandrus.
Alexarchus.
Sargeus.
Charicles.

Demosthenē sexaginta cū nauibus Athenienſiū & quinq; Chiorū, ferentibus ex formu
la mille & ducentos Athenienſiū armatos, inſulanorūq; q̄ plurimos undiq; contrahere
potuerunt, & ex alijs suæ ditionis socijs, sicubi aliquos opportunos ad rē militarem ha
rebant. Cui p̄ceptū est, ut iuncta cū Charicle classe circunuecti Laconicā oram inſeſta
rent. Et Demosthenes quidē in Aeginā traiecit: ibiq; si qui suorū reliqui erāt, & dū Cha
ricles Argiuos affumeret, opperiebat. In Sicilia uero p eadē ueris tpa Gylippus re
dijt Syracusas, agens ē ciuitatibus quas p̄uaserat q̄ potuerat maximū undiq; exercitū
cōuocatisq; Syracusanis, inquit: Operap̄pretiū esse eos q̄ plurimas possent naues arma
re, ac pugna experiri nauale. Sperare em̄ se aliq; periculū dignum facinus in eo bello
editur. Ad quod illos etiā Hermocrates hortabat in primis, negās recusandū classem cō
figere cū Athenienſibus: nō em̄ illos hæreditariā aut p̄petuā habere peritiā rei naualis:
sed mediterraneos esse magis, q; Syracusanos, & cogentibus Medis nauticos factos. Cæ
terq; audacibus uiris q̄les sunt Athenienſes eos uideri asperrimos, qui & ipsi ex aduerso
audaciā ferant. Nam q; finitimos suos in potestātē redegerunt, id uero non tribuendū
esse eorū uiribus, sed audaciā inuadendi, eoq; idem terroris ab aduersarijs pati debere.
Sēq; dicebat probe noſſe Syracusanos ex ipsa audaciā obuīā eūdi classi Athenienſium,
& ex hac re illis inopinata terrorem incutiendo magis p̄fecturos, q; Athenienſes ex
sua peritiā Syracusanorū imperitiā rei naualis obſuturos. Capeſſerent igiſ rem nauticā
hortatiōibus inducti Syracusani, ad pugnam naualem se expediunt, nauesq; implent.
Quod ubi factum est, Gylippus tota nocte cunctū pedestre agmē duxit, ut eodem mo
mento ipse a terra ad muros, qui sunt in Plēmyrio subiret, & naues a mari. Itaq; ex cō
posito triremes Syracusanorū portu magno, quinq; & triginta in aduersum tendunt ē
portu minori, ubi naualia eorū erant, quinq; & quadraginta circūagunt, eo cōſilio ut
cum ijs qui intus erant miſcerent, & nihilominus Plēmyriū adorirent, quo Athenienſes
utrinq; inuasi tumultuarent. At illi propere sexaginta ē diuerso nauibus impletis, quin
q; ex ijs & uiginti certamen iniere cum Syracusanorū, quinq; & triginta intra portū ma
gnū, ceteris tendūt aduersus eas quæ ē nauibus circūagebant: cum quibus statim in
ore magni portus conſlixere, diūq; inuicem obſtitutū his conantibus penetrare, illis pe
netrare prohibentibus. Interim dum Athenienſes qui erant ad Plēmyrium ad mare de
ſcendiſſent, & ad spectaculū pugnae naualis intenti eſſent, Gylippus prima luce repen
te muros adorijt, & primū ē tribus maximū capit, deinde & alios minores non reſiſten
tibus custodibus, cū uiderent primū tā facile captū. In q; qui fuerant, agre in naues &
quasdam onerarias effugerunt, & in castra se receperunt, inſequenti eos una ueloci trire
me Syracusanorū, qui iā intra portum magnum uictoria nauali potiebant. Vbi uero &
duo reliqui capti sunt muri, ibi Syracusanorū haud dubie uictoria erat. Cæterq; uictores
facile fugā capeſſuerunt. Nā Syracusanæ illæ quæ pro faucibus portus decertabant, cū
prærupiſſent obſtantes nullo sunt ordine ingreſſæ, sed se inuicē p̄turbantes hosti præ
intra portū supata fuerat: Quæ decē depreſſit, ac p̄multos in illis mortales interfecit,
p̄terq; ex tribus q̄s uiuos cepit, tres quoq; ipsius naues corruptæ sunt. Athenienſes extra
q̄is hoſtilibus naufragiis, ac poſito trophæo parua in inſula quæ Plēmyrio p̄iacet, in
sua castra rediere. Atq; hunc in modum Syracusani rē geſſerunt in pugna nauali apud
Plēmyrium: tū tribus muris potiti, totidē trophæa ſtatuērunt, & ē duobus muris po
ſterius captis alterq; diruerunt, reliquos p̄ſidio impoſito tuebantur. In quibus muris ex
pugnandis & pierunt multi, & capti sunt: capta inſuper quæ ingens erat oīs pecuniā,
q̄m illis uelut arario utebant Athenienſes, ubi multa inerat pecuniā negotiatorū, & res
frumentaria, multa etiā trierarchorū. Quippe relicta illic erant quadraginta triremium
uela, atq; alia inſtrumēta, & tres quæ ſubductæ erāt triremes. Quæ Plēmyriū expugna
tio Athenienſes maxio detrimento affecit, & in primis q; nō tuto iā neceſſaria importa
bant, sed cū prælio, importari phibente Syracusanorū nauium occuſu. Quæ res cum

Gylippus ad
Syracusanos.

Athenienſium
peritiā rei na
ualis.

Naumachia
Syracusanorū
& Athen. ad
Plēmyrium.

Plēmyrium ca
pitur.

timorem ad cetera exequenda militibus, tum languorem animi afferebat. *Secundum*
Agatharchus dum hæc miserunt Syracusani naues duodecim, cum præfecto Agatharcho Syracusanus
 no: quarum una legatos in Peloponnesum ferret, ad edocenda quæ apud ipsos ge-
 essent, & se in spem ingressos, simulq; ad acuendos ut bello ibi gerendo magis incum-
 berent: reliquæ Italiæ peterent, quod rumor erat naues pecunia onustas ad Atheni-
 enses cursum tenere. Eas naues Syracusanæ nocte magna ex parte corruerunt, quæ
 teriam ad ædificandas naues idoneam in ora maritima Caulonijs concremarunt, quæ
 Atheniësis erat præparata. Eadem undecim cum Locros hinc abissent, & illic in sta-
 tione essent, naus una è Peloponneso oneraria in qua Thespiei armati uehebantur, adie-
 nit: quibus in suas naues receptis Syracusani domum redibant, obseruantibus eos Athe-
 nienibus cum uiginti nauibus ante Megara, à quibus una omnino intercepta est (nam
 plures non potuerunt) ceteræ Syracusas elapsæ. In ipso quoque portu pugnatum est
 ui certamine sub uallum, quod in mari ante uetera naualia Syracusani iecerant, intraque
 ipsorum naues stationem habent. Huc Athenienses nauem decem milium farinæ
 rum turritam & loricatam, ne in aggrediendo sibi noceretur, admouent, uallosque in ma-
 ri depactos è nauiculis illaqueant, machinamentisque conuellunt, quosdam etiam nauem
 do educunt, Syracusanis in istos ex naualibus, istis ex oneraria in illos missilia iacien-
 bus. Ad extremum Athenienses multum euulsere uallorum. Erant enim eis cum cap-
 ri infesti, tum maxime qui occultabantur non extantes ab aqua de industria sic dep-
 cti, ut accedentes naues periculum adirent, nisi prouidissent, ne uelut in pedicam
 ducerentur. Hos tamen urinatores mercede sollicitati refixerunt. Sed alios rursus Sy-
 racusani pangebant. Multæ præterea machinationes inuicem, quales inter uicinos ci-
 citus & opposita castra habentes fieri credibile est, excogitabantur, leuiusque confereban-
 tur certamina, nullum denique genus experimenti prætermittatur. Miserunt autem
 Syracusani legationes ad ciuitates Corinthiorum, Ambraciorum, Lacedæmoniorum
 nuntiatum de Plemmyrio recepto, de quo pugna nauali in qua non tam hostium uiribus
 quam sua perturbatione superati essent: & quod reliquum erat, se bene sperare ac po-
 stulare, ut sibi forent auxilio classe pariter ac peditatu, utpote Atheniensibus alium
 exercitum expectantibus, ante cuius exercitus aduentum si illi profligarentur, sit debili-
 tum. Atque hæc qui in Sicilia erant, egerunt. Demosthenes autem ubi copias coegit
 cum quibus ad auxiliandum suis in Siciliam erat transmissurus, soluens ex Aegina in
 Peloponnesum nauigauit: Charicleusque, qui cum triginta nauibus erat, coniunctus est
 sumptis in naues Argiuorum armatis Laconicam petiuerunt. Et primum partem
 meræ agri Epidaurici depopulati sunt. deinde appulsi in agrum Laconicum è regio-
 ne Cytherorum ubi est Apollinis templum non nihil terræ uastauerunt, & locum quo-
 dam isthmo similem muro cluserunt, quo transfugerent Lacedæmoniorum seruituti
 unde latrones sicut ex Pylo prædatum irent. Quem locum simulac cepit Demosthe-
 nes, traiecit in Corcyram, ut illinc quoque sumptis socialibus copiis extemplo in Sicili-
 am nauigaret, Charicle, dum murus loco circundaretur, permanente, qui imposito
 lic præsidio, mox & ipse triginta cum nauibus se recepit, & Argiui pariter. Hæc
 dem æstate uenerunt Athenas è Thracibus macharophori à Diaco oriundis milites
 trecenti peltati, in Siciliam cum Demosthene transmissuri. Hos, quia serius uenerant
 Athenienses in Thraciam unde uenissent remittere constituerunt. Nam tenere eos
 bellum quod ex Decelea gerebatur sumptuosum sane uidebatur. Namque horum singu-
 li quotidie singulas drachmas accipiebant. Et Decelea posteaquam hac æstate primo
 ab uniuersis hostium copiis muro conclusa est (nam postea certo temporum spatio
 fidijs ciuitatum inuicem succedentibus infesta est) magnam iacturam fecere res Athe-
 nienenses, & in primis pecuniarum atque hominum amissione. Nam antehac cum ad bre-
 ue tempus fierent incurrationes, non prohibebantur reliqua parte anni frui suis agri-
 Athenienses. Nunc autem hostibus perpetuo obsidentibus, & nonnunquam maiore
 cum manu inuadentibus, aliquando etiam ex necessitate suæ cuiusque uicis cultum

Thracum
macharophori.

Stipendia
Thracum.

ac prædas agendi, utique Agide præsentis Lacedæmoniorum rege, nec segnem militi-
 am linente, uehementissime uexabantur, omni que circa regione exuti sunt, & ipso-
 rum seruitia amplius uiginti milibus ad hostem transierunt, eaque manuarias artes ma-
 gna ex parte facitiantia. Oues quoque uniuersæ amissæ sunt ac boues. Necnon equi
 quotidiana agitatione equitum, tum ad Deceleam recurrentium, tum omnem circa re-
 gionem tutantium, partim claudi fiebant arido in solo & assidua ærumna, partim saue-
 bantur. Etiam commeatus qui prius ex Eubœa per Deceleam breuiore uia subuehe-
 batur, nunc circumnauigante Sunio sumptuosa reddebatur. Adeo omni re aduectitia
 ciuitas indigebat, & ex urbe præsidium factum erat ciuibus, interdum per uices ad pin-
 nas murorum excubantibus, noctu omnibus, præter equites. Ita alij sub armis, alij su-
 per muros, æstare pariter & hyeme perseuerantes conficiebant: & eo quidem tristius,
 quod duo simul bella sustinebant, atque eo perniciæ uenerant, quam nemo si audisset
 antea fuerit crediturus, ipsos muro à Peloponnesibus circumfessos, tamen ne sic qui-
 dem è Sicilia decedere, sed illic uicissim eodem modo obsidere Syracusas ciuitatem, ni-
 hilo per se quam ipsas Athenas inferiorē, dantes speciem suam tum potentiam, tum audaciam
 ciam, maius opinione Græcorum quàm ab initio belli conceperant. Nam alij annum, alij bi-
 ennium, alij triennium, nemo diutius eos bellum toleraturos putauerat, si ipsorum re-
 gionem Peloponneses introissent. Atqui à primo horum ingressu annus septimus de-
 cimus agebatur, cum in Siciliam transierunt, iam eodem bello exhausti, & alterum
 de Decelea tunc uehementer afflicti, & incidentibus magnis alijs super alios sumpti-
 bus, ad tenuitatem rei pecuniariæ redacti sunt, & in locum tributum per id tempus uigeli-
 mæ exegerunt ab ijs, quibus imperabant, maritimis populis, rati plus sibi hac ratione pe-
 cuniæ obuenturæ. Nam & impensæ non quales prius, sed tanto maiores fiebant, quanto ma-
 ius existeret bellum, & obuentiones erant extinctæ. Igitur Thracum qui post discessum De-
 mosthenis uenerant, extemplo inopia rei pecuniariæ missos fecerunt, dato negotio Di-
 treptheo accipiendi, & in nauigando (transibant enim per euripum) si quid possent ho-
 stibus nocere. Hos ille in Tanagra cum eduxisset, & raptim non nihil præda egisset, sub uespe
 rû è Chalcide Eubœæ traiecit euripum, & expositos in Bœotiam duxit aduersus Myca-
 lessum, & per noctem occultus subsedit ante Mercurij fanum, quod à Mycaleffo distat sex-
 decim circiter stadia, ac prima statim luce urbi succedit: eamque etiam magnam, tamen incu-
 stoditam actus, & nihil minus quàm aliquos unquam à mari tantum facinus ausuros suspi-
 catus, securitate infidiarum etiam portis apertis. Irrumpentes itaque in eam Thracum & pri-
 uatas & sacras aedes diripiunt: oppidanos trucidant, non senili non iuuenili ætati par-
 centes, sed omnes ut in quæque incidebant, puerosque ac foeminas, quinetiam iumenta &
 quascunque animantes uidebant interimentes. Etenim Thracum genus Barbarico pro-
 ximum, ubicunque non timet, ibi sauiissimum se præbet. Et tunc alia non exigua extitit
 perturbatio, & passim funestum spectaculum: irruentes enim in ludum puerorum, qui
 illic maximus erat, eos omnes (iam enim scholam introierant) conciderunt, quæ cla-
 des, adeo inopinata, adeo acerbatoti ciuitati incidit, ut nulla alteri magis. Cognita re
 Thebani suppetias eunt, adeptique Thracum iam digressos (non tamen longe) præda ex-
 uicti fuerant, stabant: plurimos eorum dum naues conscendunt nec natandi gnaros
 occidunt, cum illi qui in nauibus erant uisa suorum fuga, retraherent naues extra ictum
 sagitarum. At posteaquam iterum se recepere Thracum, non incompote & aduersus
 equitatum Thebanorum, à quo primum inuasi fuerant, procurrerunt, cõglobatique, &
 ut tempus ferebat ordinati sese defensabant, tum pauci eorum perire: nonnulli etiam
 intra urbem illic inter prædandum deprehensi. In summâ ex mille trecentis ducenti o-
 mnino & quinquaginta, ex Thebanorum aut & alijs qui suppetias iere circiter uiginti equi-
 tes armatique, una cum Scirphoda Thebano, uno ex Bœotijs magistratibus. & Mycaleffo, Scirphonda
 Q iij

Atheniensium
angustia.

Syracusane
potentiæ spe-
cimen.

Tributi uigeli-
ma exiguum

Mycaleffus
capitur.

Thracum
in Mycaleffo
truculentia.
Scholasticorum
clades atrocis.

Thebani
Thracum
persequuntur

Scirphonda

Phia.

Conon.

Centoripini.
Alicyæi.
Siculi.
Sicilienses.Choerades
insule.
Artas.

Thuria.

Peloponnesi-
um naues.Erineum.
Rhypica.

pars quædam recepta est. Cuius ciuitatis calamitate, nullam alterius ut in tam diutino bello miserabiliorem reor fuisse. Adeo atrox ea fuit. Demosthenes autem e Laconia post munitum muro locum in Corcyram traiciens, nauem onerariam in Phia, quæ est agri Elei, in statione adeptus corruptit. Qui uero in ea erant elapsi sunt uiri Corinthii, iidemque armati in Siciliam transmissuri: & qui mox alia sumpta oneraria transmissi. Post hæc in Zacynthum profectus Demosthenes, & in Cephalleniam, sumpsit illinc rematos, & ex Naupacto Messenios accersuit, atque in oppositam Acarnaniæ continentem traiecit, in Alyziam quoque & Anactorium, quod ab Atheniensibus tenebatur. Cui circa hæc loca agitati occurrunt Eurymedon & Sicilia remeans, quod cum pecunia ad exercitum portanda per eam hyemem fuerat missus. Is nuntiat cum alia, tum uero se auditis inter nauigationem Plemmyrium esse à Syracusanis receptum. Conon insuper qui Naupacto præerat ad hos uenit nuntiatum, quinque & uiginti Corinthiorum naues, quæ intra Naupactum in statione essent, non desinere bellum gerere pugnandi cupiditas habere igitur eos mittere ad se naues, quod suæ duodeuiginti impares essent ad confidendum cum hostium quinque & uiginti. Itaque mittunt cum Conone Demosthenes & Eurymedon ex iis, quas ipsi habebant uelocissimas decem ad illas, quæ erant ad Naupactum. Quibus missis ad delectum agendum se conferunt; Eurymedon quidem in Corcyram profectus, quindecim naues ab illis expleri iussit, & armatos delegit. Nam collega Demostheni iam datus erat, ubi rediit quemadmodum dictum est. Demosthenes autem ex iis quæ circa Acarnaniam sunt loci quoscunque potuit funditores ac iaculatores coegit. At legati Syracusanorum qui post expugnatum Plemmyrium adierant ciuitatem cum illas oratione persuassissent, & quem comparauerant exercitum adducturi essent de hac re certior factus Nicias mittit ad eos Siculos, quæ transireturus erat hostis, sed eos cios cum aliis, tum Centoripinos & Alicyæos, ne illum transire permittant, sed congregati prohibeant. Non enim alia uia transire conaturum. Nam Agrigentini per uiam agrum iter denegabant. Itaque Siculi quemadmodum orati ab Atheniensibus erant Siciliensibus iam iter ingressis insidias tendunt tribus in locis, ac repente incautos gressi ad octingentos ferme occiderunt, omnesque legatos præter unum Corinthium. Hic eos qui elapsi sunt ad mille & quingentos perduxit Syracusas. Per eosdem ad Syracusanos auxilio uenerunt Camarinæi armati quingenti, iaculatores trecenti, totidem sagittarii. Miserunt & Geloi naues quinque, iaculatores quadringentos, equos ducentos. Iam enim omnis propemodum Sicilia præter Agrigentinos, qui in partibus non erant, cæteri conspiratione facta cum hæcenus circumspexissent, auxilia feriebant Syracusanis contra Athenienses. Accepta tamen apud Siculos clade, Syracusani cohibebantur ab inuadendis protinus Atheniensibus, cum Demosthenes & Eurymedon comparato iam exercitu e Corcyra atque e continente transmissi mari Ionio, tenuerunt Iapygiam promontorium, & illinc Choerades Iapygiæ insulas, & Iapygium promontorium quinquaginta iaculatores Messapiæ gentis imposuere in naues, & renouata uocata ista quadam amicitia cum Artas eius loci principe (qui iaculatores indulserat) appropinquarunt ad Metapontium Italia, induxeruntque Metapontinos ad mittendos iure loci tatis trecentos iaculatores, & triremes duas. Quæ cum accepissent, uenerunt Thurini ubiprehendunt aduersarios Atheniensium proxime per seditionem exactos. Atque illuc contractis omnibus copiis uolentes recognoscere si quis relictus esset, & quando adducere Thurinos ad capeffenda quam libentissime societatem militiæ, & quando fortuna uenissent ad eosdem, per hostibus proque amicis habendos quos haberent Athenienses, subsederunt atque ista cõfecerunt. Circa hoc idem tempus Peloponnesienses classarii quinque illarum & uiginti nauium, quæ onerariarum gratia in Siciliam tendebant, e regione Naupacti ad ancoras stabant, contra Atticas tanquam ad pugnam ualem se instruebant, impletisque aliis adhuc nauibus, adeo ut paulo essent pauciores Atticis, stationem habuerunt iuxta Erineum Achaia in Rhypica, loco in speciem lunæ uato. Quorum ad præsidium in eminentibus promontoriis peditatus utriusque dispositus

Polyanthes
Corinthius.Victores Co-
rinthij.
Victi Athen.

Hylia flum.

Petra Rhegi-
norum.Nauale præli-
um Syracus.
atque Athen.

erat tum Corinthiorum, tum indigenarum, ipsis nauibus inter se stipatis medium tenere tibus, duce earum Polyanthe Corinthio. In hæc e Naupacto tres & triginta Atticæ, duce Diphilo cõtenderunt. Et Corinthij principio quidem quieuerunt, postea uero quæ ipsis signum sublatum est, & tempus adesse uisum, obuiam Atheniensibus eunt, ac pugnam committunt, in qua per diu ab utroque repugnatum est, & Corinthiorum tres naues corruptæ, Atheniensium nulla quidē depressa prorsus, cæteræ septem inutiles ad agendum factæ incursum à prora Corinthiæ, crassiora habentium rostra, laceratisque remigiis fractis. Certatim autem ancipiti Marte, adeo ut sibi utriusque uictoriæ uendicaret, Athenienses tamen naufragijs potiti sunt, sed pellente in altum uento, nec instantibus ultra Corinthijs utriusque dirempti, nec utriusque alteros inscui, nec ulli ex alterutris capti: quia Conon nullam depressam est nauis. Quibus in Naupactum abeuntibus, continuo trophæum erexerunt Corinthij ceu uictores, quod plures hostilium nauium inutiles ad cursum reddidissent, interpretantes ob id se non fuisse superatos, quod neutri uicissent. Nam & Corinthij uictos se esse censebant, si non admodum uicti essent: & Athenienses se uictos, nisi admodum uicissent. Discessu Peloponnesium, dilapsosque peditatu, Athenienses erexerunt & ipsi trophæum in Achaia, ueluti uictores cum abessent ab Erineo, ubi Corinthij classem habebant uiginti ferme stadiis. Atque hunc exitum habuit pugna navalis. Demosthenes autem atque Eurymedon posteaque Thurini ad societatem militiæ se expedierunt, septingenti armati, trecenti iaculatores iubet classem in oram tendere Crotoniatæ. Ipsi recensitum prius peditatum ad fluuium Sybarim ducunt per agrum Thurinum: qui cum ad amnem Hylia puenissent, permixti sunt ad eos Crotoniatæ, qui dicerent nolle se per suam terram meare exercitum, permixti suntque ad eos Crotoniatæ, qui dicerent nolle se per suam terram. Vbi naues eis ob id prelo fuerunt. Quibus postera die cõsensu, abiit subinde ad eundem ciuitates præter Locrensiem, donec ad Petram pueniret agri Rhegini. Hos interea Syracusani cognito uenire, antequam puenirent uoluere fortunam naualem rursus experiri, atque ter classem tanquam peditatu, quæ ob id ipsum comparauerant. Instruxerunt autem tunc & alteram ris rostra imponere, quæ e superiori pugna plus aliquid inspexissent, decurtatisque praeus cubitorum, quo scilicet modo Corinthij aduersus Athenienses ad Naupactum naues instructi e prorsus pugnaverunt: Quippe putabant Syracusani aduersus Atticas, non ut suas edificatas à prora, sed graciles, ut quæ non tam aduersa fronte quam ex circumuium, non magnum intra spatium futuram secum facere, qui aduersis prorsus eisdemque aeris incurrentes diffracturi erant suis crassis ac solidis rostris, uacuas Atheniensium educendi propter angustias, quo genere pugnandi maxime illi confiderent: quorum alterum, ne illi elaberentur quoad possent ipsi, alterum ne naues iidem circummagerent angustia loci præstaret. Itaque quod inscitia suorum gubernatorum prius contigisse uidebatur, ut prorsus confingerent, ex hoc se maxime superiores fore: non enim licitum Atheniensibus nauibus ictu aduersarium repulsis, remigare retrorsum ad iactum iter ad alterum alio nisi terram uersus: nec id nisi petexiguum & in exiguo tractu, iuxta sua ipsorum castra, cum cætero portu sint hostes potituri, & suis sicubi succumberent auxilio futuri. Illæ uero in arcum redactæ omnes, & in eundem locum incidentes inuicem se turbaturæ, id quod in omnibus navalibus pugnis plurimum Atheniensibus obfuit, quibus non licebat, quemadmodum Syracusanis in omnem portum retrocedere, nec circumflexu in apertum mare euadere: cum illi à pelago ingressum tenerent, nec resiliere præsertim futuro ipsis infesto Plemmyrio, & non satis amplo portu ingressu. Talia Syracusani ex sua peritia suisque uiribus commentati, simulque iam præ superiori prælio ferociores rem aggrediuntur, peditatu pariter & classe. Et peditatum quidem Gylippos paulo prius extra urbem eductum ad murum Atheniensium eatenus admo-

uer, unde sibi in urbem esset prospectus. Item qui apud Olympicum erant armati atque equites et leuis armatura Syracusanorum, utrinque murum & ipsi subeunt. Mox deinde Syracusanæ naues, socialesque procedunt. Athenienses qui à principio petisse solo periculo opinabantur, ubi naues quoque cernunt ex aduerso tendentes subito perturbantur. Isti partim in muros partim ante muros contra accedentes in acie steterunt. At illorum alij procedunt in equites qui multi erant, iaculatoresque properato uenientes ab Olympico, & ab his qui exterius erant, alij naues conscendunt, alij in litus auxilium ferunt. Et ubi quinque & septuaginta impletæ sunt naues, obuam itur hosti, cuius naues erant circiter octoginta. Hæ classes, cum diu inuicem eo die incurrisset, resiliissent, multum tentassent, & neutri possent quippiam alteris eripere duntaxat memoratu dignum, si quod Syracusani unam aut alteram Atheniensium nauem deprefferunt, diremperunt, simulque à muris peditatus abscessit. Postero die Syracusani quievere, neutrumque significantes quidnam essent acturi. Nicias uero cernens pari euentu fuisse pugnam, ueritus ne rursus idem conaretur hostis, adigit trierarchos ad naues instruendas, si quippiam laborasset, onerariasque protrahit è uallo, quod in uicem portus conclusum fixum erat in mari, reliquas onerarias binum iugerum spatio inter se distinxit. In his nauis ab hoste superetur, tutum ei effugium foret, & rursus per otium egressio. In hoc apparatu totum diem ad noctem usque consumpsere Athenienses. Die insequenti Syracusani aliquanto maturius, sed eodem conatu & peditatus & classis conflixere cum Atheniensibus: & cum eodem quo nudius tertius modo ad multum diei classes obnixæ confitissent, inuicem lacescentes, Ariston Corinthius Pyrrichi filius, omnium qui cum Syracusanis erant optimus gubernator, suadet prius suæ classis ducibus mittant in urbem sedulos aliquos, qui iubeant extemplo omnes qui in urbe essent, quod quisque esculentum haberet cōferre ad mare, exhibereque forum rerum uenaliū, & ad uendendum, ut egressi nauis mercatique statim ad naues pranderent, ac subinde alij atque alij id facerent, & eodem die Athenienses aggredierentur inopinatos. Huic obtemperantes duces nuntium mittunt, mercatus apparatur. Syracusani sine mora cessim euntes ad urbem reuehuntur, egressi prope ibidem prandent. Hos rati Athenienses tanquam desperatos cessim ire in urbem, ipsi per otium egressi cum ad alia, tum uero ad prandium expediendum se conferunt, ut qui non crederent amplius eo die futuram pugnam ualem. Cum rursus repente Syracusani conscensis nauibus inuehantur. Quia de re Athenienses magno tumultu, ac plerique ieiuni nullo ordine naues ascendunt, atque agere obuiam tendunt. Et cum aliquandiu utriusque se mutuo obseruantes disiuncti fuissent, non committendum sibi putauere Athenienses ut differendo à seipsis labore superarentur, quamprimum cum hoste decernendum. Itaque dato signo ingruentes pugnam ciuium. Eos Syracusani excipientes aduersis proris, quemadmodum excogitauerant ornati, rursus que are, lacerant illorum magna ex parte remigiorum frontes, & ex tabularis iaculatores uehementer eosdem infestabant, sed longe magis qui exilibus nauigis cumuecti, nunc ima subeuntes, nunc latera prætereuntes, missilia illinc in nauas Atheniensium iaciebant. Tandem hunc in modum Syracusani omnibus aduocatis uiribus dimicantes superant. Athenienses terga uertentes, per onerariarum nauium effugium in suam stationem penetrant, hoste usque ad illas insequente, ulterius ire prohibito propter antennas onerariarum, altius quam ut ingressum impedirent leuatis: unde plures dei delphines ad demergendas subeuntes naues pendebant, à quibus duæ Syracusanæ uictoria feroces succedere ausæ corruptæ sunt, & alia cum ipsis defensoribus capta. Syracusani septem nauibus Atheniensium depreßis, multis laceratis multisque uiris captis, tum occisis rediere, ac trophæa utriusque pugnae naualis erexere, sibi proceram suadentes se classe multum Atheniensibus antecellere, peditatu uero inferiorum esse. Et hi quidem tanquam rursus hostem utrinque aggressuri sese præparabant. Demosthenes autem interea atque Eurymedon cum auxilijs, quæ acceperant ab Atheniensibus, aduenerunt nauibus tribus ferme & septuaginta, præter mercede con-

Alterum nauis
le prelium.

Aristonis
Corinthij
consilium.

Syracusanorum
uictoria.

Demosthenis
& Eurymedon
tis aduentus.

tas, cum quinque milibus fere armatorum tam popularium quam socialium, cumque non paucis iaculatoribus, & Barbaris, & Græcis. necnon funditoribus sagittariisque & huiusmodi genus hominum magna uir. Ex quo statim Syracusanos non paruus perculsit pavor, diffidentes illum sibi exitum esse posse periculi deuitandi, cum uiderent circumuallata Deceleia, nihilo tamen minus alium exercitum similem paremque priori superuenisse, & undique eximias Atheniensium uires ostendi, quod superiori exercitui tanquam ex imbellibus confecto robur quoddam accessisset. Demosthenes quoniam modo res se haberent animaduertens censebat non esse terendum tempus, nec committendum si bi, quod Nicias commisisset: qui cum in ipso principio terribilis appulisset, quia non potius Syracusas adortus est, sed apud Catanam hybernauit, & in contemptum uenisset, & ut à Gylippo è Peloponneso copias afferente prauentus esset, quas copias ne accersissent quidem Syracusani, si confestim eos Nicias inuasisset, & quia se pares hosti rebantur esse, ubi uidissent se impares esse atque circumuallatos, non perinde etiam si ac cersissent copias adiuuari potuissent. Hæc itaque considerans Demosthenes, sciensque se tunc primo statim die maxime horribilem esse hostibus, uolebat ocyus uti in illos præfenti exercitus sui terrore. Et dum cerneret directum Syracusanorum murum, quo se ab Atheniensibus circumuallari prohibuerant, simplicem esse, & ad expugnandum facilem, si quis ascensum epipolarum occuparet, & item quæ illinc erant castra (quippe nullis uim Atheniensium laturis) properabat inuasionem experiri spe intra breue momentum bello defungendi. Fore enim ut aut prospere pugnando potiretur Syracusas, aut illinc copias abduceret potius, quam incassum uexaret omnes, & qui in militia & qui domi erant Athenienses. Igitur egressi Athenienses primum Syracusanorum agrum circa Anapum depopulantur, potiti regione quemadmodum prius pedestribus copiis pariter & classe, aduersus neutros enim prodire Syracusani præter equites atque iaculatores ex Olympico. Deinde uisum Demostheni munimenta hostium machinis tentantur, & reliquæ copiae diuersis in locis subeuntes expellerentur, non amplius tempestus terendum, sed epipolas inuadendas. Quod ita faciendum Nicias & alij collegis suis persuasit. Cæterum non posse fieri ut accedentes ascendentesque hostem laterent. Edicit igitur quinque dierum cibaria, eosque qui lapides legerent, ac structores sumit, & cæterum missilium apparatus, cum omnibus quæ extruentibus necessaria sunt, si loco potirentur. Ipse à primo somno & Eurymedon & Menander sumptis omnibus copiis ad epipolas contendit, Nicias ad muros relicto. Vbi iam loco propinquabant prope Euryleum, qua parte iterum prior exercitus ascenderat, latuere custodias Syracusanorum, & hostilem qui ibidem erat subeuntes murum capiunt, nonnullos custodum occidunt, pluribus elapsis, qui prope apud terna quæ in epipolis erant castra, Syracusanorum una, altera cæterorum Siciliensium, tertia aliorum sociorum, nuntiant hostes introisse, sed præcipue sexcentis illis Syracusanis qui primi apud hanc partem epipolarum excubabant. Hos protinus subsidio uenientes nacti Demosthenes atque Athenienses, & si strenue resistentes, tamen in fugam uertunt, ac porro celeriter pergunt, ne præsentis impetu penetrandi, cuius rei gratia uenerant segnius uterentur. Cæteri proximas munitiones Syracusanorum non ualentibus resistere custodibus capiunt, pinnas detrahunt. At Syracusani & socij, & Gylippus cum suis subsidio è propugnaculis eunt, & quando per noctem inexpectata hostium audacia premebantur, attoniti cum Atheniensibus congregiuntur, & repulsi inter initia superantur. Sed progredientibus iam longius nullo ordine Atheniensibus quasi uictoribus, quod uellent omnino non dum expugnata loca hostium quam uelocissime percurrere, ne se impressionem remittentibus illi rursus conglobarentur, obstitere primi omnium Thebani, & cōgressi eos fundunt fugantque. Hic ingens iam Atheniensium perturbatio oritur atque difficultas, quæ agnoscere haud facile erat ab his, neque ab illis quoniam modo singula cōtigerunt. Nā quæ inter diu gesta sunt ceterius illa quidē, sed neque omnia nouere, qui affuerunt. Vix quisque

Demosthenis
institutum.

Epipolas
capta.

Prelum nota-
turnum ex
anceps.

Luna splen-
dor.

Pæanismus.

Athenienses
vincuntur.Syracusano-
rum victoria
& troph.Agrigentum.
Sicanus.

Morbi causa.

Demosthenis
consilium de
relinquenda
Sicilia.

quæ circa ipsum acta sunt nouit. In nocturna pugna hac quæ sola eo bello iter magnum exercitus facta est, qua ratione quippiam aperte quis nouerit? Fulgebat quidem luna, sed ita se inuicem conspiciebant, ut conspici ad lunam licet, speciem corporis cernebant, familiarem ab alieno non discernebant. Angusto in loco armati ex utrisque pauci uersabantur, ex Atheniensibus cum alii iam uincerentur, alii priore adhuc impressione inuicti pergebant, ad quos ex reliquo exercitu plerique aut ascenderant iam, aut uentabant, adeo ut nescirent quonam tendere deberent. Nam facta iam à primis sociis omnia perturbata ac difficilia ad discernendum erant. Siquidem & Syracusani socii uincentes non paruo clamore in iubendo utebantur, quod nequibant aliter per nos quod uellent significare, & eos qui se ferebant obuiam excipiebant. Et Athenienses suos quæritabant, & quicumque occurrerent etiam si amici essent, utique cum iam reuerterent, eos hostes esse suspicabantur: cumque signum tesserae percontarentur, identidem nulla re alia internosci poterant, sibi ipsis ingentem perturbationem præbebant, quod omnes & simul idem percontabantur, id signum hostibus prodendo, cum eorum inuicem non ita intelligerent, quia uincentes illi nec dissipati minus agnoscebant. Itaque si qui hostes in hos incidebant, & si magis ualidos tamen diffugiebant, quod illi tesseram norint, quod si ipsi non simulabant, trucidabantur. Cæterum quod eis præpue nocuit, fuit modulatio pæanis, qui cum similis utrorumque esset, animos confundebant. Nam ut hostes ita Argiui & Corcyraei & quicquid Doricæ gentis cum Atheniensibus erat, ipsos Athenienses perterrefaciebant, quoties pæanem citassent, adeo quidem ut ad postremum cum semel perturbati essent, inter se ipsos passim incurfantur: amici in amicos, populares in populares, non modo metum mutuo facerent, sed etiam ad manus uenirent penè ad internicionem. Quorum multi aliis insequentibus per rupta sese præcipitantes interiere, cum arctus foret ex epipolis ad regrediendum scensus: & postquam in plana, qui incolumes euaserant, & ex arduis locis descendentes eorum plerique utique qui erant ex priore exercitu præcipue locorum notitia in eis perfergere, eodemque alii posterius peruenire: nonnullos uia deceptos errabundosque palantes, ubi illuxit, Syracusanorum circumfusus equitatus obtruncauit. Postero die Syracusani duo trophæa statuerunt apud epipolas: unum quia intratum est, alterum primum Bæotij restiterunt. Athenienses se uictos confessi mortuos receperunt, quorum non exiguus numerus fuit tam ipsorum, quam sociorum. Plura tamen arma pro numero castrorum capta. Nam qui ad defiliendum ex abruptis compulsi sunt, ab ætis scutis inermes partim, periuri partim euasere. Post hæc Syracusani prospero re inopinata, successu, ueluti i pristinam audaciam restituti mittunt Agrigentum, quod seditionibus agitabatur, Sicanum quindecim cum nauibus ad occupandam si possent ciuitatem. Gylippus quoque terrestri itinere Sicilienses urbes adiit, rursus alias copias adducturus, ut qui spem esset ingressus, quandoquidem res ita apud epipolas commigisset ui muros Atheniensium expugnandi. Interea Atheniensium duces tum ex cunctis acceptione accepta, tum ex præfenti cunctis in rebus exercitus imbecillitate consulant, cernentes neque successum habuisse conatus suos, & milites perosos esse mansionem, pote morbo implicitos duplici causa, & propter anni tempus (nam id erat quo præpue agrotatur) & propter loci situm, ubi erant castra, palustrem, atque asperum, cum & alio de nulla spes ostenderet. Igitur Demostheni non placebat ulterius manere: sed cum constitisset apud epipolas periclitandū, & cum frustratus euentus esset, decedere potius quam mori, dum mare foret idoneum ad transfretandū, & ipsi possent iam classis accessione hostium castra superare. Esse enim conducibilius patriæ cum iis bellare, qui in ipsorum regione hostes extruerent muros, quam cum Syracusanis quos iam expugnare arduum esset, neque conuenientius li urbi ingentem pecuniam absumentes incassum assidere. Et Demostheni quidem non placebat. Nicias autem & ipse male rem habere sentiebat, nolebat tamen id oratione confiteri, ne palam facto ipsorum placito de discedendo, rumor ad hostes emanaret, & idcirco multo difficilior, cum uellent, latere hostes possent, Ad hæc non nihil spei Nicias

habebat, quippe qui res hostium magis quam collegæ intelligebat, quod credere detestari actum iri cum illis qui secum, si in obsidione perseveraretur, exhausturosque se pecunia illos, cum præsertim mari iam latius recenti classe potirentur. Et erant Syracusani nonnulli qui rem Atheniensium fouerent, & ad ipsum mitterent certos, nec abire sine iam ille intelligens, res in ancipiti tenebat, circumspectansque differebat. Propasent, non esse ratum habituros Athenienses iniussu suo de provincia decedere exercitum, nec eosdem de ipsis iudicatos, qui rebus agendis interfuissent, quemadmodum commilitibus, quæ quis apposite loquendo obieciisset. Quinetiam multos imò adeo plerisque commilitum, qui tunc uociferarentur, tanquam dura in conditione positi, cum illic redissent, dis Atheniensium ingenia ob turpē causam, atque inique multari ab illis potius quam ab hostibus, si opus esset priuato periculo hoc ipsum pati. Etiam deteriore conditione quam suas aiebat esse res Syracusanorum, quod sumptum facerent in mercenariis militibus alenendis, pariter & nauticis tantæ classis, idque iam annum in tutandis circa oppidis, & aliarum rerum inopiam tolerare, aliarum nullam inire rationem, duorum talentorum milia erogasse, & multorum etiam esse debitores: & si uel quantulumcumque annuerando militibus stipendio cessarent, res eorum perituras: ut quæ magis auxiliari exercitu starent quam necessitate, quod secus in ipsis esset, & ideo debere in obsidenda urbe persistere, nec tantum afferre, pro certo habeas & inopiam pecuniarum esse Syracusis, & quosdam qui res Atheniensium perpetratos cuperent, à quibus mandata accipiebat, ne discederet. Super hæc fretus classe tunc magis quam antea cum uictus est. Ei Demosthenes ne utique sed persistendum de persistendo. Cæterum si non foret iniussu ciuitatis abducendus exercitus, tantam, unde & peditatu frequenter in hosticum incurfantes, illudque expugnantes, se alerent pariter & hosti nocerent, & non intra angustias, quæ pro hostibus magis essent, ut & aggradiendi hostem non ex breui & ex præscripto facultate haberent. In summa nullam rationem sibi placere ipsos ibidem ulterius manere, sed quam uelocissime iam ac nihil differre proficisci. Huius orationem comprobabat Eurymedon, sed contradicente Nicias, se agnoscens quædam atque cunctatio existeret, & præterea suspicio ne propter aliquod Nicias, quod præ cæteris nosset, ita persistet. Hunc in modum negligentiores facti Athenienses in loco permansere, cum interim Gylippus atque Sicanus remeauerunt Syracusas, Sicanus quidem infecto Agrigenti negotio. Nam cum apud Gelam adhuc ageret seditionem illa propter Syracusanos in gratiam rediit. Gylippus autem afferens secum, & ex Sicilia magnam uim militum, & ex Peloponneso eos armatos, qui onerariis nauibus illinc missi per uer in Selinuntem appulerant à Libya transmittentes. Nam delati in Libyam lerunt dum præteruherentur auxiliū Euhesperitis qui à Libyis oppugnabant, ipsique Euhesperitæ, et illinc profecti nouam ad urbem Carthaginensem emporiū, unde in Siciliam transientes in Selinuntē applicuerant. Qui postquam aduenerunt, tum uero Syracusani cōfessim sese expediebant, tanquam hostem interim utrinque aggressuri classe ac pedestribus copiis. Eundem exercitum intuentes Athenienses duces accessisse, & res suas quotidie non in melius proficere, sed ex omni parte in peius, præcipue hominibus tradicente, sed tamen postulante ne palam decerneret, edixerunt omnibus quam potuit ditos rebus, ubi erant profecturi luna defecit, Erat enim plenilunium, Eam rem pro omni

Naualis preli-
um Athen. &
Syracus.

Tyrrheni.
Lysimelia pa-
lus.

nota habentes, cum Atheniensium plerique ad subsistendum duces hortabantur, tum ut
ro Nicias qui miraculis atque huiusmodi rebus uehementer deditus erat, negabat sibi ali-
quid constitutum esse ante ter noue dies, quibus uates mandatum praedicassent, ut tunc pri-
mum castra mouerent. Quare Atheniensium animis refrigeratis, mansum est. Syracu-
sani hoc percepto, et ipsi tanto propiores efficiebantur ad illorum fugam phibendam,
tanquam noscentium iam se non esse praestantiores Syracusanis uel classe uel peditatu, non
enim aliter furtiuam molituros ambitione. Et simul nolebant eosdem illinc perfectos alieu-
bi in Sicilia confidere, unde infestiores hostes eunt. Sed primo quoque tempore cogi ad el-
micadum pugna nauali, ubi ipsis incommodum esset. Itaque naues impleret, et aliquot dies
qui satis esse uisi sunt, coquiescunt. Vbi tempus instat, primo die ad muros Athenien-
sium succedunt: in quos cum pars quadam non tamen magna armorum, equitumque Athe-
nien- sium per quasdam portas egressa impetum dedisset, aliquot ex armatis capti sunt a Syra-
cusanis, atque in fugam uersi: et cum ingressus esset arcus, septuaginta equites amiserunt,
nonnullos ex alijs. Atque hoc quidem die se recepere Syracusani. Insequenti autem cum classe pro-
diere sex et septuaginta nauium, et simul ad muros hostium cum peditatu perrexere. Adue-
sus quorum classem Athenienses suam eduxere sex et octoginta naues, confiscentesque
plum conferuere. Dextrum eorum cornu tenebat Eurymedon. Hunc aduersarias naues
circundare conante, et in eas laxiori ductu tendente propius terram, Syracusani ac-
cij eo facilius media Atheniensium classe superata, primum et ipsum adipiscuntur apud co-
clusa atque profunda portus, eumque cum sua nauis ac caeteris, quae comitabantur, conficiunt.
Deinde et reliquam classem insequuntur ad terram usque urgentes. Eam iam superant
extraque lignea septa et sua castra praefert cum cerneret Gylippo uidus occidendi ege-
dientes in terram, et facilitatis praebenda Syracusanis ad retrahendas hostium naues, et
ab amicis terra teneretur, pergit cum parte quadam copiarum ad fauces portus, suis au-
xilium laturus. Hos uicissim cernentes Tyrrheni (illic enim praedio pro Atheniensibus sta-
bant incooperate contendentes) ad succurrendum ueniunt, in primos irruunt, eosque in fugam
uertunt, et in paludem cui nomen est Lysimelia deturbant, mox ingruente iam maio-
re Syracusanorum ac sociorum manu, ipsi quoque Athenienses, qui de nauibus solliciti erant,
suppetias ferunt, ac congressi superant atque persequuntur, occisis armatorum non ita multis,
nauiumque suarum plerasque tutati in castra retulerunt. Quarum duodeuiginti cepere Syra-
cusani ac socii earum defensoribus caesis, et cupientes concremare caeteras, onerariam quan-
dam uetustam malleolis taxidisque cum referissent, iniecto igni (erat autem uentus in Athe-
nien- ses secundus) dimisere. Aduersus hanc Athenienses de sua classe anxii machinamur
ta ad ignem restringendum adhibuerunt, eaque propius accedere prohibita restinctaque flam-
ma periculum deuitarunt. Secundum hanc utriusque trophaea statuerunt: Syracusani mo-
dem naualis uictoriae pariter et interceptorum prius ante muros hostiles armorum in palude
litum atque adeo equitum: Athenienses autem tum peditatus prius a Tyrrhenis in palude
tum caeterorum a se reliquis deinde repulsi. Parata iam insigni uictoria naualis po-
Syracusanos qui prius reformidarant classem, quae cum Demosthene superuenisset, Athe-
nien- ses exanimati prorsus erant qui longe secus atque opinati fuerant euenerat, sed ex-
citum multo magis poenitere cepit, quod eis demum ciuitatibus bellum esset illatum, quae
eisdem institutis et sub statu et populari degerent, ut ipsi quaque classem et equitum
potentiam haberent, et illatum esset a se qui non possent neque inducere diuersam facio-
nem, specie mutanda aliqua in parte administrationis reipublicae, neque subigere maioribus
illa haberet copiis. Ita et pleraque spe decepti, de statu rerum suarum anxii erant. Et postea
quam id quod minime opinabantur classe superati sunt, multo uehementius conserua-
to animo expauescebant. At Syracusani illico portum prauecti, fauces eius praeccludere sta-
tuebant, ne posset amplius etiam si uellet latere in exeundo hostis. Neque enim iam eis
de salute sua tuenda cura erant, sed de hostili prohibenda, arbitratiibus ex praesenti reu-
fide id quod erat, melius agi fecerunt quam cum Atheniensibus, quos una cum socijs si
pariter et terra superare potuissent, splendidum sibi certamen hoc apud Graecos uisum.

quoniam mox caetera Graecia partim seruitute, partim seruitutis metu liberaret. Non
enim fore reliquam Atheniensium potentiam posthac ualidam ad sustinendum bellum
quod inferret. Cuius facti se autores magnae admirationi futuros, tum apud praesentes, tum
apud posteros. Et cum propterea operapretium erat in id certamen incumbere, tum
uero quod non modo Atheniensium, uerum etiam multorum sociorum uictores existeret.
Neque ipsi tamen Syracusani ista cogitabant, sed in quoque qui auxilium copiarum duces
erant, Corinthiarum ac Lacedaemoniarum, quod in primis suas ciuitates periculo exposu-
issent, suppeditata praeter ceteris magna classis parte, et egregie nauata opera. Etenim gen-
tes ad hanc unam urbem confluerant plurimae, secundum eas, quae per hoc bellum uel ad Athe-
nien- sem uel ad Lacedaemoniorum urbem conuenerant. Tot namque uel contra Siciliam, uel pro
Sicilia se illuc contulerunt eorum, alij ut subactae regionis participes forent, alij ut sua pa-
triter tutarentur, aut hinc aut illinc steterunt, non secuti partes uel iudicio aliquo, uel cogni-
tionis gratia potius, quam prout cuiusque casus tulit, aut emolumentum aut necessitas. Quo-
rum haec nomina sunt, qui uenerunt in Siciliam cum Atheniensibus. Athenienses quidem
cum ipsi essent Iones, Syracusani qui sunt Diores bellum intulerunt ultro, cumque ipsi eadem lin-
gua et eisdem quoque institutis utentes Lemnii, Imbrii, Aeginetae, qui tunc Aeginam tene-
bant. Praeterea Hestenses coloni, qui Hestiam in Euboea incolunt. Super hos alij partim
subditi, partim socij suis uiuentes legibus, partim tributarij. Ex subditis quidem tributa-
rijque ac stipendiarijs, ab Euboea Eretrenses, Chalcidenses, Styrenses, Carystij. Ab insu-
lis autem Chij, Andrij, Teij. Ab Ionia uero Milestij, Samij, Chij: Quorum Chij tributorum im-
munes sunt, tamen nauibus praestandis obnoxij, caetera liberi, quorum etiam plerique sunt Iones et
factiōis Atheniensium, praeter Carystios qui inter Dryopes numerantur. Isti etiam Iones, tamen
aduersus Diores ab Atheniensibus quibus parebant, coacti sunt ipsos sequi, praeter hos Ae-
oles, quorum Methymnaei naues, non tributum pendebant, Tenedii atque Aenii uectigales
erant. Hi Boeotij, qui Aeoles ut et ipsi sunt, atque etiam eorum conditores cum Syracusa-
nis necessitate hostes fuerunt. Item Plataenses ex Boeotijs soli Boeotijs iure inimicitiae
coloni pro Atheniensibus contra Lacedaemonios, qui cum Gylippo erant, tulerunt arma,
et Rhodij, Diores, utpote ab Argiuis oriundi contra Syracusanos, qui Diores sunt. Item
contra Geloos coloniam suam militantes cum Syracusanis utrique necessario. Insularum
quoque circa Peloponnesum Cephalenses atque Zacynthij liberi illi quidem, tamen quod ef-
sent Insulani, Athenienses potius, qui mari portebantur, sequi cogeantur. At Corcyraei non
mō Diores, sed Corinthij plane. Corinthijs atque Syracusanis, cum horum coloni illorum
cognati essent, tamen hostes erant tum officij gratia ergo Athenienses, quibus parebant, tum
libenter propter odium Corinthiorum. Etiam qui nunc Messenij uocantur a Naupacto ex-
Pylo, quae tunc ab Atheniensibus tenebatur. Item Megarensiū exules non multi numero.
Megaren- sibus, qui Selinuntini sunt, aduersi erant aduersitate fortunae, caeterorum socio-
rum magis uoluntarium comilitum fuit. Nam Argiui societatis gratia potius quam inimi-
citiarum cum Lacedaemonijs, et suae cuiusque ad praesens utilitatis. Diores aduersus Diores,
et aduersus Athenienses, qui sunt Iones. Mantinei atque alij Arcades mercede con-
Arcades qui cum Corinthijs uenerant pro hostibus habebant. Necnon Cretes et Aetoli
li stipendio et ipsi adducti. Contigitque ut Cretes qui una cum Rhodijs Gelam condidit-
sent, non pro colonis starent, sed contra illos ultro stipendia facerent. Acarnanum quoque
nonnulli cum lucris, tamen multo magis demerendi Demosthenis gratia, et erga Athenien-
ses beneuolentia socia arma in auxilium contulerunt. Et hi quidem intra fines Ionijs sinus.
Ex Italicis autem Thurini et Metapontini qui eo necessitatis uenerant seditionis reipublicae.
poribus, ut comites militiae assumerent: Ex Siciliensibus Naxii, et Catanenses. Bar-
barorum Aegeftani, qui belli autores extiterant, et plerique Siculorum. Extra quoque Sicili-
am nonnulli Tyrrhenorum quod Syracusanis aduersarii essent, et lapyges mercenarii. Tot
adeo gentes Atheniensium sunt auspicia secuti, E diuerso autem Syracusanis auxi-

Iones.
Diores.
Aeoles.
Lemnii.
Imbrii.
Aeginetae.
Hestenses.
Chalcidenses.
Styrenses.
Carystij.
Chij.
Andrij.
Teij.
Milestij.
Samij.
Chij.
Dryopes.
Methymnaei.
Plataenses.
Cephalenses.
Zacynthij.
Corcyraei.
Pylos.
Messenij.
Megaren-
ses.
Selinuntij.
Mantinei.
Arcades.
Cretes.
Aetoli.
Acarnanus.
Thurini.
Naxii.
Catanenses.
Aegeftani.
Lapyges.

Camarinenses
Geloï.
Agrigentini.
Irenæi.
Lacedæmonij
Leucadii.
Corinthij.
Ambracij.

Sicyonij.

Atheniensium
consulatio.

lio fuere Camarinenses illoꝝ finitimi, & qui post hos incolunt Geloï. Nam Agrigentini, quorum urbs ordine p̄xima est, à partibus aberant. Secundū hos siti Selinuntini Syracusanas partes sectati sunt, & qui eam Sicilia partē incolunt, quæ in Libyam uenit. Ex ea autē quæ in mare Tyrrhenū, Irenæi, qui soli oīm ē Græcis illic habitabant, locū illinc auxilio uenerunt. Atq; h̄ demū ex Sicilia Græcæ nationis. Fuerunt auxilio & Dores, & qui sui iuris erant, & ex Barbaris soli Siculi, quicūq; nō trāsierant ad Athenienses. Ex ijs qui extra Siciliam sunt Græcis, Lacedæmonij ducē Spartiatā p̄stiterunt, ceteros cū mancipijs, libertini nup̄ in ciuitatē ascripti, à Lacedæmonijs libertate donati: Corinthij soli & classem & peditatū, Leucadij quoq; p̄pter cognationē, Ambracij uenerunt, ex Arcadia mercenarij à Corinthijs: & Sicyonii necessitate militantes, ex ijs qui extra Peloponnesum sunt Bœoti, sup̄ has aduēticias copias, ipsi Sicilienses magni utiq; ciuitates, ingentē p̄inde uim oīs generis hoīm suppeditauerūt: Siquidē & armatos sane multos, & naues & equitatū, & aliam innumeram multitudinē cōtraxerunt. Verū præ oībus (ut sic dicam) alijs Syracusani ipsi plus copiarū p̄stiterunt, tū pro ciuitatis, tum pro periculi magnitudine in quo erant. Atq; hæc utrorūque cōtracta auxilia fuere, ac tūc præsto utrinq; parti suæ, neutriq; alia ulla postmodū supuenerē. Igitur nō immerito Syracusani ac socii parta nauali uictoria, pulchrū sibi certamē arbitrabantur debellando omni Atheniensium, qui tantus eēt, exercitu, utraque pte illū maritē raq; effugere prohibentes. Præcludunt itaq; cōtinuo maioris portus os octo ferme triadiorū, transuersis triremibus onerariis alijsq; nauigijs, ea ancoris stabiliētes, ceteraq; adhuc Athenienses pugnare conentē expediunt, nihil etiā paruū puifacientes. A quibus Athenienses se intercludi cernentes, et reliqua quæ h̄dem destinauerant intelligentes, consultandum sibi putauerunt, congregatq; duces ac p̄fecti, cū propter alias difficultates, tum p̄cipue p̄pter inopiam cōmeatus, quē nec ullū in præsens habebant (quæ præmissis Catanam nuntiis, tanq; p̄fecturi ne quid ad se deueheret mandarent, nec in posterū habituri erant, nisi classe superarent, censuerūt superiores muros esse deferendos, occupatumq; ante naues locum q̄ minimo possent muro concludendū, utensiliū atq; ægrotorū capacem, & hunc p̄sidio custodiendū, cetero peditatu cunctas naues impledas, quæcūq; & idoneæ & nō idoneæ ad cursum forēt, ac oībus reb⁹ in eas cōgessas, præliū nauale cōmittendū: ut si ex eo uictores discederent, Catanā se reciperent: sin se, incēsa classe pedestri itinere, atq; agmine abirēt, quā parte breuissime locū aliquē, seu Barbaricum seu Græcū, qui amicus esset, adipiscerent. Quæ posteaq; agi placuit, illicō acta sunt. Nam ē superioribus muris ad littus descēderunt, nauesq; uniuersas cōpleuerunt, cūctis ingredi adactis, quicūq; per ætatē quoquo mō idoneus esset. Vniuersi autē fuere ad centū ac decem. In quas impositi sunt cōplures sagittarii atq; iaculatores, Acarnanū aliorūq; militum peregrinorum, ac cetera quæcūq; ab hominibus eius necessitatis ei⁹q; cognationis imponi licebat. Hæc cum pleraq; iam in expedito forent, Nicias intuens milites cōsternato esse animo, quod præter solitum in pugna nauali longe inferiores fuissent, quodq; præ inopia cōmeatus summæ rerū sine mora facturi essent, conuocauit prius omnes, exhortatusq; est in hunc modum oratione habitā:

Oratio Niciæ ad milites.

Milites, & qui Athenienses, & qui socii estis, certamē quidē qd̄ nobis instat præcipue oībus cōmune est, ubi de sua quisq; salute ac patria non minus q̄ hostes nostri laboramus: qui si uicimus nunc in hac pugna nauali, licebit nobis suam cuiq; ciuitatem reuifere. Verum non debetis abiecto aīo esse, neq; id pati quod inexpertissimi hominū solent, qui si primis in præliis male successit, nunq̄ deinceps spem habent, semper timentes similem calamitatem. Sed uos quicūq; adestis Athenienses permulta iam bella experti, uosq; socii Atheniensium perpetui commilitones, mementote inopinatos bellorum esse euentus, accipitemq; fortunam, & si eā à nobis stare sperabamus. Eoq; uos ad pugnadū præparare quemadmodū pugnare par est, tātā uestrū multitudinem, quam uidetis. Nam quod ad nos attinet, quæcūq; ipsi utilia fore animaduertimus cū

ca portus angustias, & futurum nauium tumultū, contraq; illorū pro contabulationibus propugnaculisq; apparatus, unde nobis antehac nocitū est, ea oīa nos cū gubernatoribus, ex præsentī copia prouidimus cōparauimusq;. Nam sagittarii permulti atq; iaculatores in naues ascendent, & tanta hoīm multitudo, quanta pugnantes quidē in libero mari non ueremur, qm̄ ad exercendam disciplinam rei naualis impedimento est onus nauis, sed hic futura utilis ubi ē nauibus prælium pedestre faciemus. Ex cogitauimus præterea cū alia quæ in nauibus ædificāda fuerunt, tū uero aduersus crastudinem lignorū, quæ prominet ē proris illorū, quod p̄cipue nobis obfuit. ferreas manūs, quæ nauē hostilē cum simul incurrerit, retro se recipere prohibeant, si mō qui supstant, hoc opus exequantur. Huc em̄ redacti sumus, ut de nauibus pedestre p̄lium geramus, & prout cōstat nobis expediat, ut neq; ipsi resiliamus à cōplexu classis aduersæ, neq; illam à nobis resiliare permittamus, p̄sertim cū terra futura sit hostilis, præter eam, ubi noster peditatus inexistet. Quæ uos tenētes memoria, pugnare debetis quoad superent uires, nec sinere uos ad terram p̄pelli: & cū nauis in nauē impegerit, non prius eas dirimendas putare, q̄ armatos q̄ pro tabulato hostili stant, detruseritis. Atq; in hæc non minus q̄ nautas uos exhortor, si iusta arma geritis, sed uel magis q̄to eorū hoc opus est, qui desuper pugnant, & uestra interest sicut aliās, ita nūc quoque pleraq; pedestris ob acceptas calamitates, cum & meliorē ē tabulatis habeatis apparatus, & naues plures. Quinetiam illā aīo cōcipite uoluptatē, dignū uobis esse, ut uos periculo eximatis, & qui Athenienses nuncupamini, et q̄ non estis, tū propter cōmercium linguæ, ac propter æmulationē nostrorū institutorū, apud oēm Græciam inclyti extitistis, consoriori estis imperij nostri, eatenus certe, quatenus ad cōmodum uestrū spectabar, ut cū ter tisi imperij nostri, merito nūc illud cauere ne prodatis. sed cōtemnētes quos sapienter ro superastis, Corinthios pariter ac Sicilienses, quorū nemo q̄ diu nostra classis uiguit, resistere ausus est, eos propulsate ostēditeq; uestram peritiam, etiā ægrotantiū atque afflictorum antecellere alieno robori uel experta felicitate subnixo. Rursus iis, qui inter uos Athenienses sunt, hæc in memoriam redigo, neque naues alias his similes apud naualia, neque aliam armatorū iuuentutē uobis reliquā esse: & si quid aliud contingat uobis, nisi uincere, protinus hostē illinc huc nauigaturū aduersus nostros hic relictos, qui inualidi erunt ad eos, qui illic fuerint, & qui superuenerint, tutandos. Vosq; continuo partim in Syracusanorum uenietis potestatem (cōtra quos qua mēte uenistis, ipsi uos conscii estis) partim in Lacedæmoniorū, qui illic stant. Quare cū uobis de his duabus rebus certamen sit constitutum, si unquam antehac, nunc maxime annitami memoremus, & singuli & uniuersi, classem hanc quæ nunc pugnatūra est, eam demū esse Atheniensium, & peditatum, & naues, & urbem, & ciuitatem reliquam, denique magnum nomen Athenarum, pro quibus si qua in re alium aliq; præstat, aut peritia aliqua, aut animi præstantia, is nunquam opportunius quā hodie se ostentauerit, ne sibi ipsi uti considerent, quod Gylippo atque Syracusanis in promptu erat sentire, quippe illos, qui sese ad pugnadū præparare cōspicerent, facti etiā certiores de manibus ferreis, quas in ipsorum naues iniecturi essent Athenienses. Ideoq; sicut aduersus alia, ita aduersus hoc remedia adhibuerunt. Proras enim et bona ex parte superiora nauium coriis contexerunt, ut in his nihil haberet manus iniecta quod prehenderet, sed labere duces eorum ac Gylippus talia apud illos uerba fecere:

Oratio Gylippi ac Syracusanorum ad milites.

Quod præclare se habeant quæ hactenus gessimus, quodq; de præclaris in posterum rebus certamen nobis futurum sit, Syracusani atque socii, ut uidemini plerūque cognoscitis. Non enim tam prompte prælia adissetis. Si quis tamen id non per-

R. iij

Ferrea manus

Ad manū ferream remedia

BELLI PELOPONNESIACI

bantur. Apud eundem Athenienſium exercitū quādiu claſſes cominus dimicabant, ſi-
cebat omnia pariter audire lamenta, clamores, uincentes, ſuccumbentes, & alia quæſ-
que magno in diſcrimine exercitus edere plurifariā cogitur. His æqualia pariebant et
ij, qui in nauibus erant. Cæterum Syracuſani ac ſocij cum per diū obſtinate pugnaret
ſet, claſſem Athenienſium in fugam uertunt, & inueſti ſtrenue cum magno clamore at
que exhortatione, terram uerſus pſequent. Tunc nauticus exercitus, alia atq; alia par-
te, quicunque exteriores capti non erant, citato curſu caſtra ſubierunt, ne peditatus qui-
dem amplius in ambiguo eēt. ſed uniuerſi ploratu gemituq; miſerātes, ea quæ fiebant
uno impetu, partim ad ſubueniendū nauibus tendunt, partim ad reliquam partem mu-
rorum tuendam: alij, quæ maxima portio erat, iam pro ſeiſiſ, quā ſibi ſalutē parerēt,
circumſpectant. Fuit autē eo momēto pauor tantus, ut nullus ex ſuperioribus extiterit
maior. At tale quiddam paſſi ſunt, quale ipſi fecerunt, ad Pylū ubi Lachdæmoni ami-
ſa claſſe perierunt, et illi inſulam tranſgreſſi, ita in terra nunc Athenienſes, niſi quid ino-
pinatum accideret, ſaluos ſe fore deſperabant.

Post geſtam acerrime pugnam nau-
ſam, ſua victoria po-

Syracusanoꝝ
Historia.

Hermocratis
Suspicio.

Mercuris sa-
gra.

Hermocratis
Commentum.

ualem, in qua multæ naues ac multi uiri perierunt, Syracusani atque Iochiæ
titi, naufragiis etiam ac caëtorum corporibus potiti sunt, reuertiq; ad urbē, trophæa
statuerunt. Athenienses aut præ magnitudine pſentium malorum, ne cogitauerunt q
dem de mortuis ac naufragijs repetendis, sed cōſultabant de abeundo protinus per no
ctem, & Demosthenes Niciam adiens cenſebat faciendum, ut repletis reliquis nauib
sub auroram eriperent portu, si poſſent, quod dicerēt plures adhuc iſſis utiles naues
superesse quàm hoſtibus. Supererat enim eis naues circiter ſexaginta, hoſtibus minus
quingenta. Cui conſilio cum Nicias aſſentiretur, uellentq; naues implere, nauæ in
troire abnuebant, ut qui pculſi animo erant, q male pugnaſſent, nec credebant ſe poſ
ſe hac eſſe ſuperiores. Ita cuncti ad diſcedendum terreſtri itinere animū adiecerunt. Hoc
rum conſilium ſuſpicatus Hermocrates Syracuſanus, ratusq; atrocem rem fore, ſi rurs
tus exercitus itinere pedeſtri proficiſcēs, alicubi ſubſideret, unde rursus contra ipſos fa
ceret bellum, adit magiſtratus, negatq; oportere cōtemni nocturnam hoſtiū proſectio
nē, cōmemorans hæc & alia, quæ iſſi uidebantur. ſed potius egredi omnes Syracuſa
nos pariter & ſocios, ad obſtruendas uias, occupandaq; locorum anguſtia atq; cultodi
enda. Hoc alii, nihilo illi quidem minus, q Hermocrates intelligebant, & eſſe faciendū
putabant, ſed homines ab ingenti certamine reuerſos, libētius iam geturos, & eo agri
us imperata facturos, quod dies feſtus inſtaret. Inſtabant em eo die ſacrificia, omnia de
in quo præ ingenti uictoriæ gaudio, plerique ſe conuerterent ad potandum, omnia de
niq ſperanda citius illis pſuaderi poſſe, q ut in præſens ſumerent arma ad exeundū. Ta
lia reputantes ac difficilia factu exiſtimantes magiſtratus, cū inducere non poſſet Her
mocrates, uereretur que ne Athenienſes per ſilentium noctis tranſeuntes ardua mari
me loca occuparent, hoc per ſe commentus eſt : Quosdam è comitibus ſuis equeſtres
mittit ad hoſtium caſtra, obſcura iam nocte, qui eoſque præuerti unde quis exaudiri
poſſet, quaſi eſſent Athenienſium ſtudioſi, quales quidam in urbe erant, Niciam de
rebus urbanis certiorẽ facere ſoliti, euocatis certis iuberent referre Niciæ, ne mor
uerent ea nocte tanquam Syracuſanis itinera obſidentibus, id potius poſtridie per ci
um inſtructo agmine faceret. Hæc cum miſſi dixiſſent, diſceſſere: cum que eadem i
qui audierant ducibus Athenienſibus retuliſſent, duces iſſi ob eum nuntium hac no
cte cunctandum cenſuerunt, nullam ſubefſe fraudem opinati : & quia non ſtatin
prodiſſent, etiam die inſequenti, ut ſe milites pro facultate commodiſſime inſtrue
rent manendum, ac relictis cæteris rebus omnibus abeundum, præterquam iſs que
ad uſum corporis pertinerent. Syracuſani interea ac Gylippus cum peditum, &
ores egreſſi, itinera paſſim quibus illos tranſituros credibile erat, obſtruxerunt, &
ad riuorum ac fluminum uada poſuere præſidia, & alia opportuna excipienda ho
ſti loca, quæ uſum eſt ut illum tranſitu arcerent. Super hæc inuecti claſſe naues Athe
nienſium ab littore abſtraxerunt: quarum aliquot concrematis, quod facere iſſis quo

LIBER VII.

que Atheniensibus in animo fuerant, cæteras per otium inhiibente nemine (ut quæq; ali-
cubi quassata) religatas portauerunt in urbem. Post hæc Nicias ac Demosthenes ubi sa-
tis ipsis uisum est suos instruxisse, tertio à pugna nauali die mouerunt. Res acerba omni-
bus non eo solum nomine, quod omni classe amissa decederent, è magna spe redacti in
discrimen, & suum & ciuitatis, uerum quod relinquere castra, esset cunctis triste specta-
culum, sensuq; & cogitatione miserum. Nam cum mortui insepulti essent, quoties q; alique-
m necessariorum iacentem cõspexerat, mœrore pariter et metu afficiebatur, sed
multo mœstiores reddebantur erga uulneratos atq; ægrotos, tanquam defunctis mise-
riores, quos relinquebant. Nam ad comploratiõem se atque eiulatum conuertentes il-
li miseri, quid agerent nesciebant, ut se socij abduceret, obsecrabant, nominatim unum
quenque inclamantes; & sibi quis uidisset ullum aut sodalium, aut familiarium, aut
contubernalem iam abeuntem, pendentes ab eis & quoad poterant insequentes, & si
quos prius uires membrorum defecissent, nõ sine multis obtestationibus ac ploribus
deserebantur. Prorsus ut omnis exercitus lachrymis compleretur, & præ huiuscemo-
di angore non facile discederetur, quamuis ex hostico, & maiore, quàm quem lachry-
mis ostendebant, mœrore tum ex iis quæ iam passi erant, tum ex ijs, quæ intra se ne pa-
terentur, formidabant. Nec mœsti tantum, sed etiam sibi ipsis admodum succensentes,
nihil enim aliud quàm expugnata ciuitati, & quidem non exigua, quæ profugeret, si
miles uidebantur, quippe uniuersa multitudo simul proficiscentium non erat infra nu-
merum quadraginta milliũ: Quor; cæteri omnes ut quisque poterat sibi utilia; pedites
autẽ equitesq; præter consuetudinem sua ipsor; cibaria sub armis ferebant, alii inopia
comiti, alij dissidentia. Transfugerant em̃ serui cum antea multi, tum uero proxime
plurimi, neq; hæc quæ ferebant, sufficentia erant. Nam rei frumentariæ in castris iam
nihil superat. Cũ interim huiusmodi ærumna, quæ aliàs ob hoc, q̃ æqualis & cõmunis
est cum multis, habet aliquid leuamenti, nũc nihilo magis eis tolerabilis uidebat, præ-
sertim cogitantibus, quanto ex splendore pristinæ dignitatis in quem exitum miseris-
simis recidissent. Etenim hæc maxima nouitas exercitui Græco contigit, ut ad quos
subigendos uenisset, ipse metu ne potius ab illis subigeretur abscederet: & qui cum
uicior; & cantibus in expeditione exissent, rursus ab expeditione diuersa uoce ac contra-
rio sono reuerterentur, ex nauticis facti pedestres, et armato agmini magis, quàm clas-
si uacantes, tamen ipsis hæc omnia toleranda uidebantur, propter impendentis iam pe-
riculi magnitudinẽ. Quos Nicias cernens tam affectos animo esse, & uehementer aba-
lienas aadiens exhorrabatur ex re; conditione, consolabaturq; clamore etiam utens
magis quàm uoce, ut ad quosque accedebat, ut illorum animos excitaret; & cum uellet
ut qui plurimum, nosset prodesse eis ex præsentī quoque rerum statu;

Oratio Niciaë ad Milites.

Oratio Niciæ ad Milites.

Athenienses (inquit) ac socij cū nonnulli iam ex asperiori q̄ nostra est, cōditione in columen euaserint, debetis habere sp̄e, neq; supra modū uobismetipsis succēdere, aut propter iacturas quas fecistis, aut propter indignitatē quā nūc sustinetis. Ego quoque nihil meliore, quā uos conditione sum, nō uiribus, non quō ex ualetudine effectus sum cernitis, non fortunis, quibus cum ad uictum, tum ad alia pertinetibus, nulli or, quando inferior cum fuerim, nunc tamen in pari periculo inter miserimos cōspicior, quam multo cultu deos, multa iustitia ac bonitate homines persecutus sum, propter quæ futurorum spes audax illa quidē est, sed certe uos clades acceptæ iam magis quam pro magnitudine peterent, quæ forsitan alleuiuntur. Nam & satis feliciter cum hostibus actum est: & si cui deorū inuisi huc militauimus, satis iam dedimus abunde penarum. Etenim alij quoque nonnulli aliquando iam bellū alijs intulerunt, qui cum more hominū egissent, tamen tolerabilia passi sunt. Vos quoq; cū sperare debetis deū mitius nobiscum eē acturū, quippe qui digniores sumus misericordia numinum, q̄ odiosū nō ualde extimescere, cū intueamini uos ipsos, qualis armatura uestra sit, & quantus numerus pergentis agminis, Quinetiam illud cogitare ubicunq; cōsederitis,

Lamentabilis
Athen. clades.

Fugientium
Athe. copie.

Athen. fuga in
patriam.

Camarina.
Gela.

ibi protinus uos ipsos uobis esse ciuitatem urbemque, neque ab ulla alia Siciliensi ciuitate, aut uenientes facile receptum, aut alicubi collocatos facile expulsus iri. Iter autem tuto et ordine fiat ipsi obseruabitis, nihil aliud suo quis animo uersantes, nisi quocumque loco quis uestrum pugnare coget, se eum obtinendo & patriam, & moenia sua obtineant. Quod iter pperabimus continenti nocte ac die, quoniam exiguum habemus comitum. Et si peruenimus ad aliquod amicis oppidum Siculorum, hi enim ob metum Syracusanorum in fide perstant, tunc demum sentite tuto uos in loco consistere. Ad quos praemittite qui iubeat eos nobis occurrere pariter, et comitum afferre. In summa hoc sentite: si milites, necessarii uobis fortibus uiris esse, ut quibus nullus uicinus locus est, in quo si ignaue egeritis, salui esse possitis: & si hostem euaseritis, ceteros quidem uobis potius cuturos, quam reuifere concupiscitis: Athenienses autem magnam ciuitatis uestrae potentiam etiam collapsam resuscituros. Viri enim non moenia & naues sine uiris ciuitas sunt. His Nicias adhortationibus milites adibat, sicubi cernebat eos aut non contineri, aut non ordinata serie pergentes, cogendo atque disponendo. Nihilominus Demosthenes hoc aut similia apud suos dicebat quadrato agmine euntes. Nicias copiam sub ipso priore ibant, suae sub Demosthene sequebantur, impedimentis & turba plurima intra armatos recepta. Qui postea ad uada peruentum est Anapi amnis, offendit illic instructum Syracusanorum ac sociorum manum. Ea summa ac transitu potius ultro progrediuntur Syracusano equitatu assultante, leuiterque armatura iaculis incessente. Atque hac die cōfessum, cum uiginti circiter stadia processissent, descenderunt in campestre quendam locum, ibi castra posuerunt, uolentes sumere cum aliquid esculentum e suis quisque rebus, tum quod bibere cum locus) aquam illic quam secum ferrent, quoniam multa per stadia quam praecedere erant, nihil admodum aquae esset. Interea Syracusani transitum ulteriorē praecipites inaedificauerunt. Erat autem tumulus arduus et utrinque rupibus praecipites, cuius uocat Lepas. Postero die iter ingressi Athenienses, a Syracusanis sociis ac iaculatoribus (quorum magnus erat numerus) utrinque obequantibus atque iaculantibus pergere prohibebant: & cum diu dimicassent, tandem in eadem rursus castra redire, iam non idem eis suppetente comitatu, quibus digredi praestitum equitatu non liceret. Mane tamen mouentes rursus ire pergunt, & uel per uadum ad tumulum: sed cum inueniunt muro praclusum, & muro supstantem pedestrem aciem ex magna parte scutatam, erat autem arctus locus, quem subeuntes Athenienses expugnare nitebant: uerum cum a tot uiribus loco eminenti ferirent, facilius enim superne tela uibrabant, nec possent prumpere, quales se recepere atque quiescere, cum praesertim existeret tonitrua pariter & imbres, quales anni tempore in autumnum iam uergente fieri consueuerunt: unde exterriti sunt, & uehementius quod existimarent in suum exitium ista omnia fieri. His quiescentibus, Gylippus atque Syracusani partem quandam copiarum mittunt ad hos muro intercludendos a tergo, quam uenerant, quod tamen fieri & isti missis e diuerso quibusdam suorum prohibere. Mox cum manu regressi propius campum confedere. Postero die cum progredierent, eos undique circumfusi Syracusani adoriunt, multos fauciant, retroque se cum in ipsos impetum Athenienses facerent, subducebant: cum abirent ingruiebant: postremis quibus praecipue infestis, si forte membratim illos territando totum agmen auerterent. & diu hunc in modum restitit Athenienses, dehinc pergressi quique sex uel stadia in capto congreuere, ab eisque in sua castra redire Syracusani. Sub noctem Nicias ac Demostheni placitum est, quoniam male secum agerent, tum generali iam inopia comitatus, tum multitudine uulneratorum ab hostibus, idem assultantibus, accensis quam plurimis ignibus abducere exercitum, non tamen uel amplius quam constituerant uia, sed e contrario, quam Syracusani custodiebant mare uel sus. Ferebat autem haec uia, non in Catanam, sed in aduersam prorsus Siciliae oram, in Camarinam, in Gelam, in alias circa urbes uel Graecas, uel Barbaras. Accensis igitur plurifariam pyris per noctem proficiscunt, sed quod omnibus accidere exercitibus solet, praesertim maximis & noctu pergentibus, & per hostem quem timerent non percul agere, incessant

est trepidatio, pavor, tumultus. Et copia quidem Nicias quemadmodum erant duces in ordine perstiterunt, longeque praecesserunt. At Demosthenicarum dimidium peruenire ad mare, & ingressi uiam nomine Helorinam incedebant, ut cum ad Cacyrion fluium deuenissent, secundum ipsum fluium iter per superiora & mediterranea tenerent. Sperabant enim sibi illac Siculos occursuros, quos accersissent. Vbi ad flumina munitioibus ac uallo. Sed illis uel summotis fluium transire, penetrareque rursum ad alium nomine Erineum. Hac enim ductores ire iusserant. Interea Syracusani ac socii ubi illuxit, senseruntque abisse Athenienses, plerique Gylippum insimulabant, quod sciens Athenienses dimisisset, raptimque persequentes quam iter ingressos haud difficile nosset, adipsos eos sub horam prandii, incidentes in Demosthenicos, & tardius & inordinatius, ut qui noctu perturbati fuissent, iter facientes repente praelium cient, circundatoque equitatu eos in idem loci urget, eo facilius, quod bifariam diuisi iam erant, Nicias illinc centum quinquaginta stadia progressis. Nam Nicias ocyus suos ducebat, existimans minime salutare esse tali in tempore cunctari ultro ac dimicare, sed quam uelocissime fugere eatenus pugnando, quatenus cogeretur. Demosthenes autem hostibus frequentibus magis labore implicabatur, quod posterius digressus prior ab ad pugnandum se instruebat, donec ita cunctatus ab hoste circumueneretur, & magna perturbatione ipse pariter ac milites eius afficerentur. Quippe deprehensi intra locum, qui munitioibus circumdatus esset, & in uia, quae hinc & hinc non infrequentes oleas haberet, circumquaque missilibus incessabantur. Huiusmodi autem assultibus, non pugna stataria non ab re utebantur Syracusani. Nam summa rerum periclitari aduersus multos non nihil cauebant, ne rebus iam proculdubio prospere gestis aliquid interueniret, arbitantes hoc modo perdomitum hostem a se captum iri. Itaque ubi toto die missis, iubeant incessantes, uiderunt iam exhaustum uulneribus atque alijs arum, quis ad se transfere insulorum uellet, liberum fore, transferunt quatuor, non tamen multae ciuitates. Mox deinde omnibus alijs qui cum Demosthene erant, oblata conditio, si traderent arma neminem eorum mortem obituro, aut uiolentam, aut in uinculo, aut inopia rerum ad uitium necessariorum. Atque ita dedidere se ipsos cuncti, numero sex milia, omnemque pecuniam deposuere, quam habebant, effundentes in scuta resuata, & ex ea quatuor scuta repleuere, statimque in urbem a Syracusanis adducti sunt. Ar Nicias hoc ipso die cum suis ad flumen Erineum praeuenerat, illudque transgressus, in edito quodam loco confederat. Eum postero die adepti Syracusani, inquit, Demosthenicos sese dedidisse, iubentque ipsum idem facere. Ille non habita istis fide paciscit, ut equitem mitteret ad explorandum. Vbi eques reuersus retulit Demosthenicos sese dedidisse, Nicias per caduceatorem Gylippo Syracusani que respondet se paratum esse transigere Atheniensium nomine, si cum exercitu dimittatur, quos sumptus in bellum Syracusani fecissent, eos omnes restitutum datis obsidibus Atheniensibus, dum pecunia solueretur singulis talentis in singula obsidum capita taxatis. Ea condicione non accepta, Gylippus atque Syracusani aggressi undique telis petiuere ad uesperum usque. Illi etsi male accepti inopia comitatus, aliorumque necessarios, tamen habentes in animo discedere, seruato silentio noctis arma sumperunt, sed intelligentes se non latere hostem (nam ille rem sentiens praenem canebar) rursum ea deposuere praeter trecentos fere, qui uel peruentes hostilem custodiam, quam ponere per noctem contenderunt. Nicias posteaquam dies illuxit agmen ducetem, Syracusani sociique inuadunt, eodem quo pridie modo undique laceffentes iaculis sagittisque. Inter quae ex omni parte ferientia, equitatu pariter cunctaque multitudine urgen-

Nicias conditio

IVCY
IDES.

ERODOTUS.

OFALIA

Assinarum flu.

te, illi tamen ad amnem Assinarum festinabant, tū opinantes fore ut eo transito aliquan-
to facilius haberent, tum potandi desiderio quo miseri, tenebant. Vbi peruenere, nul-
lo iam ordine in illum irrumpunt, pro se quisque primus omnium transire properant.
Sed hostis ingruens difficilem eis transitum reddebat. Nam cum conferti ire con-
gerentur, alius in alium incidentes inuicem conculcabantur telis, que & armis, quo-
rum alij statim peribant, alij inter se impliciti destuebant. Hos ex utraque fluminis par-
te Syracusani superstitēs (erat autem ripa præceps) desuper missilibus conficiebant.
multos etiam auide potantes, & inter se utiq; in cauo fluminis alueo perturbatos. Vnde
Peloponneses præcipue illuc descendentes trucidarunt eos, qui in fluuio erant. Vnde
de subito aqua corrupta est. Ex qua nihilominus coenosa & cruenta bibebatur, de
ea inter multos certabatur. Tandem permultis iam cadaueribus alijs super alia iacuer-
tibus, profligatoq; exercitu, partim apud amnem, partim si qui effugerant ab equitibus,
bus, Nicias Gylippo sese dedit, plus ei habens fidei, quā Syracusanis, permittentibus,
sui potestatem tum illius, tum aliorum Lacedæmoniorum arbitrio, à cæde cætero-
rum militum abstinere iussit. Post hæc Gylippus imperat non interfici Athenienses
sed uiuos capi. Ita ceteri quicunq; occultati non essent (multi autē hi erant) uiui sunt
capti, nec non missi qui persequerentur, trecenti illi qui noctu per custodias euaserant
comprehensi. Verum hi omnes in unum contracti haud multi fuerunt, multi tamen
qui supprimebantur, ex quibus tota Sicilia referta est, ut qui nō ex pacione quædam
dum illi qui cum Demosthene capti essent. Quædam tamen eorum pars, neq; hæc
gua interiit. Verum hæc maxima strages extitit, & nulla minor ex omnibus, quæ in Si-
cilia hoc bello extiterunt. Nec pauci in itinere faciendo dum subinde inuaderentur
sumpti sunt, attamen multi elapsi, quidam statim, quidam postea cum seruissent fugæ
inita, quibus in Catanam erat receptus. At Syracusani & socij, acceptis quamplurimis
poterant captiuis ac spolijs, frequentes in urbem redierunt. Et ceteros quidē Atheni-
sium ac sociorum quoscunq; ceperant, in lithotomias demiserunt, tutissimam exitum
tes eam esse custodiam. Niciam uero ac Demosthenem necauerunt inuito Gylippo.
em speciosum sibi ducebat, præter cetera ex eo bello portare ad Lacedæmonios etiam
ipsos hostium duces. Quorum alter extitisset eorū hostis acerrimus propter illa, quæ
ad Pylum gessisset, alter ob eadē studiosissimus. Nam illos uiros apud insulam capos
Nicias præcipuo affectu persecutus dimittendos curauit, inductis Atheniēsis ad se
cienda cum Lacedæmonijs foedera. Quo nomine & Lacedæmonii erant in eius am-
propensi, & ipse plurimum Gylippo credens se dederat. Sed quia cum illo homines
uulgo loquebantur, ueriti tum quidem Syracusanorum ut ferebatur, ne ob id tormen-
interrogatus, tumultum ipsis excitaret in rebus prosperis, tum alij & præcipue Corin-
thij, ne corruptis aliquibus pecunia, quod locuples erat effugeret, aliquid in ipsos her-
rerum nouarum moliturum persuasis ad hoc sociis hominem interemerunt. Et Nicias
quidem ob hanc causam aut huic proximam morte affectus est, uir omnium mea-
te Græcorum minime dignus, qui eo deueniret infelicitatis ob studium uirtutis, quod
omne in illam conferebat. Captiuos autem qui apud lithotomias erant Syracusani
riter sane tractauerunt inter initia. Siquidem cum essent in loco depresso & arcto tot
sub dio prius in sole & aestu deficiebant, dehinc superueniente autumnaliū noctium
gelu, ipsa mutatione contrariorum, ualitudinem contrahebant, præsertim quod pro-
pter loci angustiam omnia ibidē faciebant, quodq; cadauera p̄miscue coaceruata erant
tam eorum qui ex uulneribus quam eorum qui ex mutatione & huiusmodi causis de-
cesserant, intolerabili insuper uexati odore, fame etiam ac siti. Namq; per octo menses
ta sunt singulis aquæ singula acetabula, panis bina. Denique nihil non malorum pati
si sunt eorum, quæ pati credibile est in hoc loco homines qui illuc inciderunt. In qua
uitæ conditione septuaginta dies stipati traduxerunt. Post hæc præter Athenienses
& si qui Sicilienses Italici ue cum illis militauerant, ceteri omnes sunt diuenditi.
Quot autem capti fuerint et si omnes capti, exacte dicere arduum est, tamen non inno-

Lithotomia
custodia.Lithotomiarū
situs.
Captiuorū di-
ra calamitas.

septem millia fuerunt. Quod factum huius belli tempore maximum in Græcia con-
tigit: & quantum mihi uidetur omnium Græcorum factorum maximum, quæ nobis
sando sunt cognita, idē uictoribus splendidissimum, & uictis calamitosissimum, qui in
totū & ex omni parte superati, nec ulla in re tenuiter afflicti, funditus (ut dicitur) euer-
si sunt, peditatu, classe, nullo deniq; non amisso, pauculis ē multis domū reuersis. Hæc
tenus quæ apud Siciliam sunt gesta.

ATHVCYDIDIS HISTORIARVM MOS PELOPONNENSIVM LIBER OCTAVVS.

THENIS posteaquam nūtiata res est, diu fide caruit, ne mi-
litibus quidem creditum, qui illinc euaserant, planē quæ gesta
essent referentibus, ita undiq; omnia funditus esse euerfa. Sed
ubi factum agnouerūt, ibi exæstare Atheniēses aduersus ora-
tores, qui principes hortatores extiterant in Siciliam transmi-
tendi, tanquam non hoc ipsi decreuissent, irasci insuper ariolis
atq; uaticinis: deniq; omnibus q tunc aliqd ipsis per sacra con-
sulētibz, suassissent profectiōem; tanquam Siciliam subactu-
ris. Vndiq; itaq; omnibus in rebus mcestos ob ea quæ acciderant, circūfistebat etiam in
gens metus consternatioq;. Exuti em & priuatim & publice multo peditatu, equitatu,
tis in naualibus, qualē superesse alteram non uidebant, afflictabantur. Simulq; nec nauium sa-
rent, desperabant, nec pecuniā in arario, nec ministeriorum ad nauticos usus cum cerne-
suros classem ē Sicilia hostes: præsertim tanta illic uictoria subnixos, & iam omni cona-
tu cum uires duplicatas haberent, unā cum socijs qui ad ipsos ab Atheniēsis defecif-
sent, terra mariq; oppugnatos. Non tñ uisum est eis succumbere se debere, sed ex præ-
sentibus facultatibus naues undecunq; possent comparare, collata ad illas ædificandas
materia atq; pecunia, ad hæc oppida sociorū stabilire, & præcipue Eubœam, & in ur-
tu præfenti castigare uitæ sumptus, & quædam magistratū deligere seniorum, q de sta-
id quod facere uulguis solet, ad omnia recte disponēda accincti erant, & quæ agēda uis-
sa executi sunt, atq; hæc æstas excessit. Insequēti hyeme ob res in Sicilia ab Atheniē-
sibus adeo male gestas, uniuersi protinus Græci animos erexerant. Enim uero q neutro
rum socij erant, non debere se amplius abesse à bello, uel si à nemine rogarentur, cense-
bant, sed ultro aduersus Atheniēses ire, q uidelicet putarēt singuli in se illos fuisse uen-
turos, si in Sicilia rem prospere gessissent, & simul reliquum bellī breue futurum, eiusq;
se fieri participes, fore sibi speciosum. Qui socij erāt Lacedæmonioz; properabant im-
petius quam hæcenus fecerant, eximi se protinus multa ærumna. Qui Atheniensium
imperio parebant, ij præcipue & supra uires prompto animo erant ad rebellādum au-
dicare rei discutiendæ, & nullam rationem prætermittendi, quia in sequenti æstate pos-
sent euadere uictores. Quibus omnibus Lacedæmonia ciuitas fidutiam capiebat, & eo
maiorē, q credibile erat ē Sicilia socios propter accessiōem classis necessario iam cum
magnis copijs sub initio ueris præsto futuros. Ita undiq; affulgēte spe statuerant nō de-
tractare bellum, ratiocinantes si deliberatum foret, se tum liberatos in posterum tali pi-
culo, quale ipsis impēdebat ab Atheniēsis, si Siciliam subegissent, cum illis euerfis si-
ne controuersia totius iam Græciæ principes fore. Igif eoz; rex Agis confestim per eā
dem hyemem profectus ex Declea cū aliquanto exercitu, pecuniam exegit à socijs ad
classē comparandam, & ad Melineum deflectēs sinum, ingētem Oetæorum prædā
egit ob uetustas inimicitias, & ex ea pecuniam. Adegit Achæos quoq; Phthiotes & ali-
os circa populos ditionis Theſſalorum sibi suspectos, ipsos etiam Theſſalos inuitis pe-
cuniam dare, & aliquantulum obſidum, quos apud Corinthum deposuit, cū tentasset

Huius belli fa-
ctum maximū.

Prouerbiū.

Atheniensium
consternatio.Græcorū reli-
quorū motus
in Atheniēses.Oetæi.
Melineus sinus

Nauiam adifi-
catio.

Sunium muni-
tur.

Euboei ad La-
cedæmonios
deficiunt.

Alcámenes.

Melanthus.

Lesbiorum de-
fectio.

Chij.

Erythraei.

Tissaphernes.

Darei legati.

Amorges.

Calligetis.

Timagoras.

Pharnabazus

Endius.

Ephorus.

Phrynes.

20. anni initium.

eos in societatem abducere. Lacedæmonij porro ceterum naues ædificandas ciuitatibus distribuerunt, ita taxantes sibi atq; Boeotianis quinque atq; uicenas, Phocenſibus ac Locris, item Corinthijs quindenae, Arcadibus & Pelenenſibus & Sicyonijs, ite Megarenſibus & Troezenijs & Epidaurijs & Hermionenſibus denas. Alia inſuper comparabant, tanquam circa uer protinus inituri bellum. Per hanc ipſam hyemem Athenienſes & ipſi quemadmodum conſtituerant, ædificandis nauibus operam dedere, pro ſe quiſq; munituriam ſuppeditantes, & Sunium muro præcluſerunt, ut naues quæ cōmeantur, cum ueherent, tuto præterueherentur, munitioibus quas in Laconica extruxerant, cum in Siciliam tranſmiſerūt, tunc deſtitutis. Et ſicubi quid ſumptus non expedire uidebatur, in parſimoniam contracto, ſed in primis ne ſocij ædificaret, proſpicebat. Dū hinc ab utriſq; fiunt, nihil aliud q̄ inuicem ſe in apparatu belli præuenire maturantibus, p̄mi omnium Euboei per hanc hyemem ad Agim legatos de ſua ad eum defectione ſerunt. Quorum oratione admiſſa, Agis acceſſit e Lacedæmone tanquam in Euboea miſſurus duos e primoribus, Alcamenem Sthenelaidæ filium et Melathum, eoq; tranſitum præmuniente illi uenerunt trecentis cum libertinis. Leſbij interea cupidi & ipſi rebellandi uenerunt, a quibus inductus eſt Agis utiq; Boeotianis adiutoribus, ut ipſos defectioni operam daret. Intermiſſa Euboica Alcamenem, qui in Euboea iturus erat, ad to præfecto cum uiginti nauibus, quarum Agis & Boeotiani denas pollicebantur, atq; hanc ignara ciuitate Lacedæmonia tranſacta ſunt. Etem penes Agidem fuit ius & copias mittendi, ſi quod uellet, & contrahendi, & pecunias exigendi, quamdiu apud Lacedæmoniam egiſſet, quo tempore uel magis propè dixerim ei ſocij obtemperabat, quam Lacedæmonia ciuitati. Quippe habens exercitum, protinus ubicunq; libebat imperioſus erat. Et hic quidem cum Leſbij tranſegit. Chij autē & Erythraei qui & ipſi defectione parabant, nō cum Agide tractauerunt, ſed cum ciuitate: quibus cum uenit legatus, ſiſaphernes, qui regis Darei filij Artaxerxis prætor inferioris prouinciæ erat. Iſ enim hoc Peloponnenſes incitabat, pollicens ſe aſſatim ſtipendij præbiturū, quoniam nup̄ e Græcis ciuitatibus prouinciæ ſuæ pro rege tributa exegerat, quæ per Athenienſes teſta lucrifacere nequiſſet, ea ſe tributa magis percepturum oppugnandis Athenienſibus arbitrabat, & ſimul Lacedæmonios regi ſocios redditurū, atq; Amorgem Piſiſtratuſi uel nothum regis, perfugam circa Cariam, prout ei rex ipſe negotium dederat, aut cepturum uiuum, aut interfecturū. Itaq; Chij atq; Tiſſaphernes cōmuniter eadem tranſigebant. Sub idem autem tempus Calligetis Laophontis Megarenſis, & Timagoras Athenagoræ Cyzicenus ſua uterq; patria extorris a Pharnabaſo Pharnaci filio cuius hoſpites erant, Lacedæmonem uenerunt ad accipiendas in Hellespontum naues eadem & ipſo quæ Tiſſaphernes cupiente conſicere ſi poſſet ciuitates, quæ in prouincia ſua eſſent, ab Athenienſibus abducere, & inter regem ſuū ac Lacedæmonios conhere ſocietatem. Hæc cum ſeparatim utriq; agerent qui a Pharnabazo, & q̄ a Tiſſapherne uenerant, ingens inter Lacedæmonios cōcertatio extitit, his ut in Ioniam et Chium illis ut in Hellespontū prius claſſis mitteret, perſuadere nitētib; Tandē Chiorū & Tiſſapherniſ postulata multo magis admiſſa ſunt, utpote Alcibiade coadiutore q̄ Endius tunc ephoro, id eſt tribuno plebis erat in primis hoſpes etiā paternus. Vñ propter hoſpitium nomē Laconicū ei familia inditū eſt. Endius em Alcibiades cognominabatur. Prius tñ in Chium Lacedæmonij Phrynē uicinum illis hoſem miſerunt exploratū. Hic quid tanta claſſis eorū foret, quāta diceret aliæ quæ adeſſent famæ urbis ridentia, renūtiante ueritatē famæ rīdere, extēplo Chios et Erythraeos in ſocietate acceptū, & quadraginta illuc naues mittendas decreuerūt. cū circa ſe Chii dicerent eſſe non minus ſexaginta. Ex quibus quadraginta primū miſſuri erant: decē cū Melancredida nauē cho, ſed cū terramotus extitiſſet, pro Melancredida Chalcedeum miſerūt, & pro decē nauibus qnq; in Laconica armauerunt, & hyems exceſſit, atq; undeuiceſimus huius anni li annus, qd̄ Thucydides conſcripſit. Ineunte ſtatim uere inſequentis æſtatis Chii ut naues ſibi mitterent inſtantibus, q̄ timerent ne agitata reſciſcerent Athenienſes.

omnes clam illis ierant legationes, miſerunt Corinthiū Lacedæmonij uiros Spartiatas treis, qui iuberent Corinthios q̄ celerrime ab altero mari, in id qd̄ Athenas uergit, tranſuectis p̄ iſthmū oibus nauibus, tā ijs quas in Leſbū Agis armaſſet, q̄ cæteris tranſmitte re in Chium. Erāt autē illic ſociales naues numero undequadraginta. Huius claſſis in Chium p̄ſciſcentis, cū nollent eſſe p̄ticipes Calligetis & Timagoras Pharnabazi legati, pecunia nō dederūt quā attulerant claſſis noſe quinq; & uiginti talenta, ſed poſtea p̄ ſe alia cōportata claſſe conſtituerunt nauigare. Agis ut uidit Lacedæmonios in Chium tranſire, ante oia deſtinat, ne ipſe qd̄ cenſuit aliud iam agendū, ſed ſocii apud Corinthiū cōſilio, atq; cōſilio habito decreuerunt in Chium ſibi primū eſſe nauigandū, duce Chalcide deo, q̄ in Laconica qnq; naues armauerat, deinde in Leſbū duce Alcamenem, quem etiā Agis deſtinabat, poſtremo in Hellespontū duce Clearcho Ramphii filio. Verū prius nauis dimidiū tranſportari p̄ iſthmū, idq; ſtatim tranſire, ne Athenienſes tā in eas animū aduerterent, quæ p̄ſciſcerent, q̄ in eas quæ poſteri⁹ transportarent. Nanq; ab hac ora p̄palā naues ſoluebant, cōtemptra Athenienſiū imbecillitate, quorū nulla admodū claſſis uſquam uiſebat. Vbi id placuit, unā & uiginti naues continuo traduxerūt: q̄ etſi ſi mulabant Corinthios ad ſecū nauigandū, tñ illis cordi non fuit ante iſthmia quæ tunc inſtabant celebrata. Et cū Agis uellet indulgendo ne ſœdera iſthmica ſoluerent, ſuam ipſius claſſem facere, Corinthiūq; abnuerunt ac tps tererent, Athenienſes acta Chiorū q̄ pernegantes, iuſſerunt ex formula naues mittere. Atq; ita miſſæ ſunt ſeptem, quarū mittendarum fuere auctores, tñ multi rerū agitatorum neſcii, tñ pauci qui ſibi auctorum erant conſcii, nolentes plebem prius hoſilem habere, q̄ tutelæ aliqd̄ accepiſſent, cū Peloponnenſes qui tamdiu nō uenirent, nō amplius uenturi expectarentur. Interea ludī iſthmici edebant. quibus ſpectaculis cum intereſſent Athenienſes (indicta em fuerant ſœdera diei ſectorū) deo magis dephenderunt Chios ſpectare ad deſenſionē. Atq; ubi diſceſſum eſt, ita cōfeſtim ſeſe p̄pararunt, ne clam ipſis naues a Cenchris p̄ſciſcerent. Profectæ autē ſunt illinc poſt ludos conſectos una & uiginti naues Alcamenem p̄fecto, ad quas totidē obuiam euntes Athenienſes, primū in pelagus hoſtē ſubducebant, ubi illæ nō longo ſpatio ſecutæ ſe auerterūt, ipſi quoq; rediere. Quippe ſeptē Chiiſ quas in eo numero ſecū habebat, diſſidebat. Sed poſtea impletis alijs ſeptē & triginta eoſdē p̄fici ad cōfinia terræ Epidauricæ. Intra quē Pelopōnenſes, una quæ in alto curſum tenebat amiſſa, contractis cæteris ſe continebant. Eis Athenienſes & a mari nauibus adorti, & in terram egreſſi tumultū ingentem p̄turbationemq; p̄buerunt, ac naues pleraſq; lacera re, naues quæ ſatis uiſæ ſunt aduerſus hoſtiles illic collocauere, cū reliq; ad paruulam inſulam nō admodū diſtātem, in ſtatiōe ſubire & caſtra poſuere, miſſo Athenas nuntio ſubſidia acceſſitū. Nam poſtero die Pelopōnenſium claſſi auxiliare Corinthiū aſſue runt, nec ita multo poſt alii finitimi. Qui cū cernerent cuſtodiam deſerto in loco ſibi perq; laborioſam fore, ancipiti cōſilio erant, deq; incendenda claſſe cogitabant. Satiūſ giendi uſum eſt eam ſubducere, circundatoq; peditatu tutari, dū aliqua cōmode effuſionem. Fuerant autē & Lacedæmonij certiores iam antea facti de diſceſſu nauium ab iſthmo, cū p̄cepiſſent tribuni plebis Alcamenī, ut cum id fieret nuntiuſ ad ſe mitteret. Ideoq; mature quas apud ſe habebant naues quinq; mittendas cenſuerunt Chalcideo in Piræum accepiſſent, animo ſunt conſternati, quod in bello Ionico auſpicando inauſpicate cecidiſſet, eoq; ſtatuerant non amplius e ſua terra claſſem dimittere, imō adeo quæ dimiſſa eſſet reuocare. Quod animaduertens Alcibiades, rursus ſuadet Endio, atq; alijs tribunis ne relanguerent a claſſe mittenda in Chium, prius enim illam præuen turam, quam cladem acceptam Chij ſentirent, & ſe ſi Ioniam adeat, facile ſocias Athe

Gylippus Pelopon. repetens, ab Atheniensibus xatur.
Hippocles.

Corycius.

Chij.
Erythraei.
Clazomenes.

Talēta Athe. mille intacta ex legib.
Chalcideus.
Strombichides.
Thrasicles.

Tea urbs.

nienſium ciuitates ad defectionem induciturum, commemorando & Athenienſium in becillitatem & Lacedaemoniorum ſtudia: nā prater ceteros apud illos fidē eſſe. Ipſum tem Endio ſeparatim dicere ſpecioſum illi fore, ſi per eū & Ionīa deficeret, & rex ſoci fieret Lacedaemonioꝝ, neq; hoc Agidis opus eēt. Erat namq; ipſe Agidi aduerſarius. In Endio atq; aliis tribunis plebis perſuaſis, abiit cum Chalcideo Lacedaemonio, & ceteris ter curſum cū quinque nauibus conſecerunt. Per hoc idem tempus recipiebant ſec Sicilia ſexdecim Peloponnenſium naues duce Gylippo, poſt geſtum illuc communem bellū. Quā deprehenſe atq; uexata à ſeptē & uiginti Atticis nauibus, quibus præerat Hippocles Menippi, claſſis Sicilia redeuntis reditum obſeruātibus circa Leucadiam tñ præter unam effugerunt, Corinthumq; tenuerūt. At Chalcideus atq; Alcibiades in quaſq; incidebant naues, cōprehendebant, ne ipſoꝝ nauigatio palā fieret. Quas nō antea miſſas fecerūt q̄ Coryciū, quā eſt in cōtinente tenuiſſent, & cōgreſſi cū aliq̄ nauibus, quibus cū res agitabantur, iuſſiq; ab eis, cū nemine collocuti ad urbē nauigauerunt, illuc ex improuiſo aſſuerunt. Et cū pleriq; Chioꝝ admirabundi attonitiq; eſſent, p̄ eos data eſt opera ut conciliū cogereſ. Vbi Chalcideo atq; Alcibiade dicentibus aliis quoq; per multas uenire naues, nulla de nauis obſidioe apud Piræum mentioe habita defecerunt Chij ab Athenienſibus, & mox Erythraei. Atq; illinc ijdē proſecti cū tribus nauibus Clazomenas ad defectionē induxerunt. Et cuncti Clazomenij traſgreſſi in cōtinentē illic oppidulū condiderunt: ut ſi quid timoris in inſula foret, quam incolēbant eſſet quō refugerent. Et oēs quidem qui rebellauerant in mœnibus muniendis, atq; apparatu belli erant occupati. Athenienſes autē accepto p̄pere de Chioꝝ defectione nuntio, rebant magnū circūſtare ſe manifeſtum periculum, ne ceteri ſocij poſt muniū urbis rebellionē nollent quieſcere. Itaq; mille talenta quæ per omē belli tps intracupierant, de quibus tangendis ſi quis aut retuliſſet aut ſuffragiū tuliſſet, propoſitis nis ſanxerant, tunc ex præſenti pauore legibus abrogatis, mouenda decreuerunt. Et bus naues inſtruxere non pauca, & nauis quæ Piræum obſederant, octo iam tñ mētendas, quæ inſecutæ claſſem qua uehebatur Chalcideus, nec aſſecutæ, duce Strombichide de Diotimi, omiſſa obſeruatiōe redierant, nec multo poſt alias ſubſidiarias duodecim Thraſicle præfecto, quæ & ipſæ omiſerant obſidionem. Nam ſeptem Chij, quæ ſoci fuerant oppugnationis apud Piræum, reductis: ſeruos, qui in eis erāt, libertate donatis liberis aut uincula indiderunt. Alias itē in locū reuerſæ raptim armatas miſerunt cōtra aduentum claſſis Peloponnēſis, habentes in aſo & alias triginta armare. In quibus conficiendis tñ ſtudiū adhibuerūt, ut ne tantulum quidem fecerint, niſi quod ad ſuccurrendum Chio pertineret. Interea Strombichides octo cū nauibus traiecit in Samiā, illinc ſumpta una Samia in Teū, incolasq; loci ut quieſcerent exorauit. Eodē & Chalcideus ex Chio cum tribus & uiginti nauibꝰ traiecit, aderatq; ei Clazomenioꝝ atq; Erythraeoꝝ peditatus. Huius aduentum præſentiēs Strombichides abſceſſit: & ubi altum euectus proſpexit multas à Chio naues, fugam in Samum intendit illis inſequitibus. Tei peditatum cum à principio excipere noluiſſent, poſt Athenienſiū fugā induxerunt. Qui expectato aliquādiu Chalcideo ab inſecutione Athenienſium, nec diuertente muros demolitus eſt, quos Athenienſes extruxerant urbis Teæ, qua parte reſcit cōtinentē, adiuuantibus eum aliquot q̄ ſuperuenerunt barbaris, duce Tage Tiſſaphernis pro prætore. Chalcideus atq; Alcibiades Samo tenus inſecuti Strombichidē, apud Chium armauerunt nauim Peloponnēſium, nautas ibiq; p̄ſidio reliquerūt, ſubſtituerunt in eorum locum Chij & alijs uiginti nauibus inſtructis peruerunt Miletum, tñ quā à ſe defeſſuram. Nam Alcibiades cui erat cum primoribus Mileſiorum neceſſitudo, uolebat in illis inducendis præteruerrere naues è Pelopōneſo uenturas, & tñ Chij cum ſibi cum Chalcideo, tum à quo miſſus erat Endio addere hoc decus, quē admodum ſe pondiſſet, quod plurimas ciuitates copijs Chiorum cum Chalcideo ad defectionem duxiſſet. Itaq; occulte pleraq; nauigatione facta, nec ita multum præueniētes Strombichidem & Thraſiclea, qui tñ ex Athenis cum duodecim nauibus aderat, illum ſecutus

Miletum ad defectionem induxerunt. Horum uestigia perſecuti Athenienſes cum undeginti nauibus, cū à Mileſiis nō recipereſ, ad Ladam inſulā Mileto p̄iacentē ſubierrunt. Et poſtea Mileſioꝝ defectionem ſtatim prima ſocietas inter regem ac Lacedaemonios per Tiſſaphernem atq; Chalcideum inita eſt hunc in modum:

Societas inter regem & Lacedaemonios.

Super his ſocietatem cum rege ac Tiſſapherne Lacedaemonij ſocij fecere: Quācūq; regionē, & quācūq; urbē rex habet, eius ue p̄genitores habuere, ea regis eſto. Et ex his urbibus quicq; pecuniæ aliud ue Athenienſibus pendebatur, rex cōiter accipiant. Item bellum cū Athenienſibus rex & Lacedaemonij ſocij cōiter gerunto, ſocij cū Athenienſibus diſſoluere ne liceat, niſi utriſq; uideat regi ac Lacedaemonijs ſocij. Quod ſi qui ab rege defecerint, hi hoſtes ſunto Lacedaemonijs ac ſocijs: Si qui uero à Lacedaemonijs ſocij, h regis hoſtes ſunto. In hanc formā ſocietas inita eſt. Secundum hæc Chij ſtatim adornatis decem alijs nauibus ad Anaxa ſe contulerūt, aſo tum audiendi de Mileto, tñ ciuitates ad defectionem ſolicitandi, ſed accepto nuntio à Chalcideo ut rediret, qm̄ terreſtri itinere Amorges cum exercitu aſſeret, nauigauerūt ad Iouis templum. Vñ proſpexere ſexdecim naues Athenienſium uenientes, quibus præerat Diomedon poſt Thraſicle Athenis proſectus. Quibus cognitis Chij cū una nauē Epheſum, cū reliquis in oram Teiam diſſugerunt. Sed eaz̄ quatuor ab Athenienſibus interceptæ ſunt, uacua tñ, hominibus prius in terram elapſis, ceteræ urbē Teiam tenuerunt, & Athenienſes quidem in Samum nauigarunt. Chij autē reliquis nauibus cōtra & naues & pedites ac ſuas utriq; domos ſe receperunt. Circa eadem tpa uiginti naues Peloponnēſium quas totidē Athenienſes inſecutæ fuerant, & in Piræū ingreſſas obſidebant, in repentinam erumpētes pugnam Atticas ſuperant, quatuorq; eaz̄ capiūt, atq; illinc petitis Cenchris, de integro adornant claſſem in Chium atq; in Ioniam nauigaturi, miſſo eis ex Lacedaemone nauarcho Aſtyocho, penes quē iam eſſet ſumma rei naualis. Digreſſo peditatu ex Teo aduenit ipſe Tiſſaphernes: & ſi quid muri reliquum erat demolitus, abſceſſit. Nec multo poſt eius abitum, Diomedon cum decē Athenienſiū applicans, pepigit cū Teiis ſe & illos recepturū. Et illinc proſectus, Eras cū urbem adortus expugnare non poſſet, uela fecit. Per idē tps apud Samū uulguſ una cum Athenienſibus, q̄ tribus cū nauibus aderant, aduerſus primores arma ſumpſerūt, & eorum ad ducentos, q̄ maxime potētes erant, interfecere: quadringētos exilio mulctauere, prædiis illorū & urbanis & ruſticis inter ſe diſtributis, & Athenienſium decreto tanq̄ in fide poſthac permāſuris indulta libertate, per ſe poſtea munia ciuitatis obſequere, quid aliud aut his ab illis, aut illis elocandi conducendiq;. Poſt hæc eadē aſtate Chij quemadmodum inſtituerant niſi ſedulitatis p̄termittentes, etiam abſq; Peloponnēſibus, quæ aderant copiis ciuitates ad defectionē ſolicitabant, cū ob alia, tum uero q̄ uolebant ſecū plurimos periclitari. Itaq; in expeditionem cum tribus nauibus aduerſus Leſbū tendunt, quemadmodū à Lacedaemonijs erat prædictū, ſecundo loco eundem eſſe in Leſbum, & inde in Hellespontum. Nam peditatus & Peloponnēſium qui aderant, & indigenæ circa ſociorū in Clazomenas & Cumam abierat: cuius præfectus erat Eualas Spartiatis, nauis uero Diniadas ex finitimis ſubditis. Quibus nauibꝰ Chij primum Methymnam quō prius peruenere, deinde relictis hic quatuor nauibus Mitylenem, quō cum ceteris nauibus uenerunt, ad deſcendū impulere. At Aſtyochus Lacedaemonius nauarchus è Cenchris, ubi in ſtatione fuerat, cum tribus nauibus traiecit in Chium, & tertio q̄ adueniat die, quinque & uiginti Atticæ naues Leſbū appulerūt, cum ex Athenis aduenierat. Eodē Aſtyochus eadem die iam adueſperāſcēte, inductus eſt, ut ſumpta una nauē Chia ſe conferret, ſi quid poſſet, profuturus: & cum ueniſſet in

Tiſſaphernis.
cum Laceda.
ſocietatis formula.

Anax.
Amorges.
Diomedon.

Lebedus.
Eras.

Aſtyochus.

Eras oppugnatur.
Samiorum facinus.

Eualas Spartiatis.
Diniadas.

Mitylene ab
Atheniensibus
capitur.
Antissa.
Methymna.
Eteonicus.

Daphnus.
Athen. Clazo
menis potius
tur.
Chalcidei ca-
des.

Oenussae insu-
Sidussa.
Ptelcum.

Phane.
Leuconicum.

Phrynichus.
Onomocles.
Scironidas.

Pyrham, & postero die in Erethum, ubi certior fuit Mitylenē ab Atheniensibus ipso la-
petu esse captā. Nā Athenienses ut uenerant ex improviso cū portū obtinissent nauē
Chias superauere: & egressi in terrā, iis qui obstitērāt p̄lio uictis urbe positi erāt. Quo
bus cognitis Astyochus cū nauib. Erethinis & tribus Chijs, quæ cū Eubulo ex Methy-
mna superant ei, ab Atheniensib. cōprehensæ: sed cū Mitylene capere elapsæ: una ei
ab Atheniensib. fuerat intercepta: nō putauit sibi ampli⁹ Mitylenē eundē, sed Erethi
defectionē recepta ac cōmunīta, q̄s habebat in nauib. armatos itinere terrestri transi-
sit in Antissam & Methymnā, p̄posito illis Eteonico, ipse q̄q̄ eodē cū nauib. suis ac
bus Chijs uela fecit, sperās cōspectu sui Methymnæos fidutiā capturos ad pmanendū
in rebellionē. Sed cū ei oīa apud Lesbū in cōtrariū cederēt, resumptis suis copijs tra-
cit in Chiū. Vbi rursus oppidatim receptus est peditatus sociorū, itēq̄ classiarijs q̄
iturus in Hellepontū. ad quos etiā postea uenerāt ē classe sociali Peloponnesiis.
Cenchreā stabant naues sex. Athenienses autē rebus apud Lesbū de integro cōstituti,
fecti illinc, castrū Clazomeniōrū in continente extructū diruerunt: & Clazomenio-
rum in urbē quæ in insula est reportarūt, prater defectionis autores, qui in Daphni-
tem abscefferant. Et denuo Clazomenæ in ditionem Atheniensium concessere. Eadem
æstate Athenienses qui in Mileto apud Ladam cū uiginti nauibus in statione erant,
aggressi essent expositis in terram copijs, Panhormū, quod est ora Milesiæ, Chalcidei
Lacedæmonium ducem interfecerūt, occurrētē cum paucis ad uim arcēdam, & re-
tio post die abierunt, erecto trophæo, quod Milesi submouerūt tanq̄ erectum ab ijs,
ui eum locum non obtinuissent. At Leon & Diomedon cum nauibus quibus præerat
Atheniensium ex Lesbō et ex Oenussis insulis Chio præiacētib⁹, ex Sidussa quoq̄ &
Ptelio, quos muros in Erythræa habebant diruerunt: atq̄ Lesbō transmittētes in Chi-
um, de nauibus cū Chijs præliabant. Habebant autē epibatas ē numero armatorū, quos
ex formula extorserant. Et ad Cardamylam expositis in terram copijs, & ad Boliū
fufis acie qui se obuiam tulerant Chijs, ac multis cæsis, oīa circa oppida in officio re-
erunt, & altero ad Phanas prælio, ac tertio ad Leuconicum uictores, cū cōtra eos Chi-
amplius non prodiret, regionē egregie exornatam, & à Medorū tpiibus ad illa usq̄ ille-
sam uastauerunt. Etem Chijs soli oīm quos ego cognouerim, secundum Lacedæmonio-
beati & ijsdem modesti extiterunt, qui quo magis ciuitas proficiebat, eo magis ei in-
struendæ atq̄ ornandæ operam dederunt, neq̄ prius ipsam defectionem moliri: si mo-
nus tuto molituri ausi fuissent, q̄ unā cum multis se & egregijs sociis periclitaturos
pertum habuissent. Et nisi intellexissent, ne ipsos quidem Athenienses iam negare pos-
acceptam in Sicilia calamitatem, quin de imperio suo actum esset. Et si quid opinio-
lappi sunt, prout in hominū uita contingere solet, tñ cum multis lapsi sunt, quibus fa-
uidebatur, ut status Atheniensium propediem euerteretur. Itaq̄ cum & à mari coe-
rent, & à terra oppugnarent, conati sunt quidā eorū urbē Atheniensibus tradere: quo-
principes comperto, ipsi quidē quieuerunt, sed sumpto ex Erythris Astyocho nauarcho,
cum quatuor quas habebat nauibus, inspexerunt ut insidias aut obsidibus accipiens,
aut quo alio modo q̄ moderatissime cohiberent: Et Chijs quidem talia egerūt. Athe-
nienſium autem sub eiusdem æstatis extremum mille & quinquaginta armati, Argio-
rumq̄ mille, quorum dimidiam partem leuiter armatam, Athenienses iustis armis
struxerant, & sociorum toridem cum nauibus duodequingenta, quæ aliquot
ad armatos portandos, ducibus Phrynicho & Onomocle & Scironida, ex Athenis
miserunt in Samum, & transeuntes in Miletum castra posuerūt. Aduersus quos egre-
si ipsorum Milesiorū octingenti armati, & qui cū Chalcideo uenerant Peloponneses,
mercenaria Tisapherni auxilia cū ipso etiā Tisapherne, atq̄ eius equitatu p̄lium
seruere. Et Argiui lati⁹ exporrecto suo cornu præ cōtemptu, tanq̄ imperium suū lo-
bus non laturis, cum inordinarij pergerent, à Milesiis superantur, & paulominus
centi ex ipsis occubuerunt, Athenienses cum à principio uicissent Peloponneses & be-
baros, ceteramq̄ turbam propulſissent, cum Milesiis non sunt congressi. Nam Milesi

fugatis Argiuis ad urbem secesserant, cum aliud suorum cornu superatum uidissent,
& pro moenib. iam uictores arma disposuerant. Qua in pugna contigit ut lones utriq̄
Dorum uictores existerent. Athenienses quidē Peloponnesium, Milesi autē Argiuorū.
Hinc trophæo Athenienses erecto sese ad circūuallandā urbē (est em loc⁹ peninsula)
accingebāt, existimātes si Miletū acciperēt, facile sibi cætera oppida in ditionē uen-
tura. Interea sub occasum iam serō nuntius eis affertur, quinq̄ & quingenta naues ē
Peloponneso atq̄ ē Sicilia, tātum nō adesse. Siquidem Hermocrate Syracusano in pri-
mis autore apud Sicilienses ferendi auxilium ad reliquas Atheniensium euerendas, ui-
ginti naues Syracusanorum, & duæ Selinuntinorum ueniebāt, & Peloponnesium quæ
armabantur iam paratæ erant. Hæ classes dato negotio Theramēni Lacedæmonio ad
quæ ante Miletum iacet: mox illinc cum accepissent in Mileto agere Athenienses, in Ia-
sicum sinum prius animo noscendi quid rei apud Miletum ageretur, deinde in Tichiu
sam, quæ est ora Milesiæ, ubi stationē habentes de p̄lio facto docent ab Alcibiade, qui
illuc equo aduectus est, quiq̄ p̄lio gerendo interfuerat, stans p̄ Milesiis atq̄ Tisapher-
ne, & ab eo admonentur si nolint de Ionīa et de cæteris rebus actū esse, maturarēt ocy⁹
Miletō succurrere, neue circūuallari eam pro nihilo haberent. Ita illi priā luce succurre-
re statuerunt. Phrynichus Atheniensium dux, ubi de classe hostium ex Dero certior fa-
ctus est, cum uellent collegæ expectare ad decertandum, negabat id se aut commissurū,
aut quoad posset, illis alteri ue cuiq̄ permissurū. Quoties licere postea planius nosse ad-
uersus quot hostium naues quantū ipse nauium satis habeas, & per otium instruere ad
pugnandum, ne utiq̄ turpitudini atq̄ dedecori dandum esse si nolis, subiere nulla rati-
one periculum, neq̄ deforme Atheniensibus cum classe cedere ad tempus, sed uel de-
formis esse quoquo mō cōmittere ut uincerent, & ciuitas non mō in dedecus, sed etiā
in discrimen maximū adducere. Quæ cū uix deberet p̄ cladib. acceptis quā posset tu-
rimo apparatu, aut aliqua prorsus antecedente necessitate hostē lacessere, quo tandem
modo debeat nō coacta, sed ultro adire pericula. Itaq̄ iubere illos sumptis fauciis pedi-
tarijs & instrumentis duntaxat quæ attulissent, cæteris quæ ex hostico cepissent, ut na-
ues leuaretur relictis, quā ocysime uela facere in Samum, & illinc iam cōtractis in unū
oibus nauibus sicubi foret opportunū hostes adoriri. Hæc cū p̄suassisset, fecissetq̄ Phry-
niq̄ nō magis in p̄sens quā in postea, neq̄ in hoc tm, sed in oībus alijs negotiis quæ
ipsi delegarent, circūspectus est habitus. Hunc in modū Athenienses imperfecta uicto-
ria, statim sub uesperam à Mileto abierūt. Et mox ē Samo Argiui ob irā cladis acceptæ
domū reuecti sunt. Peloponneses ipso statim diluculo mouentes ē Tichiusa in hostē
quas cum Chalcedeo antē fuerat insecutus hostis, statuerūt redire in Tichiusam, gratia
lemborum quos subtraxerant. Quō ut peruenerunt eos adiēs cum peditatu Tisapher-
nes, persuader ut ad Iasum nauigarent, ubi se tenebat Amorges Pissuthni filius nothus
sed Anticas naues esse, expugnant. In quo opere præcipua extitit laus Syracusanorum.
Peloponneses Amorgem quem uiuum ceperant, Tisapherni tradiderunt perducen-
dum, si ei liberet ad regem quæadmodum fuerat ab illo iussus. Iasum ipsam milites di-
ripuerunt, magnamq̄ admodum pecuniā uim asportauere. Erat em oppidum iam inde
a recepere ad se Peloponneses, interq̄ ordines suos rede gere, q̄ pleriq̄ illorū essent ex
uis, pacti in singula capita singulos stateres Daricos sibi soluēdos, redierūt Miletū. Vñ
pederēt Leōtis filiū quē Lacedæmonii magistratū ī Chiū legauerūt, mittūt itinere
Philippi usq̄ ad Erythra cum iis copijs, q̄ auxiliares Amorgis fuerant, atq̄ illic Mileto
quā Iasum præsidio muniuit, aduenit Miletū, & quæadmodū Lacedæmone sponde-
S iij

Argiuorum
exercitus
fusus.
Atheniensium
aduersus Pello-
ponneses ui-
ctoria.
Miletus obſi-
detur.

Eleus insula.
Iasus.
Tichiusa.

Derus.

Amorges ca-
pitur.

Iasus diripitur.

Pedarctus.

Stipendium
mensuram.

rat, menstruum stipendium nauibus numerauit, singulas uiritim drachmas Atticas, uelens in reliquum tempus soluere ternos obolos, donec regem consulisset, solutusque dicebat si ille iussisset integras drachmas. Verum contradicente Hermocrate Syracusanorum duce (Theramenes enim cum non esset ipse nauarchus, sed ad tradendam Athenienses cum illis nauigaret, segnior erat circa rationem stipendii) conuentum est, ut prater quinque naues plusquam terni oboli uiritim solueretur. Nam quinque & quinquaginta nauibus terna talenta in singulos menses dabat, ceteris nauibus ultra hunc numerum essent, ad hanc ipsam rationem soluebatur. Eadem hyeme quinquaginta nauium, ducibus Charmino & Strombichide & Euctemone, contractis & aliunde nauibus, statuerunt inter se sortiti inuadere naualibus copiis Miletum, & semper peditatum mittere in Chium, quod & fecerunt. Nam Strombichides & Euctemon cum triginta nauibus, & parte armatorum qui uenerat in Miletum, actuariis nauigiis aduecti in Chium, quam sortiti fuerat. Mox eorum collega apud Samum remanentes cum quatuor ac septuaginta nauibus ac mare obtinentes aduecti in Miletum tendunt. Astyochus autem ut erat id tempus, apud Chium obsides deligens per ditionis metu, maturabat eam rem perficere, sed postea quod sensit Theramenem cum nauibus uenisse, & negotia societatis in melius proficere, acceptis decem Peloponnesiis nauibus, & totidem Chiis abiit, & tentata frustra Ptelei expugnatione transiit Clazomenas, ibi eos qui cum Atheniensibus sentiebant, iussit ad se ditionem facere & migrare in Daphnium, quod ite iubebat & Tamus Ioniae praetor. Illis facere imperata recusantibus, ipse quidem Phocaeam & Cumam tenuit, naues autem ceteras in insulas Clazomenas obducens, Marathusiam, Pelam, Drimysiam, & quaecumque circa loca Clazomenis obducere erant. Octo dies propter tempestatem immoratus, cum partim diripuissent exhaustissimas, partim oppugnassent, in Phocaeam & Cumam ad Astyochum remeant. Is dum agit, a legatis Lesbiorum aditus est de insula illi tradenda, & ab eis quidem persuasum cum Corinthiis atque alii socii propter superiorem cladem minus libenter illuc ire uolent, proficiscitur in Chium. Sed tempestate disiectae naues, eodem tandem omnes aliae aliunde uenerunt. Quo postea Pedaritus, qui fuerat apud Erythras, tunc pedibus iter faciens Miletum transiit cum iis copiis quas habebat (habebat autem in iis ad quingentos milites, relictis cum armis fuerat ex quinque Chalcideis nauibus) ibi cum quidam Lesbiorum se defectum pollicerent, Astyochus retulit rem ad Pedaritum atque ad Chios, tanquam expediret ire cum eis ad Lesbum recipiendam: fore enim ut aut plus sociorum compararet, aut certe Atheniensibus minus succederet, noceret. Sed cum hoc illi audire nollent, negaretque Pedaritus nauem hanc se illi permittitur, ipse sumptis quinque Corinthiis & sexta Megaride, & una Hermioneide, praeter suas Laconicas, cum quibus uenerat, Miletum abiit ad suam nauarchiam sane quam minatus Chiis se nequitiam illis opitulari, si qua ope indigerent. Et appropinquans ad Corycum ora Erythrae illic stationem habebat. Atheniensibus autem e Samo cum exercitu Chium petierunt, & ad alterum tumuli latus quo detinebantur, ita stationem habuerunt, ut utriusque alteris occulti essent. Astyochus accepta a Pedarito epistola, quodam Erythraeos captiuos e Samo missos uenisse Erythras ad moliendam prodicionem extemplo reuectus est iterum Erythras, ac parum affuit, quin incideret in Atheniensium Is ac Pedaritus qui ipse quoque illuc ad eum traiecerat, quaestione habita de iis qui prodicionem moliri uiderentur, ubi compererunt id totum ob salutem ciuitatis e Samo se confectum, absolutis illis redierunt, alter in Chium, alter in Miletum, quo destinauerunt.

Charminus.
Euctemon.
Strombichides.
Onomaches.

Ptelei proditi
tentata.
Tamus.

Marathusia.
Pela.
Drimysia.
Astyochus.

Pedaritus.

Corycus.

Arginum.

Mimas.
Phoenicis
portus.

facti Atheniensibus ad munitiones excitandas se praeparabant. Eadem hyeme Hippocrates Lacedaemonius cum decem nauibus Thurinorum, quibus praerat Dorieus Diogenes unus e tribus, cumque duabus alijs, Laconica altera, altera Syracusana, ex Peloponneso traiecit in Cnidum, quae iam a Tissapherne defecerat. Cuius classis aduentum ubi sensere, quod apud Miletum erat, iusserunt dimidium classis Cnidi esse praesidio, naues quae ad Triopium stabant, succurrere onerarijs, quae ab Aegypto transmitterent. Est autem Triopium promontorium orae Cnidiae, ubi situm est Apollinis templum. Eius rei certiores facti Atheniensibus profecti ex Samo, sex naues ad Triopium praesidiarias intercepere, classiaris in terram elapsis. Mox appellentes Cnidum, eamque adorti, urbem muris caementem, parum abfuit quin expugnarent. Postero die rursus subeuntes, cum per noctem oppidani melius urbem obseperassent, & si subintrassent quod ad Triopium e nauibus diffugerant, non iam perinde in oppugnando nocuere, ac peruastrato illorum agro in Samum rediere. Per idem tempus cum in Miletum uenisset Astyochus ad classem, omnia adhuc de solueret, & res ex laeso direpta a militibus magna pecunia superesset, & Milesii impigre onera belli sustinerent. Ceterum cum superiora foedera per Chalcideum & Tissaphernem inita Lacedaemoniis uiderent quibusdam rebus manca, nec tam pro sua facere quam pro altera parte, placuit de integro inire Theramene adhibito in haec uerba:

Dorieus.
Cnidus.
Triopij situs.

Pactiones secundae inter Lacedaemonios & regem Dareum. Pactiones inter Lacedaemonios sociosque & regem Dareum, eiusque filios ac Tissaphernem, ut foedera sint & amicitia in hanc formam: Quaecumque prouincia atque urbs remota non nocendi ergo, uel Lacedaemonii uel eorum socii, neque tributa ex his urbibus exigant, aut Lacedaemonii aut Lacedaemoniorum socii. Ne uicissim rex, aliquis uel eorum quibus rex praestitit, aduersus Lacedaemonios, eorumue socios eat, belli ergo, aut quoquo modo laedendi, si quid aut Lacedaemonii socii uel rogauerit regem, aut rex Lacedaemonios socios uel, quicquid alterutri persuaserint bene fieri, id alteri faciat. Bellum autem quod cum Atheniensibus illorumque sociis geritur, id ab utroque committere gerat. Quod si id dissoluere placuerit, committere utrique to rex soluatur stipendium. Si qua autem ciuitatum cum rege confederatarum prouinciage suscipi quis e prouincia regis, aut quacumque ex urbe in qua rex imperium obtinet, inuase rit regione Lacedaemoniorum sociorum uel, phibeat rex, & quod potest opituletur. Post has pactiones Theramenes traditis Astyochi nauibus, celoce profectus e luce abiit. Atheniensibus autem e Lesbio iam Chium appulsi, terraeque ac mari potiti, Delphiniis muro clausum, locum alioqui & a terra munitum, & portus habentem nec procul ab urbe Chia direrunt. Chii cum multis antea praelijs afflicti, tum inter se ipsos non admodum bene animati, sed quia ciuitate necessario in exiguum redacta, quiescebant mutuo suspecti, et ob id neque istos neque eos qui cum Pedarito erant auxiliares idoneos ad pugnam putabant. In Miletum itaque mittunt Pedaritum, ut ad se tutandos ueniat, et illo mandata non audire, scribit de eo Lacedaemonem Pedaritum tanquam laedente rempublicam. Haecenus apud Chium Atheniensibus res suas committere stabant ductae sunt, & cum hostes pugnam detrectaret, rursus in Samum redactae sunt. Per eandem hyemem transacto Pharnabazi negotio per Calligerum Megarem & Timagoram Cyzicenum, naues a Lacedaemoniis armatae septem & uiginti e Peloponneso circa solstitium in Ioniam traiecerunt, duce Antisthene Spartiata, cum undecim Spartiatis, quos Lacedaemonii ad Astyochum mittebant, ut eorum consilijs uteretur, quorum unus fuit Lichas Archefila, dato eis negotio, ut postquam Miletum peruenissent, curaret ut cum cetera quamoptime haberent, tum uero has naues siue tot, siue plures, siue pauciores in Hellepontum ad Pharnabazum, si uideret, mitterent, Clearcho Ramphii praefecto.

Pactionum forma
alia.

Delphinium.

Pedariti sedulitas.

Calligetius.
Timagoras.

Antisthenes.
Lichas.
Pharnabazus.

Astyochus su-
spectus habet
Melus.
Caunus.

Cos Meropi-
dis.
Terra motus
in Co.

Charminus.
Syma.
Chalce.
Rhodus.

Teuglusa.
Halicarnassus

Lorymi.

fecto, qui in eadem classe nauigabat. Astyochum si eisdem placeret, amouerent à nau-
archia, Antisthenemq; subrogarēt. Ex epistolis enim Pædariti Astyochum suspectum
habebant. Igitur hæc naues à Malea altum tenentes ad Melum appulsæ, nocte sunt de-
Atheniensium naues, quæ tres captæ sunt inanes crematæq;. Mox isti ueriti ne reliquæ
quæ aufugissent, aduentum suum prout cōtigit notum facerent Atheniensibus, Sami
tionem habentibus, Cretam petunt, & pleraq; nauigatione p custodiam cōfecta, reu-
erūt ad Caunum Cariæ. Inde tanquā ex tuto nuntium mittunt ad classem quæ stabat
Miletum, ut ab ea exciperent. Interea Chii & Pædaritis Astyochum, etsi cunctantē,
hilo tū minus per nuntios orabant, ut sibi obsessis omni cū classe succurreret, nec ma-
mam ex oībus sociis in Ionia urbibus pro derelicta haberet, & à mari interclusam,
terra latrocinijs oppressam. Etenim seruitia cum tot essent, quorū in una urbe nūquam
p̄terquam Lacedæmone: & ob tantam multitudinem seuerius in delictis, quā alibi
stigaretur, ubi exercitus Atheniensis tuto se loco post erectas munitiones collo-
sus est, ad eum permulta trāsugerunt, & propter notitiam regionis plurima per se de-
trimenta attulerunt. Itaq; aiebant Chii debere Astyochum usq; dum spes facultasq;
set muri apud Delphinium inhibendū, auxiliū ipsi ferre, circūuallantē exercitū ac-
uibus ampliori castro hostium castrum. Astyochus quemadmodum tunc fuerat in-
minatus aliter statuerat, tū ut uidit socios ad hoc incūbentes, incurere statuit. Inter
accepto nuntio ex Cauno de uigintiseptē nauium, & consiliarioꝝ aduentu, cetera
posthabēda existimauit, satiusq; esse ut reciperet tot naues p quas mari potiretur, &
cedæmoni qui ad se explorandum uenissent, tuto transmitteret. Igitur omīssa nauig-
one in Chium, sine mora nauigauit in Caunum. Conq; Meropidem expositis in ter-
copijs, utiq; cum præteruehitur urbem, diripuit; & carentē muris, & terramotu
lapsam, qui maximus oīum quos meminimus, illuc contigit. Et oppidanis in mōn-
lapis, agrum discursantes, prædas abegerūt, præterquam liberorū hominum (hos
dimittebant) profectus ex Co in Cnidum nocte ab exponēdis in terram nautis reuoc-
rus est à Cnidjs, ut pergeret protinus aduersus uiginti naues Atheniensium, hortan-
bus quæadmodum res se habebat, quibus Charminus unus ē ducibus qui agebat apud
Samum, præerat, ad speculandum harum septem & uiginti nauium transitum ex Pe-
ponneso, ad quas Astyochus ipse nauigabat. Etenim in Samo ex Mileto certiores ci-
Athenienses de horum aduentu, negotium Charmino dederāt, ut eas obseruaret
Symam & Chalcem et Rhodum & Lyciam: Quippe iam esse se in Cauno acceptum
Instat itaq; famam nauigationis suæ peruertere Astyochus, tendens in Symam si
classem hostilem in alto aspiceret. Sed pluuia & nubilum cælum perturbatū
buit, ne classem per tenebras moderari posset. adeo ut sub diluculum disiectis nauibus
sinistrum cornu ueniret in conspectum Atheniensium, cum dextrum adhuc circum-
sulam deerraret. Has esse naues, quas obseruarent ē Cauno, rati Charminus atq; A-
nienses extemplo prouecti eas adorūtur, quæ erant pauciores uiginti, illarūq; tres
primunt, & alias lacerant iam plio uictores, donec plures opinione ipsorū naues appo-
ruerunt, à qb̄ undiq; circūuenti fugæ se mandant: ac septē amissis nauibus in Teuglusa
sam insulam cū cæteris, & illinc in Halicarnassum cōtenderunt. His gestis Pelopon-
ses in Cnidū classem appulerūt, adiunctisq; sibi uiginti septem ex Cauno nauibus
uerfa cum classe petierunt Symam, ibiq; trophæo posito, rursus in Cnidum redierunt
Cognita pugna nauali, Athenienses cum omnibus nauibus ē Samo in Symam profi-
scuntur: & cum neq; inuaderent ipsi classem quæ ad Cnidum stabat, neq; ab ea inuade-
rentur, sumptis naualibus uasis quæ erant apud Symā, & Lorymis in continente oppo-
gnatis, redierūt Samū. Peloponneses coacta ad Cnidū omī classe, siqd deerat appo-
rabāt, & ex eis undecim uiri cū Tissapherne, q̄ illuc aduenerat, colloquū habuerunt
reb. iam transactis, si qua illarū eis displiceret, deq; bello futuro, qua ratione opime
utrorūq; utilitate maxie gerēdum esset. Et ante oēs Lichas quæ transacta essent
derās negare fœdera bñ inita tam à Chalcideo q̄ à Theramene esse, Indignum em̄

si cuiusq; puincia rex atq; eius progenitores imperassent, eā rex nunc sibi uendicaret.
Oportere em̄ rursus & insulas oēs & Thessaliā & Locros & deiceps Bœotia tenuis in
seruitutē redigere, ac Lacedæmonios pro libertate imperiū Medorū Græciā inducere.
Itaq; iubere alias injire pactiōes, aut istis stari nō oportere, nec ob eas ullo stipendio op-
esse. Hac de re stomachatus Tissaphernes infecto negotio, ac præ se indignationē ferēs
inde abcessit. Illi à prioribus Rhodiorū publice accersiti, cōstituerunt illuc ire, speran-
tes & insulam tū nauticis, tum hoībus pedestribus pollentē se recepturos, & societatis
huius bñficio, p̄terq; q̄ à Tissapherne pecuniā poscerent, posse alere exercitū. Profecti
igit protinus p eandē hyemē ex Cnido cū ad Camiꝝ ora Rhodiæ primū appulissent,
nauibus quatuor & nonaginta, p multis terrorē iniecerunt ignaris reꝝ quæ tractarent,
ita ut ab urbe p̄fugerent, mœnibus p̄sertim carente. Quibus postea Lacedæmonii cō-
sibus deficerent. Atq; ita Rhodus ad Peloponenses defecit. Id cum sensissent Atheniē-
ses, sub idem tps ē Samo soluerunt, rē auertere cupientes: sed cū altum tenerent, in ho-
stium conspectū uenerunt, sed iam tardiūculi. Ideoq; cōfestim in Chalce abiēre, & il-
linc rursus in Samū. Tū postea & ex Chalce & ex Co & ex Samo traicientes in Rho-
dum, cum illis belligerabant. Ibi Peloponenses subductis nauibus cætera quieti, p dies
octoginta ab Rhodiis duo & triginta talenta coegerūt. Interea & iam inde anteq̄ Rho-
dū ad deficiendū induxissent, dū hæc sunt gesta, Alcibiades post Chalcidei necē, & pu-
gnam apud Miletum in suspiciōē Peloponensibus uenit, & de eo interimendo ex La-
cedæmone ad Astyochum epistola missa est. Erat enim Agidi inimicus & alioqui infi-
dus habebat. Ob hunc ille metum à principio ad Tissaphernem secessit, mox apud eū
q̄ maxime potuit, negotiis Peloponensium nocuit, & edocendis oībus quō se haberent
rebus, autor fuit imminuēdi stipendii, ut pro singulis drachmis Atticis terni oboli, nec
ii assidue soluerent, iubens Tissaphernem illis dicere, Atheniēses qui uetustiores essent,
peritia rei naualis ternos duntaxat obolos classiariis suis numerare, nec tam ppter pau-
ptatem, q̄ ne illi affluentia stipendii abuterent, partim corpora sua reddēdo deteriora,
dum illud in ea demum impendūt, unde imbecillitas cōtingit, partim classem deserē-
do, dum prem stipendii sibi debitam nō relinquūt obsidem suā. Idem edocuit ut trierar-
chos et ciuitatū duces data eis pecunia ad hāc rē sibi cōcedendā induceret p̄ter Syracu-
sas, quæ dux Hermocrates solus oīum aduerfabat, socialis classis noīe. Ciuitates quo-
q; quæ pecunias postularēt, cōsutabat ipse Tissaphernis uice, q̄ diceret Chios quidem
impedientes esse: qui cū sint oīum Græcorū ditissimi, & auxiliariis illoꝝ incolumes ef-
fecti, postularent pro sua libertate alios periclitari & corporibus & pecuniis: Alias autē
ciuitates iniuste agere, quæ pro Atheniensibus antequam ab eis deficerent sumptus fa-
cere solitæ, nollent nunc pro seipsis tantundē aut etiā plus conferre. Et Tissaphernē nō
si q̄ id ab rege mitteret, & ciuitatib; pro cuiusq; merito profuturū. Ad hæc Tissapher-
nem admonebat, ne admodū incūberet bello finiēdo, neue aut accitis quas instruxerat
ac maris imperium uellet, sed fineret utroq; bifariā habere potentiā. Fore em̄ ut semp
regi liceret in eos à quibus offenderet inducere alteros. Si uero ad alterutros deueniret
maris ac terræ imperiū, nō habiturū eū adiutores, quibus opprimeret eos, qui reꝝ poti-
tius aut uellet ipse aliqñ per se cū ingenti & impensa & periculo adire certamen. Sa-
uis, Græcos in se collideret. Adebant etiā cōmodiores illi fore socios imperiū Atheni-
rē regi haberet: quod si foret eius socii, in seruitutē redigeret, sibi quidē ipsis maris par-
tem, regi aut Græcos oēs qui puincias illius incolerent. Lacedæmonios uero in con-
trariū redere ad restituendā libertatē, quos neutiquā credibile sit, cū Græcos nūc à Græ-
cijs liberent, nō liberaturos eē à barbaris eisdē, si quos antea ab illis nō liberaissent,

Camirus.

Lindus.

Ielysus.

Rhodus ad Pe-
loponenses de-
ficit.

Alcibiades q-
bus causis La-
cedæmonijs
suspectus fa-
ctus.

Stipendii clas-
sarium Athe-
niensium.

Chii ditissimi.

Tissaphernes
Alcibiadi aße
sus.

Atheniensium
de Alcibiade
reducendo cō
siliū.

Optimates.

BELL I PEL OP ON NES S I A C I

Iubebat ergo illum prius utrosque conteri sinere: & cum præcisum esset quæ plurimum Atheniensem uiribus, tunc demum Peloponneses à provincia depelleret. Atque ita se habere Tissaphernes ferè sentiebat, quantum ex his quæ fiebant colligere licebat. Alcibiades enim ob hæc tanquam bene admonetæ fidem habens, parcius Peloponnesibus stipendium dabat, nec eos bellum gerere permittebat, sed dicendo tum naues Phœnicum tutas, tum illos supra modum auidos esse certandi, res euerit, & classem eam quæ erat longe ualidissima deflorauit, in cæteris quoque apertius agens, quæ occultare se non debet illis socijs gerere bellum. Atque hæc Alcibiades simul quod optima factu arbitrabatur Tissapherni pariter & regi coram suasisit, simul quæ suum in patriam reditum curabat, cuius impetrandi, si eam non euerteret, sciebat sibi aliquando fore facultatē. Eum ex hac re præcipue existimabat impetraturum iri, si Tissaphernē constaret ipsi esse famularem, quod & contigit. Nam postea quàm eum apud Tissaphernē pollere senserunt milites Athenienses, qui in Samo erant, & ipse antea ad potentissimos mandata dederat, apud optimum quæque sui restituendæ mentionem haberet. Velle enim se in patriam redire sub statu paucorum, non id quidem perniciosè, sed ne sub statu populari, à quo esset exclusus, & cum illis unā administrare rempublicam, quibus amicum redderet Tissaphernē. Tunc uero plerique trierarchorum Atheniensem, qui erant apud Samum, & potentissimi quæque sua sponte inclinauerunt ad statum popularem antiquandum. Quæ res in exercitu commum agitata, mox illinc ad urbem, persuasit ut à Samo nonnulli ad Alcibiadem conueniendi gratia ueniret. Et illo spondente redditurum se illis amicum Tissaphernem, tum eum, deinde regem, si modo statum popularem non tuerentur, sic enim regem minus confisurum, magnam sanè spem concipiebant, cum hostem superandi, tum uero ipsorum mores ciuitatis qui affligebantur maxime, ad se negotia transferendi. Hi cum Samum redissent, re cum idoneis transacta, coniurauerunt propalam apud multitudinem ciuitatis regem eis amicum fore, & pecuniam præbiturum, duntaxat Alcibiade restituto statu populari sublato. Vulgus, etsi non nihil his quæ tractabantur impræsentiarum angebatur, tamen affligente stipendij ab re suppeditandi spe quiescebat. At illi qui in populum agitant, posteaquam uulgo rem communicauerunt, rursus & sibipsum plerisque sodalium quæ forent ab Alcibiade prospiciebant. Et alij quidem hæc tum compla, tum explorata uidebatur. Phrynichos autem qui adhuc duxerat, nihil admodum placebat: & nihilo magis statum paucorum Alcibiades, prout erat, quàm popularem confidere uidebatur, neque aliud captare nisi quoquo modo disciplina ciuitatis immutata, accitu sodalium reuerteretur. Sibi autem præ cæteris hoc non negligendum, præsentiarum ne seditiones existerent, quin etiam ne regis quidē interesse, ut à Peloponnesibus ab aquæ in mari uersantibus, & in illis imperio non minimas urbes obtinerentibus, accideret ad Athenienses, quibus diffideret, & negotium sibi facesseret, cui liceret Peloponneses, à quibus nihil doli mali passus est, efficere sibi amicos. Præterea se ipse scire alicuias ciuitates, cum denuntiatur eis fore, hos statim quæque non populare uiuere, & ita esse uiuendū, pfecto nec quæ defecissent, ad imperiū redituras, nec quæ non defecissent, stabiles permanfuras. Neque enim popturas in paucorum aut populi statu seruitutē, & in rurūque nascisci possent libertatē. Quinetiā eos qui optimates uocarent, opinaturos non minus negotij sibi quàm populare statum per eos exhibendū qui largitionibus uterentur, duces malorum essent, unde plura ipsi commoda consequantur, & sub illis inaudita commissa, homines atque immanius ad necem esse rapiēdos. Popularem uero statum & edocum suum & illo certiore esse, & hæc ita sentire, ciuitates ex ipsis operibus ab Alcibiade planè se scire Phrynichos aiebat, ideoque nihil eorum sibi, quæ impræsentiarum ab Alcibiade agerentur, placere. Ii tamen qui congregati in societate belli erant, sicut à principibus uero Pisandrum parauerunt, ut de Alcibiade reducēdo, ac statu populari antiquandū deque contrahenda Atheniensibus cum Tissapherne amicitia tractaret. At Phrynichos bendæ orationis de Alcibiade reducendo gnarus, & eius ab Atheniensibus admittēdo

L I B E R   V I I I .

uerius ne ob ea quæ à se in contrarium dicta essent, male secum ageretur, si in arbitriū illius deueniret, ad tale genus se conuertit: Mittit ad Astyochum Lacedæmonioꝝ nauarchum circa Miletum adhuc agentem clandestinas epistolas, in quibus cum alia simpliciter scribebat, tum uero Alcibiadem illorum negotia corrumpere, qui Tissaphernem Atheniensibus conciliaret, sibi ueniam dandam esse, qui aliquid cōsuleret in perniciē hostis, uel cum dedecore suæ ciuitatis. Astyochus de Alcibiade multando, præterquam quod amplius ille nō ueniebat in manus, ne curauit quidem: sed reuersus ad eum in Magnesium apud Tissaphernē, retulit ambobus quæ sibi scripta essent è Samo: index ipse rei factus, & (ut ferebat) tum his tum alijs rebus communicandis Tissapherni sese applicans priuati lucri gratia, eoꝝ libentius ferens stipendium non esse personis. Alcibiades non cunctatus, literas in Samum ad magistratum mittit de ijs quæ à Phrynicho agerētur, postulans ut eum morte multarēt. Ob id exarsuans Phrynichus, ut qui ob indicium esset in summum omīno discrimen adductus, rursus ad Astyochū scribit, insimulans illum superioris facti, quod haud probe occultasset, & nunc se partem esse tradere omnem Atheniensem exercitum, qui esset apud Samum: illis ad interdicionem expositis sigillatim omnibus modis, cum Samus muris careret. Quibus modis ista exequeretur, neꝝ inuidiosum sibi iam esse, cum propter inimicissimos capite periclitetur, si hoc & aliud quodcunque potius ageret, quàm ut ab illis trucidaretur. Hæc quoque Astyochus ad Alcibiadem detulit, cuius iniquitatem præsentiens Phrynichus, tantum q̃ non ab Alcibiade de his rebus epistolam adesse, præoccupat ipse ad exercitum in indicium efferre, iniquēs hostes in animo habere, cum Samus careat muris, nec omnis classis intus habeat stationem, castra inuadere: & quandoquidem ipse pro comperto habeat, debere Samum illos q̃ celerrime muro concludere, & in cæteris custodias agere. Atq; ipse eos pro imperio quo erat, ad hæc facienda adegit. Et isti quidē partim ad extruēdos muros res præparare, partim celeriter extruere non solum ex hac causa, sed etiam tanquam sic Samus esset duratura. At non ita multo post, literæ ab Alcibiade ueniūt, exercitum à Phrynicho proditum iri, & hostes eum inuasuros. Ex hoc Alcibiades non ex fide, sed ex odio dicere existimatus, & Phrynicho tanquam cum hostibus sententiā opponere quæ ipse facienda ab hostibus præuidisset, nihil obfuit, imò testimonium eo iudicio perhibuit. Item post Tissaphernem alliciendo induxit, ut amicus Atheniensibus foret, timentem quidem Peloponneses, q̃ maiori cum classe quàm Athenienses adessent: cupientem tamen, si quo pacto posset, sibi haberi fidem: præsertim postea q̃ sensit eorum apud Cnidum dissensionem de fœderibus per Theramenē iniis. Nam id temporis cum illi apud Rhodū essent, iam dissensio extiterat. Post quē Alcibiadis sermonem cum Tissapherne habitum, Lacedæmonios ire assertum cunctas ciuitates in libertatem, superuenit Lichas, negauitq; tolerandam esse pacionem, ut rex obtineret ciuitates, quibus prius aliquādo aut ipse, aut progenitores eius imperassent. Ex Alcibiades quidem utpote ad magna connitens, officiose Tissaphernem demerebat. Legati autem Atheniensium qui cum Pisandro è Samo missi erant, ubi Athenas peruenierunt, uerba apud populum fecere alius repetētes, & ante omnia licere illis & regem socium habere, & Peloponneses uincere, si Alcibiadem restituerent, nec eodē modo degerent sub statu populari. Contradictentibus multis, partim pro statu populi, partim propter inimicitias Alcibiadis, ac reclamantibus indignum facinus esse, si is rediret, quo nomina exilium sibi ille cōscisset: quem deniq; si reuocarent, sese deuouissē. Pisander ubi plurimum concertationis erat ac querelæ, adiens ac prehēsans singulos contradicentium, percontabatur num quam spem salutis publicæ haberent, Peloponnesibus nec in mari pauciores q̃ ipsi naues rostratas habētibus, & socias ciuitates plures, suppeditante illis rege ac Tissapherne pecunias, quæ ipsis nullæ reliquæ essent, nisi quis ad eos regem traduceret. Et cum interrogasset, & nullam aliam esse dicerent, tunc palam subiiciebat eis: Atqui hoc ut cōficiamus, fas non est, nisi rempublicam pro

Phrynichi epi
stolæ claudē-
stinae.

Astyochus co-
siliorum dete-
ctor.

Pisander.

Diomedon.
Leon.

Xenophanti-
das.

Pedariti ce-
des.

Tissaphernes
sibi metuit.

Tissaphernes
Peloponnesi-
reconciliatur.

uidentius administremus, & ad paucorum regimen deferamus, ut nobis rex habere-
dem; ne plus de administratione reipublica impraesentiarum quam de salute consu-
mus, habituri facultatem postmodum si displicebunt ista mutandi: Alcibiadem quoque
hoc unus nunc efficere potest, reducamus. Hæc audiens populus, ægre quidem ali-
cipio ferebat mentionem status paucorum; sed Pisandro plane docente nullam ali-
salutem esse inter metum & spem, ut status reip. immutaretur, annuit: factumque de-
tum est, ut Pisander cum decem collegis irent ad transigendum cum Tissapherne
Alcibiade, quoquo modo sibi maxime è repub. fore uideretur. Et criminatè Pisander
Phrynichus à præfectura cum suo collega Scironide amotus est, subrogatque in
locum Diomedon & Leon, & ad classem missi. Dedit autem crimini Pisander cum
cho, quod diceret eum prodidisse Iasum & Amorgem, uidelicet arbitrabatur eum
idoneum fore his quæ ab Alcibiade transigerentur. Ita Pisander, ubi coniurationes
quæ prius fuerant, de iudicijs ac magistratibus in ciuitate recitâdo, statum populæ
abrogando per factionis suæ homines, & q. publice consulerent, ceteraq. quæ ad
sentem usum pertineret, curauit ne quid moræ intercederet, ad Tissaphernem ipse
decem collegis nauigauit. Et Leon ac Diomedon per eandem hyemem cum ad classem
Atheniensium peruenissent, Rhodum petierunt. Vbi nacti subductas Peloponnesi-
um naues, in quendam locum egressi sunt, ac Rhodij qui ad arcendam uim occu-
rant, prælio superatis, in Chalcem se receperunt; & illinc bellum acrius ex Co gerebant.
q. inde commodius obseruarent si quæ traicerent Peloponnesium naues.
phantidas autem Lacon è Chio in Rhodum uenit, à Pedarito nuntiatum iam ad finem
peruenisse Atheniensium murum: Et nisi omni classe subueniatur, actum esse de Chio
Et isti quidem subuenire statuerunt. Attamen Pedaritus interea & qui cum eo
ares erant, atq. Chij, ad motis omnibus copijs munitiones Atheniensium circum-
classi oppugnât: & eius parte expugnata, aliquot nauibus quæ subductæ erant potius
tur. Sed eo succurrentibus Atheniensibus, primi in fugam uersi sunt Chij, mox Pe-
ritus ipse reliquis circa fusis occubuit, ac multi Chioq. pluraq. arma capta. Post
multo q. antea Chij arctius obsidebant, & à terra, & à mari, etiam fame inualefcenti-
Pisander aut legatq. collegæ, ubi ad Tissaphernem uentus est, uerba fecerunt ab
ctionibus ineundis. Ille qm. magis extimesceret Peloponneses, & quemadmodum ab
cibiade erat edoctus, uellet utrosq. adhuc uehementius coteri, non se certum omnino
cibiadi præbebat. Ea de re ille ad tale genus se conuertit, ut inter Athenienses & Tis-
saphernem tanq. nimia postulante non cõueniret. Quod ut mihi uidef, etiâ Tissapher-
nes uolebat: ipse q. dem propter metum, Alcibiades aut, q. ubi animaduertit illi (ut
bat) non affectare cõuentionem, nolebat uideri Atheniensibus inualidus ad hoc ei
dendû: sed iam persuaso, & uolenti ad Athenienses se cõferre, ipsos Athenienses
idonea offerre. Postulauit em. Alcibiades coram Tissapherne, cuius uice ipse in loqu-
do fungebatur, adeo quemadmodum supergrederent, ut per Athenienses, etfi ingentem
fane postulatâ acquiescerent, staret quo minus conueniret. Nam postulauit omne
niam tradi, rursusq. insulas Ionie adiacetes: quæ cum nō abnuerent Athenienses,
dem in tertio cõgressu ne plane deprehederet pag. pollere, petijt ut sinerent regem
ficare naues, & his terram ipsorum obire quot & quoties libuisset. Ad hæc postulata
hil iam amplius assensere Athenienses, sed ea intolerabilia arbitantes, & se ab Alcibi-
de esse deceptos, cum iracundia digressi, se Samum receperunt. Post hæc rursus
saphernes eadem hyeme contulit se in Caunum animo Peloponneses iterum reuo-
candi Miletum: initisq. alijs quibuscunque posset factionibus stipendium soluere,
prorsus sibi hostes redderet, timens tum ne aut coacti pugnare cum Atheniensibus,
se ex magna parte stipendio fraudata succumberent, aut ea exarmata, ad uotum sine
Atheniensibus succederet, tum uel magis, ne illi stipendijs parandi gratia continerent
peruastarent. Harum igitur rerum omnium respectu atq. prouidentia, ut (quemadmo-
dum optabat) Græcos inter se coæquaret, accitis Peloponnesibus stipendium daret

rat, fœderaq. cum eis tertio init in hæc uerba:

Pactiones tertiae inter Lacedæmonios & regem societatis.
TERTIO decimo regni Darei anno, Alexippida apud Lacedæmonem tribuno ple-
bis, pactiones initæ sunt apud Maandri campum inter Lacedæmonios sociosq.
ac Tissaphernem & Theramenem, Pharnacemq. liberos, de regis deq. Lacedæmoniorum
& sociorum negotijs. Quæcunq. plaga regis in Asia est, regis esto, deq. sua prouincia
rex deliberato pro suo arbitrio. Lacedæmonij socij ue prouinciam regis ne adueto no-
cendi ergo. Ne ue rex Lacedæmoniorum sociorum ue regionem adito ullius mali er-
gō. Quod si quis Lacedæmoniorum aut sociorum, nocendi ergō regionem regis ad-
ierit, Lacedæmonij socij prohibeto. Et si quis è ditione regis adierit Lacedæmonios
socios ue nocendi ergō, rex prohibeto. Nauibus quæ nunc adsunt, Tissaphernes stipen-
dium præstato ex pacto, dum naues regis adueniant: quæ ubi aduenerint, Lacedæmo-
nij socij suâ classem si uolent alunto: sin à Tissapherne alij uolent, Tissaphernes stipen-
dium præbeto. Eam pecuniam finito bello quâtam acceperint Lacedæmonij socij,
Tissapherni reddunt. Postquam classis regia uenerit, & illa & Lacedæmoniorum &
socialis communiter bellum gerunt, quatenus Tissapherni uidetur Lacedæmonijsq.
ac socijs. Quod si societatem belli cõtra Athenienses dissociare libuerit, ex æquo disso-
ciant. Atq. hæ pactiones initæ fuerunt, post quas Tissaphernes operam dedit, ut na-
ues Phœnices (quemadmodum dictum est) adduceret, atq. alia quæ spoponderat, ani-
mo etiam ostendendi se quæ ad ipsum pertinerent, apparare. Sub extremum iam hy-
emis Boeotiani Oropum interceperunt, prodito Atheniensium qd ibi erat præsidio,
ad defectionem nonnullorum Eretrienium, & ipsorum Oropiorum, captantes Bubœam
operam etiam nonnullorum Eretrienium, & ipsorum Oropiorum, captantes Bubœam
ses tenebant, fieri non poterat, quin magna iactura afficeretur & Eretria & cætera Eu-
bœa. Potri igitur iam Oropo Eretrienfes, in Rhodum uenerunt accitum Peloponnesi-
ses in Eubœam. Illi Chio potius quæ uexabat succurrendum cum statuissent, & è Rhodum
do soluentes omni cum classe circa Triopium nauigarent, prospiciunt Atheniensium
naues à Chalcæ altum tenentes: & cum neutri in alteros tenderent, abierunt: Athenien-
ses quidem in Samum, Peloponneses autem in Miletum, cernentes non posse se Chio
succurrere sine certamine. Hyems hæc confecta est, & uicesimus huius belli annus, qd
Thucydides conscripsit. Ineunte statim proxima ætatis uere, Dercylidas uir Spar-
tiata haud magna cum manu missus est itinere pedestri in Hellepontum, sollicitatum
ad defectionem Abydum, quæ est Milesiorum colonia. Chij quoq. qd diu Astyocho de fe-
rendo auxilio ambigit, obsidione urgente, ad confligendum impulsu sunt nauali certami-
ne. Acceperant aut post mortem Pedariti Astyocho adhuc apud Rhodum agente, Leon
tem è Miletu uig. Spartiatam pro duce, qui cū Antisthene uenerat epibata, & duode-
cim naues Miletii pñdiarias, quæq. Thurinæ erant quinque, Syracusanæ quatuor, & Anci-
ta & Milesia, & Leontis singulæ. Egressi itaq. populariter Chij, & tuto qdam loco oc-
cupato, unâ cū sex & triginta suis nauibus aggressi sunt Atheniensium duas & triginta.
Et ceteros esset pugna naualis, neq. in ea Chij atq. socij forent inferiores, tamen (iam
enimerat uesper) in urbem redierunt. Secundum hæc cum Dercylidas pedestri itinere
re ad Hellepontum peruenisset, statim ad eum & ad Pharnabazum Abydus defecit, &
duos post dies Lampfacus. Hoc cognito, Strombichides è Chio repente suppetias ue-
nit, nauibus quatuor & uiginti Atheniensium, inter quas erant militares quæ portabant
armatos: & prælio superatis Lampfacenis qui obuiam prodierant, ipso impetu Lam-
paci muris carente carpit, ac homines uasq. abripit: ac restitutus in eam liberis ho-
minibus, ad Abydum accessit. Sed cum Abydanos neq. ad deditionem impellere, ne-
que oppugnatione tentata expugnare posset, ad Sestum transfretauit, urbem in Che-
roneso è regione Abydi sitam, quam Medi aliqui tenuerant: ibiq. præsidium imposuit, ac
totius Helleponti tutelâ. Interea & Chij compotes maris effecti sunt magis, & qui ad
Miletum erant, atq. Astyocho tum audita pugna nauali, tum discessu Strombichidis

Democratia
Atheniensium
antiquata.

Paucorum sta-
tus instauratur.

Thasi resp. im-
mutatur.

Androclis ca-
des.

Atheniensium
factiones.

audaciores. Itaque omnino duabus nauibus in Chium profectus Astyochus, sumpsit quoque illicerant naues, & tota iam classe contendit in Samum. Et cum hostes non exirent obuiam, quod mutuo suspecti erant, rursus rediit Miletum. Nam per hoc tempus, atque prius, Athenis antiquatus erat status popularis. Siquidem postquam Pisander cum collegis ac Tissapherne redierunt Samum, rem illic castrensem ad suum magis arbitrium transulerunt, & Samii ipsi hortabantur optimates ad capeiendum secum statum paucorum, etsi inter se ad seditionem concitati, ne sub statu paucorum degeretur. Quinetia Atheniensibus qui illic erant, cum & ipsi inter se contulissent, placuit Alcibiadem (quandocumque quidem hoc ei non esset cordi) missum facere. Non enim amplius idoneum fore, si uideretur, statui paucorum, sed se iam quorum de periculo ageretur, per se displicere oportere, quoniam modo & res ista non remitteretur, & bellica sustineretur, unoquoque sua re familiari impigre pecuniam, & si qua re alia opus esset, conferente, ut qui non in istis iam, sed sibi ipsis laborarent. Talia tunc exhortati, continuo Pisandrum & dimidium legatorum domum dimiserunt ad res ibi transigendas, dato insuper eis negotio, ut quascunque subditorum ciuitates possent, statum paucorum instruerent. Alterum dimidium in alia item subditorum oppida, alio alium, necnon Diotrophum ad provinciam sibi mandatam in Thracia administrandam, tunc agentem circa Chium. Is Thasum profectus, statum ibi popularem aboleuit. A cuius discessu Thasii altero fere mense uicem murum circumdederunt, tanquam nihilo iam indigentes cum Atheniensibus statu optimatum, sed libertatem a Lacedaemoniis propediem expectantes. Nam eorum exules non penes Athenienses, sed apud Lacedaemonios erant, cum suis qui intra urbem erant necessariis, omni ope annexi sunt, ut & naues reciperent, & ciuitas rebellaret. Itaque quidem euenit ex sententia, ut & ciuitas citra periculum seruitio eximeretur, & populus fuerat refragaturus administratione summoueret, ceteris autem Atheniensium studiis e contrario, qui statum paucorum illic constituerant. Neque id in Thaso tantum ut mihi uidetur, sed in alijs quoque multis subditijs ciuitatibus, quae resipiscences a nullo metu quae tractabant, illaque fallaci sub Atheniensibus legitime uiuendi conditione posthabita, ad eam quae proculdubio erat libertatem transierunt. At Pisander cum collegis per Thasum, statum popularem ut ipsis uidebatur ex urbibus sustulerunt, & ex alijs eaeque armatis socios sumptis Athenas reuerterunt: ubi conperiunt iam plerumque a sodalibus percepta. Etenim Androclis quendam in statu populari longe principem, & qui inter primos titerat autor Alcibiadis expellendi, nonnulli iuniorum conspirati, clam obtruncarant. Alii plici causa, tum quod erat maximae apud populum autoritatis, tum uel magis aliquo Alcibiadis demerendi, tanquam reuersuri, & Tissaphernem eis amicum reddituri, aliosque nonnulli tanquam non opportunos eodem clam modo sustulerant. Oratioque ab eis ex composito palam habita est, neque mercedem alijs dari debere nisi militantibus, neque plures esse principes regum gerendae, quam quinque milia, & eos precipue, qui & pecunijs & corporibus prodesse possent. Erat autem haec res decora apud plerumque, ut quae administratione ciuitatis mutassent, iidem ciuitatem administrarent. Adhuc namque & populus & concilium proba fuetudine congregabatur, ita tamen, ut nihil consultaretur nisi quod conspiratis probaretur. Ex quoque etiam numero erant qui continebantur, pensatis prius inter se quae forent dicenda, nemine iam aliorum contradicente praeter metu, cum tantam cerneret exortum manu. Quod si quis contra hisceret, confestim aliquo idoneo modo necabatur, neque de percussoribus inquirebatur: si qui suspecti erant, supplicium sumebatur. sed intra tium populus se tenebat, adeo praeterfectus, ut taciturnitatem suam lucifacere se putaret, nihil uiolentiae pateretur, & cum multo plurimum quod erat conspirationem suspicaret, animo succubebat. Nec id licebat explorare tum propter magnitudinem ciuitatis, tum propter mutuam ignorance. Neque uero fas erat ob hoc ipsum cuique apud alios miserum ac lamentari uicem suam, quasi de ulciscendo secreta consilia agitarer. Siue enim non ignotum nactus esses quem alloquereris, infidus uidebatur, singulis est populo suspicioles uicem se aduentibus, ueluti participes forent eorum quae agerent, Quonia ex eo paucorum

numero erant quidam, quos nemo unquam suspicatus esset ad eam se factionem conuersuros, qui praecipue & apud multitudinem ut fides haberetur effecerat, & apud statum paucorum ut multum firmamenti esset, uel hoc ipso quod populares ad mutuam diffidenciam inducebant. Sub hoc igitur tempus Pisander collegaeque uenientes, statim cetera peregerunt: & ante omnia coacto populo, sententiam dixere de decem scribis deligendis, penes quos liberum imperium esset, quod conscriptam rogationem certa die ad populum ferrent, quae ratione ciuitas optime degeret. Vbi dies dicta aduenit, aduocata concione in editum locum cum ubi templum Neptuni est situm, decem ferme extra urbem stadijs, promulgarunt decem uiri illi, nihil aliud quam hoc demum licere, quocumque quis uelit Atheniensium decreto laeserit, ingentibus poenis sanxerunt. Hic uero clare locuti sunt, nullum iam pristinum institutum magistratum ualere, neque stipendium numerari, sed quinque deligi praesides, a quibus rursus centum uiri deligantur, qui singuli ternos sibi cooptent, penes quos numero quadringentos, cum in curiam uenerint, imperium sit exequendi quae optima factu esse senserint, & quinque milia ciuium quoties eis uideretur congregare. Fuit quidem qui hanc rogationem tulit Pisander, quod ut in ceteris, ita in hoc statu populari libentissime promulgatum abrogabat. Qui uero totum negotium composuit, quae ratio ad hoc deueniret, id iam pridem id praemeditatus, fuit Antiphon, uir Atheniensium sui temporis nulli secundus uirtute, atque item praestantissimus in comminiscendo, & in ijs quae sentiret promittendis, qui neque ad populum neque ullam in contentionem uoluntarius praedibat: sed suspectus uulgo propter opinionem facultatis in dicendo, cessaret ab agendo: tamen hic unus ut cuique aliquid aut in iudicio, aut apud populum agenti consulebat, plurimum posse praedisse existimabatur: & quod postmodum cum statu quadringentorum collapsus, acta illorum populus ultimum tunc ipse in iudicium uocaret, tanquam unus ex istis rerum autoribus uideretur mihi optimus me omnium ad meam usque memoriam, causam capitis dixisse. Praestabat autem sese & Phrynichus per quod studiosum circa statum paucorum Alcibiadis metu, quem intelligebat cuncta apud Samum a se cum Astycho tractata rescuuisse, ratus (ut credibile erat) etiam nunquam sub uirtute spopondisse uidebatur. Theramenes quoque Agonis filius, inter primos eorum extitit qui statum popularem dissoluerunt, uir neque ad dicendum, neque ad intelligendum inuolatus. Itaque opus a uiris & multis & circumspectis agitur, etsi arduum, tamen non immerito processit. Arduum enim fuit, populum Atheniensem centesimo fere ab exactis tyrannidis anno libertate priuare, ne eum modo nullius imperio subiectum, sed plusquam huius temporis dimidio ipsum alijs imperare assuetum. Vbi autem concilio nemine refragante, sed rata habente quae promulgabantur soluta est, aliquo post in curiam introducti sunt quadringenti hunc in modum: Erant Athenienses assidue sub armis propter hostes apud Deceleam agentes, partim in muris, partim in stationibus suo quisque loco. Igitur illis diebus quod consilij non erant, ex consuetudine abire permittunt, dato praeepto coniurationis, ut permanerent non apud arma, sed seorsum: & si quis ad res quae agerentur notandas reliquisset, hunc sumptis armis id facere praehiberent. Fuerunt autem ij, quibus id negotium datum est, qui ad hoc ipsum uenerant cum suis armis, Andrij & Tenij & Carystiorum trecenti, & Aeginetae incolae, quos illuc habitatum miserant Athenienses. His itaque dispartitis, quadringenti uiri occulto quisque pugione uenientes, comitantibus centum uirginitate adulescentibus, quibus utebantur sicubi manu illorum opus erat, circumstanti derentur. Attulerant autem ipsi mercedem illis totius reliqui temporis, & eam egredi entibus persoluerunt. Itaque hunc in modum senatus nihil refragatus, e curia prorepsit: nec ceteris quidem ciuitatibus aliquid inuouantibus, sed quiescentibus. Tunc illi ingressi curiam, quaestores e suo corpore sortiti sunt, quibuscumque uotis atque hostijs magistratus ineuntur usque: postea ualde immutato ritu status popularis, praeterquam quod exules Alcibiadis gratia non restituerunt, in ceteris imperiose gerebant: & nonnullos (li

Decem scriba-
rum electio
apud Athenienses.

Decem uirales
leges.
Centum uiri.
CCCC uiri.

Antiphon.

huc locum citat
Cicero in Bruto

Phrynichus.

Theramenes.
Agnon.

Quadringen-
torum i curiam
introductio.

Andrij, Tenij
Carystij.

Glaucia.

Sami situs.

Clearchus.

Helixus.

Alcibiades
querimonia.

pulo uerfarentur, ibidem siluere. Per hoc tempus classiarum Peloponnesium milites qui erant Miletii, inter se succubabant, tanquam negotia ab Astycho pariter atque Tissapherne perderentur: ab Astycho quidem, quod neque prius pugnare uoluerit, quia diu ipsorum classis praepotens, Atheniensium tenuis fuit: neque nunc uelit, cum Athenienses inter se dissidere dicantur, nec eorum naues eodem in loco esse: sed tempus terat operando Phoenices a Tissapherne naues, nomine, non re periculum certaminis facit. Tissapherne autem, quod has naues non accierit, quod neque solidum neque assiduum opus diu soluendo, classem Peloponnesiam destruat. Itaque negabat ulterius expectare, sed pugna nauali decernere, ad quod praecipue Syracusani instabant. Hoc murmur gliscere sentientes socii atque Astychus, concilio habito, censuere decernendum, quandoquidem seditione apud Samum esse nuntiabat. Ergo cum omnibus nauibus mero centum ac duodecim Micalem proficiscuntur, iussis eorum Milesiis adesse pedestribus nuntio. In Glaucia autem Micales stationem Athenienses habebant, duae & octoginta naues e Sami profectae. Distat autem paululum a continente Samus, qua parte Micalem spectat. Qui cum prospexissent Peloponnesiacas naues ex aduerso uenientes, secesserunt in Samum, suas non satis esse ad subeundum de summa re periculum, et simul expectantes praescierant enim hostem e Miletu uenire cupidum pugnandi. Strombichidem in Hellesponto succursurum cum ea classe, qua se e Chio Abydum contulerat: ad quod praemiseraunt nuntium, cum se in Samum Athenienses subduxissent. Peloponnesiacae Micalem classe appulsa, illic castra posuere, & cum eis Milesiorum peditatus atque Strombichidem ab Hellesponto redire, illico Miletum reuerti sunt: aduersus quam uicissim Athenienses post accessionem alterius classis contenderunt centum atque octo nauibus praeparatum hanc eadem Peloponnesiacas tam numerosa classe, tamen non idoneas se arbitrantur praedium conferendum, inopes consilij unde tot nauibus pecunia suppeteret, praesertim Tissapherne male soluente, mittunt ad Pharnabazum (quod iam inde ex Peloponnesio praeparatum erat) Clearchum Rhaphium filium quadraginta nauium praefectum. Euocauerat enim Pharnabazus praebere stipendium paratus, pactusque per legatum se illis Byzantium ad decessionem impulsurum. Ita naues Peloponnesiacas datis uelis altum petentes, ut in cursu faciendo hostes laterent, coorta tempestate iactatae sunt, & earum aliae quae Delum tenuerant plures erant quibus Clearchus uehebatur, posterius Miletum reuersae sunt. Sed quoniam eas recepit Clearchus, in Hellepontum pedibus itinere confecto. Verum ex qua de causatione; quod postea cum rescissent Athenienses qui ad Samum statua habebant, praefecerunt auxilio atque praesidio loci classem in Hellepontum: & breuis quaedam pugna missa est ante Byzantium inter octonas utrinque naues inter eosdem. Ii qui rebus praeparant, & ante omnes Trasibulus cum semper alias, tum uero postquam statum immutauerant, eadem sententia fuit ut Alcibiadem reuocaret, ac tandem frequenti militum concione hoc persuasa, factoque decreto reducendum (donata uenia) Alcibiadem, ad Tissaphernem nauigauit, Alcibiademque deduxit in Samum: una spem fore existimans, si ille Tissaphernem a Peloponnesiis ad ipsos transferret. Alcibiades coacta concione, iacturas exitus sui questus est & deplorauit: multaque loquutus de re. non in paruam spem gratiam audientes adduxit, supra modum amplificando suam apud Tissaphernem gratiam, in qui holigarchiam domi gerebant, ipsum extimescerent, tum uel magis concionatione dissoluerentur, simulque ut ab his qui Sami erant plus fiduciae caperetur, ac pluris ipse haberet, atque hostes Tissaphernem quam maxime obrectarent, & a spe in qua erant deciderent. Enim uero asseuerabat amplissimis uerbis, sibi recepisse Tissaphernem nunquam tutum dare stipendium Atheniensibus, si modo eis confideret, quoad ipsi quippiam celum liquum foret, ne si oporteret quidem se ad extremum uenundare totum suum. naues quoque Phoenicum quae iam in Aspendo essent, ad Athenienses, non ad Peloponnesiacos adducere.

Alcibiades ab
exilio reuoca-
tus, pristina di-
gnitati resti-
tuitur.Conspiratio in
Astyochum.Astychus
mortem auspi-
git.

Lichas.

Mindarus.
Gauletes.
Car.Potamis.
Myscon.
Demarchus.

rum. Ita demum se Atheniensibus habitum fidem, si ipsum ad eos reuersum excepissent. Haec illi aliaque multa simul atque audire, in collegium superiorum imperatorum cooptauere, iusque rerum omnium permiscere: tantam subito spem singuli praesumetes, ut nihil minus quam de sua salute, deque supplicio quadringentorum dubitarent, parati etiam iam tum propter ea quae ille dixerat, contemptis qui aderant hostibus, nauigare in Piraeum. Ad quod faciendum cum multi instarent, ille uehementer abnuuit, negans omnes qui propius esset hoste, in Piraeum esse nauigandum: & quandoquidem ipse delectus esset imperator, se rationes belli ante omnia curaturum adito Tissapherne: atque exemplo concione abiit, uideri uolens uniuersa cum illo communicare, & maioris apud illum pretij esse, ostendendo se quod imperator iam delectus esset, illique prodesse posset & obesse. Atque hinc contigit ut per Tissaphernem terrefaceret Athenienses, inuicem per Athenienses Tissaphernem. Peloponnesiacae qui Miletum erant, audito Alcibiadis reditu, cum ante Tissaphernem pro infido haberent, multo iam magis obrectabant. Delatum enim multis locis ad eos fuerat, quia recusassent pro dire obuia classi Atheniensi ad Miletum soluendam, & iam antea per Alcibiadem opera data, ut idem ipsis inuisus esset. Itaque inter se milites alius alium conuenientes, quemadmodum prius fecerant, conspirauerunt, & alij quidam auctoritatis homines, non solum quod neque solidum unquam stipendium acciperent, & id breuis temporis aut intermissum, nisi quis eos aut in praedium duceret, aut alio abduceret unde alerentur: deserere naues, culpam omnem in Astyochum refundentes, ne isti essent, lucrati gratia Tissapherni indulgeret. Cum autem in huiusmodi conspiratione consensisset, confatus est quidam in Astyochum tumultus hunc in modum: Syracusanorum nauis Thurinorumque, quo liberior multitudo erat, licentius ingruentes, stipendium reposcere. Quibus proteruius quoddam responsum reddidit: interminatusque ne utique nauis, cum clamore Astyochum ut ferirent, impetu faciunt. Quod ille praesens uidens, ad aram quandam confugit, atque ita percussus non est. Sed illinc in diuerso discessum cepit: & Milesii furtim adorti castellum Tissaphernis illic extructum, & praesidium quod ibi erat, eiecerunt. Quae res probata est, cum alijs socijs, tum praecipue Syracusanis. Lichas tamen displicuit, asseueranti debere Milesios aliosque qui sub ditione regis essent, inferuire atque obsequi Tissapherni in ijs, quae moderata essent, donec rationes belli recte disponderentur. At Milesii ob haec illi & alia huiusmodi succedentes, mox defunctum morbo humari prohibuerunt eo loco: qui aderant Lacedaemonij, uolebant. Propter hanc rerum discordiam inter ipsos Tissaphernemque & Astyochum, superuenit ex Lacedaemone successor Astyochi Mindarus, nauarchiaque suscepit imperium, et Astychus abscissit. Cum quo Tissaphernes Gauletem quendam ex ijs quos secum habebat, nomine Cara, legatum misit, utriusque linguae gnarum, tum ad insimulandum Milesiorum factum circa castellum, tum ad se purgandum, sciens sui succedendi gratia praecipue illuc Milesios ire, & cum eis Hermocratem, qui asseueraret ipsum cum Alciades res Peloponnesiacas destruere, in partibus uacillantem. erat enim illius in hunc perperam simulas propter stipendij solutionem. Quem extremum iam Syracusanis ex terrore, cum alij duces Syracusanorum nauium Potamis, Myscon, & Demarchus Miletum uenissent, insectatus est Tissaphernes multo acrius: ac crimini dedit cum alia, tum uero quod quia pecuniam postulatam aliquando non impetrasset, inimicitias sepetieret. Igitur Astychus Milesiique & Hermocrates, a Miletu Lacedaemonem adueniunt, quadringenti quos uiri mittebant, ad demulcendos eos qui Sami erant: & coacto concilio, conantes eos loqui mittebant initio auscultare milites, sed succubantes erant illico interfici qui statum populari sustulissent. Mox tamen uix reticentes exaudi decessit, facta esse status immutationem: licuisse enim cum hostis ad urbem subisset, sibi id

Alcibiadis in
patriā meritū

Laspodia.
 Aristophon.
 Melesia.

Tarnus.
Aspendus.

Nauium Phœ
nissarum ad
Aspēdū appul
sarū numerus

facere, qui ciuitati præessent, alijsq; quinq; milibus, quoniam omnes aliquatenus par-
pes essent, neq; domesticos eorū, aut iniuria quemadmodum Chærea inuidiose reuol-
set, aut ullo damno affici, sed in suis quinq; locis passim manere. Et cum alia multa cō-
memorarent, noluerūt eos ulterius exaudire qui aderant, qm̄ agre ferebant, & alij alia
sententiam dicebant, sed in primis de nauigando in Piræum. Ibi Alcibiades primū
de de patria bene fuisse meritis, & ut nemo magis. Properantibus em̄ Atheniensibus
ē Samo aduersus Athenienses nauigare, ex quo planissime fuissent hostes protinus
nia & Helleſponto potituri, interceſſit, quo tempore nemo alius cōpeſcendæ multæ
dini idoneus eſſet, ille & publice cupidos à nauigando cohibuit, & priuatim iraſcē-
legatis, ne cōiurarent inhiuit, & legatos ipſos remiſit per ſe reddito reſpoſo, ſe quæ
que milia quidem à reſturbatione non prohibere, quadringentos autem ut amoue-
iubere, conſiliumq; reſtiterunt, quemadmodum prius fuiſſet quingentorum. Porro
quod ad leuandos inopes ſepoſitum eſſet, quo magis ſtipendium militibus ſuppre-
ret, ſe magnopere probare: & alia ut hortaretur iuſſit, ne ſe hoſti dederent. Nam
uitate incolumi multam ſpem eſſe, etiam inter ſe conueniendi: ſi uero ſemel alterum
ſuccūberent, aut iſti qui Sami, aut illi qui Athenis eſſent, neminem iam fore per quem
in mutuam gratiam redirent. Aderant autem & Argiuorum legati, pollicentes ſaci-
ni populari, quæ erat illic, auxilio futuros. Quos Alcibiades collaudatos, & cum quo
eos uocaret ut adeſſent rogatos, ita diſmiſit. Veniant autem cum Paralys, quibus
iniunctum fuerat à quadringentis uiris, ut nauī militari Eubœam luſtrarēt, & legatos
à quadringentis miſſos Laſpodiam & Ariſtophontem & Melchiā, deducerent
dæmonem. At iſti ubi Argo appulerunt, comprehenſos eos Argiuis tradiderūt,
uti ē numero illorum, qui in primis ſtatum popularem antiquaſſent. Neq; iſti poſſe
Athenas redire, ſed hos ex Argo legatos Samum quam habebant trirēmi adduxerūt.
Eadem æſtate atq; hoc tempore Tiſſaphernes quo præcipue inuiſus Pelopon-
ſibus erat, cum propter alia, tum uero propter Alcibiadem reſtitutum, tanquam plu-
cum Athenienſibus ſentiens, huius inuidiæ abolendæ gratia (ut uidebat) apparabat
ſectionem ad claſſem Phœnicem, quæ ad Aſpendium ſtabat, iubens ſecum ire Le-
ſubſtituto Tamo (ut dicebat) ſuo pſecto, qui quoad ipſe abeſſet, exercitui ſtipendia
præberet. Fertur nō ea gratia abiſſe, nec facile cognitu eſt, quo cōſilio abierit in Aſpen-
dum, cum illinc claſſem nō apportarit, Quippe centum quadragintaſeptē naues Phœ-
nicum Aſpendo tenus ueniſſe conſtat: cur autem non peruenerunt, multiſarum
mines interpretant. Alij, ut res Peloponneſium quemadmodum conſtituerat, ſed
ret abſceſſu ſuo. Ideoq; nihilo melius ſtipendia Tamo, cui imperatum fu-
terius præbuit. Alij, ut perductos ad Aſpendum Phœnices exacta pecunia miſſos fu-
ret, utpote quibus nihil admodum uſurus eſſet. Alij, uitandæ inuidiæ quæ apud Le-
dæmonem flagrabat, hoc eſſe factum, ut non iniurius eſſe uideretur, ſed plane ad
ſem ſe conſuliſſe uere armatam. Mihi uero euidentiffimum uidetur, cauſa demora-
diſtindiſq; Græcorum negotia, claſſem non deportaſſe, ut q̄ diu abeſſet illic, & cau-
ctaretur, ad exitū illa deduceret, utq; dum neutro accedit, neutros reddendo præ-
dos, utroſq; exæquaret. Qui ſi uoluſſet utiq; apertum geri bellum non anceps, pro-
cto (ut credibile eſt) Lacedæmonijs (nam ad eos ſe cōtuliſſet) uictoriā tradiſſet: ſp-
pe cum per ſe quoq; magis pari q̄ inferiori claſſe contra hoſtes ſteterint. Etenim
me euidentis tergiuerſationis fuit, q̄ cauſabatur cur naues non apportaſſet, q̄ uide-
inire ſtudebat, ſi non magno ſumptu pecuniæ regiæ, ſed paruo tamen eadem confe-
ſet. Quocunq; igitur propoſito Tiſſaphernes Aſpendum petierit, Peloponneſes
iubere, tanquam ad naues miſerunt Philippum hominem Lacedæmonium duabus
trirēmibus, & ipſe cū Phœnicibus cōgreſſus eſt. Quē Alcibiades ubi ſenſit in Aſpen-
dum nauigare, & ipſe ſumptis tredecim nauibus, eodē contendit, pollicens iſs q̄
eſſent, tutū atq; ampliū bñficiū ſe collaturū, qm̄ Phœnicem claſſem aut ad Athenas

LIBER VIII.

les afferret, aut ad Peloponneses afferri prohiberet, gnarus (ut cōsentaneum est) ex longa cōsuetudine Tissaphernis propositi, qui illam non esset adducturus, animo etiā quam maxime obnoxium criminibus eum faciendi apud Peloponneses in suum & Atheniensium favorem, ut eo magis ille cogeretur per hoc ipsum ad Athenienses accedere. Et hic quidem cōtinuo profectus, superiora Phaselidis & Cauni tenebat. Legati autem à quadringentis uiris missi, ubi è Samo peruenere Athenas, Alcibiadis mandata exposuerunt, iubere illum ut hosti resisterent, nec quicquam concederet, habere em̄ plurimum spei & reconciliandi eis exercitum, & Pelopōneses superandi. Hæc uerba multo uehementius corroborauere multos, qui iam pridē grauabant̄ consortium collegarū in statu paucorū, & qui libenter se illinc, dum tamen tutō, explicarent, si iā tunc uno quodam cōsensu negotia carpere, habētes in hoc duces longe principes illius statū atq; magnatum, Theramenē Agonis, & Aristocratē Siceli, & alios q̄ inter primos quidē reip̄ participes erant, sed (ut aiebant) metuentes exercitū Samiū atq; Alcibiadem. Legatos mature sane Lacedæmonē miserant, ne quid ciuitatem Athenienses sine maiori parte offenderent. Ita em̄ uitari posse, ne res ad paucos admodū deueniret. Sed quinq; milliæ nō nomine declarare oportere, & remp. in alterū statum transferri. Præcedebant autē mentionem reip̄. cum tamen pleriq; eorū priuata ad hoc ambitione innanq; suo quisq; die in orbē præerat, nō ut pares essent, sed ut singuli cæteris lōge præessent. Hi statu autē populari, in q̄ magistratus per electionē fiunt, facilius ferat quisq; ea quæ eueniunt, tanq̄ nō repulsus à parib⁹. Et p̄culdubio ualidæ res Alcibiadis apud Samū hoc extulerunt, q̄q; paucorū status ipsis haud stabilis futurus esse uidebat̄. Ceteratim igitur annitebatur unusquisq; ut ipse potissimum in populo princeps existeret. Huic rationi refragabant̄ maxime & quadringenti uiri, & qui primores erant, Phrynichus, qui aliqñ dum apud Samū dux esset, ab Alcibiade discessit, et Aristarchus in primis, ac iam pridem statui populari aduersus, & Pisander, & Antiphon, & alij potentissimi. Hi & prius cum rem rapidissime constituissem, & posteaq; ea in Samo immutata esset, legatos è corpore suo Lacedæmonem miserunt, & statui paucorum propensius uocabant; & murū in loco, quē uocant Eetioneam, multo etiam q̄ antea magis excitabāt. Et post reditum suorū è Samo legatorū, animaduertentes complures etiam è suis, q̄ prius nichil decemq; alios cum mādatis, ut quoquo modo dum tolerabili cōditione transirent cum Lacedæmonijs, q̄ scilicet timerent & quæ illis fierent, & quæ in Samo: & Theramenes, & qui cum eo erant nō ut illi è Samo, si infesti uenirent, nō reciperētur iam in Piræum, sed ut potius hostium quoties ueller, & classis & peditatus recipere. Piræum enim Piræi est Eetionea, & iuxta eam statim nauium ingressus. Hic igitur sic cum eo extruebāt qui antea erat terram uersus muro, ut illic pauci insidentes introitus nauium arbitri essent; Qm̄ ad ipsam alteram portus, cuius os angustum est, turrim ter stratim intra Piræum ædificauerūt & porticū maximam, cuius ipsi poriebant̄, in quam cogebat̄ suum quenq; frumētum seponere, quodq; intra urbē esset, q̄dq; mari adueheret, & illinc promentes uenundare. Theramenes istas & iam pridē tumultuans denūtiabat fore ut ob hunc murū periclitaret̄ incolumitas ciuitatis. nam sub hoc idem tempus affuerūt pariter ex Pelopōneso duæ & quadraginta naues eorū, qui Eubœi cognitione habita ad oram Laconiacam, & instructæ ad trāsīendum in Eubœam, præfecto Agisandrida Agisandri Spartiata (ut dicebat Theramenes) non tam in Eubœam cuntes, q̄ ad extractores Eetionea muri; & nisi q̄s iam custodia ageret, furtim exitū allaturæ. Erat autē eorū quæ reprehendebant̄ nonnihil ueri, nec omnino detrahendi studio

Phaselis.
Caunus.

Aristocrates.

Phrynichus.
Aristarchus.
Pisander.
Antiphon.

Ectiones.

Piræi murus.

μυβοει.

Agisandrides

ἀπὸ δὲ τῆς
Phrynichidae
des.

Aegina incur-
sionibus infe-
statur.

Alexicles.

Hermion.

Thucydides
Pharfallius.

Piræi murus
diruitur.

dictum. Nam praoptabant illi maxime in statu paucorum, ciuitatis ac sociorum pri-
cipales esse. Si minus, certe habentes classem & muros, suo arbitrio uiuere, hoc quoque
clauso, ne a populo rursus restituto ipsi ante omnes euenterentur, uolebant, sed introdu-
cendo hostes abscis muris & nauibus pacisci cum eis qualemcumque ciuitatis statum, dum-
modo de corporibus suis securi essent. Ideoque hunc murum ac portulas seruabant, in-
troitusque & receptacula hostium studiose edificabant, ne praenirent absoluerent pro-
perantes. Et a principio quidem inter paucos hæc ac furtim potius dicebantur. At
ubi reuersus Phrynichus a Lacedæmone legatus, a quodam excubatorum insidijs fre-
quenti in foro uulneratus est: nec ita post est curia abiens, continuo discessit: & percul-
sus ac tortus, nullius nomen a quo iussus esset protulit, nihilque aliud quam scire se complu-
res homines in peripolarchi, atque alias aedes conuenire solitos. Tum uero nihil factum cum
esset ex hoc noui, Theramenes iam audentius Aristocratesque, & alij quicunque uel ex ipso
quadragesimo, uel extra hos eiusdem sententiae erant, negotia capefferunt. Nam super
hæc, classis a Lacedæmone iam circumuecta, ad Epidaurum stationem habens, Aegina
nam excursionibus infestabat. Quo magis negare Theramenes, credibile esse, si in Euboeam
tenderent naues, in sinum Aeginae fuisse deflexuras, & rursus in Epidaurum
recepturas, nisi uenirent exhortandum ad ea peragenda, quae ipse semper accule-
bat eo quod non posse se ulterius quiescere. Ad postremum multis & seditiosis suspi-
cis sermonibus habitis, iam opere aggrediendam rem esse censuerunt: siquidem
mines grauis armaturae, qui in Piræo murum Eetioneae extruebant, in quibus & Ar-
stocrates erat praefectus, certa ei delegata custodia, comprehendunt Alexiclem inter
legatos status paucorum praecipua dignitate praeditum, & domum adductum uigilantem.
Comprehendunt item cum alios quosdam, tum uero Hermionem praefectum partis. Quo-
rum qui apud Munichium excubabant, & ex uoluntate maximae armatorum partis. Quo-
simulacrenuntiatum est quadragesimo uiris (considebant autem in curia, praeter eos qui
bus ista non placebant) parato animo erant ire ad arma, ac Theramenes & ipsi qui cum
erant, nuntiabantur. Theramenes purgans se dicere paratum esse iam ire cum ipsis
lo rapiendos. Et sumpto secum uno de ducibus sic uoluntarijs, pergit ad Piræum. adiun-
tum eum Aristarchus & equitum iuuētes. Erat autem tumultus ingens atque horribilis. Nam
& qui in urbe degebant, Piræa iam captum, eumque qui comprehensus esset, morte
ctum esse: & quod in Piræo tantum non adesse contra se urbes statim suspicabantur, &
senioribus istos ne ad ferenda arma discurrerent prohibentibus, & Thucydide Pharfallio
salio, qui tunc aderat hospes publicus, officiose apud singulos intercedente, atque exor-
mante, ne patriam hoste ipsis insidiante proderet, resedit impetus, & in diuersa dig-
si sunt. Theramenes ut uenit in Piræum, erat autem & ipse magistratus, iram in ho-
mines grauis armaturae intra uociferationem ille quidem exercuit. Aristarchus autem
qui aduersarij erant, re uera excanduerunt. Nihilominus illi in opere faciendo per-
re, nec facti poenitere, interrogare tantum Theramenem nunquid ei uideretur dirui
tate extrui murum, an satius foret dirui. Atque hoc respondente, si ipsis placeret dirui
bi quoque placere: hinc est uestigio conscendunt murum, & alij multi eorum qui erant
Piræo, eumque demoliuntur, uulgus exhortantes his uerbis: Quicumque uellet quinque
illa quadragesimos praesentis ciuitati, eum debere ad id opus accedere. Occulebant
rem adhuc sub nomine quinque milium, ne quis eorum qui praesentis uellent, propala-
tum popularem nuncuparet, metu ne quid aliquis cum alio loquens, per inscitiam
psus pro tali utique haberetur, & ideo quadragesimo uiri neque esse uolebant illos qui
quies mille, neque quod non essent, manifestum esse existimantes, si tot numero uiri pa-
cipes gubernationis fierent, haud dubie statum esse popularem. Hoc autem occultum
mutuo terrorem praebat. Postera die quadragesimo uiri etsi animo fluctuantes, in
ria tamen congregantur. Item apud Piræum armati, cum Alexiclem quem comprehen-
derant, missum fecissent, ac murum demoliti essent, concessere ad theatrum Dionysii

Munichia.

Dionysii aedes

Agisandridas

Athenienses in
testimonia ad Pi-
raea bellum.

Oropi situs.

Pugna acris.

Peloponnesi-
um uictoria.

Oreum.

cum, quod ante Munichiam est intra Piræum, & positis armis concilium habuerunt:
& ex placito omnium propere petentes urbem, arma in stationem deposuerunt: ad quos
uenerunt quidam a quadragesimo, & alloquentes uirum ut quicquid uidebant esse, mit-
ti rogabant, suadebantque ut & ipsi quiescerent, & alios quietos efficerent: dicentes ut
quinque milia hominum nuncuparent, & in eorum partem quatenus illorum uolun-
tas ferret, ipsos quadragesimos, ne quo modo ciuitatem perderent, ne uel hostibus ob-
iectarent. His uerbis, quae & multa & multis inculcabantur, multitudo armatorum pla-
cit, ut ad certam diem concilium haberetur in aede Dionysii, hoc est Bacchi, de concor-
dia. Vbi uero ad aedem Bacchi uentum est, tantumque non concilio coacta erat, nuntiatur
duas & quadragesima naues in Agisandridam a Megaris in Salaminem cursum tenere:
quod nemo hac ex turba hoc ipsum existimauit esse, quod olim a Theramene & ab ipsis
qui cum eo erant, dicebatur classem ad murum iter habere, eo quod utiliter esse dirutum.
Agisandridas autem forsitan quidem ex composito iuxta Epidaurum, atque illa circa lo-
ca uersabatur: tamen credibile est, etiam propter praesentem Atheniensium seditionem
affluente spe, si offerretur occasio, illic eum substituisse. Athenienses ea re ipsis nuntiata,
citato cursu uniuersi in Piræum contenderunt, tanquam bellum domesticum maius quam
hostile, nec longinquum, sed ante portum esset. Itaque eorum alij naues quae aderant in-
grediuntur, alij alias deducunt, alij in muros qui pro faucibus portus sunt, suppetias fe-
runt. At classis Peloponnesium aduersans, superato Sunio, tenuit inter Thoricum
& Prastia: mox appulsa est ad Oropum. Athenienses raptim & qui ad manus erant nau-
tis uti coacti, qualia contingunt in ciuitate seditionibus laborante, ac magno discrimi-
ni occurrere festinante (nam Euboea eis omnis erat interclusa Attica) mittunt Thymo-
charem ducem cum classe in Eretriam: quae classis ubi peruenit sex & triginta nauium
cum ipsis quae prius in Euboea erant, coacta est protinus dimicare. Nam Agisandridas iam
praeus, ab Oropo classem ducebant, abest autem Oropus ab urbe Eretrienfi stadibus fe-
re sexaginta tractu maris. Dum itaque illa infesta ueniret classem, Athenienses propere su-
as naues conscendunt, opinantes sibi milites iuxta futuros. At illi cibaria in prandium
mercabantur, non ex foro, sed domesticatim ex ultima urbis parte. Nam ne quid in fo-
ro uenderetur Eretrienfes prospexerant: ut dum cunctanter naues ingreditur, ab ho-
stibus praeniretur, & ita dum ille ingruit, isti utcumque impletas naues educere cogerentur.
Et signum ex Eretria hosti ad Oropum sustulere, quando mouere contra Atheni-
enses deberet. Tali Athenienses apparatu prouecti, pugna supra portum Eretriensem
commissa, tamen aliquantisper restitere. Deinde in fugam uersos usque ad litus insecu-
tus est hostis. Quorum quicumque ad urbem Eretriensem, ut amicam confugerunt, in-
tenebant, incolumes fuere, itemque nauium quaecumque in Chalcidem perueniunt. Ea
cum duabus & uiginti cum remige militibusque captis, Peloponneses & captiuorum ali-
is interfectis, alijs conseruatis, trophaeum statuerunt. Neque multo post omnem Euboe-
am ad defectionem compulerunt, praeter Oreum, quod Athenienses ipsi tenebant, et
alia circa loca composuerunt. Postquam hæc ad Euboeam gesta, Athenis nuntiata
sunt, paucos eos ad illam diem maximus circumsternit. Neque enim accepta in Sicilia cala-
mitas, etsi tunc ingens uisa, neque aliud unquam tanto terrori fuit, utpote cum exerci-
tus apud Samum abest, neque alia adesset classis, neque qui illas conscenderent, ipsis sediti-
ose dissidentibus, & incertum quando inter se conuenturis, tantum eis calamitatis in-
ciderat. Quia cum & classis & Euboea esset amissa, unde plus quam ex Attica emolu-
menti perciperetur, quoniam modo non forent consternati? & eo quidem uehementi-
us propter summam loci uiciniam, ne continuo uictoria feroces ad uacuum nauia-
um Piræum appellerent, quos tantum non adesse suspicabantur, id quod illi si audaci-
tatis fuissent, facile fecissent. Ex quo aut aggredientes urbem, magis in seditionem con-
citantur ciuitatem: aut manendo obsiderent, cogentes ab Ionia classem, etsi aduersarij

Helleſpontus.

Pyene.

cōciones athe
niensium.wmo dē rēg.
Athenienſium
reſpublica.De Alcibiade
reuocando.

Oenoe.

Pauorum ſta
tus ſublatus.

Icarus.

Thraſyllus.

Methymna.

Ereſus.

am ſtatu paucorum, tamen ſuis rebus domeſticis atq; uniuerſæ ciuitati ſuccurrere. At
que interea & Helleſpontus & Ionia & inſulæ & omnia Eubœa tenus, & ut ſic dicam
omne Athenienſium imperium ipsis ceſſiſſet. Verum nō in hoc tantum bello Lacedæ
moni, ſed in alijs etiam multis omnium hoſtium Athenienſibus utiſſimi extiterunt, &
quod plurimum inter ſe moribus differentes eſſent, alij properi, alij cunctabundi, &
alij manu prompti, alij formidoſi, præcipue in gubernanda claſſe plurimum Atheni
enſibus profuere: quod maxime declarauere Syracuſani, qui concordēs inter ſe præ
clariffime belligerauerunt. Ad hunc nuntium Athenienſes uiginti tamen naues arma
uere, concionemq; cōgeregere ſemel ſtatim tum primum in locum, quē uocant Pyene,
ubi etiam aliās conſueuere: in qua concione quadringentis uiris amotis, decreuerunt
adminiſtrationem rerum quinque milibus tradendam eſſe: ex eo autem numero qui
cunque arma geſtarēt, neq; ullo pro magiſtratu mercedem accipere: ſi ſecus feciſſent,
excrabiles eſſe. Aliæ quoque deinceps crebræ ſunt habitæ conciones, in quibus & de
gum lationes, & alia ad rempublicam pertinentia conſtituerunt. Atque inter initia
dentur mihi Athenienſes non parum cōmode rempublicam adminiſtraſſe, inter utro
que factionem paucorum, & multitudinis in unum redactam egregio temperamēto.
Quæ res ex improbis factis quæ fiebant, prima ſuſtinuiſſe ciuitatem. Decreuerunt præ
terea Alcibiadem ceterosq; qui cum eo eſſent, reuocandos in patriam, & ad eum & Ma
lites qui cum eo in Samo eſſent mittendum iubentes, ut ad adminiſtrandam rempub
licam accederet. Inter hanc ſtatim rerum mutationem, Piſander Alexicleſq; cum ſe
is, & qui præcipui fuerant, & ſtatu paucorum, ſe in Declea ſubdixerunt. Solus
eis Ariſtarchus (erat enim dux) ſumptis repente aliquot ſagittarijs, qui eſſent barbari
ſimi, ad Oenoe pergit, murum Athenienſium in Bœotiæ conſinijs, quem Corinthii
propter ſuorum à Declea ſe recipientium cædes, quæ factæ fuerant ex Oenoe, obſe
bant uoluntarij, quicq; Bœotianis accitis. Cum his habito colloquio Ariſtarchus, ſe
xit eos qui erant apud Oenoe, quod diceret quandoquidem populares ſui intra urbem
de ceteris rebus cum Lacedæmonijs tranſeſſent, debere & ipſos eum locum tradere
Bœotianis. De hoc enim tranſigi. Cui ut duci fidem habentes illi, quippe qui omnia
rerum ignari, quod obſeſſi eſſent, ſub pactione abierunt. Hunc in modum & Bœoti
ani relictam Oenoe receperunt, & Athenis ſtatus paucorū ſeditioq; ceſſauit.
eadem huius æſtatis tempora, Peloponneſes apud Miletum, cum nemo eis ſtipendi
um numeraret illorum, quibus à Tiſſapherne mandatū erat dum contulit ſe in Aſia
dum, neque claſſis Phœnicum, ac ne ipſe quidem Tiſſaphernes ueniret, & qui cum eo
miſſus erat Philippus, ad Mindarum nauarchum ſcriberet claſſem non eſſe uerturam.
idq; ipſum Hippocrates uir Spartiata (qui apud Phariſelidem agebat) ſignificaret, &
intellexerunt ſe prorsus decipi à Tiſſapherne. Itaque ſolicitante eos Pharnabazo, qui
optabat conductæ ea claſſe, reliquas prouinciæ ſuæ urbes compellere ad deſiciendum
ab Athenienſibus, quemadmodum Tiſſaphernes. Mindarus ſpe aliquid plus ab iſto
rinendi, multa diligentia præſentiq; edicto, ut lateret hoſtem qui erat in Samo, ſolus
è Mileto tribus & ſeptuaginta nauibus, petijt Helleſpontum: quod prius per hanc em
dem æſtatem duodecim aliæ naues conceſſerant, & partem quandam curſionibus in
feſtauerant. Sed Cheroneſi tempeſtate uſus, ad Icarum coactus eſt appellere. Vbi pro
pter difficultatem nauigandi quinque ſex uel moratus dies, peruenit Chium: quæ à Ma
leto ſoluiſſe certior factus Thraſyllus, apud Samum & ipſe cum quinque & quinque
ginta nauibus proficiſcitur, appropinquans ne ille præueniret in Helleſpontum. Ceterum
cognito apud Chium eſſe hoſtem, ratusq; illic ſubſeſſurum, ſpeculatores quidem collo
cat in Leſbo, & in continēte oppoſita, ne ſe lateret ille, ſi quid moueretur: ipſe cum reli
liqua claſſe Methymna profectus, farinam hordeaceam atq; alia opportuna apparatu
bet, tanquam è Leſbo Chium petiturus, ſi diutius illic moraretur hoſtis. Et ſimul uoce
bat in Ereſum nauigare (defecerat enim Ereſus à Leſbo) recepturus eam ſi poſſet. Nā
Methymnæi exules non è poſtremis, ſumptis è Cuma quinquaginta ferme armatis na

Anaxarchus.

Craterid.

Arginuffæ.

Harmatus.

Lectus.

Lariſſa.

Amexitus.

Rhœtium.

Eleus.

Lemnus.

ſeſtus.

Abydus.

Dardanum.

Idacus.

Arrhiana.

ſſima familiaritate coniunctis, & è continente alijs mercede conductis ad trecētos,
cuncti Anaxarcho Thebano ob cognitionem duce delecto, primū adorti fuerant Me
thymnam: quod irritum fuit inceptum, propter præſidium Athenienſe, quod è Mity
lena adueniens, commiſſa pugna, rursus eos extra urbem eiecerat. Verum recepti per
noctem, Ereſum ad defectionem cōpulerant. Aduerſus hanc igitur cum tota claſſe ad
ueniens Thraſyllus, de aggredienda cogitabat. Sed eodem anteuertit Thraſybulus
cum quinque nauibus è Samo, dum ei de hoc exulum traiectu allatum eſſet. Poſt quem
Thraſyllus cum appuliſſet, ad Ereſum ſtationem habebat. Acceſſere præterea duæ na
ues ex Helleſponto domum remeantes. Itaque tam Methymnæ quàm cæteræ naues
aderant numero ſeptem et ſeptuaginta. Quarum nauales copię, & machinæ & omnis
generis oppugnationes præparabant ad Ereſum expugnandā, ſi poſſent. Interea Min
darus cum claſſe Peloponnēſi biduo re frumentaria comparata ex Chio, ac datis à po
pulo Chioternis & quadraginta nummis Chijs in ſingulos, tercio die illinc uela in al
tes, per pelagus in continēte peruenere, ac ſubeuntes portum qui eſt in Craterijs ter
ra Phocaidis. Vbi poſtquam prænſi ſunt, præteruecti oram Cumanam, cœnauere in
Arginuffis, quæ ſunt in continente aduerſus Mitylenem. Vnde multa nocte profici
ſcentes, cum ueniſſent in Harmatūtem, quæ eſt è regione Methymnæ in continente,
ſumpto raptim prandio prætereuntes Lectum & Lariſſam & Amexitum & alia circa
loca, perueniunt in Rhœtium, quod iam eſt Helleſpōti, media nocte in diluculum de
clinante: quarum nonnullæ tenuerunt ad Sigæum, atque ad alia circa littora. Atheni
enſes qui apud Seſtum erant duodeuiginti naues, ubi conſpexere & ex ſpeculis ignes,
qui ipsis pro ſigno fiebant, & frequentes in hoſtico pyras repente collucere, intellexe
runt ingreſſos eſſe Peloponnēſes, & hac ipſa nocte quantum maturare potuerūt, ſub
euntes Cheroneſum, nauigarunt in Elæuntē, uolentes hoſtilem claſſem in apertum
mare uitare. Et ſexdecim quidem naues quæ ad Abydum erant, latuere, quamuis præ
monitas à ſocia quæ adueniebat claſſe, ut exitum Athenienſium nauium obſeruarent.
Ceterum ſub ipſum ſtatim diluculum in conſpectum uenerunt claſſes Mindari, & è
ueſtigio fugæ ſe mandarunt: neque tamen omnes fugam occuparunt, ſed quæ plures
erant, in continēte & in Lemnum effugerūt: quatuor in curſu poſtremæ, prope Elæ
teſilai, duæ ſine propugnatoribus impacta iuxta delubrum Pro
tis ex Abydo alijs q; nauibus ſex & octoginta, uniuerſæ hoc ipſo die oppugnauere
Elæuntē: quæ cum ad deditiōem compelli non poſſet, petierunt Abydum. Athe
nienſes clam ſe non diſceſſuram hoſtium claſſem opinantes, per otium Ereſi mœnia
oppugnabant: ſed ubi cognouere ſpeculatores fuiſſe fruſtratos, relicta protinus oppu
gnatione, in Helleſponto ſuppeditas iere: duasq; Peloponnēſium naues quæ in per
ſequendis ferocius hoſtibus in pelagus euectæ inciderant in eos, exceperunt. Poſtero
die in Elæuntē peruenere, ubi ſtationem habentes, quæcunq; ex Imbro diffugerant
naues receperunt, & quinque dies in apparatu pugnæ naualis conſumpſerūt. Poſt quos
dies hunc in modum pugnatum eſt: Athenienſis claſſis inſtructa in cornua, Seſtū uer
ſus terram legebat. Eius aduētū percepto, Pelopōnenſis claſſis & ipſa obuiam ex Aby
do procedit. Atq; ubi animaduertunt ad pugnandum iri, utriq; cornua exporrex
te: Lacedæmoni quidem ab Abydo uſque ad Dardanum nauibus octo & ſexaginta,
quarum dextrum cornu tenebant Syracuſani, alterum, ubi erant uelociſſimæ quæque
ana nauibus ſex & octoginta, quorū ſiniſtrum cornu Thraſylus regebat, dextrū Thra
ſybulus, ceteri duces aſſignato quicq; loco. Et maturauere Peloponnēſes priores cō
ſigere, ut ſiniſtro ſuo dextrum Athenienſium cornu intercluderent facultate extrinſe
cus prodeſſi diſi poſſent, medium uero ad terram repellere nō procul diſtātem. Quo
animaduerſo, Athenienſes in parte ſtatuērāt ipſos intercludere, aduerſarij eadem par

Canis sepul-
chrum.

Εὐβοίη.

Syracusanorum
& Peloponnesi-
um fuga.

Numerus na-
uium ab Atheni-
ensibus captarum.

Harpagium.
Priapus.

Cos insula.

Antandrii.
Idamons.
Αἰτῆς.

te perumpere, euectiq; navigatione praestabant. Sinistrum autem cornu iam promontorium excefferat, quod uocant Canis sepulchrum. Quo facto medium classis inualidis ac dissipatis nauibus constabat, & praeterea minus plenis; locusq; circa Sepulchrum canis habebat acutum & angularem ambitum, ita ut ea quae supra illum fiebant, extra conspectum horum essent. Huc igitur Peloponneses inuecti, propellunt usq; in Sinu cum Athenienses: & cum forent praelio superiores, in terram desiliunt. Neque uero huic mediae classi succurrere poterant, aut a dextro qui cum Thrasybulo erant, propter multitudinem nauium in ipsos ingruentium, aut a sinistro qui cum Thrasybulo, propter promontorium Canis sepulchrum: quo interiecto, haec res illorum oculis nauium eta non erat, qui praesertim ab acie Syracusanarum aliarumq; non pauciorum nauium urgebantur, donec Peloponneses uictoria freti, secure alibi aliam insequendo nauem ceperunt, quadam sui parte ordines soluere. Quod animaduertentes Thrasybulus cum suis, ommissa iam contentione circumagendi cornu, conuersi protinus in eas a quibus cohibebantur, repellunt atq; in fugam uertunt; nactiq; partem classis hostilis quae uicerat, palatam feriunt, & earum plerisq; etiam sine pugna terrorem inferunt. Syracusanos quoque, qui & ipsi iam cedebant ijs qui cum Thrasybulo erant, eo magis dedere se in fugam, ubi alios etiam fugere uiderunt. Postquam terga data sunt, & Peloponneses ceperunt, praecipue ad flumen Pydium, deinde Abydum, paucas quidem cepere naues Athenienses, quoniam angustiae Hellesponti breui hostibus effugia praebent. Sed opportunissimam hanc naualis praelii obtinere uictoriam. Quippe extimescentes tunc Peloponnesium classem, propter calamitates cum proximam, tum illam in Sicilia acceptam, deserunt & seipsos obiurgare, & hostes iam in re nautica magnificare. De his bus has naues cepere: Chiorum octo, Corinthiorum quinque, Ambraciotarum & Peloponnesiorum binas, Leucadiorum & Lacedaemoniorum & Syracusanorum & Pellagianorum singulas. Ex suis autem quindecim amiserunt. Ac posito super promontorium ubi Canis sepulchrum est trophaeo, attractisq; naufragijs, & mortuis ex foedere hostium redditis, nuntium Athenas uictoriae triremi miserunt. Quae nauis ubi peruenit, tanta illi felicitate sibi insperata, propter clades quae & circa Euboeam & per seditionem contigerant, uehementer animo confirmati sunt, arbitantes posse res suas, si impiger anniterentur, euadere superiores. Quarto autem quam pugnatum est die, relictis praeparanter apud Sextum nauibus, Athenienses in Cyzicum nauigabant, quae ab ipsis ceperat, conspicati quae ad Harpagium & Priapum octo profectae Byzantio aggregatae sunt: ac superatis praelio qui in terra erant, illas interceptae: & perlatae Cyzicum maris carentem iterum receperunt, illincq; pecunias exegerunt. Peloponneses inter ea profecti ex Abydo in Elaeum, ex suis nauibus captiuis, quaecumq; integrae erant acceperunt. Nam ceteras Elaeum concrerant, & in Euboeam Hippocrate & Epeidem ad afferendas illinc alias miserunt. Per haec eadem tempora, Alcibiades tredecim cum nauibus a Gauno & Phaselide Samum remeauit, nuntiatum se naues Phoenicium cum auertisse, ne ad Peloponneses irent, & fecisse Tissaphernem in Atheniensium beneuolentiam propensorem quam fuisset, & instructis praeter eas quas habebat nouem nauibus, ab Halicarnasseis ingentem pecuniam exegit, & Con muro conclusit. Quo perfecto, magistratibusq; illic constitutis, Samum iam sub autumnum rediit. Tissaphernes cognito classem Peloponnesem a Mileto in Hellespontum profectam, uens ex Aspendo, properauit in Ioniam. Dumq; Peloponneses apud Hellespontum agitant, Antandrii (sunt autem Aeoles) assumptos ex Abydo armatos, terrestri praeparato itinere introduxerunt in urbem, quod scilicet iniuria afficerentur ab Antandrii co Perse Tissaphernis praefecto, qui Delios quoque (qui ab Atheniensibus Delum per causam lustrationis illinc eieci, in Atramyttum commigrant) dissimulato oculo odio, cum optimatibus eorum amicitiae ac societatis specie expeditionem indidit, eduxerat: & obseruato dum illi pranderent, circumdata suorum manu, iaculis eos confixerat. Qua de re Antandrii illum formidantes, ne quid in se aliquando foret, &

alioqui quod alia quae ab eodem imponebantur ferre non possent, praesidium eius eicere ex arce. Quo etiam Peloponnesium facto, Tissaphernes (praeter illa in Mileto et in Cnido, unde etiam fuerant deiecta praesidia eius) existimans insigni se affectum esse contumelia, ac ueritus ne quid amplius laederet, ad haec, aegre ferens si Pharnabazus minore & sumptu & tpe magis perficeret aduersus Athenienses conductis Peloponnesibus, statuit ad eos ire in Hellespontum, daturus crimini quae gessissent apud Antandrium: & crimina sua cum alia, tum uero de nauibus Phoenicum, quae accommodatissime purgaturus. Et cum Ephesum primum uenisset, Dianae sacrificium fecit. Dum hyems aestatem hanc insecuta finiet, primus quoque ac uicesimus annus finiet.

BELLI PELOPONNESIACI QVOD CONSCRIPSIT THVCYDIDES
ATHENIENSIS, LIBRI .VIII. ET VLTIMI FINIS.

EX MARCELLINO GRAECO THVCY-
DIDES ATHENIENSIS HISTORICI CLARISSIMI VITA, BARTHO-
LOMAEO PARTHENIO BENACENSI INTERPRETE.

THVCYDIDAE Atheniensi Olori filio, Threicium genus fuit: nam pater eius Olorus, ex Thracia nomen accepit. Fuit autem ex affinis Miltiadae. Vnde & ubi Miltiades apud Coelam, ibi & Thucydides sepultus est. Miltiades Hegesipyle Thracum regis filiam in uxore duxit. fuitq; discipulus Antiphonis Rhacmnusi, qui in dicendo grauis, in iudicijs suspectus habitus est: propter quod cum ipsum orantem non facile iudicia toleraret, orationes scribere aggressus est: & quibus eo opus erat, exhibuit. De quo Thucydides discipulus testimonium perhibuit, quod cuicumque consilium dedisset, ille in iudicio uictor euadebat. Sed Antiphon improbus est existimatus, & circa finem belli Peloponnesiaci proditionis accusatus est, quippe qui Lacedaemonijs optima legationis tempore, Atheniensibus uero inutilissima consuluisse deprehensus est: simulq; cum eo Archeptolemus & Onomacles corrupti fuere, quorum domus funditus euersa sunt, & eorum genus partim absolutum, partim honore priuatum. Cum autem Thucydides in imperatoria dignitate constitutus, negligentior factus esset, acceptaq; fide de metallis quae circa Thraciam in Thracia ab Atheniensibus deficientes ad Lacedaemonios, eoq; cum oporteret celebrare praecipuam, Eiona quidem praeueniens seruare potuit, Amphipolim perdidit. Atqui Cleon suppetias ferens urbibus Thraciae, nauigauit in Amphipolim, sed tamen missa pugna a Brasidas uictoria adeptus, mortuus est, & Amphipolis ab Atheniensibus ad Lacedaemonios desciiuit: ubi & Agnonia aedificata cum diruissent Amphipolim.

Archeptole.
Onomacles.

Cleon.
Brasidas.

Brasidia.
Thucydid. exi-
liū et historia.

Canis sepul-
chrum.

Xenophon.
Theopompus.

.XXX. uiro-
rum tyrannis.

Proceium
Thucydidis.

Coela.

Epitaphium
Thucydidis.

politæ, Brasidia appellauerunt, coloniam Atticam odio habentes, & Laconum partes etiam in hoc fouentes, atq; honorem in Lacedæmona transferentes. Thucydides uero cum exularet, belli Peloponnesiaci historiam scripsit, & propter hoc Lacedæmonijs plurimum gratificari uidetur, Atheniensem autem tyrannidem & auaritiam accusare, cum alia contra eos scribendi nō præstaretur opportunitas. Corinthijs accusantibus, Lacedæmonijs succensentibus, & Mitylenæis culpantibus, grandis in Atheniensem uox na insurgebat, Laconicas q; uictorias oratione extollens, & Atticas calamitates augens eas præcipue, quæ in Sicilia acceptæ fuerunt. Historiam autem clausit in bello nauali quod gestum est circa Cynossema, hoc est, circa Hellespontum; ubi uidentur & Athenienses uictoriam comparasse. Quæ uero secuta fuerunt, alijs scribenda reliquit, Xenophonti uidelicet & Theopompo. Nam plura prælia postea commissa sunt. Neq; enim complexus est secundam pugnam naualem circa Cynossema, quam Theopompus scripsit; neq; eam quæ circa Cyzicum commissa est, in qua Thrasybulus, Theramenes, & Alcibiades uictoriam retulerunt; neq; quæ in Arginussis facta est, ubi Athenienses Lacedæmonios superarunt; neq; quæ caput Atticorum malorum fuit, gesta in fluuijs Cephæ, ubi & naues & spes deinceps perdiderunt Athenienses. Tunc enim murus euersus est, & tyrannis triginta uirorum constituta, & in multas calamitates incidit ciuitas, quas diligentius scripsit Theopompus. Thucydides autem inter Athenienses rarissimos unus fuit, cumq; grauis in scribendo uideatur, priusquam scriberet, rebus præfuit. Primam autem grauitatis in dicendo demonstrationem hanc fecit: Pyrilampe quidam, ex ciuibus uirum amicū & desideratū, domestici cuiusdam nimio amore interfecit. Hac autem causa in Areopago mota, quā longē sapiens esset, ostendit. Cum pro Pyrilampe causam ageret, & Pericles accusaret, obtinuit; unde imperator Atheniensibus delectus, princeps populi fuit. Peculatus autem reus factus, tanquam rītia detentus, idcirco non passi eum amplius præesse populo. Primū enim a Xenocrato ad Sybarim peregre profectus, cum Athenas reuersus esset, perturbationem in ciuibus fugiens, captus est. Postea uero in exilium missus per decennium, fugiens autem Aegina commoratur, & illic dicitur historias composuisse. Tunc q; cupiditatem maxime admittens patefieri, omnes Aeginatas foenore opprimens, exhaust. Postea solutam historiam proceium ab autore ordinatū fuisse referunt, quoniam de quæ in bello gesta sunt, in eo meminuit; ut de Deli purgatione, quam circa septimum annum ab Euthyno præfecto factam fuisse dicunt. Mentionem quoq; in eo fecit de bello, dicens: In finem huius belli. Sed & initio dicit, Motus enim hic maximus Graecis fuit, & parti cuidam Barbarorum, & ut ita dicam, maximæ parti hominū. Cum octauam historiam absoluisset, morbo extinctus est. Falluntur em̄ qui dicunt Thucydida esse octauam, sed alterius historici. Mortuus autem Athenis sepultus est extra portas Miltiadarū, in loco Atticæ regionis qui appellatur Coela: seu cum rediret Athenas ab exilio, completo tēpore præscripto, & in propria patria occubuisse, & translatis eius ossibus ex Thracia, cum illic decessisset: In utranq; em̄ partem dicitur columna quædam in Coela erecta est, hoc monosticho insignita:

Thucydides Olori iacet hoc Alimusiū antio.

Thucydidis uitæ finis.

Coloniae apud Eucharium Ceruicornū, ære & impensa M. Godefridi Hittorpij ciuis & bibliopolæ Coloniensis, Anno CHRISTI nati millesimo quingentesimo uicesimoseptimo, XV. Calendis Maij, Adolpho Rincho, Alberto Gnesio consulibus.

THUCYDIDES.

ERODOTUS.

DE ALIA